

ព្រះ
ច្បាប់ប្រជុំកងច្បាប់
និង
សេចក្តីប្រកាសនានានៃ
អភិបាលប្រជុំកង
វិស្វ ទូតិយភាគ

៨១

Scan by Mr. Huot kongheang, May 17, 2009 for thormatean,
Book 76-100.

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

ឆ្នាំ ២០០៨

អភិធម្មបិដក

វិភង្គស្ស ទុតិយោ ភាគោ

បច្ចយាការវិភង្គោ

[១] អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា សង្ខារប្បច្ចយា
វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមរូបំ នាមរូបប្បច្ចយា
សឡាយតនំ សឡាយតនប្បច្ចយា ជសេណ ជស្សប្ប-
ច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយា
ឧបាទានំ ឧបាទានប្បច្ចយា ករោ ករប្បច្ចយា ជាតិ
ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ សោភមរិទេវទុក្ខនោមន-
ស្សចាយាសា សម្ពុទ្ធិ ឯវមេតស្ស តោវលស្ស
ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[២] តត្ថ តតមា អវិជ្ជា ។ ទុក្ខំ អញ្ញាណំ
ទុក្ខសមុទយេ អញ្ញាណំ ទុក្ខនិរោធ�េ អញ្ញាណំ
ទុក្ខនិរោធតាមិទិយា បដិបទាយ អញ្ញាណំ អយំ
វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។

អភិធម្មបិដក

វិភង្គ សុត្តន្តបិដក

បច្ចយាការវិភង្គោ

[១] សង្ខារទាំងឡាយ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ
កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
បច្ច័យ សឡាយតនៈ កើតមាន ព្រោះនាមរូបជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន
ព្រោះសឡាយតនៈជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ
តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ទុក្ខាន កើតមាន ព្រោះ
តណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះទុក្ខានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ សោកៈ បរិទេវៈ ទុក្ខៈ ទោមនស្សៈ
ទុក្ខាយាសៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើងនៃកងទុក្ខ
ទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះឯង ។

[២] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
ការមិនដឹងក្នុងទុក្ខ ការមិនដឹងក្នុងហេតុជាទីកើតឡើងនៃទុក្ខ ការមិនដឹង
កងធម៌ជាទីរលត់នៅនៃទុក្ខ ការមិនដឹងកងបដិបទា ជាដំណើរទៅកាន់
ទីរលត់ទុក្ខ នេះហៅថា អវិជ្ជា ។

[៣] តត្ថ តតមេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារ ។
 បុញ្ញាភិសង្ខារេ អបុញ្ញាភិសង្ខារេ អាធនញ្ញាភិស-
 ង្ខារេ កាយសង្ខារេ វេសសង្ខារេ ចិត្តសង្ខារេ ។
 តត្ថ តតមេ បុញ្ញាភិសង្ខារេ ។ កុសលា ចេ-
 តនា កាមាវចរ រូបាវចរ ធានមយា សីលមយា
 ភាវនាមយា អយំ វុច្ចតិ បុញ្ញាភិសង្ខារេ ។ តត្ថ
 តតមេ អបុញ្ញាភិសង្ខារេ ។ អកុសលា ចេតនា
 កាមាវចរ អយំ វុច្ចតិ អបុញ្ញាភិសង្ខារេ ។ តត្ថ
 តតមេ អាធនញ្ញាភិសង្ខារេ ។ កុសលា ចេតនា
 អរូបាវចរ អយំ វុច្ចតិ អាធនញ្ញាភិសង្ខារេ ។ តត្ថ
 តតមេ កាយសង្ខារេ ។ កាយសញ្ចេតនា កាយ-
 សង្ខារេ វេសញ្ចេតនា វេសសង្ខារេ មនោសញ្ចេតនា
 ចិត្តសង្ខារេ ។ ឌមេ វុច្ចន្តិ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារ ។

[៤] តត្ថ តតមំ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។
 ចក្កវិញ្ញាណំ សោតវិញ្ញាណំ យាធនវិញ្ញាណំ ជីវ្ហវិញ្ញា-
 ណំ កាយវិញ្ញាណំ មនោវិញ្ញាណំ ឌំ វុច្ចតិ សង្ខារ-
 ប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។

[៣] បណ្ណាបច្ចយាការៈតាំងនោះ សង្ខារតាំងឡាយ កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ បុញ្ញាភិសង្ខារ អបុញ្ញាភិសង្ខារ
 អាធនញ្ញាភិសង្ខារ កាយសង្ខារ វេសសង្ខារ ចិត្តសង្ខារ ។ បណ្ណាសង្ខារ
 តាំងនោះ បុញ្ញាភិសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ចេតនាជាគុសល ជាតាមាវ-
 ចរ និងរូបាវចរ ដែលសម្រេចដោយទាន សម្រេចដោយសីល
 សម្រេចដោយភាវនា នេះហៅថា បុញ្ញាភិសង្ខារ ។ បណ្ណាសង្ខារតាំង
 នោះ អបុញ្ញាភិសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ចេតនាជាអគុសល ជាតាមាវ-
 ចរ នេះហៅថា អបុញ្ញាភិសង្ខារ ។ បណ្ណាសង្ខារតាំងនោះ អា-
 ធនញ្ញាភិសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ចេតនាជាគុសល ជាអរូបាវចរ
 នេះហៅថា អាធនញ្ញាភិសង្ខារ ។ បណ្ណាសង្ខារតាំងនោះ កាយសង្ខារ
 តើដូចម្តេច ។ កាយសញ្ចេតនា ឈ្មោះថា កាយសង្ខារ វេសញ្ចេ-
 តនា ឈ្មោះថា វេសសង្ខារ មនោសញ្ចេតនា ឈ្មោះថា ចិត្តសង្ខារ ។
 ធម៌តាំងនេះ ហៅថា សង្ខារតាំងឡាយ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។

[៤] បណ្ណាបច្ចយាការៈតាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចក្កវិញ្ញាណ សោតវិញ្ញាណ យា-
 ធនវិញ្ញាណ ជីវ្ហវិញ្ញាណ កាយវិញ្ញាណ មនោវិញ្ញាណ នេះហៅថា
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។

[៥] តត្ថ កតមំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ជាមរូបំ ។
 អត្ថិ ជាមំ អត្ថិ រូបំ ។ តត្ថ កតមំ ជាមំ ។ វេទនា
 សញ្ញា ចេតនា ផស្សៈ មនសិការោ ឥទ្ធិ វុច្ចតិ
 ជាមំ^(១) ។ តត្ថ កតមំ រូបំ ។ ចត្តារោ ច មហា-
 ក្ខតា ចតុដ្ឋញ្ច មហាក្ខតាធំ ឧបាទាយ រូបំ ឥទ្ធិ
 វុច្ចតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥន្ទញ្ច ជាមំ ឥន្ទញ្ច រូបំ ឥទ្ធិ វុច្ចតិ
 វិញ្ញាណប្បច្ចយា ជាមរូបំ ។

[៦] តត្ថ កតមំ ជាមរូបប្បច្ចយា សឡាយតនំ ។
 ចក្ខុយតនំ សោតាយតនំ យាធាយតនំ ជីវ្ហយតនំ
 កាយាយតនំ មនាយតនំ ឥទ្ធិ វុច្ចតិ ជាមរូបប្ប-
 ច្ចយា សឡាយតនំ ។

[៧] តត្ថ កតមោ សឡាយតនប្បច្ចយា
 ជស្ស្នំ ។ ចក្ខុសម្ពុស្ស្នំ សោតសម្ពុស្ស្នំ យាធស-
 ម្ពុស្ស្នំ ជីវ្ហសម្ពុស្ស្នំ កាយសម្ពុស្ស្នំ មនោ-
 សម្ពុស្ស្នំ អយំ វុច្ចតិ សឡាយតនប្បច្ចយា ជស្ស្នំ ។

១ ឧ. ច. គត្ត កតមំ នាម វេទនាខ្លោ សញ្ញាខ្លោ សង្ខារខ្លោ ឥទ្ធិ វុច្ចតិ ជាមន្ត្រី
 ដទៃ បាវ ទិស្សន្តិ ។

[៥] បណ្តាបច្ចយាភារវាំងនោះ នាមរូប កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាម
 និងរូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនា សញ្ញា ចេតនា ផស្សៈ
 មនសិការៈ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ រូប តើ
 ដូចម្តេច ។ មហាក្ខតរូប ៤ និងរូបដែលអាស្រ័យមហាក្ខតទាំង ៤
 នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាម
 និងរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[៦] បណ្តាបច្ចយាភារវាំងនោះ សឡាយតនៈ កើតមាន
 ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុយតនៈ សោតាយតនៈ
 យាធាយតនៈ ជីវ្ហយតនៈ កាយាយតនៈ មនាយតនៈ នេះហៅថា
 សឡាយតនៈ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ។

[៧] បណ្តាបច្ចយាភារវាំងនោះ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
 សឡាយតនៈ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុសម្ពុស្សៈ សោតសម្ពុស្សៈ យាធស-
 ម្ពុស្សៈ ជីវ្ហសម្ពុស្សៈ កាយសម្ពុស្សៈ មនាសម្ពុស្សៈ នេះហៅថា ផស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះសឡាយតនៈ ជាបច្ច័យ ។

[៨] តត្ថ កតតមា ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ ចត្តុ-
 សម្មស្សជា វេទនា សោតសម្មស្សជា វេទនា យាន-
 សម្មស្សជា វេទនា ជីវ្ហសម្មស្សជា វេទនា កាយ-
 សម្មស្សជា វេទនា មនោសម្មស្សជា វេទនា អយំ
 វុច្ចតិ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។

[៩] តត្ថ កតតមា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា ។ រូប-
 តណ្ហា សទ្ធិតណ្ហា តទ្ធិតណ្ហា រសតណ្ហា វេដ្ឋតណ្ហា-
 តណ្ហា ធម្មតណ្ហា អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា ។

[១០] តត្ថ កតតមំ តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ ។
 កាមុបាទានំ ជិដ្ឋុបាទានំ សីលព្វតុបាទានំ អត្តភា-
 ទុបាទានំ ឥទំ វុច្ចតិ តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ ។

[១១] តត្ថ កតតមោ ឧបាទានប្បច្ចយា ភវេ ។
 ទុវិជេន ភវេ អត្ថិ កម្មភវេ អត្ថិ ឧបបត្តិភវេ ។
 តត្ថ កតតមោ កម្មភវេ ។ បុញ្ញាភិសង្ខារោ អ-
 បុញ្ញាភិសង្ខារោ អារម្មណភិសង្ខារោ អយំ វុច្ចតិ
 កម្មភវេ សព្វប្បំ កវតាបិកប្បំ កម្មភវេ ។

[៨] បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈ
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនា កើតអំពីចក្ខុសម្ព័ន្ធស្យ វេទនា កើតអំពី
 សោតសម្ព័ន្ធស្យ វេទនា កើតអំពីឃាខសម្ព័ន្ធស្យ វេទនា កើតអំពី
 ជីវ្ហសម្ព័ន្ធស្យ វេទនា កើតអំពីកាយសម្ព័ន្ធស្យ វេទនា កើតអំពីមនោសម្ព័ន្ធស្យ
 នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។

[៩] បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ រូបតណ្ហា សទ្ធិតណ្ហា តទ្ធិតណ្ហា រសតណ្ហា
 វេដ្ឋតណ្ហា ធម្មតណ្ហា នេះហៅថា តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ ។

[១០] បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះ
 តណ្ហាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ កាមុបាទាន ជិដ្ឋុបាទាន សីលព្វតុបាទាន
 អត្តភាទុបាទាន នេះហៅថា ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ។

[១១] បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ ភវ កើតមាន ព្រោះឧបាទាន
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ភវមាន ២ គឺកម្មភវក៏មាន ឧបបត្តិភវក៏មាន ។
 បណ្តាភវតាំងនោះ កម្មភវ តើដូចម្តេច ។ បុញ្ញាភិសង្ខារ
 អបុញ្ញាភិសង្ខារ អារម្មណភិសង្ខារ នេះហៅថា កម្មភវ សូម្បីកម្ម
 តាំងអស់ ដែលជាដំណើរទៅកាន់ភវ ក៏ឈ្មោះថា កម្មភវដែរ ។

បច្ចយាការវិភង្គ សុត្តន្តកដម្មយំ

តត្ថ តតមា ឧបបត្តិករោ ។ កាបករោ រូបករោ អរូប-
 ករោ សញ្ញាករោ អសញ្ញាករោ នេវសញ្ញានាសញ្ញាករោ
 ឯតរោ ការករោ ចតុរោ ការករោ បញ្ចរោ ការករោ
 អយំ វុច្ចតិ ឧបបត្តិករោ ។ ឥតិ អយញ្ច តម្មករោ
 អយញ្ច ឧបបត្តិករោ អយំ វុច្ចតិ ឧបាទានប្បច្ចយា
 ករោ ។

[១២] តត្ថ តតមា កវប្បច្ចយា ជាតិ ។ យា តេសំ
 តេសំ សត្តានំ តម្មំ តម្មំ សត្តនិកាយេ ជាតិ សញ្ញាតិ
 ឱក្កន្តិ អភិធម្មត្ថំ ទទ្ធានំ ចាតុកាភោ អាយតនានំ
 បដិលាភោ អយំ វុច្ចតិ កវប្បច្ចយា ជាតិ ។

[១៣] តត្ថ តតមំ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ។

អត្ថំ ជរា អត្ថំ មរណំ ។ តត្ថ តតមា ជរា ។

បច្ចយាការវិភង្គ សុត្តន្តកដម្មយំ

បណ្តាភពាំងនោះ ទបបត្តិកត តើដូចម្តេច ។ កាមភព រូបភព អរូបភព
 សញ្ញាភព អសញ្ញាភព នេវសញ្ញានាវសញ្ញាភព ឯតរោការ^(១)ភព
 ចតុរោការ^(២)ភព បញ្ចរោការ^(៣)ភព នេះហៅថា ទបបត្តិកត ។
 កម្មភពនេះផង ទបបត្តិកតនេះផង នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះ
 ទបាទជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[១២] បណ្តាបច្ចយាការាំងនោះ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជា
 បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការភិត ការភិតព្រម ការចាប់កំណើត ការ
 កើតចំពោះ ការកើតប្រាកដនៃខន្ធចាំងឡាយ ការបានចំពោះនូវអាយតនៈ
 ចាំងឡាយ ណា របស់សត្វចាំងឡាយនោះ ។ ក្នុងសត្វនិកាយនោះ ។
 នេះហៅថា ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ។

[១៣] បណ្តាបច្ចយាការាំងនោះ ជរាធិមរណៈកើតមាន ព្រោះជាតិ
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជរាក៏មាន មរណៈក៏មាន ។ បណ្តាជរាធិមរណៈ

១ ភពមានខន្ធ ១ ធំអសញ្ញាភព ។ ២ ភពនោះមានខន្ធ ៤ ធំអរូបភព ។ ៣ ភពមាន
 ខន្ធ ៥ ធំរាជសេសព្រើតំភព ២ ប្រការនេះ ។ អដ្ឋកថា (ព្រះសូត្រ) ។

អភិធម្មបដិក វិចិត្រ

យា តេសី តេសី សត្តានំ តម្កិ តម្កិ សត្តានិកាយេ
 ជក ជីវនាតា ខណ្ឌិច្ចំ ចាលិច្ចំ វលិត្តតតា អាយុនោ
 សំហានិ ឥន្ទ្រិយានំ បរិចាតោ អយំ វុច្ចតិ ជក ។
 តត្ថ តត្ថមំ មរណំ ។ យា តេសី តេសី សត្តានំ
 តម្កា តម្កា សត្តានិកាយា ចុតិ ចរនតា កេនា
 អន្តរាជានំ មច្ចុ មរណំ កាលកិរិយា ខន្ធានំ
 កេនា កន្សោវាស្ស ជិត្យោនោ ជីវិតិន្ទ្រិយស្ស
 ឧបច្ឆេនោ ឥទំ វុច្ចតិ មរណំ ។ ឥតិ អយញ្ច ជក
 ឥទញ្ច មរណំ ឥទំ វុច្ចតិ ជាតិច្បទ្ធយា ជកមរណំ ។

(១២)

តត្ថ តត្ថមោ សោតោ ។
 ញាតិព្យសនេន វ ធុដ្ឋស្ស ភោគព្យសនេន វ
 ធុដ្ឋស្ស ភោគព្យសនេន វ ធុដ្ឋស្ស សីលព្យសនេន
 វ ធុដ្ឋស្ស ធិដ្ឋិព្យសនេន វ ធុដ្ឋស្ស អញ្ញាតាតារេន
 ព្យសនេន សមន្នាគតស្ស អញ្ញាតាតារេន ធុត្តច-
 ម្មេន ធុដ្ឋស្ស សោតោ សោចនា សោចិតតុំ អ-
 ន្តោសោតោ អន្តោបរិសោតោ ចេតសោ បរិជ្ឈាយ-
 នា នោមនស្សំ សោតាសល្លំ អយំ វុច្ចតិ សោតោ ។

អភិធម្មបដិក វិចិត្រ

នោះ ជក តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីចាស់ត្រាត្រា ធ្មេញបាត់ សក់ស្បែក
 ស្បែកជ្រូញជ្រីវ ការញ្ជូចយំខែអាយុ ការចាស់ទុំខែឆ្នាំឡាយ
 ណា របស់សត្វទាំងឡាយនោះ ។ ក្នុងសត្វនិកាយនោះ ។ នេះហៅថា
 ជក ។ បណ្តាជកនិងមរណៈនោះ មរណៈ តើដូចម្តេច ។ ការច្បុក
 ការឃ្លាត ការបែកឆ្ងាយ ការបាត់បង់ មច្ចុ មរណៈ កាលកិរិយា
 ការបែកឆ្ងាយនៃខន្ធទាំងឡាយ ការដាក់ចុះខ្សែសាគសត ការផ្គុំចង្កូល
 ទ្វារជីវិតន្ទ្រិយ ណា ចាកសត្វនិកាយនោះ ។ របស់សត្វទាំងឡាយ
 នោះ ។ នេះហៅថា មរណៈ ។ ជកនេះឯង មរណៈនេះឯង នេះហៅថា
 ជកនិងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាច្រើន ដោយប្រការដូច្នេះ ។

(១២)

បណ្តាបច្ចុយាតារទាំងនោះ សោតៈ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីសោត អាការសោត តាតនៃសេចក្តីសោត ការស្លូតស្លាបខាង
 ក្នុង ការគ្រឿមគ្រឿងក្នុង ការជ្រុះស្រពោននៃចិត្ត ការតូចចិត្ត សរតី
 សេចក្តីសោត របស់បុគ្គលដែលត្រូវសេចក្តីវិនាសញាតិ ប៉ះពាល់ក្តី
 ត្រូវសេចក្តីវិនាសភាគៈ ប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាស គឺរោគប៉ះពាល់ក្តី
 ត្រូវសេចក្តីវិនាសសីលប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាសគឺវិជ្ជប៉ះពាល់ក្តី ឬប្រ-
 ភយដោយសេចក្តីវិនាសណាមួយ ឬត្រូវខ្វះខាតមណ្ឌមួយប៉ះពាល់ហើយ
 នេះហៅថា សោតៈ ។

[១៥] តត្ថ កតតោ បរិទេវោ ។ ញាតិព្យ-
 ាសនេន វា ធុដ្ឋស្ស រោគព្យាសនេន វា ធុដ្ឋស្ស
 រោគព្យាសនេន វា ធុដ្ឋស្ស សីលព្យាសនេន វា
 ធុដ្ឋស្ស ធិដ្ឋិព្យាសនេន វា ធុដ្ឋស្ស អញ្ញាតរញ្ញាតវេន
 ព្យាសនេន សមដ្ឋានតតស្ស អញ្ញាតរញ្ញាតវេន ទុក្ខ-
 ធម្មេន ធុដ្ឋស្ស អាទេវោ បរិទេវោ អាទេវោ បរិ-
 ទេវោ អាទេវិតត្ថំ បរិទេវិតត្ថំ វាថា បលាថោ វិច្ឆ-
 លាថោ លាលថោ លាលបថា លាលបិតត្ថំ អយំ
 វុច្ចតិ បរិទេវោ ។

[១៦] តត្ថ កតតមំ ទុក្ខំ ។ យំ កាយិកំ
 អសាតំ កាយិកំ ទុក្ខំ កាយសម្មស្សជំ អសាតំ
 វេទយិកំ កាយសម្មស្សជា អសាតា ទុក្ខា វេទនា
 វេទនំ វុច្ចតិ ទុក្ខំ ។

[១៧] តត្ថ កតតមំ ទោមនស្សំ ។ យំ ចេត-
 សិកំ អសាតំ ចេតសិកំ ទុក្ខំ ចេតសាសម្មស្សជំ
 អសាតំ ទុក្ខំ វេទយិកំ ចេតសាសម្មស្សជា អសាតា
 ទុក្ខា វេទនា វេទនំ វុច្ចតិ ទោមនស្សំ ។

[១៥] បណ្ណាបណ្ណាល័យការទាំងនោះ បរិទេវៈ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីរឿកខ្លួន ការរួញយំ អាសាររឿកខ្លួន អាសាររួញយំ ភាព
 រឿកខ្លួន ភាពរួញយំ ការពាល ការយំរៀបរាប់ ការយំរណ្តិត
 អណ្តិត ការពាលដែល ។ អាសារពាលដែល ។ ភាពពាលដែល ។
 របស់បុគ្គលដែលត្រូវសេចក្តីវិនាសញាតិ ប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាស
 តោគៈប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាសគឺរោគប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាស
 សីលប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាសគឺធិដ្ឋិប៉ះពាល់ក្តី ឬច្រកបដោយសេចក្តី
 វិនាសណាមួយ ឬក៏ត្រូវខូចធម៌ណាមួយប៉ះពាល់ហើយ នេះហៅថា
 បរិទេវៈ ។

[១៦] បណ្ណាបណ្ណាល័យការទាំងនោះ ទុក្ខៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
 មិនត្រេកអរប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ ទុក្ខប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ ការខ្លួន
 អាម្មណ៍មិនជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីកាយសម្ព័ស្ស វេទនា មិនជា
 ទីត្រេកអរ ជាទុក្ខដែលកើតអំពីកាយសម្ព័ស្ស ណា នេះហៅថា ទុក្ខៈ ។

[១៧] បណ្ណាបណ្ណាល័យការទាំងនោះ ទោមនស្សៈ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីមិនត្រេកអរប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ទុក្ខប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការខ្លួនអា-
 ម្មណ៍មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខដែលកើតអំពីចេតសាសម្ព័ស្ស វេទនាមិនជាទី
 ត្រេកអរ ជាទុក្ខដែលកើតអំពីចេតសាសម្ព័ស្សណា នេះហៅថា ទោមនស្ស ។

[១៨] ឥត្ថ តាតមោ ឧបាយាសោ ។ ឆ្មាតិក្ស-
 សនេន វា ធុដ្ឋស្ស កោតត្យសនេន វា ធុដ្ឋស្ស កេត-
 ត្យសនេន វា ធុដ្ឋស្ស សីលត្យសនេន វា ធុដ្ឋស្ស
 ធិដ្ឋិត្យសនេន វា ធុដ្ឋស្ស អញ្ញាតត្យាតរេន ត្យសនេន
 សមដ្ឋាតតស្ស អញ្ញាតត្យាតរេន ទុក្ខធម្មេន ធុដ្ឋស្ស
 អាយាសោ ឧបាយាសោ អាយាសិតន្តំ ឧបាយា-
 សិតន្តំ អយំ វុច្ចតិ ឧបាយាសោ ។

[១៩] ឯវមេតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតីតិ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សង្កតិ ហោតិ សមាគមោ ហោតិ
 សមោធានំ ហោតិ ចាតុការេ ហោតិ តេន វុច្ចតិ
 ឯវមេតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតីតិ ។

សុត្តន្តភិដ្ឋយំ ។

[២០] អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ សង្ខារប្បច្ចយា
 វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមិ ធាមប្បច្ចយា ធន-
 ដ្ឋាយតនំ ធនដ្ឋាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា

[១៨] បណ្តាបច្ចយាភារយ៉ាងនោះ ឧបាយាសៈ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីតានតឹងចិត្ត ភាពតានតឹងចិត្ត ភាពចង្អៀតចង្អល់ចិត្ត របស់
 ច្បងដែលត្រូវសេចក្តីវិនាសញាតិប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាសតោតប៉ះ
 ពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាសគឺរោគប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាសសីលប៉ះ
 ពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាសគឺទិដ្ឋិប៉ះពាល់ក្តី ឬច្រកចងាយសេចក្តី
 វិនាសណាមួយ ឬក៏ត្រូវទុក្ខធម៌ណាមួយ ប៉ះពាល់ហើយ នេះហៅថា
 ឧបាយាសៈ ។

[១៩] ត្រង់ពាក្យថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់
 ខ្លះ វេទន៍មាន ដោយភាគយ៉ាងនេះ គឺការជួបជុំ ការមូលមក ការ
 ប្រជុំចុះ ការកើតប្រាកដ នៃកងទុក្ខទាំងអស់ខ្លះ វេទន៍មាន ដោយ
 ភាគយ៉ាងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកពោលថា ហេតុជាទីកើត
 ឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់ខ្លះ វេទន៍មាន ដោយភាគយ៉ាងនេះឯង ។

ចប់ សុត្តន្តភិដ្ឋយំ ។

[២០] សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦
 កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ជស្សៈកើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជា

វេទនា វេទនាបច្ចយោ តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយោ ឧទានានំ
ឧទានានបច្ចយោ ភវេ ភវប្បច្ចយោ ជាតិ ជាតិប្បច្ចយោ
ជរាមរណំ វិវេកស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
សមុទយោ យោតិ ។

[២០] អវិជ្ជាបច្ចយោ សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចយោ
វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយោ នាម នាមប្បច្ចយោ
នេស្ស ធម្មប្បច្ចយោ វេទនា វេទនាបច្ចយោ
តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយោ ឧទានានំ ឧទានានប្បច្ចយោ
ភវេ ភវប្បច្ចយោ ជាតិ ជាតិប្បច្ចយោ ជរាមរណំ វិវេក-
ស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ យោតិ ។

[២២] អវិជ្ជាបច្ចយោ សង្ខារោ សង្ខារ-
ប្បច្ចយោ វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយោ នាមរូបំ
នាមរូបប្បច្ចយោ ឆជ្ជាយតនំ ឆជ្ជាយតនប្បច្ចយោ
នេស្ស ធម្មប្បច្ចយោ វេទនា វេទនាបច្ចយោ

បច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន
ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភត
កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភតជាបច្ច័យ
ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកើតឡើង
នៃកងទុក្ខវាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[២១] សង្ខារកើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន
ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ផស្សៈ
កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហា
ជាបច្ច័យ ភត កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
ភតជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិ
កើតឡើង នៃកងទុក្ខវាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[២២] សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើត
មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
អាយតនៈវិ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន
ព្រោះអាយតនៈវិ ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ

តណ្ហា តណ្ហាបច្ចុយា ឧបាទានំ ឧបាទានបច្ចុយា ភវេ
 ភវបច្ចុយា ជាតិ ជាតិបច្ចុយា ជរាមរណំ វិវេកស្ស
 តេវលស្ស ទុក្ខត្ថុក្ខស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[២៣] អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារោ សង្ខារបច្ចុយា
 វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណបច្ចុយា ធាមរូបំ ធាមរូប-
 បច្ចុយា សន្នាយតនំ សន្នាយតនបច្ចុយា
 ជស្សោ ជស្សបច្ចុយា វេទនា វេទនាបច្ចុយា តណ្ហា
 តណ្ហាបច្ចុយា ឧបាទានំ ឧបាទានបច្ចុយា ភវេ
 ភវបច្ចុយា ជាតិ ជាតិបច្ចុយា ជរាមរណំ វិវេ-
 កស្ស តេវលស្ស ទុក្ខត្ថុក្ខស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

បច្ចយាទុក្ខំ ។

[២៤] អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារោ អវិជ្ជាហេតុកោ
 សង្ខារបច្ចុយា វិញ្ញាណំ សង្ខារហេតុកំ វិញ្ញា-
 ណបច្ចុយា ជាតិ វិញ្ញាណហេតុកំ ធាមរូបបច្ចុយា
 ធាមរូបនំ ធាមហេតុកំ ធាមរូបនបច្ចុយា

តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហា
 ជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
 ភពជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិ
 កើតឡើង ខែកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[២៥] សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើត
 មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិងរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ វេទនា កើត
 មាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ
 កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជា
 បច្ច័យ ហេតុជាវិកើតឡើង ខែកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយ
 អាការយ៉ាងនេះ ។

ចប់ បច្ចយាទុក្ខំ ។

[២៦] សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមមាន
 វិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈ ៦ មាន
 នាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ វេទនា មានអាយតនៈ ៦

ដស្សោ ធម្មាយតនហេតុតោ ដស្សប្បច្ចយា វេទនា
 ដស្សហេតុតោ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា វេទនាហេតុ-
 តោ តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ តណ្ហាហេតុតំ ឧបា-
 នានប្បច្ចយា កកេ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ច-
 យា ជរាមរណំ ឯវេសតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខត្វា-
 ទ្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[២៤] អភិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ អភិជ្ជាហេតុតោ
 សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារហេតុតំ វិញ្ញាណា-
 ប្បច្ចយា នាមំ វិញ្ញាណាហេតុតំ នាមប្បច្ចយា
 ដស្សោ នាមហេតុតោ ដស្សប្បច្ចយា វេទនា
 ដស្សហេតុតោ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា វេទនាហេតុតោ
 តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ តណ្ហាហេតុតំ ឧបាទា-
 នប្បច្ចយា កកេ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ ឯវេសតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខត្វា-
 ទ្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាមានដស្សៈ
 ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះដស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាមានវេទនាជាហេតុ
 កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទាន មានតណ្ហាជាហេតុ កើត
 មាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ
 កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាជីវមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជា
 បច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយ
 ភាគាយ៉ាងនេះ ។

[២៥] សង្ខារ មានអភិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអភិជ្ជាជា
 បច្ច័យ វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ
 នាមមានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ដស្សមាន
 នាម ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ វេទនាមានដស្សៈជាហេតុ
 កើតមាន ព្រោះដស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាមានវេទនាជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទាន មានតណ្ហាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 តណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
 ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាជីវមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ
 ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយភាគ
 យ៉ាងនេះ ។

[២៦] អវិជ្ជាបច្ចុយា សម្មារោ អវិជ្ជាហេតុកោ
 សម្មារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ សម្មារហេតុកំ វិញ្ញាណ-
 ប្បច្ចុយា ធាមរូបំ វិញ្ញាណហេតុកំ ធាមរូបប្បច្ចុយា
 ធម្មាយតនំ ធាមរូបហេតុកំ ធម្មាយតនប្បច្ចុយា
 ជស្សា ធម្មាយតនហេតុកោ ជស្សប្បច្ចុយា វេទនា
 ជស្សហេតុកា វេទនាបច្ចុយា តណ្ហា វេទនាហេតុ-
 កា តណ្ហាបច្ចុយា ឧបាទានំ តណ្ហាហេតុកំ ឧបា-
 ទានប្បច្ចុយា ករណំ ករណប្បច្ចុយា ជាតិ ជាតិប្ប-
 ច្ចុយា ជរាមរណំ ជរាមរណប្បច្ចុយា កេវលស្ស ទុក្ខក្ខ-
 ន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[២៧] អវិជ្ជាបច្ចុយា សម្មារោ អវិជ្ជាហេតុកោ
 សម្មារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ សម្មារហេតុកំ វិញ្ញាណ-
 ប្បច្ចុយា ធាមរូបំ វិញ្ញាណហេតុកំ ធាមរូប-
 ប្បច្ចុយា សឡាយតនំ ធាមរូបហេតុកំ សឡាយ-
 តនប្បច្ចុយា ជស្សា សឡាយតនហេតុកោ ជស្ស-
 ប្បច្ចុយា វេទនា ជស្សហេតុកា វេទនាបច្ចុយា

[២៦] សម្មារោ អវិជ្ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណ មានសម្មារោហេតុ កើតមាន ព្រោះសម្មារោជាបច្ច័យ នាមនិង
 រូប មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ កាយគនៈ
 ទី ៦ មាននាមនិងរូបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ផស្សៈ
 មានកាយគនៈទី ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះកាយគនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ
 វេទនា មានផស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា
 មានវេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ទុក្ខខាន មានតណ្ហា
 ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះទុក្ខខាន
 ជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន
 ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាតិកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែង
 មាន ដោយគោតយោងនេះ ។

[២៧] សម្មារោ មានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា
 បច្ច័យ វិញ្ញាណ មានសម្មារោហេតុ កើតមាន ព្រោះសម្មារោជាបច្ច័យ
 នាមនិងរូប មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 កាយគនៈ ៦ មាននាមនិងរូបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជា
 បច្ច័យ ផស្សៈ មានកាយគនៈ ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះកាយគនៈ
 ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា មានផស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ

តណ្ហា វេទនាបោកក្រោ តណ្ហា បច្ចុប្បន្ន ឧបាទានំ
 តណ្ហា បោកក្រោ ឧបាទានំ បច្ចុប្បន្ន ករណី ករណីបច្ចុប្បន្ន
 ជាតិ ជាតិបច្ចុប្បន្ន ជនបរលំ ឯវេទនាបោក ក្រោ បោក
 ឧបាទានំ សម្បទាន បោក ។

ហេតុអ្វី ។

[២៨] អភិវឌ្ឍន៍ បច្ចុប្បន្ន សម្បទាន អភិវឌ្ឍន៍ សម្បទាន
 សម្បទាន បច្ចុប្បន្ន វិញ្ញាណ សម្បទាន សម្បទាន វិញ្ញាណ
 បច្ចុប្បន្ន ជាតិ វិញ្ញាណ សម្បទាន ជាតិ បច្ចុប្បន្ន ឧបាទានំ
 ឧបាទានំ ជាតិ សម្បទាន ឧបាទានំ បច្ចុប្បន្ន ឧបាទានំ
 ឧបាទានំ សម្បទាន ឧបាទានំ បច្ចុប្បន្ន ឧបាទានំ
 សម្បទាន វេទនា បច្ចុប្បន្ន តណ្ហា វេទនា សម្បទាន
 តណ្ហា បច្ចុប្បន្ន ឧបាទានំ តណ្ហា សម្បទាន
 ឧបាទានំ បច្ចុប្បន្ន ករណី ករណីបច្ចុប្បន្ន ជាតិ ជាតិបច្ចុប្បន្ន
 បច្ចុប្បន្ន ជនបរលំ ឯវេទនាបោក ក្រោ បោក ឧបាទានំ
 សម្បទាន បោក ។

តណ្ហា មានវេទនាបោកក្រោ កើតមាន ព្រោះវេទនាបោក ឧបាទានំ
 មានតណ្ហាបោកក្រោ កើតមាន ព្រោះតណ្ហាបោក ករណី កើតមាន
 ព្រោះឧបាទានំបោក ជាតិ កើតមាន ព្រោះជាតិបោក ជនបរលំ
 មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិបោក ហេតុជាតិកើតឡើង ខែកើត
 ទុក្ខជាតិស្លាប់ វេទនា ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

បច្ចុប្បន្ន ។

[២៨] សម្បទាន ប្រកបដោយអភិវឌ្ឍន៍ កើតមាន ព្រោះអភិវឌ្ឍន៍
 បច្ចុប្បន្ន វិញ្ញាណប្រកបដោយសម្បទាន កើតមាន ព្រោះសម្បទានបច្ចុប្បន្ន
 នាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណបច្ចុប្បន្ន អាយតនៈ
 ទី៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមបច្ចុប្បន្ន ផស្សៈប្រកបដោយ
 អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ បច្ចុប្បន្ន វេទនាប្រកប
 ដោយផស្សៈ កើតមាន ព្រោះផស្សៈបច្ចុប្បន្ន តណ្ហាប្រកបដោយវេទនា
 កើតមាន ព្រោះវេទនាបច្ចុប្បន្ន ឧបាទានំប្រកបដោយតណ្ហា កើតមាន
 ព្រោះតណ្ហាបច្ចុប្បន្ន ករណី កើតមាន ព្រោះឧបាទានំបច្ចុប្បន្ន ជាតិ កើត
 មានព្រោះជាតិបច្ចុប្បន្ន ជនបរលំ កើតមាន ព្រោះជាតិបច្ចុប្បន្ន ហេតុ
 ជាតិកើតឡើង ខែកើតទុក្ខជាតិស្លាប់ វេទនា ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[២៩] អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តោ
 សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារសម្បយុត្តំ វិញ្ញាណ-
 ប្បច្ចយា នាមិ វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ នាមប្បច្ចយា ជស្សោ
 នាមសម្បយុត្តោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ជស្សសម្ប-
 យុត្តា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា វេទនាសម្បយុត្តា
 តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ តណ្ហាសម្បយុត្តំ ឧបាទា-
 នប្បច្ចយា ភវេ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ ឯវេទនស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

[៣០] អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុ-
 ត្តោ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារសម្បយុត្តំ វិញ្ញា-
 ណប្បច្ចយា នាមរូបំ វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ នាមរូប-
 ប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ នាមរូបសម្បយុត្តំ ធម្មាយត-
 នប្បច្ចយា ជស្សោ ធម្មាយតនសម្បយុត្តោ ជស្ស-
 ប្បច្ចយា វេទនា ជស្សសម្បយុត្តា វេទនាបច្ចយា
 តណ្ហា វេទនាសម្បយុត្តា តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ
 តណ្ហាសម្បយុត្តំ ឧបាទានប្បច្ចយា ភវេ ភវប្បច្ចយា

[២៩] សង្ខាប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមប្រកប
 ដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ជស្សប្រកបដោយ
 នាម កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ វេទនាប្រកបដោយជស្សៈ កើត
 មាន ព្រោះជស្សជាបច្ច័យ តណ្ហាប្រកបដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទានប្រកបដោយតណ្ហា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជា
 បច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
 ភពជាបច្ច័យ ជរាមិនមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិ
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៣០] សង្ខាប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិង
 រូបប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈ
 ទី ៦ ប្រកបដោយនាមនិងរូប កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ជស្សៈ
 ប្រកបដោយអាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា
 ប្រកបដោយជស្សៈ កើតមាន ព្រោះជស្សជាបច្ច័យ តណ្ហាប្រកបដោយ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទានប្រកបដោយតណ្ហា
 កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ

វិញ្ញាណំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ច-
 យាមិ នាមំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ដសេន្តា ដស្សប្បច្ចយាមិ
 ធម្មាយតនំ ដស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយាមិ
 ដសេន្តា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយាមិ
 វេទនា តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ ឧបាទានប្បច្ចយាមិ
 តណ្ហា ឧបាទានប្បច្ចយា ភវេ ភវប្បច្ចយា ជាតិ
 ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ វិវេចនស្ស តេវេសស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(៣៣) អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារប្ប-
 ច្ចយាមិ អវិជ្ជា សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញា-
 ណប្បច្ចយាមិ សង្ខារោ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ
 នាមប្បច្ចយាមិ វិញ្ញាណំ នាមប្បច្ចយា ដសេន្តា
 ដស្សប្បច្ចយាមិ នាមំ ដស្សប្បច្ចយា វេទនា
 វេទនាបច្ចយាមិ ដសេន្តា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា
 តណ្ហាបច្ចយាមិ វេទនា តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ

វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
 ព្រោះនាមជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ដស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះ
 ដស្សៈ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះដស្សៈជាបច្ច័យ ដស្សៈ កើត
 មាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះ
 តណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ភវ កើត
 មាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភវជាបច្ច័យ ជរា
 និរ្មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកើតឡើង នៃកង
 ទុក្ខទាំងស្រុង រឺមន្តមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៣៣) សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ អវិជ្ជា កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ដស្សៈ កើតមាន ព្រោះនាមជា
 បច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះដស្សៈជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះដស្សៈ
 ជាបច្ច័យ ដស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើតមាន

ឧបាទានប្បច្ចយាមិ តណ្ហា ឧបាទានប្បច្ចយា ករេ
 កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជនមរណំ ឯវមេតស្ស
 តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ មោតិ ។

[៣៤] អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ សង្ខារប្បច្ចយាមិ
 អវិជ្ជា សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយាមិ
 សង្ខារេ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ធាតុរូបំ ធាតុរូបប្បច្ចយាមិ
 វិញ្ញាណំ ធាតុរូបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្ប-
 ច្ចយាមិ ធាតុរូបំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្ស-
 ប្បច្ចយាមិ ធម្មាយតនំ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទ-
 នាបច្ចយាមិ ជស្សោ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា តណ្ហា-
 បច្ចយាមិ វេទនា តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ ឧបា-
 ទានប្បច្ចយាមិ តណ្ហា ឧបាទានប្បច្ចយា ករេ កវ-
 ប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជនមរណំ ឯវមេតស្ស
 តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ មោតិ ។

ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ តត
 កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះតតជាបច្ច័យ
 ជននិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកើតឡើង
 នៃកងទុក្ខខាំងអស់នេះ វេទន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៣៥] សង្ខារេ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ អវិជ្ជា កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាមនិរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ អាយតនៈទី
 ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ នាមនិរូបកើតមាន ព្រោះ
 អាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ
 អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈ ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តណ្ហា
 កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ
 ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះឧបា-
 ទានជាបច្ច័យ តត កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
 ព្រោះតតជាបច្ច័យ ជននិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជា
 វិកើតឡើង នៃកងទុក្ខខាំងអស់នេះ វេទន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៣៤] អវិជ្ជាបច្ចយា សម្ពាទេ សម្ពាទប្បច្ចយាបិ
 អវិជ្ជា សម្ពាទប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយាបិ
 សម្ពាទេ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមរូបំ នាមរូបប្បច្ច-
 យាបិ វិញ្ញាណំ នាមរូបប្បច្ចយា សន្មាយតនំ សន្មា-
 យតនប្បច្ចយាបិ នាមរូបំ សន្មាយតនប្បច្ចយា
 ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយាបិ សន្មាយតនំ ជស្សប្បច្ច-
 យា វេទនា វេទនាបច្ចយាបិ ជស្សោ វេទនាបច្ចយា
 តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយាបិ វេទនា តណ្ហាបច្ចយា ឧបា-
 នាមំ ឧបាទានប្បច្ចយាបិ តណ្ហា ឧបាទានប្បច្ចយា
 កវេ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ
 ឯវេមតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

អត្ថមញ្ញបញ្ញំ ។

[៣៥] សម្ពាទប្បច្ចយា អវិជ្ជា ។ បេ ។ វិញ្ញាណ-
 ប្បច្ចយា អវិជ្ជា ។ បេ ។ នាមប្បច្ចយា អវិជ្ជា
 ។ បេ ។ នន្មាយតនប្បច្ចយា អវិជ្ជា ។ បេ ។

[៣៥] សម្ពាទ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ អវិជ្ជា កើតមាន
 ព្រោះសម្ពាទជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសម្ពាទជាបច្ច័យ សម្ពាទ
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាមនិរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ អាយតនៈ ៦
 កើតមាន ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ នាមនិរូប កើតមាន ព្រោះអា-
 យតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ អា-
 យតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះជស្សៈ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈ
 ជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ វេទនាកើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើត
 មាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ
 កតកើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតជាបច្ច័យ
 ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាច្រើនក៏ត្រូវ ខែកង
 ទុក្ខទាំងអស់នេះ កើតមាន ដោយអាត្មាយ៉ាងនេះ ។

ចប់អត្ថមញ្ញបញ្ញៈ ។

[៣៦] អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសម្ពាទជាបច្ច័យ ។ បេ ។ អវិជ្ជា
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បេ ។ អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះនាមជា
 បច្ច័យ ។ បេ ។ អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ។ បេ ។

ដស្សប្បច្ចយា អវិជ្ជា ។ បេ ។ វេទនាបច្ចយា អវិជ្ជា
 ។ បេ ។ តណ្ហាបច្ចយា អវិជ្ជា ។ បេ ។ ឧបាទានប្បច្ចយា
 អវិជ្ជា ។ បេ ។ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ សង្ខារប្បច្ចយា
 វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមរូបំ ធាមរូបប្បច្ចយា
 សឡាយតនំ សឡាយតនប្បច្ចយា ដស្សា ដស្ស-
 ប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយា
 ឧបាទានំ ឧបាទានប្បច្ចយា កវេ កវេប្បច្ចយា ជាតិ
 ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវេមតស្ស តេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សទុទយោ ហោតិ ។

មាតិកា ។

(៣៩) កតមេ ធម្មា អកុសលា ។ យស្មី សមយេ
 អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ សោមនស្សសហគតំ
 និដ្ឋិតតសម្បយុត្តំ រូបារម្មណំ វា សន្តារម្មណំ វា តន្តា-
 រម្មណំ វា វសារម្មណំ វា ដោដ្ឋញ្ញារម្មណំ វា ធម្មារម្មណំ
 វា យំ យំ វា បដាវត្តា តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា
 សង្ខារេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា

អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បេ ។ អវិជ្ជា កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បេ ។ អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ
 ។ បេ ។ អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ។ បេ ។ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ ធាមនិរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈ៦ កើត
 មាន ព្រោះធាមនិរូបជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ៦
 ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ កវា
 កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកវាជាបច្ច័យ
 ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកើតឡើង
 នៃកន្លងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយការការយ៉ាងនេះ ។

ចប់ មាតិកា ។

(៣១) ធម៌ទាំងឡាយ ជាអកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុង
 សម័យណា អកុសលចិត្ត ដែលច្រឡំដោយសោមនស្ស ច្រកបដោយ
 ទិដ្ឋិ មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី មានសម្លេងជាអារម្មណ៍ក្តី មានក្លិនជាអារម្មណ៍
 ក្តី មានរសជាអារម្មណ៍ក្តី មានផ្សារជាអារម្មណ៍ក្តី មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី
 ឬក៏ប្រាវត្តនូវអារម្មណ៍ណាហើយរកឃើញ ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ

[២០] តត្ថ កតតមំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ ។
វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សម្មាវត្តន្ធោ ឥទំ វុច្ចតិ
វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ ។

[២២] តត្ថ កតតមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយ-
តនំ ។ យំ ចិត្តំ មហោ មាធសំ ហធយំ បណ្ណំ
មហោ មនាយតនំ មជ្ឈិម្មំ វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណក្ខន្ធនា
តត្ថា មហោវិញ្ញាណាធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ នាមប្បច្ចយា
ធម្មាយតនំ ។

[២៣] តត្ថ កតតមោ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
ជសេណ ។ យោ ជសេណ ឧសថា សម្មុសថា
សម្មុសិតតិ អយំ វុច្ចតិ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
ជសេណ ។

[២៤] តត្ថ កតតមោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។
យំ ចេតសិកំ សាតំ ចេតសិកំ សុខំ ចេតោ-
សម្មស្សជំ សាតំ សុខំ វេទយតំ ចេតោសម្មស្ស-
ជា សាតា សុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ជស្សប្បច្ចយា
វេទនា ។

[២១] បណ្ណាបច្ចយាការតាំងនោះ នាម កើតមាន ព្រោះ
វិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សម្មាវ-
ត្តន្ធ នេះហៅថា នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។

[២២] បណ្ណាបច្ចយាការតាំងនោះ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តៈ សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ហធមៈ ធម្មជាតិដ៏ផ្លូវផង (ភិក្ខុវិភង្គ) ហៅថា មនាយតនៈ មន្ត-
ត្រ័យ វិញ្ញាណ វិញ្ញាណក្ខន្ធ មហោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
នោះ ណា នេះហៅថា អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។

[២៣] បណ្ណាបច្ចយាការតាំងនោះ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការ
ប៉ះពាល់ ការខ្វល់ខ្វាន់ ណា នេះហៅថា ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ។

[២៤] បណ្ណាបច្ចយាការតាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជា
បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីឆ្ងល់ច្រឡំ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តី
សុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការខ្វល់អារម្មណ៍ដ៏ឆ្ងល់ច្រឡំ ជាសុខ ដែល
កើតអំពីចេតោសម្ពុស្ស វេទនា ដ៏ឆ្ងល់ច្រឡំ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេ-
តោសម្ពុស្ស ណា នេះហៅថា វេទនាកើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។

អភិធម្មបិដក វិទន្តោ

[២៥] តត្ថ កតមា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា ។
យោ វាតោ សាវាតោ អនុនយោ អនុរោនោ នង្គិ
នង្គិវាតោ ចិត្តស្ស សាវាតោ អយំ វុច្ចតិ វេទនា-
បច្ចយា តណ្ហា ។

[២៦] តត្ថ កតមំ តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ ។
យា និដ្ឋំ និដ្ឋិតំ ។ បេ ។ តិត្តាយតំ វិបរិយេ-
សត្តាហោ វេទំ វុច្ចតិ តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ ។

[២៧] តត្ថ កតមោ ឧបាទានប្បច្ចយា កវេ ។
វេបត្វា ឧបាទានំ វេទនាឧត្តោ សញ្ញាឧត្តោ សម្ពា-
រត្តោ វិញ្ញាណត្តោ អយំ វុច្ចតិ ឧបាទាន-
ប្បច្ចយា កវេ ។

[២៨] តត្ថ កតមា កវប្បច្ចយា ជាតិ ។
យា តេសំ ធម្មានំ ជាតិ សញ្ញាតិ និព្វត្តិ អភិនិព្វត្តិ
ចាតុភាវេ អយំ វុច្ចតិ កវប្បច្ចយា ជាតិ ។

អភិធម្មបិដក វិទន្តោ

[២៥] បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនា
ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេកខ្លាំង ការត្រេកអរ ការ
ក្អួតកាន់ ការរីករាយ ការស្រើបស្រាល តម្រេកដ៏ខ្លាំង ណា នៃចិត្ត
នេះហៅថា តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។

[២៦] បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះ
តណ្ហាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ទិដ្ឋិ ដំណើរតើទិដ្ឋិ ។ បេ ។ លទ្ធិ
ដូចជាតាំងតែទិដ្ឋិ ការប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុស ណា នេះហៅថា
ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ។

[២៧] បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ កត កើតមាន ព្រោះឧបា-
ទានជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សម្ពារក្នុង
វិញ្ញាណក្នុង វៀរវែងតែឧបាទានចេញ នេះហៅថា កត កើតមាន
ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ។

[២៨] បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកត
ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការកើត ការកើតព្រម ការផ្ដួចផ្ដើម ការ
កើតចំពោះ ការកើតប្រាកដ ណា នៃធម៌តាំងឡាយនោះ នេះហៅថា
ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតជាបច្ច័យ ។

បច្ចុប្បន្នការវិវត្ត អកុសលធម៌ខ្មែរ

(៤៩) តត្ថ តតម៌ ជាតិប្បច្ចយា ជកបរណំ ។
អត្ថ ជក អត្ថ បរណំ ។ តត្ថ តតមា ជក ។
យា តេសំ ធម្មានំ ជក ជីវណតា អាយុនោ សិ-
ហានំ អយំ វុច្ចតិ ជក ។ តត្ថ តតម៌ បរណំ ។
យោ តេសំ ធម្មានំ ខយោ វាយោ កេនោ បរិ-
កេនោ អនិច្ចតា អន្តរដានំ ឥទំ វុច្ចតិ បរណំ ។
ឥតិ អយក្ខំ ជក ឥទក្ខំ បរណំ ឥទំ វុច្ចតិ
ជាតិប្បច្ចយា ជកបរណំ ។

(៥០) ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
សមុទយោ ហោតីតិ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខ-
ក្ខន្ធស្ស សង្កតិ ហោតិ សមាគមោ ហោតិ
សមោជានំ ហោតិ ទាតុគារវំ ហោតិ តេន វុច្ចតិ
ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
ហោតីតិ ។

(៥១) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ ស-
ង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ធាមំ ធាមប្បច្ច-
យា ជស្សា ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា

បច្ចុប្បន្នការវិវត្ត អកុសលធម៌ខ្មែរ

(៤៩) បច្ចុប្បន្នការវិវត្តនោះ ជកមិនបរណៈ កើតមាន
ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជកក៏មាន បរណៈក៏មាន ។
បច្ចុប្បន្នការវិវត្តនោះ ជក តើដូចម្តេច ។ ការចាស់ត្រាំត្រា ការ
រួញថយទៅនៃកាយ ណា នៃធម៌ទាំងឡាយនោះ នេះហៅថា ជក ។
បច្ចុប្បន្នការវិវត្តនោះ បរណៈក៏ដូចម្តេច ។ ការអស់ទៅ ការស្លាប់
ទៅ ការបែកធ្លាយ ការបែកខ្ចាត់ខ្ចាយ ការមិនទៀង ការបាត់បង់
ណា នៃធម៌ទាំងឡាយនោះ នេះហៅថា បរណៈ ។ ជកនេះផង
បរណៈនេះផង នេះហៅថា ជកនិងបរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជា
បច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

(៥០) ត្រង់ពាក្យថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ
វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ គឺការជួបជុំ ការមូលមក ការប្រជុំចុះ
ការកើតប្រាកដ នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមានដោយអាការយ៉ាងនេះ
ព្រោះហេតុនោះ រើបលោកពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខ
ទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៥១) ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ
វិញ្ញាណជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ វេទនា កើត
មាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ

អភិធម្មបិដក វិចិត្រ

តត្ថា បច្ចុយា ឧបាទានំ ឧបាទានបច្ចុយា តត្ថា កវ-
បច្ចុយា ជាតិ ជាតិបច្ចុយា ជនបរុណំ ឯវមេតស្ស
តេវលស្ស ធុត្តត្ថុទ្ធស្ស សមុទយោ មោតិ ។

[៤២] តត្ថ តត្ថមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
អនស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កំ មោហោ អកុសល-
មូលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ តត្ថមា អវិ-
ជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សក្ខេតនា
សក្ខេតយិតតិ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខា-
រោ ។ តត្ថ តត្ថមំ សង្ខារបច្ចុយា វិញ្ញាណំ ។
យំ ចិត្តំ បរោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញា-
ណំធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារបច្ចុយា វិញ្ញាណំ ។ តត្ថ
តត្ថមំ វិញ្ញាណបច្ចុយា ធាមំ ។ វេទនាខន្ធា
សញ្ញាខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា ឥទំ វុច្ចតិ វិញ្ញាណប-
ច្ចុយា ធាមំ ។ ធាមបច្ចុយា ជស្សនិតិ តត្ថ តត្ថមំ
ធាមំ ។ វេទនា ជស្សំ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា
សង្ខារក្ខន្ធា វិញ្ញាណក្ខន្ធា ឥទំ វុច្ចតិ ធាមំ ។

អភិធម្មបិដក វិចិត្រ

ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទាន
ជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជនបរុណា កើតមាន
ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកើតឡើងនៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ ក៏មិនមាន
ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៤២] បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
មិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ តន្តិះ គឺអវិជ្ជា មោហា ជាអកុសល-
មូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ សង្ខារ
កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ
ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន
ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើត
មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តៈ សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍
សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
នោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។
បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើ
ដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម កើត
មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ អធិប្បាយគ្រងរាក្យថា ជស្សៈ កើត
មាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ ចុះបណ្តាធម៌ទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។

តត្ថ តតតយោ ឆាបប្បច្ចយា ដសេន ។ យោ
 ដសេន ដុសតា សម្មុសតា សម្មុសិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ
 ឆាបប្បច្ចយា ដសេន ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវមេតស្ស
 តេវលស្ស ធុត្តត្តច្ចស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

(៥៣) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សន្និកោ
 សន្និកាប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធម្មវិប
 ធម្មវប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ដសេន ដស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា
 តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ ឧបាទានប្បច្ចយា គរវា
 កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស
 តេវលស្ស ធុត្តត្តច្ចស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(៥៤) តត្ថ តតតោ អវិជ្ជា ។ អយំ វិញ្ញាណំ
 អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កំ ទោយោ អកុសលមូលំ

វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ វិញ្ញាណខន្ធ លើកលែងតែផស្សៈ
 ចេញ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ផស្សៈ កើត
 មាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ផស្សៈការពាល់គ្រូ ការប៉ះ
 ពាល់ ការឆ្លុះឆ្លាំង ណា នេះហៅថា ផស្សៈកើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកហៅថា ហេតុជាទី
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៥៥) ភ្នំសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិរុប កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ កាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិរុបជាបច្ច័យ
 ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះកាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទាន
 កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ គត កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ
 ជាតិ កើតមាន ព្រោះគតជាបច្ច័យ ជរាមិធិមរណៈ កើតមាន ព្រោះ
 ជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន
 ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៥៦) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
 មិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហៈ ជាអកុសលមូល

អភិធម្មបិដក វិទ្យា

អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតតមោ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារ-
 ពោ ។ យា ចេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាតយិតតំ អយំ
 វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារពោ ។ តត្ថ កតតមំ សង្ខារប្ប-
 ច្ចយា វិញ្ញាណំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា
 មនោវិញ្ញាណាធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញា-
 ណំ ។ តត្ថ កតតមំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមរូបំ ។ អត្ថិ
 ធាមំ អត្ថិ រូបំ ។ តត្ថ កតតមំ ធាមំ ។ វេទនាខន្ធា
 សញ្ញាខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា ឥទំ វុច្ចតិ ធាមំ ។ តត្ថ
 កតតមំ រូបំ ។ ចក្កាយតនស្ស ឧបចយោ សោ-
 តាយតនស្ស ឧបចយោ យាធាយតនស្ស ឧបច-
 យោ ជីវ្ហាយតនស្ស ឧបចយោ កាយាយតនស្ស
 ឧបចយោ យំ វា បនញ្ញម្យំ អត្ថិ រូបំ ចិត្តជំ ចិត្ត-
 លោកុតំ ចិត្តសមុដ្ឋាជំ ឥទំ វុច្ចតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទញ្ញ
 ធាមំ ឥទញ្ញ រូបំ ឥទំ វុច្ចតិ វិញ្ញាណប្បច្ចយា
 ធាមរូបំ ។ ធាមរូបប្បច្ចយា ធម្មាយតនន្តិ អត្ថិ ធាមំ

អភិធម្មបិដក វិទ្យា

ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ
 ភាពនៃការសន្សំ (ខ្ញុំអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើត
 មាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ
 កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តៈ សេចក្តីដឹង
 អារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើត
 អំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ នាមនិរុប កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាម
 និរុបទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ
 នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិរុបទាំងនោះ រូប តើដូចម្តេច ។
 ការសន្សំនៃចក្កាយតនៈ ការសន្សំនៃសាតាយតនៈ ការសន្សំនៃយា-
 នាយតនៈ ការសន្សំនៃជីវ្ហាយតនៈ ការសន្សំនៃកាយាយតនៈ ឬក៏រូប
 ដទៃណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន
 នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិរុប
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ អធិប្បាយគ្រង
 ពាក្យថា វាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិរុបជាបច្ច័យ នាមក៏មាន

បច្ចុប្បន្នការវិវត្ត អកុសលចិត្ត

អត្ថិ រូបំ ។ តត្ថ តតមំ ធាមំ ។ វេទនាខន្ធភ្នេ សញ្ញា-
 ខន្ធភ្នេ សង្ខារត្ថវេ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមំ ។ តត្ថ តតមំ
 រូបំ ។ យំ រូបំ ធិស្សយ បដោវិញ្ញាណធាតុ វុច្ឆតិ
 ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។ តត្ថ ឥទំ ធាមំ ឥទំ រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ
 ធាមរូបំ ។ តត្ថ តតមំ ធាមរូបប្បដ្ឋយា ធម្មាយត-
 នំ ។ យំ ចិត្តំ មហេ មាណសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា បដោ-
 វិញ្ញាណធាតុ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមរូបប្បដ្ឋយា ធម្មាយតនំ ។
 តត្ថ តតមោ ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា ដស្ស ។ យោ
 ដស្ស ដុសសា សម្មសា សម្មសិតត្ថំ អយំ វុច្ឆតិ
 ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា ដស្ស ។ បេ ។ តេន វុច្ឆតិ
 ឯវេទនស្ស កេវលស្ស ទុក្ខត្ថវុច្ឆស្ស សមុទយោ
 ហោតីតិ ។

(២២) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ
 សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា ធាមរូបំ
 ធាមរូបប្បដ្ឋយា សន្មាយតនំ សន្មាយតនប្បដ្ឋយា
 ដស្ស ដស្សប្បដ្ឋយា វេទនា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា

បច្ចុប្បន្នការវិវត្ត អកុសលចិត្ត

រូបកំមាន ។ បណ្តានាម និវ រូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ
 សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្នុង នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិវរូបនោះ
 រូប តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះអស្រ័យ
 ទូរូបណា នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះឯង រូបនេះឯង ទុះហៅ
 ថា នាមនិវរូប ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ អាយតនៈទី៦ កើតមាន
 ព្រោះនាមនិវរូបជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តៈ សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍
 សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ
 ណា នេះហៅថា អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិវរូបជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជា
 បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការជួបជុំក្នុង
 ណា នេះហៅថា ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ ។ បេ ។
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកថា ហេតុជាដ៏កើតឡើង ខែកងទុក្ខទាំង
 អស់នេះ វេទនមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(២៣) ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិវរូប កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិវរូបជាបច្ច័យ
 ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
 ព្រោះផស្សៈ ជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ

តណ្ហាបច្ចុយា ឧបាទានំ ឧបាទានបច្ចុយា ករេ
 កវច្ចុយា ជាតិ ជាតិបច្ចុយា ជពបរណំ ឯវបេតស្ស
 តេវលស្ស ឧត្តត្ថុច្ចុយា សមុទយោ ហោតិ ។

[៥៦] តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កំ មោហោ អកុសល-
 មូលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមោ អវិជ្ជា-
 បច្ចុយា សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សញ្ញោតនា
 សញ្ញោតយិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារោ ។
 តត្ថ កតមំ សង្ខារបច្ចុយា វិញ្ញាណំ ។ យំ
 ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណា-
 ជានុ ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារបច្ចុយា វិញ្ញាណំ ។ តត្ថ
 កតមំ វិញ្ញាណាបច្ចុយា ធាមរូបំ ។ អត្ថំ ធាមំ
 អត្ថំ រូបំ ។ តត្ថ កតមំ ធាមំ ។ វេទនាខន្ធា
 សញ្ញាខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា ឥទំ វុច្ចតិ ធាមំ ។ តត្ថ
 កតមំ រូបំ ។ ចក្ខុយាននុស្សំ ឧបចយោ ។ បេ ។

ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទាន
 ជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ដកនិងមរណៈ កើត
 មាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាតិកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ
 តែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៥៦] បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
 មិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហៈ ជាអកុសល-
 មូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ
 សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ
 ភាពនៃការសន្សំ (ខ្សែការម្នា) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តៈ សេចក្តីដឹងការម្នា សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណនាគុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ នេះហៅ
 ថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំង
 នោះ នាមនិងរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិងរូបទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាម
 និងរូបទាំងនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ ការសន្សំនៃចក្ខុយាននៈ ។ បេ ។

កាយាយតនៈ ស្ម ឧបយោ យំ វា បដិច្ចាប្បិ
 អត្ថំ រូបំ ចិត្តំ វិចិត្តំ ហត្ថកំ ចិត្តសមុដ្ឋានំ
 ឥទំ វុច្ចតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទត្វា ធាមំ
 ឥទត្វា រូបំ ឥទំ វុច្ចតិ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា ធាម-
 រូបំ ។ ធាមរូបប្បដ្ឋយា សឡាយតនំ អត្ថំ ធាមំ
 អត្ថំ រូបំ ។ តត្ថ តតមំ ធាមំ ។ វេទនាឧទ្ទោ
 សញ្ញាឧទ្ទោ សង្ខារក្ខណ្ឌោ ឥទំ វុច្ចតិ ធាមំ ។
 តត្ថ តតមំ រូបំ ។ ចត្តារោ ច មហាក្ខតា
 យត្វា រូបំ ធិស្សយ មហាវិញ្ញាណធាតុ វត្ថុតិ
 ឥទំ វុច្ចតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទត្វា ធាមំ ឥទត្វា
 រូបំ ឥទំ វុច្ចតិ ធាមរូបំ ។ តត្ថ តតមំ ធាម-
 រូបប្បដ្ឋយា សឡាយតនំ ។ ចត្តាយតនំ សោតា-
 យតនំ ឃានាយតនំ ជីវ្ហាយតនំ កាយាយតនំ ប-
 ធាយតនំ ឥទំ វុច្ចតិ ធាមរូបប្បដ្ឋយា សឡាយត-
 នំ ។ តត្ថ តតមោ សឡាយតនប្បដ្ឋយា ជស្សោ ។
 យោ ជស្សោ ធម្មសតា សម្មសតា សម្មសិទ្ធិត្ថំ
 អយំ វុច្ចតិ សឡាយតនប្បដ្ឋយា ជស្សោ ។ បេ ។

ការសន្សំនៃកាយាយតនៈ ឬក៏ប្រដិទណ្ឌ ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្ត
 ជាហេតុ មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង
 រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិងរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ ពេញ្យាយត្រង់តាមរូប កាយតនៈ ៦
 កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។
 បណ្តានាមនិងរូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខ្លួន សញ្ញាខ្លួន
 សង្ខារក្ខណ្ឌ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិងរូបទាំងនោះ រូប
 តើដូចម្តេច ។ មហាក្ខតរូបទាំង ៤ ក្តី មហាវិញ្ញាណធាតុ ប្រតីត្ត
 ទៅ ព្រោះអាស្រ័យនូវរូបណា ក្តី នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង
 រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិងរូប ដោយប្រការដូច្នេះ ។ បណ្តា
 បច្ចយាការទាំងនោះ កាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ ចត្តាយតនៈ ១ សោតាយតនៈ ១ ឃានាយតនៈ ១
 ជីវ្ហាយតនៈ ១ កាយាយតនៈ ១ មនាយតនៈ ១ នេះហៅថា កាយតនៈ
 ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ
 ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះសឡាយតនៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ផស្សៈ ការភាវៈត្រូវ ការប៉ះភាវៈ ការជឿកន្លឹច ណា នេះហៅ
 ថា ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ កាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ។ បេ ។

អភិធម្មបទ វិទ្យា

តេជ វុច្ចតិ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
សប្បនយោ ហោតីតិ ។

បច្ចយចក្កំ ។

(៥៧) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ។
អវិជ្ជាហេតុកា សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារ-
ហេតុកំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ វិញ្ញាណហេតុកំ
នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ នាមហេតុកំ ធម្មាយតន-
ប្បច្ចយា វេស្សា ធម្មាយតនហេតុកា វេស្សប្បច្ចយា
វេទនា វេស្សហេតុកា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា វេទនា-
ហេតុកា តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ តណ្ហាហេតុកំ
ឧបាទានប្បច្ចយា ភវេ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិ-
ប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខ-
ក្ខន្ធស្ស សប្បនយោ ហោតី ។

(៥៨) តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
អនិស្សន្នំ ។ បេ។ អវិជ្ជាលង្កំ មោហោ អត្តសល-
ម្មលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមា
អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ អវិជ្ជាហេតុកា ។

អភិធម្មបទ វិទ្យា

ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកនាយាយ ហេតុជាដើមឡើយ នៃកងទុក្ខ
ទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

ចប់ បច្ចយចក្ក ។

(៥៧) ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន
ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
សង្ខារជាបច្ច័យ នាមមានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
ជាបច្ច័យ កាយនេះទី៦ មាននាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជា
បច្ច័យ វេស្សមានកាយនេះទី៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេស្សជា
បច្ច័យ វេទនាមានវេស្សជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេស្សជា
បច្ច័យ តណ្ហាមានវេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
ឧបាទានមានតណ្ហាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភវ កើត
មាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភវជាបច្ច័យ ជរា
និងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាដើមឡើយ នៃកង
ទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៥៨) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
មិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហា ជាអត្តសល-
ម្មល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ
មានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។

យា ចេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាតយិតន្តំ អយំ វុច្ចតិ
 អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ អវិជ្ជាហេតុកោ ។ តត្ថ
 កតមំ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារហេតុកំ ។ យំ
 ចិត្តំ មនោ មាទសំ ។ បេ ។ តត្ថា មនោវិញ្ញាណាតត្ថ
 ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារហេតុកំ ។
 តត្ថ កតមំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ វិញ្ញាណ-
 ហេតុកំ ។ វេទនាទន្ទោ សញ្ញាទន្ទោ សង្ខារក្ខន្ទោ
 ឥទំ វុច្ចតិ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ វិញ្ញាណហេតុ-
 កំ ។ តត្ថ កតមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ នាម-
 ហេតុកំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាទសំ ។ បេ ។ តត្ថា
 មនោវិញ្ញាណាតត្ថ ឥទំ វុច្ចតិ នាមប្បច្ចយា ធម្មា-
 យតនំ នាមហេតុកំ ។ តត្ថ កតមោ ធម្មាយត-
 នប្បច្ចយា ជស្សោ ធម្មាយតនហេតុកោ ។ យោ
 ជស្សោ ធុសនា សម្មសនា សម្មសិតន្តំ អយំ វុច្ចតិ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ធម្មាយតនហេតុកោ ។

ចេតនា ការបង្សំ ភាពនៃការសង្ស័យ (នូវការឃ្លៀង) ណា នេះហៅ
 ថា សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចយាការពាំងនោះ វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍
 សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណាតត្ថ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
 នោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការពាំងនោះ នាមមានវិញ្ញាណ
 ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនា-
 ខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាមមានវិញ្ញាណជាហេតុ
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការពាំងនោះ
 កាយគនៈទី ៦ មាននាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោ-
 វិញ្ញាណាតត្ថ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា កាយគនៈ
 ទី ៦ មាននាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច-
 យាការពាំងនោះ ជស្សៈមានកាយគនៈទី ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 កាយគនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជស្សៈ ការភ្ជាប់គ្រូ ការ
 ប៉ះពាល់ ការខ្ពង់ខ្ពស់ ណា នេះហៅថា ជស្សៈមានកាយគនៈទី
 ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះកាយគនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ។

តត្ថ តត្ថមា ផស្សប្បច្ចយា វេទនា ផស្សហេតុកា ។
 យំ ចេតសិតំ សាតំ ចេតសិតំ សុខំ ចេតាស-
 ម្មស្សនំ សាតំ សុខំ វេទយិតំ ចេតាសម្មស្សនា
 សាតា សុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ផស្សប្បច្ចយា
 វេទនា ផស្សហេតុកា ។ តត្ថ តត្ថមា វេទនា-
 បច្ចយា តណ្ហា វេទនាហេតុកា ។ យោ ភាសា
 សាភាសា ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សាភាសា អយំ វុច្ចតិ
 វេទនាបច្ចយា តណ្ហា វេទនាហេតុកា ។ តត្ថ តត្ថ-
 មំ តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ តណ្ហាហេតុកំ ។ យា
 ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិតំ ទិដ្ឋិកហំ ទិដ្ឋិតត្ថារោ ទិដ្ឋិវិស្វកាយិកំ
 ទិដ្ឋិវិប្បដ្ឋិតំ ទិដ្ឋិសញ្ញាជំ តាហោ បដិគ្គាហោ អភិ-
 ជវេសោ បរមាសោ កុម្មតោ មិច្ឆាបដោ មិច្ឆតិ
 តិក្ខាយតំ វិបរិយសត្តាហោ ឥទំ វុច្ចតិ តណ្ហាប-
 ច្ចយា ឧបាទានំ តណ្ហាហេតុកំ ។ បេ ។ តេន វុច្ច-
 តិ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ធុត្តត្តន្ធស្ស សមុទ-
 យោ ហោតិ ។

បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនាមានផស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត
 សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលនូវការឃ្លោង ជាទីត្រេកអរ
 ជាសុខ កើតអំពីចេតាសម្មស្ស វេទនា ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើត
 អំពីចេតាសម្មស្ស ណា នេះហៅថា វេទនាមានផស្សៈជាហេតុ កើត
 មាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ តណ្ហាមាន
 វេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ តម្រេក
 តម្រេកទាំង ។ បេ ។ តម្រេកទាំង ណា ឯចិត្ត នេះហៅថា តណ្ហា
 មានវេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច-
 យាការទាំងនោះ ឧបាទានមានតណ្ហាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះតណ្ហា
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ទិដ្ឋិ វិណ័តទិដ្ឋិ វិចិត្រស្វាគតទិដ្ឋិ
 ផ្លូវឆ្ងាយគឺទិដ្ឋិ ចម្រើនគឺទិដ្ឋិ សេចក្តីញាប់ញ័រគឺទិដ្ឋិ សញ្ញាជនៈគឺទិដ្ឋិ
 ការប្រកាន់ ការប្រកាន់មាំ ការជាប់ជំពាក់ ការស្ទាបអង្គុល ផ្លូវ
 កាត់ ផ្លូវខុស សភាពខុស លទ្ធិដូចជាកំរង ការប្រកាន់ក្នុងការវិស្វន៍
 ភេទុស ណា នេះហៅថា ឧបាទាន មានតណ្ហាជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ រឿបលោកភាស
 ថា ហេតុជាទីកើតឡើង ឯកងទុក្ខទាំងឥសន្តរ វិមជ្ជមាន ដោយ
 ការយ៉ាងនេះ ។

[៥៩] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារោ
 អវិជ្ជាហេតុកោ សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ សង្ខារហេ-
 តុកំ វិញ្ញាណប្បច្ចុយា នាមំ វិញ្ញាណហេតុកំ នាមប្ប-
 ច្ចុយា ធរស្សោ នាមហេតុកោ ធរស្សប្បច្ចុយា វេទនា
 ធរស្សហេតុកោ វេទនាបច្ចុយា តណ្ហា វេទនាហេតុកោ
 តណ្ហាបច្ចុយា ឧបាទានំ តណ្ហាហេតុកំ ឧបាទានប្ប-
 ច្ចុយា ភវេ ភវប្បច្ចុយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចុយា ជរាមរណំ
 វិវាសតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

[៦០] តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កិ មោហោ អកុសលមូលំ
 អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមា អវិជ្ជាបច្ចុយា
 សង្ខារោ អវិជ្ជាហេតុកោ ។ យា ចេតនា សញ្ញាតនា
 សញ្ញាតយិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារោ អ-
 វិជ្ជាហេតុកោ ។ តត្ថ កតមំ សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ
 សង្ខារហេតុកំ ។ យំ ចិត្តំ បរោ មាទសំ ។ បេ ។

[៥៩] ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ មានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ មានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ នាម មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ ធរស្សៈ មាននាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ
 វេទនា មានធរស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះធរស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា
 មានវេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទាន មាន
 តណ្ហាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
 ឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ
 កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ
 រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៦០] បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
 មិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហា ជាអកុសលមូល
 ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ សង្ខារមាន
 អវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា
 ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវការឃ្លាំង) ណា នេះហៅថា សង្ខារ
 មានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយា-
 ការទាំងនោះ វិញ្ញាណ មានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។

តថា បរោវិញ្ញាណាធាតុ ឥទ្ធិ វុច្ចតិ សម្មារម្មណ្ឌ
 វិញ្ញាណំ សម្មារម្មណ្ឌតំ ។ តត្ថ កតមំ វិញ្ញាណាប្ប-
 ច្ចយា នាមំ វិញ្ញាណាហតុតំ ។ វេទនាខន្ធោ សញ្ញា-
 ខន្ធោ សម្មារម្មណ្ឌ ឥទ្ធិ វុច្ចតិ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ
 វិញ្ញាណាហតុតំ ។ នាមប្បច្ចយា ជស្សោ នាមហតុ-
 កោតិ តត្ថ កតមំ នាមំ ។ វេទនា ជស្សំ វេ-
 ទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សម្មារម្មណ្ឌ វិញ្ញាណាត្ថន្ធោ
 ឥទ្ធិ វុច្ចតិ នាមំ ។ តត្ថ កតមោ នាមប្បច្ចយា
 ជស្សោ នាមហតុកោ ។ យោ ជស្សោ ធុសនា
 សម្មុសនា សម្មុសិតតំ អយំ វុច្ចតិ នាមប្បច្ចយា
 ជស្សោ នាមហតុកោ ។ បេ។ តេន វុច្ចតិ ឯវេម-
 តស្សៈ កេវលស្សៈ ទុក្ខក្ខន្ធស្សៈ សមុទយោ ហោតីតិ ។

(៦០) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សម្មារ-
 មវិជ្ជាហតុកោ សម្មារម្មណ្ឌ វិញ្ញាណំ សម្មារ-
 ហតុតំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមរូបំ វិញ្ញាណាហតុ-
 តំ នាមរូបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ នាមរូបហតុតំ

មរោវិញ្ញាណាធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ
 មានសង្ខារជាហតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ បណ្តាបច្ច័យ-
 ការទាំងនោះ នាម មានវិញ្ញាណជាហតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ នេះ
 ហៅថា នាមមានវិញ្ញាណជាហតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។
 អធិប្បាយត្រង់ពាក្យថា ជស្សៈ មាននាមជាហតុ កើតមាន ព្រោះ
 នាមជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច័យការទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ វិញ្ញាណខន្ធ លើកលែងតែជស្សៈ
 ចេញ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តាបច្ច័យការទាំងនោះ ជស្សៈមាន
 នាមជាហតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជស្សៈ
 ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការទង្គិកទង្គិច ណា នេះហៅថា ជស្សៈ
 មាននាមជាហតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ ព្រោះហតុនោះ
 ទើបលោកពោលថា ហតុជាវិភិក្ខុឡើង ខែកង់ខ្ពស់ទាំងអស់នោះ វេទន
 មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៦១) ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហតុ កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ នាមរូបនិងប្រធានវិញ្ញាណជាហតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ អាយតនៈទាំង៦ មាននាមនិងប្រធានហតុ កើតមាន ព្រោះនាមនិងប្រ

ធម្មាយតបច្ច័យ ផស្សៈ ធម្មាយតបោតុកោ
 ផស្សៈបច្ច័យ វេទនា ផស្សៈបោតុកោ វេទនា-
 បច្ច័យ តណ្ហា វេទនាបោតុកោ តណ្ហាបច្ច័យ
 ឧទាធានំ តណ្ហាបោតុកំ ឧទាធានបច្ច័យ ករោ
 កវបច្ច័យ ជាតិ ជាតិបច្ច័យ ជនមរណំ ឯវមេតស្ស
 កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[៦២] តត្ថ តតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កំ មោហា អកុសល-
 មូលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ តតមា អវិជ្ជា-
 បច្ច័យ សង្ខារោ អវិជ្ជាបោតុកោ ។ យា ចេតនា
 សញ្ចេតនា សញ្ចេតយិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ច័យ
 សង្ខារោ អវិជ្ជាបោតុកោ ។ តត្ថ តតមំ សង្ខា-
 រវបច្ច័យ វិញ្ញាណំ សង្ខារបោតុកំ ។ យំ ចិត្តំ
 មោហា មាទសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា បរោវិញ្ញាណាតតុ វេទនំ
 វុច្ចតិ សង្ខារវបច្ច័យ វិញ្ញាណំ សង្ខារបោតុកំ ។

ជាបច្ច័យ ផស្សៈ មានអាយតនៈទី ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាមានផស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាមានវេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជា
 បច្ច័យ ឧបាទានមានតណ្ហាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ
 ករោ កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះករោជា
 បច្ច័យ ជនមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៦២] បណ្តាបច្ច័យការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ តទ្ធិៈគឺអវិជ្ជា មោហា ជា
 អកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ច័យការទាំងនោះ
 សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ឧវមាម្មណ៍) ណា នេះហៅថា
 សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
 បច្ច័យការទាំងនោះ វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា
 ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណាតតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅ
 ថា វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។

តត្ថ តត្ថមំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ឆាយរូបំ វិញ្ញាណា-
 ហេតុកំ ។ អត្ថំ ឆាយំ អត្ថំ រូបំ ។ តត្ថ តត្ថមំ
 ឆាយំ ។ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធោ
 ឥទំ វុច្ឆតិ ឆាយំ ។ តត្ថ តត្ថមំ រូបំ ។ ចក្ខុ-
 យតនស្ស ឧបចយោ ។ បេ ។ កាយាយតនស្ស
 ឧបចយោ យំ វា បដិញ្ញាម្យំ អត្ថំ រូបំ ចិត្តនំ
 ចិត្តហេតុកំ ចិត្តសមុដ្ឋានំ ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។ ឥតិ
 ឥទក្ខ ឆាយំ ឥទក្ខ រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ វិញ្ញាណាប្ប-
 ច្ចយា ឆាយរូបំ វិញ្ញាណាហេតុកំ ។ ឆាយរូបប្បច្ចយា
 ឆាយាយតនំ ឆាយរូបហេតុកត្តិ អត្ថំ ឆាយំ អត្ថំ រូបំ ។
 តត្ថ តត្ថមំ ឆាយំ ។ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ
 សង្ខារក្ខន្ធោ ឥទំ វុច្ឆតិ ឆាយំ ។ តត្ថ តត្ថមំ
 រូបំ ។ យំ រូបំ ធិស្សាយ បដិវិញ្ញាណាតត្ថ វុច្ឆតិ
 ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទក្ខ ឆាយំ ឥទក្ខ រូបំ
 ឥទំ វុច្ឆតិ ឆាយរូបំ ។ តត្ថ តត្ថមំ ឆាយរូបប្បច្ចយា
 ឆាយាយតនំ ឆាយរូបហេតុកំ ។ យំ ចិត្តំ មដោ
 មាធសំ ។ បេ ។ តត្ថា មដោវិញ្ញាណាតត្ថ ឥទំ វុច្ឆតិ

បណ្តាបច្ចយាការពាំងនោះ នាមនិរុទ្ធិ មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។
 បណ្តានាមនិរុទ្ធិនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ
 សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិរុទ្ធិនោះ រូប តើ
 ដូចម្តេច ។ ការសន្សំ នៃចក្ខុយតនៈ ។ បេ ។ ការសន្សំនៃ
 កាយាយតនៈ ឬក៏រូបដទៃណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្តជាហេតុ មាន
 ចិត្តជាសមុដ្ឋាន នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះ
 ហៅថា នាមនិរុទ្ធិ មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ ឥទ្ធិយត្រង់ពាក្យថា កាយតនៈ
 ទី ៦ មាននាមនិរុទ្ធិជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមនិរុទ្ធិជាបច្ច័យ ។
 នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិរុទ្ធិពាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិរុទ្ធិ
 រូបពាំងនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណាតត្ថ ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះ
 កាស្រ័យនូវរូប ណា នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះ
 ហៅថា នាមនិរុទ្ធិ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ បណ្តាបច្ចយាការពាំងនោះ
 កាយតនៈទី ៦ មាននាមនិរុទ្ធិជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមនិរុទ្ធិជា
 បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្នាក់ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។
 មនោវិញ្ញាណាតត្ថ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា

នាមរូបប្បដ្ឋយា ធម្មាយតនំ នាមរូបហេតុកំ ។
 តត្ថ តតមោ ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា ជស្សោ ធម្មាយ-
 តនហេតុកោ ។ យោ ជស្សោ ផុសនា សម្មុសនា
 សម្មុសិតតំ អយំ វុច្ចតិ ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា ជស្សោ
 ធម្មាយតនហេតុកោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវមេតស្ស
 កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

[៦៣] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ
 អវិជ្ជាហេតុកោ សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ សង្ខារ-
 ហេតុកំ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា នាមរូបំ វិញ្ញាណហេតុ-
 កំ នាមរូបប្បដ្ឋយា សន្មាយតនំ នាមរូបហេតុកំ
 សន្មាយតនប្បដ្ឋយា ជស្សោ សន្មាយតនហេតុកោ
 ជស្សប្បដ្ឋយា វេទនា ជស្សហេតុកោ វេទនាបច្ចយា
 តណ្ហា វេទនាហេតុកោ តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ
 តណ្ហាហេតុកំ ឧបាទានប្បដ្ឋយា ភវេ ភវប្បដ្ឋយា
 ជាតិ ជាតិប្បដ្ឋយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស កេវ-
 លស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតី ។

អាយតនះ រឺ ៦ មាននាមនិងរូបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជា
 បច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ផស្សៈមានអាយតនៈរឺ ៦ ជាហេតុ
 កើតមាន ព្រោះអាយតនៈរឺ ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការ
 ពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការខន្តកខន្តិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈមាន
 អាយតនៈរឺ ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈរឺ ៦ ជាបច្ច័យ ។ បេ ។
 ព្រោះហេតុនោះ វើបលោកពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខ
 ទាំងអស់នេះ វើមន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៦៣] ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ នាមនិងរូប មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ អាយតនៈ ៦ មាននាមនិងរូបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាម
 និងរូបជាបច្ច័យ ផស្សៈ មានអាយតនៈ ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 អាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាមានផស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាមានវេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជា
 បច្ច័យ ឧបាទាន មានតណ្ហាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ
 ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព
 ជាបច្ច័យ ជរា និងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វើមន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៦៤] តត្ថ តតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាលំ
 អនស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាសន្តិ ខោហា អតុសល-
 មូលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ តតមា អវិជ្ជា-
 បច្ចយា សង្ខារេ អវិជ្ជាហេតុកា ។ យា ចេតនា
 សញ្ចតនា សញ្ចតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាប-
 ច្ចយា សង្ខារេ អវិជ្ជាហេតុកា ។ តត្ថ តតមិ
 សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារហេតុកំ ។ យំ
 ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា មនោវិញ្ញាណ-
 ធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារ-
 ហេតុកំ ។ តត្ថ តតមិ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាម-
 រូបំ វិញ្ញាណហេតុកំ ។ អត្ថិ នាមំ អត្ថិ រូបំ ។
 តត្ថ តតមិ នាមំ ។ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ
 សង្ខារក្ខន្ធទោ ឥទំ វុច្ចតិ នាមំ ។ តត្ថ តតមិ រូបំ ។
 ចក្ខុយាធនស្ស ឧបចាយោ ។ បេ ។ កាយាយធនស្ស
 ឧបចាយោ យំ វា បដិញ្ញាម្យិ អត្ថិ រូបំ ចិត្តនំ
 ចិត្តហេតុកំ ចិត្តសមុដ្ឋានំ ឥទំ វុច្ចតិ រូបំ ។
 ឥតិ ឥនឡា នាមំ ឥនឡា រូបំ ឥទំ វុច្ចតិ

[៦៤] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា ហេហៈ ជា
 អតុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំង
 នោះ សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើ
 ដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវការម្នា) ណា
 នេះហៅថា សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ មានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្នា សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
 នេះហៅថា វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ នាមនិងរូប មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។
 បណ្តានាមនិងរូបទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ
 សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិងរូបទាំងនោះ រូប តើ
 ដូចម្តេច ។ ការសន្សំ នៃចក្ខុយាធនៈ ។ បេ ។ ការសន្សំ នៃកាយា-
 យធនៈ ឬក៏រូបដវៃណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្តជាហេតុ មាន
 ចិត្តជាសមុដ្ឋាន នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា

បញ្ចករវិញ្ញាណ អនុសាសន៍ខ្មែរ

វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា ជាមន្ទិ វិញ្ញាណហេតុតំ ។ ជាមន្ទិ
 រូបប្បដ្ឋយា សន្មាយតនំ ជាមន្ទិហេតុតន្តិ អត្ថិ
 ធាមិ អត្ថិ រូមិ ។ តត្ថ តតមិ ធាមិ ។ វេទនាខន្ធោ
 សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារត្ថន្ធោ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមិ ។
 តត្ថ តតមិ រូមិ ។ ចត្តារា ច បរោក្ខតា យញ្ច
 រូមិ ធិស្សយ មនោវិញ្ញាណជាតុ វុច្ឆតិ ឥទំ
 វុច្ឆតិ រូមិ ។ ឥតិ ឥទញ្ច ធាមិ ឥទញ្ច រូមិ ឥទំ
 វុច្ឆតិ ជាមន្ទិ ។ តត្ថ តតមិ ជាមន្ទិប្បដ្ឋយា
 សន្មាយតនំ ជាមន្ទិហេតុតំ ។ ចត្តាយតនំ ។ បេ។
 មនាយតនំ ឥទំ វុច្ឆតិ ជាមន្ទិប្បដ្ឋយា សន្មាយ-
 តនំ ជាមន្ទិហេតុតំ ។ តត្ថ តតមោ សន្មាយ-
 តនប្បដ្ឋយា ធម្មស្ស សន្មាយតនហេតុតោ ។
 យោ ធម្មស្ស ធម្មសនា សម្មសនា សម្មសិទ្ធិត្ថិ
 អយំ វុច្ឆតិ សន្មាយតនប្បដ្ឋយា ធម្មស្ស សន្មាយ-
 តនហេតុតោ ។ បេ។ តេន វុច្ឆតិ វិវេកស្ស តេ-
 វលស្ស ធុត្ថុត្ថុត្ថុស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

បញ្ចករវិញ្ញាណ អនុសាសន៍ខ្មែរ

នាមនិរូប មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 ដោយប្រការដូច្នេះ ។ អធិប្បាយត្រង់ពាក្យថា អាយតនៈ ៦ មាននាមនិរូប
 រូបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ ។ នាមក៏មាន រូបក៏
 មាន ។ បណ្តានាមនិរូបទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ
 សញ្ញាខន្ធ សង្ខារត្ថន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិរូបទាំងនោះ
 រូប តើដូចម្តេច ។ មហាក្ខត្រូបទាំង ៤ និងមនោវិញ្ញាណជាតុ ប្រព្រឹត្ត
 ទៅ ព្រោះអាស្រ័យនូវរូបណា នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះ
 ផង នេះហៅថា នាមនិរូប ដោយប្រការដូច្នេះ ។ បណ្តាបច្ច័យ-
 ការទាំងនោះ អាយតនៈ ៦ មាននាមនិរូបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 នាមនិរូបជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចត្តាយតនៈ ។ បេ។ មនាយ-
 តនៈ នេះហៅថា អាយតនៈ មាននាមនិរូបជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច័យការទាំងនោះ ផស្សៈមាន
 អាយតនៈ ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ សេចក្តីខន្តិកខន្តិច ណា
 នេះហៅថា ផស្សៈមានអាយតនៈ ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ
 ៦ ជាបច្ច័យ ។ បេ។ ព្រោះហេតុនោះ លោកវិបរោលថា ហេតុជា
 ទីកើតឡើង ខែកងខ្ពុតទាំងអស់ខ្លះ វិវេកមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៦៥] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ
 អវិជ្ជាសម្បយុត្តា សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារ-
 សម្បយុត្តំ វិញ្ញាណប្បច្ចយោ នាមំ វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ
 នាមប្បច្ចយា ឆដ្ឋាយតទំ នាមសម្បយុត្តំ ឆដ្ឋាយ-
 តនប្បច្ចយា ជស្សោ ឆដ្ឋាយតនសម្បយុត្តា ជស្ស-
 ប្បច្ចយា វេទនា ជស្សសម្បយុត្តា វេទនាបច្ចយា
 តណ្ហា វេទនាសម្បយុត្តា តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ
 តណ្ហាសម្បយុត្តំ ឧបាទានប្បច្ចយា ករោ កវប្ប-
 ច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ វិវេកតស្ស
 តេវលស្ស ទុក្ខត្ថុទ្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[៦៦] តត្ថ តតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនិស្សន្នំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលន្តំ មោហោ អកុ-
 សលម្មលំ អយំ វុត្ថុតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ តតមា
 អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តា ។ យា
 ចេតនា សញ្ចតនា សញ្ចតយិតត្ថំ អយំ វុត្ថុតិ
 អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តា ។

[៦៥] ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ នាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមជា
 បច្ច័យ ផស្សៈប្រកបដោយរាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ
 ទី៦ ជាបច្ច័យ វេទនាប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជា
 បច្ច័យ តណ្ហាប្រកបដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 ឧបាទានប្រកបដោយតណ្ហា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ កត កើត
 មាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតជាបច្ច័យ
 ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃ
 កងទុក្ខទាំងអស់នេះ វិមន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៦៦] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហៈ
 ជាអកុសលម្មល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំង
 នោះ សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវការម្នាក់) ណា
 នេះហៅថា សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។

តត្ថ កតតមំ សម្មាសម្ពុទ្ធយា វិញ្ញាណំ សម្មាសម្ពុ-
 យុត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា មនោ-
 វិញ្ញាណាធាតុ ឥទំ វុច្ឆតិ សម្មាសម្ពុទ្ធយា វិញ្ញាណំ
 សម្មាសម្ពុយុត្តំ ។ តត្ថ កតតមំ វិញ្ញាណាសម្ពុទ្ធយា ធាមំ
 វិញ្ញាណាសម្ពុយុត្តំ ។ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា សម្មា-
 រក្ខន្ធា ឥទំ វុច្ឆតិ វិញ្ញាណាសម្ពុទ្ធយា ធាមំ វិញ្ញាណា-
 សម្ពុយុត្តំ ។ តត្ថ កតតមំ ធាមសម្ពុទ្ធយា ធម្មាយតនំ
 ធាមសម្ពុយុត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។
 តដ្ឋា មនោវិញ្ញាណាធាតុ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមសម្ពុទ្ធយា
 ធម្មាយតនំ ធាមសម្ពុយុត្តំ ។ តត្ថ កតតមោ ធម្មាយ-
 តនសម្ពុទ្ធយា ជសេក្ខា ធម្មាយតនសម្ពុយុត្តោ ។ យោ
 ជសេក្ខា ជុស្សនា សម្មសម្មា សម្មសិតត្តំ អយំ វុច្ឆតិ
 ធម្មាយតនសម្ពុទ្ធយា ជសេក្ខា ធម្មាយតនសម្ពុយុត្តោ ។
 តត្ថ កតតមោ ជស្សសម្ពុទ្ធយា វេទនា ជស្សសម្ពុយុត្តោ ។

បណ្តាបច្ចុប្បន្នការវិវត្តន៍នោះ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍
 សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតឡើងវិញ្ញាណ
 នោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការវិវត្តន៍នោះ នាមប្រកបដោយ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សម្មារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាមប្រកបដោយ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការ
 វិវត្តន៍នោះ អាយតនៈទាំងប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមជា
 បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា
 ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតឡើងវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅ
 ថា អាយតនៈទាំងប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចុប្បន្នការវិវត្តន៍នោះ ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈទាំងប្រកប កើតមាន
 ព្រោះអាយតនៈទាំងប្រកប តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះ
 ពាល់ ការទង្គិកទង្គិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈទាំង
 ប្រកប កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទាំងប្រកប តើដូចម្តេច ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការវិវត្តន៍នោះ
 វេទនាប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។

យំ ចេតសំ កំ សាតំ ចេតសំ កេរិ សុខំ ចេតោស-
 ម្មស្សនំ សាតំ សុខំ វេទយំតំ ចេតោសម្មស្សនា
 សាតា សុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ដស្សប្បទូយា
 វេទនា ដស្សសម្បយុត្តា ។ តត្ថ តតមា វេទនា-
 បទូយា តត្ថា វេទនាសម្បយុត្តា ។ យោ វាតោ
 សាវតោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សាវតោ អយំ វុច្ចតិ
 វេទនាបទូយា តត្ថា វេទនាសម្បយុត្តា ។ តត្ថ
 តតមំ តត្ថា បទូយា ឧបាទានំ តត្ថា សម្ប-
 យុត្តំ ។ យា ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិតតំ ។ បេ ។ តត្ថាយតទំ
 វិបស្សនសន្តាហោ វេទំ វុច្ចតិ តត្ថា បទូយា ឧបាទានំ
 តត្ថា សម្បយុត្តំ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ វិវាមតស្ស
 តេវេសស្ស ធុត្តត្តទូស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

[២៩] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបទូយា សម្ពារេ
 អវិជ្ជាសម្បយុត្តា សម្ពារប្បទូយា វិញ្ញាណំ ស-
 ម្ពារសម្បយុត្តំ វិញ្ញាណាប្បទូយា នាមំ វិញ្ញាណ-
 សម្បយុត្តំ នាមប្បទូយា ដស្សា នាមសម្បយុត្តា

សេចក្តីត្រួតត្រា ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការ
 ទទួលការម្នាក់ ជាទីត្រួតត្រា ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស វេទនា
 ជាទីត្រួតត្រា ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស នេះហៅថា វេទនា
 ប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច័យការ
 ទាំងនោះ គណ្តាប្រកបដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេកខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្លាំង ណា ខែចិត្ត
 នេះហៅថា គណ្តាប្រកបដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ច័យការទាំងនោះ ។ បាទានប្រកបដោយគណ្តា កើតមាន
 ព្រោះគណ្តាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ទិដ្ឋិ ដំណើរទិដ្ឋិ ។ បេ ។
 លទ្ធិដូចជាកំរង ការប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកសុខ ណា នេះហៅថា
 ។ បាទានប្រកបដោយគណ្តា កើតមាន ព្រោះគណ្តាជាបច្ច័យ ។ បេ ។
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង ខែក្នុងខ្លួន
 ទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[២៧] ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ នាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ ផស្សៈប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ

ឧបសម្ព័ន្ធទ្វយា វេទនា ឧបសម្ព័ន្ធយុត្តា វេទនាបច្ចយា
 តន្ត្រា វេទនាសម្ព័ន្ធយុត្តា តន្ត្រាបច្ចយា ឧបាទានំ
 តន្ត្រាសម្ព័ន្ធយុត្តំ ឧបាទានបច្ច័យា ករេ កវប្ប-
 ច្ចយា ជាតិ ជាតិបច្ច័យា ជកបរណំ វេទនាសម្ព័-
 ន្ធយុត្តា ឧបសម្ព័ន្ធយុត្តំ សម្ព័ន្ធយុត្តា ហោតិ ។

(៦៨) ត្រូវ ត្រឡប់ អំពី ។ យំ អញ្ចាស់

អនុស្សាវរីយ៍ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្គិ មោហោ អត្តសល-
 មូលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ តត្ថមោ អវិជ្ជា-
 ចច្ចយា សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តោ ។ យា បេតនា
 សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតត្តំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា-
 ចច្ចយា សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តោ ។ តត្ថ តត្ថមំ
 សង្ខារច្បង្គយា វិញ្ញាណំ សង្ខារសម្បយុត្តំ ។ យំ ចិត្តំ
 បដោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា បដោវិញ្ញាណជាតុ វេទិ
 វុច្ចតិ សង្ខារច្បង្គយា វិញ្ញាណំ សង្ខារសម្បយុត្តំ ។ តត្ថ
 តត្ថមំ វិញ្ញាណច្បង្គយា ជាមំ វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ ។

វេទនាប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា
ប្រកបដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទានប្រកប
ដោយតណ្ហា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភត កើតមាន ព្រោះ
ឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភតជាបច្ច័យ ដកខិនិមរណៈ
កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
អស់⁺ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៦៨] បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ
 ជាអកុសលម្សិល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចុយាការ
 ទាំងនោះ សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ ណា នេះ
 ហៅថា សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្តង
 សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
 នោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ នាបប្រកប
 ដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។

វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សម្ពាទន្ធោ វេទិ វុច្ចតិ
 វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ ។ នាម-
 ប្បច្ចយា ដស្សោ នាមសម្បយុត្តោតិ តត្ថ តតបំ
 នាមំ ។ វេទនា ដស្សំ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ
 សម្ពាទន្ធោ វិញ្ញាណទន្ធោ វេទិ វុច្ចតិ នាមំ ។ តត្ថ
 តត្ថោ នាមប្បច្ចយា ដស្សោ នាមសម្បយុត្តោ ។
 យោ ដស្សោ ធុសនា សម្ពុសនា សម្ពុសិតតំ អយំ
 វុច្ចតិ នាមប្បច្ចយា ដស្សោ នាមសម្បយុត្តោ ។ បេ ។
 តេន វុច្ចតិ ឯវេទនាស្ស តេវលស្ស ធុត្ថត្ថន្ធស្ស
 សម្ពុទេយោ ហោតីតិ ។

[៦៩] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សម្ពាទេ អវិជ្ជា-
 សម្បយុត្តោ សម្ពាទប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សម្ពាទសម្បយុត្តំ
 វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមរូបំ វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ នាមំ នាម-
 រូបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ នាមសម្បយុត្តំ ធម្មាយតន-
 ប្បច្ចយា ដស្សោ ធម្មាយតនសម្បយុត្តោ ដស្សប្បច្ចយា
 វេទនា ដស្សសម្បយុត្តោ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា វេទនា-
 សម្បយុត្តោ តណ្ហាបច្ចយា ឧទានាទំ តណ្ហាសម្បយុត្តំ

វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សម្ពាទន្ធ នេះហៅថា នាមប្រកបដោយ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ អភិធម្មយន្ត្រដ៏ពាក្យថា
 ផស្សៈប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច-
 យាការខាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សម្ពាទន្ធ
 វិញ្ញាណក្នុង លើកតែផស្សៈបេញ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តាបច្ចយា-
 ការខាំងនោះ ផស្សៈប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការខន្តកខន្តិច
 ណា នេះហៅថា ផស្សៈប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកពោលថា ហេតុជាទីកើត
 ឡើងនៃកងវុក្ខខាំងអស្ចីន្តៈ វេទន៍មាន ដោយអាការយាំងនេះ ។

[៦៩] ក្នុងសម័យនោះ សម្ពាទប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណប្រកបដោយសម្ពាទ កើតមាន ព្រោះ
 សម្ពាទជាបច្ច័យ នាមនិរូប ជានាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន
 ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈទី ៦ កើតមាន
 ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន
 ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាប្រកបដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ ឧទានាទំប្រកបដោយតណ្ហា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ

ឧបាទានប្បច្ចយា កកេ កវច្ចយា ជាតិ ជាតិប្ប-
ច្ចយា ជរាមរណំ ឯវេសស្ស តេវលស្ស ឱត្ថ-
ត្ថុទ្ធស្ស សុត្ថនៈយា ហេតិ ។

[៧០] តត្ថ តតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាលំ
អនិច្ចដំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្គិ មោហោ អកុសល-
មូលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ តតមោ អវិជ្ជា-
បច្ចយា សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តោ ។ យា ចេតនា
សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ច-
យា សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តោ ។ តត្ថ តតមំ
សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារសម្បយុត្តំ ។ យំ ចិត្តំ
មន្តោ ខានសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណាតតុ
នំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារសម្ប-
យុត្តំ ។ តត្ថ តតមំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមរូបំ
វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ នាមំ ។ អត្តំ នាមំ អត្តំ
រូបំ ។ តត្ថ តតមំ នាមំ ។ វេទនាខន្ធោ
សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារត្ថន្ធោ នំ វុច្ចតិ នាមំ ។

កត កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតជា
បច្ច័យ ជរានិងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកើត
ឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយពាការយ៉ាងនេះ ។

[៧០] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ តន្តិវតិអវិជ្ជា មោហៈ
ជាអកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំង
នោះ សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើ
ដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ តាមនៃការសន្សំ (ខ្វះការម្នាស់)
ណា នេះហៅថា សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជា
ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ
កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹង
ការម្នាស់ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណាតតុ ដែលកើត
អំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើត
មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ នាមនិង
រូប ជានាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើ
ដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ នាម
តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារត្ថន្ធ នេះហៅថា នាម ។

តត្ថ កតតមំ រូបំ ។ ចក្ខុយាតនស្ស ឧបចយោ ។ បេ ។
 កាយាយតនស្ស ឧបចយោ យំ វា បនភ្លាម្យិ អត្ថិ រូបំ
 ចិត្តនំ ចិត្តិហេតុកំ ចិត្តសមុដ្ឋានំ ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។
 ឥតិ ឥទត្ថា ធាមំ ឥទត្ថា រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ វិញ្ញា-
 ណប្បច្ចយា ធាមរូបំ វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ ធាមំ ។
 ធាមរូបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធាមសម្បយុត្តនំ អត្ថិ
 ធាមំ អត្ថិ រូបំ ។ តត្ថ កតតមំ ធាមំ ។ វេទនា-
 ឡោ សញ្ញាឡោ សង្ខារត្ថឡោ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមំ ។
 តត្ថ កតតមំ រូបំ ។ យំ រូបំ ធិស្សាយ មហោវិ-
 ញ្ញាណធាតុ វត្ថុតិ ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទត្ថា
 ធាមំ ឥទត្ថា រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមរូបំ ។ តត្ថ
 កតតមំ ធាមរូបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធាមសម្បយុ-
 ត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មហោ មាទសំ ។ បេ ។ តត្ថា
 មហោវិញ្ញាណធាតុ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមរូបប្បច្ចយា
 ធម្មាយតនំ ធាមសម្បយុត្តំ ។ តត្ថ កតតមោ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ធិស្សោ ធម្មាយតនសម្បយុត្តោ ។

បណ្តាមាមនិវរូបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ ការសន្សំ នៃចក្ខុយាតនៈ
 ។ បេ ។ ការសន្សំ នៃកាយាយតនៈ ឬក៏ រូបវេទនា ដែលកើតអំពីចិត្ត
 មានចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះ
 ផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិវរូប ជានាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ អធិប្បាយត្រង់ពាក្យថា កាយតនៈ
 ទី ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមនិវរូបជាបច្ច័យ ។ នាម
 ក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តាមាមនិវរូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វុទ្ធនា-
 ខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តាមាមនិវរូប
 រូបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ មហោវិញ្ញាណធាតុ ប្រព្រឹត្តៈ ៧ ព្រោះ
 កាស្រ័យនូវរូប ណា នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង
 នេះហៅថា នាមនិវរូប ដោយប្រការដូច្នេះ ។ បណ្តាបច្ចយាការ
 ទាំងនោះ កាយតនៈទី ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមនិវរូប
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មហោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
 នេះហៅថា កាយតនៈទី ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាម
 និវរូបជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ឥស្សៈប្រកបដោយ
 កាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះកាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។

យោ ជស្សោ ធុសនា សម្មសនា សម្មសិតន្តិ
 អយំ វុច្ចតិ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ធម្មាយ-
 តនសម្មយុត្តោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវមេតស្ស
 កេវលស្ស ធុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

[៧១] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ
 អវិជ្ជាសម្មយុត្តោ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខា-
 រសម្មយុត្តំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាម្រូបំ វិញ្ញាណស-
 ម្មយុត្តំ ធាមំ ធាម្រូបប្បច្ចយា សន្មាយតនំ ធាម-
 សម្មយុត្តំ សន្មាយនប្បច្ចយា ជស្សោ សន្មាយត-
 នសម្មយុត្តោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ជស្សសម្ម-
 យុត្តោ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា វេទនាសម្មយុត្តោ
 តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ តណ្ហាសម្មយុត្តំ ឧបា-
 ទានប្បច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ច-
 យា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ធុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

[៧២] តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលន្តី ហោហោ អកុសលមូលំ

ផស្សៈ ការឆាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការទន្ទឹមទន្ទឹម ណា នេះហៅ
 ថា ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦
 ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកពោលថា ហេតុជាដំកើក
 ឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៧៣] ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិងរូប ជានាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈ ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន
 ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈ ៦ កើតមាន
 ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ។ វេទនាប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន
 ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាប្រកបដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទានប្រកបដោយតណ្ហា កើតមាន ព្រោះតណ្ហា
 ជាបច្ច័យ កតា កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
 កតាជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាដំ
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៧៤] បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
 ចំធុង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហា អកុសលមូល

អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ តត្ថយោ អវិជ្ជាបច្ចយា
 សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តោ ។ យា ចេតនា សរោ-
 តនា សរោតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចយា
 សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តោ ។ តត្ថ តត្ថមំ
 សង្ខារបច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារសម្បយុត្តំ ។ យំ
 ចិត្តំ មរោ មាទសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មរោវិញ្ញាណ-
 នាតុ ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារបច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខា-
 រសម្បយុត្តំ ។ តត្ថ តត្ថមំ វិញ្ញាណបច្ចយា ជា-
 បរុបំ វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ ជាមំ ។ អត្ថំ ជាមំ
 អត្ថំ រូបំ ។ តត្ថ តត្ថមំ ជាមំ ។ វេទនាទក្ខេ
 សញ្ញាទក្ខេ សង្ខារក្ខេ ឥទំ វុច្ចតិ ជាមំ ។ តត្ថ
 តត្ថមំ រូបំ ។ ចក្ខុយាតនស្ស ឧបចយោ ។ បេ ។
 កាយាយតនស្ស ឧបចយោ យំ វា បទញ្ញម្យិ អត្ថំ
 រូបំ ចិត្តនំ ចិត្តហេតុកំ ចិត្តសមុដ្ឋានំ ឥទំ វុច្ចតិ
 រូបំ ។ ឥតិ ឥទក្ខ ជាមំ ឥទក្ខ រូបំ ឥទំ វុច្ចតិ
 វិញ្ញាណបច្ចយា ជាមរូបំ វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ ជាមំ ។

ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ
 ប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ចេតនា ការសន្សំ កាតនៃការសន្សំ (ខ្ញុំសារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា
 សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
 បច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងសារម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មរោវិញ្ញាណនាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
 នេះហៅថា វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ នាមនិងរូប ជានាមប្រកប
 ដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខេ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តា
 នាមនិងរូបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ ការសន្សំ នៃចក្ខុយាតនៈ ។ បេ ។
 ការសន្សំ នៃកាយាយតនៈ ឬក៏ រូបដទៃ ណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មាន
 ចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូប
 នេះផង នេះហៅថា នាមនិងរូប ជានាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើត
 មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ អធិប្បាយ

នាមរូបប្បច្ចយា សន្យាយតនំ នាមសម្បយុត្តន្តំ អត្ថិ
 នាមំ អត្ថំ រូបំ ។ តត្ថ តតមំ នាមំ ។ វេទនា-
 ទេវា សញ្ញាទេវា សង្ខារត្ថេវា ឥទំ វុច្ចតិ នាមំ ។
 តត្ថ តតមំ រូបំ ។ ចត្តារោ ច មហាក្ខតា យត្ថា រូបំ
 និស្សាយ មហេវិញ្ញាណធាតុ វត្ថុតិ ឥទំ វុច្ចតិ រូបំ ។
 ឥតិ ឥទញ្ច នាមំ ឥទញ្ច រូបំ ឥទំ វុច្ចតិ នាមរូបំ ។
 តត្ថ តតមំ នាមរូបប្បច្ចយា សន្យាយតនំ នាម-
 សម្បយុត្តំ ។ ចត្តាយតនំ ។ បេ ។ មនាយតនំ
 ឥទំ វុច្ចតិ នាមរូបប្បច្ចយា សន្យាយតនំ នាមស-
 ម្បយុត្តំ ។ តត្ថ តតមោ សន្យាយតនប្បច្ចយា
 ធម្មេវ សន្យាយតនសម្បយុត្តោ ។ យោ ធម្មេវ
 ធម្មសនា សម្មសនា សម្មសិក្ខតំ អយំ វុច្ចតិ ស-
 ន្យាយតនប្បច្ចយា ធម្មេវ សន្យាយតនសម្បយុត្តោ
 ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ វិវេកេស្ស កេវលស្ស ទុក្ខ-
 ត្វទ្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

ត្រង់ពាក្យថា អាយតនៈ ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមនិង
 រូបជាបច្ច័យ ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ
 នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាទន្ធ សញ្ញាទន្ធ សង្ខារទន្ធ នេះហៅ
 ថា នាម ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ មហាក្ខត-
 រូប ៤ និងមហេវិញ្ញាណធាតុ ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះអាស្រ័យនូវរូប ណា
 នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិងរូប
 ដោយប្រការដូច្នេះ ។ បណ្តាបច្ចយាការពាំងនោះ អាយតនៈ ៦ ប្រកប
 ដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ចត្តាយតនៈ ។ បេ ។ មនាយតនៈ នេះហៅថា អាយតនៈ ៦ ប្រកប
 ដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយា-
 ការពាំងនោះ ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះអាយ-
 តនៈ ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់
 ការទង្គុកទង្គិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈ ៦
 កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបគោរពថា ហេតុជាទីកើតឡើង វៃកងទុក្ខពាំងអសង្គម ក៏មែនមាន
 ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៧៣) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ
 សង្ខារបច្ចយាចិ អវិជ្ជា សង្ខារបច្ចយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណបច្ចយាចិ សង្ខារេ វិញ្ញាណបច្ចយា ធាមំ
 ធាមបច្ចយាចិ វិញ្ញាណំ ធាមបច្ចយា ធម្មាយតនំ
 ធម្មាយតនបច្ចយាចិ ធាមំ ធម្មាយតនបច្ចយា ផ-
 ស្សោ ផស្សបច្ចយាចិ ធម្មាយតនំ ផស្សបច្ចយា
 វេទនា វេទនាបច្ចយាចិ ផស្សោ វេទនាបច្ចយា
 តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយាចិ វេទនា តណ្ហាបច្ចយា ទុ-
 បាទានំ ទុបាទានបច្ចយាចិ តណ្ហា ទុបាទានបច្ច-
 យា ភវេ ភវបច្ចយា ជាតិ ជាតិបច្ចយា ជរាម-
 រណំ ឯវេមតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខតស្ស សទុយោ
 ហោតិ ។

(៧៤) តត្ថ តតមា អវិជ្ជា ។ យំ ឥត្តា-
 ណំ ឥទស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលន្តី មោហោ អ-
 ត្តសលម្ធលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។

(៧៥) ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារកើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ អាយ-
 តនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ
 ទី៦ ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ អាយត-
 នៈ៦ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជា
 បច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ទុបាទាន កើត
 មាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះទុបាទានជាបច្ច័យ
 ភព កើតមាន ព្រោះទុបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជា
 បច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើត
 ឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនា ដោយការយ៉ាងនេះ ។

(៧៦) បណ្តាបច្ចុប្បាយការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ
 អត្តសលម្បល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។

(៧៥) តត្ថ កតតមោ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារ-

ពោ ។ យា ចេតនា សញ្ចេតនា សញ្ចេតយិតត្ថំ
អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ ។ តត្ថ
កតតមា សង្ខារប្បច្ចយាបិ អវិជ្ជា ។ យំ
អញ្ញាលំ អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្គំ មោហោ
អកុសលមូលំ អយំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយាបិ
អវិជ្ជា ។

(៧៦) តត្ថ កតតមំ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាលំ ។

យំ ចិត្តំ មនោ មាធសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញា-
ណាធាតុ វេទនំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាលំ ។
តត្ថ កតតមោ វិញ្ញាណប្បច្ចយាបិ សង្ខារោ ។
យា ចេតនា សញ្ចេតនា សញ្ចេតយិតត្ថំ អយំ
វុច្ចតិ វិញ្ញាណប្បច្ចយាបិ សង្ខារោ ។

(៧៧) តត្ថ កតតមំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ ។

វេទនាឧទ្ធា សញ្ញាឧទ្ធា សង្ខារត្ថឧទ្ធា វេទនំ វុច្ចតិ

(៧៥) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារកើតមាន ព្រោះ

អវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសង្ស័ ភាពនៃការសង្ស័
(ទ្វេភាពម្នាក់) ណា នេះហៅថា សង្ខារកើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។
បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជាកើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើ
ដូចម្តេច ។ ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ
អកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជាកើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
បច្ច័យ ។

(៧៦) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណកើតមាន ព្រោះ

សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្នាក់ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
នេះហៅថា វិញ្ញាណកើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច-
យាការទាំងនោះ សង្ខារកើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូច
ម្តេច ។ ចេតនា ការសង្ស័ ភាពនៃការសង្ស័ (ទ្វេភាពម្នាក់) ណា
នេះហៅថា សង្ខារកើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។

(៧៧) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ

ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាឧទ្ធា សញ្ញាឧទ្ធា សង្ខារត្ថឧទ្ធា នេះហៅថា

វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ ។ តត្ថ កតមំ នាមប្បច្ចយា
យាមិ វិញ្ញាណំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ
។ បេ។ តដ្ឋា មនោវិញ្ញាណាតតុ ឥទំ វុច្ចតិ នា-
មប្បច្ចយាមិ វិញ្ញាណំ ។

(៧៧) តត្ថ កតមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយត-
នំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ។ តដ្ឋា
មនោវិញ្ញាណាតតុ ឥទំ វុច្ចតិ នាមប្បច្ចយា ធម្ម-
យាយតនំ ។ តត្ថ កតមំ ធម្មាយតនប្បច្ចយាមិ
នាមំ ។ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធោ
ឥទំ វុច្ចតិ ធម្មាយតនប្បច្ចយាមិ នាមំ ។

(៧៨) តត្ថ កតមំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ផ-
ស្សោ ។ យោ ផស្សោ ធុសនា សម្មសនា
សម្មសិតត្ថំ វយំ វុច្ចតិ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ផ-
ស្សោ ។ តត្ថ កតមំ ផស្សប្បច្ចយាមិ ធម្មាយ-
តនំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ។ តដ្ឋា
មនោវិញ្ញាណាតតុ ឥទំ វុច្ចតិ ផស្សប្បច្ចយាមិ
ធម្មាយតនំ ។

នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ
វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តី
ដឹងតាម្នា សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណាតតុ ដែលកើតអំពី
វិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។

(៧៩) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងតាម្នា សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណាតតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
នេះហៅថា អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
បច្ចយាការទាំងនោះ នាម កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើ
ដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម
កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ។

(៨០) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការ
ប៉ះពាល់ ការទង្គិកទង្គិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយ-
តនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងតាម្នា
សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណាតតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ
ណា នេះហៅថា អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។

[៧០] តត្ថ តតមា ដស្សប្បច្ចយា វេទនា ។
 យំ ចេតសិកំ សាតំ ចេតសិកំ សុខំ ចេតា-
 សម្មស្សដំ សាតំ សុខំ វេទយិកំ ចេតាសម្មស្ស-
 ជា សាតា សុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ដស្សប្ប-
 ច្ចយា វេទនា ។ តត្ថ តតមា វេទនាបច្ចយា
 ចិ ដស្សា ។ យោ ដស្សា ធុសនា សម្មសនា
 សម្មសិកតំ អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយាចិ ដស្សា ។

[៨០] តត្ថ តតមា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា ។
 យោ រតោ សារតោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សារតោ
 អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា ។ តត្ថ តត-
 មា តណ្ហាបច្ចយាចិ វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ
 សាតំ ចេតសិកំ សុខំ ចេតាសម្មស្សដំ សាតំ
 សុខំ វេទយិកំ ចេតាសម្មស្សជា សាតា សុខា
 វេទនា អយំ វុច្ចតិ តណ្ហាបច្ចយាចិ វេទនា ។

[៨០] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត
 សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្នាក់ ជាទីត្រេកអរ ជា
 សុខ ដែលកើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស វេទនាជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែល
 កើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស នេះហៅថា វេទនាកើតមាន ព្រោះផស្សៈជា
 បច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ផស្សៈកើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការ
 ទុក្ខកន្តិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈកើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។

[៨១] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ តណ្ហាកើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេកខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេក
 ខ្លាំង ណា ខែចិត្ត នេះហៅថា តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជា
 បច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជា
 បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តី
 សុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្នាក់ ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ
 ដែលកើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស វេទនា ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើត
 អំពីចេតាសម្ព័ស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហា
 ជាបច្ច័យ ។

[៨២] តត្ថ តតមំ តត្ថាបច្ចយា ឧបាទានំ ។
 យា និដ្ឋំ និដ្ឋិតំ ។ បេ ។ តត្ថាយតំ វិបវិយ-
 សត្តាយោ ឥទំ វុច្ចតិ តត្ថាបច្ចយា ឧបាទានំ ។
 តត្ថ តតមា ឧបាទានប្បច្ចយាមិ តត្ថា ។ យោ
 ឧតោ សាឧតោ ។ បេ ។ ចិត្តស្មំ សាឧតោ ឥយំ
 វុច្ចតិ ឧបាទានប្បច្ចយាមិ តត្ថា ។

[៨៣] តត្ថ តតមា ឧបាទានប្បច្ចយា ករោ ។
 វេយ្យា ឧបាទានំ វេទនាទត្ថោ សញ្ញាទត្ថោ ស-
 ម្ពាវត្តោ វិញ្ញាណត្តោ ឥយំ វុច្ចតិ ឧបាទាន-
 ប្បច្ចយា ករោ ។

[៨៤] តត្ថ តតមា កវប្បច្ចយា ជាតិ ។
 យា តេសំ ធម្មានំ ជាតិ សញ្ញាតិ និព្វត្តិ អភិ-
 ព្វត្តិ ចាតុការោ ឥយំ វុច្ចតិ កវប្បច្ចយា ជាតិ ។

[៨៥] តត្ថ តតមំ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ។
 អត្តំ ជរា អត្តំ មរណំ ។ តត្ថ តតមា ជរា ។

[៨២] បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ ឧបាទានកើតមាន ព្រោះតណ្ហា
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ទិដ្ឋិ ដំណើរទិដ្ឋិ ។ បេ ។ លទ្ធិដូច
 ជាកំឡុង ការប្រកាន់ក្នុងការវិស្វកុសលា នេះហៅថា ឧបា-
 ទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ
 តណ្ហា កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ តម្រេក
 តម្រេកខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្លាំង ណា នៃចិត្ត នេះហៅថា តណ្ហា
 កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ។

[៨៣] បណ្តាបច្ចយាការតាំងនេះ ភព កើតមាន ព្រោះឧបា-
 ទានជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សម្ពាវត្តខន្ធ វិញ្ញាណ-
 ក្ខន្ធ លើកតែឧបាទានចេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះឧបា-
 ទានជាបច្ច័យ ។

[៨៤] បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជាតិ ការកើតព្រម ការផ្តួចផ្តើមឡើង
 ការកើតចំពោះ ការកើតប្រាកដ ណា នៃធម៌ទាំងឡាយនោះ នេះ
 ហៅថា ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ។

[៨៥] បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ ជរាឥរិយាបថ កើត
 មាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជរាក៏មាន មរណៈ
 ក៏មាន ។ បណ្តាជរាឥរិយាបថតាំងនោះ ជរា តើដូចម្តេច ។

យោ តេសំ ធម្មានំ ជព ជីវណតា វាយុនោ សិ-
 ហានំ អយំ វុច្ចតិ ជព ។ តត្ថ តតមំ មរណំ ។
 យោ តេសំ ធម្មានំ ខយោ វុយោ កេនោ បរិកេ-
 នោ អនិច្ចតា អន្តរាជានំ ឥទំ វុច្ចតិ មរណំ ។
 ឥតិ អយត្វា ជព ឥទត្វា មរណំ ឥទំ វុច្ចតិ ជា-
 តិប្បច្ចយា ជពមរណំ ។

[៨៦] ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតីតិ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សង្កតិ ហោតិ សមាគមោ ហោតិ
 សមាជានំ ហោតិ ចាតុការោ ហោតិ តេន វុច្ចតិ
 ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតីតិ ។

[៨៧] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខា-
 រោ សង្ខារប្បច្ចយាបិ អវិជ្ជា សង្ខារប្បច្ចយោ
 វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយាបិ សង្ខារោ វិញ្ញាណ-
 ប្បច្ចយា នាមំ នាមប្បច្ចយាបិ វិញ្ញាណំ
 នាមប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយាបិ នាមំ

ការពាសំ ការគ្រាំគ្រា ការព្រាញយាយុ ណា ខែធម៌ទាំងឡាយនោះ
 នេះហៅថា ជព ។ បណ្តាជពនិងមរណៈនោះ មរណៈ តើដូចម្តេច ។
 ការអស់ ការស្លាប់ ការបែកផ្ចាយ ការខ្ចាត់ខ្ចាយ ការមិនទៀង
 ការបាត់បង់ ណា ខែធម៌ទាំងឡាយនោះ នេះហៅថា មរណៈ ។
 ជពនេះផង មរណៈនេះផង នេះហៅថា ជពនិងមរណៈ តើមាន
 ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[៨៦] សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ហេតុជាទីកើតឡើង ខែកងទុក្ខ
 ទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ដូចគេទៅនេះ ។ ការច្នៃបង្ក
 ការមូលមក ការប្រជុំពុះ ការកើតប្រាកដ ខែកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែង
 មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុ
 ជាទីកើតឡើង ខែកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាង
 នេះ ។

[៨៧] ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ

ដស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា មិ ដស្ស
 វេទនាបច្ចយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយា មិ វេទនា
 តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ ឧបាទានប្បច្ចយា មិ តណ្ហា
 ឧបាទានប្បច្ចយា ភវេ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិ-
 ប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[៨៨] តត្ថ តតមា អវិជ្ជា ។ យំ អត្តាលំ
 អនស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលន្តិ មោហោ អកុស-
 លមូលំ អយំ វុត្ថតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ តតមោ
 អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ ។ យោ ចេតនា សញ្ញាត-
 នា សញ្ញាតយិតត្ថំ អយំ វុត្ថតិ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខា-
 រោ ។ តត្ថ តតមា សង្ខារប្បច្ចយា មិ អវិជ្ជា ។ យំ
 អត្តាលំ អនស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលន្តិ មោហោ
 អកុសលមូលំ អយំ វុត្ថតិ សង្ខារប្បច្ចយា មិ អវិ-
 ជ្ជា ។ តត្ថ តតមិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។

វេទនា កើតមាន ព្រោះដស្សជាបច្ច័យ ដស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
 ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា
 កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជា
 បច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាឆិនមរណៈ កើតមាន
 ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃគងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែង
 មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៨៨] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ អកុ-
 សលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ
 សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការ
 សន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវការម្នាស់) ណា នេះហៅថា សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ
 អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការមិនដឹង
 ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ អកុសលមូល ណា
 នេះហៅថា អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការ
 ទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។

យំ ចិត្តំ មនោ វាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិ-
 ញាណធាតុ ឥទ្ធំ វុច្ឆតិ សម្មាសម្ពុទ្ធយា វិញ្ញាណំ ។
 តត្ថ តតមា វិញ្ញាណប្បដ្ឋយាបិ សម្មារោ ។ យា
 ចេតនា សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតត្តំ អយំ វុច្ឆតិ
 វិញ្ញាណប្បដ្ឋយាបិ សម្មារោ ។ តត្ថ តតមំ
 វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា ធាមំ ។ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា
 សម្មារត្តន្ធា ឥទ្ធំ វុច្ឆតិ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា ធាមំ ។
 តត្ថ តតមំ ធាមប្បដ្ឋយាបិ វិញ្ញាណំ ។ យំ
 ចិត្តំ មនោ វាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញា-
 ណធាតុ ឥទ្ធំ វុច្ឆតិ ធាមប្បដ្ឋយាបិ វិញ្ញាណំ ។
 ធាមប្បដ្ឋយា ជៈស្សតិ តត្ថ តតមំ ធាមំ ។ វេទនា
 ជស្សំ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា សម្មារត្តន្ធា
 វិញ្ញាណត្តន្ធា ឥទ្ធំ វុច្ឆតិ ធាមំ ។ តត្ថ
 តតមា ធាមប្បដ្ឋយា ជស្សា ។ យោ ជៈស្សា
 ធម្មសតា សម្មសតា សម្មសិតត្តំ អយំ វុច្ឆតិ

ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ
 ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ សង្ខារ កើត
 មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ
 ភាពនៃការសន្សំ (ឲ្យអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ
 នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ
 សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា
 ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះ
 ហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ អធិប្បាយត្រង់ពាក្យ
 ថា ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
 នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណ-
 ក្ខន្ធ លើកតែជស្សៈចេញ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំង
 នោះ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជស្សៈ
 ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការខ្វែងខ្វាញ់ ណា នេះហៅថា

អភិធម្មបិដក វិហារ

ជាមហ្មត្ថយា ដស្សោ ។ តត្ថ តត្ថមំ ដស្សម្បត្ថយាបិ
 ជាមំ ។ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធោ
 វិញ្ញាណក្ខន្ធោ ឥទំ វុច្ចតិ ដស្សម្បត្ថយាបិ ជាមំ
 ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

(៨៩) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ
 សង្ខារម្បត្ថយាបិ អវិជ្ជា សង្ខារម្បត្ថយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណម្បត្ថយាបិ សង្ខារោ វិញ្ញាណម្បត្ថយា ជាម-
 រូបំ ជាមរូបម្បត្ថយាបិ វិញ្ញាណំ ជាមរូបម្បត្ថយា
 ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនម្បត្ថយាបិ ជាមរូបំ ធម្មា-
 យតនម្បត្ថយា ដស្សោ ដស្សម្បត្ថយាបិ ធម្មាយតនំ
 ដស្សម្បត្ថយា វេទនា វេទនាបច្ចយាបិ ដស្សោ
 វេទនាបច្ចយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយាបិ វេទនា
 តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ ឧបាទានម្បត្ថយាបិ តណ្ហា
 ឧបាទានម្បត្ថយា ភវេ ភវម្បត្ថយា ជាតិ ជាតិ-
 ម្បត្ថយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

អភិធម្មបិដក វិហារ

ដស្សៈ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច័យាការទាំងនោះ
 នាម កើតមាន ព្រោះដស្សៈជាបច្ច័យ កើតដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ
 សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ វិញ្ញាណខន្ធ នេះហៅថា ឆាប កើតមាន ព្រោះ
 ដស្សៈជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ រើបគោលថា ហេតុជា
 ទីកើតឡើង នៃគងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៨៩) ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាមនិងរូប កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ
 អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ នាមនិងរូប កើតមាន
 ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ ដស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជា
 បច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះដស្សៈជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
 ព្រោះដស្សៈជាបច្ច័យ ដស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តណ្ហា
 កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ
 ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះឧបាទាន
 ជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
 ភពជាបច្ច័យ ជរាធម្មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជា
 ទីកើតឡើង នៃគងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៩០) តត្ថ តតមា អវិជ្ជា ។ យំ អត្តា-
 ណំ អនស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កិ មោហោ អ-
 ត្តុសលមូលំ អយំ វុច្ឆតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ តតមោ
 អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ ។ យា ចេតនា សញ្ញាត-
 នា សញ្ញាតយិតត្ថំ អយំ វុច្ឆតិ អវិជ្ជាបច្ចយា ស-
 ង្ខារេ ។ តត្ថ តតមា សង្ខារប្បច្ចយាបិ អវិ-
 ជ្ជា ។ យំ អត្តាណំ អនស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជា-
 លង្កិ មោហោ អត្តុសលមូលំ អយំ វុច្ឆតិ សង្ខា-
 រប្បច្ចយាបិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ តតមំ សង្ខារប្បច្ច-
 យា វិញ្ញាណំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាធសំ ។ បេ ។ តជ្ជា
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ឥទ្ធិ វុច្ឆតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញា-
 ណំ ។ តត្ថ តតមោ វិញ្ញាណប្បច្ចយាបិ សង្ខារេ ។
 យា ចេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាតយិតត្ថំ អយំ វុច្ឆតិ
 វិញ្ញាណប្បច្ចយាបិ សង្ខារេ ។ តត្ថ តតមំ វិញ្ញា-
 ណប្បច្ចយា ធាមរូបំ ។ អត្ថំ ធាមំ អត្ថំ រូបំ ។
 តត្ថ តតមំ ធាមំ ។ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ

(៩០) បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ
 អកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការតាំង
 នោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា
 ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ឡូការម្នាណ៍) ណា នេះហៅថា
 សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ
 អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការមិនដឹង
 ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ អកុសលមូល ណា
 នេះហៅថា អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយា-
 ការតាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ចិត្ត សេចក្តីដឹងអម្នាណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ
 ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃ
 ការសន្សំ (ឡូការម្នាណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ នាមនិងរូប កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។
 បណ្តានាមនិងរូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ

អភិធម្មបិដក វិក្កង

សង្ខារក្ខន្ធនោ វេទនំ វុច្ចតិ ជាមិ ។ តត្ថ កតតមិ
 រូបំ ។ ចក្ខុយាននស្ស ឧបចយោ ។ បេ ។ កា-
 យាយននស្ស ឧបចយោ យំ វា បដិញ្ញាមិ អត្ថិ
 រូបំ ចិត្តំ ចិត្តហេតុកំ ចិត្តសមុដ្ឋានំ វេទនំ វុច្ចតិ
 រូបំ ។ វេទនំ វេទនា ជាមិ វេទនា រូបំ វេទនំ
 វុច្ចតិ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ជាមរូបំ ។ ជាមរូបប្ប-
 ច្ចយាមិ វិញ្ញាណន្តិ អត្ថិ ជាមិ អត្ថិ រូបំ ។
 តត្ថ កតតមិ ជាមិ ។ វេទនាឧដ្ឋោ សញ្ញាឧដ្ឋោ
 សង្ខារក្ខន្ធនោ វេទនំ វុច្ចតិ ជាមិ ។ តត្ថ កតតមិ
 រូបំ ។ យំ រូបំ វិស្សាយ មនោវិញ្ញាណាតត្ថ វុច្ចតិ
 វេទនំ វុច្ចតិ រូបំ ។ វេទនំ វេទនា ជាមិ វេទនា
 រូបំ វេទនំ វុច្ចតិ ជាមរូបំ ។ តត្ថ កតតមិ ជាមរូបប្ប-
 ច្ចយាមិ វិញ្ញាណំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មានសំ ។ បេ ។
 តត្ថា មនោវិញ្ញាណាតត្ថ វេទនំ វុច្ចតិ ជាមរូបប្បច្ច-
 យាមិ វិញ្ញាណំ ជាមរូបប្បច្ចយា ធម្មាយានន្តិ អត្ថិ
 ជាមិ អត្ថិ រូបំ ។ តត្ថ កតតមិ ជាមិ ។ វេទនាឧ-
 ដ្ឋោ សញ្ញាឧដ្ឋោ សង្ខារក្ខន្ធនោ វេទនំ វុច្ចតិ ជាមិ ។

សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ រូប តើដូច
 ម្តេច ។ ការសន្សំ នៃចក្ខុយាននៈ ។ បេ ។ ការសន្សំ នៃកាយាយាននៈ
 ឬក៏ រូបដទៃ ណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន
 នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិងរូប
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាច្រើន ដោយប្រការដូច្នេះ ។ សេចក្តីត្រង់
 ពាក្យថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាច្រើន ដូចតទៅនេះ ។
 នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។
 វេទនាឧដ្ឋ សញ្ញាឧដ្ឋ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិង
 រូបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណាតត្ថ ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះ
 កាស្រ័យនៃរូប ណា នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅ
 ថា នាមនិងរូប ដោយប្រការដូច្នេះ ។ បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ វិញ្ញាណ
 កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាច្រើន តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹង
 ការម្នាក់ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណាតត្ថ ដែលកើតអំពី
 វិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជា
 ច្រើន ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា កាយាននៈ វិ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូប
 ជាច្រើន ដូចតទៅនេះ ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ
 នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាឧដ្ឋ សញ្ញាឧដ្ឋ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។

តត្ថ តតមំ រូបំ ។ យំ រូបំ និស្សយេ បរោ-
 វិញ្ញាណាធាតុ វត្ថុតំ វេទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។ វេទំ វេទនា
 ធាមំ វេទនា រូបំ វេទំ វុច្ឆតិ ធាមរូបំ ។ តត្ថ តតមំ
 ធាមរូបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ។ យំ ចិត្តំ បរោ-
 មាទសំ ។ បេ ។ តត្ថា បរោវិញ្ញាណាធាតុ វេទំ វុច្ឆតិ
 ធាមរូបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ។ តត្ថ តតមំ ធម្មា-
 យតនប្បច្ចយាមិ ធាមរូបំ ។ អត្ថំ ធាមំ អត្ថំ រូបំ ។
 តត្ថ តតមំ ធាមំ ។ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា
 សង្ខារត្ថន្ធា វេទំ វុច្ឆតិ ធាមំ ។ តត្ថ តតមំ
 រូបំ ។ ចត្វាយតនសង្ខ ឧបចយោ ។ បេ ។
 កាយាយតនសង្ខ ឧបចយោ យំ វា បទញ្ញប្ប
 អត្ថំ រូបំ ចិត្តនំ ចិត្តៈហតុកំ ចិត្តសមុដ្ឋានំ វេទំ
 វុច្ឆតិ រូបំ ។ វេទំ វេទនា ធាមំ វេទនា រូបំ វេទំ
 វុច្ឆតិ ធម្មាយតនប្បច្ចយាមិ ធាមរូបំ ។ តត្ថ តតមោ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ។ យោ ជស្សោ
 ដុស្សនា សម្មសនា សម្មសិទ្ធិត្ថំ អយំ វុច្ឆតិ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ។ តត្ថ តតមំ

បណ្តា នាមនិវ្វេណា រូប តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណាធាតុ ប្រព្រឹត្ត
 វេ ព្រោះអាស្រ័យនូវរូបណា នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះ
 ផង នេះហៅថា នាមនិវ្វេណា ដោយប្រការដូច្នេះ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្ន
 ការទាំងនោះ កាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិវ្វេណាដូច្នេះ តើ
 ដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្ស្នក សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោ-
 វិញ្ញាណាធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា កាយ-
 តនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិវ្វេណាដូច្នេះ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការ
 ទាំងនោះ នាមនិវ្វេណា កើតមាន ព្រោះកាយតនៈទី ៦ ដូច្នេះ តើដូច
 ម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តា នាមនិវ្វេណានោះ នាម
 តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ នេះហៅថា នាម ។
 បណ្តា នាមនិវ្វេណានោះ រូប តើដូចម្តេច ។ ការសន្សំ នៃចក្ខុយតនៈ
 ។ បេ ។ ការសន្សំ នៃកាយាយតនៈ ឬក៏ រូបនៃវេទនា ដែលកើតអំពីចិត្ត
 មានចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះ
 ផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិវ្វេណា កើតមាន ព្រោះកាយតនៈ
 ទី ៦ ដូច្នេះ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ
 ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះកាយតនៈទី ៦ ដូច្នេះ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ
 ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការឆ្លុះឆ្លង ណា នេះហៅថា ផស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះកាយតនៈទី ៦ ដូច្នេះ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំង

ដស្សប្បច្ចយាមិ ធម្មាយតនំ ។ យំ ចិត្តំ មហោ
 មាធសំ ។ បេ។ តត្ថា មហាវិញ្ញាណជាតុ ៩ទំ វុត្តតិ
 ដស្សប្បច្ចយាមិ ធម្មាយតនំ ។ បេ។ តេន វុត្តតិ
 ឯវមេតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតីតិ ។

(៩០) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ
 សង្ខារប្បច្ចយាមិ អវិជ្ជា សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណប្បច្ចយាមិ សង្ខារេ វិញ្ញាណប្បច្ចយា
 ធាតុបិ ធាតុប្បច្ចយាមិ វិញ្ញាណំ ធាតុប្បច្ចយា
 សឡាយតនំ សឡាយតនប្បច្ចយាមិ ធាតុបិ ស-
 ឡាយតនប្បច្ចយា ដស្សោ ដស្សប្បច្ចយាមិ ស-
 ឡាយតនំ ដស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាប្បច្ចយាមិ
 ដស្សោ វេទនាប្បច្ចយា តណ្ហា តណ្ហាប្បច្ចយាមិ
 វេទនា តណ្ហាប្បច្ចយា ឧបាទានំ ឧបាទានប្បច្ចយាមិ
 តណ្ហា ឧបាទានប្បច្ចយា ករកំ កវប្បច្ចយា ជាតិ
 ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

នោះ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះវស្សៈជាបច្ច័យ កើតដូចម្តេច ។
 ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ។ មហាវិញ្ញាណជាតុ
 ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
 ព្រោះវស្សៈជាបច្ច័យ ។ បេ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុ
 ជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៩១) កងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាមនិងរូប កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ
 អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ នាមនិងរូប កើតមាន
 ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ដស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជា
 បច្ច័យ អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះដស្សៈជាបច្ច័យ វេទនា កើត
 មាន ព្រោះដស្សៈជាបច្ច័យ ដស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជា
 បច្ច័យ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះ
 ឧបាទានជាបច្ច័យ កត កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
 ព្រោះកតជាបច្ច័យ ជរានិងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុ
 ជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៩២] តត្ថ កតតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាលំ
 អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្គិ មោហោ អកុសល-
 មូលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតតមោ
 អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សញ្ញា-
 តនា សញ្ញាតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា-
 បច្ចយា សង្ខារោ ។ តត្ថ កតតមា សង្ខារប្បច្ចយាបិ
 អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាលំ អនុស្សនំ ។ បេ ។
 អវិជ្ជាលង្គិ មោហោ អកុសលមូលំ អយំ វុច្ចតិ
 សង្ខារប្បច្ចយាបិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតតមំ សង្ខា-
 រប្បច្ចយា វិញ្ញាលំ ។ យំ ចិត្តំ មហោ មាទសំ
 ។ បេ ។ តជ្ជា មហោវិញ្ញាណធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ
 សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាលំ ។ តត្ថ កតតមោ វិញ្ញា-
 ណប្បច្ចយាបិ សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សញ្ញាតនា
 សញ្ញាតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ វិញ្ញាណប្បច្ចយាបិ
 សង្ខារោ ។ តត្ថ កតតមំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមរូបំ ។
 អត្ថំ ធាមំ អត្ថំ រូបំ ។ តត្ថ កតតមំ ធាមំ ។
 វេទនាទន្ទោ សញ្ញាទន្ទោ សង្ខារកុដ្តោ ឥទំ វុច្ចតិ

[៩២] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
 មិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ អកុសល
 មូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ
 ភាពនៃការសន្សំ ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា
 បច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។
 គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ អកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា
 កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តី
 ដឹងការម្នាក់ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មហោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើត
 អំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ
 ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
 បច្ចយាការទាំងនោះ នាមនិរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិរូបនោះ
 នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាទន្ធ សញ្ញាទន្ធ សង្ខារកុដ្ត នេះហៅថា

នាម ។ តត្ថ កតមំ រូបំ ។ ចក្ខុយានន្តរស្ស
 ឧបចាយោ ។ បេ ។ តាយាយានន្តរស្ស ឧបចាយោ
 យំ ។ បដិច្ចាម្បិ អត្ថំ រូបំ ចិត្តំ ចិត្តហេតុកំ
 ចិត្តសមុដ្ឋានំ ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទត្វ
 នាម ឥទត្វ រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា
 នាមរូបំ ។ នាមរូបប្បដ្ឋយាបិ វិញ្ញាណន្តិ អត្ថំ នាម
 អត្ថំ រូបំ ។ តត្ថ កតមំ នាមំ ។ វេទនាខន្ធា
 សញ្ញាខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា ឥទំ វុច្ឆតិ នាមំ ។
 តត្ថ កតមំ រូបំ ។ យំ រូបំ ជិស្សាយ មនោ-
 វិញ្ញាណជាតុ វុច្ឆតិ ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។ ឥតិ
 ឥទត្វ នាមំ ឥទត្វ រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ នាមរូបំ ។
 តត្ថ កតមំ នាមរូបប្បដ្ឋយាបិ វិញ្ញាណំ ។ យំ
 ចិត្តំ បដោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណ-
 ជាតុ ឥទំ វុច្ឆតិ នាមរូបប្បដ្ឋយាបិ វិញ្ញាណំ ។
 នាមរូបប្បដ្ឋយា សន្មាយតនន្តិ អត្ថំ នាមំ អត្ថំ
 រូបំ ។ តត្ថ កតមំ នាមំ ។ វេទនាខន្ធា
 សញ្ញាខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា ឥទំ វុច្ឆតិ នាមំ ។

នាម ។ បណ្ណានាមនិវរូបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ ការ
 សន្សំ នៃចក្ខុយានន្តរ ។ បេ ។ ការសន្សំ នៃតាយាយានន្តរ ឬក៏ រូប
 ដទៃ ណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន
 នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាម
 និវរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ អធិប្បាយត្រង់ពាក្យ
 ថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិវរូបជាបច្ច័យ ។ នាមក៏មាន
 រូបក៏មាន ។ បណ្ណានាមនិវរូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ
 សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្ណានាមនិវរូបទាំង
 នោះ រូប តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណជាតុ ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះ
 អាស្រ័យនូវរូប ណា នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង
 នេះហៅថា នាមនិវរូប ដោយប្រការដូច្នេះ ។ បណ្ណាបច្ចុប្បាយការទាំង
 នោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិវរូបជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណ-
 ជាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើត
 មាន ព្រោះនាមនិវរូបជាបច្ច័យ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា តាយានន្តរ ៦
 កើតមាន ព្រោះនាមនិវរូបជាបច្ច័យ ដូចតទៅនេះ ។ នាមក៏មាន
 រូបក៏មាន ។ បណ្ណានាមនិវរូបទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។

តត្ថ កតមំ រូបំ ។ ចន្តាហោ ច មហាភូតា
 យញ្ចំ រូបំ ជិស្សាយ មហាវិញ្ញាណាតត្ថ វត្ថុតិ
 ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទញ្ច ធាមំ ឥទញ្ច
 រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមរូបំ ។ តត្ថ កតមំ ធាម-
 រូបប្បដ្ឋយា សន្យាយតនំ ។ ចក្ខុយតនំ ។ បេ ។
 បធាយតនំ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមរូបប្បដ្ឋយា សន្យាយ-
 តនំ ។ តត្ថ កតមំ សន្យាយតនប្បដ្ឋយាបិ
 ធាមរូបំ ។ អត្ថិ ធាមំ អត្ថិ រូបំ ។ តត្ថ កតមំ
 ធាមំ ។ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធោ ឥទំ
 វុច្ឆតិ ធាមំ ។ តត្ថ កតមំ រូបំ ។ ចក្ខុយត-
 នស្ស ឧបចយោ ។ បេ ។ កាយាយតនស្ស
 ឧបចយោ យំ វា បដិញ្ចម្បិ អត្ថិ រូបំ ចិត្តនំ ចិត្ត-
 ហេតុកំ ចិត្តសមុដ្ឋានំ ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទញ្ច
 ធាមំ ឥទញ្ច រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ សន្យាយតនប្ប-
 ដ្ឋយាបិ ធាមរូបំ ។ តត្ថ កតមោ សន្យាយតនប្ប-
 ដ្ឋយា ជស្សោ ។ យោ ជស្សោ ធុស្សោ សម្មុស-
 ធា សម្មុសិតតំ អយំ វុច្ឆតិ សន្យាយតនប្បដ្ឋយា
 ជស្សោ ។ តត្ថ កតមំ ជស្សប្បដ្ឋយាបិ សន្យាយតនំ ។

បណ្តាភាវនាវិធីនេះ រូប តើដូចម្តេច ។ មហាភូតរូប ៤ និង
 មហាវិញ្ញាណាតត្ថ ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះកាស្រ័យនូវរូប ណា នេះហៅថា
 រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិងរូប ដោយប្រការ
 ដូច្នេះ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការនេះ កាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាម
 និងរូបជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុយតនៈ ។ បេ ។ មនាយតនៈ នេះ
 ហៅថា កាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
 បច្ចុប្បន្នការនេះ នាមនិងរូប កើតមាន ក៏ព្រោះកាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តាភាវនាវិធីនេះ
 នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅ
 ថា នាម ។ បណ្តាភាវនាវិធីនេះ រូប តើដូចម្តេច ។ ការ
 សន្សំ នៃចក្ខុយតនៈ ។ បេ ។ ការសន្សំ នៃកាយាយតនៈ ឬក៏ រូបដៃ
 ណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន នេះ
 ហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិងរូប
 កើតមាន ព្រោះកាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ បណ្តា
 បច្ចុប្បន្នការនេះ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះកាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ ជស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការទង្គិកទង្គិច ណា នេះហៅ
 ថា ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះកាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការ
 នេះ កាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។

ចក្ខុយន្តរំ ។ បេ ។ បនាយន្តរំ ។ វិចិត្រ ។ ស្សប្ប-
ច្ចយាមិ សន្មាយន្តរំ ។ បេ ។ វេទ ។ វិចិត្រ ។ វេទេតស្ស
កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

អព្ភមញ្ញចក្កំ ។

[៩៣] តតបេ ធម្មា អកុសលា ។ យស្មី
សមយេ អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ សោ-
មនស្សសហគតំ ទិដ្ឋិតតសម្បយុត្តំ សសង្ខារេន
។ បេ ។ សោមនស្សសហគតំ ទិដ្ឋិតតវិប្បយុត្តំ ។ បេ ។
សោមនស្សសហគតំ ទិដ្ឋិតតវិប្បយុត្តំ សសង្ខារេន
រូបារម្មណំ ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ ។ យំ យំ ។
បនាវត្តំ តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ
សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមិ
ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយន្តរំ ធម្មាយន្តរំប្បច្ចយា
ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា
តណ្ហាបច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា កវេ
កវេប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ វេទេតស្ស
កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

ចក្ខុយន្តរំ ។ បេ ។ បនាយន្តរំ ។ វេទេតស្ស ។ កេវលស្ស
កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។ វេទេតស្ស
កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

ចប់អព្ភមញ្ញចក្កៈ

[៩៣] ពួកធម៌អកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
អកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយទិដ្ឋិ ប្រកបដោយ
សង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកទិដ្ឋិ ។ បេ ។
ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកទិដ្ឋិ ប្រកបដោយសង្ខារ មានរូប
ជាអាម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអាម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាសចាកអាម្មណ៍
ណា ។ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
អវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ
ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
ជស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ
(ការចុះចិត្តស៊ប់) កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
អធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ
កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាដើមកើតឡើង ខែកងទុក្ខទាំង
អស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៩៤) តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កំ មោហោ អកុសលមូលំ
 អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមា អវិជ្ជាបច្ចយា
 សង្ខារេ ។ យោ ចេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាត-
 យិតតំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ ។ បេ ។
 តត្ថ កតមា តណ្ហាបច្ចយា អធិមោក្ខោ ។ យោ
 ចិត្តស្ស អធិមោក្ខោ អធិមុច្ចនា តទទិមុត្តតា
 អយំ វុច្ចតិ តណ្ហាបច្ចយា អធិមោក្ខោ ។ តត្ថ
 កតមា អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ ។ បេ ។ តា អធិ-
 មោក្ខំ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធោ
 វិញ្ញាណក្ខន្ធោ អយំ វុច្ចតិ អធិមោក្ខប្បច្ចយា
 ករោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។ បេ ។

(៩៥) តតមេ ធម្មា អកុសលា ។ យស្មី
 សមយេ អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈំ ហោតិ
 ឧបេក្ខាសហគតំ ទិដ្ឋិតតសម្បយុត្តំ វុច្ឆារម្មណំ
 វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា បដិវត្ត

(៩៤) បណ្តាបច្ចយាការវាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ តទ្វិវិជ្ជា ហេហៈ អកុ-
 សលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការវាំងនោះ
 សង្ខារ តើមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការ
 សន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវការម្នាស់) ណា នេះហៅថា សង្ខារ
 តើមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចយាការវាំងនោះ
 អធិមោក្ខ តើមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការចុះសិប
 អាការចុះសិប ភាពចុះសិបនៃចិត្តក្នុងអារម្មណ៍នោះ ណា នេះហៅថា
 អធិមោក្ខ តើមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការវាំងនោះ
 ភព តើមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ
 សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ លើកតែអធិមោក្ខចេញ នេះហៅថា
 ភព តើមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើប
 ហៅថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វែងមាន ដោយ
 អាការយាំងនេះ ។ បេ ។

(៩៥) ពួកធម៌អកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 អកុសលចិត្ត ប្រឡាំងដោយឧបេក្ខា ប្រកបដោយទិដ្ឋិ មានប្រដាប់អារម្មណ៍
 ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌អារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាជ្ញានូវអារម្មណ៍ ណា ។

តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចុយា សម្មារហេ សម្មារម្ម-
 ច្ចុយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចុយា នាមំ នាមប្បច្ចុយា
 ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចុយា ជស្សោ ជស្សប្បច្ចុយា
 វេទនា វេទនាបច្ចុយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចុយា ឧបាទានំ
 ឧបាទានប្បច្ចុយា ភវេ ភវប្បច្ចុយា ជាតិ ជាតិ-
 ប្បច្ចុយា ជរាមរណំ វិវេកស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[៩៦] តត្ថ តត្ថនា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលន្តិ ហោហោ អកុសលមូលំ
 អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ បេ ។ តត្ថ តត្ថនា ជស្សប្ប-
 ច្ចុយា វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ នេវ សាតិ
 ធាសាតិ ចេតោសម្មស្សនំ អទុក្ខមសុខំ វេទយនំ
 ចេតោសម្មស្សនា អទុក្ខមសុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ
 ជស្សប្បច្ចុយា វេទនា ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ វិវេក-
 តស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ
 ។ បេ ។

ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សត្វៗ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសត្វៗជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ វេទនា កើត
 មាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បុព្វាន កើតមាន ព្រោះ
 តណ្ហាជាបច្ច័យ ភវ កើតមាន ព្រោះបុព្វានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
 ព្រោះភវជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុ
 ជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ ក៏មិនមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៩៦] បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហៈ អកុ-
 សលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំង
 នោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីត្រេកអរក៏មិនមែន សេចក្តីមិនត្រេកអរក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅ
 ក្នុងចិត្ត ការទទួលខ្លាចការម្នាក់មិនមែនទុក្ខមិនមែនសុខ ដែលកើតអំពី
 ចេតោសម្មស្ស អទុក្ខមសុខវេទនា ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស ណា
 នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបហៅថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ
 ក៏មិនមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។ បេ ។

[៨៧] តតមេ ធម្មា អកុសលា ។ យស្មី
 សមយេ អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខា-
 សហគតំ ទិដ្ឋិតតសម្បយុត្តំ សសង្ខារេន ។ បេ ។
 ឧបេក្ខាសហគតំ ទិដ្ឋិតតវិប្បយុត្តំ ។ បេ ។ ឧបេក្ខា-
 សហគតំ ទិដ្ឋិតតវិប្បយុត្តំ សសង្ខារេន ព្វចារម្មណំ វា
 ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា បធាវត្ថុ តស្មី
 សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចយា
 វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ ធាមប្បច្ចយា
 ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ផស្ស្វា ផស្ស្វប្ប-
 ច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយា
 អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ភវេ ភវប្បច្ចយា
 ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវេមតស្ស តេវ-
 លស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។ បេ ។

[៨៨] តតមេ ធម្មា អកុសលា ។ យស្មី
 សមយេ អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 ទោមនស្សសហគតំ បដិយសម្បយុត្តំ ។ បេ ។
 ទោមនស្សសហគតំ បដិយសម្បយុត្តំ សសង្ខារេន

[៨៧] ពួកធម៌ជាអកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 អកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយទេវតា ប្រកបដោយទិដ្ឋិ ប្រកបដោយសង្ខារ
 ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទេវតា ប្រាសចាកវិជ្ជិ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយ
 ទេវតា ប្រាសចាកទិដ្ឋិ ប្រកបដោយសង្ខារ មានប្រជាអារម្មណ៍ក្តី
 ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធទូរអារម្មណ៍ណា ។ ហើយ
 កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ អាយតនៈទាំង ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន
 ព្រោះអាយតនៈទាំង ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
 តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះ
 តណ្ហាជាបច្ច័យ ភវ កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
 ព្រោះភវជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុ
 ជាទីកើតឡើង រៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាង
 នេះ ។ បេ ។

[៨៨] ពួកធម៌ជាអកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា
 អកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយទោមនស្ស ប្រកបដោយបដិយៈ ។ បេ ។
 ច្រឡំដោយទោមនស្ស ប្រកបដោយបដិយៈ ប្រកបដោយសង្ខារ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ច្បាប់អ្នកណា ក ។ បេ ។ ច្បាប់អ្នកណា ក យំ យំ
 ក បដាវត្ត តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ
 សង្ខារបច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណបច្ចយា ធាមិ
 ធានបច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនបច្ចយា
 ជស្សេ ជស្សបច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា
 ចដិយំ ចដិយបច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខ-
 បច្ចយា ករោ កវបច្ចយា ជាតិ ជាតិបច្ចយា
 ជរាមរណំ ឯវេមតស្ស តេវេលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សុខុទយោ ហោតិ ។

[៧៧] តត្ថ តត្ថមា អវិជ្ជា ។ យំ អត្តាណំ
 អនស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កិ មោហោ អកុស-
 លម្បលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ បេ ។ តត្ថ តត្ថមា
 ជស្សបច្ចយា វេទនា ។ យំ វេទនសិកំ អសាតំ
 វេទនសិកំ ទុក្ខំ វេទនាសម្មស្សនំ អសាតំ ទុក្ខំ
 វេទយិតំ វេទនាសម្មស្សនា អសាតា ទុក្ខា វេទនា
 អយំ វុច្ចតិ ជស្សបច្ចយា វេទនា ។ តត្ថ តត្ថមំ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

មានប្រជានុកោណ្ឌក្ខី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអាកម្មណ៍ក្ខី ឬក៏ ប្រាភូត្យ
 អាកម្មណ៍ណា ។ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ពោល
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ពោលគនៈរឹង កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះកាយគនៈរឹងជាបច្ច័យ វេទនា កើត
 មាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ចដិយៈ កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ
 អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះចដិយៈជាបច្ច័យ កតា កើតមាន ព្រោះអធិ-
 មោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតាជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ
 កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង វៃកន្ត្រៃទុក្ខទាំង
 អស់នុ៎ះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៧៨] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះនៃអវិជ្ជា មោហា អកុ-
 សលម្បល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចយាការ
 ទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីមិនត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីទុក្ខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត
 ការទទួលអាកម្មណ៍ មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខ ដែលកើតអំពីវេទនាសម្ព័ស្ស
 វេទនា មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខ ដែលកើតអំពីវេទនាសម្ព័ស្ស ណា
 នេះហៅថា វេទនាកើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការ

វេទនាបច្ចុប្បន្ន បដិឃំ ។ យោ ចិត្តស្ស អាយាតោ
 បដិឃាយាតោ ។ បេ ។ ចន្ទិកំ អសុណោ(១) អនត្ត-
 មនតា ចិត្តស្ស ឥទំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចុប្បន្ន បដិឃំ ។
 តត្ថ តតមោ បដិឃប្បច្ចុប្បន្ន អធិមោក្ខា ។ យោ
 ចិត្តស្ស អធិមោក្ខា អធិមុច្ចនា តទទិមុត្តតា អយំ
 វុច្ចតិ បដិឃប្បច្ចុប្បន្ន អធិមោក្ខា ។ តត្ថ តតមោ
 អធិមោក្ខប្បច្ចុប្បន្ន ករោ ។ មេ ។ អធិមោក្ខំ
 វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធោ វិញ្ញាណ-
 ក្ខន្ធោ អយំ វុច្ចតិ អធិមោក្ខប្បច្ចុប្បន្ន ករោ ។ បេ ។
 តេន វុច្ចតិ ឯវេសស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតីតិ ។ បេ ។

(១០០) តតមេ ធម្មា អកុសលា ។ យស្មី សម-
 យេ អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈិ ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ
 វិចិត្តិញ្ញាសធម្មយុត្តំ រូបារម្មណំ វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ
 វា យំ យំ វា បដារម្ម តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចុប្បន្ន ស-
 ង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចុប្បន្ន វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចុប្បន្ន ធាមំ

១ ឧ. ម. អសុណោ ។

តាំងនោះ បដិឃៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ការចង្អៀតចង្អល់ ការបាំងប្លាក់ នៃចិត្ត ។ បេ ។ ភាគរាជ
 ការមិនស្រស់ស្រាយ ភាគនៃសេចក្តីមិនត្រេកអរ ណា នៃចិត្ត
 នេះហៅថា បដិឃៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ មណ្ឌបច្ចុ-
 ប្បន្នការតាំងនោះ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបដិឃៈជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ ការចុះសិប អាការចុះសិប ភាគនៃការចុះសិប នៃចិត្តក្នុង
 ការម្នាក់នោះ ណា នេះហៅថា អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបដិឃៈ
 ជាបច្ច័យ ។ មណ្ឌបច្ចុប្បន្នការតាំងនោះ តត កើតមាន ព្រោះអធិ-
 មោក្ខជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ
 វិញ្ញាណក្ខន្ធ លើកតែអធិមោក្ខចេញ នេះហៅថា តត កើតមាន ព្រោះ
 អធិមោក្ខជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុ
 ជាតិកើតឡើង នៃកងទុក្ខតាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាង
 នេះ ។ បេ ។

(១០១) ពួកធម៌អកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 អកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រកបដោយវិចិត្តិញ្ញា មានរូបជាតា-
 ម្មណ៍ត្តិ ។ បេ ។ មានធម៌ជាតាម្មណ៍ត្តិ ឬក៏ ប្រារព្ធនូវតាម្មណ៍ណា
 ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ

អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចុយា វិចិត្តិកា ។ តត្ថ តត្ថត្ថ វិចិត្តិកាបច្ចុយា ករោ ។ ឃេតុត្ថ វិចិត្តិកា វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារត្ថខន្ធោ វិញ្ញាណត្ថខន្ធោ អយំ វុច្ចតិ វិចិត្តិកាបច្ចុយា ករោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវេមតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។ បេ ។

[១០២] តត្ថមេ ធម្មា អកុសលា ។ យស្មី សម្មយេ អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈំ ហោតិ ឧបេត្តា- សហគតំ ឧទ្ធច្ចសម្មយុត្តំ រូបារម្មណំ វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា បដាវត្ត តស្មី សម- យេ អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញា- ណំ វិញ្ញាណប្បច្ចុយា ធាមំ ធាមប្បច្ចុយា ធម្មា- យតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចុយា ជៈស្សោ ជស្សប្បច្ចុយា វេទនា វេទនាបច្ចុយា ឧទ្ធច្ចំ ឧទ្ធច្ចប្បច្ចុយា អធិតោ- ត្តោ អធិតោត្ថប្បច្ចុយា ករោ កវប្បច្ចុយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចុយា ជរាមរណំ ឯវេមតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

នេះហៅថា វិចិត្តិកា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការ ទាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះវិចិត្តិកាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ វិញ្ញាណខន្ធ លើកតែវិចិត្តិកាចេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះវិចិត្តិកាជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះ ហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។ បេ ។

[១០២] ពួកធម៌ជាអកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា អកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយទេវតា ប្រកបដោយទុច្ចៈ មានរូបជាព- ម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាសាទអារម្មណ៍ណា ។ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា បច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ វិញ្ញាណជាបច្ច័យ កាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះកាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ ផស្សៈជាបច្ច័យ ទុច្ចៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមាត្ថ កើតមាន ព្រោះទុច្ចៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមាត្ថជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះ ជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១០៣] តត្ថ កតតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កំ មោហោ អត្តស-
 លម្បលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ បេ ។ តត្ថ កតតមា
 ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ នេវ សាតំ
 ធាសាតំ ចេតោសម្មស្សនំ អនុត្តមសុខំ វេទយិតំ
 ចេតោសម្មស្សនំ អនុត្តមសុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ
 ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ តត្ថ កតតមំ វេទនាបច្ចយា
 ឧទ្ធច្ចំ ។ យំ ចិត្តស្ស ឧទ្ធច្ចំ អរូបសមា ចេត-
 សោ វិក្កោចោ កន្តតំ ចិត្តស្ស ភំទំ វុច្ចតិ វេទនា-
 បច្ចយា ឧទ្ធច្ចំ ។ តត្ថ កតតមោ ឧទ្ធច្ចប្បច្ចយា
 អធិមោក្ខោ ។ យោ ចិត្តស្ស អធិមោក្ខោ អធិ-
 មុច្ចនា តទទិមុត្តតា អយំ វុច្ចតិ ឧទ្ធច្ចប្បច្ចយា
 អធិមោក្ខោ ។ តត្ថ កតតមា អធិមោក្ខប្បច្ចយា
 ភវេ ។ វេយ្យា អធិមោក្ខំ វេទនាខន្ធោ សញ្ញា-
 ខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធោ វិញ្ញាណក្ខន្ធោ អយំ វុច្ចតិ
 អធិមោក្ខប្បច្ចយា ភវេ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ

[១០៣] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហា អកុសល-
 មូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំង
 នោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
 ត្រេកអរ ក៏មិនមែន សេចក្តីមិនត្រេកអរ ក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុង
 ចិត្ត ការខ្វល់ការម្នាក់ មិនមែនទុក្ខមិនមែនសុខ ដែលកើតអំពីចេតា-
 សម្ព័ស្ស អនុត្តមសុខវេទនា ដែលកើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស ណា នេះ
 ហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយា-
 ការទាំងនោះ ឧទ្ធច្ចៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ការរើក្លាយនៃចិត្ត ការមិនស្ងប់ ការរោយមាយចិត្ត ភាពនៃចិត្តភ្ញាក់
 ផ្អើល ណា នេះហៅថា ឧទ្ធច្ចៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះឧទ្ធច្ចៈជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ ការចុះស៊ប់ អាការចុះស៊ប់ ភាពចុះស៊ប់នៃចិត្ត ក្នុង
 ការម្នាក់នោះ ណា នេះហៅថា អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះឧទ្ធច្ចៈ
 ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះអធិ-
 មោក្ខជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ
 វិញ្ញាណក្ខន្ធ លើកតែអធិមោក្ខចេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន
 ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបតាងថា

ឯវេយ្យាស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
ហោតិ ។ បេ ។

អកុសលនិទ្ទេសោ ។

[១០២] កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
សមយេ កាមាវចរំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បជំ ហោតិ
សោមនស្សសហគតំ ញាណសម្បយុត្តំ វុទ្ធារម្មណំ
វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា បដាវត្ត
តស្មី សមយេ កុសលមូលច្បង្គយា សង្ខារេវ
សង្ខារច្បង្គយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាច្បង្គយា នាម
នាមច្បង្គយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនច្បង្គយា ជស្សោ
ជស្សច្បង្គយា វេទនា វេទនាច្បង្គយា បសាទោ
បសាទច្បង្គយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខច្បង្គយា ភវេ
ភវច្បង្គយា ជាតិ ជាតិច្បង្គយា ជរាមរណំ ឯវេយ្យា-
ស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
ហោតិ ។

[១០៣] តត្ថ កតមេ កុសលមូលា ។ អលោកោ
អនោគោ អមោហោ ។ តត្ថ កតមោ អលោកោ ។

ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វែមន៍មាន ដោយអាការ
យ៉ាងនេះ ។ បេ ។

ចប់ អកុសលនិទ្ទេស ។

[១០៤] ពួកធម៌ជាតុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា
កាមាវចរកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយញាណ
មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធទៅ
អារម្មណ៍ ណា ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន
ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ
នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈខ័ង កើតមាន
ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈខ័ង ជាបច្ច័យ
វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ (សេចក្តីជ្រះថ្លា)
កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈ
ជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាធិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ
ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វែមន៍មាន ដោយអាការ
យ៉ាងនេះ ។

[១០៥] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ កុសលមូល តើដូចម្តេច ។
អលោកៈ អទោសៈ អមោហៈ ។ បណ្តាកុសលមូលទាំងនោះ អលោកៈ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

យោ អលោកោ អលុត្តនា អលុត្តិតតំ អសារកោ
 អសារជ្ជនា អសារជ្ជិតតំ អនភិជ្ឈា អលោកោ កុ-
 សលម្បលំ អយំ វុច្ចតិ អលោកោ ។ តត្ថ តតមោ
 អនោសោ ។ យោ អនោសោ អន្ទសនា អន្ទ-
 សិតតំ អត្យាបាទោ អត្យាបដ្ឋោ^(១) អនោសោ កុ-
 សលម្បលំ អយំ វុច្ចតិ អនោសោ ។ តត្ថ តតមោ
 អមោហោ ។ យា បញ្ញា បដាទនា ។ បេ។ អ-
 មោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ អមោ-
 ហោ ។ ឥវេ វុច្ចនំ កុសលម្បលា ។ តត្ថ តតមោ
 កុសលម្បលប្បច្ចយា សម្មាទេ ។ យា ចេតនា
 សុត្តានតា សកោតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ កុសល-
 ម្បលប្បច្ចយា សម្មាទេ ។ បេ។ តត្ថ តតមោ ជស្ស-
 ប្បច្ចយា វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ សាតំ ចេត-
 សិកំ សុខំ ចេតាសម្មស្សដំ សាតំ សុខំ វេទ-
 យិតំ ចេតាសម្មស្សដា សាតា សុខា វេទនា
 អយំ វុច្ចតិ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ តត្ថ តតមោ

១ ឱ. អវិបាកោ អវិបជ្ឈំ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

តើដូចម្តេច ។ ការមិនលោភ អាការមិនលោភ ភាពមិនលោភ ការ
 មិនត្រេកអរខ្លាំង អាការមិនត្រេកអរ ភាពមិនត្រេកអរ ការមិនវៃត
 (ចំពោះទ្រព្យអ្នកដទៃ) អលោភៈ កុសលម្បល ណា នេះហៅថា
 អលោភៈ ។ បណ្តាកុសលម្បលទាំងនោះ អនោសៈ តើដូចម្តេច ។
 ការមិនប្រឡូស អាការមិនប្រឡូស ភាពមិនប្រឡូស ការមិនព្យាបាទ
 ការមិនគំគួន អនោសៈ កុសលម្បល ណា នេះហៅថា អនោសៈ ។
 បណ្តាកុសលទាំងមូលទាំងនោះ អមោហៈ តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា
 ការដឹងច្បាស់ ។ បេ។ សេចក្តីមិនវៃធ្វើ ការពិចារណាធម៌ ការ
 ឃើញដោយប្រពៃ ណា នេះហៅថា អមោហៈ ។ នេះហៅថា
 កុសលម្បល ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 កុសលម្បលជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃ
 ការសន្សំ (ទូរការម្នាក់) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះកុសលម្បលជាបច្ច័យ ។ បេ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ
 ប្រព្រឹត្តនៅក្នុងវិគ្គ ។ សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តនៅក្នុងចិត្ត ការទទួល
 ការម្នាក់ជាវិគ្គត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស សុខវេទនា
 ជាវិគ្គត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស ណា នេះហៅថា
 វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ

វេទនាបច្ចុប្បន្ន បសាដោ ។ យា សង្ខារ សន្មតាដោ
 ធិតុប្បន្ន អតិប្បន្ន អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចុប្បន្ន
 បសាដោ ។ តត្ថ កតមោ បសាដប្បច្ចុប្បន្ន អនិ-
 មោក្ខោ ។ យោ ចិត្តស្ស អនិមោក្ខោ អនិមុច្ចនា
 តនិមុត្តតា អយំ វុច្ចតិ បសាដប្បច្ចុប្បន្ន អនិមោ-
 ក្ខោ ។ តត្ថ កតមោ អនិមោក្ខប្បច្ចុប្បន្ន ករោ ។
 វេបេត្វា អនិមោក្ខំ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា
 សង្ខារក្ខន្ធា វិញ្ញាណក្ខន្ធា អយំ វុច្ចតិ អនិមោ-
 ក្ខប្បច្ចុប្បន្ន ករោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ វេបេត្តស្ស
 កេវលស្ស ធិតុក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

(១០៦) កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចំ កុសលំ ចិត្តំ ធិតុប្បន្នំ ហោតិ
 សោមនស្សសហគតំ ញាណសម្មយុត្តំ សសង្ខារេន
 ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតំ ញាណវិប្បយុត្តំ ។ បេ ។
 សោមនស្សសហគតំ ញាណវិប្បយុត្តំ សសង្ខារេន
 វិចារប្បណំ វា ។ បេ ។ ធម្មាប្បណំ វា យំ យំ វា បរា-
 វត្តំ តស្មី សមយេ កុសលមូលប្បច្ចុប្បន្ន សង្ខារោ

បសាខៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សព្វការ
 ជឿ ភាពជឿជាក់ សេចក្តីជ្រះថ្លាត្រៃវិស័យ ណា នេះហៅថា បសាខៈ
 កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អធិមាត្ថ
 កើតមាន ព្រោះបសាខៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការចុះសិប្ប ភា-
 ការចុះសិប្ប ភាពចុះសិប្បនៃចិត្ត ក្នុងការម្នាក់នោះ ណា នេះហៅថា
 អធិមាត្ថ កើតមាន ព្រោះបសាខៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំង
 នោះ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមាត្ថជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ លើកលែងតែអធិមាត្ថចេញ នេះ
 ហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះអធិមាត្ថជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបហៅថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេស
 មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១០៦) តួធម៌ជាតុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា
 កាមាវចាកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយញាណ
 ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាក
 ញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកញាណ
 ប្រកបដោយសង្ខារ មានប្រជាភាវណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជា
 ភាវណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាវត្តន៍ភាវណ៍ ណា ។ ហើយកើតឡើង
 ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ

សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា នាបិ
 នាបប្បដ្ឋយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា ជស្សោ
 ជស្សប្បដ្ឋយា វេទនា វេទនាប្បដ្ឋយា បសាទោ
 បសាទប្បដ្ឋយា អធិមោក្ខា អធិមោក្ខប្បដ្ឋយា
 ភវេ ភវប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិប្បដ្ឋយា ជរាមរណំ
 ឯវេមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

[១០៧] តត្ថ កតមេ កុសលមូលា ។

អលោភោ អនោសោ ។ តត្ថ កតមោ អលោ-
 ភោ ។ យោ អលោភោ អលុត្តនា អលុត្តិតត្ថំ
 អសារភោ អសារជ្ជនា អសារជ្ជិតត្ថំ អនកិដ្ឋោ
 អលោភោ កុសលមូលំ អយំ វុច្ចតិ អលោភោ ។

តត្ថ កតមោ អនោសោ ។ យោ អនោសោ
 អទូសនា អទូសិតត្ថំ អព្យាបាទោ អព្យាបដ្ឋោ
 អនោសោ កុសលមូលំ អយំ វុច្ចតិ អនោសោ ។

ឥមេ វុច្ចន្តិ កុសលមូលា ។ តត្ថ កតមោ

វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ កាយគនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះកាយគនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ
 កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភវ កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជា
 បច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភវជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន
 ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេមេ
 មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១០៧] បណ្ណធម៌ទាំងនោះ ពួកកុសលមូល តើដូចម្តេច ។

អលោភៈ អនោសៈ ។ បណ្ណកុសលមូលទាំងនោះ អលោភៈ តើ
 ដូចម្តេច ។ ការមិនលោភ អាការមិនលោភ ភាពមិនលោភ ការ
 មិនត្រេកអរខ្លាំង អាការមិនត្រេកអរ ភាពមិនត្រេកអរ ការមិនរំភើប
 (ចំពោះទ្រព្យអ្នកដទៃ) អលោភៈ កុសលមូល ណា នេះហៅថា
 អលោភៈ ។ បណ្ណធម៌ទាំងនោះ អនោសៈ តើដូចម្តេច ។ ការ
 មិនប្រឡូស អាការមិនប្រឡូស ភាពមិនប្រឡូស ការមិនព្យាបាទ ការ
 មិនគុក្ខន អនោសៈ កុសលមូល ណា នេះហៅថា អនោសៈ ។
 នេះហៅថា កុសលមូល ។ បណ្ណបច្ចុយាការទាំងនោះ

កុសលមូលប្បដូយា សង្ខារោ ។ យោ ចេតនា
 សញ្ចេតនា យញ្ចេតយំតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ កុសល-
 មូលប្បដូយា សង្ខារោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវមេ-
 តស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតីតិ ។

[១០៨] កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
 សមយេ តាមាវចំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 ឧបេក្ខាសហគតំ ញាណសម្បយុត្តំ ។ បេ ។
 ឧបេក្ខាសហគតំ ញាណសម្បយុត្តំ សសង្ខារេន
 វុច្ចាម្បណំ វា ។ បេ ។ ធម្មាម្បណំ វា យំ យំ
 វា បដាវត្ត តស្មី សមយេ កុសលមូលប្បដូយា
 សង្ខារោ សង្ខារប្បដូយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បដូយា
 នាមំ នាមប្បដូយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បដូយា
 ជស្ស ជស្សប្បដូយា វេទនា វេទនាប្បដូយា
 ចសានោ ចសាធប្បដូយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខ-
 ប្បដូយា ភវេ ភវប្បដូយា ជាតិ ជាតិប្បដូយា
 ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនា
 ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ឡូវការម្នាក់) ណា នេះហៅថា សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបហៅថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វែមន៍មាន
 ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១០៨] ភូតធម៌ជាកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា
 តាមាវចកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយទេវតា ប្រកបដោយញ្ញាណ ។ បេ ។
 ច្រឡំដោយទេវតា ប្រកបដោយញ្ញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ មាន
 រូបជាអាម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអាម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធឡូវអាម្មណ៍
 ណា ។ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 កុសលមូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះ
 នាមជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ វេទ-
 នា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ចសានៈ កើតមាន ព្រោះវេ-
 ទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះចសានៈជាបច្ច័យ ភវា
 កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភវាជាបច្ច័យ
 ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង
 នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វែមន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១០៩] តត្ថ តតមេ តតុសលមូល ។

អាលោកោ អាលោសោ អមោហោ ។ បេ ។ ឥវេ
វុច្ឆន្តិ តតុសលមូល ។ តត្ថ តតមោ តតុសល-
មូលប្បច្ចយា សង្ខារេ ។ យា ចេតនា សញ្ញាតនា
សញ្ញាតយិតតំ អយំ វុច្ឆតិ តតុសលមូលប្បច្ចយា
សង្ខារេ ។ បេ ។ តត្ថ តតមា ធម្មប្បច្ចយា
វេទនា ។ យំ ចេតសិតំ នេវ សាតំ ធាសាតំ
ចេតាសម្មស្សជំ អនុក្ខមសុខំ វេទយិតំ ចេតា-
សម្មស្សជា អនុក្ខមសុខា វេទនា អយំ វុច្ឆតិ
ធម្មប្បច្ចយា វេទនា ។ បេ ។ តេន វុច្ឆតិ ឯ-
បេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
ហោតីតិ ។

[១១០] តតមេ ធម្មា តតុសលា ។ យស្មី
សមយេ កាមាវចរំ តតុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
ឧបេក្ខាសហគតំ ញាណវិប្បយុត្តំ ។ បេ ។ ឧបេក្ខា-
សហគតំ ញាណវិប្បយុត្តំ សសង្ខារេន រូបារម្មណំ
វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា បដិច្ច

[១០៩] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ កុសលមូល តើដូចម្តេច ។

អាលោកៈ អាលោសៈ អមោហៈ ។ បេ ។ នេះហៅថា កុសលមូល ។
បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូល ជា
បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា កាសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ទ្រូ
ការម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូល
ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន
ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរក៏មិនមែន សេចក្តី
មិនត្រេកអរក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត គឺការទទួលការម្មណ៍
មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតាសម្មស្ស អនុក្ខមសុខវេទនា
ដែលកើតអំពីចេតាសម្មស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះ
ផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបចោលថា ហេតុជា
ទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១១០] ពួកធម៌កុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
កាមាវចរកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយទេវតា ប្រាសចាកញាណ ។ បេ ។
ច្រឡំដោយទេវតា ប្រាសចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ មានរូបជា
ការម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាការម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធទ្រង់ការម្មណ៍ណា ។

តស្មី សមយេ តុសលមូលប្បច្ចយា សង្ខារោ
 សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ
 នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាប្បច្ចយា
 ចសានោ ចសានប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខ-
 ប្បច្ចយា ភវេ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ វិវេកេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

[១១១] តត្ថ កតមេ កុសលមូលា ។
 អនោភោ អនោសោ ។ បេ ។ ឥមេ វុច្ចន្តិ
 កុសលមូលា ។ តត្ថ កតមោ កុសលមូលប្បច្ចយា
 សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សញ្ចេតនា សញ្ចេត-
 យិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ កុសលមូលប្បច្ចយា សង្ខារោ
 ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ វិវេកេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសល-
 មូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ កាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះ
 នាមជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះកាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេ-
 ទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ចសានៈ កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះចសានៈជាបច្ច័យ ភព
 កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជា
 បច្ច័យ ជរានិងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើត
 ឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វិវេកមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១១២] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ឆ្លុកកុសលមូល តើដូចម្តេច ។
 អនោភោ អនោសោ ។ បេ ។ នេះហៅថា កុសលមូល ។
 បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ឲ្យការម្នាក់)
 ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ
 ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃ
 កងទុក្ខទាំងអស់នេះ វិវេកមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១១៦] តតបេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
 សមយេ វុប្បបត្តិយា មក្កំ កាវេតិ វិវិច្ឆេវ កោមេ-
 ហំ ។ បេ ។ បេ ។ បេ ។ ឈានំ ឧបសម្ពុជ្ជ វិហារតិ
 បវរីកសិណំ តស្មី សមយេ កុសលមូលប្បដ្ឋយា
 សង្ខារេ សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា
 នាមំ នាមប្បដ្ឋយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា
 ធម្មោ ធម្មប្បដ្ឋយា វេទនា វេទនាប្បដ្ឋយា
 ចសាដោ ចសាប្បដ្ឋយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខ-
 ប្បដ្ឋយា កវេ កវប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិប្បដ្ឋយា
 ជរាមរណំ ឯវេមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

[១១៧] តត្ថ តតបេ កុសលមូលា ។
 អលោកោ អនោសោ អមោហោ ។ បេ ។ ឥមេ វុច្ឆន្តិ
 កុសលមូលា ។ តត្ថ តតមោ កុសលមូលប្បដ្ឋយា
 សង្ខារេ ។ យា ចេតនា សញ្ចេតនា សញ្ចេតយិតតិ
 អយំ វុច្ឆតិ កុសលមូលប្បដ្ឋយា សង្ខារេ ។ បេ ។

[១១៦] ពួកធម៌ជាតុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 បុគ្គលចំរើននូវមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ស្ងប់ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន មានបឋវិកសិណ (ជាអារម្មណ៍)
 ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ
 កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ចសាដោ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះចសាដោជាបច្ច័យ កត កើត
 មាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតជាបច្ច័យ
 ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង
 នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ មែនមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១១៧] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ពួកកុសលមូល តើដូចម្តេច ។
 អលោកៈ អនោសៈ អមោហៈ ។ បេ ។ នេះហៅថា កុសលមូល ។
 បណ្តាបច្ច័យការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍)
 ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ ។ បេ ។

តោ វុច្ចតិ ឯវេលស្ស តោវេលស្ស ទុក្ខត្ថស្ស
សមុទយោ ហោតីតិ^(១) ។

(១១២) តតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
សមយេ អរូបបបត្តិយា មគ្គំ ភាវេតិ សត្វសោ អាភិក្ខា-
ញាយតនំ សមតិក្កម្ភ នេវសញ្ញាសញ្ញាយតនស-
ញ្ញាសហគតំ សុខស្ស ច បហាជា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈា-
នំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ តស្មី សមយេ កុសលម្ហ-
លប្បច្ចយា សង្ខារេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញា-
ណប្បច្ចយា នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មា-
យតនប្បច្ចយា ផស្សោ ផស្សប្បច្ចយា វេទនា
វេទនាប្បច្ចយា បសាទោ បសាទប្បច្ចយា អធិមោ-
ក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ ករវប្បច្ចយា ជាតិ

១១. ឥតោ បរំ ភគមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី សមយេ អរូបបបត្តិយា មគ្គំ
ភាវេតិ វិក្កវិហារំ វិបសមា ទុតិយំ ឈានំ... តតិយំ ឈានំ... ចតុត្ថំ ឈានំ...
បបទំ ឈានំ... បក្ខមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ បរិកេសិណំ តស្មី សមយេ
កុសលម្ហលប្បច្ចយា សង្ខារេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ នាម-
ប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ផស្សោ ផស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាប្បច្ចយា
បសាទោ បសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ ករវប្បច្ចយា ជាតិ-
ប្បច្ចយា ផកមណំ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវេលស្ស តោវេលស្ស ទុក្ខត្ថស្ស សមុទ-
យោ ហោតីតិ... ឥតី ឥមេ បាវា ទិស្សត្ថំ ។

ព្រោះហេតុនោះ វើបរោលថា ហេតុជាដ៏កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
អស់នេះ វើម្តងមាន ដោយភាគារយាំងនេះ ។

(១១២) ភក្កធម៌ជាតុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
ណា បុគ្គលចំរើនខ្លះមគ្គំ ដើម្បីកើតក្នុងអរូបភព កន្លងនូវអាភិក្ខាញ-
យតនៈ ដែលច្រឡំដោយនេវសញ្ញាសញ្ញាយតនសញ្ញា ដោយ
ប្រការទាំងឡាយ ព្រោះលះចង់សុខផង ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់ចតុ-
ត្ថជ្ឈាន ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជា
បច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈរឹង កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ
ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈរឹង ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ករ កើតមាន
ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះករជាបច្ច័យ

ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ វិវេចនស្ស កេវលស្ស
ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១០៥] តត្ថ កតមេ អកុសលមូលា ។
អលោកោ អនាសោ អមោហោ ។ បេ ។ ឥវេ
វុច្ចន្តិ កុសលមូលា ។ តត្ថ កតមោ កុសល-
មូលប្បច្ចយា សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សញ្ញា-
នា សញ្ញាតយិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ កុសលមូលប្បច្ចយា
សង្ខារោ ។ បេ ។ តត្ថ កតមា ជស្សប្បច្ចយា
វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ នេវ សាតំ នាសាតំ
ចេតោសម្មស្សជំ អទុក្ខមសុខំ វេទយិតំ ចេតោ-
សម្មស្សជា អទុក្ខមសុខា វេទនា^(១) អយំ វុច្ចតិ
ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ វិវេ-
ចនស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
ហោតីតិ ។

[១០៦] កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី សមយេ

១. យំ ចេតសិកំ សាតំ ចេតសិកំ សុខំ ចេតោសម្មស្សជំ សាតំ សុខំ វេ-
យិតំ ចេតោសម្មស្សជា សាតា សុខា វេទនាតិ ធមេ បាវា ទំឃ្លន្តិ ។

ជកនិធិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង
នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេមនមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១១៥] ចណ្ណធម៌ទាំងនោះ ពួកកុសលមូល តើដូចម្តេច ។
អរោភៈ អរោគៈ អរោហៈ ។ បេ ។ នេះហៅថា កុសលមូល ។
ចណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ
តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវការម្នាស់)
ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូល ជាបច្ច័យ
។ បេ ។ ចណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈ
ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរក៏មិនមែន សេចក្តីមិនត្រេក-
អរក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលនូវការម្នាស់ មិន
ជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស អទុក្ខមសុខវេទនា
ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន
ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ រឿបរោលថា
ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេមនមាន ដោយអាការ
យ៉ាងនេះ ។

[១១៦] ពួកធម៌កុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា

លោក្ខត្ថវី ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានំ អបច-
 យតាមី ធិដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បវមាយ
 ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ តាមេហិ ។ បេ ។ បវមី
 ឈានំ ឧបសម្មន្ត វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទុក្ខាភិញ្ញា
 តស្មី សមយេ កុសលមូលប្បច្ចយា សង្ខារោ
 សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ
 ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយតំ ធម្មាយតប្បច្ចយា ជស្សោ
 ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា បសាទោ ប-
 សាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា កកា
 កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេ-
 តេសំ ធម្មានំ សមុទយោ ហោតិ ។

(១១៧) តត្ថ កតមេ កុសលមូលា ។ អ-
 លោភោ អនោសោ អមោហោ ។ បេ ។ តត្ថ
 កតមា អមោហោ ។ យា បញ្ញា បដាននា
 ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាធិដ្ឋិ ធម្មវិច-
 យសម្ពោជ្ឈន្តោ បក្កន្តំ មក្កបរិយាបន្តំ អយំ វុច្ចតិ
 អមោហោ ។ វេ បេ វុច្ចន្តិ កុសលមូលា ។

បុគ្គលចំរើនទូរលោក្ខត្ថវីជ្ជាន ជាធម្មនិកធម៌ ជាធម្មជាតិដល់ ទូរ
 ការមិនសន្សំ (ទូរកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះទូរវិជ្ជាទាំងឡាយ ដើម្បី
 ដល់ទូរឧបសម្មន្ត ស្វាតំភាគតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់
 បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទា ទុក្ខាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើត
 មាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ កាយតនៈទី៦
 កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះកាយតនៈទី
 ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើត
 មាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជា
 បច្ច័យ កតា កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
 ព្រោះកតាជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុ
 ជាទីកើតឡើង នៃធម៌ទាំងនេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១១៨) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ពួកធម៌កុសលមូល តើដូច
 ម្តេច ។ អលោភៈ អនោសៈ អមោហាៈ ។ បេ ។ បណ្ណាកុសល-
 មូលទាំងនោះ អមោហាៈ តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់
 ។ បេ ។ សេចក្តីមិនវង្វេង ការភិច្ចារណាទូរធម៌ ការឃើញដោយ
 ច្រក ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអន្តមគ្គ រាប់ចំពូលក្នុងមគ្គ ណា
 នេះហៅថា អមោហាៈ ។ នេះហៅថា កុសលមូល ។

តត្ថ តត្ថមោ តត្ថសលម្ពលប្បច្ចយោ សង្ខារោ ។ យោ
 ចេតនា សកោតនា សកោតយិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ
 តត្ថសលម្ពលប្បច្ចយោ សង្ខារោ ។ បេ ។ តត្ថ តត្ថ-
 តមា ផស្សប្បច្ចយោ វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ
 សាតិ ចេតសិកំ សុខំ ចេតោសម្មស្សនំ សាតិ
 សុខំ វេទយិតំ ចេតោសម្មស្សនំ សាតា សុខា
 វេទនា អយំ វុច្ចតិ ផស្សប្បច្ចយោ វេទនា ។ តត្ថ
 តត្ថមោ វេទនាបច្ចយោ បសាទោ ។ យោ សទ្ធា
 សទ្ធិបាណា ឱកឃ្យនា អភិឃ្យសាទោ អយំ វុច្ចតិ
 វេទនាបច្ចយោ បសាទោ ។ តត្ថ តត្ថមោ ប-
 សាទប្បច្ចយោ អធិមោក្ខោ ។ យោ ចិត្តស្ស អធិ-
 មោក្ខោ អធិមុច្ចនា តទទិមុត្តតា អយំ វុច្ចតិ
 បសាទប្បច្ចយោ អធិមោក្ខោ ។ តត្ថ តត្ថ-
 មោ អធិមោក្ខប្បច្ចយោ ករោ ។ បេ បេត្វា អធិ-
 មោក្ខំ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារក្កន្ធោ

បណ្តាបច្ចយោការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ខូតការម្នាក់)
 ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូល ជាបច្ច័យ
 ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចយោការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈ
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តី
 សុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្នាក់ ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ
 ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស វេទនាជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើត
 អំពីចេតោសម្មស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សទ្ធា ការជឿ ការជឿជាក់ សេចក្តី
 ជ្រះថ្លាដ៏ក្រៃលែង ណា នេះហៅថា បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទ-
 នាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះ
 បសាទៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការចុះសិប អាការចុះសិប ភាពចុះ
 សិបនៃចិត្ត ក្នុងការម្នាក់នោះ នេះហៅថា អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះ
 បសាទៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយោការទាំងនោះ តត កើតមាន ព្រោះ
 អធិមោក្ខជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្កន្ធ

វិញ្ញាណក្ខណៈ អយំ វុច្ឆតិ អនិមេសត្ថប្បច្ចយា
 ភវេ ។ បេ ។ ឯវមេតេសំ ធម្មានំ សមុទយោ
 ហោតីតិ ឯវមេតេសំ ធម្មានំ សង្កតិ ហោតិ
 សមាគមោ ហោតិ សមោធានំ ហោតិ ចាតុភវេ
 ហោតិ តេជ វុច្ឆតិ ឯវមេតេសំ ធម្មានំ សមុទយោ
 ហោតីតិ ។

ក្បួនលនិទ្ទេស(១) ។

[១១៨] កតមេ ធម្មា អព្យាករណ៍ ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា
 ឧបច្ចតត្តា វិចារិកំ ចក្ខុវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 ឧបេក្ខាសហគតិ វុច្ឆារម្មណំ តស្មី សមយេ
 សង្ខារប្បច្ចយោ វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយោ ធាមំ
 ធាមប្បច្ចយោ ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយោ ជស្សោ
 ជស្សប្បច្ចយោ វេទនា វេទនប្បច្ចយោ ភវេ ភវប្បច្ច-
 យោ ជាតិ ជាតិប្បច្ចយោ ជរាមរណំ ឯវមេតេស្ស
 តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធិស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

១ ១. ក្បួនលម្អលំ និម្មិតំ ។

វិញ្ញាណក្ខណៈ លើកតែអនិមេសត្ថប្បច្ចយោ នេះហៅថា ភព កើត
 មាន ព្រោះអនិមេសត្ថប្បច្ចយោ ។ បេ ។ អនិមេសត្ថប្បច្ចយោ ត្រង់ពាក្យថា ហេតុ
 ជាវិភិក្ខុឡើង នៃធម៌ទាំងនេះ វេទនមាន ដោយប្រការដូច្នេះ
 ដូចគេនៅនេះ ។ ការដួបជុំ ការមូលមក ការប្រជុំចុះ ការកើត
 ប្រាកដ នៃធម៌ទាំងនេះ វេទនមានយ៉ាងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើប
 ហៅថា ហេតុជាវិភិក្ខុឡើង នៃធម៌ទាំងនេះ វេទនមាន ដោយ
 អាការយ៉ាងនេះឯង ។

ចប់ ក្បួនលនិទ្ទេស ។

[១១៨] ពួកធម៌ជាអព្យាករណ៍ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 ចក្ខុវិញ្ញាណជាវិបាក ច្រឡំដោយទេវតា មានរូបជាអារម្មណ៍ កើត
 ឡើង ព្រោះភាពនៃកាមាវចរកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំ
 ហើយ ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាប្បច្ចយោ
 នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាប្បច្ចយោ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
 ព្រោះនាមជាប្បច្ចយោ វេទនៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាប្បច្ចយោ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនៈជាប្បច្ចយោ ភព កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាប្បច្ចយោ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាប្បច្ចយោ ជរាមរណៈ
 កើតមាន ព្រោះជាតិជាប្បច្ចយោ ហេតុជាវិភិក្ខុឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
 អស់នេះ វេទនមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១១៨) តត្ថ កតតមា សង្ខារោ ។ យា
 ចេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ
 សង្ខារោ ។ តត្ថ កតតមិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។
 យំ ចិត្តំ មហោ មាណសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា ចក្កវិញ្ញា-
 ណាធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។
 តត្ថ កតតមិ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ ។ វេទនាខន្ធា
 សញ្ញាខន្ធា សង្ខារត្តន្ធា ឥទំ វុច្ចតិ វិញ្ញាណប្ប-
 ច្ចយា ធាមំ ។ តត្ថ កតតមិ ធាមប្បច្ចយា ធម្មា-
 យតនំ ។ យំ ចិត្តំ មហោ មាណសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា
 ចក្កវិញ្ញាណាធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ធាមប្បច្ចយា ធម្មា-
 យតនំ ។ តត្ថ កតតមា ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ជស្សោ ។ យា ជស្សោ ធម្មសនា សម្មសនា
 សម្មសិតតំ អយំ វុច្ចតិ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ជស្សោ ។ តត្ថ កតតមា ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។

(១១៩) បណ្ណាបច្ចយាការតាំងនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។
 ចេតនា ការសង្ស័យ ភាពនៃការសង្ស័យ (នូវការម្នាស់) ណា នេះ
 ហៅថា សង្ខារ ។ បណ្ណាបច្ចយាការតាំងនោះ វិញ្ញាណ កើត
 មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងតា-
 ម្នាស់ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ ចក្កវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
 នោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។
 បណ្ណាបច្ចយាការតាំងនោះ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារត្តន្ធ នេះហៅថា នាម
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បណ្ណាបច្ចយាការតាំងនោះ
 អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត
 សេចក្តីដឹងតាម្នាស់ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ ចក្កវិញ្ញាណធាតុ ដែល
 កើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
 ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ បណ្ណាបច្ចយាការតាំងនោះ ផស្សៈ កើត
 មាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការ
 ពាល់ត្រូវ ការចំពាល់ ការទង្គិកទង្គិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ។ បណ្ណាបច្ចយាការតាំង
 នោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។

យំ ចេតសិកំ នេវ សាតំ ធាសាតំ ចេតោសម្មស្សដំ
 អនុត្តមស្មំ វេទយំតំ ចេតោសម្មស្សដា អនុត្តមស្ម-
 ចា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ តត្ថ
 តត្ថោ វេទនាបច្ចយា ករោ ។ វេចត្ថា វេទនំ
 សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារត្ថន្ធោ វិញ្ញាណត្ថន្ធោ អយំ
 វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា ករោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ
 ឯវមេតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយា
 ហោតីតិ ។

(១២០) តស្មី សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា
 វិញ្ញាណំ សង្ខារហត្ថកំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ
 វិញ្ញាណាហត្ថកំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ នាម-
 ហត្ថកំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សា ធម្មាយតន-
 ហត្ថកោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ជស្សហត្ថកា
 វេទនាបច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជវាបរណំ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយា ហោតិ ។

សេចក្តីត្រួតពិនិត្យ ក៏មិនមែន សេចក្តីមិនត្រួតពិនិត្យ ក៏មិនមែន ដែល
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលបានម្នាក់ មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែល
 កើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស អនុត្តមសុខវេទនា ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស
 ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ ហេតុ
 បច្ចយាការទាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ លើកតែវេទនា
 បេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បេ ។
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
 អស់នេះ វែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១២១) ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើត
 មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមមានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ កាយនេះទី ៦ មាននាមជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈមានកាយនេះទី ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 កាយនេះទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាមានផស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ កើត
 មាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជវនិជមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជា
 បច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វែងមាន ដោយ
 អាការយ៉ាងនេះ ។

(១២១) តស្មី សមយេ សម្ពាប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 សម្ពាសម្បយុត្តំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ វិញ្ញាណា-
 សម្បយុត្តំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ នាមសម្បយុត្តំ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជសេន្តា ធម្មាយតនសម្បយុត្តា
 ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ជស្សសម្បយុត្តា វេទនាបច្ច-
 យា ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ
 ឯវមេតស្ស តោវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

(១២២) តស្មី សមយេ សម្ពាប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណាប្បច្ចយាបិ សម្ពាប្បច្ចយា វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ
 នាមប្បច្ចយាបិ វិញ្ញាណំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយត-
 នំ ធម្មាយតនប្បច្ចយាបិ នាមំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ជសេន្តា ជស្សប្បច្ចយាបិ ធម្មាយតនំ ជស្សប្បច្ចយា
 វេទនា វេទនាបច្ចយាបិ ជសេន្តា វេទនាបច្ចយា ករោ
 កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេ-
 តស្ស តោវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

(១២១) ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ
 ទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
 ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព
 ជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១២២) ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ អាយ-
 តនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ
 អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជា
 បច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជា
 បច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព
 ជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១២៣] តតមេ ធម្មា អព្ភាគតា ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស ត-
 ត្តតា ឧបចិត្តតា វិហាកំ សោតវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ
 ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ សង្ខារម្ពណំ ។ បេ ។
 យានវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ
 ។ បេ ។ ដឹងវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខា-
 សហគតំ រសារម្ពណំ ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណំ
 ឧប្បន្នំ ហោតិ សុខសហគតំ ដោដ្ឋព្វារម្ពណំ តស្មី
 សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា
 ធាមំ ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា ករោ
 កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេ-
 តស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

[១២៤] តត្ថ កតមោ សង្ខារោ ។ យា
 ចេតនា សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ

[១២៣] ពួកធម៌ជាអព្ភាគ្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា សោតវិញ្ញាណ ជាវិហាក ច្រឡំដោយទេវតា មានសម្លេងជា
 ការម្នាក់ កើតឡើង ព្រោះភាពនៃការវិវត្តកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើ
 ហើយ សន្សំហើយ ។ បេ ។ យានវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយទេវតា
 កើតឡើង ។ បេ ។ ដឹងវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយទេវតា មានរសជាការម្នាក់
 កើតឡើង ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយសុខ មានផ្សព្វជាការម្នាក់
 កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ កាយគនៈទី ៦
 កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះកាយគនៈទី ៦
 ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ភត កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភតជាបច្ច័យ ជរាធិន៍
 មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកង
 ទុក្ខពាំងអស្កន្តំ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១២៤] បណ្តាបច្ចយាការពាំងនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។
 ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវការម្នាក់) ណា នេះហៅថា

សង្ខារោ ។ បេ ។ តត្ថ តត្ថមោ ធម្មប្បច្ចយា
 វេទនា ។ យំ កាយិកំ សាតំ កាយិកំ
 សុខំ កាយសម្មស្សនំ សាតំ សុខំ វេទនិកំ
 កាយសម្មស្សនំ សាតា សុខា វេទនា អយំ
 វុច្ចតិ ធម្មប្បច្ចយា វេទនា ។ តត្ថ តត្ថមោ
 វេទនាបច្ចយា ករោ ។ វេទនា វេទនំ សញ្ញា
 ត្ថោ សង្ខារត្ថោ វិញ្ញាណត្ថោ អយំ វុច្ចតិ
 វេទនាបច្ចយា ករោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ វេទនា-
 តស្ស តេវលស្ស ទុក្ខត្ថន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតីតិ ។

[១២៥] តត្ថមេ ធម្មា អត្យាតតា ។ យស្មី
 សមយេ កាយាវចរស្ស កុសលស្ស តម្មស្ស
 តត្ថត្ថា ឧបចិត្តត្ថា វិចិត្តតា អនោធាតុ ឧប្បត្តា
 ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតា វុច្ចារម្មណា វា ។ បេ ។
 ដោដ្ឋវារម្មណា វា យំ យំ វា បដារត្ត តស្មី
 សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណ-
 ប្បច្ចយា ធាមំ ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មា-
 យតនប្បច្ចយា ធម្មេ ធម្មប្បច្ចយា វេទនា

សង្ខារ ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន
 ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅ
 ក្នុងកាយ សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ ការទទួលអារម្មណ៍ ជា
 ទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីកាយសម្ព័ស្ស សុខវេទនា ជាទី
 ត្រេកអរ ដែលកើតអំពីកាយសម្ព័ស្ស នេះហៅថា វេទនា កើតមាន
 ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ កត កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ វិញ្ញា-
 ណខន្ធ លើកតែវេទនាចេញ នេះហៅថា កត កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជា
 ទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនា ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១២៥] ពួកធម៌ជាអត្យាគ្រិត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា មនោធាតុ ជាវិបាក ប្រឡំដោយឧបេក្ខា មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី
 ។ បេ ។ មានផ្សំជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធ នូវអារម្មណ៍ណា
 មួយ ហើយកើតឡើង ព្រោះភាពនៃការវិចិត្តសលកម្ម ដែលសត្វ
 ធ្វើហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈ
 ទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
 អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ

វេទនាបច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោត្តប្បច្ចយា ករោ
 កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស
 គេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១២៦] តត្ថ កតមោ សម្ពាទេ ។ យា
 ចេតនា សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ
 សម្ពាទេ ។ តត្ថ កតមំ សម្ពាទប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។
 យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោ-
 ណាតុ សំ វុច្ចតិ សម្ពាទប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។ បេ ។
 តត្ថ កតមា ឯស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ យំ ចេត-
 សិកំ នេវ សាតំ នាសាតំ ចេតោសម្មស្សជំ អ-
 ទុក្ខមសុខំ វេទយិតំ ចេតោសម្មស្សជា អទុក្ខម-
 សុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ឯស្សប្បច្ចយា វេទនា ។
 តត្ថ កតមោ វេទនាបច្ចយា អធិមោក្ខោ ។
 យោ ចិត្តស្ស អធិមោក្ខោ អធិប្បច្ចនា វេទនិប្បត្តតា

អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
 អធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាជីវមរណៈ
 កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខភាន់
 អស្ចុះ វេទនមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១២៦] បណ្ណាបច្ចយាការវាទនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។
 វេទនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ទូរការម្មណ៍) ណា នេះហៅ
 ថា សង្ខារ ។ បណ្ណាបច្ចយាការវាទនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោណាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះ
 ហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។ បណ្ណា
 បច្ចយាការវាទនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ក៏មិនមែន សេចក្តីមិនត្រេកអរក៏មិនមែន ដែល
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្មណ៍ មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែល
 កើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស អទុក្ខមសុខវេទនា ដែលកើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស
 ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្ណា
 ធម៌វាទនោះ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ការចុះសិបំ អាការចុះសិបំ ភាពចុះសិបំ នៃចិត្តកងការម្មណ៍នោះ ណា

អភិធម្មបិដក វិទ្យោ

អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចុយា អធិមោត្តោ ។ តត្ថ
 តត្ថមោ អធិមោត្ថប្បច្ចុយា ករោ ។ វេយ្យា
 អធិមោត្ថំ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធោ
 វិញ្ញាណក្ខន្ធោ អយំ វុច្ចតិ អធិមោត្ថប្បច្ចុយា ករោ
 ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ វិវមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

[១២៧] តត្ថមេ ធម្មា អព្យាកតតា ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចរស្ស កុសលស្ស តម្មស្ស តតត្ថា
 ឧបចិតត្ថា វិចាកោ មនោវិញ្ញាណធាតុ ឧប្បដ្ឋា
 ហោតិ សោមនស្សសហគតា វូចារម្មណា វា ។ បេ ។
 ធម្មារម្មណា វា យំ យំ វា បដារក្ខ តស្មី សមយេ
 សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចុយា ធាមិ
 ធាមប្បច្ចុយា ធន្ទាយតនំ ធន្ទាយតនប្បច្ចុយា ជស្សោ
 ជស្សប្បច្ចុយា វេទនា វេទនាបច្ចុយា អធិមោត្តោ
 អធិមោត្ថប្បច្ចុយា ករោ កវប្បច្ចុយា ជាតិ ជាតិ
 ប្បច្ចុយា ជរាមរណំ វិវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខ-
 ក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

អភិធម្មបិដក វិទ្យោ

នេះហៅថា អធិមោត្ថ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
 បច្ចុយាការាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោត្ថជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ លើក
 តែអធិមោត្ថចេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោត្ថ
 ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើត
 ឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វិវមេតមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១២៧] ត្អូកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ជាវិបាក ប្រឡំដោយសោមនស្ស មានរូបជាអារម្មណ៍
 ភ្នំ ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ភ្នំ ឬក៏ ប្រាជ្ញាទូរអារម្មណ៍ណាមួយ
 ហើយកើតឡើង ព្រោះភាពនៃកាមាវចកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ
 សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ
 នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
 ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ អធិមោត្ថ កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោត្ថជាបច្ច័យ ជាតិ
 កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាជន្មសមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
 ជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វិវមេតមាន ដោយ
 អាការយ៉ាងនេះ ។

[១២៧] តត្ថ កតមោ សម្ពុរោ ។ យា
 ចេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាតយិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ
 សម្ពុរោ ។ តត្ថ កតមំ សម្ពុរាប្បច្ចយា វិញ្ញា-
 ណំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាធសំ ។ បេ ។ តត្ថា
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ សម្ពុរាប្បច្ចយា វិញ្ញា-
 ណំ ។ បេ ។ តត្ថ កតមា ធម្មស្សច្ចយា វេទនា ។
 យំ ចេតសិកំ សាតិ ចេតសិកំ សុខំ ចេតា-
 សម្មស្សជំ សាតិ សុខំ វេទយិតំ ចេតាសម្មស្សជា
 សាតា សុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ធម្មស្សច្ចយា
 វេទនា ។ តត្ថ កតមោ វេទនាបច្ចយា អធិមោក្ខោ ។
 យោ ចិត្តស្ស អធិមោក្ខោ អធិមុច្ចនា តទទិមុត្តតា
 អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា អធិមោក្ខោ ។ តត្ថ
 កតមោ អធិមោក្ខច្ចយា ករោ ។ វេបេត្វា អធិ-
 មោក្ខំ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សម្ពុរាត្ថន្ធោ
 វិញ្ញាណត្ថន្ធោ អយំ វុច្ចតិ អធិមោក្ខច្ចយា
 ករោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

[១២៨] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា
 ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ ។
 បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើ
 ដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោ-
 វិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ
 កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្ត
 ទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលអារម្មណ៍ ជាទី
 ត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតាសម្ពុស្ស សុខវេទនា ជាទីត្រេកអរ
 ដែលកើតអំពីចេតាសម្ពុស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ជស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អធិមាត្ថ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការចុះសិប្ប អាការចុះសិប្ប ភាពចុះសិប្ប នៃចិត្ត
 ក្នុងអារម្មណ៍នោះ ណា នេះហៅថា អធិមាត្ថ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមាត្ថ
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ វិញ្ញាណខន្ធ
 លើកលែងអធិមាត្ថចេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះអធិមាត្ថ
 ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង
 នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១២៩] តតលេ ធម្មា អត្ថាតតា ។ យស្មី

សមយេ កាមាវចរស្មី កុសលស្មី តម្មស្មី
តតត្ថា ឧបចិត្តត្ថា វិចិត្តតា មនោវិញ្ញាណាធាតុ
ឧប្បដ្ឋា ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតា រូបារម្មណា វា
។ បេ ។ ធម្មារម្មណា វា យំ យំ វា បធារត្ថ តស្មី
សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា
ធាមំ ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាប្បច្ចយា អ-
ធិមោក្ខា អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករណំ ករណប្បច្ចយា
ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ វិវេកតស្មី តេវ-
លស្មី ធុត្តក្ខត្តន្ទស្មី សមុទយោ ហោតិ ។

[១៣០] តត្ថ តត្ថមា សង្ខារោ ។ យា

ចេតនា សញ្ចេតនា សញ្ចេតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ
សង្ខារោ ។ តត្ថ តត្ថមំ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។
យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថា មនោវិញ្ញា-
ណាធាតុ ឥទ្ធិ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។ បេ ។

[១២៩] តតលេ ធម្មា អត្ថាតតា ។ យស្មី

មនោវិញ្ញាណាធាតុ ជាវិបាក ច្រឡំដោយទេវតា មានប្រជាភារម្មណ៍ក្តី
។ បេ ។ មានធម៌ជាភារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាសាទភារម្មណ៍ណាមួយ ហើយ
កើតឡើង ព្រោះភាពនៃកាមាវចរកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំ
ហើយ ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ
នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះ
នាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ វេទនា
កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជា
បច្ច័យ កតា កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
ព្រោះកតាជាបច្ច័យ ជរាធិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ
ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការ
យ៉ាងនេះ ។

[១៣០] បណ្ណាបច្ចយាភារទាំងនោះ សង្ខារ កើតដូចម្តេច ។

ចេតនា ភារសន្សំ ភាពនៃភារសន្សំ (ឡូភារម្មណ៍) ណា នេះ
ហៅថា សង្ខារ ។ បណ្ណាបច្ចយាភារទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន
ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ កើតដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងភារម្មណ៍ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណាធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ
ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។

តត្ថ តត្ថហ ធម្មប្បវត្តនា វេទនា ។ យំ
 ចេតសិតំ នេវ សាតំ នាសាតំ ចេតាសម្មស្សដំ
 អនុក្ខមស្មំ វេទយិតំ ចេតាសម្មស្សដំ អនុ-
 ក្ខមស្មំ វេទនា អយំ វុច្ចតិ ធម្មប្បវត្តនា
 វេទនា ។ តត្ថ តត្ថហ វេទនាបច្ចយា អធិមោ-
 ក្ខោ ។ យោ ចិត្តស្ស អធិមោក្ខោ អធិមុច្ចនា
 តនិមុត្តតា អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា អធិមោ-
 ក្ខោ ។ តត្ថ តត្ថហ អធិមោក្ខប្បវត្តនា ករេ ។
 វេទនា អធិមោក្ខំ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ
 សង្ខារក្ខន្ធោ វិញ្ញាណក្ខន្ធោ អយំ វុច្ចតិ អធិមោ-
 ក្ខប្បវត្តនា ករេ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ វេទនាស្ស
 តេវេស្ស ធិត្ថក្ខន្ធស្ស សមុទ្ទយោ ហោតីតិ ។

[១៣១] តត្ថមេ ធម្មា អត្ថកតតា ។ យស្មី
 សមយេ តាមាវេស្ស តុសលស្ស តម្មស្ស
 តតត្ថា ឧបចិត្តតា វិបាកា បដោវិញ្ញាណាគុ
 ឧប្បន្នា ហោតិ សោមនស្សសហគតា ញាណសម្ម-
 យុត្តា ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតា ញាណសម្មយុត្តា

បណ្ណាបច្ចយាការវាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរក៏មិនមែន សេចក្តីមិនត្រេកអរក៏មិនមែន
 ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្នាក់ មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែល
 កើតអំពីចេតាសម្មស្ស អនុក្ខមស្មុវេទនា ដែលកើតអំពីចេតាសម្មស្ស
 ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។
 បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើ
 ដូចម្តេច ។ ការចុះសិបៈ អាការចុះសិបៈ ភាពចុះសិបៈនៃចិត្ត ក្នុង
 ការម្នាក់នោះ ណា នេះហៅថា អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទ-
 នាជាបច្ច័យ ។ បណ្ណាបច្ចយាការវាំងនោះ កតា កើតមាន ព្រោះ
 អធិមោក្ខជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារ-
 ក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ លើកតែអធិមោក្ខបេញ នេះហៅថា កតា
 កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើប
 ពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើងនៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយ
 អាការយ៉ាងនេះ ។

[១៣២] ពួកធម៌អត្ថកតត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 មនោវិញ្ញាណាគុ ជាវិបាក ប្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយ
 ញាណកើតឡើង ព្រោះភាពនៃការវិវត្តសលក្ខន្ធ ដែលសត្វធ្វើ
 ហើយ សន្សំហើយ ។ បេ ។ ប្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយញាណ

សសង្ខារេន ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតា ញាណ-
 វិប្បយុត្តា ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតា ញាណ-
 វិប្បយុត្តា សសង្ខារេន ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតា
 ញាណសម្មយុត្តា ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតា
 ញាណសម្មយុត្តា សសង្ខារេន ។ បេ ។ ឧបេក្ខា-
 សហគតា ញាណវិប្បយុត្តា ។ បេ ។ ឧបេក្ខាស-
 ហគតា ញាណវិប្បយុត្តា សសង្ខារេន វុច្ចារម្មណា វា
 ។ បេ ។ ធម្មារម្មណា វា យំ យំ វា បដាវត្ត តស្មី
 សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា
 នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ផស្សៈ ផស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាប្បច្ចយា
 បសាទោ បសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខ-
 ប្បច្ចយា ភវេ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ វិវេកស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាក
 ញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកញាណ
 ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទលេកា ប្រកប
 ដោយញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទលេកា ប្រកបដោយញាណ
 ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទលេកា ប្រាសចាកញាណ
 ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទលេកា ប្រាសចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ
 មានរូបជាភារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាភារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាភូត
 ភារម្មណ៍ណាមួយ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើត
 មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 កាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
 កាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
 បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះ
 បសាទៈជាបច្ច័យ ភវា កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ
 កើតមាន ព្រោះភវាជាបច្ច័យ ជរាជីវមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
 ជាបច្ច័យ ហេតុជាវិវេកឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន
 ដោយអាការយ៉ាង ។

[១៣២] តត្ថ កតមោ សង្ខារោ ។ យោ
 ចេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាតយិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ
 សង្ខារោ ។ តត្ថ កតមំ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។
 យំ ចិត្តំ មនោ មាធសំ ។ បេ ។ តត្ថា មនោវិញ្ញាណា-
 នាតុ ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។ បេ ។
 តត្ថ កតមោ វេទនាបច្ចយា ចសាទោ ។ យោ
 សទ្ធា សទ្ធិហនា ឡិកប្បនា អភិប្បសាទោ អយំ
 វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា ចសាទោ ។ តត្ថ កតមោ
 ចសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ ។ យោ ចិត្តស្ស
 អធិមោក្ខោ អធិមុច្ចនា តទទិមុត្តតា អយំ វុច្ចតិ
 ចសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ ។ តត្ថ កតមោ
 អធិមោក្ខប្បច្ចយា ភវេ ។ បេ ។ តត្ថា អធិមោក្ខំ
 វេទនាទន្ធោ សញ្ញាទន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធោ វិញ្ញាណា-
 ក្ខន្ធោ អយំ វុច្ចតិ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ភវេ
 ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

[១៣២] បណ្ណាបច្ចយាការីវគ្គនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។
 ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ឡូការម្មណ៍) ណា នេះហៅថា
 សង្ខារ ។ បណ្ណាបច្ចយាការីវគ្គនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងកាម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណនាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
 នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។
 បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ចសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ សទ្ធា ការជឿ ការជឿជាក់ សេចក្តីជ្រះថ្លាដ៏ក្រៃលែង ណា
 នេះហៅថា ចសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បណ្ណា
 ធម៌ទាំងនោះ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះចសាទៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ការចុះសិបៈ ភាគចុះសិបៈ ភាពចុះសិបៈ នៃចិត្ត ក្នុងការម្មណ៍នោះ
 ណា នេះហៅថា អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះចសាទៈជាបច្ច័យ ។
 បណ្ណាបច្ចយាការីវគ្គនោះ ភវា កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ វេទនាទន្ធ សញ្ញាទន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ លើក
 តែអធិមោក្ខចេញ នេះហៅថា ភវា កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខ
 ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា ហេតុជាទីកើត
 ឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

អភិធម្មបិដក វិហារ

[១៣៣] ឥតតមេ ធម្មា វត្សា ឥតតា ។ យស្មី
 សមយេ វុប្បបបត្តិយា មក្កំ កាវេតិ វិវិច្ឆេវ កោមេ-
 ហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈំ វិហារតិ
 បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ
 ។ បេ ។ អវិក្ខេបោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា
 តស្សេវ វុច្ចាវចរស្ស កុសលស្ស តត្ថស្ស តតត្តា
 ឧបចិតតត្តា វិចាតិ វិវិច្ឆេវ កោមេហិ ។ បេ ។
 បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈំ វិហារតិ បឋវីកសិណំ
 តស្មី សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណ-
 ប្បច្ចយា ធាមំ ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយ-
 តនប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទ-
 នាបច្ចយា បសាទោ បសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខា
 អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិ-
 ប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ^(១) ។

១ ឧ. ឥតោ បរំ ឥតតេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី សមយេ វុប្បបបត្តិយា មក្កំ
 កាវេតិ វិវិច្ឆេវ កោមេហិ វិវិច្ឆេវ កោមេហិ វិវិច្ឆេវ កោមេហិ វិវិច្ឆេវ កោមេហិ វិវិច្ឆេវ កោមេហិ
 ឈានំ . . . បឋមំ ឈានំ . . . បឋមំ ឈានំ . . . បឋមំ ឈានំ . . . បឋមំ ឈានំ . . . បឋមំ ឈានំ . . .
 តស្មី សមយេ កុសលស្សប្បច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។ បេ ។ ធម្មា វុច្ចាវចរស្ស
 ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ . . . ឥតិ ឥតេ បាហំ ទិស្សត្ថិ ។

អភិធម្មបិដក វិហារ

[១៣៣] ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 បុគ្គលចំរើនខ្លះម្នាក់ ដើម្បីកើតក្នុងចក្ខុវិស័យ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន មានបឋវីកសិណ (ជាអារម្មណ៍)
 ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏មាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ (សេចក្តី
 មិនរាយមាយ) ក៏មាន ធម៌ទាំងនេះ ជាកុសល បុគ្គលស្ងាត់
 ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន មានបឋវី-
 កសិណ (ជាអារម្មណ៍) ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃរូបាវចរកុសលកម្ម
 នោះឯង ដែលខ្លួនធ្វើហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ
 កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើត
 មាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈ
 ជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ
 កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ កតា កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខ
 ជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតាជាបច្ច័យ ជរាធិន័មរណៈ កើតមាន
 ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែង
 មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៣៤] ឥតមេ ធម្មា អប្បកថា ។ យស្មី
 សមយេ អរូបបបត្តិយា បក្ខំ កាវេតិ សព្វសោ
 អាភិក្ខុញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម ទេវ សញ្ញាបា-
 សញ្ញាយតនសញ្ញាសហគតំ សុខស្ស ច បហាបា
 ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈំ វិហារតិ តស្មី
 សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខោបា ហោតិ
 វេមេ ធម្មា កុសលា តស្សវ អរូបាវចរស្ស
 កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា ឧបទតត្តា វិហារិ
 សព្វសោ អាភិក្ខុញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម ទេវ
 សញ្ញាបាសញ្ញាយតនសញ្ញាសហគតំ សុខស្ស ច
 បហាបា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈំ
 វិហារតិ តស្មី សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា
 វេទនាបច្ចយា បសាទោ បសាទប្បច្ចយា អធិ-
 មោក្ខា អធិមោក្ខប្បច្ចយា ភវេ ភវប្បច្ចយា ជាតិ
 ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១៣៥] ពួកធម៌ជាអប្បក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា បុគ្គលចំរើនទូមែត្ត ដើម្បីកើតក្នុងអរូបតក កន្លងទូរភាគិក្ខុញ្ញា-
 យតនៈ ដោយប្រការទាំងពួង ដែលច្រឡំដោយនេសញ្ញានាសញ្ញា-
 យតនសញ្ញា ព្រោះលះបង់សុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន
 ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ ក៏កើតមាន
 ធម៌ទាំងនេះ ជាតុសល បុគ្គលកន្លងទូរភាគិក្ខុញ្ញាយតនៈ ជាវិបាក
 ព្រោះភាពនៃអរូបាវចកុសលកម្មនោះឯង ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំ
 ហើយ ដោយប្រការទាំងពួង ដែលច្រឡំដោយនេសញ្ញានាសញ្ញា-
 យតនសញ្ញា ព្រោះលះបង់សុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន
 ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះ
 នាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
 អធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាធិមរណៈ
 កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់
 ខ្លះ វេទន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១៣៥) កតតេ ធម្មា វាស្យា កតតា ។ យស្មី
 សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ កាវេតិ និយ្យានិកំ
 អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហា ឆាយ បវមាយ
 ភូមិយោ បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវ-
 មី ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ទទ្ធាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។
 អវិក្ខេបោ ហោតិ វេមេ ធម្មា កុសលា តស្សេវ
 លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស ឈានស្ស កតតា
 កាវិតតា វិចាតំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។
 បវមី ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ទទ្ធាភិញ្ញំ សុញ្ញតំ^(១) តស្មី សមយេ សម្ពាស្ស-
 ច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ឆានំ ឆាមប្ប-
 ច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ
 ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា បសាទោ
 បសាទប្បច្ចយា អធិមាត្រា អធិមាត្រប្បច្ចយា
 ករវា កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ
 ឯវេមេតសំ ធម្មានំ សមុទយោ ហោតិ ។

១ ម. សុញ្ញតន្ត្រី ពាយ ខន្តី ។

(១៣៥) ពួកធម៌ជាអត្យក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 បុគ្គលចំរើននៅលាកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកៈ ជាគ្រឿងដល់នូវការ
 មិនសន្សំ ដើម្បីលះបង់នូវវិដ្ចីទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាក
 កាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទា ទន្ទាភិញ្ញា
 ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈក៏មាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈក៏មាន ធម៌ទាំងនេះ ជា
 កុសល បុគ្គលស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ជាន
 ជាវិបាក ជាទុក្ខាបដិបទា ទន្ទាភិញ្ញា ជាសុញ្ញតៈ ព្រោះភាពនៃ
 លោកុត្តរកុសលជ្ជាននោះឯង ដែលខ្លួនធ្វើហើយ ចំរើនហើយ ក្នុង
 សម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើត
 មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ អធិមាត្រ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ កត កើត
 មាន ព្រោះអធិមាត្រជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតជាបច្ច័យ
 ជរាធម៌មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង
 នៃធម៌ទាំងនេះ វេមេតសំ ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

បញ្ចេណារីកង្គ អព្ភាគតិវិទ្យា

[១៣៦] តតមេ ធម្មា អព្ភាគតា ។ យស្មី
 សមយេ អកុសលស្មី កុស្តស្មី តតត្ថា ឧបច្ចិ-
 តត្ថា វិចារកំ ធម្មវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេ-
 ត្តាសហគតំ វិចារម្មណំ ។ បេ ។ សោតវិញ្ញាណំ
 ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេត្តាសហគតំ សង្ការម្មណំ
 ។ បេ ។ យាធិវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេត្តាស-
 ហគតំ កង្ការម្មណំ ។ បេ ។ ជីវ្ហវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ
 ហោតិ ឧបេត្តាសហគតំ រសារម្មណំ ។ បេ ។
 កាយវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧត្តសហគតំ ដោដ្ឋ-
 ព្វារម្មណំ តស្មី សមយេ សង្ការប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា
 វេទនាបច្ចយា ភវេ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ ឯវេមតស្ស តេវេលស្ស ឧត្តក្ខន្ធស្ស
 សុទ្ធនយោ ហោតិ ។

[១៣៧] តត្ថ តតមោ សង្ការោ ។ យា
 បតនា សញ្ញេនា សញ្ញេតយិតតំ អយំ វច្ឆតិ

បញ្ចេណារីកង្គ អព្ភាគតិវិទ្យា

[១៣៦] ពួកធម៌ជាវិញ្ញាប្រឹក្ស តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 ចក្ខុវិញ្ញាណជាវិបាក ច្រឡំដោយឧបេក្ខា មានរូបជាអារម្មណ៍ កើត
 ឡើងហើយ ព្រោះភាពនៃឧត្តសហគម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំហើយ
 ។ បេ ។ សោតវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា មានសម្លេងជាអារ-
 ម្មណ៍កើតឡើង ។ បេ ។ យាធិវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា មាន
 ក្លិនជាអារម្មណ៍កើតឡើង ។ បេ ។ ជីវ្ហវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា
 មានរសជាអារម្មណ៍កើតឡើង ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយ
 ទុក្ខ មានផ្សព្វជាអារម្មណ៍កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើត
 មាន ព្រោះសង្ការជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 កាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
 កាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
 ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព
 ជាបច្ច័យ ជរាធិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នោះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៣៧] បណ្តាចច្ចយាការទាំងនោះ សង្ការ តើដូចម្តេច ។
 ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ខួរអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា

សង្ខារោ ។ តត្ថ តត្ថមំ សង្ខារប្បទូយា វិញ្ញាណំ ។
 យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថា កាយ-
 វិញ្ញាណធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បទូយា វិញ្ញាណំ
 ។ បេ ។ តត្ថ តត្ថមា ផស្សប្បទូយា វេទនា ។
 យំ កាយិកំ អសាតំ កាយិកំ ទុក្ខំ កាយស-
 ម្មស្សជំ អសាតំ ទុក្ខំ វេទនិកំ កាយសម្មស្សជា
 អសាតា ទុក្ខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ផស្សប្បទូយា
 វេទនា ។ តត្ថ តត្ថមោ វេទនាបទូយា ភវេ ។
 ឋបេត្វា វេទនំ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារត្ថន្ធោ វិញ្ញាណ-
 ត្ថន្ធោ អយំ វុច្ចតិ វេទនាបទូយា ភវេ ។ បេ ។
 តេន វុច្ចតិ ឯវមតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខត្ថន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតីតិ ។

[១៣៥] តត្ថមេ ធម្មា អត្យាតតា ។ យស្មី
 សមយេ អកុសលស្ស តម្មស្ស តតត្ថា ឧបច-
 តត្ថា វិចាកា មនោធាតុ ឧប្បន្នា ហោតិ ឧបេត្វា-
 សហតតា វុច្ចាម្ពណា វា ។ បេ ។ ដោដ្ឋត្វារម្ម-
 ណា វា យំ យំ វា បដារត្តា តស្មី សមយេ

សង្ខារ ។ បណ្តាបទូយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ
 ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។
 បណ្តាបទូយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីមិនត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ សេចក្តីទុក្ខ
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ ការទទួលអារម្មណ៍ មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខ
 ដែលកើតអំពីកាយសម្ព័ស្ស ទុក្ខវេទនា មិនជាទីត្រេកអរ ដែលកើត
 អំពីកាយសម្ព័យ ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈ
 ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបទូយាការទាំងនោះ តត កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារត្ថន្ធ វិញ្ញាណត្ថន្ធ លើក
 តែវេទនាចេញ នេះហៅថា តត កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បេ ។
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
 អស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៣៨] ពួកធម៌ ជាអត្យាគ្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា
 មនោធាតុជាវិបាក ច្រឡំដោយឧបេក្ខា មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។
 មានផ្សំជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធយូវអារម្មណ៍ណា ។ ហើយកើតឡើង
 ព្រោះភាពនៃអកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យ

សង្ខារប្បដូចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បដូចយា ធារិ
 ធារិប្បដូចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បដូចយា ជស្សោ
 ជស្សប្បដូចយា វេទនា វេទនាប្បដូចយា អធិមោក្ខា
 អធិមោក្ខប្បដូចយា ភវេ ភវប្បដូចយា ជាតិ ជាតិ-
 ប្បដូចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធទ្បស្ស សមុទយោ . ហោតិ ។

[១៣៩] តត្ថ តតមោ សង្ខារោ ។ យា
 ចេតនា សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ
 សង្ខារោ ។ តត្ថ តតមំ សង្ខារប្បដូចយា វិញ្ញាណំ ។
 យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោ-
 ធាតុ^(១) វេទនំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បដូចយា វិញ្ញាណំ ។ បេ ។
 តត្ថ តតមា ជស្សប្បដូចយា វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ
 លេវ សាតំ ធាសាតំ ចេតោសម្មស្សជំ អនុក្ខមស្យា
 វេទយិតំ ចេតោសម្មស្សជំ អនុក្ខមស្យា វេទនា
 អយំ វុច្ចតិ ជស្សប្បដូចយា វេទនា ។ តត្ថ តតមោ

១ ឧ. មនោវិញ្ញាណធាតុ ។

នោ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ
 ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
 ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព
 ជាបច្ច័យ ជរាទិន្នមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៣៩] បណ្តាបច្ចយោការទាំងនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។
 ចេតនា ការសង្ស័ ភាពនៃការសង្ស័ (ឡូភាវម្មណ៍) ណា នេះ
 ហៅថា សង្ខារ ។ បណ្តាបច្ចយោការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅ
 ថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចយោការ
 ទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
 ក្រេកអរ ក៏មិនមែន សេចក្តីមិនក្រេកអរ ក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុង
 ចិត្ត ការទទួលអារម្មណ៍ មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោ-
 សម្មិស្ស អនុក្ខមស្យាវេទនា ដែលកើតអំពីចេតោសម្មិស្ស ណា នេះហៅ
 ថា វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ

វេទនាបច្ចុយា អធិមោត្តោ ។ យោ ចិត្តស្ស
 អធិមោត្តោ អធិមុច្ចនា តទទិមុត្តនា អយំ វុច្ចតិ
 វេទនាបច្ចុយា អធិមោត្តោ ។ តត្ថ តតមោ
 អធិមោត្តប្បច្ចុយា ករោ ។ វេចេត្វា អធិមោត្តំ
 វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារត្ថន្ធោ វិញ្ញាណ-
 ត្ថន្ធោ អយំ វុច្ចតិ អធិមោត្តប្បច្ចុយា ករោ ។ វេ ។
 តេន វុច្ចតិ ឯវេមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខត្ថទ្ធិស្ស
 សមុទយោ ហោតីតិ ។

[១៤០] តតមេ ធម្មា អន្យាតតា ។ យស្មី
 សមយេ អតុសលស្ស តម្មស្ស តតត្តា ឧបចិ-
 តត្តា វិចាតា មនោវិញ្ញាណធាតុ ឧប្បន្នា ហោតិ
 ឧបេត្តាសហគតា រូបារម្មណា វា ។ វេ ។ ធម្មា-
 រម្មណា វា យំ យំ វា បធារត្តំ តស្មី សមយេ
 សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចុយា ធាមំ
 ធាមប្បច្ចុយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចុយា ផស្ស្ត
 ផស្ស្តប្បច្ចុយា វេទនា វេទនាបច្ចុយា អធិមោត្តោ

អធិមោត្ថ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការ
 ចុះសិបំ អាការចុះសិបំ ភាពចុះសិបំ នៃចិត្ត ក្នុងអារម្មណ៍នោះ ណា
 នេះហៅថា អធិមោត្ថ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
 បច្ចុយាការាំងនោះ គត កើតមាន ព្រោះអធិមោត្ថជាបច្ច័យ តើ
 ដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ លើក
 តែអធិមោត្ថវេញ នេះហៅថា គត កើតមាន ព្រោះអធិមោត្ថជា
 បច្ច័យ ។ វេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជាដ៏កើតឡើង
 នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេមន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៤០] ត្ថកធម៌ជាអន្យាគ្រឹះ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ជាវិបាក ប្រឡំដោយឧបេត្តា មានរូបជាអារម្មណ៍
 ក្តី ។ វេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាព្វនូវអារម្មណ៍ណា ។
 ហើយកើតឡើង ព្រោះភាពនៃអកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំ
 ហើយ ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើត
 មាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ អធិមោត្ថ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ

អធិបោត្តប្បច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិ-
ប្បច្ចយា ជពបរណំ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស ទុត្ត-
ត្តច្ចស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១៤១] តត្ថ កតមោ សម្ពាវោ ។ យា
ចេតនា សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ
សម្ពាវោ ។ តត្ថ កតមំ សម្ពាវប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។
យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា មនោ-
វិញ្ញាណធាតុ ភំទំ វុច្ចតិ សម្ពាវប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស ទុត្ត-
ត្តច្ចស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១៤២] កតមេ ធម្មា អព្ភកតតា ។ យស្មី
សមយេ មនោធាតុ ឧប្បដ្ឋា ហោតិ កិរិយា លេវ
កុសលា ធាកុសលា ន ច កម្មវិបាកា ឧបេក្ខា-
សហគតា រូបារម្មណា វា ។ បេ ។ ដោជ្ជព្វារម្មណា
វា យំ យំ វា បដាវត្ត ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ
ឧប្បដ្ឋា ហោតិ កិរិយា លេវ កុសលា ធាកុ-
សលា ន ច កម្មវិបាកា សោមនស្សសហគតា

កត កើតមាន ព្រោះអធិបោត្តជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
កតជាបច្ច័យ ជពនិងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុ
ជាវិកើតឡើង នៃកងទុក្ខ ទាំងអស់នុ៎ះ វិមន៍មាន ដោយអាការ
យ៉ាងនេះ ។

[១៤៣] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។
ចេតនា ការសង្ស័យ ភាពនៃការសង្ស័យ (ខ្សែការម្នា) ណា នេះហៅ
ថា សង្ខារ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្នា សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។
ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា ហេតុជាវិកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
អស់នុ៎ះ វិមន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៤៤] ភូតធម៌ជាអព្ភក្រិត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា
មនោធាតុ គ្រាន់តែជាភិរិយា មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល ទាំង
មិនមែនកម្មវិបាក ច្រឡំដោយឧបេក្ខា មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។
មានផ្សំរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាព្ធកម្មវិបាកណាមួយ ហើយកើត
ឡើង ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ គ្រាន់តែជាភិរិយា មិនមែនកុសល
មិនមែនអកុសល ទាំងមិនមែនកម្មវិបាក ច្រឡំដោយសោមនស្ស

រូបារម្មណា វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណា វា យំ យំ
 វា បដាវត្ត ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ឧប្បដ្ឋា
 ហោតិ កកិយា នេវ កុសលា នាកុសលា ន
 ច កម្មវិបាកា ឧបេក្ខាសហគតា រូបារម្មណា វា
 ។ បេ ។ ធម្មារម្មណា វា យំ យំ វា បដាវត្ត
 តស្មី សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណា-
 ប្បច្ចយា ធាមំ ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយត-
 នប្បច្ចយា ជេស្សា ជេស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនា-
 បច្ចយា អធិមោក្ខា អធិមោក្ខប្បច្ចយា ភវា
 ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ វិវេច-
 តស្ស តេវលស្ស ឱក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(១៤៣) កតមេ ធម្មា អព្យាកតតា ។ យស្មី
 សមយេ មនោវិញ្ញាណធាតុ ឧប្បដ្ឋា ហោតិ
 កកិយា នេវ កុសលា នាកុសលា ន ច កម្ម-
 វិបាកា សោមនស្សសហគតា ញាណសម្បយុត្តា
 ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតា ញាណសម្បយុត្តា
 សសង្ខារេន ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតា

មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏
 ប្រាព្វនូវអារម្មណ៍ណា ហើយកើតឡើង ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ
 គ្រាន់តែជាតិយា មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល ទាំងមិនមែនកម្ម-
 វិបាក ច្រឡំដោយទេវតា មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជា
 អារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាព្វនូវអារម្មណ៍ណា ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យ
 នោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ភព
 កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ
 ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកើតឡើង
 នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១៤៤) ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា មនោវិញ្ញាណធាតុ គ្រាន់តែជាតិយា មិនមែនកុសល មិនមែន
 អកុសល ទាំងមិនមែនកម្មវិបាក ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយ
 ញាណ កើតឡើង ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយ
 ញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស

ញាណាវិប្បយុត្តា ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតា
 ញាណាវិប្បយុត្តា សសង្ខារេន ។ បេ ។ ឧបេក្ខាស-
 ហគតា ញាណាសម្បយុត្តា ។ បេ ។ ឧបេក្ខាស-
 ហគតា ញាណាសម្បយុត្តា សសង្ខារេន ។ បេ ។
 ឧបេក្ខាសហគតា ញាណាវិប្បយុត្តា ។ បេ ។
 ឧបេក្ខាសហគតា ញាណាវិប្បយុត្តា សសង្ខារេន
 រូបារម្មណា វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណា វា យំ
 យំ វា បដារត្ត តស្មី សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា
 វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ នាមប្បច្ចយា
 ធន្ទាយតនំ ធន្ទាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្ប-
 ច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា បសាដោ បសាដ-
 ប្បច្ចយា អធិមោក្ខា អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ
 កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឃី-
 មេតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខត្ថុក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

ប្រាសចាកញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាក
 ញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រកប
 ដោយញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រកបដោយញាណ
 ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រាសចាកញាណ
 ។ បេ ។ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រាសចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ
 មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធផ្លូវ
 អារម្មណ៍ណា ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើត
 មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 កាយគនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
 កាយគនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
 បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន
 ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ
 កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
 ជាបច្ច័យ ហេតុជាវិភីតៈឡើង ខែកងទុក្ខចាំងអស់ទុះ រមែងមាន
 ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

អភិធម្មបិដក វិទ្យោ

សមយេ រូបាវចរំ ឈានំ ភាវេតិ តិរិយំ នេវ
 តុសលំ នាតុសលំ ម ច តម្មវិបាកំ ទិដ្ឋធម្ម-
 សុខវិហារំ វិវិច្ឆេ តាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ
 ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈ វិហារតិ បឋវីកសិណំ តស្មី
 សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា
 នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ផស្សា ផស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាប្បច្ចយា
 ចសាដោ ចសាធិប្បច្ចយា អធិមោក្ខា អធិមោក្ខ-
 ប្បច្ចយា ភវេ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ វិវេកតស្ស តោវលស្ស ទុក្ខត្ថត្ថទ្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ^(១) ។

១ ខ. និរោ បរំ ធរមេ ធម្មា អវ្យាករា ។ យស្មី សមយេ រូបាវចរំ ឈានំ ភាវេតិ
 តិរិយំ នេវ កុសលំ នាតុសលំ ម ច តម្មវិបាកំ ទិដ្ឋធម្មវិហារំ វិវិច្ឆេវិហារំ វិបសមា...
 ទុតិយំ ឈានំ... តតិយំ ឈានំ... ចក្កន្តំ ឈានំ... បឋមំ ឈានំ... បក្ខមំ
 ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈ វិហារតិ បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 ។ បេ ។ ធរេ វិច្ឆេតិ ធម្មេតស្ស ធរវិលស្ស ទុក្ខត្ថត្ថទ្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ តិ
 និវេ បាហំ ទិស្សន្តិ ។

អភិធម្មបិដក វិទ្យោ

ណា បុគ្គលចំរើនទូលំទូលាយ ជាតិរិយា មិនមែនកុសល មិន
 មែនអកុសល ទាំងមិនមែនកម្មវិបាក មានការនៅជាសុខ ក្នុងបច្ចុប្បន្ន
 ស្ងប់ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន មាន
 បឋវីកសិណ (ជាអារម្មណ៍) ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន
 ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
 ចសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន
 ព្រោះចសាទៈជាបច្ច័យ ភវា កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ
 កើតមាន ព្រោះភវាជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
 ជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង ខែក្នុងទុក្ខទាំងអស់ចុះ វេទន៍មាន
 ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១២៥] កតបេ ធម្មា អព្ភាភតតា ។ យស្មី
 សមយេ អរូចាវចរំ ឈានំ កាវេតិ តិរិយំ នេវ
 កុសលំ នាកុសលំ ន ច កម្មវិបាកំ ទិដ្ឋធម្ម-
 សុខវិហារំ សព្វសោ អាតិញ្ចញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម
 នេវ សញ្ញាសញ្ញាយតនសញ្ញាសហគតំ សុខស្ស
 ច បហាជា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ជ
 វិហារតិ តស្មី សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ផស្សោ ផស្សប្បច្ចយា វេទនា
 វេទនាប្បច្ចយា បសាទោ បសាទប្បច្ចយា អធិមោ-
 ក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ ករៈប្បច្ចយា ជាតិ
 ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស តោវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

អព្ភាភនិទ្ទេសោ(១) ។

(១២៥) ពួកធម៌ជាអព្ភាភ្រឹក តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា បុគ្គលចំរើនអប្បោចរជ្ជព្វន ដែលជាតិរិយា មិនមែនកុសល មិន
 មែនអកុសល ទាំងមិនមែនកម្មវិបាក មានការនៅជាសុខ ក្នុងបច្ចុប្បន្ន
 កន្លងទៅអាតិញ្ចញ្ញាយតនៈ ដោយប្រការទាំងពួង ដែលច្រឡំដោយ
 នេវ សញ្ញាសញ្ញាយតនសញ្ញា ព្រោះលះបង់សុខផង ។ បេ ។ ចូល
 កាន់ចតុត្ថជ្ជព្វន ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន
 ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈកើតមាន ព្រោះវេទ-
 នាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ករ កើតមាន
 ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះករជាបច្ច័យ ជរាទីវ
 មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខ
 ទាំងអស់នេះ វែមនឹងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះឯង ។

[១៤៦] តតថេ ធម្មា តុសលា ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចំ តុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 សោមនស្សសហគតំ ញាណសម្បយុត្តំ រូបារម្មណំ
 វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា បដាវត្ត តស្មី
 សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ សង្ខារប្បច្ចយា
 វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ ធាមប្បច្ចយា
 ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្ប-
 ច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា ចសានោ ចសាន-
 ប្បច្ចយា អធិមោត្តោ អធិមោត្តប្បច្ចយា ភវេ
 កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ វិវេ-
 តស្ស កេវលស្ស ទុក្ខត្តក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១៤៧] តត្ថ តតថោ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ ។
 យា ចេតនា សញ្ចេតនា សញ្ចេតយិតត្តំ អយំ
 វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ ។ បេ ។ តត្ថ តតថោ
 ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ យំ ចេតស្មីកំ សាទិ

[១៤៦] ពួកធម៌ជាតុសល តើដូចម្តេច ។ គង់សម័យណា
 ចិត្តជាតាមាវចាតុសល ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយញាណ
 មានប្រជាភារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាភារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាជ្ញាខ្លះ
 ភារម្មណ៍ណា ។ ហើយកើតឡើង គង់សម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណកើតមាន ព្រោះសង្ខារ ជាបច្ច័យ នាម
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ កាយគនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះ
 នាម ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះកាយគនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ចសានៈ កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ អធិមោត្ត កើតមាន ព្រោះចសានៈជាបច្ច័យ ភវា
 កើតមាន ព្រោះអធិមោត្តជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភវាជា
 បច្ច័យ ជរាទិន្នមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើត
 ឡើង នៃគង់ទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៤៧] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 អវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ការវៃការសន្សំ
 (ខ្លះភារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា
 បច្ច័យ ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តវិវាទក្នុងចិត្ត

បច្ចយាការីកង្កែ អវិជ្ជាបុលកកុសលនិរុទ្ទេសោ

ចេតសិភំ សុខំ ចេតោសម្មស្សនំ សាតំ សុខំ
 វេទយិភំ ចេតោសម្មស្សនំ សាតា សុខា វេទនា
 អយំ វុទ្ធតិ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ តត្ថ តត្ថមោ
 វេទនាបច្ចយា បសាទោ ។ យោ សុទ្ធា សន្តិមាណា
 ទិត្តប្បនា អភិប្បសាទោ អយំ វុទ្ធតិ វេទនាបច្ចយា
 បសាទោ ។ តត្ថ តត្ថមោ បសាទប្បច្ចយា អនិ-
 មោក្ខោ ។ យោ ចិត្តស្ស អនិមោក្ខោ អនិមុច្ចនា
 តននិមុត្តតា អយំ វុទ្ធតិ បសាទប្បច្ចយា អនិមោ-
 ក្ខោ ។ តត្ថ តត្ថមោ អនិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ ។
 វេយ្យា អនិមោក្ខំ វេទនាទន្ធោ សញ្ញាទន្ធោ សង្ខា-
 រក្ខន្ធោ វិញ្ញាណក្ខន្ធោ អយំ វុទ្ធតិ អនិមោក្ខប្ប-
 ច្ចយា ករោ ។ បេ ។ តេន វុទ្ធតិ វិវមេតស្ស
 តេវេសស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

[១២៨] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ

បច្ចយាការីកង្កែ អវិជ្ជាបុលកកុសលនិរុទ្ទេស

សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្នាក់ ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ
 ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស សុខវេទនា ជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពី
 ចេតោសម្មស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជា
 បច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សង្ខា ការផ្សំជាក់ ការជ្រៀសបំ
 សេចក្តីជ្រះថ្លាដ៏ក្រៃលែង ណា នេះហៅថា បសាទៈ កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អធិមាត្ថ កើតមាន
 ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការចុះសិប ការចុះសិប
 ភាពចុះសិបនៃចិត្ត ក្នុងការម្នាក់នោះ ណា នេះហៅថា អធិមាត្ថ
 កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ កត
 កើតមាន ព្រោះអធិមាត្ថជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាទន្ធ សញ្ញា-
 ទន្ធ សង្ខារទន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ លើកតែអធិមាត្ថចេញ នេះហៅថា
 កត កើតមាន ព្រោះអធិមាត្ថជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ
 រឿបរោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន
 ដោយភាគយ៉ាងនេះ ។

[១២៩] ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ

សង្ខារប្បដិសេស វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បដិសេស ធាមិ
 ធាមប្បដិសេស ជស្សោ ជស្សប្បដិសេស វេទនា វេទ-
 នាបដិសេស បសាទោ បសាទប្បដិសេស អធិមោក្ខោ
 អធិមោក្ខប្បដិសេស ករោ ករប្បដិសេស ជាតិ ជាតិប្ប-
 ដិសេស ជរាមរណំ ឯវេមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខ-
 ន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(១២៩) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបដិសេស សង្ខារេ ។

សង្ខារប្បដិសេស វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បដិសេស ធាមរូបិ
 ធាមរូបប្បដិសេស ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បដិសេស
 ជស្សោ ជស្សប្បដិសេស វេទនា វេទនាបដិសេស
 បសាទោ បសាទប្បដិសេស អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខ-
 ប្បដិសេស ករោ ករប្បដិសេស ជាតិ ជាតិប្បដិសេស
 ជរាមរណំ ឯវេមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ កតា កើតមាន
 ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតាជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ
 កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកិតឡើង នៃកង
 ទុក្ខទាំងអស់នេះ វេមន្តមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១៣០) ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា

បច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិរូប កើត
 មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាម
 និរូបជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ កតា
 កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតាជាបច្ច័យ
 ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកិតឡើង
 នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេមន្តមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៥០] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ
 សង្ខារបច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណបច្ចយា ធាមរូបំ
 ធាមរូបបច្ចយា សន្និទ្ធយតនំ សន្និទ្ធយតនបច្ចយា
 ជស្សោ ជស្សបច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា
 ចសាដោ ចសាទបច្ចយា អធិមោក្ខា អធិមោក្ខ-
 បច្ចយា កតំ កតបច្ចយា ជាតិ ជាតិបច្ចយា
 ជរាមរណំ វិវាចេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

[១៥១] តតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ
 ហោតិ សោមនស្សសហគតំ ញាណសម្បយុត្តិ
 សសង្ខារេន ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតំ ញា-
 ណវិប្បយុត្តិ ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតំ ញាណ-
 វិប្បយុត្តិ សសង្ខារេន ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ
 ញាណសម្បយុត្តិ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ ញា-
 ណសម្បយុត្តិ សសង្ខារេន ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ
 ញាណវិប្បយុត្តិ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ ញា-
 ណវិប្បយុត្តិ សសង្ខារេន រូបារម្មណំ វា ។ បេ ។

[១៥០] ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា
 បង្ខំយ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបង្ខំយ នាមនិងរូប កើត
 មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបង្ខំយ អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិង
 រូបជាបង្ខំយ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបង្ខំយ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបង្ខំយ ចសាខៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជា
 បង្ខំយ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះចសាខៈជាបង្ខំយ កត កើតមាន
 ព្រោះអធិមោក្ខជាបង្ខំយ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតជាបង្ខំយ ជរានិង
 មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបង្ខំយ ហេតុជាវិកតៈឡើង វិនក្ខន្ធទុក្ខ
 ពាំងអស់នេះ វិមជ្ជមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៥១] ភូតធម៌ជាកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 ចិត្តជាតាមវិចារកុសល ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយញាណ
 ប្រកបដោយសង្ខារកើតឡើង ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាស
 ចាកញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកញាណ ប្រ-
 កបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទរេច្ចតា ប្រកបដោយញាណ ។ បេ ។
 ច្រឡំដោយទរេច្ចតា ប្រកបដោយញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។
 ច្រឡំដោយទរេច្ចតា ប្រាសចាកញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទរេច្ចតា
 ប្រាសចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ មានរូបជាភារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។

ធម្មាវចនំ វា យំ យំ វា បដាវត្ត តស្មី សមយេ
 អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា
 វេទនាបច្ចយា ចសារនា ចសារនប្បច្ចយា អធិមាត្រា
 អធិមាត្រប្បច្ចយា ករណំ ករណប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្ប-
 ច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខ-
 ន្ធស្ស សមុទយោ លោកិ ។

[១៤២] តតថេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
 សមយេ រូបបច្ចយា បក្ខំ ភាវេតិ វិវិទ្ធោ កា-
 មេហិ ។ បេ ។ ចវមំ ឈានំ ទុបសម្បជ្ឈ វិហា-
 រតិ បវរីកសីលំ តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខា-
 រោ(១) សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ
 នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជ-
 ស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា ចសារនា

១ ម. សង្ខារ ។

មានធម៌ជាអាម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាជ្ញាខ្ញុំអាម្មណ៍ណា ។ ហើយ
 កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជា
 ជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើត
 មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ កាយគនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះកាយគនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ចសារៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ អធិមាត្រ កើតមាន ព្រោះចសារៈជាបច្ច័យ កត កើតមាន
 ព្រោះអធិមាត្រជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតជាបច្ច័យ ជរាទី
 មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង វៃភន្ត
 ទុក្ខទាំងអស់នេះ វៃមន្តមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៤២] ត្អូកធម៌ជាគុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 បុគ្គលចំរើនឲ្យមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ស្លាប់ចាកតាមទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមដ្ឋាន មានបឋមិកសីលា (ជាអាម្មណ៍)
 ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ
 កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ កាយគនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ជស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះកាយគនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ជស្សៈ ជាបច្ច័យ ចសារៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា ជាបច្ច័យ

បសាទឃ្លៈ ឆ្លុយ អធិមោក្ខា អធិមោក្ខាឃ្លៈ ឆ្លុយ ករោ
កវឃ្លៈ ឆ្លុយ ជាតិ ជាតិឃ្លៈ ឆ្លុយ ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស
កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ^(១) ។

[១៥៣] តតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
សមយេ អវច្ចបបត្តិយា មក្ខំ ភាវេតិ សត្វសោ
ភាគីក្ខញ្ញាយតនំ សមតិក្ខម្ម ឈេ សញ្ញាធា-
សញ្ញាយតនសញ្ញាសហគតំ សុខស្ស ច បហាធា
។ បេ ។ តតុត្ថំ ឈាជំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ តស្មី
សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារឃ្លៈ ឆ្លុយ
វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណឃ្លៈ ឆ្លុយ ធាមំ ធាមឃ្លៈ ឆ្លុយ ធម្មា-
យតនំ ធម្មាយតនឃ្លៈ ឆ្លុយ ផស្សៈ ផស្សឃ្លៈ ឆ្លុយ
វេទនា វេទនាឃ្លៈ ឆ្លុយ បសាទោ បសាទឃ្លៈ ឆ្លុយ
អធិមោក្ខា អធិមោក្ខាឃ្លៈ ឆ្លុយ ករោ កវឃ្លៈ ឆ្លុយ
ជាតិ ជាតិឃ្លៈ ឆ្លុយ ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស កេវ-
លស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

១ ឧ. ករោ បរិ ពតថេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី សមយេ វ្យុបបត្តិយា មក្ខំ
ភាវេតិ វិភវ្តិបាធនំ វិបសមា ។ បេ ។ ទុតិយំ ឈានំ . . . តតិយំ ឈានំ . . . បតុត្ថំ
ឈានំ . . . បបេមំ ឈានំ . . . បក្ខមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ បរិវេសិតំ
តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ ។ បេ ។ ជរាមរណំ ។ បេ ។ តេន វិច្ឆតិ ឯវមេ-
តស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ឥតិ ឥមេ ហាមា ទិស្សត្ថំ ។

អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
អធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាធិនមរណៈ
កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
អស់នេះ វិមន៍មាន ដោយអាភារយ៉ាងនេះ ។

[១៥៤] ពួកធម៌ជាតុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
បុគ្គលចម្រើនខ្មែរ ដើម្បីកើតកងទុក្ខភព កងទុក្ខវិភវ្តិក្ខញ្ញាយតនៈ
ដោយប្រការទាំងពួង ដែលច្រឡំដោយនូវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសញ្ញា
ព្រោះលះបង់នូវសុខផង ។ បេ ។ ចូលគាន់ចក្ខុគង្វាន ក្នុងសម័យ
នោះសង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន
ព្រោះសង្ខារ ជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ ជាបច្ច័យ
កាយតនៈទាំង ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
កាយតនៈទាំង ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈ ជាបច្ច័យ
បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន
ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ
កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាធិនមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
ជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វិមន៍មាន
ដោយអាភារយ៉ាងនេះ ។

[១៥៤] តាតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
 សម្មេយ លោកុត្តរំ លោកំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ
 អបបយតាមី និដ្ឋិតតានំ វហោនាយ បឋមាយ
 ភូមីយា បតិយា វិវេច្ឆេ តាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ
 យានំ ឧបសម្មជ្ឈ វិហារតិ នុត្តាបដិបទំ នន្ទាភិក្ខុ
 តស្មី សម្មេយ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ(១) សង្ខារប្ប-
 ច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ នាមប្ប-
 ច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជេស្សា
 ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា បសាទោ
 បសាទប្បច្ចយា អធិមាត្រា អធិមាត្រប្បច្ចយា
 ភតិ ភតប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ
 ឯវេទនេសំ ធម្មានំ សមុទយោ ហោតិ ។

អវិជ្ជាប្បលកកុសលនិរុទ្ធសោ ។

[១៥៤] ពួកធម៌កុសល កើតដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 បុគ្គលចំរើនខ្លះលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការ
 មិនសន្សំ (នូវគិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះខ្លួនចេញច្បាយ ។ បេ ។ ចូល
 កាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទា ទន្ទាភិក្ខុ ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើត
 មាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជា
 បច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមាត្រ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ
 ភត កើតមាន ព្រោះអធិមាត្រជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
 ភតជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុ
 ជាទីកើតឡើង នៃធម៌ទាំងនេះ វេទន៍មាន ដោយអាការយ៉ាង
 នេះឯង ។

[១៤៤] កតតេ ធម្មា អព្យាគតា ។ យស្មី

សមយ កាមាវចរស្មី កុសលស្មី កាម្មស្មី
កតត្តា ឧបចិតត្តា វិចារកំ ចក្កវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ
ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ វិចារម្ពណំ តស្មី សមយ
កុសលមូលប្បច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចយា
វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ជាមំ ជាមប្បច្ចយា ធម្មា-
យតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សនំ ជស្សប្បច្ចយា
វេទនា វេទនាប្បច្ចយា ភវេ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិ-
ប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្មី កោវលស្មី ធុត្ត-
ក្ខន្ធស្មី សមុទយោ ហោតិ ។

[១៤៥] តត្ថ កតតេមា កុសលមូលប្បច្ចយា

សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាត-
យិតត្តំ អយំ វុច្ចតិ កុសលមូលប្បច្ចយា សង្ខារោ
។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវមេតស្មី កោវលស្មី ធុត្ត-
ក្ខន្ធស្មី សមុទយោ ហោតិ ។

[១៤៦] ពួកធម៌ជាអព្យាគ្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ

ណា ចក្កវិញ្ញាណ ជាវិចារកំ ច្រឡំដោយទេវតា មានរូបជាអារម្មណ៍
កើតឡើង ព្រោះភាពនៃកាមាវចរកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំ
ហើយ ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ
វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ
វិញ្ញាណ ជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាម ជាបច្ច័យ
ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ
កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាជន្មមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
ជាបច្ច័យ ហេតុជាដ៏កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់ខ្ញុំ វេទន៍មាន
ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៤៧] បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ

កុសលមូលជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃ
ការសន្សំ (ខូតអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
កុសលមូលជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា
ហេតុជាដ៏កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់ខ្ញុំ វេទន៍មាន ដោយអាការ
យ៉ាងនេះ ។

(១៥៩) តតតេ ធម្មា អក្កោ តតតា ។ យស្មី
 សមយេ កាហាវចរស្មី តុសលស្មី តតស្មី
 តតតតា ឧបចិតតតា វិចាតំ សោតវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ
 ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ សន្តារម្មណំ ។ បេ ។
 យាធនវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ
 តតតតា ។ បេ ។ ជីវិតវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 ឧបេក្ខាសហគតំ សន្តារម្មណំ ។ បេ ។ កាយវិញ្ញា-
 ណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ សុខសហគតំ ដោដ្ឋព្វារម្មណំ
 ។ បេ ។ មនោធាតុ ឧប្បន្នា ហោតិ ឧបេក្ខាស-
 ហគតា រូបារម្មណា វា ។ បេ ។ ដោដ្ឋព្វារម្មណា វា
 យំ យំ វា បដារក្ក ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ
 ឧប្បន្នា ហោតិ សោមនស្សសហគតា រូបារម្មណា
 វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណា វា យំ យំ វា បដារក្ក
 ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ឧប្បន្នា ហោតិ ឧប-
 ក្ខាសហគតា រូបារម្មណា វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណា
 វា យំ យំ វា បដារក្ក តស្មី សមយេ តុសលម្ល-
 លម្បត្តយា សន្តារេ សន្តារម្បត្តយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណម្បត្តយា ធាមំ ធាមម្បត្តយា ធម្មាយតនំ

(១៥៧) ពួកធម៌ជាអក្កាគ្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា សោតវិញ្ញាណ ជាវិបាក ច្រឡំដោយទេវតា មានសម្បជ
 ជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ព្រោះភាពខែកាហាវចរកុសលកម្ម ដែល
 សត្វធ្វើហើយ សន្សំហើយ ។ បេ ។ យានវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយ
 ទេវតា មានភូមិជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ។ បេ ។ ជីវិតវិញ្ញាណ ច្រឡំ
 ដោយទេវតា មានសេដ្ឋាអារម្មណ៍ កើតឡើង ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណ
 ច្រឡំដោយសុខ មានផ្សព្វជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ។ បេ ។ មនោ-
 ធាតុ ច្រឡំដោយទេវតា មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានផ្សព្វជា
 អារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធនូវអារម្មណ៍ណា ហើយកើតឡើង ។ បេ ។
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ច្រឡំដោយសោមនស្ស មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។
 មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធនូវអារម្មណ៍ណា ហើយកើតឡើង
 ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ច្រឡំដោយទេវតា មានរូបជាអារម្មណ៍
 ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធនូវអារម្មណ៍ណា ។
 ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូល
 ជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ

ធម្មាយតនប្បច្ចយា ផស្សៈ ផស្សៈប្បច្ចយា វេទនា
វេទនាប្បច្ចយា អធិមោក្ខា អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករវា
ករវាប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវេម-
តស្មី កេវលស្មី ធិត្តក្ខត្តច្ចស្មី សមុទយោ ហោតិ ។

(១៥៨) កត្តាម ធម្មា អត្យាកតតា ។ យស្មី
សមយេ កាមាវចាស្មី កុសលស្មី កម្មស្មី
កតតតា ឧបចិតតតា វិចាកា មលោវិញ្ញាណាធាតុ ឧប្បដ្ឋា
ហោតិ សោមនស្មីសហគតា ញាណសម្បយុត្តា
។ បេ ។ សោមនស្មីសហគតា ញាណសម្បយុត្តា
សសង្ខារេន ។ បេ ។ សោមនស្មីសហគតា ញាណ-
វិប្បយុត្តា ។ បេ ។ សោមនស្មីសហគតា ញាណ-
វិប្បយុត្តា សសង្ខារេន ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតា
ញាណសម្បយុត្តា ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតា ញាណ-
សម្បយុត្តា សសង្ខារេន ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហ-
គតា ញាណវិប្បយុត្តា ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតា
ញាណវិប្បយុត្តា សសង្ខារេន វិចារម្មណា វា ។ បេ ។
ធម្មារម្មណា វា យំ យំ វា បដាវត្ត តស្មី សមយេ
កុសលមូលប្បច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ

ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
ផស្សៈជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ កត
កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតជាបច្ច័យ
ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង
នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១៥៨) ពួកធម៌ជាអត្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
មនោវិញ្ញាណធាតុ ជាវិបាក ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយ
ញាណ កើតឡើង ព្រោះភាពនៃកាមាវចាកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ
សន្សំហើយ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយញាណ
ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាក
ញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកញាណ ប្រកប
ដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទល្ឆា ប្រកបដោយញាណ
។ បេ ។ ច្រឡំដោយទល្ឆា ប្រកបដោយញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ
។ បេ ។ ច្រឡំដោយទល្ឆា ប្រាសចាកញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយ
ទល្ឆា ប្រាសចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ មានរូបជាអារម្មណ៍
ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាជ្ញាផ្លូវអារម្មណ៍ណា
ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសល-
មូល ជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ ជាបច្ច័យ

វិញ្ញាណប្បត្តយា នាមំ នាមប្បត្តយា ធម្មាយតនំ
 ធម្មាយតនប្បត្តយា ជសេន្ត ជស្សប្បត្តយា វេទនា
 វេទនាប្បត្តយា បសាទោ បសាទប្បត្តយា អធិមា-
 ត្តោ អធិមាត្តប្បត្តយា ភវោ ភវប្បត្តយា ជាតិ
 ជាតិប្បត្តយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(១២៩) កតមេ ធម្មា អរហន្តកតា ។ យស្មី
 សមយេ រូបបឋតិយា មក្កំ ភាវេតិ វិវិច្ឆេ កាមេហិ
 ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្មន្នំ វិហារតិ
 បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ ជសេន្ត ហោតិ
 ។ បេ ។ អវិគតោ ហោតិ វេម ធម្មា កុសលា
 តស្សវ រូបាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា
 ឧបចិតត្តា វិចារកំ វិវិច្ឆេ កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ
 ឈានំ ឧបសម្មន្នំ វិហារតិ បឋវីកសិណំ តស្មី
 សមយេ កុសលមូលប្បត្តយា សង្ខារោ សង្ខារប្ប-
 ត្តយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បត្តយា នាមំ នាមប្ប-
 ត្តយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បត្តយា ជសេន្ត
 ជស្សប្បត្តយា វេទនា វេទនាប្បត្តយា បសាទោ

នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះ
 នាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមានព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើត
 មាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 អធិមាត្ត កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
 អធិមាត្តជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាធិន្ទមរណៈ
 កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់
 ខ្លះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១៣៩) ភ្នំកធម៌ជាអត្យក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា បុគ្គលចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងលោក ស្ងប់ស្ងាត់ចាកកាមទាំង-
 ឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន មានបឋវីកសិណ (ជាអារម្មណ៍)
 ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏មាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ ក៏មាន ធម៌ទាំង
 នេះជាកុសល បុគ្គលស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់
 បឋមជ្ឈាន ជាវិបាក មានបឋវីកសិណជាអារម្មណ៍ ព្រោះភាពនៃរូបាវចរ-
 កុសលកម្មនោះឯង ដែលខ្លួនធ្វើហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
 ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ

បសាធិប្បច្ចយា អាធិមោត្តោ អាធិមោត្តាប្បច្ចយា ករោ
កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា វេរាមរណំ វេរមនស្ស
កេវលស្ស ធិត្តត្តច្ចស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១២០] កតមេ ធម្មា អព្យាកតា ។ យស្មី
សមយេ អរូបបច្ចិយា មក្ខិ កាវេតិ សត្វសា
អាតិញ្ចញ្ញាយនំ សមតិក្កុដ្ឋ លេ សញ្ញាជាស-
ញ្ញាយនំសញ្ញាសហគតំ សុខស្ស ច បហាជា ។ បេ ។
ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ តស្មី សមយេ
ដស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេបោ ហោតិ វេតោ
ធម្មា កុសលា តស្ស អរូបាវចរស្ស កុស-
លស្ស កុដ្ឋស្ស កតត្តា ឧបចិតត្តា វិចាតំ សត្វ-
សោ អាតិញ្ចញ្ញាយនំ សមតិក្កុដ្ឋ លេ សញ្ញាជា-
សញ្ញាយនំសញ្ញាសហគតំ សុខស្ស ច បហាជា
។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ តស្មី
សមយេ កុសលមូលប្បច្ចយា សម្ពារោ សម្ពារ-
ប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាម នាម-
ប្បច្ចយា ធម្មាយនំ ធម្មាយនប្បច្ចយា ដស្សោ
ដស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា បសាទោ

អធិមាត្ថ កើតមាន ព្រោះបសាទជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
អធិមាត្ថជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជននិង
មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាដំកើតឡើង វេទនា
ទុក្ខទាំងអស់នេះ កើតមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១២០] ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
បុគ្គលចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងអប្បភត កន្លងទៅអាតិញ្ចញ្ញាយនៈ ដោយ
ប្រការទាំងឡាយ ដែលប្រឡំដោយនៅសញ្ញានាសញ្ញាយនៈសញ្ញា ព្រោះ
លះបង់ទៅសុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ
ក៏មាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ ក៏មាន ធម៌ទាំងនេះជាកុសល បុគ្គលកន្លង
ទៅអាតិញ្ចញ្ញាយនៈ ជាវិបាក ដែលប្រឡំដោយនៅសញ្ញានាសញ្ញា-
យនៈសញ្ញា ដោយប្រការទាំងឡាយ ព្រោះភាពនៃអប្បច្ចាវចកុសលនោះ
ឯង ដែលខ្លួនធ្វើហើយ សន្សំហើយ ព្រោះលះបង់ទៅសុខផង ។ បេ ។
ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសល-
មូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើត
មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមជា
បច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើត
មាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ

បសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ
កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវេម-
តស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១៦០] កតមេ ធម្មា អភ្សតតា ។ យស្មី
សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ការវតិ និយ្យានិកំ
អបធមតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បឋមាយ
ត្វមិយា បត្ថយា វិវិច្ឆេវ កោមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ
ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទទ្ធា-
ភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ជេស្សា ហោតិ ។ បេ ។
អវិក្ខេបោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា តស្សវ
លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស ឈានស្ស កតត្តា
ភាវិតត្តា វិចាតំ វិវិច្ឆេវ កោមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ
ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទទ្ធាភិញ្ញំ
សុញ្ញានំ តស្មី សមយេ កុសលមូលប្បច្ចយា សម្មារោ
សម្មារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ជាមិ
ធាប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជេស្សា
ជេស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាប្បច្ចយា បសាទោ ប-
សាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ

អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
អធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិ
មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកតឡើង ខែកង
ទុក្ខទាំងអស់នេះ កើតមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៦១] ពួកធម៌ជាអភ្សត្រឹក កើតដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
បុគ្គលចំរើនលោកុត្តរជ្ជ្ឋាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
(នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវវិជ្ជាទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ
ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជ្ឋាន ជាខុត្តា-
បដិបទ ខន្ធភិក្ខា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏មាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ
ក៏មាន ធម៌ទាំងនេះជាកុសល បុគ្គលស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
ចូលកាន់បឋមជ្ជ្ឋាន ជាវិបាក ជាខុត្តាបដិបទ ខន្ធភិក្ខា ជាសុញ្ញាតៈ
ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលជ្ជ្ឋាននោះឯង ដែលខ្លួនធ្វើហើយ ចំរើន
ហើយ ក្នុងសម័យនោះ សម្មារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ
វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសម្មារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ
វិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ
កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
ផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ
កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ

កវច្បុទ្ធឯ ជាតិ ជាតិច្បុទ្ធឯ ជរាមរណំ វិវេមតេសំ
ធម្មានំ សមុទយោ ហោតិ ។

កុសលមូលវិបាកនិរុទ្ទេស(១) ។

[១២២] កេតមេ ធម្មា អព្យាគតា ។ យស្មី
សមយេ អកុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា ឧបចិតត្តា
វិបាកំ ចក្កវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខាស-
ហគតំ វិចារម្មណំ តស្មី សមយេ អកុសលមូល-
ច្បុទ្ធឯ សម្ពារេ សម្ពារច្បុទ្ធឯ វិញ្ញាណំ វិញ្ញា-
ណច្បុទ្ធឯ ជាមំ ជាមច្បុទ្ធឯ ធម្មាយតនំ ធម្មា-
យតនច្បុទ្ធឯ ជស្សោ ជស្សច្បុទ្ធឯ វេទនា វេទ-
នាច្បុទ្ធឯ កវេ កវច្បុទ្ធឯ ជាតិ ជាតិច្បុទ្ធឯ
ជរាមរណំ វិវេមតេស្ស កេវលស្ស មុត្តត្ថុទ្ធស្ស
សមុទយោ ហោតិ ។

១ ឧ. កុសលមូលវិបាកមូលកំ និដ្ឋិតំ ។

ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិងមរណៈ កើតមាន ព្រោះ
ជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃធម៌ទាំងនេះ រមែងមាន ដោយ
អាការយ៉ាងនេះ ។

ចប់ កុសលមូលវិបាកនិរុទ្ទេស

[១២២] ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
ណា ចក្កវិញ្ញាណ ជាវិបាក ច្រឡំដោយឧបេក្ខា មានរូបជាអា-
ម្មណ៍ កើតឡើង ព្រោះភពនៃអកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំ
ហើយ ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអកុសលមូលជា
បច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ
ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ
កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
ជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន
ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៦៣] តត្ថ តតមោ អកុសលមូលប្ប-
 ច្ចយា សង្ខារេ ។ យា ចេតនា សំតោតនា
 សំតោតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ អកុសលមូលប្បច្ចយា
 សង្ខារេ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវមេតស្ស តេវ-
 លស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

[១៦៤] តតមេ ធម្មា អព្យាកតា ។ យស្មី
 សមយេ អកុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា ឧបចិតត្តា
 វិបាកំ សោតវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខា-
 សហគតំ សង្ខារម្មណំ ។ បេ ។ យានវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ
 ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ តំសង្ខារម្មណំ ។ បេ ។ ជីវ្ហា-
 វិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ រសា-
 វម្មណំ ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 ទុក្ខសហគតំ ដោដ្ឋញ្ញាវម្មណំ ។ បេ ។ មហេនាគុ
 ឧប្បន្នា ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតា វិញ្ញាណា វា
 ។ បេ ។ ដោដ្ឋញ្ញាវម្មណា វា យំ យំ វា បដាវត្ត
 តស្មី សមយេ អកុសលមូលប្បច្ចយា សង្ខារេ
 សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ធានី

[១៦៥] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 អកុសលមូលជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ
 (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអកុសល-
 មូលជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា , ហេតុជា
 ដ៏កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វែមន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៦៦] ត្អូកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា សោតវិញ្ញាណ ជាវិបាក ។ ច្រឡំដោយទេវតា មានសម្លេង
 ជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ព្រោះភាពនៃអកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ
 សន្សំហើយ ។ បេ ។ យានវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយទេវតា មានក្លិន
 ជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ។ បេ ។ ជីវ្ហវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយទេវតា
 មានរសជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយ
 ទុក្ខ មានផ្សព្វជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ។ បេ ។ មហេនាគុ ច្រឡំ
 ដោយទេវតា ហារម្តេងហារម្តេងក្តី ។ បេ ។ មានផ្សព្វជាអារម្មណ៍ក្តី
 ក្តី ប្រាជ្ញាប្រាជ្ញាណា ។ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ
 សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអកុសលមូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើត
 មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ

នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ផស្ស្បា
 ផស្ស្បប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា អធិមោក្ខា
 អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករេ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិ-
 ប្បច្ចយា ជរាមរណំ វិវេកេតស្ស កេវលស្ស ធុត្ត-
 ត្តទ្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១២៥] កតមេ ធម្មា អក្កកតតា ។ យស្មី
 សមយេ អកុសលស្ស កម្មស្ស កតតា ឧបចិ-
 តតា វិចារកា មនាវិញ្ញាណធាតុ ឧប្បដ្ឋា ហោតិ
 ឧបេត្តាសហគតា រូបារម្មណា វា ។ បេ ។ ធម្មា-
 រម្មណា វា យំ យំ វា បដារត្ត តស្មី សមយេ អកុ-
 សលមូលប្បច្ចយា សង្ខារេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ផស្ស្បា ផស្ស្បប្បច្ចយា វេទនា
 វេទនាបច្ចយា អធិមោក្ខា អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករេ
 កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ វិវេកេតស្ស
 កេវលស្ស ធុត្តត្តទ្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
 អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ
 កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ករ កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ
 ជាតិ កើតមាន ព្រោះករជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះ
 ជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិក័តឡើង ខែកងខ្ពុតាំងអស់នុ៎ះ វែមន៍មាន
 ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១២៥] ពួកធម៌ជាអក្កក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ជាវិបាក ប្រឡំដោយឧបេត្តា មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី
 ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាជ្ញានូវអារម្មណ៍ណា ហើយ
 កើតឡើង ព្រោះភាពនៃអកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំហើយ
 ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអកុសលមូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ
 ក៏កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើត
 មាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាកើតមាន ព្រោះផស្សៈ
 ជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ករ កើត
 មាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះករជាបច្ច័យ
 ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិក័តឡើង
 នៃកងខ្ពុតាំងអស់នុ៎ះ វែមន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១២៦] តត្ថ កតតមោ អភុសលមូលប្បដូយា
សង្ខារោ ។ យោ ចេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាតយិតត្ថំ
អយំ វុច្ចតិ អភុសលមូលប្បដូយា សង្ខារោ ។

[១២៧] តត្ថ កតតមំ សង្ខារប្បដូយា វិញ្ញាណំ ។
យំ ចិត្តំ មនោ មាទសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា មនោវិ-
ញ្ញាណាធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បដូយា វិញ្ញាណំ ។

[១២៨] តត្ថ កតតមំ វិញ្ញាណប្បដូយា ធាមំ ។
វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធោ ឥទំ វុច្ចតិ
វិញ្ញាណប្បដូយា ធាមំ ។

[១២៩] តត្ថ កតតមំ ធាមប្បដូយា ធម្មាយ-
តនំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាទសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា
មនោវិញ្ញាណាធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ធាមប្បដូយា ធម្មា-
យតនំ ។

[១៣០] តត្ថ កតតមោ ធម្មាយតនប្បដូយា
ជស្សោ ។ យោ ជស្សោ ធុសនា សម្មសនា
សម្មសិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ ធម្មាយតនប្បដូយា ជស្សោ ។

[១២៦] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអកុសល-
មូលជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ទូរោ-
ម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអកុសលមូលជាបច្ច័យ ។

[១២៧] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។

[១២៨] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ នាម កើតមាន ព្រោះ
វិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ
នេះហៅថា នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។

[១២៩] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
នេះហៅថា អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។

[១៣០] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះ
ពាល់ ការទង្គិកទង្គិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈ កើតមាន
ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ។

[១៧១] តត្ថ តតតថា ផស្សៈប្បច្ចយា វេទនា ។
 យំ ចេតសិកំ លេ សាតំ ជាសាតំ ចេតាសម្មស្សនំ
 អនុត្តមសុខំ វេទយិតំ ចេតាសម្មស្សនំ អនុត្តម-
 សុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ផស្សៈប្បច្ចយា វេទនា ។

[១៧២] តត្ថ តតតោ វេទនាបច្ចយា អធិ-
 មោត្តោ ។ យោ ចិត្តស្ស អធិមោត្តោ អធិ-
 មុច្ចនា តទទិមុត្តតា អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា
 អធិមោត្តោ ។

[១៧៣] តត្ថ តតតោ អធិមោត្តប្បច្ចយា
 ករោ ។ វេបេត្វា អធិមោត្តំ វេទនាខន្ធោ សញ្ញា-
 ខន្ធោ សង្ខារត្តន្ធោ វិញ្ញាណត្តន្ធោ អយំ វុច្ចតិ
 អធិមោត្តប្បច្ចយា ករោ ។

[១៧៤] តត្ថ តតតោ កវប្បច្ចយា ជាតិ ។
 យា តេសំ ធម្មានំ ជាតិ សញ្ញាតិ វិព្វតិ អភិវិ-
 ព្វតិ វាតុការោ អយំ វុច្ចតិ កវប្បច្ចយា ជាតិ ។

[១៧១] បណ្តាបច្ចយាការពាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ក៏មិនមែន សេចក្តីមិន
 មិនត្រេកអរ ក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលអារម្មណ៍
 មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតាសម្មស្ស អនុត្តមសុខ-
 វេទនា ដែលកើតអំពីចេតាសម្មស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា
 កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។

[១៧២] បណ្តាធម៌ពាំងនោះ អធិមោត្ត កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការចុះស៊ប់ អាការៈចុះស៊ប់ ភាព
 ចុះស៊ប់ នៃចិត្ត ក្នុងអារម្មណ៍នោះ ណា នេះហៅថា អធិមោត្ត
 កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។

[១៧៣] បណ្តាបច្ចយាការពាំងនោះ គត កើតមាន ព្រោះ
 អធិមោត្តជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ
 វិញ្ញាណខន្ធ លើកតែអធិមោត្តចេញ នេះហៅថា គត កើតមាន
 ព្រោះអធិមោត្តជាបច្ច័យ ។

[១៧៤] បណ្តាបច្ចយាការពាំងនោះ ជាតិ កើតមាន ព្រោះគត
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជាតិ ការកើតប្រាម ការផ្តួចផ្តើម ការ
 កើតចំពោះ ការកើតប្រាស ណា នៃធម៌ពាំងនោះ នេះហៅថា
 ជាតិ កើតមាន ព្រោះគតជាបច្ច័យ ។

[១៧៥] តត្ថ តតមំ ជាតិប្បច្ចយា ជនប-
 រណំ ។ អត្ថំ ជន អត្ថំ មរណំ ។ តត្ថ តតមា
 ជន ។ យា តេសំ ធម្មាទំ ជន ជីវនាតា អា-
 យុនោ សំហោទំ អយំ វុច្ចតិ ជន ។ តត្ថ តតមំ
 មរណំ ។ យោ តេសំ ធម្មាទំ ខយោ វយោ កេនោ
 បរិភោជោ អនិច្ចតា អន្តរាជានំ វេទំ វុច្ចតិ មរណំ ។
 វេទំ អយត្វ ជន វេទត្វ មរណំ វេទំ វុច្ចតិ
 ជាតិប្បច្ចយា ជនមរណំ ។

[១៧៦] វិវេកេសស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធ-
 ស្ស សមុទយោ ហោតីតិ វិវេកេសស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សង្កតិ ហោតិ សមាគមោ ហោតិ
 សមាជានំ ហោតិ ចាតុកាវេ ហោតិ តេន វុច្ចតិ
 វិវេកេសស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតីតិ ។

អកុសលមូលវិបាកនិរុទ្ធសោ(១) ។
 អភិធម្មភាជនីយំ(២) ។
 បច្ចយាការិវិភង្គ សមញ្ញោ(៣) ។

១ ឧ. អកុសលវិបាកមូលកំ និដ្ឋិតំ ។ ២ ឧ. អភិធម្មភាជនីយំ និដ្ឋិតំ ។ ៣ ឧ.
 សមញ្ញោ ចជ្ជោ ។

[១៧៥] បណ្តាបច្ចយាការៈ វាងនោះ ដកនិងមរណៈ កើត
 មាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជន ក៏មាន មរណៈ
 ក៏មាន ។ បណ្តាដកនិងមរណៈនោះ ជន តើដូចម្តេច ។ ការ
 ចាស់ ការក្រំគ្រា ការព្រាថយអាយុ ណា នៃធម៌ទាំងនោះ នេះហៅ
 ថា ជន ។ បណ្តាដកនិងមរណៈនោះ មរណៈ តើដូចម្តេច ។
 ការអស់ ការស្ងួត ការបែកធ្លាយ ការបែកខ្ចាត់ខ្ចាយ ការមិនទៀង
 ការបាត់បង់ ណា នៃធម៌ទាំងនោះ នេះហៅថា មរណៈ ។ ជននេះ
 ផង មរណៈនេះផង នេះហៅថា ដកនិងមរណៈ កើតមាន ព្រោះ
 ជាតិជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[១៧៦] សេចក្តីត្រង់វាក្យថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកង
 ទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ដូចក្នុងនេះ ។
 ការចូលជុំ ការមូលមក ការប្រជុំចុះ ការកើតប្រាកដ នៃកងទុក្ខទាំង
 អស់នេះ វេទន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ព្រោះហេតុនោះ រឿង
 ពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទន៍មាន
 ដោយអាការយ៉ាងនេះឯង ។

ចប់ អកុសលមូលវិបាកនិរុទ្ធស ។
 ចប់ អភិធម្មភាជនីយ ។
 ចប់ បច្ចយាការិវិភង្គ ។

សតិប្បដ្ឋានវិវត្ត

(១៧៧) ចន្ទារោ សតិប្បដ្ឋានោ វេទនា ភិក្ខុ
អដ្ឋង្គំ កាយេ កាយាទុបស្សី វិហរតិ តហិទ្ធា
កាយេ កាយាទុបស្សី វិហរតិ អដ្ឋង្គតហិទ្ធា
កាយេ កាយាទុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្មជាដោ
សតិមា វិទេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ ។
អដ្ឋង្គំ វេទនាសុ វេទនាទុបស្សី វិហរតិ តហិទ្ធា
វេទនាសុ វេទនាទុបស្សី វិហរតិ អដ្ឋង្គតហិទ្ធា
វេទនាសុ វេទនាទុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្ម-
ជាដោ សតិមា វិទេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោម-
នស្សំ ។ អដ្ឋង្គំ ចិត្តេ ចិត្តាទុបស្សី វិហរតិ តហិទ្ធា
ចិត្តេ ចិត្តាទុបស្សី វិហរតិ អដ្ឋង្គតហិទ្ធា ចិត្តេ
ចិត្តាទុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្មជាដោ សតិមា
វិទេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ ។ អដ្ឋង្គំ
ធម្មេសុ ធម្មាទុបស្សី វិហរតិ តហិទ្ធា ធម្មេសុ
ធម្មាទុបស្សី វិហរតិ អដ្ឋង្គតហិទ្ធា ធម្មេសុ ធម្មា-
ទុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្មជាដោ សតិមា
វិទេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ ។

សតិប្បដ្ឋានវិវត្ត

[១៧៧] សតិប្បដ្ឋាន ២ គឺ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ពិចារណា
នូវកាយក្នុងកាយខាងក្នុង ពិចារណានូវកាយក្នុងកាយខាងក្រៅ ពិចារ-
ណានូវកាយ ក្នុងកាយ ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ សម្រេចអរិយាបថ មាន
ព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី (ជា
គ្រឿងកំណត់) កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិងខោមនស្ស ក្នុងលោក ១ ។
ភិក្ខុ ពិចារណានូវវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយខាងក្នុង ពិចារណានូវ
វេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ខាងក្រៅ ពិចារណា នូវវេទនា ក្នុង
វេទនាទាំងឡាយ ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ សម្រេចអរិយាបថ មាន
ព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី (ជា
គ្រឿងកំណត់) កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិងខោមនស្ស ក្នុងលោក ១ ។
ភិក្ខុ ពិចារណានូវចិត្ត ក្នុងចិត្តខាងក្នុង ពិចារណានូវចិត្ត ក្នុងចិត្តខាង
ក្រៅ ពិចារណានូវចិត្ត ក្នុងចិត្ត ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ សម្រេចអរិ-
យាបថ មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មាន
ស្មារតី (ជាគ្រឿងកំណត់) កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិងខោមនស្ស ក្នុង
លោក ១ ។ ភិក្ខុ ពិចារណានូវធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយខាងក្នុង ពិ-
ចារណានូវធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយខាងក្រៅ ពិចារណានូវធម៌ ក្នុងធម៌
ទាំងឡាយ ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ សម្រេចអរិយាបថ មានព្យាយាម
ជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី (ជាគ្រឿងកំ-
ណត់) កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិងខោមនស្ស ក្នុងលោក ១ ។

[១៧៨] តថាត្ថ ភិក្ខុ អដ្ឋង្គី កាយោ កាយោ
 យាទុបស្សី វិហារតិ ។ ឥធិ ភិក្ខុ អដ្ឋង្គី កាយោ
 ទុទ្ធិទាទតលា អនោគេសមត្ថកា តថបរិយន្តិ បូ-
 រន្ទានប្បការស្ស អសុចិរោ បច្ឆវេត្តតិ អត្ថិ ឥប-
 ស្សី កាយោ កេសា លោមា នចា ទន្ទា តថា
 មិសំ ញា អដ្ឋិ អដ្ឋិមិញ្ចំ វត្តំ ហនយំ យកាជិ
 កិលោមកំ បិហកំ បច្ឆាសំ អន្តិ អន្តកុណំ ទទ-
 រិយំ កវិសំ មិត្តំ សេម្មំ បុព្វោ លោហិតំ សេនោ
 មេនោ អស្សុ វសា ទេន្ទោ សីហាជិកា លសិកា
 មុត្តន្តិ ។ សោ តំ ជិមិត្តំ អាសេវតិ កាវេតិ តហុ-
 លីករោតិ ស្វវត្ថុតំ^(១) អវត្ថុបេតិ សោ តំ ជិមិត្តំ
 អាសេវតិ កាវេតិ តហុលីករោតិ ស្វវត្ថុតំ^(២) អវត្ថុ-
 បេតិ តហិទ្ធា កាយោ មិត្តំ ឧបសំហារតិ ។

[១៧៩] តថាត្ថ ភិក្ខុ តហិទ្ធា កាយោ កាយោ
 យាទុបស្សី វិហារតិ ។ ឥធិ ភិក្ខុ តហិទ្ធា កាយោ ទុទ្ធិទាទ-
 តលា អនោគេសមត្ថកា តថបរិយន្តិ បូរន្ទានប្បការ-
 ស្ស អសុចិរោ បច្ឆវេត្តតិ អត្ថិស្ស កាយោ កេសា

[១៧៨] ចុះភិក្ខុ ពិចារណាឲ្យកាយ ក្នុងកាយខាងក្នុង តើដូច
 ម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ពិចារណាឲ្យកាយខាងក្នុង (កាយ
 របស់ខ្លួន) គឺ ខាងលើតាំងអំពីបាតជើងឡើងទៅ ខាងក្រោមតាំងអំពី
 ចុងសក់ចុះមក ដែលមានស្បែកបិទបាំងជុំវិញ ពេញដោយវត្ថុមិនស្អាត
 មានប្រការផ្សេងៗ ដូច្នេះថា ក្នុងកាយនេះមាន សក់ រោម ក្រចក
 ធ្មេញ ស្បែក សាច់ សរសៃ ឆ្អឹង ខួរក្នុងឆ្អឹង តម្រងបស្សរៈ
 បេះដូង ថ្លើម ពវ ក្រពះ សួត រោងរៀនធំ រោងរៀនតូច អា-
 ហារថ្មី អាហារចាស់ ប្រមាត់ ស្មៅស្ន ខ្ទុះ ឈាម ញើស ខ្លាញ់-
 ខាប់ ទឹកភ្នែក ខ្លាញ់ពវ ទឹកមាត់ ទឹកសំបោរ ទឹកអិល ទឹកមូត្រ ។
 ភិក្ខុនោះ រមែងគប់កេ អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យកាយនោះឲ្យជាវិនិច្ឆ័យ
 កំណត់ចុះឲ្យកាយ ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អ ភិក្ខុនោះ លុះគប់កេ
 អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យកាយនោះឲ្យជាវិនិច្ឆ័យ កំណត់ឲ្យកាយ ដែលខ្លួន
 កំណត់ទុកដោយល្អហើយ រមែងប្រមូលមក ឲ្យវិចិត្រក្នុងកាយខាងក្រៅ ។

[១៧៩] ចុះភិក្ខុ ពិចារណាឲ្យកាយក្នុងកាយ ខាងក្រៅ
 តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ពិចារណាឲ្យកាយខាងក្រៅ (កាយ
 របស់គេ) គឺ ខាងលើតាំងអំពីបាតជើងឡើងទៅ ខាងក្រោមតាំងអំពី
 ចុងសក់ចុះមក ដែលមានស្បែកបិទបាំងជុំវិញ ពេញដោយវត្ថុមិនស្អាត
 មានប្រការផ្សេងៗ ដូច្នេះថា ក្នុងកាយរបស់បុគ្គលនោះមាន សក់

លោមា ធា ធីតា តថា មិសំ ប្បា អដ្ឋិ
 អដ្ឋិមិញ្ចំ វិញ្ចំ ហធិយំ យតនំ តិលោម-
 តំ មិហតំ បច្ឆាសំ អន្តំ អន្តកុណំ ឧទរិយំ
 កវីសំ ចិត្តំ សេដ្ឋំ បុត្រា លោហិតំ សេនា
 មេនា អស្សុ វសា ទេឡោ សីយាធិកា លសិ-
 កា មុត្តនំ ។ សោ តំ ធិមិត្តំ អាសេវិតំ កាវេតិ
 តហុលីកាវេតិ សូវត្ថិតំ អវត្ថុបេតិ សោ តំ ធិមិត្តំ
 អាសេវិតា កាវេតា តហុលីកាវត្ថា សូវត្ថិតំ អវត្ថុបេតា
 អដ្ឋត្ថតហិតា កាយេ ចិត្តំ ឧបសំហារតិ ។

[១៨០] តថា ភិក្ខុ អដ្ឋត្ថតហិតា កាយេ
 កាយាឧបស្សំ វិហារតិ ។ ៩៨ ភិក្ខុ អដ្ឋត្ថត-
 ហិតា កាយំ ឧទ្ទិទាធិតលា អនោកេសមគ្គកា
 តថបរិយន្តំ បូរណាធម្មការស្ស អសុចិដោ បច្ឆវេ-
 ត្ថិតំ អត្ថំ កាយេ កេសា លោមា ធា ធីតា
 តថា មិសំ ប្បា អដ្ឋិ អដ្ឋិមិញ្ចំ វិញ្ចំ
 ហធិយំ យតនំ តិលោមតំ មិហតំ បច្ឆាសំ

ពេម ក្រចក ធ្មេញ ស្បែក សាច់ សរសៃ ឆ្អឹង ខួរក្អមឆ្អឹង តម្រង-
 បស្សាវៈ បេះដូង ថ្លើម វា ក្រពះ សួត តោះរៀនធំ តោះ-
 រៀនតូច អាហារថ្មី អាហារចាស់ ប្រមាត់ ស្មៅស្ម ខ្ទុះ ឈាម
 ញើស ខ្លាញ់ខាប់ ទឹកភ្នែក ខ្លាញ់វា ទឹកខាត់ ទឹកសំបោរ ទឹក
 អែល ទឹកម្ស្រ ។ ភិក្ខុនោះ រមែងគប់ក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន
 ខ្លាញ់នោះឲ្យជាធិមិត្ត កំណត់ខ្លាញ់ ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អ
 ភិក្ខុនោះ លុះគប់ក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ខ្លាញ់នោះឲ្យធិមិត្ត កំណត់
 ខ្លាញ់ ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អហើយ រមែងប្រមូលមកឲ្យចិត្ត
 ក្នុងកាយ ខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅ ។

[១៨០] ចុះភិក្ខុ ពិចារណាខ្លាញ់ ក្នុងកាយ ខាងក្នុងនិងខាង
 ក្រៅ តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក៏សាសនានេះ ពិចារណាខ្លាញ់ ខាង
 ក្នុងនិងខាងក្រៅ (កាយរបស់ខ្លួនទាំងកាយរបស់គេ) គឺ ខាងលើ
 តាំងអំពីបាតជើងឡើងទៅ ខាងក្រោមតាំងអំពីចុងសក់ចុះមក ដែលមាន
 ស្បែកបិទបាំងជុំវិញ ពេញដោយវត្ថុមិនស្អាត មានប្រការផ្សេងៗ ដូច្នេះ
 ថា ក្នុងកាយមាន សក់ ពេម ក្រចក ធ្មេញ ស្បែក សាច់
 សរសៃ ឆ្អឹង ខួរក្អមឆ្អឹង តម្រងបស្សាវៈ បេះដូង ថ្លើម វា ក្រពះ សួត

អន្តិ អន្តកុណំ ឧទរិយំ ករិសំ មិត្តំ សេម្មំ បុត្រោ
 លោហិតំ សេនោ មេនោ អស្សុ វសា ខេន្យោ
 សីយានិកា លសិកា មុត្តន្តិ ឯវំ ភិក្ខុ អជ្ឈត្ថ-
 តហិទ្ធា កាយេ កាយាទុបស្សី វិហារតិ អាតាប័
 សម្មជាតោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈា-
 នោមនស្សំ ។

(១៨១) អនុបស្សីតិ តត្ថ កតតមា អនុបស្ស-
 នា ។ យា បញ្ញា បដិធនា ។ បេ ។ អមោ-
 ហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ អនុ-
 បស្សនា ឥមាយ អនុបស្សនាយ ឧបេតោ ហោតិ
 សមុបេតោ ឧបាគតោ សមុបាគតោ ឧបបន្នោ
 សមុបបន្នោ សមន្នាគតោ តេន វុច្ចតិ អនុប-
 ស្សីតិ ។

(១៨២) វិហារតិ ឥរិយតិ វត្ថុតិ ចាលេតិ
 យាបេតិ យាបេតិ ចរតិ វិហារតិ តេន វុច្ចតិ វិហា-
 រតិ ។

ពោះវៀនធំ ពោះវៀនតូច អាហារថ្មី អាហារចាស់ ប្រមាត់
 ស្វេស្ទ ខ្លះ ឈាម ញើស ខ្លាញ់ខាប់ ទឹកភ្នែក ខ្លាញ់រាវ
 ទឹកចាត់ ទឹកសំបោរ ទឹកអិល ទឹកម្រក ភិក្ខុ ពិចារណា ខ្ញុំ
 កាយ ក្នុងកាយ ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ សម្រេចឥរិយាបថ មាន
 ព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅគិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី
 (ជាគ្រឿងកំណត់) កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិងខោមនស្ស ក្នុងលោក យ៉ាង
 នេះឯង ។

(១៨១) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ភិក្ខុពិចារណា ។ សំនួរថា
 ចុះបណ្តាពាក្យទាំងនោះ ការពិចារណា តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការ-
 ដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ សេចក្តីមិនវែងឆ្ងល់ ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ
 ណា នេះហៅថា ការពិចារណា ភិក្ខុ ជាអ្នកព្រមព្រៀង មូលមិត
 ចូលទៅជិត អែបនែប ភៀកកើយ ប្រជិតប្រជី ប្រកបព្រម ដោយ
 បញ្ញាជាគ្រឿងពិចារណានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា ភិក្ខុ
 ពិចារណា ។

(១៨២) ពាក្យថា សម្រេចឥរិយាបថ គឺ សម្រេច ប្រព្រឹត្ត
 ភ្លេច សំនៅ ញ៉ាំងអត្តភាពឲ្យរស់នៅ គ្រាប់ទៅ សម្រាក ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបគោលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

[១៨៣] អាតាប័តិ តត្ថ កតតមំ អាតប្បំ ។

យោ ចេតសិកោ វិវិយារន្តោ ។ បេ ។ សម្មា-

វាយាសោ ឥទំ វុច្ឆតិ អាតប្បំ ឥមិទា អាតៈប្បន

ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ ឧបាតតោ សមុចា-

តតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នាតតោ តេន

វុច្ឆតិ អាតាប័តិ ។

[១៨៤] សម្មជាយោតិ តត្ថ កតតមំ សម្ម-

ជញ្ញំ ។ យា បញ្ញា បដាធនា ។ បេ ។ អមា-

ហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ឥទំ វុច្ឆតិ សម្មជញ្ញំ

ឥមិទា សម្មជញ្ញោ ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ

ឧបាតតោ សមុចាតតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ

សមន្នាតតោ តេន វុច្ឆតិ សម្មជាយោតិ ។

[១៨៥] សតិមាតិ តត្ថ កតតមា សតិ ។ យា

សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ អយំ វុច្ឆតិ សតិ

(១៨៣) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅ

កិលេស ។ សំនួរថា ចុះបណ្តាពាក្យទាំងនោះ សេចក្តីព្យាយាមជាគ្រឿង

ដុតកំដៅកិលេស តើដូចម្តេច ។ ការប្រាសព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត

។ បេ ។ សេចក្តីព្យាយាមត្រូវ ណា នេះហៅថា សេចក្តីព្យាយាមជា

គ្រឿងដុតកំដៅកិលេស គិត្ត ជាអ្នកព្រមព្រៀង មូលមិត ចូលទៅជិត

សែបសែប កៀកកើយ ប្រជិតប្រជី ប្រកបព្រម ដោយព្យាយាមជាគ្រឿង

ដុតកំដៅកិលេសនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានព្យាយាម

ជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ។

[១៨៤] សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ជាអ្នកដឹងខ្លួន ។ សំនួរថា ចុះ

បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា ការដឹងខ្លួន តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា

ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ សេចក្តីមិនខឹងផ្អើល ការពិចារណាឱ្យធម៌ ការ

ឃើញត្រូវ ណា នេះហៅថា ការដឹងខ្លួន គិត្ត ជាអ្នកព្រមព្រៀង

មូលមិត ចូលទៅជិត សែបសែប កៀកកើយ ប្រជិតប្រជី ប្រកប

ព្រម ដោយការដឹងខ្លួននេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ជាអ្នក

ដឹងខ្លួន ។

(១៨៥) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានស្មារតី ។ សំនួរថា ចុះ

បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា ស្មារតី តើដូចម្តេច ។ ការព្យា

ការនឹកឃើញ ។ បេ ។ ការព្យាត្រូវ ណា នេះហៅថា ស្មារតី

ឥណ្ឌេ សុតិយា ធុប្បតោ លោភិ សុប្បតោ
ធុបាតតោ សុប្បាតតោ ធុបបណ្ណោ សុប្បបណ្ណោ
សមណ្ឌតតោ តេជ វុច្ឆតិ សុតិមាតិ ។

[១៨៦] វិជយេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាដោមន-
ស្សន្តិ តត្ថ តត្ថមា លោកោ ។ ស្មេវ តាឃោ
លោកោ បញ្ចបិ ធុបាទានត្ថុញ្ចា លោកោ អយំ
វុច្ឆតិ លោកោ ។ តត្ថ តត្ថមា អភិជ្ឈា ។
យោ វាតា សាវតោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សា-
វតោ អយំ វុច្ឆតិ អភិជ្ឈា ។ តត្ថ តត្ថមំ
ដោមនស្សំ ។ យំ ចេតសិកំ អសាតំ ចេតសិកំ
ធុត្ថំ ចេតោសម្មស្សន្តិ អសាតំ ធុត្ថំ វេទយំតំ
ចេតោសម្មស្សន្តិ អសាតា ធុត្ថា វេទនា ឥទំ
វុច្ឆតិ ដោមនស្សំ ។ ឥតិ អយេត្តា អភិជ្ឈា
ឥទេត្តា ដោមនស្សំ ឥមម្ពំ លោកេ វិជិតា ហោន្តិ
បដិវិជិតា សត្តា សមិតា វុបសន្តា អត្ថដ្ឋតា អត្ថ-
ត្ថដ្ឋតា អប្បតា ព្យប្បតា សោសិតា វិសោ-
សិតា ព្យដ្ឋិតតា តេជ វុច្ឆតិ វិជយេយ្យ លោកេ
អភិជ្ឈាដោមនស្សន្តិ ។

ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង មូលមិត ច្បាស់ដឹងត អែបនែប កៀកកើយ
ប្រជិតប្រជី ប្រកបព្រម ដោយស្មារតីនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើប
ពោលថា មានស្មារតី ។

[១៨៦] សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា កំចាត់បដិអភិជ្ឈានិដោមនស្ស
ក្នុងលោក ។ សំខ្លួនថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ លោក តើដូចម្តេច ។
តាមនោះឯង ឈ្មោះថា លោក ធុបាទានត្ថុទាំង ៥ ឈ្មោះថា លោក
នេះហៅថា លោក ។ បណ្តាពាក្យទាំងនេះ អភិជ្ឈា តើដូចម្តេច ។
តម្រេក តម្រេកទាំង ។ បេ ។ តម្រេកទាំងនៃចិត្ត ណា នេះហៅថា
អភិជ្ឈា ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ដោមនស្ស តើដូចម្តេច ។ សេច-
ក្តីមិនត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីខ្ពុក ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត
ការខ្វល់ការម្នា មិនជាទីត្រេកអរ ជាខ្ពុក ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស
សម្មស្ស ខ្ពុកវេទនា មិនជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស
ណា នេះហៅថា ដោមនស្ស ។ ភិក្ខុ ជាអ្នកខ្លួន កំចាត់បដិ ស្ងប់ រម្ងាប់
ស្ងប់យឺត ធ្វើឲ្យវិនាស ធ្វើឲ្យសាបសូន្យ ឲ្យដល់ទៅការខូចខាត ឲ្យ
ដល់ទៅការហិនហោច ឲ្យរើសស្អាត ឲ្យហួតហែង ធ្វើឲ្យបាត់បង់ ឲ្យ
អភិជ្ឈានិដោមនស្សនេះ ក្នុងលោកនេះ ដោយប្រការដូច្នេះ ព្រោះ
ហេតុនោះ ទើបពោលថា កំចាត់បដិអភិជ្ឈានិដោមនស្ស ក្នុងលោក ។

(១៧៧) ធម្មតោ ពិភុត្តំ វាស្សតិ វេទនាសុ
 វេទនាទុមស្សី វិហារតិ ។ ឥធម្មតោ ពិភុត្តំ សុខំ វេទនំ
 វេទយមាធា សុខំ វេទនំ វេទយាមីតិ បដា-
 ធាតិ ទុក្ខំ វេទនំ វេទយមាធា ទុក្ខំ វេទនំ
 វេទយាមីតិ បដាធាតិ អទុក្ខមស្សី វេទនំ
 វេទយមាធា អទុក្ខមស្សី វេទនំ វេទយាមីតិ
 បដាធាតិ សាមីសំ វា សុខំ វេទនំ វេទយមាធា
 សាមីសំ សុខំ វេទនំ វេទយាមីតិ បដាធាតិ
 ឆិកមីសំ វា សុខំ វេទនំ វេទយមាធា ឆិក-
 មីសំ សុខំ វេទនំ វេទយាមីតិ បដាធាតិ សាមី-
 សំ វា ទុក្ខំ វេទនំ វេទយមាធា សាមីសំ
 ទុក្ខំ វេទនំ វេទយាមីតិ បដាធាតិ ឆិកមីសំ
 វា ទុក្ខំ វេទនំ វេទយមាធា ឆិកមីសំ ទុក្ខំ
 វេទនំ វេទយាមីតិ បដាធាតិ សាមីសំ វា អទុ-
 ក្ខមស្សី វេទនំ វេទយមាធា សាមីសំ អទុក្ខ-
 មស្សី វេទនំ វេទយាមីតិ បដាធាតិ ឆិកមីសំ វា
 អទុក្ខមស្សី វេទនំ វេទយមាធា ឆិកមីសំ អទុ-
 ក្ខមស្សី វេទនំ វេទយាមីតិ បដាធាតិ ។ សោ តំ

(១៧៨) ចុះភិក្ខុ ពិចារណាទូរវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ
 ខាងក្នុង កើតដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក៏សាសនានេះ កាលទទួលសុខវេទនា
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលសុខវេទនា កាលទទួលទុក្ខវេទនា ក៏
 ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលទុក្ខវេទនា កាលទទួលអទុក្ខមស្សីវេទនា
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលអទុក្ខមស្សីវេទនា កាលទទួលសុខ-
 វេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលសុខ-
 វេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈ កាលទទួលសុខវេទនា មិនប្រកបដោយ
 អាមិសៈក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលសុខវេទនា មិនប្រកប
 ដោយអាមិសៈ កាលទទួលទុក្ខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈក្តី ក៏ដឹង
 ច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលទុក្ខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈ កាល
 ទទួលទុក្ខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញ
 ទទួលទុក្ខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈ កាលទទួលអទុក្ខមស្សី-
 វេទនាប្រកបដោយអាមិសៈក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលអទុក្ខ-
 មស្សីវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈ កាលទទួលអទុក្ខមស្សីវេទនា
 មិនប្រកបដោយអាមិសៈក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលអទុក្ខ-
 មស្សីវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈ ។ ភិក្ខុនោះ រមែងគប់ក

ធិមិត្តិ អាសេវតិ អាវេតិ តហុលីករោតិ ស្វវត្ថុវិ
 អវត្ថុបេតិ សោ តិ ធិមិត្តិ អាសេវតិ អាវេតិ
 តហុលីករោតិ ស្វវត្ថុវិ អវត្ថុបេតិ តហិទ្ធា វេទ
 ធាស្កុ ចិត្តិ ឧបសិហរតិ ។

(១៨៨) កកបញ្ច ភិក្ខុ តហិទ្ធា វេទធាស្កុ
 វេទធាឧបស្កុ វិហរតិ ។ វេទ ភិក្ខុ សុខំ វេទនំ
 វេទយមាទំ សុខំ វេទនំ វេទយតីតិ បដាធាតិ ធុត្ថុ
 វេទនំ វេទយមាទំ ធុត្ថុ វេទនំ វេទយតីតិ បដាធាតិ
 អធុត្ថុមសុខំ វេទនំ វេទយមាទំ អធុត្ថុមសុខំ វេ
 ទនំ វេទយតីតិ បដាធាតិ សាមិសំ វា សុខំ វេទនំ
 វេទយមាទំ សាមិសំ សុខំ វេទនំ វេទយតីតិ
 បដាធាតិ ធិរមិសំ វា សុខំ វេទនំ វេទយមាទំ
 ធិរមិសំ សុខំ វេទនំ វេទយតីតិ បដាធាតិ សា
 មិសំ វា ធុត្ថុ វេទនំ វេទយមាទំ សាមិសំ ធុត្ថុ
 វេទនំ វេទយតីតិ បដាធាតិ ធិរមិសំ វា ធុត្ថុ
 វេទនំ វេទយមាទំ ធិរមិសំ ធុត្ថុ វេទនំ វេទយ
 តីតិ បដាធាតិ សាមិសំ វា អធុត្ថុមសុខំ វេទនំ
 វេទយមាទំ សាមិសំ អធុត្ថុមសុខំ វេទនំ វេទយតីតិ

អបរំ ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យវេទនានោះ ឲ្យជានិមិត្ត កំណត់ឲ្យវេទនាដែលខ្លួន
 កំណត់ទុកដោយល្អ ភិក្ខុនោះ លុះគប់ក អបរំ ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យវេទនា
 នោះ ឲ្យជានិមិត្ត កំណត់ឲ្យវេទនា ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អហើយ
 វេទនាប្រមូលមក ឲ្យចិត្ត ក្នុងវេទនាខាងក្រៅ ។

(១៨៨) ចុះភិក្ខុ ពិចារណាឲ្យវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ
 ខាងក្រៅ តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក៏សាសនានេះ ដឹងច្បាស់ឲ្យបុគ្គល
 កាលទទួលសុខវេទនាថា បុគ្គលនេះទទួលសុខវេទនា ដឹងច្បាស់ឲ្យបុគ្គល
 កាលទទួលទុកវេទនាថា បុគ្គលនេះទទួលទុកវេទនា ដឹងច្បាស់ឲ្យបុគ្គល
 កាលទទួលអទុក្ខមសុខវេទនាថា បុគ្គលនេះ ទទួលអទុក្ខមសុខវេទនា
 ដឹងច្បាស់ឲ្យបុគ្គល កាលទទួលសុខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈក្តី ថា
 បុគ្គលនេះទទួលសុខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់ឲ្យបុគ្គល
 កាលទទួលសុខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈក្តីថា បុគ្គលនេះទទួល
 សុខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់ឲ្យបុគ្គល កាលទទួល
 ទុកវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈក្តីថា បុគ្គលនេះ ទទួលអទុក្ខវេទនា
 ប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់ ឲ្យបុគ្គល កាលទទួលវេទនា
 មិនប្រកបដោយអាមិសៈក្តីថា បុគ្គលនេះទទួលទុកវេទនា មិនប្រកប
 ដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់ឲ្យបុគ្គល កាលទទួលអទុក្ខមសុខវេទនា ប្រ
 កបដោយអាមិសៈក្តីថា បុគ្គលនេះ ទទួលអទុក្ខមសុខវេទនា ប្រកប
 ដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់ ឲ្យបុគ្គល កាលទទួលអទុក្ខមសុខវេទនា

បដាធាតិ និរាមិសំ វា អនុត្តមសុខំ វេទនំ វេទយតិ វា
 និរាមិសំ អនុត្តមសុខំ វេទនំ វេទយតិ វា បដាធាតិ ។
 សោ តំ និមិត្តំ អាសេវតិ ភាវេតិ តហលីកាភវតិ
 ស្វវត្ថុតំ អវត្ថុបេតិ សោ តំ និមិត្តំ អាសេវិត្វា
 ភាវិត្វា តហលីកាភវិត្វា ស្វវត្ថុតំ អវត្ថុបេត្វា អជ្ឈត្ថ-
 តហិត្វា វេទនាសុ មិត្តំ ឧបសំហរតិ ។

[១២៧] តថត្វា ភិក្ខុ អជ្ឈត្ថតហិត្វា វេទនាសុ
 វេទនាឧបស្ស្គំ វិហរតិ ។ ឥធិ ភិក្ខុ សុខំ វេទនំ
 សុខា វេទនាតិ បដាធាតិ ធុត្តំ វេទនំ ធុត្វា
 វេទនាតិ បដាធាតិ អនុត្តមសុខំ វេទនំ អនុត្តម-
 សុខា វេទនាតិ បដាធាតិ សាមិសំ សុខំ វេទនំ
 សាមិសា សុខា វេទនាតិ បដាធាតិ និរាមិសំ
 សុខំ វេទនំ និរាមិសា សុខា វេទនាតិ បដាធាតិ
 សាមិសំ ធុត្តំ វេទនំ សាមិសា ធុត្វា វេទនាតិ បដា-
 ធាតិ និរាមិសំ ធុត្តំ វេទនំ និរាមិសា ធុត្វា វេទនាតិ
 បដាធាតិ សាមិសំ អនុត្តមសុខំ វេទនំ សាមិសា អ-
 នុត្តមសុខា វេទនាតិ បដាធាតិ និរាមិសំ អនុត្តមសុខំ
 វេទនំ និរាមិសា អនុត្តមសុខា វេទនាតិ បដាធាតិ

មិនប្រកបដោយអាមិសៈ ក្តីថា ចុត្តលនេះទទួលអនុត្តមសុខវេទនា មិន
 ប្រកបដោយអាមិសៈ ។ ភិក្ខុនោះ រមែងគប់រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យ
 វេទនានោះ ឲ្យជាមិត្ត កំណត់ឲ្យវេទនា ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយ
 ល្អ ភិក្ខុនោះ លុះគប់រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យវេទនានោះ ឲ្យ
 ជាមិត្ត កំណត់ឲ្យវេទនា ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អហើយ រមែង
 ប្រមូលមកនូវចិត្ត ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ទាំងខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅ ។

[១២៨] ចុះភិក្ខុ ពិចារណានូវវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ
 ខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅ តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ដឹងច្បាស់
 នូវសុខវេទនាថា សុខវេទនា ដឹងច្បាស់ នូវទុក្ខវេទនាថា ទុក្ខវេទនា
 ដឹងច្បាស់នូវអនុត្តមសុខវេទនាថា អនុត្តមសុខវេទនា ដឹងច្បាស់នូវ
 សុខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈថា សុខវេទនា ប្រកបដោយអា-
 មិសៈ ដឹងច្បាស់នូវសុខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈថា សុខ-
 វេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់នូវទុក្ខវេទនា ប្រកបដោយ
 អាមិសៈថា ទុក្ខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់នូវទុក្ខវេទនា
 មិនប្រកបដោយអាមិសៈថា ទុក្ខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹង
 ច្បាស់នូវអនុត្តមសុខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈថា អនុត្តមសុខ-
 វេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់នូវអនុត្តមសុខវេទនា មិន
 ប្រកបដោយអាមិសៈថា អនុត្តមសុខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈ

ឃុំ ភិក្ខុ អដ្ឋត្ថតាមិទ្ធា វេទនាសុ វេទនាធម្មស្សី
 វិហារតិ អាតាមី សម្មជាតោ សតិមា វិធម្យ
 លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ ។

[១៩០] អធម្មស្សីតិ ។ បេ ។ វិហារតិ ។ បេ ។
 អាតាមីតិ ។ បេ ។ សម្មជាតោតិ ។ បេ ។ សតិមា-
 តិ ។ បេ ។ វិធម្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្ស-
 ន្តិ តត្ថ កតតមោ លោកោ ។ សាយេវ វេទនា
 លោកោ បញ្ចមិ ឧបាទានក្ខត្វា លោកោ អយំ
 វុច្ចតិ លោកោ ។ តត្ថ កតតមា អភិជ្ឈា ។ យោ
 វាតោ សារាតោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សារាតោ អយំ
 វុច្ចតិ អភិជ្ឈា ។ តត្ថ កតតមំ ទោមនស្សំ ។ យំ
 ចេតសិកំ អសាតំ ចេតសិកំ ទុក្ខំ ចេតោ-
 សម្មស្សដំ អសាតំ ទុក្ខំ វេទយិតំ ចេតោសម្មស្សជា
 អសាតា ទុក្ខា វេទនា ឥទំ វុច្ចតិ ទោមនស្សំ ។

ភិក្ខុវិចារណា ឌូវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ
 សម្រេចអវិយាបថ មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹង
 ខ្លួន មានស្មារតី (ជាគ្រឿងកំណត់) កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិងទោមនស្ស
 ក្នុងលោក យ៉ាងនេះឯង ។

[១៩០] សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ភិក្ខុវិចារណា ។ បេ ។ ពាក្យ
 ថា សម្រេចអវិយាបថ ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានព្យាយាម
 ជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា អ្នកដឹងខ្លួន
 ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានស្មារតី ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា
 កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិងទោមនស្ស ក្នុងលោក ។ សំខ្លួនថា ចុះបណ្តា
 ពាក្យទាំងនោះ លោក តើដូចម្តេច ។ វេទនានោះឯង ឈ្មោះថា
 លោក ។ បាទានក្ខន្ធទាំង ៥ ឈ្មោះថា លោក នេះហៅថា លោក ។
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ អភិជ្ឈា តើដូចម្តេច ។ គម្រេក គម្រេកខ្លាំង
 ។ បេ ។ គម្រេកខ្លាំង នៃចិត្ត ណា នេះហៅថា អភិជ្ឈា ។ បណ្តា
 ពាក្យទាំងនោះ ទោមនស្ស តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីមិនត្រេកអរ
 ប្រព្រឹត្តនៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីទុក្ខ ប្រព្រឹត្តនៅក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្នាក់
 មិនជាវិគ្រេកអរ ជាទុក្ខដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស ទុក្ខវេទនា មិន
 ជាវិគ្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស នេះហៅថា ទោមនស្ស ។

សតិប្បដ្ឋានវិក្កេ សុត្តន្តកថាដំបូង

សតិប្បដ្ឋានវិក្កេ សុត្តន្តកថាដំបូង

ឥតិ អយេត្តា អភិជ្ឈា ឥនត្តា ដោមនស្សំ ឥបរិក្ខំ លោ-
 កេន វិនិតា ហោន្តិ បដិវិនិតា សន្តា សមិតា វុបសន្តា
 អត្តត្ថតា អត្តត្ថតា អប្បតា ព្យប្បតា សោសិតា
 វិសោសិតា ព្យត្តិតតា តេន វុច្ចតិ វិនិយម្យ លោកេ
 អភិជ្ឈា ដោមនស្សំ ។

ពួកដទៃក្នុងលោកនេះ ភិក្ខុ ជាអ្នកខ្លាច កំបាត់បង់ ស្លាប់ ទ្វេប្រដាប់ ស្លាប់
 ឈឺធ្ងន់ ធ្វើឱ្យវិនាស ធ្វើឱ្យសាច់ស្លូត ឱ្យដល់ឱ្យការរួចរាន ឱ្យដល់
 ឱ្យការហ៊ានហោះ ឱ្យរើសស្លូត ឱ្យហួតវិវាង ធ្វើឱ្យបាត់បង់ ឱ្យអភិជ្ឈា
 និងខាមនស្សនេះ ក្នុងលោកនេះ ដោយប្រការដូច្នេះ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបពោលថា កំបាត់បង់អភិជ្ឈានិងខាមនស្ស ក្នុងលោក ។

វេទនាបុប្ផស្មតាទិទ្ទេសោ ។

ចប់ វេទនាបុប្ផស្មតាទិទ្ទេសោ ។

(១៧១) តថាត្ថា ភិក្ខុ អជ្ឈន្តិ ចិត្តេ ចិត្តា-
 នុបស្សី វិហរតិ ។ ឥន ភិក្ខុ សភាតំ វា ចិត្តំ
 សភាតំ មេ ចិត្តន្តិ បជាធាតិ វីតរាតំ វា ចិត្តំ វីត-
 រាតំ មេ ចិត្តន្តិ បជាធាតិ សនោសំ វា ចិត្តំ ស-
 នោសំ មេ ចិត្តន្តិ បជាធាតិ វីតនោសំ វា ចិត្តំ
 វីតនោសំ មេ ចិត្តន្តិ បជាធាតិ សមោហំ វា
 ចិត្តំ សមោហំ មេ ចិត្តន្តិ បជាធាតិ វីតសមោហំ
 វា ចិត្តំ វីតសមោហំ មេ ចិត្តន្តិ បជាធាតិ សង្ខតំ
 វា ចិត្តំ សង្ខតំ មេ ចិត្តន្តិ បជាធាតិ វីតសង្ខតំ
 វា ចិត្តំ វីតសង្ខតំ មេ ចិត្តន្តិ បជាធាតិ

(១៧១) ចុះភិក្ខុ ពិចារណាឱ្យចិត្ត ក្នុងចិត្តខាងក្នុង តើដូចម្តេច ។
 ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ទោះចិត្តប្រកបដោយពន្លឺ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្ត
 របស់ពន្លឺអញ ប្រកបដោយពន្លឺ ទោះចិត្តប្រាសចាកពន្លឺ ក៏ដឹងច្បាស់
 ថា ចិត្តរបស់ពន្លឺអញ ប្រាសចាកពន្លឺ ទោះចិត្តប្រកបដោយទោសៈ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់ពន្លឺអញ ប្រកបដោយទោសៈ ទោះចិត្តប្រាស
 ចាកទោសៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់ពន្លឺអញ ប្រាសចាកទោសៈ
 ទោះចិត្តប្រកបដោយមោហៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់ពន្លឺអញ ប្រកប
 ដោយមោហៈ ទោះចិត្តប្រាសចាកមោហៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់ពន្លឺ
 អញ ប្រាសចាកមោហៈ ទោះចិត្តអញ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់ពន្លឺអញ
 អញ ទោះចិត្តឈមមាយ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់ពន្លឺអញ ឈមមាយ

បហាក្កតំ វា ចិត្តំ បហាក្កតំ មេ ចិត្តន្តិ បជាធាតិ
 អមហាក្កតំ វា ចិត្តំ អមហាក្កតំ មេ ចិត្តន្តិ បជា-
 ធាតិ សធុត្តរំ វា ចិត្តំ សធុត្តរំ មេ ចិត្តន្តិ បជា-
 ធាតិ អធុត្តរំ វា ចិត្តំ អធុត្តរំ មេ ចិត្តន្តិ បជាធាតិ
 សមាហិតំ វា ចិត្តំ សមាហិតំ មេ ចិត្តន្តិ បជា-
 ធាតិ អសមាហិតំ វា ចិត្តំ អសមាហិតំ មេ ចិត្តន្តិ
 បជាធាតិ វិមុត្តំ វា ចិត្តំ វិមុត្តំ មេ ចិត្តន្តិ បជា-
 ធាតិ អវិមុត្តំ វា ចិត្តំ អវិមុត្តំ មេ ចិត្តន្តិ បជា-
 ធាតិ ។ សោ តំ ធិមិត្តំ អាសេវិតិ ភាវេតិ
 តហុលីករោតិ សូវត្ថិតំ អវត្ថុបេតិ សោ តំ ធិមិត្តំ
 អាសេវិត្វា ភាវេត្វា តហុលីករិត្វា សូវត្ថិតំ អវត្ថុបេត្វា
 តហិទ្វា ចិត្តេ ចិត្តំ ឧបសំហារតិ ។

[១៩២] កថញ្ច ភិក្ខុ តហិទ្វា ចិត្តេ ចិត្តា-
 ធុបស្សី វិហារតិ ។ ឥធិ ភិក្ខុ សរាភំ វាស្សី
 ចិត្តំ សរាភស្ស ចិត្តន្តិ បជាធាតិ វិភរាភំ
 វាស្ស ចិត្តំ វិភរាភស្ស ចិត្តន្តិ បជាធាតិ

ពោះចិត្តជាមហាក្កតៈ (ប្រាវចនធិអប្បាវចន) ក៏ដឹងច្បាស់ ថា
 ចិត្តរបស់អាត្មាអញ ជាមហាក្កតៈ ពោះចិត្តមិនមែនជាមហាក្កតៈ (កាមា-
 វចន) ក៏ដឹងច្បាស់ ថា ចិត្តរបស់អាត្មាអញ មិនមែនជាមហាក្កតៈ
 ពោះចិត្តជាសធុត្តរៈ (កាមាវចន) ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អាត្មា
 អញ ជាសធុត្តរៈ ពោះចិត្តជាអធុត្តរៈ (ប្រាវចនធិអប្បាវចន) ក៏ដឹង
 ច្បាស់ ថា ចិត្តរបស់អាត្មាអញ ជាអធុត្តរៈ ពោះចិត្តតាំងនៅមាំ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អាត្មាអញ តាំងនៅមាំ ពោះចិត្តមិនតាំងនៅមាំ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អាត្មាអញ មិនតាំងនៅមាំ ពោះចិត្តច្រប្រស្រឡះ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អាត្មាអញ ច្រប្រស្រឡះ ពោះចិត្តមិនខាន់រួច
 ប្រស្រឡះ (ចាកកាសិក្កិលស) ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អាត្មាអញ មិន
 ខាន់រួចប្រស្រឡះ ។ ភិក្ខុនោះ វេទន៍គប់កេ អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ខ្លាចចិត្តនោះ ឲ្យ
 ជានិមិត្ត កំណត់ខ្លាចចិត្ត ដែលខ្លួនកំណត់ខ្លាចដោយល្អ ភិក្ខុនោះ លុះគប់
 កេ អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ខ្លាចចិត្តនោះ ឲ្យជានិមិត្ត កំណត់ខ្លាចចិត្ត ដែលខ្លួន
 កំណត់ខ្លាចដោយល្អហើយ វេទន៍ប្រមូលមកខ្លាចចិត្ត ក្នុងចិត្តខាងក្រៅ ។

(១៩២) ចុះភិក្ខុ ពិចារណាខ្លាចចិត្ត ក្នុងចិត្តខាងក្រៅ តើដូច
 ម្តេច ។ ភិក្ខុក៏សាសនានេះ ពោះចិត្តរបស់គេ ប្រកបដោយរាគៈ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ប្រកបដោយរាគៈ ពោះចិត្តរបស់គេ
 ប្រាសចាករាគៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ប្រាសចាករាគៈ

សព្វប្បដ្ឋានវិវត្តេ សុត្តន្តកថាខណ្ឌ

សព្វប្បដ្ឋានវិវត្តេ សុត្តន្តកថាខណ្ឌ

សោនាសំ វាស្ស ចិត្តំ សោនាសស្ស ចិត្តន្តិ បដា-
 នាតិ វីតនោសំ វាស្ស ចិត្តំ វីតនោសស្ស ចិត្តន្តិ
 បដានាតិ សមោហំ វាស្ស ចិត្តំ សមោហស្ស
 ចិត្តន្តិ បដានាតិ វីតមោហំ វាស្ស ចិត្តំ វីតមោ-
 ហស្ស ចិត្តន្តិ បដានាតិ សង្ខតំ វាស្ស ចិត្តំ សង្ខ-
 តស្ស ចិត្តន្តិ បដានាតិ វិក្ខតំ វាស្ស ចិត្តំ
 វិក្ខតស្ស ចិត្តន្តិ បដានាតិ មហក្ខតំ វាស្ស ចិត្តំ
 មហក្ខតស្ស ចិត្តន្តិ បដានាតិ អមហក្ខតំ វាស្ស
 ចិត្តំ អមហក្ខតស្ស ចិត្តន្តិ បដានាតិ សទ្ទតំ វាស្ស
 ចិត្តំ សទ្ទតស្ស ចិត្តន្តិ បដានាតិ អនុតំ វាស្ស
 ចិត្តំ អនុតស្ស ចិត្តន្តិ បដានាតិ សមាហិតំ វាស្ស
 ចិត្តំ សមាហិតស្ស ចិត្តន្តិ បដានាតិ អសមាហិ-
 តំ វាស្ស ចិត្តំ អសមាហិតស្ស ចិត្តន្តិ បដានាតិ
 វិមុត្តំ វាស្ស ចិត្តំ វិមុត្តស្ស ចិត្តន្តិ បដានាតិ អវិ-
 មុត្តំ វាស្ស ចិត្តំ អវិមុត្តស្ស ចិត្តន្តិ បដានាតិ ។

ទោះចិត្តរបស់គេ ប្រកបដោយពោសៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ
 ប្រកបដោយពោសៈ ទោះចិត្តរបស់គេ ប្រាសចាកពោសៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា
 ចិត្តរបស់គេ ប្រាសចាកពោសៈ ទោះចិត្តរបស់គេ ប្រកបដោយទោហៈ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ប្រកបដោយទោហៈ ទោះចិត្តរបស់គេ
 ប្រាសចាកទោហៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ប្រាសចាកទោហៈ
 ទោះចិត្តរបស់គេ ឬញា ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ឬញា ទោះ
 ចិត្តរបស់គេ រយមាយ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ រយមាយ
 ទោះចិត្តរបស់គេ ជាមហក្ខតៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ជា
 មហក្ខតៈ ទោះចិត្តរបស់គេ មិនមែនជាមហក្ខតៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្ត
 របស់គេ មិនមែនជាមហក្ខតៈ ទោះចិត្តរបស់គេ ជាសទ្ទតៈ ក៏ដឹង
 ច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ជាសទ្ទតៈ ទោះចិត្តរបស់គេ ជាអនុតៈ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ជាអនុតៈ ទោះចិត្តរបស់គេ ជាសមាហិតៈ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ជាសមាហិតៈ ទោះចិត្តរបស់គេ ជាអសមាហិតៈ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ជាអសមាហិតៈ ទោះចិត្តរបស់គេ ជាវិមុត្តៈ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ជាវិមុត្តៈ ទោះចិត្តរបស់គេ ជាអវិមុត្តៈ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ជាអវិមុត្តៈ ទោះចិត្តរបស់គេ ជាអវិមុត្តៈ ។

សោ តំ និមិត្តំ អាសេវតិ ភាវតិ តហុលីតវោហិ
 សូត្រតំ អវត្ថុបេតិ សោ តំ និមិត្តំ អាសេវតិ
 ភាវតិ តហុលីតវោហិ សូត្រតំ អវត្ថុបេតិ អដ្ឋត្ថ-
 តហិទ្ធា ចិន្តេ ចិត្តំ ឧបសិហាតិ ។

[១៩៣] កថាខណ្ឌ ភិក្ខុ អដ្ឋត្ថតហិទ្ធា ចិន្តេ
 ចិត្តានុបស្សី វិហាតិ ។ ៥៨ ភិក្ខុ សភាតំ វា ចិត្តំ
 សភាតំ ចិត្តន្តិ បដាធាតិ វីតភាតំ វា ចិត្តំ វីតភាតំ
 ចិត្តន្តិ បដាធាតិ សនោសំ វា ចិត្តំ សនោសំ
 ចិត្តន្តិ បដាធាតិ វីតនោសំ វា ចិត្តំ វីតនោសំ ចិត្តន្តិ
 បដាធាតិ សមោហំ វា ចិត្តំ សមោហំ ចិត្តន្តិ
 បដាធាតិ វីតសមោហំ វា ចិត្តំ វីតសមោហំ ចិត្តន្តិ
 បដាធាតិ សង្ខតំ វា ចិត្តំ សង្ខតំ ចិត្តន្តិ បដាធាតិ
 វិក្ខតំ វា ចិត្តំ វិក្ខតំ ចិត្តន្តិ បដាធាតិ មហក្ខតំ វា
 ចិត្តំ មហក្ខតំ ចិត្តន្តិ បដាធាតិ អមហក្ខតំ វា ចិត្តំ
 អមហក្ខតំ ចិត្តន្តិ បដាធាតិ សធុត្ថំ វា ចិត្តំ សធុត្ថំ
 ចិត្តន្តិ បដាធាតិ អនុត្ថំ វា ចិត្តំ អនុត្ថំ ចិត្តន្តិ បដា-
 ធាតិ សមាហតំ វា ចិត្តំ សមាហតំ ចិត្តន្តិ បដាធាតិ

ភិក្ខុនោ វេមនិអប់រេ អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យចិត្តនោះឲ្យជាចិត្ត
 កំណត់ឬវិក្ខុ ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អ ភិក្ខុនោះ លុះគប់រក
 អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ចំពោះចិត្តនោះឲ្យជាចិត្ត កំណត់ឲ្យចិត្ត
 ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អហើយ វេមនិប្រមូលមកឲ្យចិត្ត ក្នុងចិត្ត
 ខាងក្នុងនឹងខាងក្រៅ ។

[១៩៣] ចុះភិក្ខុ ពិចារណាឲ្យចិត្ត ក្នុងចិត្ត ខាងក្នុងនឹងខាងក្រៅ
 តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុសាសនានេះ ពោះចិត្តប្រកបដោយពតៈ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តប្រកបដោយពតៈ ពោះចិត្តប្រាសចាកពតៈ ក៏ដឹង
 ច្បាស់ថា ចិត្តប្រាសចាកពតៈ ពោះចិត្តប្រកបដោយភោសៈ ក៏ដឹង
 ច្បាស់ថា ចិត្តប្រកបដោយភោសៈ ពោះចិត្តប្រាសចាកភោសៈ ក៏ដឹង
 ច្បាស់ថា ចិត្តប្រកបដោយភោសៈ ពោះចិត្តប្រកបដោយមាហៈ ក៏ដឹង
 ច្បាស់ថា ចិត្តប្រកបដោយមាហៈ ពោះចិត្តប្រាសចាកមាហៈ ក៏ដឹង
 ច្បាស់ថា ចិត្តប្រាសចាកមាហៈ ពោះចិត្តព្រាហ្ម ក៏ដឹងច្បាស់ថា
 ចិត្តព្រាហ្ម ពោះចិត្តព្រាហ្មមាយ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តព្រាហ្មមាយ ពោះ
 ចិត្តជាមហក្ខតៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តជាមហក្ខតៈ ពោះចិត្តមិនមែនជា
 មហក្ខតៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តមិនមែនជាមហក្ខតៈ ពោះចិត្តជាសធុត្ថៈ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តជាសធុត្ថៈ ពោះចិត្តជាអនុត្ថៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា
 ចិត្តជាអនុត្ថៈ ពោះចិត្តតាំងនៅមាំ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តតាំងនៅមាំ

អសមាហិតំ វា ចិត្តំ អសមាហិតំ ចិត្តន្តំ បដាបាតិ
 វិមុត្តំ វា ចិត្តំ វិមុត្តំ ចិត្តន្តំ បដាបាតិ វិមុត្តំ វា
 ចិត្តំ អវិមុត្តំ ចិត្តន្តំ បដាបាតិ ឯវំ ភិក្ខុ អដ្ឋង្គតហៈ-
 ទ្វា ចិត្តេ ចិត្តាទុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្មជាតោ
 សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ ។

[១៩២] អនុបស្សីតិ ។ បេ ។ វិហរតីតិ ។ បេ ។
 អាតាបីតិ ។ បេ ។ សម្មជាតោតិ ។ បេ ។ សតិមា-
 តិ ។ បេ ។ វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សន្តំ ។
 តត្ថ កតមោ លោកោ ។ នំយេវ ចិត្តំ លោ-
 កោ បញ្ចបិ ទុបាទានត្វា លោកោ អយំ វុច្ចតិ
 លោកោ ។ តត្ថ កតមា អភិជ្ឈា ។ យោ ភកោ
 សាវកោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សាវកោ អយំ វុច្ចតិ
 អភិជ្ឈា ។ តត្ថ កតមំ ទោមនស្សំ ។ យំ ចេត-
 សិកំ អសាតំ ចេតសិកំ ទុក្ខំ ចេតាសម្មស្សនំ
 អសាតំ ទុក្ខំ វេទយំតំ ចេតាសម្មស្សនំ អសា-
 តា ទុក្ខា វេទនា ឥទំ វុច្ចតិ ទោមនស្សំ ។

ពោះចិត្តមិនតាំងនៅមាំ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តមិនតាំងនៅមាំ ពោះចិត្តរួច
 ស្រឡះ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរួចស្រឡះ ពោះចិត្តមិនខាន់រួចស្រឡះ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តមិនខាន់រួចស្រឡះ ភិក្ខុ ពិចារណាចិត្ត ក្នុងចិត្ត
 ខាងក្នុងនឹងខាងក្រៅ សម្រេចអរិយាបថ មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុត
 កំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំចាត់បង់ អតិជ្ឈានិន្ទោម-
 នស្សក្នុងលោក យ៉ាងនេះឯង ។

[១៩២] សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ភិក្ខុ ពិចារណា ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់
 ពាក្យថា សម្រេចអរិយាបថ ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានព្យាយាម
 ជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ជាអ្នកដឹង
 ខ្លួន ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានស្មារតី ។ បេ ។ សេចក្តី
 ត្រង់ពាក្យថា កំចាត់បង់អតិជ្ឈានិន្ទោមនស្ស ក្នុងលោក ។ សំខ្លួនថា
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ លោក តើដូចម្តេច ។ ចិត្តនោះឯង ឈ្មោះ
 ថា លោក ទុបាទានក្នុងទាំង ៥ ឈ្មោះថា លោក នេះហៅថា លោក ។
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ អភិជ្ឈា តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេក
 ខ្វាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្វាំង នៃចិត្ត ណា នេះហៅថា អភិជ្ឈា ។
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ទោមនស្ស តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីមិនត្រេកអរ
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីទុក្ខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការខ្វល់ការម្នាក់
 មិនជាច្រើតអរ ជាទុក្ខ ដែលកើតអំពីចេតាសម្មស្ស ទុក្ខវេទនា មិនជា
 ច្រើតអរ ដែលកើតអំពីចេតាសម្មស្ស ណា នេះហៅថា ទោមនស្ស ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ឥតិ អយត្តា អភិជ្ឈា ឥនត្តា ឆោមនស្សំ ឥប្បា
 លោកេ វិជិតា ហោត្តិ បដិវិជិតា សន្តា សមិតា
 វុបសន្តា អត្តត្ថតា អត្តត្ថតា អប្បិតា ព្យប្បិតា
 សោសិតា វិសោសិតា ព្យត្តិតតា តេន វុទ្ធតិ
 វិនិយម្យ លោកេ អភិជ្ឈាឆោមនស្សំ ។

ចិក្ខាទុបស្សនាធិស្សោ ។

[១៩៥] កថត្តា ភិក្ខុ អជ្ឈត្តំ ធម្មេសុ ធម្មា-
 ទុបស្សំ វិហារតិ ។ ឥន ភិក្ខុ សន្តំ វា
 អជ្ឈត្តំ កាមច្ឆន្ទំ អត្តំ មេ អជ្ឈត្តំ កាមច្ឆន្ទាតិ
 បដាធាតិ អសន្តំ វា អជ្ឈត្តំ កាមច្ឆន្ទំ ធន្តំ មេ
 អជ្ឈត្តំ កាមច្ឆន្ទាតិ បដាធាតិ យថា ច អនុប្ប-
 ទ្ទស្ស កាមច្ឆន្ទស្ស ឧប្បាទោ ហោតិ តត្ថា
 បដាធាតិ យថា ច ឧប្បទ្ទស្ស កាមច្ឆន្ទស្ស
 បហានំ ហោតិ តត្ថា បដាធាតិ យថា ច
 បហ័នស្ស កាមច្ឆន្ទស្ស អាយតី អនុប្បាទោ
 ហោតិ តត្ថា បដាធាតិ សន្តំ វា អជ្ឈត្តំ ព្យា-
 ទាទំ ។ បេ ។ សន្តំ វា អជ្ឈត្តំ បីនមិទ្ធិ ។ បេ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

អភិជ្ឈានេះផង ចោមនស្សនេះផង វេទនមាន ដោយប្រការដូច្នេះ
 ពួកដទៃក្នុងលោកនេះ ជាអត្តន្តាន កំចាត់បង់ ស្ងប់ ម្លប់ ស្ងប់ឈឹង
 ធ្វើឲ្យវិនាស ធ្វើឲ្យសាបសូន្យ ឲ្យដល់ខ្ញុំការខូចខាត ឲ្យដល់ខ្ញុំការ
 ហ៊ានហោច ឲ្យរើសស្អុត ឲ្យហួតហែង ធ្វើឲ្យបាត់បង់ ក្រោលហេតុ
 នោះ ទើបអោយថា កំចាត់បង់អភិជ្ឈានឹងចោមនស្ស ក្នុងលោក ។

ចប់ ចិក្ខាទុបស្សនាធិស្សោ ។

[១៩៥] ចុះភិក្ខុ ពិចារណាឲ្យធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយខាងក្នុង
 តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ដឹងច្បាស់ខ្ញុំកាមច្ចន្ទៈខាងក្នុង
 កាលមាន ថា កាមច្ចន្ទៈខាងក្នុងរបស់ភាគាគត្យមាន ឬ ដឹងច្បាស់ខ្ញុំ
 កាមច្ចន្ទៈខាងក្នុង កាលមិនមាន ថា កាមច្ចន្ទៈខាងក្នុងរបស់ភាគាគត្យ
 មិនមាន ការកើតឡើងនៃកាមច្ចន្ទៈ ដែលមិនខានកើតឡើង ដោយ
 ហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ ខ្ញុំហេតុនោះផង ការលះបង់ខ្ញុំកាមច្ចន្ទៈ ដែល
 កើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ខ្ញុំហេតុនោះផង ការ
 មិនកើតតទៅ នៃកាមច្ចន្ទៈ ដែលខ្លួនលះបង់ហើយ ដោយហេតុណា
 ក៏ដឹងច្បាស់ ខ្ញុំហេតុនោះផង ភិក្ខុ ដឹងច្បាស់ ខ្ញុំព្យាបាទខាងក្នុង
 កាលមាន ។ បេ ។ ខ្ញុំចិនមិទ្ធានខាងក្នុង កាលមាន ។ បេ ។

សង្ខំ វា អដ្ឋង្គិ ទុច្ចតកុក្កុធំ ។ បេ ។ សង្ខំ វា
អដ្ឋង្គិ វិចីកិធំ អត្ថំ មេ អដ្ឋង្គិ វិចីកិញ្ញាតិ បដា-
នាតិ អសង្ខំ វា អដ្ឋង្គិ វិចីកិធំ នត្ថំ មេ អដ្ឋង្គិ
វិចីកិញ្ញាតិ បដានាតិ យថា ច អនុប្បន្នាយ វិចី-
កិញ្ញាយ ឧប្បនោ ហោតិ តព្វ បដានាតិ យថា
ច ឧប្បន្នាយ វិចីកិញ្ញាយ បហានំ ហោតិ តព្វ
បដានាតិ យថា ច បហិនាយ វិចីកិញ្ញាយ អាយ-
តិ អនុប្បនោ ហោតិ តព្វ បដានាតិ ។ សង្ខំ
វា អដ្ឋង្គិ សតិសម្មាជ្ឈង្គំ អត្ថំ មេ អដ្ឋង្គិ សតិ-
សម្មាជ្ឈង្គាតិ បដានាតិ អសង្ខំ វា អដ្ឋង្គិ សតិ-
សម្មាជ្ឈង្គំ នត្ថំ មេ អដ្ឋង្គិ សតិសម្មាជ្ឈង្គាតិ
បដានាតិ យថា ច អនុប្បន្នស្ស សតិសម្មាជ្ឈ-
ង្គស្ស ឧប្បនោ ហោតិ តព្វ បដានាតិ យថា
ច ឧប្បន្នស្ស សតិសម្មាជ្ឈង្គស្ស ភារណាចារឹប្បរ-
ហោតិ តព្វ បដានាតិ សង្ខំ វា អដ្ឋង្គិ ធម្មវិច-
យសម្មាជ្ឈង្គំ ។ បេ ។ សង្ខំ វា អដ្ឋង្គិ វិគីយសម្មា-
ជ្ឈង្គំ ។ បេ ។ សង្ខំ វា អដ្ឋង្គិ បតិសម្មាជ្ឈង្គំ ។ បេ ។

សត្វប្រដាប់វិញ្ញាណ សត្វនាគាជនីយ

ខ្ញុំវិចិត្តចារ្យខាងក្នុង កាលមាន ៗ បេ ៗ ខ្ញុំវិចិត្តចារ្យខាងក្នុង កាលមាន
 ថា វិចិត្តចារ្យខាងក្នុងរបស់អាគ្នាអញមាន ឬ ដឹងច្បាស់ ខ្ញុំវិចិត្តចារ្យខាងក្នុង
 កាលមិនមាន ថា វិចិត្តចារ្យខាងក្នុងរបស់អាគ្នាអញមិនមាន ការកើត
 ឡើង នៃវិចិត្តចារ្យ ដែលមិនទាន់កើតឡើង ដោយហេតុណា ក៏ដឹង
 ច្បាស់ ខ្ញុំហេតុនោះផង កាលនេះបង្ខំវិចិត្តចារ្យ ដែលកើតឡើងហើយ
 ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ ខ្ញុំហេតុនោះផង កាលនេះកើតទៅ នៃ
 វិចិត្តចារ្យដែលខ្លួននេះបង្ខំហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ ខ្ញុំហេតុ
 នោះផង ។ គិត ដឹងច្បាស់ខ្ញុំសតិសម្មាជ្ឈង្គខាងក្នុង កាលមាន ថា
 សតិសម្មាជ្ឈង្គខាងក្នុង របស់អាគ្នាអញមាន ឬ ដឹងច្បាស់ ខ្ញុំសតិ-
 សម្មាជ្ឈង្គខាងក្នុង កាលមិនមាន ថា សតិសម្មាជ្ឈង្គខាងក្នុង របស់
 អាគ្នាអញមិនមាន ការកើតឡើងនៃសតិសម្មាជ្ឈង្គ ដែលមិនទាន់កើត
 ឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ ខ្ញុំហេតុនោះផង កាលពេញ
 លេញដោយការវិនិច្ឆ័យ នៃសតិសម្មាជ្ឈង្គ ដែលកើតឡើងហើយ ដោយ
 ហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ ខ្ញុំហេតុនោះផង ដឹងច្បាស់ ខ្ញុំធម្មវិចារ្យ-
 សម្មាជ្ឈង្គខាងក្នុង កាលមាន ។ បេ ។ ខ្ញុំវិចិត្តចារ្យសម្មាជ្ឈង្គខាងក្នុង
 កាលមាន ។ បេ ។ ខ្ញុំសតិសម្មាជ្ឈង្គខាងក្នុង កាលមាន ។ បេ ។

សន្និ កំ អស្សន្តំ បស្សន្តិ សម្មាសម្ពុទ្ធិ ។ បេ ។ សន្និ កំ
 អស្សន្តំ សមាធិសម្មាសម្ពុទ្ធិ ។ បេ ។ សន្និ កំ អស្សន្តំ
 ទេវតាសម្មាសម្ពុទ្ធិ អត្ថំ បេ អស្សន្តំ ទេវតាសម្មា-
 សម្មាសម្ពុទ្ធិ បដាធាតិ អសន្និ កំ អស្សន្តំ ទេវតាសម្មា-
 សម្មាសម្ពុទ្ធិ ធម្មំ បេ អស្សន្តំ ទេវតាសម្មាសម្មាសម្ពុទ្ធិ
 បដាធាតិ យថា ច អនុប្បន្នស្ស ទេវតាសម្មា-
 សម្មាសម្ពុទ្ធិ ទប្បន្នោ ហោតិ តត្ថា បដាធាតិ យថា ច
 ទប្បន្នស្ស ទេវតាសម្មាសម្មាសម្ពុទ្ធិស្ស ភាវនាចារិយ្យ
 ហោតិ តត្ថា បដាធាតិ ។ សោ តំ ធិមិត្តំ អា-
 សេវិតំ ភាវិតំ តហលីកាភេតំ សូត្រិតំ អវត្ថុបេតិ ។
 សោ តំ ធិមិត្តំ អាសេវិត្វា ភាវិត្វា តហលីកាវិត្វា
 សូត្រិតំ អវត្ថុបេត្វា តហិត្វា ធម្មេស្ស ចិត្តំ ទប-
 សំហរតិ ។

[១៧៦] កថត្ថុ តហិត្វា ធម្មេស្ស ធម្ម-
 ទុបស្សីវិហរតិ ។ ឥធម ភិក្ខុ សន្និ កំស្ស កាមច្ចន្ធន្តំ
 អត្ថិស្ស កាមច្ចន្ធនាតិ បដាធាតិ អសន្និ កំស្ស
 កាមច្ចន្ធន្តំ ធម្មិស្ស កាមច្ចន្ធនាតិ បដាធាតិ យថា ច
 អនុប្បន្នស្ស កាមច្ចន្ធន្តស្ស ទប្បន្នោ ហោតិ តត្ថា

ទ្វាបស្សន្តិសម្មាសម្ពុទ្ធិវាជក្កំ កាលមាន ។ បេ ។ ទ្វាបសមាធិសម្មាសម្ពុទ្ធិ
 វាជក្កំ កាលមាន ។ បេ ។ ទ្វាបេវតាសម្មាសម្ពុទ្ធិវាជក្កំ កាល
 មាន ថា ទេវតាសម្មាសម្ពុទ្ធិវាជក្កំ របស់អាត្មាអញមាន ឬដឹងឮរស់
 ទ្វាបេវតាសម្មាសម្ពុទ្ធិវាជក្កំ កាលមិនមាន ថា ទេវតាសម្មាសម្ពុទ្ធិ
 វាជក្កំ របស់អាត្មាអញ មិនមាន កាលកើតឡើងនៃទេវតាសម្មាសម្ពុទ្ធិ
 ដែលមិនទាន់កើតឡើង ដោយហេតុណា ក៏ដឹងឮរស់ ទ្វាបេវតាសម្ពុទ្ធិ
 កាលពញាលញដោយការនា នៃទេវតាសម្មាសម្ពុទ្ធិ ដែលកើតឡើង
 ហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងឮរស់ ទ្វាបេវតាសម្ពុទ្ធិ ។ ភិក្ខុនារ-
 វមន្តភវកេ អបរិ ធ្វើឱ្យច្រើន ទ្វាបេវតាសម្ពុទ្ធិជាធម៌ក្ត កំណត់ទ្វាបេវតា
 ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អ ភិក្ខុនារ លុះគប្បកេ អបរិ ធ្វើឱ្យច្រើន
 ទ្វាបេវតាសម្ពុទ្ធិជាធម៌ក្ត កំណត់ទ្វាបេវតា ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អហើយ
 វមន្តប្រមូលមកទ្វាបេវតា ក្នុងធម៌ទាំងឡាយជាវាជក្ត ។

[១៧៦] ចុះភិក្ខុ ពិចារណាទ្វាបេវតា ក្នុងធម៌ទាំងឡាយជាវាជក្ត
 កើតដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ដឹងឮរស់ទ្វាបេវតាច្នេះរបស់គេ
 កាលមាន ថា កាមច្ចន្ធន្តរបស់គេមាន ឬ ដឹងឮរស់ទ្វាបេវតាច្នេះរបស់
 គេ កាលមិនមាន ថា កាមច្ចន្ធន្តរបស់គេ មិនមាន កាលកើត
 ឡើង នៃកាមច្ចន្ធន្ត ដែលមិនទាន់កើតឡើង ដោយហេតុណា

បដាធាតិ យថា ច ឧប្បន្នស្ស កាមច្ឆន្ទស្ស ប-
 ហានំ ហោតិ តត្វ បដាធាតិ យថា ច បហីនស្ស
 កាមច្ឆន្ទស្ស អាយតី អនុប្បដោ ហោតិ តត្វ
 បដាធាតិ សន្និ វាស្ស ត្យាចានំ ។ បេ ។ សន្និ
 វាស្ស ដ៏នម្ពំ ។ បេ ។ សន្និ វាស្ស ឧទ្ធចក្កត្តិ
 ។ បេ ។ សន្និ វាស្ស វិចិត្តិ អត្ថិស្ស វិចិត្តិ
 បដាធាតិ អសន្និ វាស្ស វិចិត្តិ ធន្ថិស្ស វិចិត្តិ-
 ច្ឆាតិ បដាធាតិ យថា ច អនុប្បន្នាយ វិចិត្តិ
 ឧប្បដោ ហោតិ តត្វ បដាធាតិ យថា ច ឧប្បន្នាយ
 វិចិត្តិ បហានំ ហោតិ តត្វ បដាធាតិ យថា
 ច បហីនាយ វិចិត្តិ អាយតី អនុប្បដោ
 ហោតិ តត្វ បដាធាតិ ។ សន្និ វាស្ស សតិសម្ពោ-
 ជ្ឈន្តិ អត្ថិស្ស សតិសម្ពោជ្ឈន្តិ បដាធាតិ អសន្និ
 វាស្ស សតិសម្ពោជ្ឈន្តិ ធន្ថិស្ស សតិសម្ពោជ្ឈន្តិ
 បដាធាតិ យថា ច អនុប្បន្នស្ស សតិសម្ពោជ្ឈន្តស្ស
 ឧប្បដោ ហោតិ តត្វ បដាធាតិ យថា ច ឧប្ប-
 ន្នស្ស សតិសម្ពោជ្ឈន្តស្ស ភាវេនាវិចារិ ហោតិ តត្វ
 បដាធាតិ សន្និ វាស្ស ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តិ ។ បេ ។

ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការលះបង់នូវកាមច្ឆន្ទៈ ដែលកើតឡើង
 ហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់នូវហេតុនោះផង ការមិនកើតនៅ
 នៃកាមច្ឆន្ទៈ ដែលគេលះបង់ហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុ
 នោះផង ដឹងច្បាស់ នូវត្យាបាទរបស់គេ កាលមាន ។ បេ ។ នូវ
 ចីនម្ពំរបស់គេ កាលមាន ។ បេ ។ នូវឧទ្ធចក្កត្តៈរបស់គេ កាល
 មាន ។ បេ ។ នូវវិចិត្តិរបស់គេ កាលមាន ថា វិចិត្តិរបស់គេ
 មាន ឬ ដឹងច្បាស់ នូវវិចិត្តិរបស់គេ កាលមិនមាន ថា វិចិត្តិ
 របស់គេមិនមាន ការកើតឡើង នៃវិចិត្តិដែលមិនទាន់កើតឡើង ដោយ
 ហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការលះបង់នូវវិចិត្តិ ដែល
 កើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការមិន
 កើតនៅ នៃវិចិត្តិដែលគេលះបង់ហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់
 នូវហេតុនោះផង ។ ភិក្ខុ ដឹងច្បាស់ នូវសតិសម្ពោជ្ឈន្តរបស់គេ កាល
 មាន ថា សតិសម្ពោជ្ឈន្តរបស់គេមាន ឬ ដឹងច្បាស់ នូវសតិសម្ពោជ្ឈន្ត
 របស់គេ កាលមិនមាន ថា សតិសម្ពោជ្ឈន្តរបស់គេ មិនមាន ការកើត
 ឡើងនៃសតិសម្ពោជ្ឈន្ត ដែលមិនទាន់កើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា
 ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការពេញលេញដោយការវិនា នៃសតិស-
 ម្ពោជ្ឈន្ត ដែលកើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុ
 នោះផង ភិក្ខុ ដឹងច្បាស់ នូវធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តរបស់គេ កាលមាន ។ បេ ។

សន្តិ វាស្ស វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តិ ។ បេ ។ សន្តិ
 វាស្ស បីតិសម្ពោជ្ឈន្តិ ។ បេ ។ សន្តិ វាស្ស
 បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្តិ ។ បេ ។ សន្តិ វាស្ស សមា-
 ធិសម្ពោជ្ឈន្តិ ។ បេ ។ សន្តិ វាស្ស ឧបេក្ខាសម្ពោ-
 ជ្ឈន្តិ អត្ថិស្ស ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិ បដាធាតិ
 អសន្តិ វាស្ស ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិ នត្ថិស្ស ឧបេក្ខា-
 សម្ពោជ្ឈន្តិ បដាធាតិ យថា ច អនុប្បន្នស្ស
 ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិស្ស ឧប្បន្នោ ហោតិ តព្វ ប-
 ដាធាតិ យថា ច អនុប្បន្នស្ស ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិស្ស
 កាវេនាវាប្បិ ហោតិ តព្វ បដាធាតិ ។ សោ តំ
 និមិត្តំ អាសេវតិ កាវេតិ ពហុលីកាវេតិ ស្វវត្ថុតំ
 អវត្ថុបេតិ សោ តំ និមិត្តំ អាសេវត្វា កាវេត្វា
 ពហុលីកាវេត្វា ស្វវត្ថុតំ អវត្ថុបេត្វា អដ្ឋត្ថភហិត្វា
 ធម្មេស្ស ចិត្តំ ឧបសំហោតិ ។

(១៧៧) កថា ភិក្ខុ អដ្ឋត្ថភហិត្វា
 ធម្មេស្ស ធម្មានុបស្សី វិហោតិ ។ ៧៨ ភិក្ខុ សន្តិ
 វា កាមច្ចន្តំ អត្ថិ កាមច្ចន្តោតិ បដាធាតិ អ-
 សន្តិ វា កាមច្ចន្តំ នត្ថិ កាមច្ចន្តោតិ បដាធាតិ

ឬវិរិយសម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេ កាលមាន ។ បេ ។ នូវបីតិសម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេ
 កាលមាន ។ បេ ។ នូវបស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេ កាលមាន ។ បេ ។
 នូវសមាធិសម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេ កាលមាន ។ បេ ។ ដឹងច្បាស់ នូវ
 ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេ កាលមាន ថា ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេមាន
 ឬ ដឹងច្បាស់នូវឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេ កាលមិនមាន ថា ឧបេក្ខា-
 សម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេមិនមាន ការកើតឡើង នៃឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិ ដែល
 មិនទាន់កើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់នូវហេតុនោះផង
 ការពន្យល់នេះដោយការនា នៃឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិ ដែលកើតឡើងហើយ
 ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ។ ភិក្ខុនោះ វេទន៍គប់រក
 អប់រំ ធ្វើឱ្យច្រើន នូវធម៌នោះឱ្យជាខ័មិត្ត កំណត់នូវធម៌ដែលខ្លួនកំណត់
 ទុកដោយល្អ ភិក្ខុនោះ លុះគប់រក អប់រំ ធ្វើឱ្យច្រើន នូវធម៌នោះ
 ឱ្យជាខ័មិត្ត កំណត់នូវធម៌ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អហើយ វេទន៍ប្រ-
 មូលមកនូវចិត្ត ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ ។

(១៧៧) ពុះភិក្ខុ ពិចារណានូវធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ខាងក្នុងនិងខាង
 ក្រៅ តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក៏សាសនានេះ ដឹងច្បាស់នូវកាមច្ចន្តៈ កាលមាន
 ថាកាមច្ចន្តៈមាន ឬដឹងច្បាស់នូវកាមច្ចន្តៈ កាលមិនមាន ថាកាមច្ចន្តៈមិនមាន

យថា ច អនុប្បន្នស្ស កាមប្បន្នស្ស ឧប្បាទោ
 ហោតិ តក្ក បដាធាតិ យថា ច ឧប្បន្នស្ស
 កាមប្បន្នស្ស បហានំ ហោតិ តក្ក បដាធាតិ យថា
 ច បហានស្ស កាមប្បន្នស្ស អាយតី អនុប្បាទោ
 ហោតិ តក្ក បដាធាតិ សន្និ វា ព្យាបាទំ ។ បេ ។
 សន្និ វា បីនមិទ្ធិ ។ បេ ។ សន្និ វា ឧទ្ធចក្កក្កច្ចិ
 ។ បេ ។ សន្និ វា វិចីក្កច្ចិ អន្តិ វិចីក្កច្ចាតិ បដា-
 ធាតិ អសន្និ វា វិចីក្កច្ចិ នន្តិ វិចីក្កច្ចាតិ បដាធាតិ
 យថា ច អនុប្បន្នាយ វិចីក្កច្ចាយ ឧប្បាទោ ហោតិ
 តក្ក បដាធាតិ យថា ច ឧប្បន្នាយ វិចីក្កច្ចាយ
 បហានំ ហោតិ តក្ក បដាធាតិ យថា ច បហានាយ
 វិចីក្កច្ចាយ អាយតី អនុប្បាទោ ហោតិ តក្ក បដា-
 ធាតិ ។ សន្និ វា សតិសម្ពាជ្ឈន្តំ អន្តិ សតិសម្ពា-
 ជ្ឈន្តាតិ បដាធាតិ អសន្និ វា សតិសម្ពាជ្ឈន្តំ នន្តិ
 សតិសម្ពាជ្ឈន្តាតិ បដាធាតិ យថា ច អនុប្បន្នស្ស
 សតិសម្ពាជ្ឈន្តស្ស ឧប្បាទោ ហោតិ តក្ក បដាធាតិ

ការកើតឡើងនៃកាមច្ចន្ទៈ ដែលមិនទាន់កើតឡើងហើយ ដោយហេតុ
 ណា ក៏ដឹងច្បាស់នូវហេតុនោះផង ការលះបង់នូវកាមច្ចន្ទៈ ដែលកើត
 ឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការមិន
 កើតនៅ នៃកាមច្ចន្ទៈ ដែលលះបង់ហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹង
 ច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ក៏ដឹងច្បាស់ នូវព្យាបាទ កាលមាន ។ បេ ។
 នូវបីនមិទ្ធិៈ កាលមាន ។ បេ ។ នូវឧទ្ធចក្កក្កច្ចៈ កាលមាន ។ បេ ។ នូវ
 វិចីក្កច្ចា កាលមាន ថា វិចីក្កច្ចាមាន ឬ ដឹងច្បាស់ នូវវិចីក្កច្ចា កាលមិន
 មាន ថា វិចីក្កច្ចាមិនមាន ការកើតឡើងនៃវិចីក្កច្ចា ដែលមិនទាន់កើត
 ឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការលះបង់
 នូវវិចីក្កច្ចា ដែលកើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុ
 នោះផង ការមិនកើតនៅ នៃវិចីក្កច្ចា ដែលលះបង់ហើយ ដោយហេតុ
 ណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ។ ក៏ដឹងច្បាស់ នូវសតិសម្ពាជ្ឈន្ត
 កាលមាន ថា សតិសម្ពាជ្ឈន្តមាន ឬ ដឹងច្បាស់ នូវសតិសម្ពាជ្ឈន្ត កាល
 មិនមាន ថា សតិសម្ពាជ្ឈន្ត មិនមាន ការកើតឡើងនៃសតិសម្ពាជ្ឈន្ត
 ដែលមិនទាន់កើតឡើង ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់នូវហេតុនោះផង

យថា ច ឧប្បន្នស្ស សុតិសម្ពោជ្ឈន្តស្ស ភាវនា-
 ចារិច្ចវិ ហោតិ តត្ថ បដាធាតិ សន្តិ វ ធម្មវិចយេ-
 សម្ពោជ្ឈន្តំ ។ បេ ។ សន្តិ វ វិវិយសម្ពោជ្ឈន្តំ ។ បេ ។
 សន្តិ វ បីតិសម្ពោជ្ឈន្តំ ។ បេ ។ សន្តិ វ បស្សន្តិសម្ពោ-
 ជ្ឈន្តំ ។ បេ ។ សន្តិ វ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តំ ។ បេ ។
 សន្តិ វ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តំ អត្ថំ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈ-
 ន្ត្រាតិ បដាធាតិ អសន្តិ វ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តំ ធន្តិ
 ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្ត្រាតិ បដាធាតិ យថា ច អនុ-
 ប្បន្នស្ស ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តស្ស ឧប្បនោ ហោតិ
 តត្ថ បដាធាតិ យថា ច ឧប្បន្នស្ស ឧបេក្ខា-
 សម្ពោជ្ឈន្តស្ស ភាវនាចារិច្ចវិ ហោតិ តត្ថ បដា-
 ធាតិ ។ ឯវិ ភិក្ខុ អជ្ឈត្តភហិត្វា ធម្មេសុ ធម្មា-
 នុបស្សី វិហារតិ អាតាបិ សម្មជាតោ សតិមា
 វិចយេ លោកេ អភិជ្ឈានោមនស្សី ។

[១៨៥] អនុបស្សីតិ តត្ថ តត្ថមា អនុ-
 បស្សនា ។ យា បញ្ញា បដាធា ។ បេ ។
 អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ

ការពេញលេញដោយការវិនាសនៃសតិសម្ពោជ្ឈន្ត ដែលកើតឡើងហើយ
 ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់នូវហេតុនោះផង ភិក្ខុដឹងច្បាស់ នូវធម្ម-
 វិចយសម្ពោជ្ឈន្ត កាលមាន ។ បេ ។ នូវវិវិយសម្ពោជ្ឈន្ត កាលមាន
 ។ បេ ។ នូវបីតិសម្ពោជ្ឈន្ត កាលមាន ។ បេ ។ នូវបស្សន្តិសម្ពោ-
 ជ្ឈន្ត កាលមាន ។ បេ ។ នូវសមាធិសម្ពោជ្ឈន្ត កាលមាន ។ បេ ។
 នូវឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្ត កាលមាន ថា ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តមាន ឬ ដឹង
 ច្បាស់នូវឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្ត កាលមិនមាន ថា ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តមិនមាន
 ការកើតឡើង នៃឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្ត ដែលមិនខាន់កើតឡើង ដោយ
 ហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់នូវហេតុនោះផង ការពេញលេញដោយការវិនាស
 នៃឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្ត ដែលកើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹង
 ច្បាស់នូវហេតុនោះផង ។ ភិក្ខុ ពិចារណានូវធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ
 ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ សម្រេចឥរិយាបថ មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុត
 កំដៅកំលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំចាត់បង់អភិជ្ឈា និងទោ-
 មនស្ស ក្នុងលោក យ៉ាងនេះឯង ។

[១៨៦] សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ភិក្ខុពិចារណា ។ ប្រស្នាថា ចុះ
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ការពិចារណា តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់
 ។ បេ ។ សេចក្តីមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ នេះហៅថា

អនុបស្សនា ឥមាយ អនុបស្សនាយ ទុបេតោ
 ហោតិ សម្មាសម្ពោទោ ឧបាសកោ សម្មាសម្ពោទោ ទុបបដ្ឋោ
 សម្មាសម្ពោទោ សម្មាសម្ពោទោ តេន វុច្ចតិ អនុបស្សិតិ ។

(១៩៩) វិហារតីតិ ឥរិយេតិ វត្ថុតិ ចាលេតិ
 យេវេតិ យាវេតិ ចរតិ វិហារតិ តេន វុច្ចតិ
 វិហារតីតិ ។

(២០០) អាតាប័តិ តត្ថ តត្ថមំ អាតប្បិ ។
 យោ ចេតសិកោ វីរិយារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មាស-
 មាមោ ឥទំ វុច្ចតិ អាតប្បិ ឥមិទា អាតច្បូន
 ទុបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ សម្មាសម្ពោទោ តេន
 វុច្ចតិ អាតាប័តិ ។

(២០១) សម្មាសម្ពោទិ តត្ថ តត្ថមំ សម្មា-
 ជញ្ញំ ។ យោ បញ្ញា បដិណ្ឌោ ។ បេ ។ អរហ-
 រោ ធម្មវិបស្សនា សម្មាសម្ពោទិ ឥទំ វុច្ចតិ សម្មាជញ្ញំ
 ឥមិទា សម្មាជញ្ញោ ទុបេតោ ហោតិ ។ បេ ។
 សម្មាសម្ពោទោ តេន វុច្ចតិ សម្មាសម្ពោទិ ។

ការពិចារណា ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង មូលមិត ចូលទៅជិត គែបនៃប
 កៀតកើយ ប្រជិតប្រជី ប្រកបព្រម ដោយបញ្ញាជាគ្រឿងពិចារណា
 នេះ ព្រោះហេតុនោះ រើបពោលថា ភិក្ខុពិចារណា ។

(១៩៩) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា សម្រេចឥរិយាបថ គឺ សម្រេច
 ប្រព្រឹត្ត រក្សា សំនៅ ញ៉ាំងអត្តភាពឲ្យសំនៅ ត្រាច់ទៅ នៅ
 សម្រាក ព្រោះហេតុនោះ រើបពោលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

(២០០) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា អ្នកមានព្យាយាមជាគ្រឿងដុត
 កំដៅកិលេស ។ សំនួរថា ចុះបណ្តាពាក្យទាំងនោះ ការព្យាយាម
 ជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស តើដូចម្តេច ។ ការប្រាព្វព្យាយាម ប្រព្រឹត្ត
 ទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សេចក្តីព្យាយាមត្រូវ ណា នេះហៅថា សេចក្តី
 ព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ភិក្ខុ ជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។
 ប្រកប ដោយព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេសនេះ ព្រោះហេតុនោះ
 រើបពោលថា មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ។

(២០១) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ជាអ្នកដឹងខ្លួន ។ សំនួរថា
 ចុះបណ្តាពាក្យទាំងនោះ ការដឹងខ្លួន តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹង
 ច្បាស់ ។ បេ ។ សេចក្តីមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ
 ណា នេះហៅថា ការដឹងខ្លួន ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកប
 ដោយការដឹងខ្លួននេះ ព្រោះហេតុនោះ រើបពោលថា ជាអ្នកដឹងខ្លួន ។

[២០២] សុត្តន្តបិដក តត្ថ តត្ថនា សុត្ត ។
 យា សុត្ត អនុស្សាវរីយ ។ បេ ។ សម្មាសុត្ត
 អយំ វុច្ចតិ សុត្ត ឥមាយ សុត្តិយា ឧបេតា
 ហោតិ ។ បេ ។ សម្មាសុត្ត តេន វុច្ចតិ
 សុត្តន្តបិដក ។

[២០៣] វិជយេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈានោមន-
 ស្សន្តិ ។ តត្ថ តត្ថនា លោកេ ។ តេវ ធម្មា
 លោកេ បញ្ចបិ ឧបាទានត្តន្តា លោកេ អយំ
 វុច្ចតិ លោកេ ។ តត្ថ តត្ថនា អភិជ្ឈាន ។ យោ
 ពតោ សារាតោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សារាតោ
 អយំ វុច្ចតិ អភិជ្ឈាន ។ តត្ថ តត្ថនា ទោមនស្សិ ។
 យំ ចេតសិកំ អសាតំ ចេតសិកំ ទុក្ខំ ចេតា-
 សម្មស្សន្តិ អសាតំ ទុក្ខំ វេទយិកំ ចេតា-
 សម្មស្សន្តិ អសាតា ទុក្ខា វេទនា ឥទំ វុច្ចតិ
 ទោមនស្សិ ។ ឥតិ អយេត្ត អភិជ្ឈាន ឥទេត្ត

[២០៤] សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានស្មារតី ។ សំខ្លួនថា ចុះ
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ស្មារតី តើដូចម្តេច ។ គឺ ការនឹករឭក ការ
 នឹករឿយ ។ ។ បេ ។ ការរឭកត្រូវ ណា នេះហៅថា ស្មារតី
 ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបដោយស្មារតីនេះ ព្រោះហេតុ
 នោះ រើបញ្ចេញថា មានស្មារតី ។

[២០៥] សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា កំចាត់បង់អភិជ្ឈាននិទោមនស្ស
 ក្នុងលោក ។ សំខ្លួនថា ចុះបណ្តាពាក្យទាំងនោះ លោក តើដូចម្តេច ។
 ធម៌ទាំងឡាយនោះឯង ហៅថា លោក ទុក្ខានុកូលទាំង៥ ហៅថា
 លោក នេះហៅថា លោក ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ អភិជ្ឈាន តើ
 ដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេកទាំង ។ បេ ។ តម្រេកទាំង វិនិច្ឆ័យ
 ណា នេះហៅថា អភិជ្ឈាន ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ និទោមនស្ស
 តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីមិនត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីទុក្ខ
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលបានឃ្លា មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខដែល
 កើតអំពីចេតាសម្ព័ន្ធស្ស ទុក្ខវេទនាមិនជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតា-
 សម្ព័ន្ធស្ស ណា នេះហៅថា និទោមនស្ស ។ ភិក្ខុ ជាអ្នកទូន្មាន កំចាត់បង់

សតិប្បដ្ឋានវិក្កេ អភិធម្មកាដង្គយំ

ដោមនស្សី ឥមម្ហិ លោកេ វិជិតា ហោន្តិ បដិវិន័
តា សន្តា សមិតា វុបសន្តា អត្ថុត្ថតា អត្ថុត្ថតា
អប្បតា ព្យប្បតា សោសិតា វិសោសិតា ព្យន្តិ
កតា តេន វុច្ចតិ វិជយ្យ លោកេ អភិជ្ឈា-
ដោមនស្សន្តិ ។

ធម្មាគុបស្សនាទិទ្ទេស ។

សុត្តន្តកាដង្គយំ ។

[២០២] ចត្តារក សតិប្បដ្ឋានា ឥធ ភិក្ខុ
កោយេ កោយាទុបស្សី វិហារតិ វេទនាសុ វេទ-
នាទុបស្សី វិហារតិ ចិត្តេ ចិត្តាទុបស្សី វិហារតិ
ធម្មេសុ ធម្មាទុបស្សី វិហារតិ ។

[២០៣] តថញ្ច ភិក្ខុ កោយេ កោយាទុ-
បស្សី វិហារតិ ។ ឥធ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
លោកុត្តរិ ឈានំ គាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយេតាមី
និដ្ឋិតតានំ បហាជាយេ បវេនាយេ កូមិយា បត្តិ-
យា វិវិទ្ធេវ កាមេហំ ។ បេ ។ បវេនំ ឈានំ
ទុបសម្បជ្ឈំ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទុក្ខាភិញ្ញា
កោយេ កោយាទុបស្សី យា តស្មី សមយេ

សតិប្បដ្ឋានវិក្កេ អភិធម្មកាដង្គយំ

ស្គប់ ម្លប់ ស្គប់ឈីន ធ្វើឲ្យវិនាស ធ្វើឲ្យសាបសូន្យ ឲ្យដល់ឲ្យ
ការទូចខាត ឲ្យដល់ឲ្យការហិនហោច ឲ្យរឹងស្ងួត ឲ្យហួតវិហង ធ្វើ
ឲ្យបាត់បង់ ឲ្យអភិជ្ឈា និងរោមនស្សនេះ ដោយប្រការដូច្នេះ ក្នុង
លោកនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិងរោ-
មនស្ស ក្នុងលោក ។

ចប់ ធម្មាគុបស្សនាទិទ្ទេស ។

ចប់ សុត្តន្តកាដង្គយំ ។

[២០៤] សតិប្បដ្ឋាន ២ ។ គីកិកុក្កសាសនានេះ ពិចារណា
ឲ្យកាយ ក្នុងកាយ ១ ពិចារណា ឲ្យវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ១
ពិចារណា ឲ្យចិត្ត ក្នុងចិត្ត ១ ពិចារណា ឲ្យធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ១ ។

[២០៥] ចុះភិក្ខុ ពិចារណា ឲ្យកាយ ក្នុងកាយ តើដូចម្តេច ។
ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យា-
និកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ឲ្យការមិនស្ងប់ (ឲ្យគិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះ
ទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់ឲ្យបឋមភូមិ ស្ងប់ចាត់កាយទាំងឡាយ
។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទូកាបដិបទខន្ធភិក្ខា (ភិក្ខុ
នេះ) ឈ្មោះថា ពិចារណាឲ្យកាយ ក្នុងកាយ ក្នុងសម័យនោះ

សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មា-
 ជ្ឈាណំ មគ្គន្តំ មគ្គបរិយាបន្តំ វេទនំ វុច្ចតិ សតិប្បដ្ឋា-
 នំ អវសេសា ធម្មា សតិប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។
 កថង្ខុ ភិក្ខុ វេទនាសុ វេទនាទុបស្សី វិហារតិ ។
 វេទនំ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ
 ការវេទនំ និយ្យានំកំ អបចយតាមី និដ្ឋិតតានំ បហា-
 នាយ បវេមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេ កោមេហិ
 ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ធុត្តា-
 បដិបទំ ធន្វាភិក្ខុំ វេទនាសុ វេទនាទុបស្សី យា-
 តស្មី សមយេ សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មា-
 សតិ សតិសម្មាជ្ឈាណំ មគ្គន្តំ មគ្គបរិយាបន្តំ
 វេទនំ វុច្ចតិ សតិប្បដ្ឋានំ អវសេសា ធម្មា សតិ-
 ប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។ កថង្ខុ ភិក្ខុ វិច្ឆេ វិច្ឆា-
 ទុបស្សី វិហារតិ ។ វេទនំ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
 លោកុត្តរំ ឈានំ ការវេទនំ និយ្យានំកំ អបចយតាមី
 និដ្ឋិតតានំ បហានាយ បវេមាយ ភូមិយា បត្តិយា
 វិវិច្ឆេ កោមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ
 វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ធន្វាភិក្ខុំ វិច្ឆេ វិច្ឆាទុបស្សី
 យា តស្មី សមយេ សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។

ការព្វក ការនឹកឃើញ ។ បេ ។ ការព្វកត្រូវ សតិសម្មាជ្ឈន្ត ជា
 អង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌
 ទាំងឡាយដ៏សេស កំឈ្លោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ ចុះភិក្ខុ
 ពិចារណា នូវវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ តើដូចម្តេច ។ ក្នុង
 សម័យ ណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈានំ ជានិយ្យា-
 និកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះចំងើង
 ទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទនាភិក្ខុ (ភិក្ខុនេះ) ឈ្លោះ
 ថាពិចារណា នូវវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ក្នុងសម័យនោះ ការ
 នឹកព្វក ការនឹកឃើញ ។ បេ ។ ការព្វកត្រូវ សតិសម្មាជ្ឈន្ត
 ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំឈ្លោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។
 ចុះភិក្ខុ ពិចារណានូវចិត្ត ក្នុងចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា
 ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈានំ ជានិយ្យានិកៈ ជាគ្រឿង
 ដល់នូវការសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះចំងើងទាំងឡាយ ដើម្បី
 ដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់
 បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទនាភិក្ខុ (ភិក្ខុនេះ) ឈ្លោះថា ពិចារណា
 នូវចិត្ត ក្នុងចិត្ត ក្នុងសម័យនោះ ការព្វក ការនឹកឃើញ ។ បេ ។

សម្មាសតិ សតិសម្មាដ្ឋោដ្ឋោ មក្ខត្តិ មក្ខបរិយាបដ្ឋិ
 វេទិ វុច្ឆតិ សតិប្បដ្ឋានំ អវសេសា ធម្មា សតិ-
 ប្បដ្ឋានសម្មយុត្តា ។ តតថក្ក ភិក្ខុ ធម្មេស្ក
 ធម្មាធម្មស្មី វិហារតិ ។ វេទ ភិក្ខុ យស្មី សមយ-
 លោក្យត្ថវិ ឈានំ ការវេតិ ជិយ្យានិកំ អបចយ-
 តាមិ ជិដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បវេនាយ ភូមិយា
 បត្តិយា វិវេច្ឆេ កោមេហិ ។ បេ ។ បវេមិ ឈានំ
 ធម្មសម្មដ្ឋ វិហារតិ ធុត្តោបដិបទំ ធម្មាភិក្ខុ ធម្មេ-
 ស្ក ធម្មាធម្មស្មី យា តស្មី សមយ សតិ
 អធុស្មតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មាដ្ឋោដ្ឋោ
 មក្ខត្តិ មក្ខបរិយាបដ្ឋិ វេទិ វុច្ឆតិ សតិប្បដ្ឋានំ
 អវសេសា ធម្មា សតិប្បដ្ឋានសម្មយុត្តា ។ តត
 តតមិ សតិប្បដ្ឋានំ ។ វេទ ភិក្ខុ យស្មី សម-
 យ លោក្យត្ថវិ ឈានំ ការវេតិ ជិយ្យានិកំ អបច-
 យតាមិ ជិដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បវេនាយ ភូមិយា
 បត្តិយា វិវេច្ឆេ កោមេហិ ។ បេ ។ បវេមិ ឈានំ
 ធម្មសម្មដ្ឋ វិហារតិ ធុត្តោបដិបទំ ធម្មាភិក្ខុ ធម្មេស្ក

ការព្យាក្រឹត្យ សតិសម្មាដ្ឋដ្ឋ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា
 នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកប
 ដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ ចុះភិក្ខុ ពិចារណា ឲ្យធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ
 តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោក្ខត្ត-
 ជ្ជន ជាទិយ្យានិកៈ ជាគ្រឿងដល់ឲ្យការមិនសន្សំ (ឲ្យកិលេសវដ្តៈ)
 ដើម្បីលះខ្ចីទាំងឡាយ ដើម្បីដល់ឲ្យបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជន ជាទុក្ខាបដិបទឧទ្ធាតិញ្ញា (ភិក្ខុ
 នេះ) ឈ្មោះថាពិចារណា ឲ្យធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ក្នុងសម័យ
 នោះ ការព្យាក្រឹត្យ ការនឹកឃើញ ។ បេ ។ ការព្យាក្រឹត្យ សតិសម្មា-
 ដ្ឋដ្ឋ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ បណ្តា
 ធម៌ទាំងនោះ សតិប្បដ្ឋាន តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា ភិក្ខុ
 ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោក្ខត្តជ្ជន ជាទិយ្យានិកៈ ជាគ្រឿងដល់
 ឲ្យការមិនសន្សំ (ឲ្យកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះខ្ចីទាំងឡាយ ដើម្បីដល់
 ឲ្យបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋម-
 ជ្ជន ជាទុក្ខាបដិបទឧទ្ធាតិញ្ញា (ភិក្ខុនេះ) ឈ្មោះថា ពិចារណា ឲ្យធម៌

អភិធម្មបិដក វិណ្ឌ

ធម្មាទុបស្សី យា តស្មី សមយេ សតិ អនុស្សតិ
។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មាជ្ឈង្គោ មក្កដំ មក្កបរិ-
យាបដ្ឋំ ឥទំ វុត្តតិ សតិប្បដ្ឋានំ អវសេសា ធម្មា
សតិប្បដ្ឋានសម្មយុត្តា ។

[២០៦] ធម្មាទុបស្សី វិហារតិ វេទនាសុ វេទនា-
ទុបស្សី វិហារតិ ចិត្តេ ធម្មាទុបស្សី វិហារតិ ធម្មេសុ
ធម្មាទុបស្សី វិហារតិ ។

[២០៧] កថញ្ច ភិក្ខុ កាយេ កាយាទុ-
ស្សី វិហារតិ ។ ឥទំ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
លោក្ខត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានំកំ អបចយ-
កាមី និដ្ឋិតតានំ បហាជាយ បវេមាយ ភូមិយា
បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហំ ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ
ទុបសម្មជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ធម្មាភិញ្ញំ តស្មី
សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេបោ
ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា តស្សេវ លោក្ខ-
ត្តរស្ស កុសលស្ស ឈានស្ស កតត្តា ភាវិតត្តា
វិចាភំ វិវិច្ឆេវ កាមេហំ ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ

អភិធម្មបិដក វិណ្ឌ

កងធម៌ទាំងឡាយ ក្នុងសម័យនោះ ការព្យាបាល ការនឹកឃើញ ។ បេ ។
ការព្យាបាល សតិសម្មាជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ ព្រមទាំងកងមគ្គ ណា
នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ច្រកប
ដោយសតិប្បដ្ឋាន ។

[២០៦] សតិប្បដ្ឋាន ២ ។ ភិក្ខុកងសាសនានេះ ពិចារណា
នូវកាយ ក្នុងកាយ ១ ពិចារណា នូវវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ១
ពិចារណា នូវចិត្ត ក្នុងចិត្ត ១ ពិចារណា នូវធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ១ ។

[២០៧] ចុះភិក្ខុ ពិចារណានូវកាយ ក្នុងកាយ តើដូចម្តេច ។
ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនលោក្ខត្តរដ្ឋាន ជាខ្លីយូរ-
នឹកៈ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះ
និដ្ឋិតទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទឧទ្ទាតិកា ក្នុងសម័យនោះ
ជស្សៈ ក៏មាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ ក៏មាន ធម៌ទាំងនេះ ជា
កុសល ភិក្ខុស្ងប់ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន

ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ធន្វាភិញ្ញំ សុញ្ញា-
 តំ កាយេ កាយាធុបស្សី យា តស្មី សមយេ
 សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្ពោ-
 ជ្ឈន្តោ មក្កន្តំ មក្កបរិយាបន្តំ ឥទំ វុច្ចតិ សតិប្ប-
 ដ្ឋានំ អវិសេសា ធម្មា សតិប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។
 កថញ្ច ភិក្ខុ វេទនាសុ វេទនាធុបស្សី វិហារតិ ។
 ឥទ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ
 កាវេតិ និយ្យានំកំ អបចយតាមី និដ្ឋិតានំ ប-
 ហាធាយ បវេមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កា-
 មេហំ ។ បេ ។ បវេមី ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ
 ធុត្តាបដិបទំ ធន្វាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ផស្ស្ត
 ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេបោ ហោតិ ឥវេ ធម្មា
 កុសលា តស្សេវ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស
 ឈានស្ស កតត្តា កាវតត្តា វិចាតំ វិវិច្ឆេវ
 កាមេហំ ។ បេ ។ បវេមី ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ
 វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ធន្វាភិញ្ញំ សុញ្ញតំ វេទនា-
 សុ វេទនាធុបស្សី យា តស្មី សមយេ សតិ
 អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ

ជាទុក្ខាបដិបទន្ទានិក្ខា ជាសុញ្ញាតៈ ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃលោ-
 កុសលជ្ឈាននោះឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ ចំរើនហើយ
 (ភិក្ខុនេះ) ឈ្មោះថា តិចារណាទូរកាយ ក្នុងកាយ ក្នុងសម័យ
 នោះ ការព្វក ការព្វកឃើញ ។ បេ ។ ការព្វកត្រូវ សតិសម្ពោ-
 ជ្ឈន្តំ ជាអន្តមគ្គ ព័បបញ្ចលក្ខណ៍ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ ចុះភិក្ខុ
 តិចារណា ទូរវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា ភិក្ខុក៏សាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យានិកៈ ជា
 គ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះចំរើនទាំងឡាយ
 ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូល
 កាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទន្ទានិក្ខា ក្នុងសម័យនោះ ផស្ស្ត
 ក៏មាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ ក៏មាន ធម៌ទាំងនេះ ជាគុសល
 ភិក្ខុស្ងប់ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជា
 ទុក្ខាបដិបទន្ទានិក្ខា ជាសុញ្ញាតៈ ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរ-
 កុសលជ្ឈាននោះឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ ចំរើនហើយ (ភិក្ខុនេះ)
 ឈ្មោះថា តិចារណា ទូរវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ក្នុងសម័យនោះ
 ការព្វក ការព្វកឃើញ ។ បេ ។ ការព្វកត្រូវ សតិសម្ពោជ្ឈន្តំ

មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបដ្ឋំ ឥទ្ធិ វុច្ចតិ សតិប្បដ្ឋានំ អវ-
 សេសា ធម្មា សតិប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។ កថក្កា
 ភិក្ខុ ចិត្តេ ចិត្តាធូបស្សី វិហារតិ ។ ឥទ្ធិ ភិក្ខុ
 យស្សី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ការវេតិ
 ធិយ្យធិតំ អបចយតាមី ធិដ្ឋិតតានំ បហាធាយ
 បឋមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ
 ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ ធុត្តា-
 បដិបទំ ធុត្តាភិក្ខុំ តស្សី សមយេ ជន្យោ
 ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខោចា ហោតិ ឥមេ ធម្មា
 កុសលា តស្សេវ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស
 ឈានស្ស កតត្តា ការវតត្តា វិចាតំ វិវិច្ឆេវ កា-
 មេហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហា-
 រតិ ធុត្តាបដិបទំ ធុត្តាភិក្ខុំ សុញ្ញតំ ចិត្តេ ចិត្តា-
 ធូបស្សី យា តស្សី សមយេ សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។
 សម្មាសតិ សតិសម្មាដ្ឋោដ្ឋោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបដ្ឋំ
 ឥទ្ធិ វុច្ចតិ សតិប្បដ្ឋានំ អវសេសា ធម្មា សតិ-
 ប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។ កថក្កា ភិក្ខុ ធម្មេសុ
 ធម្មាធូបស្សី វិហារតិ ។ ឥទ្ធិ ភិក្ខុ យស្សី សមយេ

ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌
 ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ ចុះភិក្ខុ
 ពិចារណា ឡូចិត្ត ក្នុងចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុង
 សាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យនិកៈ ជាគ្រឿងដល់ឡូ
 ការមិនសន្សំ (ឡូកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បី
 ដល់ឡូបឋមភូមិ ស្លាប់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូល
 កាន់បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទន្ទោភិក្ខុ ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ
 ក៏មាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ ក៏មាន ធម៌ទាំងនេះ ជាគុសល
 ភិក្ខុស្លាប់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជា
 ទុក្ខាបដិបទន្ទោភិក្ខុ ជាសុញ្ញតៈ ជាវិបាក ព្រោះភាគនៃលោកុត្តរ-
 កុសលជ្ជាននោះឯង ដែលរលាកបានធ្វើហើយ ចំរើនហើយ (ភិក្ខុនេះ)
 ឈ្មោះថា ពិចារណា ឡូចិត្ត ក្នុងចិត្ត ក្នុងសម័យនោះ ការព្យាបាល ការ
 នឹកឃើញ ។ បេ ។ ការព្យាបាល សតិសម្មាដ្ឋង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់
 បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយ ដ៏សេស
 ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ ចុះភិក្ខុ ពិចារណា ឡូធម៌ ក្នុង
 ធម៌ទាំងឡាយ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ

លោកុត្តរំ ឈានំ កាវេតិ និយ្យានំកំ អបចយតាមី
 ទិដ្ឋិតតានំ បហាឆាយ បវមាយ កូមិយា បត្តិយា
 វិវិច្ឆេ កាមេហិ ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ
 វិហរតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទទ្ធាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ
 ដសេន្ត ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេចោ ហោតិ វិវេក
 ធម្មា កុសលា តស្សេវ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស
 ឈានស្ស កតតត្ថា កាវិតត្ថា វិចាគំ វិវិច្ឆេ កាមេហិ
 ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ទទ្ធាភិញ្ញំ សុញ្ញតំ ធម្មេសុ ធម្មាឧបស្សី យា តស្មី
 សមយេ សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិ-
 សម្មាដ្ឋេវោ មក្ខន្តំ មក្ខបរិយាបន្នំ វេទំ វុច្ចតិ សតិ-
 ប្បដ្ឋានំ អវសេសា ធម្មា សតិប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។
 តត្ថ កតតមំ សតិប្បដ្ឋានំ ។ វេទំ ភិក្ខុ យស្មី
 សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ កាវេតិ និយ្យានំកំ
 អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហាឆាយ បវមាយ
 កូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេ កាមេហិ ។ បេ ។
 បវមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ទទ្ធាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ដសេន្ត ហោតិ ។ បេ ។

ចំរើនលោកុត្តរដ្ឋាន ជានិយ្យានិកៈ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
 (ឡូកិលសវដ្តៈ) ដើម្បីលះវិជ្ជាទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមក្ខមិ
 ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជា
 ទុក្ខាបដិបទឧទ្ធាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏មាន ។ បេ ។
 អវិក្ខេបៈ ក៏មាន ធម៌ទាំងនេះ ជាតុសល ភិក្ខុស្ងាត់ចាកតាម
 ទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជាទុក្ខាបដិបទឧទ្ធា-
 ភិញ្ញា ជាសុញ្ញតៈ ជាវិចាគ ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលដ្ឋាននោះ
 ឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ ចំរើនហើយ (ភិក្ខុនេះ) ឈ្មោះថា
 ភិចារណា ឡូធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ក្នុងសម័យនោះ ការព្វក
 ការទឹកឃើញ ។ បេ ។ ការព្វកត្រូវ សតិសម្មាដ្ឋង្គ ជាផ្នែកនៃមគ្គ
 រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយ
 ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
 សតិប្បដ្ឋាន តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ
 ចំរើនលោកុត្តរដ្ឋាន ជានិយ្យានិកៈ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
 (ឡូកិលសវដ្តៈ) ដើម្បីលះវិជ្ជាទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមក្ខមិ
 ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជា
 ទុក្ខាបដិបទឧទ្ធាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏មាន ។ បេ ។

អវិច្ឆេទោ ហោតិ វេយ្យោ ធម្មា តុសលោ តស្សេវ
 លោកុត្តរស្ស តុសលស្ស ឈានស្ស តតត្តា
 ភាវិតត្តា វិចារកំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេយ្យំ
 ឈានំ ឧបសម្មជ្ជំ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទទ្ធាភិញ្ញំ
 សុញ្ញតំ ធម្មេសុ ធម្មាឧបសម្មំ យា តស្មី សមយេ
 សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្ពោ-
 ជ្ឈន្តោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបទំ វេទំ វុច្ចតិ សតិប្បដ្ឋានំ
 អវិសេសា ធម្មា សតិប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។

អភិធម្មាជនីយំ ។

[២០៨] ចត្តារោ សតិប្បដ្ឋានា វេទ ភិក្ខុ កាយេ
 កាយាឧបសម្មំ វិហារតិ អាតាបិ សម្មជាតោ សតិមា
 វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ វេទនាសុ
 វេទនាឧបសម្មំ វិហារតិ អាតាបិ សម្មជាតោ សតិមា
 វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ ចិត្ត ចិត្តា-
 ឧបសម្មំ វិហារតិ អាតាបិ សម្មជាតោ សតិមា
 វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ ធម្មេសុ ធម្មា-
 ឧបសម្មំ វិហារតិ អាតាបិ សម្មជាតោ សតិមា វិនេយ្យ
 លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ ។ ចតុទ្ធិ សតិប្បដ្ឋានានំ

អវិក្ខេបៈ ភីមាន ធម៌ទាំងនេះ ជាតុសល ភិក្ខុ ស្ងាត់ចាកកាម
 ទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទនា-
 ភិញ្ញា ជាសុញ្ញតៈ ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលដ្ឋាននោះ
 ឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ ចំរើនហើយ (ភិក្ខុនេះ) ឈ្មោះថា
 ពិចារណា ឡូធមិ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ក្នុងសម័យនោះ ការព្យា-
 ភារនីករយេញ ។ បេ ។ ការព្យាគម្រុវ សតិសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ
 រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏
 សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។

បឋម អភិធម្មាជនីយ ។

[២០៨] សតិប្បដ្ឋាន ៤ គឺ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ពិចារ-
 ណា ឡូកាយ ក្នុងកាយ មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស
 ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិន្ទោមនស្ស ក្នុងលោក
 ១ ពិចារណា ឡូវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ មានព្យាយាមជាគ្រឿង
 ដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិន្ទោ-
 មនស្ស ក្នុងលោក ១ ពិចារណា ឡូចិត្ត ក្នុងចិត្ត មានព្យាយាម
 ជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំចាត់បង់អភិជ្ឈា-
 និន្ទោមនស្ស ក្នុងលោក ១ ពិចារណា ឡូធមិ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ
 មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតីកំចាត់
 បង់ឡូអភិជ្ឈានិន្ទោមនស្ស ក្នុងលោក ១ ។ បណ្តាសតិប្បដ្ឋានទាំង ៤

កតតិ កុសលា កតតិ អកុសលា កតតិ អព្យាកតតា
។ បេ ។ កតតិ សវណា កតតិ អវណា ។

[២០៩] សិយា កុសលា សិយា អព្យាកតតា
សិយា សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តា សិយា អនុត្ត
មសុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តា សិយា វិចារកា
សិយា វិចារកធម្មដម្ហា អនុចាទិដ្ឋាទុចាទាទិយា អ-
សង្កិលីដ្ឋាសង្កិលីសិកា សិយា សវិតត្តសវិចារក
សិយា អវិតត្តវិចារមត្តា សិយា អវិតត្តាវិចារក
សិយា បីតិសហគតា សិយា សុខសហគតា សិយា
ឧបេត្តាសហគតា នេវ ទស្សនេន ន ភាវនាយ
បហាតត្វា នេវ ទស្សនេន ន ភាវនាយ បហាតត្វ-
ហេតុកា សិយា អបចយតាមិដោ សិយា នេវចយ-
តាមិដោ នាបចយតាមិដោ សិយា សេត្តា សិយា
អសេត្តា អប្បមាណា អប្បមាណារម្មណា បណីតា
សិយា សម្មត្តនិយតា សិយា អនិយតា មន្តារម្មណា
សិយា មត្តហេតុកា សិយា បត្តាទិបតិដោ សិយា

សតិប្បដ្ឋាន ជាគុសលប្បដ្ឋាន ជាអគុសលប្បដ្ឋាន ជាអព្យាក្រឹតប្បដ្ឋាន
។ បេ ។ ជាសវណៈ^(១)ប្បដ្ឋាន ជាអវណៈ^(២)ប្បដ្ឋាន ។

[២០៩] សតិប្បដ្ឋាន ២ ជាគុសលក៏មាន ជាអព្យាក្រឹតក៏
មាន ប្រកបដោយសុខវេទនាក៏មាន ប្រកបដោយអនុក្ខមសុខវេទនាក៏
មាន ជាវិចារក៏មាន ជាធម៌មានវិចារកជាប្រក្រតី តែមិនមានកិម្មប្រកប
ដោយកិលេសមានគណ្ណជាដើមកាន់យកហើយ ទាំងមិនជាប្រយោជន៍
ដល់វេទនា តែមិនសៅហ្មង ទាំងមិនគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង ក៏មាន
ប្រកបដោយវិតក្កៈ ទាំងប្រកបដោយវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ មាន
ត្រឹមតែវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ ទាំងមិនមានវិចារៈ ក៏មាន ច្រ-
ឡំដោយបីតិ ក៏មាន ច្រឡំដោយសុខ ក៏មាន ច្រឡំដោយទះបន្ទា
ដែលមិនគួរលះ ដោយទស្សនៈ មិនគួរលះ ដោយភាវនា មានហេតុ
ដែលមិនគួរលះ ដោយទស្សនៈ ទាំងមិនគួរលះ ដោយភាវនា ក៏មាន
ដល់នូវការមិនសន្សំ ក៏មាន មិនដល់នូវការសន្សំក្នុងឡើង ទាំងមិន
ដល់នូវការមិនសន្សំ ក៏មាន ជាសេត្វៈ ក៏មាន ជាអសេត្វៈ ដែល
មិនមានប្រមាណ មានការម្នាក់ប្រមាណមិនបាន ជាធម៌ដ៏ប្រសើរ
ក៏មាន មានសភាពត្រូវនឹងទៀង ក៏មាន មិនទៀង ដែលមានមគ្គជា
ការម្នាក់ ក៏មាន មានមគ្គជាហេតុ ក៏មាន មានមគ្គជាអធិបក្ខី ក៏មាន

១ ប្រែថា ប្រកបដោយធម៌ជាសត្រូវ ថា ញ៉ាំងសត្វឲ្យក្នុងកន្លែង ឲ្យស្តាយស្រ-
ណោះ ។ ២ ប្រែថា ធម៌មិនមែនជាសត្រូវ ថា មិនញ៉ាំងសត្វឲ្យក្នុងកន្លែង ឬ បិទឲ្យ
ស្តាយស្រណោះ ។

ន វត្តត្វា បត្តហេតុតាតិបិ បត្តាទិបតិលោតិបិ សិយា
 ធម្មប្បដិសន្ធិ សិយា អនុប្បដិសន្ធិ សិយា ឧប្បាទិលោតិ សិយា
 អតីតា សិយា អនាគតា សិយា បច្ចុប្បន្នា ន វត្តត្វា
 អតីតារម្មណាតិបិ អនាគតារម្មណាតិបិ បច្ចុប្បន្នារម្ម-
 ណាតិបិ សិយា អដ្ឋង្គា សិយា តហិទ្ធា សិយា
 អដ្ឋង្គតហិទ្ធា តហិទ្ធារម្មណា អនិទស្សនាប្បដិសន្ធិ ។

[២០០] ន ហេតុ សហេតុកា ហេតុសម្ម-
 យុត្តា ន វត្តត្វា ហេតុ ចេវ សហេតុកា ចាតិ ស-
 ហេតុកា ចេវ ន ច ហេតុ ន វត្តត្វា ហេតុ ចេវ
 ហេតុសម្មយុត្តា ចាតិ ហេតុសម្មយុត្តា ចេវ ន ច
 ហេតុ ន ហេតុ សហេតុកា ។ សប្បច្ចយា សង្ខតា
 អនិទស្សនា អប្បដិសន្ធិ អរូបា លោកុត្តរា គេនចិ
 វិញ្ញាយ្យា គេនចិ ន វិញ្ញាយ្យា ។ នោ អាសវា
 អនាសវា អាសវិវ្យយុត្តា ន វត្តត្វា អាសវា ចេវ

មិនគួរពោលថា មានមគ្គជាហេតុផង ថា មានមគ្គជាអធិបតីផង ក៏
 មាន កើតឡើងហើយ ក៏មាន មិនខានកើតឡើងហើយ ក៏មាន
 បម្រុងនឹងកើតឡើង ក៏មាន ជាអតីត ក៏មាន ជាអនាគត ក៏មាន ជា
 បច្ចុប្បន្ន តែមិនគួរពោលថា មានការម្នាក់ជាអតីតផង ថា មាន
 ការម្នាក់ជាអនាគតផង ថា មានការម្នាក់ជាបច្ចុប្បន្នផង ក៏មាន ជា
 ខាងក្នុង ក៏មាន ជាខាងក្រៅ ក៏មាន ជាខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅ ដែល
 មានការម្នាក់ជាខាងក្រៅ មិនប្រកបដោយការយឺញ ទាំងមិនប្រកប
 ដោយការប៉ះពាល់ ក៏មាន ។

[២០១] សតិប្បដ្ឋាន ៤ មិនមែនហេតុ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ
 នឹងហេតុ ប្រកបដោយហេតុ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្ត
 ទៅជាមួយនឹងហេតុ។ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តែមិន
 មែនហេតុ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រកបដោយហេតុឡើយ
 គ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែនហេតុ មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែ
 ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ។ សតិប្បដ្ឋាន ៤ ប្រកបដោយបច្ច័យ ត្រូវ
 បច្ច័យតាមតែង មិនប្រកបដោយការយឺញ មិនប្រកបដោយការប៉ះ
 ពាល់ មិនមានរូប ជាលោកុត្តរ គួរដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ មិន
 គួរដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ ។ សតិប្បដ្ឋាន ៤ មិនមែនអាសវៈ
 មិនមានអាសវៈ ប្រាសចាកអាសវៈ មិនគួរពោលថា ជាអាសវៈ ទាំង

សាសវា ចាតិមិ សាសវា ចេវ នោ ច វាសវាតិមិ
 ន វត្តត្វា អាសវា ចេវ អាសវាសម្បយុត្តា ចាតិមិ
 អាសវាសម្បយុត្តា ចេវ នោ ច អាសវាតិមិ អា-
 សវាសម្បយុត្តា ចេវ នោ សញ្ញាជនា ។ បេ ។
 នោ តត្ថា ។ បេ ។ នោ ឡិយា ។ បេ ។ នោ យោតា
 ។ បេ ។ នោ ធិវណា ។ បេ ។ នោ បរាមាសា ។ បេ ។
 សាវដ្ឋណា នោ ចិត្តា ចេតសិកា ចិត្តសម្បយុត្តា
 ចិត្តសំសដ្ឋា ចិត្តសម្បដ្ឋានា ចិត្តសហគុណោ ចិត្តាទុ-
 បវរត្ថំនោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋានា ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋាន-
 សហគុណោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋានាទុបវរត្ថំនោ ពាហិក
 ទុបាទា អទុបាទិដ្ឋា ។ ទុបាទាទា ។ បេ ។ នោ តិ-
 លេសា ។ បេ ។ ន ទស្សនេន បហាតត្វា ន ភាវ-
 នាយ បហាតត្វា ន ទស្សនេន បហាតត្វាហេតុកា ន
 ភាវនាយ បហាតត្វាហេតុកា សិយា សវិតត្តា សិ-
 យា អវិតត្តា សិយា សវិចារា សិយា អវិចារា សិយា

ប្រព្រឹត្តិទៅជាមួយនឹងអាសវៈផង ថា ប្រព្រឹត្តិទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែ
 មិនមែនជាអាសវៈផងទេ មិនគួរពោលថា ជាអាសវៈ តាំងប្រកបដោយ
 អាសវៈផង ថា ប្រកបដោយអាសវៈ តែមិនមែនអាសវៈផងឡើយ
 គឺជាធម៌ប្រាសចាកអាសវៈ តាំងមិនមានអាសវៈ ។ សតិប្បដ្ឋាន ៤
 មិនមែនសញ្ញាជនៈ ។ បេ ។ មិនមែនគន្លងៈ ។ បេ ។ មិនមែនឈ្មោះ
 ។ បេ ។ មិនមែនយោគៈ ។ បេ ។ មិនមែននិវរណៈ ។ បេ ។
 មិនមែនបរាមាសាៈ ។ បេ ។ ប្រព្រឹត្តិទៅជាមួយនឹងការឃ្លង់ មិនមែន
 ចិត្ត ជាចេតសិក ប្រកបដោយចិត្ត ច្រឡំដោយចិត្ត តាំងឡើងដោយ
 ចិត្ត កើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រព្រឹត្តិទៅតាមចិត្ត ច្រឡំតាំងតាំងឡើង
 ដោយចិត្ត ច្រឡំតាំងតាំងឡើងតាំងកើតជាមួយនឹងចិត្ត ច្រឡំតាំង
 តាំងឡើងតាំងប្រព្រឹត្តិទៅតាមចិត្ត ជាខាងក្រៅ មិនមែនទុបាទា ដែល
 កិលេសមានគណ្តាជាដើមមិនកាន់យក ។ សតិប្បដ្ឋាន ៤ មិនមែន
 ទុបាទាន ។ បេ ។ មិនមែនកិលេស ។ បេ ។ មិនគួរលះដោយ
 ទស្សនៈ មិនគួរលះដោយភាវនា មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ
 មានហេតុមិនគួរលះដោយភាវនា ប្រកបដោយវិតក្កៈ ក៏មាន មិនមាន
 វិតក្កៈ ក៏មាន ប្រកបដោយវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិចារៈ ក៏មាន

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

សប្បត្តិកា សិយា អប្បត្តិកា សិយា បីតិសហគតា
 សិយា ន បីតិសហគតា សិយា សុខសហគតា
 សិយា ន សុខសហគតា សិយា ឧបេក្ខាសហគតា
 សិយា ន ឧបេក្ខាសហគតា ន កាមាវចរ ន
 រូចាវចរ ន អរូចាវចរ អបរិយាបដ្ឋា សិយា និ-
 យ្យានិកា សិយា អនិយ្យានិកា សិយា និយតា
 សិយា អនិយតា អនុត្តរ អរណាតិ ។

បញ្ញាបុព្វតំ ។

សតិប្បដ្ឋានវិភង្គ សមត្ថោ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ប្រកបដោយចិត្តក៏មាន មិនមានចិត្តក៏មាន ច្រឡំដោយចិត្តក៏មាន មិន
 ច្រឡំដោយចិត្តក៏មាន ច្រឡំដោយសុខក៏មាន មិនច្រឡំដោយសុខក៏
 មាន ច្រឡំដោយឧបេក្ខាក៏មាន មិនច្រឡំដោយឧបេក្ខា តែមិនមែន
 កាមាវចរ មិនមែនរូចាវចរ មិនមែនអរូចាវចរ ជាអបរិយាបដ្ឋៈក៏មាន
 ជានិយ្យានិកៈក៏មាន ជាអនិយ្យានិកៈក៏មាន ជានិយតៈក៏មាន ជា
 អនិយតៈ ជាអនុត្តរៈ ជាអរណៈក៏មាន ។

ចប់ បញ្ញាបុព្វតំ ។

ចប់ សតិប្បដ្ឋានវិភង្គ ។

សម្បជញ្ញវិក័ត្ត

[២០០] ចត្តារោ សម្បជញ្ញា ឥត ភិក្ខុ
អនុប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុ-
ប្បាទាយ ធនំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ
បក្កល្ហាតិ បទហតិ ឧប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ អកុស-
លានំ ធម្មានំ បហាទាយ ធនំ ជនេតិ វាយមតិ
វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កល្ហាតិ បទហតិ អនុប្ប-
ដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧប្បាទាយ ធនំ ជនេតិ
វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កល្ហាតិ បទហតិ
ឧប្បដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ វិភិយា អសម្មា-
សាយ ភិយ្យោភាវាយ វេទុលាយ ភាវនាយ ចារិច្ចរិ-
យា ធនំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ
បក្កល្ហាតិ បទហតិ ។

[២០២] កថក្កំ ភិក្ខុ អនុប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ
អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្បាទាយ ធនំ ជនេតិ
វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កល្ហាតិ បទហតិ ។
តត្ថ កតមេ អនុប្បដ្ឋានំ ចាបកា អកុសលា ធម្មា ។

សម្បជញ្ញវិក័ត្ត

[២១១] សម្បជញ្ញ ២ គឺ ភិក្ខុកុសលសនាទេ ញ៉ាំងធនៈ
ឲ្យកើត សង្ខត ប្រាព្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំង
ពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ១ ញ៉ាំង
ធនៈ ឲ្យកើត សង្ខត ប្រាព្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បី
លះទូរពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតឡើងហើយ ១ ញ៉ាំងធនៈ
ឲ្យកើត សង្ខត ប្រាព្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំង
ពួកកុសលធម៌ ដែលមិនទាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ១ ញ៉ាំងធនៈ ឲ្យកើត
សង្ខត ប្រាព្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសល-
ធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យបិតនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងតែតែដុះជាល
ធំទូលាយ ចំរើន ពេញលេញ ១ ។

[២១២] ចុះភិក្ខុញ៉ាំងធនៈ ឲ្យកើត សង្ខត ប្រាព្វព្យាយាម
ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិន
ទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង តើដូចម្តេច ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
ពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើតឡើង តើដូចម្តេច ។

តំណី អកុសលមូលានិ លោកោ គោសោ មោហោ
 តទេតត្ថា ច កិលេសា តំសម្បយុត្តោ វេទនាខន្ធោ
 សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារត្ថន្ធោ វិញ្ញាណត្ថន្ធោ តំសម្បដ្ឋានំ
 កាយកម្មំ វច្ចកម្មំ មនោកម្មំ ឥមេ វុច្ចន្តិ អនុ-
 ប្បដ្ឋា ចាបកា អកុសលា ធម្មា ។ ឥតិ ឥមេសំ
 អនុប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្បា-
 នាយ ធនំ ជនេតិ វាយមតិ វិយំ អារាហិតិ ចិត្តិ
 បក្កល្ហាតិ បទហតិ ។

[២០៣] ធនំ ជនេតិ តត្ថ កតមោ ធម្មោ ។
 យោ ធម្មោ ធនំតតា កត្តកម្មតា កុសលា
 ធម្មច្ចរោ អយំ វុច្ចតិ ធម្មោ ឥមំ ធនំ ជនេតិ
 សញ្ញនេតិ ឧដ្ឋាបេតិ សម្បដ្ឋាបេតិ ជិព្វត្ថេតិ អភិ-
 ជិព្វត្ថេតិ តេន វុច្ចតិ ធនំ ជនេតិ ។

[២០៤] វាយមតិ តត្ថ កតមោ វាយាមោ ។
 យោ ចេតសិកោ វិយារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ
 អយំ វុច្ចតិ វាយាមោ ឥមិនា វាយាមេន ឧបេតោ
 ហោតិ សម្មាបេតោ ឧបាតតោ សម្មាបេតោ ឧបបដ្ឋោ
 សម្មាបបដ្ឋោ សម្មាបេតោ តេន វុច្ចតិ វាយមតិ ។

អកុសលមូល ៣ គឺ លោភៈ វោសៈ មោហៈ និងពួកកិលេស ដែល
 បិទនៅជាមួយនឹងអកុសលមូលនោះ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្នុង
 វិញ្ញាណក្នុង ដែលប្រកបដោយកិលេសនោះ កាយកម្ម វច្ចកម្ម មនោ-
 កម្ម ដែលតាំងឡើងដោយខន្ធនោះ ធម៌ទាំងនេះហៅថា អកុសលធម៌
 ដ៏លាមក ដែលមិនខាន់កើតឡើង ។ ភិក្ខុ ញ៉ាំងធនៈឲ្យកើត សង្ខារ
 ប្រាជ្ញព្យាយាម ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងអកុសលធម៌ ដ៏លាមក
 ទាំងនេះ ដែលមិនខាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២០៥] ត្រង់ពាក្យថា ញ៉ាំងធនៈឲ្យកើត មានសេចក្តីថា
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ធនៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាថ្នា ភាព
 នៃបុគ្គលមានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ សេចក្តីប្រា-
 ថ្នាធម៌ជាអកុសល ណា នេះហៅថា ធនៈ ភិក្ខុញ៉ាំងធនៈនេះ ឲ្យកើត
 ឲ្យលូតលាស់ ឲ្យដុះដាល ឲ្យតាំងឡើង ឲ្យរីករាលដាល ឲ្យកើត
 ឡើង ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ញ៉ាំងធនៈឲ្យកើត ។

[២០៦] ត្រង់ពាក្យថា សង្ខារ មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យទាំង
 នោះ សេចក្តីសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាជ្ញព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុង
 ចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ ណា នេះហៅថា សេចក្តីសង្ខារ ភិក្ខុជាអ្នកព្រម
 ព្រៀង មូលមិត្ត ចូលទៅជិត គ្រប់គ្រង ប្រជុំគ្នា ប្រជុំប្រជុំ ប្រកប
 ព្រមដោយសេចក្តីសង្ខារនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សង្ខារ ។

[២០៤] វិរិយំ អារកតិទិ តត្ថ តតមំ វិរិយំ ។

យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្មោ ។ បេ ។ សម្មាភិ-
យោមោ ឥទំ វុច្ចតិ វិរិយំ ឥមំ វិរិយំ អារកតិ
សមារកតិ អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលីករោតិ តេន
វុច្ចតិ វិរិយំ អារកតិទិ ។

[២០៥] ចិត្តំ បក្កល្ហាតិទិ តត្ថ តតមំ ចិត្តំ ។

យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញា-
ណាធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ឥមំ ចិត្តំ បក្កល្ហាតិ
សម្បក្កល្ហាតិ ឧបត្ថម្ភេតិ បច្ចុប្បត្ថម្ភេតិ តេន វុច្ចតិ
ចិត្តំ បក្កល្ហាតិទិ ។

[២០៦] បទហតិទិ តត្ថ តតមំ បទាជំ ។

យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្មោ ។ បេ ។ សម្មាភិយោ-
មោ ឥទំ វុច្ចតិ បទាជំ ឥមំ បទាជេន ឧបេតោ
ហោតិ ។ បេ ។ សមញ្ញាតតោ តេន វុច្ចតិ បទ-
ហតិទិ ។

[២០៧] គ្រង់ពាក្យថា ប្រាជ្ញត្ថព្យាយាម មានសេចក្តីថា បណ្តា

ពាក្យទាំងនោះ ការព្យាយាម តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាជ្ញត្ថព្យាយាម
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភិយាមៈ ណា នេះហៅថា ការ
ព្យាយាម ភិក្ខុប្រាជ្ញ កាន់យកត្រូវ គប់ក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ខ្លាច
ការព្យាយាមនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រាជ្ញត្ថព្យាយាម ។

[២០៨] គ្រង់ពាក្យថា ផ្គង់ចិត្ត មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យ

ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្នាស់ សេចក្តីប្រាថ្នា
។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះ
ហៅថា ចិត្ត ភិក្ខុផ្គង់ តម្រង់ ជ្រោមជ្រែង ទប់ទល់ខុក ខ្លាចចិត្ត
នេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ផ្គង់ចិត្ត ។

[២០៩] គ្រង់ពាក្យថា ប្រឹងប្រែង មានសេចក្តីថា បណ្តា

ពាក្យទាំងនោះ ការប្រឹងប្រែង តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាជ្ញត្ថព្យាយាម
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភិយាមៈ ណា នេះហៅថា ការ
ប្រឹងប្រែង ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយការ
ប្រឹងប្រែងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រឹងប្រែង ។

[២០៨] តត្ថ កត្ត ឧប្បដ្ឋានំ ចាបកាណំ
 អកុសលានំ ធម្មានំ បហានាយ ធនំ ជនេតិ
 វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កល្ហាតិ បទហតិ ។
 តត្ថ កត្តមេ ឧប្បដ្ឋា ចាបកា អកុសលា
 ធម្មា ។ តំណី អកុសលមូលានំ លោភោ
 ជោសោ មោហោ តទេកដ្ឋា ច តិលេសា
 តំសម្បយុត្តោ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា សង្ខារ-
 ក្ខន្ធា វិញ្ញាណក្ខន្ធា តំសម្បដ្ឋានំ កាយកម្មំ
 វចីកម្មំ មនោកម្មំ វេទ វុច្ឆន្តិ ឧប្បដ្ឋា ចាបកា
 អកុសលា ធម្មា ។ វេទ វេទសំ ឧប្បដ្ឋានំ
 ចាបកាណំ អកុសលានំ ធម្មានំ បហានាយ
 ធនំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្ក-
 ល្ហាតិ បទហតិ ។

[២០៩] ធនំ ជនេតិ តត្ថ កត្តមោ
 ធម្មោ ។ យោ ធម្មោ ធនំកតា កត្តកម្យតា
 កុសលោ ធម្មច្ឆន្ទោ អយំ វុច្ឆតិ ធម្មោ វេទ
 ធនំ ជនេតិ សញ្ញាជេតិ ឧដ្ឋាបេតិ សម្បដ្ឋាបេតិ
 ចិញ្ចត្តេតិ អភិចិញ្ចត្តេតិ តេន វុច្ឆតិ - ធនំ ជនេតិ ។

[២១០] ចុះភិក្ខុញ្ញាំងនេះឲ្យកើត សង្ខារ ប្រាជ្ញព្យាយាម ផ្គង
 ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីលះខ្វះពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតឡើង
 ហើយ តើដូចម្តេច ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក
 ដែលកើតឡើងហើយ តើដូចម្តេច ។ អកុសលមូល ៣ គឺ លោភៈ
 គោសៈ មោហៈ និងពួកកិលេស ដែលបិតនៅជាមួយនឹងអកុសល-
 មូលនោះ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ វិញ្ញាណខន្ធ ដែល
 ប្រកបដោយកិលេសនោះ កាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម ដែលតាំង
 ឡើងដោយអកុសលមូលនោះ ធម៌ទាំងនេះ ហៅថា ពួកអកុសលធម៌
 ដ៏លាមក ដែលកើតឡើងហើយ ។ ភិក្ខុញ្ញាំងនេះឲ្យកើត សង្ខារ
 ប្រាជ្ញព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីលះខ្វះពួកអកុសលធម៌ដ៏
 លាមកទាំងនេះ ដែលកើតឡើងហើយ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២១១] ត្រង់ពាក្យថា ញ្ញាំងនេះឲ្យកើត មានសេចក្តីថា
 បណ្តាបទទាំងនោះ នេះ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាថ្នា ភាគនៃ
 បុគ្គលមានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាគនៃបុគ្គលអ្នកប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ សេចក្តីប្រា-
 ថ្នាធម៌ជាអកុសល ណា នេះហៅថា នេះ ភិក្ខុញ្ញាំងនេះឲ្យកើត
 ឲ្យលូតលាស់ ឲ្យដុះដាល ឲ្យតាំងឡើង ឲ្យចំរើនឡើង ឲ្យកើត
 ឡើង ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា ញ្ញាំងនេះឲ្យកើត ។

[២២០] វាយមតីតិ តត្ថ កតតមោ វាយា-
 មោ ។ យោ ចេតសិកោ វិយារម្ពោ ។ បេ ។
 សម្មាវាយាមោ អយំ វុច្ចតិ វាយាមោ ឥមិទា
 វាយាមេន ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ សមន្នាគតោ
 តេន វុច្ចតិ វាយមតីតិ ។

[២២១] វិវិយំ អារកតីតិ តត្ថ កតតមិ
 វិវិយំ ។ យោ ចេតសិកោ វិយារម្ពោ ។ បេ ។
 សម្មាវាយាមោ ឥទំ វុច្ចតិ វិវិយំ ឥមំ វិវិយំ
 អារកតិ សមារកតិ អាសេវតិ គាវេតិ ពហុល័ក្កហេតិ
 តេន វុច្ចតិ វិវិយំ អារកតីតិ ។

[២២២] ចិត្តំ បក្កល្ហាតីតិ តត្ថ កតតមិ
 ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។
 តជ្ជា មនោវិញ្ញាណធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ឥមិ
 ចិត្តំ បក្កល្ហាតិ សម្បក្កល្ហាតិ ឧបន្តរក្កតិ បច្ចុប-
 ន្តរក្កតិ តេន វុច្ចតិ ចិត្តំ បក្កល្ហាតីតិ ។

[២២០] ត្រង់ពាក្យថា សង្ខត មានសេចក្តីថា បណ្តា
 ពាក្យទាំងនោះ សេចក្តីសង្ខត តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាព្វព្យា-
 យាម ប្រព្រឹត្តនៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ ណា នេះហៅ
 ថា សេចក្តីសង្ខត ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយ
 សេចក្តីសង្ខតនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សង្ខត ។

[២២១] ត្រង់ពាក្យថា ប្រាព្វព្យាយាម មានសេចក្តីថា
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ការព្យាយាម តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាព្វ
 ព្យាយាម ប្រព្រឹត្តនៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ ណា នេះ
 ហៅថា ការព្យាយាម ភិក្ខុប្រាព្វ កាន់យកត្រូវ គប់រក អប់រំ
 ធ្វើឲ្យច្រើន . ឲ្យការព្យាយាមនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា
 ប្រាព្វព្យាយាម ។

[២២២] ត្រង់ពាក្យ ផ្គងចិត្ត មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យ
 ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីផ្គងអារម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលតើគំរើវិញ្ញាណនោះ ណា
 នេះហៅថា ចិត្ត ភិក្ខុផ្គង គម្រង់ ជ្រាបជ្រែង ទប់ទល់ទុក ឲ្យចិត្ត
 នោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ផ្គងចិត្ត ។

[២២៣] បទហតីតិ តត្ថ តត្ថបំ បដាជំ ។
 យោ ចេតសិៈកា វិរិយារម្មោ ។ បេ ។ សម្មាភយាហោ
 ឥទំ វុច្ចតិ បដាជំ ឥមិទា បដាជេន ឧបេតោ ហោតិ
 ។ បេ ។ សមម្ពាគតោ តេន វុច្ចតិ បទហតីតិ ។

[២២៤] តត្ថ កិក្ខុ អនុប្បដ្ឋានំ តុស-
 លានំ ធម្មានំ ឧប្បាទាយ ធន្តំ ជនេតិ វាយមតិ
 វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។ តត្ថ
 តត្ថះម អនុប្បដ្ឋា តុសលា ធម្មា ។ តីណិ
 តុសលមូលានំ អរលាកោ អនាសោ អមោហា
 តិសម្មយុត្តោ វេទនាខន្ធិ សញ្ញាខន្ធិ សម្មា-
 រក្ខន្ធិ វិញ្ញាណក្ខន្ធិ តិសម្មដ្ឋានំ កាយកម្ម
 វចីកម្មំ មនោកម្មំ ឥមេ វុច្ចន្តិ អនុប្បដ្ឋា តុសលា
 ធម្មា ។ ឥតិ ឥមេសំ អនុប្បដ្ឋានំ តុសលានំ
 ធម្មានំ ឧប្បាទាយ ធន្តំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ
 អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។

[២២៥] ធន្តំ ជនេតិ ។ បេ ។ វាយមតិ
 ។ បេ ។ វិរិយំ អារកតិ ។ បេ ។ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ
 ។ បេ ។ បទហតីតិ តត្ថ តត្ថបំ បដាជំ ។

[២២៦] ត្រង់ពាក្យថា ប្រឹងប្រែង មានសេចក្តីថា បណ្តា
 ពាក្យទាំងនោះ ការប្រឹងប្រែង តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាព្វព្យាយាម
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភយាមៈ ណា នេះហៅថា ការ
 ប្រឹងប្រែង កិត្តជាដូចម្តេចទៀត ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយការប្រឹង
 ប្រែងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រឹងប្រែង ។

[២២៧] ចុះកិក្ខុញ្ញាតិធន្ទៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រាព្វព្យាយាម
 ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ្ញាតិពួកកុសលធម៌ ដែលមិនទាន់កើត ឲ្យ
 កើតឡើង តើដូចម្តេច ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ពួកកុសលធម៌ ដែល
 មិនទាន់កើតឡើង តើដូចម្តេច ។ កុសលមូល ហ្ន គឺ អរលាភៈ
 អព្យាសៈ អមោហាៈ និងវេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ វិញ្ញាណខន្ធ
 ដែលប្រកបដោយកុសលមូលនោះ កាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម
 ដែលតាំងឡើងដោយខន្ធនោះ ធម៌ទាំងនេះហៅថា ពួកកុសលធម៌
 ដែលមិនទាន់កើតឡើង ។ កិក្ខុញ្ញាតិធន្ទៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រាព្វ-
 ព្យាយាមផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ្ញាតិពួកកុសលធម៌ទាំងនេះ ដែល
 មិនទាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២២៨] ត្រង់ពាក្យថា ញ្ញាតិធន្ទៈឲ្យកើត ។ បេ ។ ត្រង់
 ពាក្យថា សង្ខត ។ បេ ។ ត្រង់ពាក្យថា ប្រាព្វព្យាយាម ។ បេ ។
 ត្រង់ពាក្យថា ផ្គងចិត្ត ។ បេ ។ ត្រង់ពាក្យថា ប្រឹងប្រែង
 មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ការប្រឹងប្រែង តើដូចម្តេច ។

សម្បជ្ឈនាវិកង្គេ សុត្តន្តបិដក

យោ ចេតសិកោ វិរិយាវត្តា ។ បេ ។ សម្មា-
 ភយាមោ ឥទ្ធិ វុត្តតិ បដាជំ ឥមិទា បដាធន
 ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ សមម្ពាគតោ តេន
 វុត្តតិ បទហតិទិ ។

(២២៦) កថញ្ច ភិក្ខុ ឧប្បន្នាជំ កុសលាជំ
 ធម្មាជំ វិចិត្តិយា អសម្មោសាយ ភិយ្យោភាវយ
 វេបុល្លាយ ភាវនាយ ពារិច្ឆិយា ធម្មំ ជនេតិ
 វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កន្តាតិ បទ-
 ហតិ ។ តត្ថ កតមេ ឧប្បន្នា កុសលា ធម្មា ។
 តីណិ កុសលម្បលាជំ អលោកោ អនោសោ
 អមោហោ តំសម្បយុត្តោ វេទនាខន្ធា សញ្ញា-
 ខន្ធា សម្ពាវត្តន្ធា វិញ្ញាណត្តន្ធា តំសម្បដ្ឋាជំ
 តាយកម្មំ វេទកម្មំ មនោកម្មំ ឥមេ វុត្តន្តិ
 ឧប្បន្នា កុសលា ធម្មា ។ ឥតិ ឥមេសំ ឧ-
 ប្បន្នាជំ កុសលាជំ ធម្មាជំ វិចិត្តិយា អសម្មោ-
 សាយ ភិយ្យោភាវយ វេបុល្លាយ ភាវនាយ
 ពារិច្ឆិយា ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ
 ចិត្តំ បក្កន្តាតិ បទហតិ ។

សម្បជ្ឈនាវិកង្គេ សុត្តន្តបិដក

សេចក្តីប្រាជ្ញាព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភយាមៈ ណា
 នេះហៅថា ការប្រឹងប្រែង ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម
 ដោយការប្រឹងប្រែងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា ប្រឹងប្រែង ។

(២២៦) ចុះភិក្ខុញ្ញាត់ធនៈឲ្យកើត សង្ខារ ប្រាជ្ញាព្យាយាម ផ្គង
 ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ្ញាត់ពួកកុសលធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យបិទ
 នៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរិតតែផុះដាល ធំទូលាយ ចំរើន ពេញលេញ
 តើដូចម្តេច ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ពួកកុសលធម៌ ដែលកើតឡើង
 ហើយ តើដូចម្តេច ។ កុសលមូល ៣ គឺ អលោកៈ អនោសៈ
 អមោហៈ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សម្ពាវត្តន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ដែល
 ប្រកបដោយកុសលមូលនោះ កាយកម្ម វេទកម្ម មនោកម្ម ដែល
 កាន់ឡើងដោយខ្លួននោះ ធម៌ទាំងនេះហៅថា ពួកកុសលធម៌ ដែល
 កើតឡើងហើយ ។ ភិក្ខុញ្ញាត់ធនៈឲ្យកើត សង្ខារ ប្រាជ្ញាព្យា-
 យាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ្ញាត់កុសលធម៌ទាំងនេះ ដែលកើត
 ហើយ ឲ្យបិទនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរិតតែផុះដាល ធំទូលាយ
 ចំរើន ពេញលេញ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២២៧] វិចិត្រយាតិ យា វិចិត្រ សោ វសម្មោ-
 សោ យោ អសម្មោសោ សោ ភិយ្យោភាវោ យោ
 ភិយ្យោភាវោ តំ វេយ្យល្លំ យំ វេយ្យល្លំ សា ភាវនា
 យា ភាវនា សា ចារិយិ ។

[២២៨] ធន្នំ ជនេត្តតិ ។ បេ ។ វាយមត្តតិ
 ។ បេ ។ វិយំ អារកត្តតិ ។ បេ ។ ចិត្តំ បក្កណ្ណា-
 ត្តតិ ។ បេ ។ បទហត្តតិ តត្ថ កតមំ បដានំ
 យោ ចេតសិកោ វិយាវម្ពោ ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ
 ឥទំ វុច្ចតិ បដានំ ឥមិនា បដានេន ឧបេតោ
 ហោតិ ។ បេ ។ សមម្ពាគតោ តេន វុច្ចតិ បទហ-
 ត្តតិ ។

សុត្តន្តកាដនីយំ ។

[២២៩] ចត្តារោ សម្មប្បដាសា ឥធ ភិក្ខុ
 អនុប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្ប-
 នាយ ធន្នំ ជនេតិ វាយមតិ វិយំ អារកតិ ចិត្តំ
 បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ឧប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ អកុស-
 លានំ ធម្មានំ បហាជាយ ធន្នំ ជនេតិ វាយមតិ

[២២៧] ពាក្យថា ឲ្យបិតទៅ គឺការបិតទៅ ណា នោះ
 ឈ្មោះថាសេចក្តីមិនវិនាស ឯសេចក្តីមិនវិនាស ណា នោះឈ្មោះថា
 ការរឹងរិតតែដុះដាលឡើង ការរឹងរិតតែដុះដាលឡើង ណា នោះ
 ឈ្មោះថាធិទូលាយ ការធិទូលាយ ណា នោះឈ្មោះថា ការចំរើន
 ការចំរើន ណា នោះឈ្មោះថា ការពេញលេញ ។

[២២៨] គ្រង់ពាក្យថា ញ៉ាំងធន្នៈឲ្យកើត ។ បេ ។ គ្រង់ពាក្យ
 ថា សង្កត ។ បេ ។ គ្រង់ពាក្យថា ប្រាត្នព្វាយាម ។ បេ ។ គ្រង់
 ពាក្យថា ផ្គង់ចិត្ត ។ បេ ។ គ្រង់ពាក្យថា ប្រឹងប្រែង សេចក្តីថា
 បណ្តាពាក្យខាងនោះ ការប្រឹងប្រែង តើដូចម្តេច សេចក្តីប្រាត្ន
 ព្វាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ ណា នេះហៅ
 ថា ប្រឹងប្រែង គិតជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រគល់ព្រម ដោយ
 ការប្រឹងប្រែងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រឹងប្រែង ។

ចប់ សុត្តន្តកាដនីយំ ។

[២២៩] សម្មប្បដាន ២ គឺ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ញ៉ាំងធន្នៈ
 ឲ្យកើត សង្កត ប្រាត្នព្វាយាម ផ្គង់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួក
 អកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនខាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ១ ញ៉ាំងធន្នៈ
 ឲ្យកើត សង្កត ប្រាត្នព្វាយាម ផ្គង់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីលះទូរពួកអកុ-
 សលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតឡើងហើយ ១ ញ៉ាំងធន្នៈឲ្យកើត សង្កត

វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ អនុប្ប-
 ដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧប្បាទាយ ធនំ ជនេតិ
 វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ
 ឧប្បដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ វិចិត្តយា អសម្មា-
 សាយ ភិយ្យោភាវាយ វេយ្យាយ ភាវាយ ចារិប្ប-
 រិយា ធនំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ
 បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។

[២៣០] កថាខណ្ឌ ភិក្ខុ អនុប្បដ្ឋានំ ចាប-
 កានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្បាទាយ ធនំ
 ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ
 បទហតិ ។ ឥធម៌ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរ
 លានំ កាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី និដ្ឋិតតានំ
 បហាទាយ បវេទាយ ក្ខន្ធយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ
 តាមេហិ ។ បេ ។ បវេទិ លានំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហា-
 រតិ ទុក្ខាបដិបទំ ធម្មាភិក្ខុ តស្មី សមយេ អនុ-
 ប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្បា-
 ទាយ ធនំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ
 បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។

ប្រាជ្ញត្យាយាម ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែល
 មិនទាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ១ ញ៉ាំងធម៌ឲ្យកើត សង្វាត ប្រាជ្ញ
 ត្យាយាម ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលកើត
 ហើយ ឲ្យបំបាត់ មិនឲ្យវិវាស ឲ្យរើសតែផ្ទះផាល ធំទូលាយ
 ចំរើន ពេញលេញ ១ ។

[២៣០] ចុះកិច្ចញ៉ាំងធម៌ឲ្យកើត សង្វាត ប្រាជ្ញត្យាយាម
 ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់
 កើត មិនឲ្យកើតឡើង តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា កិច្ចកង
 សាសនានេះ ចំរើនឲ្យលោកុត្តរជ្ជាន ជាឈ្លានពានធម៌ ជាគ្រឿងដល់
 ឲ្យកាមិនសន្សំ (ឲ្យកិលេស) ដើម្បីលះឲ្យវិនិច្ឆ័យទ្វាយ ដើម្បី
 ដល់ឲ្យបឋមភូមិ ស្លាប់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់
 បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទា ឧទ្ទាតិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ កិច្ចញ៉ាំងធម៌
 ឲ្យកើត សង្វាត ប្រាជ្ញត្យាយាម ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំង
 ពួកកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ។

[២៣១] ធន្នំ ជនេត្តិ តត្ថ តត្ថយោ ធន្នោ ។

យោ ធន្នោ ធន្នំ តត្ថា តត្ថុតត្ថយោ តត្ថសយោ
ធន្នុធន្នោ អយំ វុច្ចតិ ធន្នោ ឥមំ ធន្នំ ជនេត្តិ
សញ្ញាជេតិ ទុដ្ឋាបេតិ សមុដ្ឋាបេតិ ធិត្វត្ថតិ អភិ-
ធិត្វត្ថតិ តេជ វុច្ចតិ ធន្នំ ជនេត្តិ ។

[២៣២] វាយមត្តិ តត្ថ តត្ថមោ វាយាមោ ។

យោ ចេតសិកោ វិយាមម្ពោ ធិត្តមោ បាត្តមោ
ឧយ្យមោ វាយាមោ ឧស្សាហោ ឧស្សាជ្ឈី ថាមោ
មិតិ អសិដិលបាត្តមតា អធិត្ថិត្តច្ឆតា អធិត្ថិត្ត-
បុតា បុរសម្បត្តាហោ វិយំ វិយេន្ទ្រិយំ វិយេតលំ
សម្ពាវាយាមោ វិយេសម្ពោជ្ឈោ មក្ខន្ធិ មក្ខបវិយា-
បន្នំ អយំ វុច្ចតិ វាយាមោ ឥមំ វាយាមោ ឧ-
បេតោ ហោតិ សមុបេតោ ឧបាតតោ សមុបាតតោ
ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមុបន្នោតតោ តេជ វុច្ចតិ
វាយមត្តិ ។

[២៣១] ត្រង់ពាក្យថា ញ៉ាំងធន្នៈឲ្យកើត មានសេចក្តីថា

បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ធន្នៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាថ្នា ភាព
នៃបុគ្គលមានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ សេចក្តីប្រា-
ថ្នាធម៌ជាកុសល ណា នេះហៅថា ធន្នៈ គិតញ៉ាំងធន្នៈនេះ ឲ្យ
កើត ឲ្យលូតលាស់ ឲ្យដុះដាល ឲ្យតាំងឡើង ឲ្យរំពៃ ឲ្យកើត
ឡើង ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ញ៉ាំងធន្នៈឲ្យកើត ។

[២៣២] ត្រង់ពាក្យថា សង្វាត មានសេចក្តីថា បណ្តា

ពាក្យទាំងនោះ សេចក្តីសង្វាត តើដូចម្តេច ។ ការប្រាជ្ញាព្យាយាម
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីឧបាត សង្វាត ទិតទំ ព្យាយាម ឧស្សាហ៍
ប្រឹងប្រែង ខ្មែរ ខ្មែរ ខ្មែរ ខ្មែរ ខ្មែរ ខ្មែរ ខ្មែរ ខ្មែរ ខ្មែរ ខ្មែរ
ចោលនូវសេចក្តីប្រាថ្នា មិនទម្លាក់ចុះចេញ ផ្គង់ទុកឲ្យគុះ វិយៈ
វិយេន្ទ្រិយ វិយេតលៈ សម្ពាវាយាមៈ វិយេសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ
រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សេចក្តីសង្វាត គិតជាអ្នកព្រម
ព្រៀង មូលមិត ចូលទៅជិត គែងនៃប កៀកកើយ ប្រជិតប្រជី
ប្រកបព្រម ដោយសេចក្តីសង្វាតនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា
សង្វាត ។

[២៣៣] វិរិយំ អារកត្តិ តត្ថ តតមំ វិរិយំ ។

យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មា-
វាយោ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្កង្គំ មក្កបរិយាបដ្ឋំ វេទិ
វុច្ចតិ វិរិយំ វេទិ វិរិយំ អារកត្តិ សមារកត្តិ អាសេវតិ
ការេតិ តហុលីតកោតិ តេន វុច្ចតិ វិរិយំ អារកត្តិ ។

[២៣៤] ចិត្តំ បក្កល្ហាត្តិ តត្ថ តតមំ ចិត្តំ ។

យំ ចិត្តំ មេវោ មាទសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មេវោវិញ្ញា-
ណធាតុ វេទិ វុច្ចតិ ចិត្តំ វេទិ ចិត្តំ បក្កល្ហាត្តិ
សម្បក្កល្ហាត្តិ ឧបត្ថម្ភេតិ បច្ចុបត្ថម្ភេតិ តេន វុច្ចតិ
ចិត្តំ បក្កល្ហាត្តិ ។

[២៣៥] បទហត្ថិ តត្ថ តតមំ សម្មប្បធានំ ។

យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មាវាយោ
វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្កង្គំ មក្កបរិយាបដ្ឋំ វេទិ វុច្ចតិ
សម្មប្បធានំ អវសេសា ធម្មា សម្មប្បធានសម្ប-
យុត្តា ។

[២៣៦] ត្រង់ពាក្យថា ប្រាវត្តព្យាយាម មានសេចក្តីថា បណ្តា

ពាក្យទាំងនោះ ការព្យាយាម តើដូចម្តេច ។ ការប្រាវត្តព្យាយាម
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គ
នៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា ការព្យាយាម ភិក្ខុប្រាវត្ត
កាន់យកត្រូវ គប់កេ អប់រំ ធ្វើឱ្យច្រើន ឲ្យការព្យាយាមនេះ ព្រោះ
ហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រាវត្តព្យាយាម ។

[២៣៧] ត្រង់ពាក្យថា ផ្គងចិត្ត មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យ

ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មេវោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
នេះហៅថា ចិត្ត ភិក្ខុ ផ្គង តម្រង់ ជ្រាបជ្រែង ទប់ទល់ខុក ឲ្យចិត្ត
នេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ផ្គងចិត្ត ។

[២៣៨] ត្រង់ពាក្យថា ច្រឹងប្រឹង មានសេចក្តីថា បណ្តា

ពាក្យទាំងនោះ សម្មប្បធាន តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាវត្តព្យាយាម
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃ
មគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មប្បធាន ត្រួតធម៌ដ៏សេស
កំណ្លោះថា ប្រកបដោយសម្មប្បធាន ។

[២៣៦] កថា ភិក្ខុ ឧប្បដ្ឋានំ ចាបកោនិ
 អកុសលានំ ធម្មានំ បហានាយ ធម្មំ ជនេតិ វា-
 យមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។
 ឥធន ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ
 គាវេតិ ធិយ្យានិកំ អបចយតាមី ធិដ្ឋិតតានំ បហា-
 នាយ បវេនាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ
 ។ បេ ។ បវេនំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ ទុក្ខា-
 បដិបទំ ទត្តាភិក្ខុំ តស្មី សមយេ ឧប្បដ្ឋានំ ចាប-
 កោនំ អកុសលានំ ធម្មានំ បហានាយ ធម្មំ ជនេតិ
 វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។

[២៣៧] ធម្មំ ជនេតិ ។ បេ ។ វាយមតិ
 ។ បេ ។ វិរិយំ អារកតិ ។ បេ ។ ចិត្តំ បក្កណ្ណា-
 តិ ។ បេ ។ បទហតិ តត្ថ កតមំ សម្មប្បធានំ ។
 យោ ចេតសីកោ វិរិយាវម្ពោ ។ បេ ។ សម្មាភា-
 យាមោ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្កន្តំ មក្កបរិយាបន្នំ ឥទ្ធ
 វុច្ចតិ សម្មប្បធានំ អវសោ ធម្មា សម្មប្បធាន-
 សម្មយុត្តា ។

[២៣៦] ចុះភិក្ខុ ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រាវត្តព្យាយាម
 ផ្គង់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីលះនូវពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើត
 ឡើងហើយ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ
 ចំរើននូវលោកុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវកាមិនសន្សំ
 (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវធិដ្ឋិតាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ
 ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជា
 ទុក្ខាបដិបទឧត្តាភិក្ខុ ក្នុងសម័យនោះ ភិក្ខុឈ្មោះថា ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យ
 កើត សង្ខត ប្រាវត្តព្យាយាម ផ្គង់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីលះនូវ
 ពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតឡើងហើយ ។

[២៣៧] ត្រង់ពាក្យថា ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត ។ បេ ។ ត្រង់
 ពាក្យថា សង្ខត ។ បេ ។ ត្រង់ពាក្យថា ប្រាវត្តព្យាយាម ។ បេ ។
 ត្រង់ពាក្យថា ផ្គង់ចិត្ត ។ បេ ។ ត្រង់ពាក្យថា ប្រឹងប្រែង មាន
 សេចក្តីថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ សម្មប្បធាន តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីប្រាវត្តព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភាយាមៈ
 វិរិយសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមក្ក រាប់បញ្ចូលក្នុងមក្ក ណា នេះហៅថា
 សម្មប្បធាន ពួកធម៌ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសម្មប្បធាន ។

[២៣៧] តតតត ភិក្ខុ អនុប្បដ្ឋានំ តុសលានំ
 ធម្មានំ ឧប្បាទាយ ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ
 អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។ ឥធម ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ការវតិ និយ្យា-
 នំតំ អបធមតាមី និដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បវេមាយ
 ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេ តាមេហិ ។ បេ ។ បវេមិ
 ឈានំ ឧបសម្ពុជ្ឈ វិហារតិ ឧត្តាបដិវទំ ឧទ្ធាតិញ្ញា
 តស្មី សមយេ អនុប្បដ្ឋានំ តុសលានំ ធម្មានំ ឧ-
 ប្បាទាយ ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ
 បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។

[២៣៨] ធម្មំ ជនេតិ ។ បេ ។ វាយមតិ
 ។ បេ ។ វិរិយំ អារកតិ ។ បេ ។ ចិត្តំ បក្កណ្ណា-
 តិ ។ បេ ។ បទហតិ តត តតមិ សម្មប្ប-
 ធានំ ។ យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្ពោ ។ បេ ។
 សម្មាភយាមោ វិរិយសម្ពោជ្ឈនោ មក្ខន្តំ មក្ខបរិ-
 យាបន្តំ ឥទំ វុច្ឆតិ សម្មប្បធានំ អវសេសា ធម្មា
 សម្មប្បធានសម្មយុត្តា ។

[២៣៨] ចុះភិក្ខុញ្ញាតិធម្មៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រាវត្តាព្យាយាម
 ផ្គត់ចិត្ត ច្រើនប្រែ ដើម្បីញ្ញាតិពួកកុសលធម៌ ដែលមិនខាន់កើត
 ឲ្យកើតឡើង តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ
 ចំរើនឲ្យលោកុត្តរជ្ជោ ជាឱយ្យាទិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
 (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះបង់នូវវិជ្ជាជំនឿ ដើម្បីដល់នូវបឋម-
 ភូមិ ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជោ
 ជាទុក្ខាបដិបទឧទ្ធាតិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ភិក្ខុឈ្មោះថាញ្ញាតិធម្មៈឲ្យ
 កើត សង្ខត ប្រាវត្តាព្យាយាម ផ្គត់ចិត្ត ច្រើនប្រែ ដើម្បីញ្ញាតិពួក
 កុសលធម៌ ដែលមិនខាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ។

[២៣៩] ត្រង់ពាក្យថា ញ្ញាតិធម្មៈឲ្យកើត ។ បេ ។ ត្រង់
 ពាក្យថា សង្ខត ។ បេ ។ ត្រង់ពាក្យថា ប្រាវត្តាព្យាយាម ។ បេ ។
 ត្រង់ពាក្យថា ផ្គត់ចិត្ត ។ បេ ។ ត្រង់ពាក្យថា ច្រើនប្រែ មានសេចក្តី
 ថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ សម្មាសម្ពុទ្ធិ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាវត្តា
 ព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភយាមៈ វិរិយសម្ពោ-
 ជ្ឈន្តំ ជាភក្តីនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសម្ពុទ្ធិ
 ធាន ពួកធម៌ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសម្មាសម្ពុទ្ធិ ។

[២២០] តថត្ថា ភិក្ខុ ទុប្បដ្ឋានំ តុស-
 លានំ ធម្មានំ វិភិយា អសម្មោសាយ ភិយ្យោ-
 កាភយ វេយ្យាលាយ ភាវនាយ ចារិច្ចរិយា ធន្នំ
 ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ
 បទហតិ ។ ឥធម ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោក្យ-
 ត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី
 និដ្ឋិតតានំ បហានាយ បវមាយ ភូមិយា បត្តិយា
 វិវិច្ឆា កោមេហិ ។ បេ ។ បវមី ឈានំ ទុបស-
 ប្បដ្ឋ វិហារតិ ទុត្តាបដិបទំ ធម្មាភិញ្ញំ តុស្មី ស-
 មយេ ទុប្បដ្ឋានំ តុសលានំ ធម្មានំ វិភិយា
 អសម្មោសាយ ភិយ្យោកាភយ វេយ្យាលាយ ភាវនាយ
 ចារិច្ចរិយា ធន្នំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ
 ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។

[២២១] វិភិយាតិ យា វិភិ សោ អស-
 ម្មោសោ យោ អសម្មោសោ សោ ភិយ្យោកាភេ យោ
 ភិយ្យោកាភេ តំ វេយ្យល្លំ យំ វេយ្យល្លំ សា ភាវនា
 យា ភាវនា សា ចារិច្ចរិ ។

[២២០] ចុះភិក្ខុ ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត សង្ខារ ប្រាជ្ញាព្យាយាម
 ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យ
 បិតនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរិតតែដុះដាល ធំទូលាយ ចំរើន ពេញ-
 លេញ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក៏សាសនានេះ ចំរើន
 ឲ្យលោកុត្តរជ្ជពន ជាឱយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
 (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះបង់នូវទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋម-
 ភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជពន
 ជាទូកាបដិបទាធម្មាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ភិក្ខុឈ្មោះថា ញ៉ាំងធម្មៈ
 ឲ្យកើត សង្ខារ ប្រាជ្ញាព្យាយាម ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំង
 ពួកកុសលធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យបិតនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរិត
 តែដុះដាល ធំទូលាយ ចំរើន ពេញលេញ ។

[២២១] ត្រង់ពាក្យថា ឲ្យបិតនៅ គឺការបិតនៅ ណា នោះ
 ឈ្មោះថា សេចក្តីមិនវិនាស និសេចក្តីមិនវិនាស ណា នោះឈ្មោះថា
 ការរឹងរិតតែដុះដាលឡើង ការរឹងរិតតែដុះដាលឡើង ណា នោះឈ្មោះ
 ថា ធំទូលាយ ការធំទូលាយ ណា នោះឈ្មោះថា ការចំរើន ការចំរើន
 ណា នោះឈ្មោះថា ការពេញលេញ ។

(២២២) ធន្ទំ ជនេតីតិ តត្ថ តត្ថមោ ធន្ទោ ។

យោ ធន្ទោ ធន្ទំតត្ថា តត្ថតត្ថមោ តត្ថសយោ
ធន្ទធន្ទោ អយំ វុច្ចតិ ធន្ទោ ឥមំ ធន្ទំ ជនេតិ
សត្វាបេតិ ឧដ្ឋាបេតិ សម្មាសត្វាបេតិ ធន្ទត្ថេតិ អភិ-
ធន្ទត្ថេតិ តេន វុច្ចតិ ធន្ទំ ជនេតីតិ ។

(២២៣) វាយមតីតិ តត្ថ តត្ថមោ វាយា-

មោ ។ យោ ចេតសិកោ វិយារម្ពោ ។ បេ ។
សម្មាវាយាមោ វិយសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិ-
យាបន្ធិ អយំ វុច្ចតិ វាយាមោ ឥមំ វាយាមោ
ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ សម្មាសត្វា តេន វុច្ចតិ
វាយមតីតិ ។

(២២៤) វិយំ អារកតីតិ តត្ថ តត្ថមំ វិយំ ។

យោ ចេតសិកោ វិយារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មាវាយា-
មោ វិយសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបន្ធិ ឥន្ទ
វុច្ចតិ វិយំ ឥមំ វិយំ អារកតិ សមារកតិ អាសេវតិ
កាវេតិ តហុលីកាវេតិ តេន វុច្ចតិ វិយំ អារកតីតិ ។

(២២៥) ត្រង្គតាក្យថា ញ្ញាង្គន្ទ្រកើត មានសេចក្តីថា បណ្តា

តាក្យតាំងនោះ ន្ទ្រ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គល
មានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលអ្នកប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ សេចក្តីប្រាថ្នាធម៌
ជាគុសល ណា នេះហៅថា ន្ទ្រ ភិក្ខុ ញ្ញាង្គន្ទ្រនេះឲ្យកើត ឲ្យ
លូតលាស់ ឲ្យដុះដាល ឲ្យតាំងឡើង ឲ្យចំរើនឡើង ឲ្យកើតឡើង
ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ញ្ញាង្គន្ទ្រកើត ។

(២២៦) ត្រង្គតាក្យថា សង្ខត មានសេចក្តីថា បណ្តា

តាក្យតាំងនោះ សេចក្តីសង្ខត តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាព្វព្យាយាម
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ តិវិយសម្ពោជ្ឈន្ត ជា
អង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សេចក្តីសង្ខត ភិក្ខុ
ជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយសេចក្តីសង្ខតនេះ ព្រោះ
ហេតុនោះ ទើបពោលថា សង្ខត ។

(២២៧) ត្រង្គតាក្យថា ប្រាព្វព្យាយាម មានសេចក្តីថា បណ្តា

តាក្យតាំងនោះ ការព្យាយាម តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាព្វព្យាយាម
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ វិយសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គ
នៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា ការព្យាយាម ភិក្ខុ
ប្រាព្វ កាន់យកត្រូវ គប្បី អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ខ្លាចការព្យាយាមនេះ
ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រាព្វព្យាយាម ។

[២២៥] ចិត្តំ បក្កល្ហាភីតិ តត្ថ កតមំ
 ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តថា
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ឥមំ ចិត្តំ បក្កល្ហាភី
 សម្មបក្កល្ហាភី ឧបត្ថម្ភេតិ បច្ចុបត្ថម្ភេតិ តេន វុច្ចតិ
 ចិត្តំ បក្កល្ហាភីតិ ។

[២២៦] បទហតីតិ តត្ថ កតមំ សម្មប្ប-
 ធានំ ។ យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្មោ ។ បេ ។
 សម្មាភយាមោ វិរិយសម្មោជ្ឈរដ្ឋោ មក្កដំ មក្កបរិយា-
 បដ្ឋំ ឥទំ វុច្ចតិ សម្មប្បធានំ អភិសសា ធម្មា
 សម្មប្បធានសម្មយុត្តា ។

[២២៧] តត្ថ កតមំ សម្មប្បធានំ ។ ឥន-
 តិក្កុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ
 ធិយ្យានិកំ អបនយតាមី ធិដ្ឋិតតានំ បរោបាយ
 បវមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆុវ កាមេហំ ។ បេ ។
 បវមី ឈានំ ឧបសម្ពន្ធ វិហរតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ធម្មាភិក្ខុំ យោ តស្មី សមយេ ចេតសិកោ វិរិ-
 យារម្មោ ។ បេ ។ សម្មាភយាមោ វិរិយសម្មោជ្ឈរដ្ឋោ

[២២៨] គ្រង់ពាក្យថា ផ្គង់ចិត្ត មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យ
 ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការធម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ
 ណា នេះហៅថា ចិត្ត ភិក្ខុផ្គង់ តម្រង់ ជ្រាមជ្រែង ខប់ខល់
 ទុក នូវចិត្តនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ផ្គង់ចិត្ត ។

[២២៩] គ្រង់ពាក្យថា ប្រឹងប្រែង មានសេចក្តីថា បណ្តា
 ពាក្យទាំងនោះ សម្មប្បធាន តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាព្វព្យាយាម
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភយាមៈ វិរិយសម្មោជ្ឈរដ្ឋ ជាអង្គ
 នៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មប្បធាន ពួក
 ធម៌ដ៏សេស ដែលប្រកបដោយសម្មប្បធាន (ក៏ឈ្មោះថា សម្មប្បធាន
 ដែរ) ។

[២៣០] បណ្តាពាក្យទាំងនោះ សម្មប្បធាន តើដូចម្តេច ។ ក្នុង
 សម័យណា ភិក្ខុក៏សាសនានេះ ចំរើននូវលោកុត្តរជ្ជាន ជាវិយាភិក-
 ធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវវិជ្ជា
 ទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទាធម្មាភិក្ខុ ក្នុងសម័យនោះ
 សេចក្តីប្រាព្វព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភយាមៈ វិរិយៈ

សម្បជញ្ញវិភង្គ បញ្ញាប្រភព

បក្ខុដ្ឋំ មក្ខបរិយាបដ្ឋំ ឥទ្ធិ វុត្ថុតិ សម្បជញ្ញាដំ អវ-
សេសា ធម្មា សម្បជញ្ញាធសម្បយុត្តា ។

អភិធម្មភាជនីយំ ។

(២៤៨) ធម្មា កេ សម្បជញ្ញាជា ឥទ្ធិ កិក្ខុ
អនុប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្ប-
នាយ ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ
បក្ខុល្អាតិ បទហតិ ឧប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ អកុស-
លានំ ធម្មានំ បហានាយ ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ
វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្ខុល្អាតិ បទហតិ អនុប្ប-
ដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧប្បនាយ ធម្មំ ជនេតិ
វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្ខុល្អាតិ បទហតិ
ឧប្បដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ វិគីយា អសម្មោ-
សាយ គិយ្យភាវាយ វេប្បល្លាយ កាវនាយ
ចារិប្បរិយា ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ
ចិត្តំ បក្ខុល្អាតិ បទហតិ ។ ធម្មដ្ឋំ សម្បជញ្ញាដំ
កតិ កុសលា កតិ អកុសលា កតិ អត្យកតតា
។ បេ ។ កតិ សរណា កតិ អរណា ។

សម្បជញ្ញវិភង្គ បញ្ញាប្រភព

សម្បជញ្ញំ ជាអនុវិទេមត្ត រាប់បញ្ចូលក្នុងមត្ត ណា នេះហៅថាសម្បជញ្ញ-
បាន ពួកធម៌ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសម្បជញ្ញាន ។

ចប់ អភិធម្មភាជនីយំ ។

(២៤៨) សម្បជញ្ញាន ៤ គឺ កិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យ
កើត សង្វាត ប្រាព្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួក
អកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ១ ញ៉ាំង
ធម្មៈឲ្យកើត សង្វាត ប្រាព្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បី
លះឲ្យពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតឡើងហើយ ១ ញ៉ាំងធម្មៈ
ឲ្យកើត សង្វាត ប្រាព្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំង
ពួកកុសលធម៌ ដែលមិនទាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ១ ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត
សង្វាត ប្រាព្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសល-
ធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យបិតនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរិតតែដុះដាល
ធំទូលាយ ចំរើន ពេញលេញ ។ បណ្តាសម្បជញ្ញានទាំង ៤ សម្បជញ្ញ-
ាន ជាតុសលប៉ុន្មាន ជាអតុសលប៉ុន្មាន ជាអត្យក្រឹតប៉ុន្មាន ។ បេ ។
ជាសរណៈប៉ុន្មាន ជាអរណៈប៉ុន្មាន ។

[២២៩] តុសរណយេវ សិយា សុខាយ វេ.
 នាយ សម្មយុត្តា សិយា អនុត្តមសុខាយ វេ.
 នាយ សម្មយុត្តា វិចារកងម្មនម្មា អនុចានិច្ចានុ-
 ចានិយា អសន្តិលីដ្ឋាសន្តិលេសិកា សិយា
 សវិតក្កសវិតា អសិកា អវិតក្កវិចារមត្តា សិយា
 អវិតក្កវិចារា សិយា បីតិសហគតា សិយា
 សុខសហគតា សិយា ឧបេត្តាសហគតា នេវ
 នស្សនេន ន ភាវនាយ បហាតញ្ច នេវ នស្ស-
 នេន ន ភាវនាយ បហាតញ្ចហេតុកា អបចយតា-
 មិដោ សេត្តា អប្បមាណា អប្បមាណាម្មណា
 បណីតា សម្មត្ថនិយតា ន មត្តារម្មណា មត្តហេ-
 តុកា សិយា មត្តាធិបតីដោ សិយា ន វត្តញ្ច
 មត្តាធិបតីនាតិ សិយា ឧប្បន្នា សិយា អនុប្បន្នា
 ន វត្តញ្ច ឧប្បន្នាធិបតី សិយា អតីតា សិយា
 អនាគតា សិយា បច្ចុប្បន្នា ន វត្តញ្ច អតីតារម្ម-
 ណាតិបិ អនាគតារម្មណាតិបិ បច្ចុប្បន្នារម្មណាតិបិ
 សិយា អជ្ឈត្តា សិយា តហិទ្ធា សិយា អជ្ឈត្ត-
 តហិទ្ធា តហិទ្ធារម្មណា អនិទស្សនាប្បដិយា ។

[២២៩] សម្មប្បធាន ៤ ជាតុសលវត្ថុមួយយ៉ាង ប្រកបដោយ
 សុខវេទនាមាន ប្រកបដោយអនុត្តមសុខវេទនា តែមានវិបាកធម៌ជាប្រ-
 ក្រតី ដែលកិលេសមានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យក ទាំងមិនជាប្រយោជន៍
 ដល់ទុក្ខាន មិនសាហ្មង ទាំងមិនគួរដល់សេចក្តីសាហ្មងក៏មាន
 ប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែ
 វិចារក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារក៏មាន ច្រឡំដោយបីតិក៏មាន
 ច្រឡំដោយសុខក៏មាន ច្រឡំដោយឧបេត្តា តែមិនគួរលះដោយទស្សនៈ
 ទាំងមិនគួរលះ ដោយការវេទនា មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរ
 លះដោយការវេទនា ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ជា
 របស់សេតុប្បត្តល មានប្រមាណមិនបាន មានការម្ស្នកប្រមាណមិនបាន
 ដ៏ទុក្ខម មានសភាពត្រូវនឹងទៀង មិនមានមគ្គជាអារម្មណ៍ មានមគ្គជា
 ហេតុក៏មាន មានមគ្គជាអធិបតីក៏មាន មិនគួរពោលថា មានមគ្គជាអធិបតី
 ក៏មាន ដែលកើតឡើងហើយក៏មាន មិនបានកើតហើយក៏មាន មិនគួរ
 ពោលថា បម្រុងនឹងកើតទេ ជាអតីតក៏មាន ជាអនាគតក៏មាន ជា
 បច្ចុប្បន្ន តែមិនគួរពោលថា មានអារម្មណ៍ជាអតីតផង ថា មានអារម្មណ៍
 អនាគតផង ថា មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នផងក៏មាន ជាខាងក្នុងក៏មាន
 ជាខាងក្រៅក៏មាន ជាខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ មានអារម្មណ៍ជាខាងក្រៅ
 មិនប្រកបដោយការឃើញ ទាំងមិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ក៏មាន ។

[២៥០] ន ហេតុ សហេតុកា ហេតុសម្បជញ្ញត្ថា ន វត្ថុកា ហេតុ ចេវ សហេតុកា ចាតិ សហេតុកា ចេវ ន ច ហេតុ ន វត្ថុកា ហេតុ ចេវ ហេតុសម្បជញ្ញត្ថា ចាតិ ហេតុសម្បជញ្ញត្ថា ចេវ ន ច ហេតុ ន ហេតុ សហេតុកា ។ សម្បជញ្ញាយា សង្ខតា អនិចស្សតា អប្បដិយា អរូតា លោកុត្តរា កេនចិ វិញ្ញយ្យា កេនចិ ន វិញ្ញយ្យា ។ ឆោ អាសវំ អធិសវំ អាសវិវ្យយុត្ថា ន វត្ថុកា អាសវំ ចេវ សាសវំ ចាតិបិ សាសវំ ចេវ ឆោ ច អាសវំតិបិ ន វត្ថុកា អាសវំ ចេវ អាសវសម្បជញ្ញត្ថា ចាតិបិ អាសវសម្បជញ្ញត្ថា ចេវ ឆោ ច អាសវំតិបិ អាសវិវ្យយុត្ថាអធិសវំ ។ ឆោ សញ្ញាជនា ។ បេ ។ ឆោ ភត្តា ។ បេ ។ ឆោ ធិយា ។ បេ ។ ឆោ យោតា ។ បេ ។ ឆោ ជីវណា ។ បេ ។ ឆោ បរាមាសា ។ បេ ។ សាវម្មណា ឆោ ចិត្តា ចេតសីកា ចិត្តសម្បជញ្ញត្ថា

[២៥០] សម្បជញ្ញាន ៤ មិនមែនជាហេតុ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ប្រកបដោយហេតុ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ។ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តែមិនមែនហេតុ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រកបដោយហេតុ ឡើយ គ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែនហេតុ មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ។ សម្បជញ្ញាន ៤ ប្រកបដោយច្រើន ត្រូវច្រើនភាគតែង មិនប្រកបដោយការឃើញ មិនប្រកបដោយការចេះដឹង មិនមានរូប ជាលោកុត្តរ គួរដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ មិនគួរដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ ។ សម្បជញ្ញាន ៤ មិនមែនជាអាសវៈ មិនមានអាសវៈ ប្រាសចាកអាសវៈ មិនគួរពោលថា អាសវៈ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈផង ថា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែនអាសវៈផងទេ មិនគួរពោលថា អាសវៈ ទាំងប្រកបដោយអាសវៈផង ថា ប្រកបដោយអាសវៈ តែមិនមែនជាអាសវៈផងឡើយ គឺជាធម៌ ប្រាសចាកអាសវៈ ទាំងមិនមានអាសវៈ ។ សម្បជញ្ញាន ៤ មិនមែនសញ្ញាជនៈ ។ បេ ។ មិនមែនគន្លះ ។ បេ ។ មិនមែន ឈ្មោះ ។ បេ ។ មិនមែនយោគៈ ។ បេ ។ មិនមែននិវរណៈ ។ បេ ។ មិនមែនបរាមាសៈ ។ បេ ។ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងកាម្មណ៍ មិនមែនចិត្ត ជាបេតសិក ប្រកបដោយចិត្ត

ចិត្តសំសដ្ឋា ចិត្តសមុដ្ឋា ចិត្តសហកុដោ ចិត្តានុបវិវត្តិ-
 ដោ ចិត្តសំសដ្ឋសមុដ្ឋា ចិត្តសំសដ្ឋសមុដ្ឋានសហ-
 កុដោ ចិត្តសំសដ្ឋសមុដ្ឋានុបវិវត្តិដោ ពាហិក ទុ-
 ចាតា អនុចាតិដ្ឋា ។ ទុចាតាតា ។ បេ ។ ដោ កិលេ-
 សា ។ បេ ។ ន ទស្សនេន បហាតត្វា ន ភាវនាយ
 បហាតត្វា ន ទស្សនេន បហាតត្វាហេតុកា ន ភាវ-
 នាយ បហាតត្វាហេតុកា សិយា សវិតត្តា សិយា
 អវិតត្តា សិយា សវិចារក សិយា អវិចារក សិយា
 សប្បវិតតា សិយា អប្បវិតតា សិយា បីតិសហ-
 តតា សិយា ន បីតិសហតតា សិយា សុខសហ-
 តតា សិយា ន សុខសហតតា សិយា ឧបេក្ខា-
 សហតតា សិយា ន ឧបេក្ខាសហតតា ន កាមាវ-
 ចរក ន រូចាវចរក ន អរូចាវចរក អបរិយាបដ្ឋា ធិ-
 យ្យាធិកា ធិយតា អនុត្តរក អរណាតិ ។

បញ្ញាបុច្ឆកំ ។
 សម្មប្បធានវិភង្គោ សមត្ថោ ។

ច្រឡំដោយចិត្ត តាំងឡើងដោយចិត្ត កើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រព្រឹត្តទៅ
 តាមចិត្ត ច្រឡំ តាំងតាំងឡើងដោយចិត្ត ច្រឡំ តាំងតាំងឡើង
 តាំងកើតជាមួយនឹងចិត្ត ច្រឡំ តាំងតាំងឡើង តាំងប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត
 ជាខាងក្រៅ មិនមែនទុចាតា ដែលកិលេសមានកណ្តាជាដើម មិន
 តាំងយក ។ សម្មប្បធាន ៤ មិនមែនទុចាតា ។ បេ ។ មិនមែន
 កិលេស ។ បេ ។ មិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរលះដោយភាវនា
 មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ មានហេតុមិនគួរលះដោយភាវនា
 ប្រកបដោយវិតក្កៈក៏មាន មិនមានវិតក្កៈក៏មាន ប្រកបដោយវិចារៈក៏
 មាន មិនមានវិចារៈក៏មាន ប្រកបដោយបីតិក៏មាន មិនមានបីតិក៏មាន
 ច្រឡំដោយបីតិក៏មាន មិនច្រឡំដោយបីតិក៏មាន ច្រឡំដោយសុខក៏
 មាន មិនច្រឡំដោយសុខក៏មាន ច្រឡំដោយទេវតាក៏មាន មិន
 ច្រឡំដោយទេវតា តែមិនមែនកាមាវចរ មិនមែនរូចាវចរ មិនមែន
 អរូចាវចរ ជាអបរិយាបដ្ឋៈ ជានិយ្យានិកៈ ជានិយកៈ ជាអនុត្តរៈ
 ជាអរណៈ ក៏មាន ។

ចប់ បញ្ញាបុច្ឆកៈ ។
 ចប់ សម្មប្បធានវិភង្គ ។

ឥទ្ធិបាទវិភង្គ

[២៥០] ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា ឥធ ភិក្ខុ ធម្ម-
សមាធិប្បធានសង្ខារសមញ្ញាគតំ ឥទ្ធិបាទំ ភាវេតិ
វិរិយសមាធិប្បធានសង្ខារសមញ្ញាគតំ ឥទ្ធិបាទំ ភា-
វេតិ ចិត្តសមាធិប្បធានសង្ខារសមញ្ញាគតំ ឥទ្ធិបាទំ
ភាវេតិ វិមេសាសមាធិប្បធានសង្ខារសមញ្ញាគតំ ឥទ្ធិ-
បាទំ ភាវេតិ ។

[២៥២] កក្កដា ភិក្ខុ ធម្មសមាធិប្បធាន-
សង្ខារសមញ្ញាគតំ ឥទ្ធិបាទំ ភាវេតិ ។ ធម្មៈក្ខ
ភិក្ខុ អធិបតី កក្កដា លកតិ សមាធិ លកតិ
ចិត្តស្ម ឯកក្ខតំ អយំ វុទ្ធតិ ធម្មសមាធិ ។
សោ អនុប្បន្នានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ
អនុប្បន្នាយ ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារ-
កតិ ចិត្តំ បក្កល្ហាតិ បទហតិ ឧប្បន្នានំ ចាប-
កានំ អកុសលានំ ធម្មានំ បហាធាយ ធម្មំ
ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កល្ហាតិ
បទហតិ អនុប្បន្នានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧប្ប-
ន្នាយ ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ

ឥទ្ធិបាទវិភង្គ

[២៥១] ឥទ្ធិបាទ ២ គឺ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើននូវឥទ្ធិ-
បាទ ប្រកបដោយធម្មសមាធិ និងបធានសង្ខារ ១ ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ
ប្រកបដោយវិរិយសមាធិ និងបធានសង្ខារ ១ ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ប្រកប
ដោយចិត្តសមាធិ និងបធានសង្ខារ ១ ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ប្រកបដោយ
វិមេសាសមាធិ និងបធានសង្ខារ ១ ។

[២៥២] ចុះភិក្ខុ ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ប្រកបដោយធម្មសមាធិ និង
បធានសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ បើភិក្ខុ ធ្វើធម្មៈ ឲ្យដាច់ចិត្ត វិរិយ
បាននូវសមាធិ បាននូវភាពនៃចិត្តមានការឃ្លាតមូលតែមួយ នេះហៅ
ថា ធម្មសមាធិ ។ ភិក្ខុនោះ ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត សង្ខារ ប្រាជ្ញា
ព្យាយាម ផ្តងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក
ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត សង្ខារ ប្រាជ្ញា
ព្យាយាម ផ្តងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីលះនូវពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក
ដែលកើតហើយ ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត សង្ខារ ប្រាជ្ញាព្យាយាម ផ្តងចិត្ត
ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលមិនទាន់កើត ឲ្យកើតឡើង

អភិធម្មបិដក វិវាដេ

បក្កុល្ហាតិ បទហតិ ឧប្បន្ទានំ កុសលានំ ធម្មានំ
 ចិត្តិយា អសម្មាសាយ ភិយ្យោភារិយ វេយ្យាលាយ
 ភាវនាយ ចារិយិយា ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ
 អារកតិ ចិត្តិ បក្កុល្ហាតិ បទហតិ ឥមេ វុច្ចន្តិ បដាន-
 សង្ខារ ។ ឥតិ អយញ្ច ធម្មសមាធិ ឥមេ ច បដាន-
 សង្ខារ តទេកជ្ឈី អភិសញ្ញាហិត្វា អភិសង្ខិបិត្វា
 ធម្មសមាធិឃ្លានសង្ខារោត្វេ សំឡំ កុច្ចតិ ។

[២៥៣] តត្ថ កតមោ ធម្មោ ។ យោ
 ធម្មោ ធម្មំតតា កត្តកម្យតា កុសលោ ធម្ម-
 ច្ឆោតោ អយំ វុច្ចតិ ធម្មោ ។ តត្ថ កតមោ
 សមាធិ ។ យោ ចិត្តស្ស ចិត្តិ សណ្ឋិតិ អវ-
 ដ្ឋិតិ អវិសាហារោ អវិក្ខេបោ អវិសាហជមាទសតា
 សមថោ សមាធិជ្រ័យំ សមាធិពលំ សម្មាសមាធិ
 អយំ វុច្ចតិ សមាធិ ។ តត្ថ កតមោ បដាន-
 សង្ខារោ ។ យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្មោ ជិត្តមោ
 បរក្កៈមា ឧយ្យាមោ វិយាមោ ឧស្សាហោ ឧស្សាជ្ឈី
 ថាមោ ឆិតិ អសិវិលបរក្កុមតា អនិក្ខត្តន្ទនតា
 អនិក្ខត្តនុតតា នុសប្បត្តាហោ វិរិយំ វិរិយជ្រ័យំ

អភិធម្មបិដក វិវាដេ

ញាតិធម្មោធម្មោ សង្ខារ ប្រាជ្ញាព្យាយាម ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បី
 ញាតិព្រឹត្តកុសលធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យបិទនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹង
 រឹតតែដុះដាល ធំទូលាយ ចំរើន ពេញលេញ ធម៌ទាំងនេះ ហៅថា
 បដានសង្ខារ ។ ធម្មសមាធិនេះផង បដានសង្ខារ នេះផង ដល់នូវការ
 រាប់ថា ធម្មសមាធិ និងបដានសង្ខារ ព្រោះប្រមូលប្រមូល នូវធម៌នោះ
 ក្នុងទីជាមួយគ្នា ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២៥៣] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ធម្មៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលមានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ
 ការប្រាថ្នាធម៌ជាបុគ្គល ណា នេះហៅថា ធម្មៈ ។ បណ្តាធម៌ទាំង
 នោះ សមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការគាំទ្រនៅ ការខ្ជាប់ខ្ជួន ការបិទ
 នៅសិប ការមិនយេងឃ្លោង ការមិនរាយមាយ ភាពនៃចិត្តមិនយេង
 ឃ្លោង ការស្ងប់រម្ងាប់ សមាធិន្ទ្រិយ សមាធិពលៈ សម្មាសមាធិ
 ណា នៃចិត្ត នេះហៅថា សមាធិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បដាន-
 សង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ការប្រាជ្ញាព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត
 ការឧហាត សង្ខារ ទិត្តំ ព្យាយាម ទស្សាហំ ប្រឹងប្រែង ខ្ជិ
 យ្មត ខ្លះខ្លះ សេចក្តីសង្ខតមិនបន្ទុកបន្ថយ មិនដាក់ចោលនូវ
 សេចក្តីប្រាថ្នា មិនទម្លាក់ចុះចេញ ផ្គត់ទុកនូវចុះ វិរិយៈ វិរិយជ្រ័យ

វិរិយតលំ សម្មាសមាមោ អយំ វុច្ចតិ បដាន-
 សម្មាសោ ។ ឥតិ ឥមិនា ច ជន្នេន ឥមិនា ច
 សមាធិនា ឥមិនា ច បដានសម្មាសោ ឧបេតោ
 បោកតិ សមុបេតោ ឧបាគតោ សមុបាគតោ
 ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមបន្នាគតោ តេន វុច្ចតិ
 ជន្នសមាធិប្បដានសម្មាសមបន្នាគតោតិ ។

[២៥២] ឥន្ទ្រតិ យា តេសំ ជន្នាទំ ឥន្ទ្រ
 សមិទ្ធិ ឥជ្ឈនា សមិជ្ឈនា លាភោ បដិលាភោ
 បតិ សម្បតិ ដុសនា សន្និកិរិយា ឧបសម្បនា ។
 ឥន្ទ្រនាទោតិ តថាភូតស្ស វេទនាទន្ធ�ោ សញ្ញាទន្ធ�ោ
 សម្មាវត្តន្ធ�ោ វិញ្ញាណត្តន្ធ�ោ ។ ឥន្ទ្រនាទំ ភាវេតីតិ
 តេ ជម្មេ អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលីតភោតិ តេន
 វុច្ចតិ ឥន្ទ្រនាទំ ភាវេតីតិ ។

[២៥៣] កថតោ ភិក្ខុ វិរិយសមាធិប្បដាន-
 សម្មាសមបន្នាគតិ ឥន្ទ្រនាទំ ភាវេតិ ។ វិរិយតោ
 ភិក្ខុ អធិបតី គភិវិទា លភតិ សមាធិ លភតិ
 ចិត្តស្ស ឯកក្កតិ អយំ វុច្ចតិ វិរិយសមាធិ ។

វិរិយពលៈ សម្មាសមាមោ ណ នេះហៅថា បដានសម្មាសោ ។ ភិក្ខុ
 ជាអ្នកព្រមព្រៀង មូលមិត ចូលទៅជិត អែបែប កៀកកើយ ព្រ-
 ជិតប្រជី ប្រកបព្រម ដោយច្នេះនេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយ
 បដានសម្មាសនេះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រកបដោយធន្ត-
 សមាធិ នឹងបដានសម្មាស ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២៥៤] ពាក្យថា ឥន្ទ្រ បានដល់ ការសម្រេច ការសម្រេច
 ព្រម ភាគសម្រេច ភាគសម្រេចព្រម ការបាន ការបានចំពោះ
 ការដល់ ការដល់ព្រម ការពេលស្រួល ភិរិយាធ្វើឲ្យដាក់ច្បាស់ ការ
 បានគ្រប់គ្រាន់ ខ្លាំងមាំមួននោះ ។ ពាក្យថា ឥន្ទ្រនាទំ គឺ
 វេទនាទន្ធសញ្ញាទន្ធសម្មាវត្តន្ធវិញ្ញាណត្តន្ធរបស់បុគ្គលមាន
 សភាវដូច្នោះ ។ ពាក្យថា ចំរើននូវឥន្ទ្រនាទំ គឺ ភិក្ខុគប់កេ អប់រំ
 ធ្វើឲ្យច្រើន ខ្លាំងមាំមួននោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ចំរើន
 នូវឥន្ទ្រនាទំ ។

[២៥៥] ចុះភិក្ខុចំរើននូវឥន្ទ្រនាទំ ប្រកបដោយវិរិយសមាធិនឹងបដាន-
 សម្មាស តើដូចម្តេច ។ បើភិក្ខុ ធ្វើវិរិយឲ្យដាច់អធិបតី វេទន៍បាននូវសមាធិ
 បាននូវភាពវៃចិត្តមានអារម្មណ៍មូលតែមួយ នេះហៅថា វិរិយសមាធិ ។

សោ អនុប្បន្នានំ ចាបតានំ អតុសលានំ ធម្មានំ
 អនុប្បន្នាយ ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ
 ចិត្តំ បក្កណ្ណតិ បទហតិ ឧប្បន្នានំ អតុសលានំ
 ធម្មានំ បរាជាយ ។ បេ ។ អនុប្បន្នានំ តុសលានំ
 ធម្មានំ ឧប្បន្នាយ ។ បេ ។ ឧប្បន្នានំ តុសលានំ
 ធម្មានំ មិតិយា អសម្មោសាយ កិល្យោភាវាយ
 វេច្ចលាយ ភាវាយ ចារិប្បិយា ធម្មំ ជនេតិ
 វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណតិ បទហតិ
 ឥមេ វុទ្ធនំ បធានសង្ខារ ។ ឥតិ អយត្វ វិរិយ-
 សមាធិ ឥមេ ច បធានសង្ខារ តទេកជ្ឈំ អភិ-
 សញ្ញាហិត្វា អភិសន្និចិត្វា វិរិយសមាធិប្បធានសង្ខា-
 រោត្ថវ សំឡំ កច្ឆតិ ។

[២៥៦] តត្ថ តតមំ វិរិយំ ។ យោ ចេតសិ-
 កោ វិរិយារម្មោ ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ ឥទំ វុទ្ធតិ
 វិរិយំ ។ តត្ថ តតមោ សមាធិ ។ យា ចិត្តស្ស
 មិតិ សណ្ឌិតិ អវដ្ឋិតិ អវិសាហារោ អវត្តោចោ
 អវិសាហាជមានសតា សមថោ សមាធិជ្រៀយំ ស-
 មាធិពលំ សម្មាសមាធិ អយំ វុទ្ធតិ សមាធិ ។

ភិក្ខុនោះ ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត សង្ខារ ប្រាជ្ញាព្យាយាម ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង
 ដើម្បីញ៉ាំងពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង
 ដើម្បីលះ ខ្លួនពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតហើយ ។ បេ ។
 ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលមិនទាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ។ បេ ។
 ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត សង្ខារ ប្រាជ្ញាព្យាយាម ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង
 ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យបិតនៅ មិនឲ្យវិនាស
 ឲ្យរឹងតែតែដុះដាល ធំទូលាយ ចំរើន ពេញលេញ ធម៌ទាំងនេះ ហៅ
 ថា បធានសង្ខារ ។ វិរិយសមាធិនេះផង បធានសង្ខារទាំងនេះផង
 ដល់ខ្លួនការពប់ថា វិរិយសមាធិ និងបធានសង្ខារ ព្រោះប្រមូលប្រមូល
 ខ្លួនធម៌នោះ ក្នុងទីជាមួយគ្នា ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២៥៦] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិរិយៈ តើដូចម្តេច ។ ការ
 ប្រាជ្ញាព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ ណា នេះ
 ហៅថា វិរិយៈ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សមាធិ តើដូចម្តេច ។
 ការតាំងនៅ ការខ្ជាប់ខ្ជួន ការបិតនៅស្ងប់ ការមិនឃ្លើងឃ្លាន ការ
 មិនរាយមាយ ភាពខែចិត្តមិនឃ្លើងឃ្លាន ការស្ងប់ម្លប់ សមាធិជ្រៀយ
 សមាធិពលៈ សម្មាសមាធិ ណា ខែចិត្ត នេះហៅថា សមាធិ ។

តត្ថ តត្ថហោ បធានសង្ខារោ ។ យោ ចេតសំ លោ
 វិរិយានុត្តោ ។ បេ ។ សម្មាសម្ពាសោ អយំ វុច្ចតិ
 បធានសង្ខារោ ។ ឥតិ ឥមិនា ច វិរិយេន ឥមិនា
 ច សមាធិនា ឥមិនា ច បធានសង្ខារេន ឧបេតោ
 ហោតិ ។ បេ ។ សមញ្ញាតតោ តេន វុច្ចតិ វិរិយ-
 សមាធិប្បធានសង្ខារសមញ្ញាតតោតិ ។

[២៥៧] ឥន្ទ្រិ យា តេសំ ធម្មាទំ ឥន្ទ្រិ ស-
 មិទ្ធិ ឥជ្ឈនា សមិជ្ឈនា លាភោ បដិលាភោ បត្តិ
 សម្បត្តិ ដុស្សនា សច្ចិក្កិរិយា ឧបសម្បដា ។ ឥន្ទ្រិ-
 ចានោតិ តថាភូតស្ស វេទនាទន្ធ�ោ សញ្ញាទន្ធ�ោ
 សង្ខារកូន្ធ�ោ វិញ្ញាណកូន្ធ�ោ ។ ឥន្ទ្រិចាទំ ភាវេតីតិ
 តេ ធម្មេ អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលីករោតិ តេន
 វុច្ចតិ ឥន្ទ្រិចាទំ ភាវេតីតិ ។

[២៥៨] កថព្វា ភិក្ខុ ចិត្តសមាធិប្បធាន-
 សង្ខារសមញ្ញាតតំ ឥន្ទ្រិចាទំ ភាវេតិ ។ ចិត្តព្វោ
 ភិក្ខុ អធិបតី ករិក្ខា លកតិ សមាធិ លកតិ
 ចិត្តស្ស ឯកក្កតំ អយំ វុច្ចតិ ចិត្តសមាធិ ។

បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បធានសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ការប្រាជ្ញាព្យាយាម
 ប្រព្រឹត្តត្រូវក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាសម្ពាសោ ណា នេះហៅថា
 បធានសង្ខារ ។ ឥតុដាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយវិរិយៈ
 នេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយបធានសង្ខារនេះផង ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបហៅថា ប្រកបដោយវិរិយសមាធិ និងបធានសង្ខារ
 ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២៥៩] ត្រង់ពាក្យថា ឥន្ទ្រិ បានដល់ ការសម្រេច ការ
 សម្រេចព្រម អាការសម្រេច អាការសម្រេចព្រម ការបាន ការ
 បានចំពោះ ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឲ្យ
 ដាក់ច្បាស់ ការបានគ្រប់គ្រាន់ នូវធម៌ទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា
 ឥន្ទ្រិបាទ គឺ វេទនាទន្ធ សញ្ញាទន្ធ សង្ខារកូន្ធ វិញ្ញាណកូន្ធ របស់
 បុគ្គលមានសភាពដូច្នេះ ។ ពាក្យថា ចំរើននូវឥន្ទ្រិបាទ គឺ ភិក្ខុគប់
 រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន នូវធម៌ទាំងឡាយនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើប
 គោលថា ចំរើននូវឥន្ទ្រិបាទ ។

[២៦០] ចុះភិក្ខុចំរើននូវឥន្ទ្រិបាទ ប្រកបដោយចិត្តសមាធិនិងបធាន-
 សង្ខារ តើដូចម្តេច ។ បើភិក្ខុ ធ្វើចិត្តឲ្យជាអធិបតី វេទន៍បាននូវសមាធិ
 បាននូវភាពនៃចិត្តមានការម្ស្រប់ម្ស្រួលតែមួយ នេះហៅថា ចិត្តសមាធិ ។

សោ អនុប្បដ្ឋានំ ចាបតោនំ អតុសលានំ ធម្មានំ
 អនុប្បដ្ឋាយ ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អា-
 រកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ឧប្បដ្ឋានំ ចាប-
 តោនំ អតុសលានំ ធម្មានំ បហាធាយ ។ បេ ។
 អនុប្បដ្ឋានំ តុសលានំ ធម្មានំ ឧប្បដ្ឋាយ ។ បេ ។
 ឧប្បដ្ឋានំ តុសលានំ ធម្មានំ មិតិយា អសម្មោ-
 សាយ កិយ្យោភាកាយ វេយ្យាយ ភាវធាយ
 ចារិច្ចរិយា ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អា-
 រកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ឥមេ វុច្ចន្តិ បដានសង្ខារ ។
 ឥតិ អយេតុ ចិត្តសមាធិ ឥមេ ច បដានសង្ខារ
 តនេកជ្ឈំ អភិសញ្ញាហិត្វា អភិសង្ខិចិត្វា ចិត្តស-
 មាធិប្បដានសង្ខារោត្វេវ សំឡំ កច្ចតិ ។

[២៩៩] តត្ថ កតមំ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ
 មនោ មាទសំ ។ បេ ។ តថា មនោវិញ្ញាណធាតុ
 ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ តត្ថ កតមោ សមាធិ ។
 យា ចិត្តស្ស មិតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ អយំ
 វុច្ចតិ សមាធិ ។ តត្ថ កតមោ បដានសង្ខា-
 រោ យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្មោ ។ បេ ។
 សម្មាវាយាមោ អយំ វុច្ចតិ បដានសង្ខារោ ។

ភិក្ខុនោះ ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត សង្ខារ ប្រារព្ធភ្យាយាម ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹង
 ប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យ
 កើតឡើង ដើម្បីលះឲ្យពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតហើយ
 ។ បេ ។ ដើម្បីញ៉ាំងកុសលធម៌ទាំងឡាយ ដែលមិនទាន់កើត ឲ្យ
 កើតឡើង ។ បេ ។ ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត សង្ខារ ប្រារព្ធភ្យាយាម
 ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យ
 បិទនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរឹតតែដុះវាល ធំទូលាយ ចំរើន ពេញ
 លេញ ធម៌ទាំងនេះហៅថា បដានសង្ខារ ។ ចិត្តសមាធិនេះផង
 បដានសង្ខារនេះផង ដល់ឲ្យការពប់ថា ចិត្តសមាធិនិងបដានសង្ខារ
 ព្រោះប្រមូលប្រមូលឲ្យធម៌នោះ ក្នុងទីជាមួយគ្នា ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២៩៩] បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត
 សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ
 ដែលកើតអភិវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ បណ្តាធម៌
 ទាំងនោះ សមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការតាំងនៅ ខែចិត្ត ។ បេ ។
 សម្មាសមាធិ ណា នេះហៅថា សមាធិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
 បដានសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ការប្រារព្ធភ្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុង
 ចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ ណា នេះហៅថា បដានសង្ខារ ។

ឥតិ ឥមិណ ច ចិត្តេន ឥមិណ ព សមាធិណ ឥមិយា
 ច បដានសង្ខារេន ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ ស-
 មម្ពាតតោ តេន វុច្ចតិ ចិត្តសមាធិប្បធានសង្ខារ-
 សមម្ពាតតោតិ ។

[២៦០] ឥន្ទ្រិ យា តេសំ ធម្មាទំ ឥន្ទ្រិ
 សមិទ្ធិ សង្ឃាតា សមិទ្ធិសង្ឃាតា លាភោ បដិលាភោ
 បត្តិ សម្បត្តិ ដុសដា សង្ឃិកវិយា ឧបសម្បដា ។
 ឥន្ទ្រិចាទោតិ តថាភូតស្ស វេទនាទន្ធា សញ្ញាទន្ធា
 សង្ខារក្ខន្ធា វិញ្ញាណក្ខន្ធា ។ ឥន្ទ្រិចាទំ ភាវេតីតិ
 តេ ធម្មេ អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលីកោវេតិ តេន
 វុច្ចតិ ឥន្ទ្រិចាទំ ភាវេតីតិ ។

[២៦១] កថញ្ច ភិក្ខុ វិមិសាសមាធិប្បធានស-
 ង្ខារសមម្ពាតតិ ឥន្ទ្រិចាទំ ភាវេតិ ។ វិមិសញ្ច ភិក្ខុ
 អធិបតី កវិញ្ច លកតិ សមាធិ លកតិ ចិត្តស្ស
 ឯកត្ថតិ អយំ វុច្ចតិ វិមិសាសមាធិ ។ សោ អនុ-
 ប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មាទំ អនុប្បដ្ឋាយ
 ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ
 បទហតិ ឧប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មាទំ

ភិក្ខុវេទនាប្បដ្ឋានំ ។ ពេ ។ ប្រកបព្រម ដោយចិត្តនេះផង ដោយ
 សមាធិនេះផង ដោយបដានសង្ខារនេះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើប
 គោរពថា ចិត្តសមាធិនិងបដានសង្ខារ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២៦០] ពាក្យថា ឥន្ទ្រិ បានដល់ការសម្រេច ការសម្រេច
 ព្រម អាការសម្រេច អាការសម្រេចព្រម ការបាន ការបានចំពោះ
 ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ការ
 បានគ្រប់គ្រាន់ ឲ្យធម៌ទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា ឥន្ទ្រិចាទ គឺ
 វេទនាទន្ធសញ្ញាទន្ធសង្ខារក្ខន្ធវិញ្ញាណក្ខន្ធរបស់បុគ្គលមាន
 សភាពដូច្នេះ ។ ពាក្យថា ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិចាទ គឺ ភិក្ខុ គប់កេ អបរិ
 ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យធម៌ទាំងនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោរពថា ចំរើន
 ឲ្យឥន្ទ្រិចាទ ។

[២៦១] ចុះភិក្ខុ ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិចាទ ប្រកបដោយវិមិសាសមាធិ
 និងបដានសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ បើភិក្ខុធ្វើឲ្យវិមិសាសមាធិអធិបតី វេមន
 បានឲ្យសមាធិ បានឲ្យភាពនៃចិត្តមានអារម្មណ៍មូលតែមួយ នេះហៅ
 ថា វិមិសាសមាធិ ។ ភិក្ខុនោះ ញ៉ាំងឲ្យកើត សង្ខារក ប្រារព្ធ
 ព្យាយាម ផ្ដល់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងឲ្យកកសលធម៌ដ៏លាមក ដែល
 មិនទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ដើម្បីលះឲ្យឲ្យកកសលធម៌ដ៏លាមក

បដាទាយ ។ បេ ។ អនុប្បដ្ឋានំ ឥន្ទសណំ ធម្មានំ
 ឧប្បនាយ ។ បេ ។ ឧប្បដ្ឋានំ ឥន្ទសណំ ធម្មានំ
 វិចិត្រោ ឧសម្ពោសាយ កិល្យោភាកាយ វេយ្យាយ
 ភាវនាយ វាចិយ្យាយ ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិវិយំ អា-
 រកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ឥមេ វុច្ឆន្តិ បដាន-
 សម្ពាទ ។ ឥតិ អយព្វា វិមិសាសមាធិ ឥមេ ច
 បដានសម្ពាទ តទេតន្តិ អភិសញ្ញាហិត្វា អភិសន្តិ-
 មិត្វា វិមិសាសមាធិប្បដានសម្ពាទេវ សំឡ កច្ចតិ ។

[២២២] តត្ថ តតមា វិមិសា ។ យា បញ្ញា
 បដាននា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិវិទោ សម្មា-
 ធិដ្ឋិ អយំ វុច្ឆតិ វិមិសា ។ តត្ថ តតមា សមាធិ ។
 យា ចិត្តស្ស វិចិត្រ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ អយំ
 វុច្ឆតិ សមាធិ ។ តត្ថ តតមា បដានសម្ពាទេ ។
 យា ចេតសិកោ វិវិយារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មាភយាមោ
 អយំ វុច្ឆតិ បដានសម្ពាទេ ។ ឥតិ ឥមាយ ច
 វិមិសាយ ឥមិទា ច សមាធិនា ឥមិទា ច បដានស-
 ម្ពាទេ ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ សមន្នាកតោ តេន
 វុច្ឆតិ វិមិសាសមាធិប្បដានសម្ពាទសមន្នាកតោតិ ។

ដែលកើតហើយ ។ បេ ។ ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលមិន
 គាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ។ បេ ។ ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត សង្ខារ ប្រា-
 ភ្នព្វាយាម ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹងបែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលកើត
 ហើយ ឲ្យបិទនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរឹតតែដុះដាល ធំទូលាយ ចំ
 រើន ពេញលេញ ធម៌ទាំងនេះហៅថា បដានសម្ពាទ ។ វិមិសាសមាធិ
 នេះផង បដានសម្ពាទាំងនេះផង ដល់នូវការរាប់ថា វិមិសាសមាធិ
 និងបដានសម្ពាទ ព្រោះប្រមូលប្រមូលធម៌នោះក្នុងវិជ្ជាមួយគ្នា ដោយ
 ប្រការដូច្នេះ ។

[២២២] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិមិសា តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា
 ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ អមោហាៈ ធម្មវិទយៈ សម្មាធិដ្ឋិ ណា
 នេះហៅថា វិមិសា ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សមាធិ តើដូចម្តេច ។
 ការគាំទ្រនៅ នៃចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ ណា នេះហៅថា
 សមាធិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បដានសម្ពាទ តើដូចម្តេច ។
 ការប្រាភ្នព្វាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភយាមៈ ណា
 នេះហៅថា បដានសម្ពាទ ។ ភិក្ខុ ជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកប
 ព្រម ដោយវិមិសានេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយបដានសម្ពាទ
 នេះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា ប្រកបដោយវិមិសាសមាធិ
 និងបដានសម្ពាទ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២៦៣] ឥន្ទ្រិតិ យា តេសំ ធម្មានំ ឥន្ទ្រិ សមិទ្ធិ
 ឥន្ទ្រិយា សមិទ្ធិយា លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្បត្តិ
 ឥន្ទ្រិយា សមិទ្ធិកិរិយា ឧបសម្ពុទ្ធា ។ ឥន្ទ្រិចាណាតិ
 តថាភូតស្ស វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធោ
 វិញ្ញាណក្ខន្ធោ ។ ឥន្ទ្រិចាជំ ភាវេតីតិ តេ ធម្ម
 អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុល័ករោតិ តេន វុច្ចតិ ឥន្ទ្រិ-
 ចាជំ ភាវេតីតិ ។

សុត្តន្តភាជនីយ ។

[២៦៤] ចត្តារោ ឥន្ទ្រិចាណា ឥន ភិក្ខុ ធម្មសមា-
 ធិប្បធានសង្ខារសមញ្ញាតតំ ឥន្ទ្រិចាជំ ភាវេតិ វិរិយស-
 មាធិប្បធានសង្ខារសមញ្ញាតតំ ឥន្ទ្រិចាជំ ភាវេតិ ចិត្ត-
 សមាធិប្បធានសង្ខារសមញ្ញាតតំ ឥន្ទ្រិចាជំ ភាវេតិ វីរិ-
 យសមាធិប្បធានសង្ខារសមញ្ញាតតំ ឥន្ទ្រិចាជំ ភាវេតិ ។

[២៦៥] កថញ្ច ភិក្ខុ ធម្មសមាធិប្បធានស-
 ង្ខារសមញ្ញាតតំ ឥន្ទ្រិចាជំ ភាវេតិ ។ ឥន ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានំកំ
 អបចយេតាមី ជិដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បវេមាយ ភូមិ-
 យា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមី ឈានំ

[២៦៦] ពាក្យថា ឥន្ទ្រិ បានដល់ការសម្រេច ការសម្រេច
 ព្រម អាការសម្រេច អាការសម្រេចព្រម ការបាន ការបានចំពោះ
 ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឲ្យដាក់ច្បាស់ ការបាន
 គ្រប់គ្រាន់ ឲ្យធម៌ទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា ឥន្ទ្រិចាជំ គឺ វេទនាខន្ធ
 សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ របស់បុគ្គលមានសភាពដូច្នោះ ។
 ពាក្យថា ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិចាជំ គឺ ភិក្ខុគប់រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យធម៌ទាំង
 នោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិចាជំ ។

ចប់ សុត្តន្តភាជនីយ ។

[២៦៧] ឥន្ទ្រិចាជំ គឺ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិចាជំ
 ប្រកបដោយធនូសមាធិនិងបធានសង្ខារ ១ ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិចាជំ ប្រកប
 ដោយវិរិយសមាធិនិងបធានសង្ខារ ១ ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិចាជំ ប្រកបដោយចិត្ត-
 សមាធិនិងបធានសង្ខារ ១ ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិចាជំ ប្រកបដោយវីរិយសមាធិ
 និងបធានសង្ខារ ១ ។

[២៦៨] ចុះភិក្ខុ ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិចាជំ ប្រកបដោយធនូសមាធិនិង
 បធានសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា ភិក្ខុក្នុងសាសនា
 នេះ ចំរើនឲ្យលោកុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ឲ្យការ
 មិនសន្សំ (ឲ្យកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះឲ្យទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់ឲ្យ
 បឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន

ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ធុត្តាបដិបទិ ធម្មាភិញ្ញា តស្មី
សម័យេ ធម្មសមាធិប្បធានសម្មាសមន្មាគតំ ឥទ្ធិចាទិ
គារវេតិ ។

[២៦៦] តត្ថ កតមោ ធម្មោ ។ យោ ធម្មោ
ធម្មតតា កត្តកម្យតា កុសលោ ធម្មច្ឆន្ទោ អយំ
វុច្ចតិ ធម្មោ ។ តត្ថ កតមោ សមាធិ ។ យោ
ចិត្តស្ស ចិត្តិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោ-
ជ្ឈន្តោ មក្កន្តំ មក្កបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ សមាធិ ។
តត្ថ កតមោ បធានសម្មារោ ។ យោ ចេតសិកោ
វិយារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មារម្ពោ វិយសម្ពោជ្ឈន្តោ
មក្កន្តំ មក្កបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ បធានសម្មារោ ។
ឥតិ ឥមិនា ច ធម្មោ ឥមិនា ច សមាធិនា
ឥមិនា ច បធានសម្មារោ ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។
សមន្មាគតោ តេន វុច្ចតិ ធម្មសមាធិប្បធានសម្មា-
សមន្មាគតោតិ ។

[២៦៧] ឥទ្ធិតិ យោ តេសំ ធម្មាទំ ឥទ្ធិ សមិទ្ធិ
ឥជ្ឈនា សមិជ្ឈនា លាភោ បដិលាភោ ចត្តិ សម្មត្តិ
ធុសនា សច្ចិកិរិយា ឧបសម្ព័ន្ធ ។ ឥទ្ធិចាទោតិ

អភិធម្មបដិកា វិរាជោ
ជាទុក្ខាដើមទុក្ខមាគិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ភិក្ខុ ឈ្មោះថា ចំរើនទូរវង្ស-
បាទ ប្រកបដោយធម្មសមាធិនិងបធានសម្មារ ។

[២៦៦] បណ្ណាធមិទាំងនោះ ធម្មៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលមានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ
ការប្រាថ្នាធមិជាតុសល ណា នេះហៅថា ធម្មៈ ។ បណ្ណាធមិ
ទាំងនោះ សមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការតាំងនៅ នៃចិត្ត ។ បេ ។
សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា
នេះហៅថា សមាធិ ។ បណ្ណាធមិទាំងនោះ បធានសម្មារ តើដូច
ម្តេច ។ ការប្រាថ្នាព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មា-
រម្មាមៈ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា
នេះហៅថា បធានសម្មារ ។ ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកប
ព្រម ដោយធម្មនេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយបធានសម្មារ
នេះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រកបដោយធម្មសមាធិនិង
បធានសម្មារ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២៦៧] ពាក្យថា ឥទ្ធិ បានដល់ការសម្រេច ការសម្រេច
ព្រម អាសាសម្រេច អាសាសម្រេចព្រម ការបោះ ការបោះចំពោះ
ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ការ
បានគ្រប់គ្រាន់ ម្តេចបំរើទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា ឥទ្ធិបាទ

តថាគុតស្ស ធម្មោ ។ បេ ។ បន្តាហោ វារិយោ-
ចោ ។ ឥន្ទិចាទំ ភាវេតីតិ តេ ធម្មោ អាសេវេតិ
ភាវេតិ តហលីកាភេតិ តេន វុច្ចតិ ឥន្ទិចាទំ ភាវេតីតិ ។

[២៦៨] កថញ្ច ភិក្ខុ វិរិយសមាធិប្បធានស-
ម្មារសមដ្ឋានតំ ឥន្ទិចាទំ ភាវេតី ។ ឥន ភិក្ខុ យស្មី
សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អប-
ចយតាមី ធិដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បថមាយ ភូមិយា
បតិយា វិវិទ្ធេវ តាមេហិ ។ បេ ។ បថមី ឈានំ
ឧបសម្ព័ន្ធំ វិហរេតិ ឧត្តាបជិបទំ ឧត្តាភិញ្ញំ តស្មី
សមយេ វិរិយសមាធិប្បធានសម្មារសមដ្ឋានតំ ឥន្ទិ-
ចាទំ ភាវេតី ។

[២៦៩] តត្ថ កតតមី វិរិយំ ។ យោ ចេត-
សិកោ វិរិយារម្មោ ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ វិរិយ-
សម្មោជ្ឈង្គោ មក្ខន្ធិំ មក្ខបរិយាបន្នំ ឥន្ទំ វុច្ចតិ វិរិយំ ។
តត្ថ កតតោ សមាធិ ។ យោ ចិត្តស្ស វិចិត្តំ ។ បេ ។
សម្មាសមាធិ សមាធិសម្មោជ្ឈង្គោ មក្ខន្ធិំ មក្ខបរិយា-
បន្នំ អយំ វុច្ចតិ សមាធិ ។ តត្ថ កតតោ បធានស-
ម្មារោ ។ យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្មោ ។ បេ ។

គីការាលក្រ្ត ។ បេ ។ ការផ្គងខុត សេចក្តីមិនរាយមាយ របស់បុគ្គល
មានសភាពដូច្នោះ ។ ពាក្យថា ចំរើននូវឥន្ទិចាទ គឺ ភិក្ខុតបរក អប់រំ
ធ្វើឱ្យច្រើន នូវធម៌ទាំងនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ចំរើន
នូវឥន្ទិចាទ ។

[២៦៨] ចុះភិក្ខុ ចំរើននូវឥន្ទិចាទ ប្រកបដោយវិរិយសមាធិនិង
បធានសម្មារ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ
ចំរើននូវលោកុត្តរដ្ឋាន ជាវិយ្យាណិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
(នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវឧដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ
ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជាទុក្ខា-
បដិបទឧត្តាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ភិក្ខុ ឈ្មោះថា ចំរើននូវឥន្ទិចាទ
ប្រកបដោយវិរិយសមាធិនិងបធានសម្មារ ។

[២៦៩] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិរិយៈ តើដូចម្តេច ។ ការប្រា-
ព្វព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ វិរិយសម្មោ-
ជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា វិរិយៈ ។
បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការតាំងនៅ នៃចិត្ត
។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្មោជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូល
ក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សមាធិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បធាន-
សម្មារ តើដូចម្តេច ។ ការប្រាព្វព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។

សម្មាភយាមោ វិរិយសម្មាជ្ឈង្គោ មគ្គន្តី មគ្គបរិយា-
 បន្នំ អយំ វុច្ចតិ បដានសម្មារោ ។ ឥតិ ឥមិនា ច
 វិរិយេន ឥមិនា ច សមាធិនា ឥមិនា ច បដាន-
 សម្មារោន ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ សមដ្ឋាកតោ
 តេន វុច្ចតិ វិរិយសមាធិប្បធានសម្មារសមដ្ឋាកតោតិ ។

(២៧០) ឥន្ទ្រិតិ យា តេសំ ធម្មានំ ឥន្ទ្រិ សមិទ្ធិ
 ឥន្ទ្រិជា សមិទ្ធជា លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្បត្តិ
 ធុសនា សច្ចិតិវិយា ឧបសម្បទា ។ ឥន្ទ្រិចារោតិ
 តថាភូតស្ស ដស្សោ ។ បេ ។ បត្តាហា អវិក្ខោ ។
 ឥន្ទ្រិចានំ ការវេតិ តេ ធម្មោ អាសវេតិ ការវេតិ
 តហុលីករោតិ តេន វុច្ចតិ ឥន្ទ្រិចានំ ការវេតិ ។

(២៧១) កថក្ក ភិក្ខុ ចិត្តសមាធិប្បធានសម្មា-
 រសមដ្ឋាកតំ ឥន្ទ្រិចានំ ការវេតិ ។ ឥធម ភិក្ខុ យស្មី
 សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ការវេតិ និយ្យានិកំ
 អបចយតាមី និដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បវមាយ ភូមិ-
 យា បត្តិយា វិវិច្ឆេ ការមេហំ ។ បេ ។ បវមី ឈានំ

សម្មាភយាមៈ វិរិយសម្មាជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា
 នេះហៅថា បដានសម្មារ ។ ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកប
 ព្រម ដោយវិរិយនេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយបដានសម្មារ
 នេះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រកបដោយវិរិយសមាធិនិង
 បដានសម្មារ ។

(២៧០) ពាក្យថា ឥន្ទ្រិ គឺ បានដល់ការសម្រេច ការសម្រេច
 ព្រម អាសវេសម្រេច អាសវេសម្រេចព្រម ការបាន ការបានចំពោះ
 ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឲ្យជាក់លាក់ ការ
 បានគ្រប់គ្រាន់ ឲ្យធម៌ទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា ឥន្ទ្រិចាន គឺ
 ការពាល់ត្រូវ ។ បេ ។ ការផ្គងទុក សេចក្តីមិនរាយមាយ របស់
 បុគ្គលមានសភាពដូច្នេះ ។ ពាក្យថា ចំរើននូវឥន្ទ្រិចាន គឺ ភិក្ខុ
 គប់រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យធម៌ទាំងឡាយនោះ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបពោលថា ចំរើននូវឥន្ទ្រិចាន ។

(២៧១) ចុះភិក្ខុ ចំរើននូវឥន្ទ្រិចាន ប្រកបដោយចិត្តសមាធិនិង
 បដានសម្មារ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា ភិក្ខុក្នុងសាសនា
 នេះ ចំរើននូវលោកុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការ
 មិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវចិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវ
 បឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន

ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ធន្វាភិញ្ញំ តស្មី
សមយេ ចិត្តសមាធិប្បធានសម្ពាសមន្តាគតំ ឥន្ទ្រ-
បាទំ កាវេតិ ។

[២៧២] តត្ថ កតមំ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ
មាទសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ
ចិត្តំ ។ តត្ថ កតមោ សមាធិ ។ យោ ចិត្តស្ស
មិតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ
មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ សមាធិ ។ តត្ថ
កតមោ បធានសម្ពាស ។ យោ ចេតសំកោ វិ-
យារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មាភយាមោ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តោ
មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ បធានសម្ពាស ។
ឥតិ ឥមិទា ច ចិត្តេន ឥមិទា ច សមាធិនា
ឥមិទា ច បធានសម្ពាសេន ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។
សមន្តាគតោ តេន វុច្ចតិ ចិត្តសមាធិប្បធានសម្ពាស
សមន្តាគតោតិ ។

ជាទូតាបដិបទនាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ភិក្ខុ ឈ្មោះថាចំរើនម្លូវ
ឥន្ទ្របាទ ប្រកបដោយចិត្តសមាធិនិងបធានសម្ពាស ។

[២៧២] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹង
អារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពី
វិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
សមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការតាំងនៅ នៃចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ
សមាធិសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា
សមាធិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បធានសម្ពាស តើដូចម្តេច ។
ការប្រាជ្ញាព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភយាមៈ វិរិ-
យសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា
បធានសម្ពាស ។ ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយ
ចិត្តនេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយបធានសម្ពាសនេះផង ព្រោះ
ហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រកបដោយចិត្តសមាធិនិងបធានសម្ពាស
ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២៧៣] ឥន្ទ្រិតិ យោ តេ វេ ធម្មានំ ឥន្ទ្រិ
 សមិទ្ធិ ឥន្ទ្រណា សមិទ្ធិណា លាភោ បដិលាភោ
 បត្តិ សម្បត្តិ ធុសនា សច្ចិកិរិយា ឧបសម្បទា ។
 ឥន្ទ្រិចានោតិ តថាភូតស្ស ដស្សោ ។ បេ ។ បក្កា-
 យោ អវិក្ខេបោ ។ ឥន្ទ្រិចានំ ភាវេតីតិ តេ
 ធម្មេ អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលីករោតិ តេន
 វុច្ចតិ ឥន្ទ្រិចានំ ភាវេតីតិ ។

[២៧៤] កក្ក ភិក្ខុ វីមិសាសមាធិប្បនាទ-
 សង្ខារសប្បនាគតំ ឥន្ទ្រិចានំ ភាវេតិ ។ ឥធម ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ
 និយ្យានិកំ អបចយតាមី និដ្ឋិតតានំ បហាឆាយ
 បវមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេ កាមេហិ
 ។ បេ ។ បវមី ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ធុត្តា-
 បដិបទំ ធុត្តាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ វីមិសាសមា-
 ធិប្បនាទសង្ខារសប្បនាគតំ ឥន្ទ្រិចានំ ភាវេតិ ។

[២៧៥] ពាក្យថា ឥន្ទ្រិ បានដល់ការសម្រេច ការសម្រេច
 ព្រម អាការសម្រេច អាការសម្រេចព្រម ការបាន ការបានចំពោះ
 ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឲ្យដាក់ច្បាស់ ការ
 បានគ្រប់គ្រាន់ ឲ្យធម៌ទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា ឥន្ទ្រិបាន គឺ
 ការពាល់ត្រូវ ។ បេ ។ ការផ្គត់ផ្គង់ សេចក្តីមិនពេញមាយ របស់បុគ្គល
 មានសភាពដូច្នេះ ។ ពាក្យថា ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិបាន គឺ ភិក្ខុគប្បក
 អបរិ ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យធម៌ទាំងឡាយនោះ ព្រោះហេតុនោះ រើបពោល
 ថា ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិបាន ។

[២៧៦] ចុះភិក្ខុ ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិបាន ប្រកបដោយវីមិសាសមាធិ
 នឹងបធានសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនា
 នេះ ចំរើនឲ្យលោកុត្តរជ្ជាន ជាឈ្មោះនិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ការ
 មិនសន្សំ (ឲ្យកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះឲ្យទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់
 ឲ្យបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់
 បឋមជ្ជាន ជាទូលាបដល់ពន្លាភិញ្ញា កងសម័យនោះ ភិក្ខុ ឈ្មោះថា
 ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិបាន ប្រកបដោយវីមិសាសមាធិនឹងបធានសង្ខារ ។

(២៧៤) ឥត្ថ កតតោ វីរីសា ។ យោ បញ្ញា
 បដាននា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មា-
 ធិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបន្និ
 អយំ វុច្ចតិ វីរីសា ។ ឥត្ថ កតតោ សមាធិ ។
 យា ចិត្តស្ស វិតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមា-
 ធិសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបន្និ អយំ វុច្ចតិ
 សមាធិ ។ ឥត្ថ កតតោ បដានសង្ខារោ ។
 យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្យោ ។ បេ ។ សម្មាភ-
 យាមា វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបន្និ
 អយំ វុច្ចតិ បដានសង្ខារោ ។ ឥតិ ឥមាយ ច
 វីរីសាយ ឥមិនា ច សមាធិនា ឥមិនា ច បដា-
 នសង្ខារោ ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ ឧទាគ-
 តោ សមុទាគតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ ស-
 មន្នាគតោ តេន វុច្ចតិ វីរីសាសមាធិប្បដានសង្ខារ-
 សមន្នាគតោតិ ។

(២៧៥) បណ្ណាធមិទាំងនោះ វីរីសា តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា
 ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ អមោហា ធម្មវិចយៈ សម្មាធិដ្ឋិ ធម្មវិចយ-
 សម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា វីរីសា ។
 បណ្ណាធមិទាំងនោះ សមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការតាំងនៅនៃចិត្ត
 ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូល
 ក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សមាធិ ។ បណ្ណាធមិទាំងនោះ បដាន-
 សង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ការប្រាវត្តច្បាញយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត
 ។ បេ ។ សម្មាភយាមៈ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូល
 ក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា បដានសង្ខារ ។ ភិក្ខុ ជាអ្នកព្រមព្រៀង
 មូលមិត ចូលទៅជិត អែបនែប កៀកកើយ ប្រជិតប្រជី ប្រកប
 ព្រម ដោយវីរីសានេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយបដានសង្ខារ
 នេះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា ប្រកបដោយវីរីសាសមាធិ
 និងបដានសង្ខារ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២៧៦] ឥន្ទ្រិតិ យា តេសំ ធម្មានំ វុច្ចិ
 សមិទ្ធិ ឥន្ទ្រិតិ សមិទ្ធិ លាហោ បដិលាហោ
 បត្តិ សម្បត្តិ ដុស្សនា សន្និកិរិយា ឧបសម្បទា ។
 ឥន្ទ្រិតិ តថាភូតស្ស ជេស្សា ។ បេ ។ បត្តា-
 ហោ អវិក្កេតោ ។ ឥន្ទ្រិតិ ភាវេតីតិ តេ ធម្ម-
 អាសេវតិ ភាវេតិ តហ្មលីកភោតិ តេន វុច្ចតិ ឥន្ទ្រ-
 ិតិ ភាវេតីតិ ។

[២៧៧] ចត្តារោ ឥន្ទ្រិតិ ធម្មិធិនិទានោ
 វិយិធិនិទានោ ចិត្តិធិនិទានោ វិមិសិធិនិទានោ ។

[២៧៨] តត្ថ តត្ថមោ ធម្មិធិនិទានោ ។ ឥធម្ម
 ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោក្ខត្ថំ ឈានំ ភាវេតិ
 ជិយ្យានិកំ អបចយតាមី ជិដ្ឋិតតានំ បហាធាយ
 បឋមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ តាមេហា
 ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ
 ទុក្ខាបដិបទំ ទទ្ធកិក្ខំ យោ តស្មី សមយេ
 ធម្មោ ធម្មិតតា តត្ថតត្ថម្យតា ត្យសលោ ធម្មច្ច-
 េនោ អយំ វុច្ចតិ ធម្មិធិនិទានោ អវសេសា ធម្មា
 ធម្មិធិនិទានសម្បយុត្តា ។

[២៧៦] ពាក្យថា ឥន្ទ្រិតិ បានដល់ការសម្រេច ការសម្រេច
 ព្រម ពាក្យសម្រេច អាការសម្រេចព្រម ការបាន ការបានចំពោះ
 ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ការ
 បានគ្រប់គ្រាន់ ឲ្យធម៌ទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា ឥន្ទ្រិតិ គឺ ការ
 ពាល់ត្រូវ ។ បេ ។ ការផ្គត់ផ្គង់ សេចក្តីមិនឈឺមាយ របស់បុគ្គល
 មានសភាពដូច្នោះ ។ ពាក្យថា ចំពើនឲ្យឥន្ទ្រិតិ គឺ កិក្ខុគប់រក អប់រំ
 ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យធម៌ទាំងឡាយនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា
 ចំពើនឲ្យឥន្ទ្រិតិ ។

[២៧៧] ឥន្ទ្រិតិ ២ យ៉ាង គឺ ធម្មិធិនិទាន ១ វិយិធិនិទាន ១
 ចិត្តិធិនិទាន ១ វិមិសិធិនិទាន ១ ។

[២៧៨] បណ្តាឥន្ទ្រិតិទាំងនោះ ធម្មិធិនិទាន តើដូចម្តេច ។
 គង់សម័យណា កិក្ខុគង់សាសនានេះ ចំពើនឲ្យលោក្ខត្ថជ្ជាន ជា
 និយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ឲ្យការមិនសន្សំ (ឲ្យកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បី
 លះឲ្យទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់ឲ្យបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទនាគតិញ គង់
 សម័យនោះ សេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលមានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាព
 នៃបុគ្គលប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ ការប្រាថ្នាធម៌ជាតុសល ណា នេះហៅថា
 ឥន្ទ្រិតិ ពួកធម៌ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឥន្ទ្រិតិ ។

[២៧៩] តត្ថ កតតោ វិវិយទិច្ចាទោ ។

ឥធម៌ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ
ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី និដ្ឋិតតានំ
បហាធាយ បវមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេ
កាមេហិ ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ
វិហារេតិ ធុត្តាបដិបទំ ធុត្តាភិក្ខុំ យោ តស្មី
សមយេ ចេតសិកា វិវិយារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មា-
វាយាមោ វិវិយសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្កន្តំ មក្កបរិយាបទំ
អយំ វុច្ចតិ វិវិយទិច្ចាទោ អវសេសា ធម្មា វិ-
យិទិច្ចាទសម្បយុត្តា ។

[២៨០] តត្ថ កតតោ ចិត្តិទិច្ចាទោ ។

ឥធម៌ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ
ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី និដ្ឋិតតានំ ប-
ហាធាយ បវមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេ
កាមេហិ ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ
វិហារេតិ ធុត្តាបដិបទំ ធុត្តាភិក្ខុំ យំ តស្មី សមយេ
ចិត្តំ មនោ មាទសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញា-
ណាធាតុ អយំ វុច្ចតិ ចិត្តិទិច្ចាទោ អវសេសា
ធម្មា ចិត្តិទិច្ចាទសម្បយុត្តា ។

[២៧៩] បណ្ណាឥទ្ធិបាទទាំងនោះ វិវិយទិច្ចាទ តើដូចម្តេច ។

ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជាទិ-
យ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បី
លះចំដីទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ
។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទទន្ធាតិញ ក្នុង
សម័យនោះ ការប្រាជ្ញាព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មា-
វាយាមៈ វិវិយសម្ពោជ្ឈន្តំ ជាអក្ខន្តនៃមក្ក រាប់បញ្ចូលក្នុងមក្ក ណា
នេះហៅថា វិវិយទិច្ចាទ ពួកធម៌ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយ
វិវិយទិច្ចាទ ។

[២៨០] បណ្ណាឥទ្ធិបាទទាំងនោះ ចិត្តិទិច្ចាទ តើដូចម្តេច ។

ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជាទិយ្យា-
និកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវ
ទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទទន្ធាតិញ ក្នុងសម័យនោះ
ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណ-
ធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណធាតុនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្តិទិច្ចាទ
ពួកធម៌ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយចិត្តិទិច្ចាទ ។

[២៨០] ឧត្ត តត្ថោ វិមិសិទ្ធិតាណោ ។ វេល
 ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ
 និយ្យានំ អបចយតាមី និដ្ឋិតតានំ បរាជាយ
 បវេណយ ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ តាមេហំ ។ បេ ។
 បវេមិ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ធុត្តោបដិបទំ
 នន្ទាភិក្ខុ យា តស្មី សមយេ បញ្ញា បដាទតា ។ បេ ។
 អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈ-
 ត្តោ មក្ខន្តិ មក្ខបរិយាបន្នំ អយំ វុត្ថុតិ វិមិសិទ្ធិ-
 តាណោ អវសេសា ធម្មា វិមិសិទ្ធិតាណសម្បយុត្តា ។

អភិធម្មាជនីយំ ។

[២៨២] ចត្តារោ វេទិតាណា វេទ ភិក្ខុ ធម្ម-
 សមាទិច្ឆនា នសម្មាសមញ្ញាភតំ វេទិតាណំ ភាវេតិ
 វិវិយសមាទិ... ចិត្តសមាទិ... វិមិសា សមាទិច្ឆ-
 នា នសម្មាសមញ្ញាភតំ វេទិតាណំ ភាវេតិ ។ ចតុន្នំ
 វេទិតាណានំ តតិ កុសលា តតិ អកុសលា តតិ
 អព្យាកតា ។ បេ ។ តតិ សរណា តតិ អរណា ។

[២៨១] បណ្ណាវុទ្ធិបាទ ចាំនៈនោះ វិមិសិទ្ធិបាទ តែដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជាទិយ្យា-
 និកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសង្ស័យ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះ
 ទិដ្ឋិចាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមក្ខមិ ស្ងាត់ចាកកាមចាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទន្ទានភិក្ខុ ក្នុង
 សម័យនោះ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ អមោហាៈ ធម្មវិចយៈ
 សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ កប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ
 ណា នេះហៅថា វិមិសិទ្ធិបាទ ពួកធម៌ដ៏សេស កំឡោះថា ប្រកប
 ដោយវិមិសិទ្ធិបាទ ។

ចប់ អភិធម្មាជនីយំ ។

[២៨២] វុទ្ធិបាទ ២ គឺ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើននូវវុទ្ធិបាទ
 ប្រកបដោយធម្មសមាទិនិងបដានសង្ខារ ១ វិវិយសមាទិ... ១ ចិត្ត-
 សមាទិ... ១ ចំរើននូវវុទ្ធិបាទ ប្រកបដោយវិមិសាសមាទិនិងបដាន
 សង្ខារ ១ ។ បណ្ណាវុទ្ធិបាទចាំនៈ ២ វុទ្ធិបាទ ជាតុសលប្តីនាន ជា
 អកុសលប្តីនាន ជាអព្យាក្រឹតប្តីនាន ។ បេ ។ ជាសរណៈប្តីនាន ជា
 អរណៈប្តីនាន ។

[២៥៣] តុសលាយេ សិយា សុខាយ វេ
 ធាយ សម្មយុត្តា សិយា អនុត្តមសុខាយ វេ
 ធាយ សម្មយុត្តា វិចារកធម្មធម្មា អនុចានិច្ចានុ
 ចានិយា អសន្តិលិដ្ឋាសន្តិលេសិកា សិយា សវិតត្តា
 សវិត្តា សិយា អវិតត្តាវិចារមត្តា សិយា អវិតត្តា
 វិចារ សិយា បីតិសហគតា សិយា សុខសហគតា
 សិយា ឧបេក្ខាសហគតា នេវ ទស្សនេន ន កា
 វធាយ បហាតត្វា នេវ ទស្សនេន ន កាវធាយ
 បហាតត្វាហេតុកា អបចយតាមិនោ សេត្វា អប្ប
 មាណា អប្បមាណាវម្ពណា បណ៌តា សម្មត្តិយ
 តា ន មត្តាវម្ពណា មក្កៈហេតុកា ន មត្តាធិបតិ
 វោ សិយា ឧប្បន្នា សិយា អនុប្បន្នា ន វត្តត្វា
 ឧប្បនិចោតិ សិយា អតីតា សិយា អនាគតា
 សិយា បច្ចុប្បន្នា ន វត្តត្វា អតីតាវម្ពណាភិបី អនា
 គតាវម្ពណាភិបី បច្ចុប្បន្នាវម្ពណាភិបី សិយា អជ្ឈតា
 សិយា តហិទ្ធា សិយា អជ្ឈតតហិទ្ធា តហិទ្ធាវម្ព
 ណា អនិទស្សនាប្បនិយា ។

[២៥៣] ឥន្ទ្រព័ន្ធិ ២ ជាតុសលកម្មយាយី ប្រកបដោយសុខ
 វេទនាគឺមាន ប្រកបដោយអនុត្តមសុខវេទនា តែមានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី
 ដែលកិលេសមានគណ្តាជាដើមមិនកាន់យក ទាំងមិនជាប្រយោជន៍
 ដល់វេទនា មិនសៅហ្មង ទាំងមិនគួរដល់នូវសេចក្តីសៅហ្មងក៏មាន
 ប្រកបដោយវិត្តៈនិងវិចារៈក៏មាន មិនមានវិត្តៈ មានត្រឹមតែវិចារៈក៏
 មាន មិនមានវិត្តៈ មិនមានវិចារៈក៏មាន ច្រឡំដោយបីក៏មាន ច្រឡំ
 ដោយសុខក៏មាន ច្រឡំដោយទេវេន្ទ្រ ដែលមិនគួរលះដោយទស្សនៈ
 មិនគួរលះដោយការវា ជាធម៌មានហេតុដែលមិនគួរលះដោយទស្សនៈ
 មិនគួរលះដោយការវា ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ)
 ជាបស្ចឹមស្វៈ ជាធម៌មានប្រមាណមិនមាន មានការម្នាក់ប្រមាណ
 មិនមាន ជាធម៌ដ៏ទុក្ខ មានសភាពត្រូវនឹងឡើង មិនមែនមានមគ្គជា
 ការម្នាក់ មានមគ្គជាហេតុ មិនមែនមានមគ្គជាអធិបតី ក៏មាន កើត
 ឡើងហើយ ក៏មាន មិនបានកើតឡើង តែមិនគួរភោគថា បម្រុងនឹង
 កើតឡើង ក៏មាន ជាអតីត ក៏មាន ជាអនាគត ក៏មាន ជាបច្ចុប្បន្ន
 តែមិនគួរភោគថា មានការម្នាក់ជាអតីតផង ថា មានការម្នាក់ជា
 អនាគតផង ថា មានការម្នាក់ជាបច្ចុប្បន្នផង ក៏មាន ជាខាងក្នុង ក៏មាន
 ជាខាងក្រៅ ក៏មាន ខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅ មានការម្នាក់ជាខាងក្រៅ
 មិនប្រកបដោយការឃើញ ទាំងមិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ក៏មាន ។

[២៨៤] វិមិសិទ្ធិចានោ ហេតុ តាយោ ឥទ្ធិចានោ
 ន ហេតុ ។ សហេតុកា ហេតុសម្បយុត្តា ។ វិ-
 មិសិទ្ធិចានោ ហេតុ ថេវ សហេតុកា ច តាយោ
 ឥទ្ធិចានោ ន វត្ថុញ ហេតុ ថេវ សហេតុកា ចាតិ
 សហេតុកា ថេវ ន ច ហេតុ ។ វិមិសិទ្ធិចានោ
 ហេតុ ថេវ ហេតុសម្បយុត្តោ ច តាយោ ឥទ្ធិចានោ
 ន វត្ថុញ ហេតុ ថេវ ហេតុសម្បយុត្តា ចាតិ ហេតុ-
 សម្បយុត្តា ថេវ ន ច ហេតុ ។ តាយោ ឥទ្ធិ-
 ចានោ ន ហេតុ សហេតុកា វិមិសិទ្ធិចានោ ន
 វត្ថុញ ន ហេតុ សហេតុកាតិបិ ន ហេតុ អ-
 ហេតុកាតិបិ ។

[២៨៥] សប្បច្ចយោ សម្ពុត្តា អនិទស្សនា អ-
 ប្បដិយា អរូទា លោកុត្តរា កេនចិ វិញ្ញយ្យា
 :កេនចិ ន វិញ្ញយ្យា ។ នោ អាសវា អនាសវា
 អាសវិប្បយុត្តា ន វត្ថុញ អាសវា ថេវ សាសវា
 ចាតិបិ សាសវា ថេវ នោ ច អាសវាតិបិ ន
 វត្ថុញ អាសវា ថេវ អាសវសម្បយុត្តា ចាតិបិ

[២៨៤] វិមិសិទ្ធិចានោ ហេតុ ឥទ្ធិចានោ ព មិនមែនជាហេតុ ។
 គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ប្រកបដោយហេតុ ។ វិមិសិទ្ធិចានោ
 ជាហេតុផង ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុផង ឥទ្ធិចានោ ព មិនគួរពោលថា
 ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុទេ គឺគ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ
 នឹងហេតុ តែមិនមែនជាហេតុ ។ វិមិសិទ្ធិចានោ ជាហេតុផង ប្រកប
 ដោយហេតុផង ឥទ្ធិចានោ ព មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រកប
 ដោយហេតុឡើយ គ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែនជាហេតុ ។
 ឥទ្ធិចានោ ព មិនមែនជាហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ
 វិមិសិទ្ធិចានោ មិនគួរពោលថា មិនមែនជាហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅ
 ជាមួយនឹងហេតុផង ថា មិនមែនជាហេតុ ទាំងឥតហេតុផង ។

[២៨៥] ឥទ្ធិចានោ ២ ប្រកបដោយច្បុយ ត្រូវច្បុយតាតតែង
 មិនប្រកបដោយការឃើញ មិនមានការប៉ះពាល់ ជាអរូប ជាលោកុត្តរ
 ដែលគប្បីដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ (មានចក្ខុវិញ្ញាណជាដើម) មិនគប្បី
 ដឹង ដោយវិញ្ញាណណាមួយ ។ ឥទ្ធិចានោ ២ មិនមែនអាសវៈ ទាំងមិនមាន
 អាសវៈ ប្រាសចាកអាសវៈ មិនគួរពោលថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅ
 ជាមួយនឹងអាសវៈផង ថា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែនជា
 អាសវៈផងទេ មិនគួរពោលថា ជាអាសវៈទាំងប្រកបដោយអាសវៈផង

អាសាវស្រឡាញ់ ទេវ គោ ច អាសាវតិច អាសាវប្ប-
 យុត្តអាសាវ ។ គោ សញ្ញាជន ។ បេ ។ គោ ត្រៃ
 ។ បេ ។ គោ ឡិយា ។ បេ ។ គោ យោតា ។ បេ ។
 គោ ជីវណា ។ បេ ។ គោ បរាសា ។ បេ ។

(២៨៦) សាវត្ថុណា ។ តេយ្យា ឥន្ទ្រិចាណា ឆោ
 ចិត្តា ចិត្តិទ្ធិចាណោ ចិត្តំ ។ តេយ្យា ឥន្ទ្រិចាណា
 ចេតសិកា ចិត្តិទ្ធិចាណោ មចេតសិកោ ។ តេយ្យា
 ឥន្ទ្រិចាណា ចិត្តសម្បយុត្តា ចិត្តិទ្ធិចាណោ ន វត្ថុញ្ចា
 ចិត្តេន សម្បយុត្តោតិចិ ចិត្តេន វិប្បយុត្តោតិចិ ។
 តេយ្យា ឥន្ទ្រិចាណា ចិត្តសំសដ្ឋា ចិត្តិទ្ធិចាណោ ន
 វត្ថុញ្ចា ចិត្តេន សំសដ្ឋោតិចិ ចិត្តេន វិសំសដ្ឋា-
 តិចិ ។ តេយ្យា ឥន្ទ្រិចាណា ចិត្តសម្មដ្ឋាណា ចិត្តិទ្ធិ-
 ចាណោ ឆោ ចិត្តសម្មដ្ឋាណោ ។ តេយ្យា ឥន្ទ្រិចាណា
 ចិត្តសហក្ករោ ចិត្តិទ្ធិចាណោ ឆោ ចិត្តសហក្ខ ។
 តេយ្យា ឥន្ទ្រិចាណា ចិត្តាធូបវិវត្តិណោ ចិត្តិទ្ធិចាណោ ឆោ
 ចិត្តាធូបវិវត្តិ ។ តេយ្យា ឥន្ទ្រិចាណា ចិត្តសំសដ្ឋស-
 មដ្ឋាណា ចិត្តិទ្ធិចាណោ ឆោ ចិត្តសំសដ្ឋសមដ្ឋាណោ ។

ជាប្រកបដោយភាសា: តែមិនមែនជាភាសា:ផងឡើយ គឺជាធម៌ប្រាស
ចាកភាសា: ទាំងមិនមានការ: ។ ឥន្ទ្របាទ ២ មិនមែនសញ្ញាជនៈ
។ លេ ។ មិនមែនគន្លុះ ។ លេ ។ មិនមែនឈ្មោះ ។ លេ ។ មិនមែន
ឈោគៈ ។ លេ ។ មិនមែនខ្លឹមរណៈ ។ លេ ។ មិនមែនបរាមាសៈ ។ លេ ។

(២៨៦) ឥដ្ឋបាទ ២ ប្រកបដោយភាវូណ៍ ។ ឥដ្ឋបាទ
 ៣ មិនមែនចិត្ត ចិត្តិដ្ឋបាទ ជាចិត្ត ។ ឥដ្ឋបាទ ៤ ជាចេតសិក
 ចិត្តិដ្ឋបាទ មិនមែនចេតសិក ។ ឥដ្ឋបាទ ៥ ប្រកបដោយចិត្ត
 ចិត្តិដ្ឋបាទ មិនគួរពាលថា ប្រកបដោយចិត្តផង ថា ប្រាសចាកចិត្តផង
 ឡើយ ។ ឥដ្ឋបាទ ៦ ច្រឡំដោយចិត្ត ចិត្តិដ្ឋបាទ មិនគួរពាលថា
 ច្រឡំដោយចិត្តផង ថា មិនច្រឡំដោយចិត្តផងទេ ។ ឥដ្ឋបាទ ៧ តាំង
 ឡើង អំពីចិត្ត ចិត្តិដ្ឋបាទ មិនមែនតាំងឡើង អំពីចិត្ត ។ ឥដ្ឋបាទ ៨
 កើតជាមួយនឹងចិត្ត ចិត្តិដ្ឋបាទ មិនមែនកើតជាមួយនឹងចិត្ត ។ ឥដ្ឋបាទ ៩
 ប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ចិត្តិដ្ឋបាទ មិនមែនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ។ ឥដ្ឋបាទ ១០
 ច្រឡំតាំងតាំងឡើងអំពីចិត្ត ចិត្តិដ្ឋបាទ មិនច្រឡំមិនតាំងឡើងអំពីចិត្ត ។

តយោ ឥន្ទ្រានា ចិត្តសំសដ្ឋសមុដ្ឋានសហកុលោ ចិត្ត-
 ទ្ធិនា ឆោ ចិត្តសំសដ្ឋសមុដ្ឋានសហកុ ។ តយោ
 ឥន្ទ្រានា ចិត្តសំសដ្ឋសមុដ្ឋានធូបរិវត្តិ ឆោ ចិត្តទ្ធិនា-
 ឆោ ឆោ ចិត្តសំសដ្ឋសមុដ្ឋានធូបរិវត្តិ ។ តយោ
 ឥន្ទ្រានា តាហិក ចិត្តទ្ធិនា អដ្ឋត្តិកោ ។ ធូនា ឆោ
 អនុនាធិន្ទ្រ ។

[២៨៧] ធូនាឆោ ។ បេ ។ ឆោ តិលេសា
 ។ បេ ។ ន ធូស្សនេន បហាតត្វា ន ភាវនាយ
 បហាតត្វា ន ធូស្សនេន បហាតត្វាហេតុកា ន ភាវ-
 នាយ បហាតត្វាហេតុកា សិយា សវិត្តកា សិយា
 អវិត្តកា សិយា សវិចារា សិយា អវិចារា សិយា
 សុប្បតិកា សិយា អប្បតិកា សិយា បីតិសហគ-
 តា សិយា ន បីតិសហគតា សិយា សុខសហគតា
 សិយា ន សុខសហគតា សិយា ឧបេក្ខាសហគតា
 សិយា ន ឧបេក្ខាសហគតា ន កាមាវចរា ន
 អរូចាវចរា ន អរូចាវចរា អបរិយាបដ្ឋា និយ្យានិកា
 និយតា អនុត្តរា អរណាតិ ។

បញ្ចប្បត្តិ ។
 ឥន្ទ្រានាវិស្ណុ សមត្តោ ។

ក្នុងបុរា ៣ ច្រឡំ តាំងតាំងឡើង តាំងកើតជាមួយនឹងចិត្ត ចិត្តក្នុងបុរា
 មិនច្រឡំ មិនតាំងឡើង មិនកើតជាមួយនឹងចិត្ត ។ ឥន្ទ្រានា ៣
 ច្រឡំ តាំងតាំងឡើង តាំងប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ចិត្តក្នុងបុរា មិនច្រឡំ
 មិនតាំងឡើង មិនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ។ ឥន្ទ្រានា ៣ ជាខាងក្រៅ
 ចិត្តក្នុងបុរា ជាខាងក្នុង ។ ឥន្ទ្រានា ៤ មិនមែនទុក្ខា ដែលកិលេស
 មានកណ្តានិងទិដ្ឋិជាដើមមិនកាន់យកហើយ ។

[២៨៧] ឥន្ទ្រានា ៤ មិនមែនទុក្ខាន ។ បេ ។ មិនមែន
 កិលេស ។ បេ ។ មិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរលះដោយភាវនា
 មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ មានហេតុមិនគួរលះដោយភាវនា
 ប្រកបដោយវិត្តកៈក៏មាន មិនមានវិត្តកៈក៏មាន ប្រកបដោយវិចារៈ
 ក៏មាន មិនមានវិចារៈក៏មាន ប្រកបដោយបីតិក៏មាន មិនមានបីតិ
 ក៏មាន ច្រឡំដោយបីតិក៏មាន មិនច្រឡំដោយបីតិក៏មាន ច្រឡំដោយ
 សុខក៏មាន មិនច្រឡំដោយសុខក៏មាន ច្រឡំដោយឧបេក្ខាក៏មាន
 មិនច្រឡំដោយឧបេក្ខា តែមិនមែនជាតាមាវចរ មិនមែនជាអរូចាវចរ មិន
 មែនជាអនុប្បាវចរ ជាអបរិយាបដ្ឋៈ ជាទិយ្យានិកៈ ជាទិយតៈ ជាអនុត្តរៈ
 ជាអរណៈ ក៏មាន ។

ចប់ បញ្ចប្បត្តិ ។
 ចប់ ឥន្ទ្រានាវិស្ណុ ។

[២៨៨] សត្វ ពោធិ៍សាត់ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធា
ធម្មវិចយសម្មាសម្ពុទ្ធា វិរិយសម្មាសម្ពុទ្ធា បីតិសម្មា-
សម្ពុទ្ធា បស្សន្តិសម្មាសម្ពុទ្ធា សមាធិសម្មាសម្ពុទ្ធា
ទុបក្ខាសម្មាសម្ពុទ្ធា ។

[២៨៩] តត្ថ តតមោ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធា ។
នំ ធម្មំ តត្ថ សតិមា ហោតិ បរមេន សតិធម្មតោ
សមញ្ញតតោ ចិរតតម្បិ ចិរតាសិតម្បិ សវិតា អនុ-
ស្សិតា អយំ វុច្ចតិ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធា ។ សោ
តថាសតោ វិហារតោ នំ ធម្មំ បញ្ញាយ វិចិត្តតិ
បរិចិត្តតិ(១) បរិវិម័សំ អាបជ្ជតិ អយំ វុច្ចតិ ធម្មវិចយ-
សម្មាសម្ពុទ្ធា ។ តស្ស នំ ធម្មំ បញ្ញាយ វិចិត្តតោ
បរិចិត្តតោ(២) បរិវិម័សំ អាបជ្ជតោ អារទ្ធិ ហោតិ
វិរិយំ អសស្សីនំ អយំ វុច្ចតិ វិរិយសម្មាសម្ពុទ្ធា ។
អារទ្ធិវិរិយស្ស ឧប្បជ្ជតិ បីតិ ធម្មាសា អយំ វុច្ចតិ
បីតិសម្មាសម្ពុទ្ធា ។ បីតិមនស្ស កាយោបិ បស្សន្តតិ
ចិត្តិបិ បស្សន្តតិ អយំ វុច្ចតិ បស្សន្តិសម្មាសម្ពុទ្ធា ។

១ ម. បរិចិត្ត ។ ២ ម. បរិចិត្ត ។

[២៩០] ពោធិ៍សាត់ គឺ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធា ១ ធម្មវិចយសម្មា-
សម្ពុទ្ធា ១ វិរិយសម្មាសម្ពុទ្ធា ១ បីតិសម្មាសម្ពុទ្ធា ១ បស្សន្តិសម្មាសម្ពុទ្ធា ១
សមាធិសម្មាសម្ពុទ្ធា ១ ទុបក្ខាសម្មាសម្ពុទ្ធា ១ ។

[២៩១] បណ្តាសម្មាសម្ពុទ្ធានាម្បិ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធា តើដូច
ម្តេច ។ ភិក្ខុក៏សាសនានេះ ជាអ្នកមានស្មារតី ប្រកបដោយស្មារតី
នឹងបញ្ញាខ្ពង់ខ្ពស់ប្រសើរ ជាអ្នករលឹក នឹកឃើញ ខ្លាចកំរើកដល់ខ្លួន
ឬអ្នកដទៃធ្វើហើយ អស់កាលយូរក្តី ខ្លាចត្បាញដល់ខ្លួន ឬ អ្នកដទៃ
និយាយហើយ អស់កាលយូរក្តី នេះហៅថា សតិសម្មាសម្ពុទ្ធា ។
ភិក្ខុនោះ ជាអ្នកមានស្មារតី មានសភាពដូច្នោះ វេទន៍ពិនិត្យ សង្កេត
ខ្លាចធម៌នោះ ដោយបញ្ញា វេទន៍ដល់ខ្លាចការពិចារណាដុំវិញ នេះហៅថា
ធម្មវិចយសម្មាសម្ពុទ្ធា ។ កាលភិក្ខុនោះ ពិនិត្យ សង្កេត ខ្លាចធម៌នោះដោយ
បញ្ញា ដល់ខ្លាចការពិចារណាដុំវិញ វិរិយជាគុណដែលខ្លួនប្រាប្បហើយ
មិនបញ្ញាក គឺមាន នេះហៅថា វិរិយសម្មាសម្ពុទ្ធា ។ កាលភិក្ខុ
មានព្យាយាមប្រាប្បហើយ បីតិប្រាសចាកតាមិសៈ ក៏កើតឡើង នេះ
ហៅថា បីតិសម្មាសម្ពុទ្ធា ។ កាលភិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយបីតិ
កាយក៏ស្ងប់រម្ងាប់ ចិត្តក៏ស្ងប់រម្ងាប់ នេះហៅថា បស្សន្តិសម្មាសម្ពុទ្ធា ។

បស្សន្ធកាយស្ស សុខិនោ ចិន្តិ សមាធិយតិ អយំ
 វុត្ថុតិ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។ សោ តថាសមាហិតិ
 ចិន្តិ សាធុតំ អដ្ឋបេត្តិតា ហោតិ អយំ វុត្ថុតិ
 ឧបេត្តាសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

[២៩០] សត្វ រោជ្ឈន្តោ សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ
 ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តោ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តោ បីតិសម្ពោ-
 ជ្ឈន្តោ បស្សន្ធសម្ពោជ្ឈន្តោ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ
 ឧបេត្តាសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

[២៩១] តត្ថ តតហោ សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។
 អត្ថំ អដ្ឋតំ ធម្មសុ សតិ អត្ថំ តហិន្ទា ធម្ម-
 សុ សតិ ។ យទចិ^(១) អដ្ឋតំ ធម្មសុ សតិ
 តទចិ^(២) សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ អភិញ្ញាយ សម្ពោជាយ
 និព្វានាយ សំវត្ថុតិ ។ យទចិ តហិន្ទា ធម្មសុ
 សតិ តទចិ សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ អភិញ្ញាយ សម្ពោ-
 ជាយ និព្វានាយ សំវត្ថុតិ ។

១ ១. សព្វត្ថ ហ្មនេសុ យវាបិក ទិស្សន្តិ ។ ២ ១. សព្វត្ថ ហ្មនេសុ តតា-
 បិក ទិស្សន្តិ ។

កាលភិក្ខុមានកាយស្ងប់រម្ងាប់ មានសេចក្តីសុខ ចិត្តក៏តម្កល់នៅមាំ នេះ
 ហៅថា សមាធិសម្ពោជ្ឈន្ត ។ ភិក្ខុនោះជាអ្នកវិចារណាឃើញដោយ
 ប្រពៃ ឲ្យចិត្តដែលតម្កល់ខុស មានសភាពដូច្នោះ នេះហៅថា ឧបេត្តា-
 សម្ពោជ្ឈន្ត ។

[២៩០] រោជ្ឈន្ត ៧ គឺ សតិសម្ពោជ្ឈន្ត ១ ធម្មវិចយសម្ពោ-
 ជ្ឈន្ត ១ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្ត ១ បីតិសម្ពោជ្ឈន្ត ១ បស្សន្ធសម្ពោជ្ឈន្ត ១
 សមាធិសម្ពោជ្ឈន្ត ១ ឧបេត្តាសម្ពោជ្ឈន្ត ១ ។

[២៩១] បណ្តាសម្ពោជ្ឈន្តាំងនោះ សតិសម្ពោជ្ឈន្ត តើដូច
 ម្តេច ។ សតិក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ខាងក្នុងក៏មាន សតិក្នុងធម៌ទាំង
 ឡាយ ខាងក្រៅក៏មាន ។ បើសតិក្នុងធម៌ទាំងឡាយខាងក្នុង មាន
 ក្នុងកាលណា សតិសម្ពោជ្ឈន្ត ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បី
 ត្រាស់ដឹង ដើម្បីខិត្យាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។ បើសតិក្នុងធម៌ទាំង
 ឡាយខាងក្រៅ មាន ក្នុងកាលណា សតិសម្ពោជ្ឈន្ត ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ
 ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីខិត្យាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។

[២៩២] តត្ថ កតមោ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គ-
 ង្គោ ។ អត្ថំ អជ្ឈង្គំ ធម្មសុ បរិចយោ អត្ថំ
 តហិទ្ធា ធម្មសុ បរិចយោ ។ យទចិ អជ្ឈង្គំ
 ធម្មសុ បរិចយោ តទចិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គោ
 អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ និព្វានាយ សំវត្ថុតិ ។
 យទចិ តហិទ្ធា ធម្មសុ បរិចយោ តទចិ ធម្ម-
 វិចយសម្ពោជ្ឈង្គោ អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ និព្វា-
 នាយ សំវត្ថុតិ ។

[២៩៣] តត្ថ កតមោ វិរិយសម្ពោជ្ឈង្គោ ។
 អត្ថំ កាយិកំ វិរិយំ អត្ថំ ចេតសិកំ វិរិយំ ។
 យទចិ កាយិកំ វិរិយំ តទចិ វិរិយសម្ពោជ្ឈង្គ-
 ង្គោ អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ និព្វានាយ សំវត្ថុតិ ។
 យទចិ ចេតសិកំ វិរិយំ តទចិ វិរិយសម្ពោជ្ឈង្គោ
 អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ និព្វានាយ សំវត្ថុតិ ។

[២៩២] បណ្ណសម្ពោជ្ឈង្គតាំងនោះ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គ តើ
 ដូចម្តេច ។ ការសង្កេតក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ខាងក្នុងក៏មាន ការសង្កេត
 ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ខាងក្រៅក៏មាន ។ បើការសង្កេតក្នុងធម៌ទាំង
 ឡាយខាងក្នុង មានក្នុងកាលណា ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ
 ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។
 បើការសង្កេតក្នុងធម៌ទាំងឡាយខាងក្រៅ មានក្នុងកាលណា ធម្មវិចយ-
 សម្ពោជ្ឈង្គ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បី
 និព្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។

[២៩៣] បណ្ណសម្ពោជ្ឈង្គតាំងនោះ វិរិយសម្ពោជ្ឈង្គ តើដូច
 ម្តេច ។ វិរិយប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយក៏មាន វិរិយប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្តក៏
 មាន ។ បើវិរិយប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ មានក្នុងកាលណា វិរិយសម្ពោ-
 ជ្ឈង្គ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីនិព្វាន
 ក្នុងកាលនោះដែរ ។ បើវិរិយប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត មានក្នុងកាលណា
 វិរិយសម្ពោជ្ឈង្គ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បី
 និព្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។

[២៩២] តត្ថ តតមោ បីតិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

អត្ថំ សវិតត្តសវិចារា បីតិ អត្ថំ អវិតត្តាវិចារា
បីតិ ។ យទមិ សវិតត្តសវិចារា បីតិ តទមិ
បីតិសម្ពោជ្ឈន្តោ អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ ជិច្ចាធាយ
សំវត្ថុតិ ។ យទមិ អវិតត្តាវិចារា បីតិ តទមិ បីតិ-
សម្ពោជ្ឈន្តោ អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ ជិច្ចាធាយ
សំវត្ថុតិ ។

[២៩៣] តត្ថ តតមោ បស្សន្ធិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

អត្ថំ កាយប្បស្សន្ធិ អត្ថំ ចិត្តប្បស្សន្ធិ ។ យទមិ
កាយប្បស្សន្ធិ តទមិ បស្សន្ធិសម្ពោជ្ឈន្តោ អភិញ្ញា-
យ សម្ពោធាយ ជិច្ចាធាយ សំវត្ថុតិ ។ យទមិ
ចិត្តប្បស្សន្ធិ តទមិ បស្សន្ធិសម្ពោជ្ឈន្តោ អភិញ្ញា-
យ សម្ពោធាយ ជិច្ចាធាយ សំវត្ថុតិ ។

[២៩៤] បណ្ណាសម្ពោជ្ឈន្តំទាំងនោះ បីតិសម្ពោជ្ឈន្តំ តើដូច

ម្តេច ។ បីតិ ប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារកៈមាន បីតិ មិន
មានវិតក្កៈ មិនមានវិចារកៈមាន ។ បើបីតិ ប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកប
ដោយវិចារៈ មាន ក្នុងកាលណា បីតិសម្ពោជ្ឈន្តំ គឺប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹង
ច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។ បើបីតិ
មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈ មាន ក្នុងកាលណា បីតិសម្ពោជ្ឈន្តំ គឺ
ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាល
នោះដែរ ។

[២៩៥] បណ្ណាសម្ពោជ្ឈន្តំទាំងនោះ បស្សន្ធិសម្ពោជ្ឈន្តំ តើ

ដូចម្តេច ។ កាយប្បស្សន្ធិ (សេចក្តីស្ទប់កាយ) ក៏មាន ចិត្តប្ប-
ស្សន្ធិ (សេចក្តីស្ទប់ចិត្ត) ក៏មាន ។ បើកាយប្បស្សន្ធិ មាន ក្នុង
កាលណា បស្សន្ធិសម្ពោជ្ឈន្តំ គឺប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បី
ត្រាស់ដឹង ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។ បើចិត្តប្បស្សន្ធិ មាន
ក្នុងកាលណា បស្សន្ធិសម្ពោជ្ឈន្តំ គឺប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់
ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។

[២៩៦] តត្ថ កតមោ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។
 អត្ថិ សវិតត្ថោ សវិតារោ សមាធិ អត្ថិ អវិត-
 ត្ថោ អវិតារោ សមាធិ ។ យទបិ សវិតត្ថោ
 សវិតារោ សមាធិ តទបិ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ អ-
 ភិក្ខាយ សម្ពោធាយ ធិត្វាធាយ សំវត្ថុតិ ។
 យទបិ អវិតត្ថោ អវិតារោ សមាធិ តទបិ សមា-
 ធិសម្ពោជ្ឈន្តោ អភិក្ខាយ សម្ពោធាយ ធិត្វា-
 ធាយ សំវត្ថុតិ ។

[២៩៧] តត្ថ កតមោ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ ។
 អត្ថិ អជ្ឈត្ថំ ធម្មេសុ ឧបេក្ខា អត្ថិ តហិទ្ធា
 ធម្មេសុ ឧបេក្ខា ។ យទបិ អជ្ឈត្ថំ ធម្មេសុ
 ឧបេក្ខា តទបិ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ អភិក្ខាយ
 សម្ពោធាយ ធិត្វាធាយ សំវត្ថុតិ ។ យទបិ តហិទ្ធា
 ធម្មេសុ ឧបេក្ខា តទបិ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ
 អភិក្ខាយ សម្ពោធាយ ធិត្វាធាយ សំវត្ថុតិ ។

[២៩៦] បណ្ណាសម្ពោជ្ឈន្តំតាំងនោះ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តំ តើ
 ដូចម្តេច ។ សមាធិប្រកបដោយវិត្តៈ ប្រកបដោយវិចារៈក៏មាន
 សមាធិមិនមានវិត្តៈ មិនមានវិចារៈក៏មាន ។ បើសមាធិប្រកបដោយ
 វិត្តៈ ប្រកបដោយវិចារៈ មានក្នុងកាលណា សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តំ ក៏
 ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីជីវិត្វាស៍ ដើម្បីគ្រាស៍ជីវិត ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាល
 នោះដែរ ។ បើសមាធិមិនមានវិត្តៈ មិនមានវិចារៈ មានក្នុងកាល
 ណា សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តំ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីជីវិត្វាស៍ ដើម្បីគ្រាស៍
 ជីវិត ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។

[២៩៧] បណ្ណាសម្ពោជ្ឈន្តំតាំងនោះ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តំ តើ
 ដូចម្តេច ។ ឧបេក្ខាក្នុងធម៌តាំងឡាយខាងក្រៅក៏មាន ឧបេក្ខាក្នុងធម៌
 តាំងឡាយខាងក្រៅក៏មាន ។ បើឧបេក្ខាក្នុងធម៌តាំងឡាយខាងក្នុង
 មានក្នុងកាលណា ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តំ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីជីវិត្វាស៍
 ដើម្បីគ្រាស៍ជីវិត ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។ បើឧបេក្ខាក្នុង
 ធម៌តាំងឡាយខាងក្រៅ មានក្នុងកាលណា ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តំ ក៏
 ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីជីវិត្វាស៍ ដើម្បីគ្រាស៍ជីវិត ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាល
 នោះដែរ ។

[២៩៥] សត្វ តោជ្ឈង្គ ។ សតិសម្ពោជ្ឈង្គ ។
 ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គ ។ តត្ថ តត្ថមេ
 សតិសម្ពោជ្ឈង្គ ។ ឥធម៌ កិក្ខុ សតិសម្ពោជ្ឈង្គ
 ការេតិ វិវេកនិស្ស័តិ វិវេកនិស្ស័តិ និរោធនិស្ស័តិ
 វេស្សន្តបរិណាមី ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គ ការេតិ
 វិវេកសម្ពោជ្ឈង្គ ការេតិ បិទិសម្ពោជ្ឈង្គ ការេតិ
 បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈង្គ ការេតិ សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គ ការេតិ
 ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គ ការេតិ វិវេកនិស្ស័តិ វិវេកនិ-
 ស្ស័តិ និរោធនិស្ស័តិ វេស្សន្តបរិណាមី ។

សុត្តន្តបិដក ។

[២៩៦] សត្វ តោជ្ឈង្គ សតិសម្ពោជ្ឈង្គ
 ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គ ។ តត្ថ តត្ថមេ សត្វ
 តោជ្ឈង្គ ។ ឥធម៌ កិក្ខុ យស្មី សយមេ លោកុត្តរ
 ណាជំ ការេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី និដ្ឋិតតានិ
 បហាធាយ បវេមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវេកេ តោមេហំ
 ។ បេ ។ បេមី ណាជំ ឧបសម្ពោជ្ឈ វិហារតិ ឧក្ខាបជិ-
 បនិ ឧក្ខាភិក្ខុ តស្មី សមយេ សត្វ តោជ្ឈង្គ ហោជ្ឈ
 សតិសម្ពោជ្ឈង្គ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គ ។

[២៩៧] តោជ្ឈង្គ ៧ គឺ សតិសម្ពោជ្ឈង្គ ១ ។ បេ ។ ឧបេក្ខា-
 សម្ពោជ្ឈង្គ ១ ។ បណ្ណាសម្ពោជ្ឈង្គទាំងនោះ សតិសម្ពោជ្ឈង្គ
 តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើននូវសតិសម្ពោជ្ឈង្គ ដែល
 អាស្រ័យនូវសេចក្តីស្ងប់ស្ងាត់ អាស្រ័យនូវការប្រាសចាកតម្រេក អា-
 ស្រ័យនូវនិរោធម ជាគ្រឿងឈមទៅកាន់ការលះ ចំរើននូវធម្មវិចយ-
 សម្ពោជ្ឈង្គ ចំរើននូវវិវេកសម្ពោជ្ឈង្គ ចំរើននូវបិទិសម្ពោជ្ឈង្គ ចំរើន
 នូវបស្សន្តិសម្ពោជ្ឈង្គ ចំរើននូវសមាធិសម្ពោជ្ឈង្គ ចំរើននូវឧបេក្ខា-
 សម្ពោជ្ឈង្គ ដែលអាស្រ័យនូវសេចក្តីស្ងប់ស្ងាត់ អាស្រ័យនូវការប្រាស
 ចាកតម្រេក អាស្រ័យនូវនិរោធម ជាគ្រឿងឈមទៅកាន់ការលះ ។

ចប់ សុត្តន្តបិដក ។

[២៩៨] តោជ្ឈង្គ ៧ គឺ សតិសម្ពោជ្ឈង្គ ១ ។ បេ ។ ឧបេក្ខា-
 សម្ពោជ្ឈង្គ ១ ។ បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ តោជ្ឈង្គ ៧ តើដូចម្តេច ។
 កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យានិ-
 កធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវ
 ទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ទាតិញ្ញា កងសម័យនោះ
 តោជ្ឈង្គ ៧ យ៉ាង គឺ សតិសម្ពោជ្ឈង្គ ១ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គ
 ១ ក៏កើតមាន ។

[៣០០] តត្ថ តត្ថមោ សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។
 យា សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្ពោជ្ឈ-
 ន្តោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបន្និ អយំ វុច្ចតិ សតិសម្ពោ-
 ជ្ឈន្តោ ។

[៣០១] តត្ថ តត្ថមោ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តោ ។
 យា បញ្ញា បដាធនា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិ-
 ចយា សម្មាធិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្ខន្ធិ
 មក្ខបរិយាបន្និ អយំ វុច្ចតិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

[៣០២] តត្ថ តត្ថមោ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តោ ។
 យា ចេតសិកោ វិរិយារម្មា ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ
 វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបន្និ អយំ វុច្ចតិ
 វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

[៣០៣] តត្ថ តត្ថមោ បីតិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។
 យា បីតិ ចាមោជ្ឈំ អាមោធនា បមោធនា ហារសា
 បហារសា វិវុត្តិ ធិនក្សំ អត្តមនតា ចិត្តស្ស បីតិ-
 សម្ពោជ្ឈន្តោ អយំ វុច្ចតិ បីតិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

[៣០០] បណ្ណាសម្ពោជ្ឈន្តំទាំងនោះ សតិសម្ពោជ្ឈន្តំ តើដូច
 ម្តេច ។ ការព្វក ការនឹកឃើញ ។ បេ ។ ការព្វកត្រូវ សតិ-
 សម្ពោជ្ឈន្តំ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិ-
 សម្ពោជ្ឈន្តំ ។

[៣០១] បណ្ណាសម្ពោជ្ឈន្តំទាំងនោះ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តំ តើ
 ដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនភ្លេច ការចិច្ចារណា
 នូវធម៌ ការយល់ត្រូវ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តំ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូល
 ក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តំ ។

[៣០២] បណ្ណាសម្ពោជ្ឈន្តំទាំងនោះ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តំ តើដូច
 ម្តេច ។ សេចក្តីព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ
 វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តំ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា
 វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តំ ។

[៣០៣] បណ្ណាសម្ពោជ្ឈន្តំទាំងនោះ បីតិសម្ពោជ្ឈន្តំ តើដូច
 ម្តេច ។ សេចក្តីផ្តិតចិត្ត សេចក្តីរីករាយ សេចក្តីសប្បាយ សេចក្តី
 ស្រួល ការស្រស់ស្រាយ ការញញឹមញញែម អំណរ ការអណ្តែត-
 អណ្តូង សេចក្តីត្រេកអរនៃចិត្ត បីតិសម្ពោជ្ឈន្តំ ណា នេះហៅថា
 បីតិសម្ពោជ្ឈន្តំ ។

[៣០៤] តត្ថ កតតមោ បស្សន្ធិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។
 យា វេទនាទទ្ធស្ស សញ្ញាទទ្ធស្ស សង្ខារក្ខន្ធស្ស
 វិញ្ញាណក្ខន្ធស្ស បស្សន្ធិ បដិច្ចស្សន្ធិ បស្សក្កតា
 បដិច្ចស្សក្កតា បដិច្ចស្សន្តិកត្ថំ បស្សន្ធិសម្ពោជ្ឈន្តោ
 អយំ វុច្ចតិ បស្សន្ធិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

[៣០៥] តត្ថ កតតមោ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។
 យា ចិត្តស្ស ចិត្តិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិ-
 សម្ពោជ្ឈន្តោ មក្ខន្តំ មក្ខបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ
 សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

[៣០៦] តត្ថ កតតមោ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ ។
 យា ឧបេក្ខា ឧបេក្ខតា អដ្ឋ្យបេក្ខតា មដ្ឋ្យតតា
 ចិត្តស្ស ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ អយំ វុច្ចតិ ឧបេ-
 ក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

ឥមេ វុច្ចន្តិ សត្ត ពោជ្ឈន្តោ អវិសសា ធម្មា
 សត្តពិ សម្ពោជ្ឈន្តោ សម្មយុត្តា ។

[៣០៤] បណ្តាសម្ពោជ្ឈន្តំតាំងនោះ បស្សន្ធិសម្ពោជ្ឈន្តំ តើ
 ដូចម្តេច ។ សេវក្តីស្ងប់ សេវក្តីរម្ងាប់ ការស្ងប់ ការរម្ងាប់ ការវិនៃ
 ការស្ងប់រម្ងាប់ នៃវេទនាទទ្ធសញ្ញាទទ្ធសង្ខារក្ខន្ធវិញ្ញាណក្ខន្ធ
 បស្សន្ធិសម្ពោជ្ឈន្តំ ណា នេះហៅថា បស្សន្ធិសម្ពោជ្ឈន្តំ ។

[៣០៥] បណ្តាសម្ពោជ្ឈន្តំតាំងនោះ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តំ តើដូច
 ម្តេច ។ ការតាំងនៅ នៃចិត្ត ។ បេ ។ ការគិតលំចិត្តដោយប្រវែង
 សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តំ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ ណា នេះហៅថា
 សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តំ ។

[៣០៦] បណ្តាសម្ពោជ្ឈន្តំតាំងនោះ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តំ តើ
 ដូចម្តេច ។ ការរំពឹងឃើញ ការរំពឹងឃើញ ការរំពឹងឃើញដាក់
 ការវិនិច្ឆ័យតាំងនៅជាគណ្តាល ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តំ ណា នេះហៅថា
 ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តំ ។

ធម៌តាំងនេះ ហៅថា ពោជ្ឈន្តំ ៧ យ៉ាង ធម៌តាំងឡាយដ៏សេស
 ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្ពោជ្ឈន្តំតាំង ៧ ។

[៣០៧] សត្វ ពោធិ៍សាត់ សត្វសម្បជញ្ញៈ
 ។ បេ ។ ឧបេត្តាសម្បជញ្ញៈ ។ តត្ថ កតត្ថោ
 សត្វសម្បជញ្ញៈ ។ ឥធិ កិត្តុ យស្មី សម្បជញ្ញៈ
 លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមិ
 ទិដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បមេមាយ ភូមិយា បត្តិយា
 វិវេច្ឆេ តាមេហិ ។ បេ ។ បមេមិ ឈានំ ឧបសម្បជញ្ញៈ
 វិហារេតិ ឧត្តាបដិបទំ ទទ្ធាភិញ្ញំ យា តស្មី សម្បជញ្ញៈ
 សត្វ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្បសត្វ សត្វសម្បជញ្ញៈ
 បក្កន្តិ បក្កបរិយាបន្តិ អយំ វុច្ឆតិ សត្វសម្បជញ្ញៈ
 អវសេសា ធម្មា សត្វសម្បជញ្ញៈសម្បយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា ធម្មវិចយស្ថាសម្បជញ្ញៈសម្បយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា វិរិយសម្បជញ្ញៈសម្បយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា មិត្តសម្បជញ្ញៈសម្បយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា បស្សន្តិសម្បជញ្ញៈសម្បយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា សមាធិសម្បជញ្ញៈសម្បយុត្តា ។
 តត្ថ កតត្ថោ ឧបេត្តាសម្បជញ្ញៈ ។ ឥធិ កិត្តុ
 យស្មី សម្បជញ្ញៈ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ

[៣០៧] ពោធិ៍សាត់ សត្វសម្បជញ្ញៈ ១ ។ បេ ។
 ឧបេត្តាសម្បជញ្ញៈ ១ ។ បណ្ណាសម្បជញ្ញៈតាំងនោះ សត្វសម្បជញ្ញៈ
 តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើននៅលោ-
 កុត្តរជ្ជាន ជាទីយ្យាទិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេស-
 វដ្ត) ដើម្បីលះនូវទិដ្ឋិតាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាម
 តាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទាឧត្តា-
 ភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ការព្វក ការទីកេយ៍ញ ។ បេ ។ ការព្វក
 ត្រូវ សត្វសម្បជញ្ញៈ ជាអង្គវិនិច្ឆ័យ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅ
 ថា សត្វសម្បជញ្ញៈ ធម៌តាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយ
 សត្វសម្បជញ្ញៈ ។ បេ ។ ធម៌តាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកប
 ដោយធម៌វិចយសម្បជញ្ញៈ ។ បេ ។ ធម៌តាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះ
 ថាប្រកបដោយវិរិយសម្បជញ្ញៈ ។ បេ ។ ធម៌តាំងឡាយដ៏សេស ក៏
 ឈ្មោះថាប្រកបដោយមិត្តសម្បជញ្ញៈ ។ បេ ។ ធម៌តាំងឡាយដ៏សេស
 ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយបស្សន្តិសម្បជញ្ញៈ ។ បេ ។ ធម៌តាំងឡាយ
 ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសមាធិសម្បជញ្ញៈ ។ បណ្ណា
 សម្បជញ្ញៈតាំងនោះ ឧបេត្តាសម្បជញ្ញៈ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើននៅលោកុត្តរជ្ជាន ជាទីយ្យាទិកធម៌

អបចយតាមី ធិដ្ឋិតតាធិ បហាធាយ បវមាយ ក្ខ-
 មិយា មត្តិយា វិវិច្ឆេវ តាមេហិ ។ បេ ។ បវមិ-
 យាធិ ឧបសម្មជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទត្វាភិក្ខុ-
 យា តស្មី សមយេ ឧបេក្ខា ឧបេក្ខតា មជ្ឈិមេ-
 ក្ខតា មជ្ឈិតតា មត្តិស្ស ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ អយំ
 វុច្ចតិ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ អវសេសា ធម្មា ឧ-
 បេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តសម្មយុត្តា ។

[៣០៨] សត្ត ពោជ្ឈន្តោ សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ
 ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ ។ តត្ថ កតតមេ
 សត្ត ពោជ្ឈន្តោ ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
 លោកុត្តរំ ឈាធិ ភាវេតិ និយ្យាធិកំ អបចយ-
 តាមី ធិដ្ឋិតតាធិ បហាធាយ បវមាយ ក្ខមិយា
 មត្តិយា វិវិច្ឆេវ តាមេហិ ។ បេ ។ បវមិ-
 យាធិ ឧបសម្មជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទត្វា-
 ភិក្ខុ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។
 អវិក្ខតោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា តស្សវ
 លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស ឈានស្ស កតតត្ថា
 ភាវិតត្ថា វិហាតិ វិវិច្ឆេវ តាមេហិ ។ បេ ។

ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវវិដ្ឋីទាំង
 ឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយ
 ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទន្ទានិក្ខា ក្នុងសម័យនោះ ការ
 រំពឹងឃើញ ពាការរំពឹងឃើញ ការរំពឹងឃើញជាក់ ភាពនៃចិត្តតាំង
 នៅជាគណ្តាល ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្ត ណា នេះហៅថា ឧបេក្ខាសម្ពោ-
 ជ្ឈន្ត ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកចដោយឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្ត ។

[៣០៨] ពោជ្ឈន្ត ៧ យ៉ាង គឺ សតិសម្ពោជ្ឈន្ត ១ ។ បេ ។
 ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្ត ១ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ពោជ្ឈន្ត ៧ ត្រូវដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យ ណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើននូវលោកុត្តរជ្ឈាន ជា
 និយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បី
 លះនូវវិដ្ឋីទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទន្ទានិក្ខា ក្នុង
 សម័យនោះ ជស្សៈ ក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ ក៏កើតមាន
 ធម៌ទាំងនេះ ជាកុសល ភិក្ខុស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។

ពោជ្ឈង្គកថា អភិធម្មកថា

ពោជ្ឈង្គកថា អភិធម្មកថា

បឋមំ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធវិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ នន្ទាភិក្ខុ
 សុត្តន្តំ តស្មី សមយេ សត្ត ពោជ្ឈង្គា ហោតិ
 សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គោ ។
 តត្ថ កតតមា សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ ។ យា សតិ
 អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ
 បក្កន្តំ មក្កបរិយាបទ្ធិ អយំ វុច្ចតិ សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ
 ។ បេ ។ តត្ថ កតតមា ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គោ ។
 យា ឧបេក្ខា ឧបេក្ខា អដ្ឋបេក្ខា មដ្ឋតតា
 ចិន្ទស្ស ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គោ អយំ វុច្ចតិ ឧបេ-
 ក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គោ ។ ឥមេ វុច្ចន្តិ សត្ត ពោជ្ឈង្គា
 អវសសា ធម្មា សត្តហិ ពោជ្ឈង្គហិ សម្មយុត្តា ។

[៣០៩] សត្ត ពោជ្ឈង្គា សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ
 ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គោ ។ តត្ថ កតតមា
 សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ ។ ឥធម៌ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
 លោកុត្តរំ ឈានំ ការវតិ និយ្យានិកំ អបចយតា-
 មិ និដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បឋមាយ ភូមិយា បត្តិ-
 យា វិវិច្ឆា តារាបហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ

ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាដូចជាបឋមទានាភិក្ខុ ជាសុត្តន្ត ជាវិបាក
 ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលជ្ឈាននោះឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ
 ចំរើនហើយ ក្នុងសម័យនោះ ពោជ្ឈង្គ ៧ គឺ សតិសម្ពោជ្ឈង្គ ១ ។ បេ ។
 ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គ ១ ក៏កើតមាន ។ បណ្តាសម្ពោជ្ឈង្គទាំងឡាយនោះ
 សតិសម្ពោជ្ឈង្គ តើដូចម្តេច ។ ការព្យាក ការនឹកឃើញ ។ បេ ។
 ការព្យាកត្រូវ សតិសម្ពោជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា
 នេះហៅថា សតិសម្ពោជ្ឈង្គ ។ បេ ។ បណ្តាសម្ពោជ្ឈង្គទាំងនោះ
 ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គ តើដូចម្តេច ។ ការពិនិត្យឃើញ អាការពិនិត្យឃើញ
 ការពិនិត្យឃើញដាក់ ភាពនៃចិត្តទាំងនៅជាកណ្តាល ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គ
 ណា នេះហៅថា ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គ ។ ធម៌ទាំងនេះ ហៅថា ពោជ្ឈង្គ
 ៧ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្ពោជ្ឈង្គ ៧ ។

[៣០៩] ពោជ្ឈង្គ ៧ យ៉ាង គឺ សតិសម្ពោជ្ឈង្គ ១ ។ បេ ។
 ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គ ១ ។ បណ្តាសម្ពោជ្ឈង្គទាំងនោះ សតិសម្ពោជ្ឈង្គ
 តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ក៏ក្នុងសាសនានេះ ចំរើននូវលោ-
 កុត្តរជ្ឈាន ជាវិបាកនៃធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវ
 កិលេសវដ្ត) ដើម្បីលះនូវចិត្តទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋម-
 ភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន

ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ធុត្តាភិក្ខុំ តស្មី
 សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេបោ ហោតិ
 តេប ធម្មា កុសលា តស្សេវ លោកុត្តរស្ស កុ-
 សលស្ស ឈាធស្ស កតត្តា ភាវិតត្តា វិចារតិ
 វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈាធ�ំ ឧបសម្ព័ន្ធ
 វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ធុត្តាភិក្ខុំ សុត្វាតំ យា តស្មី
 សមយេ សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិ-
 សម្មាជ្ឈង្គោ មគ្គំ មគ្គបរិយាបដ្ឋំ អយំ វុច្ចតិ សតិ-
 សម្មាជ្ឈង្គោ អវិសេសា ធម្មា សតិសម្មាជ្ឈង្គសម្ម-
 យុត្តា ។ បេ ។ អវិសេសា ធម្មា ធម្មវិចយសម្មាជ្ឈង្គ-
 សម្មយុត្តា ។ បេ ។ អវិសេសា ធម្មា វិវិយសម្មាជ្ឈង្គ-
 សម្មយុត្តា ។ បេ ។ អវិសេសា ធម្មា បីតិសម្មាជ្ឈ-
 ង្គសម្មយុត្តា ។ បេ ។ អវិសេសា ធម្មា បស្សន្ទិ-
 សម្មាជ្ឈង្គសម្មយុត្តា ។ បេ ។ អវិសេសា ធម្មា
 សមាធិសម្មាជ្ឈង្គសម្មយុត្តា ។ តត្ថ កតតមោ ឧ-
 បេត្តាសម្មាជ្ឈង្គោ ។ តេន ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
 លោកុត្តរំ ឈាធឱ ភាវិតំ ធិយ្យាធិកំ អបចយតាបី

ជាទុក្ខាបដិបទន្ទានិកា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ កំភើតមាន ។ បេ ។
 អវិក្ខេបៈ កំភើតមាន ធម៌ទាំងនេះជាកុសល ភិក្ខុស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទន្ទានិកា ជាសត្វាតៈ
 ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលជ្ឈាននោះឯង ដែលលោកបាន
 ធ្វើហើយ ចំរើនហើយ ក្នុងសម័យនោះ ការរលឹក ការនឹកឃើញ
 ។ បេ ។ ការរលឹកត្រូវ សតិសម្មាជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ ព្រមទាំងក្នុង
 មគ្គ ណា នេះហៅថា សតិសម្មាជ្ឈង្គ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស
 កំឈ្លោះថា ប្រកបដោយសតិសម្មាជ្ឈង្គ ។ បេ ។ ធម៌ទាំងឡាយ
 ដ៏សេស កំឈ្លោះថា ប្រកបដោយធម៌វិចយសម្មាជ្ឈង្គ ។ បេ ។ ធម៌
 ទាំងឡាយដ៏សេស កំឈ្លោះថា ប្រកបដោយវិវិយសម្មាជ្ឈង្គ ។ បេ ។
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំឈ្លោះថាប្រកបដោយបីតិសម្មាជ្ឈង្គ ។ បេ ។
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំឈ្លោះថា ប្រកបដោយបស្សន្ទិសម្មាជ្ឈង្គ
 ។ បេ ។ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំឈ្លោះថាប្រកបដោយសមាធិស-
 ម្មាជ្ឈង្គ ។ បណ្តាសម្មាជ្ឈង្គទាំងនោះ ទេវតាសម្មាជ្ឈង្គ តើដូច
 ម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនខ្លាំងលោកុត្តរជ្ឈាន
 ជាឱយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ខ្លួនការមិនស្ងប់ (ខ្លឹមកិលេសវដ្តៈ)

ពោជ្ឈង្គវិវដ្ត បញ្ចប្បដ្ឋានំ

និដ្ឋិតតាមំ បបរាធាយ បបរាធាយ ក្រមិយា បត្តិយា
 វិវិច្ឆេវ កោរមេហិ ។ បេ ។ បបរមំ ឈានំ ទុបសម្បជ្ឈ
 វិហារតិ ទុត្តាបដិបទំ ទុត្តាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ជសេន្តា
 ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេបោ ហោតិ វេ ធម្មា
 កុសលា តស្មី លោកុត្តរស្មី កុសលស្មី
 ឈានស្មី តតត្តា ភាវិតត្តា វិចារកំ វិវិច្ឆេវ កោ-
 រមេហិ ។ បេ ។ បបរមំ ឈានំ ទុបសម្បជ្ឈ វិហារតិ
 ទុត្តាបដិបទំ ទុត្តាភិញ្ញំ សុញ្ញតំ យា តស្មី សមយេ
 ទេវតោ ទេវតោ អដ្ឋបេត្តោ បដ្ឋត្តតា ចិត្តស្មី
 ទេវតោសម្មោជ្ឈន្តោ អយំ វុត្ថតិ ទេវតោសម្មោជ្ឈ-
 ន្តោ អវិសេសា ធម្មា ទេវតោសម្មោជ្ឈន្តសម្បយុត្តា ។

អភិធម្មាជនីយំ ។

[៣១០] សត្ត ពោជ្ឈង្គំ សតិសម្មោជ្ឈន្តោ ធម្ម-
 វិចយសម្មោជ្ឈន្តោ វិរិយសម្មោជ្ឈន្តោ បីតិសម្មោជ្ឈន្តោ
 បស្សន្តិសម្មោជ្ឈន្តោ សមាធិសម្មោជ្ឈន្តោ ទេវតោ-
 សម្មោជ្ឈន្តោ ។ សត្តន្តំ ពោជ្ឈង្គំ កតិ កុសលា
 កតិ អកុសលា កតិ អព្យាកតា ។ បេ ។ កតិ
 សរណា កតិ អរណា ។

ពោជ្ឈង្គវិវដ្ត បញ្ចប្បដ្ឋានំ

ដើម្បីលះនូវចិត្តទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមក្ខមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំង-
 ឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទទ្វាភិញ្ញា
 ក្នុងសម័យនោះ ជស្សៈ ក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ ក៏កើតមាន
 ធម៌ទាំងនេះជាកុសល ភិក្ខុស្ងាត់ ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយ
 ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទទ្វាភិញ្ញា ជាសុញ្ញតៈ ជាវិហារ
 ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលជ្ឈាននោះឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ
 ចំរើនហើយ ក្នុងសម័យនោះ ការរំភើបឃើញ ការរំភើបឃើញ
 ការរំភើបឃើញជាក់ ភាពនៃចិត្តទាំងនៅជាកណ្តាល ទេវតាសម្មោជ្ឈន្ត
 ណា នេះហៅថា ទេវតាសម្មោជ្ឈន្ត ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏
 ឈ្លានពងប្រកបដោយទេវតាសម្មោជ្ឈន្ត ។

២២ អភិធម្មាជនីយំ ។

[៣១០] ពោជ្ឈង្គ ៧ គឺ សតិសម្មោជ្ឈន្ត ១ ធម្មវិចយសម្មោ-
 ជ្ឈន្ត ១ វិរិយសម្មោជ្ឈន្ត ១ បីតិសម្មោជ្ឈន្ត ១ បស្សន្តិសម្មោជ្ឈន្ត ១
 សមាធិសម្មោជ្ឈន្ត ១ ទេវតាសម្មោជ្ឈន្ត ១ ។ បណ្តាពោជ្ឈង្គ
 ទាំង ៧ ពោជ្ឈង្គ ជាកុសលប្បន្ទាន ជាអកុសលប្បន្ទាន ជាអព្យាក្រឹត
 ប្បន្ទាន ។ បេ ។ ជាសរណៈប្បន្ទាន ជាអរណៈប្បន្ទាន ។

[៣០០] សិយា តុសលា សិយា អព្យាគតា ។
 បីតិសម្ពោជ្ឈង្គោ សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តា
 ឆ ពោជ្ឈង្គោ សិយា សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តា
 សិយា អនុក្ខមសុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តា ។
 សិយា វិចារា សិយា វិចារធម្មធម្មា អនុចា-
 ធិន្ទានុចាធិន្ទាយ អសន្តិលំដ្ឋាសន្តិលសិកា សិយា
 សវិតត្តសវិចារា សិយា អវិតត្តវិចារមត្តា សិយា
 អវិតត្តវិចារា ។ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គោ ឆ បីតិសហ-
 គតា សុខសហគតា ឆ ឧបេក្ខាសហគតា
 ឆ ពោជ្ឈង្គោ សិយា បីតិសហគតា សិយា
 សុខសហគតា សិយា ឧបេក្ខាសហគតា ។ នេវ
 ទស្សនេន ឆ ភាវនាយ បហាតត្វា នេវ ទស្សនេន ឆ
 ភាវនាយ បហាតត្វាហតុកា សិយា អបចយតាមិ-
 នោ សិយា នេវចយតាមិនោ នាបចយតាមិនោ សិយា
 សេត្តា សិយា អសេត្តា អប្បមាណា អប្បមាណា-
 រម្មណា បណីតា សិយា សម្មត្ថនិយតា សិយា អនិ-
 យតា ឆ មត្តារម្មណា សិយា មត្តាហតុកា សិយា
 មត្តាធិបតិនោ សិយា ឆ វត្តញ្ចា មត្តាហតុកាតិបិ

[៣១១] ពោជ្ឈង្គ ៧ ជាកុសលក៏មាន ជាអព្យាគ្រឹក៏មាន ។
 បីតិសម្ពោជ្ឈង្គ ប្រកបដោយសុខវេទនា ពោជ្ឈង្គ ៦ ប្រកបដោយសុខ-
 វេទនាក៏មាន ប្រកបដោយអនុក្ខមសុខវេទនាក៏មាន ។ ពោជ្ឈង្គ ៧
 ជាវិបាកក៏មាន មានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី មានកម្មប្រកបដោយកិលេស
 មានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យកហើយ ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ដល់វេទនា
 ជាធម៌មិនសៅហ្មង ទាំងមិនគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មងក៏មាន ប្រកបដោយ
 វិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែវិចារក៏មាន
 មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារក៏មាន ។ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គ មិនច្រឡំដោយ
 បីតិ តែច្រឡំដោយសុខ មិនច្រឡំដោយឧបេក្ខា ពោជ្ឈង្គ ៦ ច្រឡំ
 ដោយបីតិក៏មាន ច្រឡំដោយសុខក៏មាន ច្រឡំដោយឧបេក្ខាក៏មាន ។
 ពោជ្ឈង្គ ៧ មិនគួរលះដោយទស្សនៈ ទាំងមិនគួរលះដោយភាវនា
 មានហតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ ទាំងមិនគួរលះដោយភាវនា មិនដល់
 ទ្វេភាសន្យ (ទ្វេភិលេសវដ្តៈ) ក៏មាន មិនដល់ទ្វេភាសន្យ (ទ្វេភិ-
 លេសវដ្តៈ) ទាំងមិនដល់ទ្វេភាសន្យ (ទ្វេភិលេសវដ្តៈ) ក៏មាន
 ជាបេសសេក្ខៈក៏មាន ជាបេសសេក្ខៈ មានប្រមាណមិនបាន មានកា-
 រម្មណ៍ប្រមាណមិនបាន ជាសភាពទុក្ខក៏មាន មានសភាពត្រូវ និង
 រឿងក៏មាន មិនរឿង មិនមានមគ្គជាអារម្មណ៍ក៏មាន មានមគ្គជាហតុ
 ក៏មាន មានមគ្គជាអធិបតីក៏មាន មិនគួរពាលថា មានមគ្គជាហតុនឹង

បក្កានិបតិបោតិបិ សិយា ឧប្បជ្ឈា សិយា អនុ-
 ប្បជ្ឈា សិយា ឧប្បជ្ឈានិបោតិបិ សិយា អនិគ្គា សិយា
 អនាគតា សិយា បច្ចុប្បជ្ឈា ន វត្តត្វា អនិគ្គា-
 វដ្ឋណាតិបិ អនាគតាវដ្ឋណាតិបិ បច្ចុប្បជ្ឈាវដ្ឋណា-
 តិបិ សិយា អដ្ឋត្តា សិយា តហិទ្ធា សិយា
 អដ្ឋត្តតហិទ្ធា តហិទ្ធាវដ្ឋណា អនិទស្សនាប្បដិយា ។

[៣០២] ធម្មវិចយសម្ពោធិ្យោ ហេតុ ធ ពោ-
 ជ្ឈន្តា ន ហេតុ ។ សហេតុកា ហេតុសម្បយុត្តា ។
 ធម្មវិចយសម្ពោធិ្យោ ហេតុ ថេវ សហេតុកោ ធ
 ធ ពោជ្ឈន្តា ន វត្តត្វា ហេតុ ថេវ សហេតុកា
 ចាតិ សហេតុកា ថេវ ន ធ ហេតុ ។ ធម្មវិចយ-
 សម្ពោធិ្យោ ហេតុ ថេវ ហេតុសម្បយុត្តោ ធ ធ
 ពោជ្ឈន្តា ន វត្តត្វា ហេតុ ថេវ ហេតុសម្បយុត្តា
 ចាតិ ហេតុសម្បយុត្តា ថេវ ន ធ ហេតុ ។ ធ
 ពោជ្ឈន្តា ន ហេតុ សហេតុកា ធម្មវិចយសម្ពោ-
 ជ្ឈន្តា ន វត្តត្វា ន ហេតុ សហេតុកាតិបិ ន ហេតុ
 អហេតុកាតិបិ ។

ថា មានមគ្គជាអធិបតីផងក៏មាន កើតឡើងហើយក៏មាន មិនបានកើត
 ឡើងក៏មាន បម្រុងនឹងកើតឡើងក៏មាន ជាអតីតក៏មាន ជាអនាគតក៏មាន
 ជាបច្ចុប្បន្ន តែមិនគួរពោលថា មានការណ៍ជាអតីតផង ថា មានការ-
 ណ៍ជាអនាគតផង ថា មានការណ៍ជាបច្ចុប្បន្នផងក៏មាន ។ ជាខាង
 ក្នុងក៏មាន ជាខាងក្រៅក៏មាន ទាំងខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅ មានការ-
 ណ៍ជាខាងក្រៅ មិនប្រកបដោយការឃើញ ទាំងមិនប្រកបដោយ
 ការប៉ះពាល់ក៏មាន ។

[៣០២] ធម្មវិចយសម្ពោធិ្យោ ជាហេតុ ពោជ្ឈន្ត ៦ មិន
 មែនហេតុ ។ ពោជ្ឈន្ត ៧ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ទាំងប្រកប
 ដោយហេតុ ។ ធម្មវិចយសម្ពោធិ្យោ ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជា
 មួយនឹងហេតុ ពោជ្ឈន្ត ៦ មិនគួរពោល ថា ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្ត
 ទៅជាមួយនឹងហេតុទេ គឺ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តែមិន
 មែនជាហេតុ ។ ធម្មវិចយសម្ពោធិ្យោ ជាហេតុ ទាំងប្រកបដោយ
 ហេតុ ពោជ្ឈន្ត ៦ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រកបដោយហេតុ
 ឡើយ គឺ គ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែនជាហេតុ ។ ពោ-
 ជ្ឈន្ត ៦ មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ធម្មវិច-
 យសម្ពោធិ្យោ មិនគួរពោល ថា មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅ
 ជាមួយនឹងហេតុផង ថា មិនមែនហេតុ ទាំងអស់ហេតុដូច្នេះផងទេ ។

(៣១៣) សម្បជ្ជយា សម្បជ្ជនា អនិទស្សនា
 អប្បជ្ជយា អប្បនា លោកុត្តរ តេជចិ វិញ្ញយ្យា
 តេជចិ ឧ វិញ្ញយ្យា ។ នោ អាសវា អនាសវា
 អាសវិវ្យយុត្តា ឧ វត្តញ្ច អាសវា ថេវ សាសវា
 ចាតិចិ សាសវា ថេវ នោ ច អាសវាតិចិ ឧ វត្តញ្ច
 អាសវា ថេវ អាសវសម្បយុត្តា ចាតិចិ អាសវស-
 ម្បយុត្តា ថេវ នោ ច អាសវាតិចិ អាសវិវ្យយុត្តាអនា-
 សវា ។ នោ សាត្វាជនា ។ បេ ។ នោ គត្តា ។ បេ ។
 នោ ធីយា ។ បេ ។ នោ យោតា ។ បេ ។ នោ
 ជីវណ្ណា ។ បេ ។ នោ បរាមាសា ។ បេ ។ សាវម្ពណា
 នោ ចិត្តា ចេតសីកា ចិត្តសម្បយុត្តា ចិត្តសំ-
 សដ្ឋា ចិត្តសម្បដ្ឋានា ចិត្តសហគុដោ ចិត្តាទុបវត្តនោ
 ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋានា ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋានសហគុដោ
 ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋានាទុបវត្តនោ ពាហិក ទុបាណា អ-
 ទុបាណា ។ ទុបាណា ។ បេ ។ នោ កិលេសា
 ។ បេ ។

(៣១៣) ពោជ្ឈន្ត វេ ប្រកបដោយបច្ច័យ ត្រូវបច្ច័យកាកៈតែង
 មិនប្រកបដោយការឃើញ មិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ មិនមានរូប
 ជាលោកុត្តរ ដែលគប្បីដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ ដែលមិនគប្បីដឹង
 ដោយវិញ្ញាណណាមួយ ។ មិនមែនភាសា ទាំងមិនមានភាសា
 ប្រាសចាកភាសា មិនគួរកោល ថា ជាភាសា ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជា
 មួយនឹងភាសាផង ថា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងភាសា តែមិនមែនភាសា
 ផងឡើយ មិនគួរកោល ថា ជាភាសា ទាំងប្រកបដោយភាសាផង
 ថា ប្រកបដោយភាសា តែមិនមែនជាភាសាផងទេ គឺ ប្រាសចាក
 ភាសា ទាំងមិនមានភាសា ។ មិនមែនសញ្ញាផង ។ បេ ។ មិន
 មែនគន្លឹះ ។ បេ ។ មិនមែនឈ្មោះ ។ បេ ។ មិនមែនយោគ ។ បេ ។
 មិនមែនវិវណ្ណ ។ បេ ។ មិនមែនបរាមាសា ។ បេ ។ ប្រព្រឹត្តទៅជា
 មួយនឹងអាម្មណ៍ មិនមែនចិត្ត ជាចេតសិក ប្រកបដោយចិត្ត ច្រឡំ
 ដោយចិត្ត ទាំងឡើងអំពីចិត្ត កើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត
 ច្រឡំ ទាំងទាំងឡើងអំពីចិត្ត ច្រឡំ ទាំងទាំងឡើង ទាំងកើតជាមួយនឹង
 ចិត្ត ច្រឡំ ទាំងទាំងឡើង ទាំងប្រព្រឹត្តតាមចិត្ត ជាខាងក្រៅ មិន
 មែនទុបាណា មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានកណ្តាជាដើមមិនកាន់
 យកហើយ ។ មិនមែនទុបាណា ។ បេ ។ មិនមែនកិលេស ។ បេ ។

[៣១២] ន ឧស្សនេន បហាតត្វា ន ភាវនាយ

បហាតត្វា ន ឧស្សនេន បហាតត្វាហេតុតោ ន
 ភាវនាយ បហាតត្វាហេតុតោ សិយា សវិតត្តា សិយា
 អវិតត្តា សិយា សវិតារា សិយា អវិតារា ។
 បីតិសម្ពោជ្ឈង្គោ អប្បីតិកោ ន ពោជ្ឈង្គោ សិយា
 សប្បីតិកោ សិយា អប្បីតិកោ ។ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គោ
 ន បីតិសហគតោ ន ពោជ្ឈង្គោ សិយា បីតិសហគតា
 សិយា ន បីតិសហគតា ។ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គោ សុខ-
 សហគតោ ន ពោជ្ឈង្គោ សិយា សុខសហគតា
 សិយា ន សុខសហគតា ។ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គោ ន
 ឧបេត្តាសហគតោ ន ពោជ្ឈង្គោ សិយា ឧបេត្តា-
 សហគតា សិយា ន ឧបេត្តាសហគតា ។ ន
 កាមាវចរា ន រូចាវចរា ន អរូចាវចរា អបរិយា-
 ចន្ទា សិយា និយ្យានិកា សិយា អនិយ្យានិកា សិយា
 និយតា សិយា អនិយតា អនុត្តរា អរណាតិ ។

បញ្ញាបុគ្គល ។

ពោធិ៍សាត់ សមត្ថោ ។

[៣១២] ពោជ្ឈង្គ ៧ មិនគួរលះដោយឧស្សនៈ ពាំងមិនគួរ

លះដោយភាវនា មានហេតុមិនគួរលះដោយឧស្សនៈ មានហេតុមិនគួរ
 លះដោយភាវនា ប្រកបដោយវិភក្តៈក៏មាន មិនមានវិភក្តៈក៏មាន ប្រកប
 ដោយវិចារៈក៏មាន មិនមានវិចារៈក៏មាន ។ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គ មិនមាន
 បីតិ ពោជ្ឈង្គ ៦ ប្រកបដោយបីតិក៏មាន មិនមានបីតិក៏មាន ។ បីតិ
 សម្ពោជ្ឈង្គ មិនច្រឡំដោយបីតិ ពោជ្ឈង្គ ៦ ច្រឡំដោយបីតិក៏មាន
 មិនច្រឡំដោយបីតិក៏មាន ។ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គ ច្រឡំដោយសុខ ពោជ្ឈង្គ
 ៦ ច្រឡំដោយសុខក៏មាន មិនច្រឡំដោយសុខក៏មាន ។ បីតិ-
 សម្ពោជ្ឈង្គ មិនច្រឡំដោយឧបេត្តា ពោជ្ឈង្គ ៦ ច្រឡំដោយឧបេត្តា
 ក៏មាន មិនច្រឡំដោយឧបេត្តាក៏មាន ។ ពោជ្ឈង្គ ៧ មិនមែនកាមា-
 វចរា មិនមែនរូចាវចរា មិនមែនអរូចាវចរា ជាអបរិយាចន្ទៈ ជានិយ្យានិកៈ
 ក៏មាន ជានិយ្យានិកៈក៏មាន ជានិយតៈក៏មាន ជានិយតៈ ជា
 អនុត្តរៈ ជាអរណៈក៏មាន ។

ចប់ បញ្ញាបុគ្គល ។

ចប់ ពោធិ៍សាត់ ។

មគ្គវិវត្តោ

[៣០៥] អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មត្តោ ។

សេយ្យដ៏ដំ ។ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្បោ សម្មា-
ភវោ សម្មាកម្មត្តោ សម្មាអាជីវោ សម្មាវាយាមោ
សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។

[៣០៦] តត្ថ កតតមា សម្មាទិដ្ឋិ ។ ទុក្ខត្រា
ញាណំ ទុក្ខសមុទយេ ញាណំ ទុក្ខនិរោធ�េ ញាណំ
ទុក្ខនិរោធតាមិទិយោ បដិច្ចនាយ ញាណំ អយំ
វុច្ចតិ សម្មាទិដ្ឋិ ។

[៣០៧] តត្ថ កតតមោ សម្មាសង្កប្បោ ។
នេត្តម្មសង្កប្បោ អត្យាចានសង្កប្បោ អវិហឹសាសង្ក-
ប្បោ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសង្កប្បោ ។

[៣០៨] តត្ថ កតតមា សម្មាភវោ ។ មុសា-
ភវោ វេមណី បិសុណាយ ភវាយ វេមណី
ឝរុសាយ ភវាយ វេមណី សម្មប្បលាថា វេមណី
អយំ វុច្ចតិ សម្មាភវោ ។

[៣០៩] តត្ថ កតតមោ សម្មាកម្មត្តោ ។

មគ្គវិវត្តោ

[៣១៥] អរិយមគ្គមានអង្គ ៨ ។ មគ្គមានអង្គ ៨ គឺអ្វីៗ ។

គឺ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្បៈ សម្មាភវោ សម្មាកម្មន្តៈ សម្មាអាជីវៈ
សម្មាវាយាមៈ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។

[៣១៦] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាទិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។
ការដឹងក្នុងក្នុងទុក្ខ ការដឹងក្នុងទុក្ខសមុទ័យ ការដឹងក្នុងទុក្ខនិរោធនៃ ការ
ដឹងក្នុងទុក្ខនិរោធតាមិទិយបដិច្ចនា នេះហៅថា សម្មាទិដ្ឋិ ។

[៣១៧] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសង្កប្បៈ តើដូចម្តេច ។
ការគ្រិះរិះក្នុងការចេញចាកតាម ការគ្រិះរិះក្នុងការមិនឲ្យបាទ ការគ្រិះ
រិះក្នុងការមិនបៀតបៀន នេះហៅថា សម្មាសង្កប្បៈ ។

[៣១៨] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាភវោ តើដូចម្តេច ។
ចេតនាជាហេតុវៀរចាកមុសាភវោ ចេតនាជាហេតុវៀរចាកបិសុណាភវោ
ចេតនាជាហេតុវៀរចាកឝរុសាភវោ ចេតនាជាហេតុវៀរចាកសម្មប្បលាថា
នេះហៅថា សម្មាភវោ ។

[៣១៩] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាកម្មន្តៈ តើដូចម្តេច ។

ចាណាតិចាតា វេមណី អនិច្ចាទាចា វេមណី កោ-
មេស្ម មិច្ឆាចារា វេមណី អយំ វុច្ចតិ សម្មាសម្ពុទ្ធោ ។

(៣២០) តត្ថ តតមោ សម្មាសាដីវោ ។ ឥធន
អរិយស្មន្តវេសោ មិច្ឆាសាដីវំ បហាយ សម្មាសាដីវេន
ជីវិតំ តតប្បតិ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសាដីវោ ។

(៣២១) តត្ថ តតមោ សម្មាវាយាមោ ។
ឥធន ភិក្ខុ អនុច្ឆន្ទានំ ចាបកានំ អកុសលានំ
ធម្មានំ អនុច្ឆន្ទាយ ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ
អារកតិ ចិត្តំ បក្កល្ហាតិ បទហតិ ឧប្បន្ទានំ ចា-
បកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ បហាយាយ ធម្មំ ជ-
នេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កល្ហាតិ
បទហតិ អនុច្ឆន្ទានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧប្បន្ទាយ
ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្ក-
ល្ហាតិ បទហតិ ឧប្បន្ទានំ កុសលានំ ធម្មានំ
ចិតិយា អសម្មោសាយ ភិយ្យោភាវាយ វេប្បន្ទាយ
ភាវាយ ចារិច្ចរិយា ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ
អារកតិ ចិត្តំ បក្កល្ហាតិ បទហតិ អយំ វុច្ចតិ
សម្មាវាយាមោ ។

ចេតនាជាហេតុវៀរោកបាណាតិបាត ចេតនាជាហេតុវៀរោកអនិច្ចាទាទ
ចេតនាជាហេតុវៀរោកការមសុមិច្ឆាចារ នេះហៅថា សម្មាសម្ពុទ្ធៈ ។

(៣២០) បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសាដីវៈ តើដូចម្តេច ។
អរិយសាវ័កក្នុងសាសនានេះ លះបង់ការចិញ្ចឹមជីវិតខុស សម្រេចជីវិត
ដោយការចិញ្ចឹមជីវិតត្រូវ នេះហៅថា សម្មាសាដីវៈ ។

(៣២១) បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាវាយាមៈ តើដូចម្តេច ។
ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ញ៉ាំងធន្ទៈ (សេចក្តីប្រាថ្នា) ឲ្យកើតឡើង សង្វាត
ប្រាវ្វត្យាយាម ផ្គងចិត្ត ច្រើនប្រេង ដើម្បីញ៉ាំងតួកកុសលធម៌វិលាមក
ដែលមិនខាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ញ៉ាំងធន្ទៈឲ្យកើតឡើង សង្វាត
ប្រាវ្វត្យាយាម ផ្គងចិត្ត ច្រើនប្រេង ដើម្បីលះខ្ចីតួកកុសលធម៌វិលាមក
ដែលកើតឡើងហើយ ញ៉ាំងធន្ទៈឲ្យកើតឡើង សង្វាត ប្រាវ្វត្យាយាម
ផ្គងចិត្ត ច្រើនប្រេង ដើម្បីញ៉ាំងតួកកុសលធម៌ ដែលមិនខាន់កើត ឲ្យកើត
ឡើង ញ៉ាំងធន្ទៈឲ្យកើតឡើង សង្វាត ប្រាវ្វត្យាយាម ផ្គងចិត្ត ច្រើន
ប្រេង ដើម្បីញ៉ាំងតួកកុសលធម៌ ដែលកើតឡើងហើយ ឲ្យវិវតនៅ មិន
ឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងតែតែដុះដាល ធំទូលាយ ចំរើន ពេញលេញ នេះ
ហៅថា សម្មាវាយាមៈ ។

[៣២២] តត្ថ តតមា សម្មាសតិ ។ វេទ

តត្ថ តតមា សម្មាសតិ វិហារតិ អាតាបិ
 សម្មជានោ សតិមា វិធម្យ លោកេ អភិជ្ឈា-
 នោមនស្សំ វេទនាសុ វេទនាទុបស្សំ វិហារតិ អាតាបិ
 សម្មជានោ សតិមា វិធម្យ លោកេ អភិជ្ឈា-
 នោមនស្សំ ចិត្តេ ចិត្តាទុបស្សំ វិហារតិ អាតាបិ
 សម្មជានោ សតិមា វិធម្យ លោកេ អភិជ្ឈា-
 នោមនស្សំ ធម្មេសុ ធម្មាទុបស្សំ វិហារតិ អាតាបិ
 សម្មជានោ សតិមា វិធម្យ លោកេ អភិជ្ឈា-
 នោមនស្សំ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសតិ ។

[៣២៣] តត្ថ តតមា សម្មាសមាធិ ។

វេទ តត្ថ វិវិច្ឆេ តតមេហិ វិវិច្ឆ អត្តសលេហិ
 ធម្មេហិ សវិតត្តំ សវិចារិ វិវេតនំ បីតិសុខំ បម-
 មំ ឈានំ ទុបសម្មជ្ជំ វិហារតិ វិតត្តវិចារនំ វូប-
 សមា អដ្ឋត្តំ សម្មសាធនំ ចេតសោ ឯកោជិការិ
 អវិតត្តំ អវិចារិ សមាធិនំ បីតិសុខំ ទុតិយំ ឈានំ

[៣២២] បណ្តាអរិយមគ្គតាំងនោះ សម្មាសតិ តើដូចម្តេច ។

តិកុក្កសាសនានេះ ពិចារណាទូរកាយក្នុងកាយ មានព្យាយាមជាគ្រឿង
 ដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំចាត់បង់ទូរអភិជ្ឈានិង
 ទោមនស្ស ក្នុងលោក ពិចារណាទូរវេទនាក្នុងវេទនាទាំងឡាយ មាន
 ព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំចាត់
 បង់ទូរអភិជ្ឈានិងទោមនស្ស ក្នុងលោក ពិចារណាទូរចិត្តក្នុងចិត្ត មាន
 ព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំ-
 ចាត់បង់ទូរអភិជ្ឈានិងទោមនស្ស ក្នុងលោក ពិចារណាទូរធម៌ក្នុងធម៌
 ទាំងឡាយ មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន
 មានស្មារតី កំចាត់បង់ទូរអភិជ្ឈានិងទោមនស្ស ក្នុងលោក នេះហៅ
 ថា សម្មាសតិ ។

[៣២៣] បណ្តាអរិយមគ្គតាំងនោះ សម្មាសមាធិ តើដូចម្តេច ។ តិកុក្ក
 សាសនានេះ ស្ទាត់ចាកកាយទាំងឡាយ ស្ទាត់ចាកអកុសលធម៌ទាំងឡាយ
 ចូលកាន់បឋមដ្ឋានប្រកបដោយវិតក្កៈប្រកបដោយវិចារៈ មានបីតិនិងសុខ
 ដែលកើតអំពីវិក្កេ ព្រោះរម្ងាប់ទូរវិតក្កៈ និងវិចារៈ ចូលកាន់ទុតិយដ្ឋាន

ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ បីតិយា ច វិហារតា ឧបេត្តុតោ
 ច វិហារតិ សំតោ ច សម្មជាតោ សុខត្ថុ តោ-
 យេន បដិសំវេទេតិ យន្តិ អរិយា អាចិត្តន្តិ
 ឧបេត្តុតោ សតិមា សុខវិហារីតិ តតិយំ ឈានំ
 ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ សុខស្ស ច បហាជា ឧត្តុ-
 ស្ស ច បហាជា បុព្វេ សោមនស្សនាមនស្សនំ
 អត្តន្តិមា អនុត្តមសុខំ ឧបេត្តាសតិចារិសុទ្ធិ ចតុត្ថំ
 ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ អយំ វុច្ចតិ សម្មាស-
 មាធិ ។

(៣២២) អរិយោ អដ្ឋង្គីតោ មត្តោ ។ សេយ្យ-
 បីដំ ។ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្បោ សម្មាវាចា សម្មា-
 កម្មន្តោ សម្មាអាជីវោ សម្មាវាយាមោ សម្មាសតិ
 សម្មាសមាធិ ។

(៣២៣) តត្ថ កតតមា សម្មាទិដ្ឋិ ។ វេទ
 កិត្តុ សម្មាទិដ្ឋិ កាវេតិ វិវេកនិស្ស័តំ វិវាគនិស្ស័តំ
 ជំរោធនិស្ស័តំ វេស្សក្កបរិណាមី ។ បេ ។ សម្មា-
 សង្កប្បំ កាវេតិ ។ បេ ។ សម្មាវាចំ កាវេតិ ។ បេ ។

ជាដ៏ផ្លូវផ្គត់ផ្គង់សត្វាន មានភាពខ្លាំងចិត្តដ៏ប្រសើរ មិនមានវិកលៈ បិទហេន
 វិចារៈ មានបីតិ និងសុខ ដែលកើតអំពីសមាធិ ព្រោះការវិនាសនៃ
 បីតិ ជាបុគ្គលព្រងើយផង មានសតិ និងសម្បជញ្ញៈផង រមែងទទួល
 ខ្យល់សុខដោយនាមកាយផង ចូលកាន់គតិយដ្ឋាន ដែលព្រះអរិយៈទាំង
 ខ្លាញ់តែងសរសើរថា បុគ្គលដែលបានគតិយដ្ឋាន តែងមានចិត្តព្រងើយ
 ជាអ្នកមានស្មារតី ទៅជាសុខ ព្រោះការលះបង់សុខផង ព្រោះការលះ
 បង់ទុក្ខផង ព្រោះការវិនាសទៅនៃសោមនស្សនិងទោមនស្សក្នុងកាលមុន
 ផង លោកក៏ចូលកាន់ចក្ខុដ្ឋាន ដែលឥតទុក្ខឥតសុខ មានសតិដ៏បរិសុទ្ធ
 ដោយឧបេត្តា នេះហៅថា សម្មាសមាធិ ។

(៣២៤) អរិយមគ្គមានអង្គ ៨ ។ អរិយមគ្គមានអង្គ ៨ គឺអ្វីខ្លះ ។
 គឺ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្បៈ សម្មាវាចា សម្មាកម្មន្តៈ សម្មាអាជីវៈ
 សម្មាវាយាមៈ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។

(៣២៥) បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាទិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។
 ក៏គួរក្នុងសាសនានេះ ចំពើសម្មាទិដ្ឋិ ដែលអាស្រ័យវិវេក អាស្រ័យ
 ការប្រាសចាកតម្រេក អាស្រ័យនិរោធិ ឈរនៅក្នុងការលះបង់
 ។ បេ ។ ចំពើសម្មាសង្កប្បៈ ។ បេ ។ ចំពើសម្មាវាចា ។ បេ ។

អភិធម្មប្បដិសេធិ វិភង្គ

សម្មាសមាធិ កាវេតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ កាវេតិ
។ បេ ។ សម្មាសមាធិ កាវេតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ
កាវេតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ កាវេតិ វិវេកានិស្ស័តិ
វិវេកានិស្ស័តិ និរោធនិស្ស័តិ ពេស្សក្កបរិណាមី ។

សុត្តន្តបិដក ។

[៣២២] អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ សម្មាធិដ្ឋិ ។ បេ ។
សម្មាសមាធិ ។ តត្ថ កត្តាមា អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ ។
និច្ច កិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ
កាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយេតាមី ធិដ្ឋិតតានំ ប-
ហានាយ បវេមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេតា-
មេហំ ។ បេ ។ បវេមី ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈំ វិហារតិ
ធុត្តាបដិបទំ ធម្មាភិក្ខុំ តស្មី សមយេ អដ្ឋង្គិកោ
មគ្គោ ហោតិ សម្មាធិដ្ឋិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ ។

[៣២៣] តត្ថ កត្តាមា សម្មាធិដ្ឋិ ។ យា
បញ្ញា បដាននា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ
សម្មាធិដ្ឋិ ធម្មវិចយេសម្មាធិដ្ឋោ មគ្គំ មគ្គបរិយា-
បំណិ អយំ វុត្ថតិ សម្មាធិដ្ឋិ ។

អភិធម្មប្បដិសេធិ វិភង្គ

ចំរើនសម្មាសមាធិ ។ បេ ។ ចំរើនសម្មាសមាធិ ។ បេ ។ ចំរើនសម្មាសមាធិ ។ បេ ។
ចំរើនសម្មាសមាធិ ។ បេ ។ ចំរើនសម្មាសមាធិ ដែលអាស្រ័យ
វិវេក អាស្រ័យការប្រាសចាកតម្រេក អាស្រ័យនិរោធ ឈរនៅក្នុង
កាលេវរ ។

ចប់ សុត្តន្តបិដក ។

[៣២៤] មគ្គមានអង្គ ៨ គឺ សម្មាធិដ្ឋិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ ។
បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ មគ្គមានអង្គ ៨ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា កិក្ខុ
ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនឲ្យលោកុត្តរជ្ជាន ជាជំនួយនិកធម៌ ជាគ្រឿង
ដល់ឲ្យការមិនសន្សំ (ឲ្យកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះឲ្យទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បី
ដល់ឲ្យបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់
បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទនាភិក្ខុ ក្នុងសម័យនោះ មគ្គមានអង្គ
៨ គឺ សម្មាធិដ្ឋិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ ក៏កើតមាន ។

[៣២៥] បណ្ណាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាធិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។
បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការសង្កេតឲ្យធម៌
សម្មាធិដ្ឋិ ធម្មវិចយេសម្មាធិដ្ឋោ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា
នេះហៅថា សម្មាធិដ្ឋិ ។

[៣២៨] តត្ថ កតតោ សម្មាសង្កប្បោ ។
 យោ តត្តោ វិគត្តោ សង្កប្បោ អប្បបា ឲ្យប្បបា
 ចេតសោ អភិធម្មេយោ សម្មាសង្កប្បោ មក្ខន្ធិ
 មក្ខបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសង្កប្បោ ។

[៣២៩] តត្ថ កតតោ សម្មាភាវោ ។ យា ចត្វាហិ
 វច្ឆិទ្ធុរិតេហិ អារតិ វិភិ បដិវិភិ វេមណំ អតិរិយា
 អតរណំ អនន្ន្យាបត្តិ វេលាអនតិក្កោ វេសេតុយា-
 តោ សម្មាភាវោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ
 សម្មាភាវោ ។

[៣៣០] តត្ថ កតតោ សម្មាកម្មន្តោ ។ យា
 តីហិ កាយធុទ្ធុរិតេហិ អារតិ វិភិ បដិវិភិ វេមណំ
 អតិរិយា អតរណំ អនន្ន្យាបត្តិ វេលាអនតិក្កោ វេសេតុយា-
 តោ សម្មាកម្មន្តោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបន្នំ
 អយំ វុច្ចតិ សម្មាកម្មន្តោ ។

[៣៣១] តត្ថ កតតោ សម្មាភាជីវោ ។

[៣២៨] បណ្ណាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសង្កប្បៈ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីត្រិះរិះ ការរឹតត ការខិតខំ ការរំលឹក ការជញ្ជឹង ការ
 លើកចិត្តឡើង សម្មាសង្កប្បៈ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ
 ណា នេះហៅថា សម្មាសង្កប្បៈ ។

[៣២៩] បណ្ណាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាភាវោ តើដូចម្តេច ។
 ការរៀន ការចៀសវាង ការរៀនស្រឡះ ការដាក់ចេញ ចាកវិច្ចុច្ឆរិត ២
 គឺការមិនសាង ការមិនធ្វើ ការមិនប្រព្រឹត្ត ការមិនឈ្នើសឲ្យហួសដែន
 ការសម្លាប់ហេតុ (ដោយអរិយមគ្គ) សម្មាភាវោ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូល
 ក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាភាវោ ។

[៣៣០] បណ្ណាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាកម្មន្តៈ តើដូចម្តេច ។
 ការរៀន ការចៀសវាង រៀនស្រឡះ ការដាក់ចេញ ចាកកាយធុច្ឆរិត
 ៣ គឺ ការមិនសាង ការមិនធ្វើ ការមិនប្រព្រឹត្ត ការមិនឈ្នើសឲ្យ
 ហួសដែន ការសម្លាប់ហេតុ (ដោយអរិយមគ្គ) សម្មាកម្មន្តៈ ជាអង្គ
 នៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាកម្មន្តៈ ។

[៣៣១] បណ្ណាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាភាជីវៈ តើដូចម្តេច ។

យា មិច្ឆាអាជីវា អារាទិ វិវាទិ បដិវិវាទិ វេរបណ្ឌំ អភិវិយា
 អភរណំ អនុជ្ឈាបត្តិ វេលាអនតិក្កមោ សេតុយោតោ
 សម្មាអាជីវោ មក្ខត្តំ មក្ខបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ
 សម្មាអាជីវោ ។

[៣៣២] តត្ថ តត្ថមោ សម្មាភយាមោ ។ យោ
 ចេតសិកោ វិយារម្តោ ។ បេ ។ សម្មាភយាមោ
 វិយសម្ពោជ្ឈត្តោ មក្ខត្តំ មក្ខបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ
 សម្មាភយាមោ ។

[៣៣៣] តត្ថ តត្ថមោ សម្មាសមាធិ ។ យា
 សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្ពោជ្ឈត្តោ
 មក្ខត្តំ មក្ខបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសតិ ។

[៣៣៤] តត្ថ តត្ថមោ សម្មាសមាធិ ។ យា
 ចិត្តស្ស ចិត្តិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោជ្ឈ-
 ត្តោ មក្ខត្តំ មក្ខបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសមាធិ ។
 អយំ វុច្ចតិ អដ្ឋង្គិកោ មត្តោ អវិសេសា ធម្មា
 អដ្ឋង្គិកេន មក្កេន សម្បយត្តា ។

ការវៀរ ការចៀសវាង ការវៀស្រឡះ ការស្វាគមន៍ ចាត់ចែង-
 អាជីវៈ គឺការមិនសាង ការមិនធ្វើ ការមិនប្រព្រឹត្ត ការមិនលើស
 ឲ្យហួសដែន ការសម្លាប់ហេតុ (ដោយអវិយមគ្គ) សម្មាអាជីវៈ ជាអង្គ
 នៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាអាជីវៈ ។

[៣៣៥] បណ្តាអវិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាភយាមៈ តើដូច
 ម្តេច ។ ការប្រាជ្ញាព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មា-
 ភយាមៈ វិយសម្ពោជ្ឈត្តំ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះ
 ហៅថា សម្មាភយាមៈ ។

[៣៣៦] បណ្តាអវិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសតិ តើដូចម្តេច ។
 ការរក្សា ការទឹករយ័ត្ន ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្ពោជ្ឈត្តំ ជា
 អង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសតិ ។

[៣៣៧] បណ្តាអវិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសមាធិ តើដូចម្តេច ។
 ការបិទនៅ នៃចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោជ្ឈត្តំ
 ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសមាធិ ។
 នេះ ហៅថា មគ្គមានអង្គ ៨ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា
 ប្រកបដោយមគ្គមានអង្គ ៨ ។

[៣៣៥] បញ្ញវិវត្តកោ បញ្ញោ សម្មាសម្ពុទ្ធិ សម្មា-
 សង្កប្បោ សម្មាភយាមោ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។
 តត្ថ តត្ថមោ បញ្ញវិវត្តកោ បញ្ញោ ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានំ កំ
 អបចយតាមី និដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បវេមាយ
 ក្ខមេយា បតិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហំ ។ បេ ។ បវេមិ
 ឈានំ ឧបសម្ពុទ្ធវ វិហារតិ នុត្តាបដិបទំ នន្ទាភិញ្ញា
 តស្មី សមយេ បញ្ញវិវត្តកោ បញ្ញោ ហោតិ សម្មាសម្ពុទ្ធិ
 សម្មាសង្កប្បោ សម្មាភយាមោ សម្មាសតិ សម្មា-
 សមាធិ ។ តត្ថ តត្ថមោ សម្មាសម្ពុទ្ធិ ។ យោ បញ្ញា
 បដាននា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាសម្ពុទ្ធិ
 ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្ខន្ធិ មក្ខវិយាបន្នំ អយំ
 វុទ្ធិតិ សម្មាសម្ពុទ្ធិ ។ តត្ថ តត្ថមោ សម្មាសង្កប្បោ ។
 យោ តត្ថោ វិគត្ថោ សង្កប្បោ ។ បេ ។ មក្ខន្ធិ
 មក្ខវិយាបន្នំ អយំ វុទ្ធិតិ សម្មាសង្កប្បោ ។ តត្ថ
 តត្ថមោ សម្មាភយាមោ ។ យោ ចេតសិកោ វិវិយា-
 រម្មា ។ បេ ។ សម្មាភយាមោ វិវិយសម្ពោជ្ឈន្តោ

[៣៣៥] មគ្គមានអង្គ ៥ គឺ សម្មាសម្ពុទ្ធិ សម្មាសង្កប្បោ សម្មា-
 ភយាមោ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ មគ្គមានអង្គ
 ៥ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក៏សាសនានេះ ចំរើនឡើង
 លោកុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ការមិនសម្បូរ (ឡើង
 តំលៃសង្គ្រោះ) ដើម្បីលះឡើងទិដ្ឋិតាំងឡាយ ដើម្បីដល់ឡើងបឋមក្ខមិ ស្ងាត់
 ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទា
 ទូន្មាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ មគ្គមានអង្គ ៥ គឺ សម្មាសម្ពុទ្ធិ សម្មាសង្កប្បោ
 សម្មាភយាមោ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ក៏រំលងមាន ។ បណ្តាអរិយមគ្គ
 ទាំងនោះ សម្មាសម្ពុទ្ធិ តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការជឿច្បាស់ ។ បេ ។
 ការមិនវង្វេង ការសង្កេតឲ្យធម៌ សម្មាសម្ពុទ្ធិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្ត
 ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសម្ពុទ្ធិ ។
 បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសង្កប្បោ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
 ត្រិះរិះ ការវិនិច្ឆ័យ ការនឹកក្នុង ។ បេ ។ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូល
 ក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសង្កប្បោ ។ បណ្តាអរិយមគ្គ
 ទាំងនោះ សម្មាភយាមោ តើដូចម្តេច ។ ការប្រាសចេញយាម
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភយាមោ វិវិយសម្ពោជ្ឈន្ត

មក្ខត្តិ មក្ខបរិយាបដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសមាសោ ។
 តត្ថ កកតមា សម្មាសតិ ។ យា សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។
 សម្មាសតិ សតិសម្មាជ្ឈង្គោ មក្ខត្តិ មក្ខបរិយាបដ្ឋិ
 អយំ វុច្ចតិ សម្មាសតិ ។ តត្ថ កកតមា សម្មា-
 សមាធិ ។ យា ចិត្តស្ស ចិត្តិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ
 សមាធិសម្មាជ្ឈង្គោ មក្ខត្តិ មក្ខបរិយាបដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ
 សម្មាសមាធិ ។ អយំ វុច្ចតិ បញ្ចង្គិកោ មក្ខោ
 អវិសេសា ធម្មា បញ្ចង្គិកោ មក្ខោ សម្មយុត្តា ។

[៣៣៦] បញ្ចង្គិកោ មក្ខោ សម្មាធិដ្ឋិ
 សម្មាសង្កៈច្យា សម្មាសមាសោ សម្មាសតិ សម្មាស-
 មាធិ ។ តត្ថ កកតមា សម្មាធិដ្ឋិ ។ វេ ។ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ យាទំ ការវតិ ធិយ្យា-
 ធិកំ អបចយតាមី ធិដ្ឋិតតាទំ បហាធាយ បវមាយ
 ក្ខមិយា ចត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហំ ។ បេ ។ បវមំ
 យាទំ ឧបសម្ពុជ្ឈ វិហរតិ ឧត្តាបដិបទំ ធន្ទាភិញ្ញា
 យា តស្មី សមយេ បញ្ញា បដាធនា ។ បេ ។ អមោ-
 ហោ ធម្មវិចយោ សម្មាធិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្មាជ្ឈង្គោ

ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសមាសោ ។
 បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសតិ តើដូចម្តេច ។ ការព្យាបាទ ការនឹក
 ឃើញ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មាជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់
 បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសតិ ។ បណ្តាអរិយមគ្គទាំង
 នោះ សម្មាសមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការបិតនៅនៃចិត្ត ។ បេ ។
 សម្មាសមាធិ សមាធិសម្មាជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ
 ណា នេះហៅថា សម្មាសមាធិ ។ នេះ ហៅថា មគ្គមានអង្គ ៥
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស គឺឈ្មោះថាប្រកបដោយមគ្គមានអង្គ ៥ ។

[៣៣៦] មគ្គមានអង្គ ៥ គឺ សម្មាធិដ្ឋិ សម្មាសង្កៈច្យៈ
 សម្មាសមាសោ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។ បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ
 សម្មាធិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំ-
 រើនលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
 (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះចំងាយទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ
 ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខា-
 បដិបទខន្ធភិក្ខា ក្នុងសម័យនោះ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។
 ការមិនវង្វេង ការសង្កេតនូវធម៌ សម្មាធិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្មាជ្ឈង្គ

មគ្គខ្ចី មគ្គវិយាបដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ សម្មាទិដ្ឋិ អវសេសា ធម្មា សម្មាទិដ្ឋិយា សម្មយុត្តា ។ បេ ។

អវសេសា ធម្មា សម្មាសង្កប្បន សម្មយុត្តា ។ បេ ។

អវសេសា ធម្មា សម្មាភយាមេន សម្មយុត្តា ។ បេ ។

អវសេសា ធម្មា សម្មាសតិយា សម្មយុត្តា ។ តត្ថ កតតមា សម្មាសមាធិ ។ ឥធម ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ គាវេតិ ធិយ្យានិកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បថមាយ ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេ កាមេហិ ។ បេ ។

បថមំ ឈានំ ឧបសម្មន្ត វិហារតិ ធិត្តាបដិបទំ ធឧត្តាភិក្ខុ យា តស្មី សមយេ ចិត្តស្ស វិតិ ។ បេ ។

សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តា មគ្គខ្ចី មគ្គបរិយាបដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសមាធិ អវសេសា ធម្មា សម្មាសមាធិនា សម្មយុត្តា ។

[៣៣៧] អដ្ឋង្គិកោ មត្តា សម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ ។

សម្មាសមាធិ ។ តត្ថ កតតមា អដ្ឋង្គិកោ មត្តា ។

ឥធម ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ

ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាទិដ្ឋិ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ ។

ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាសង្កប្បៈ ។ បេ ។

ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាភយាមៈ ។ បេ ។

ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាសតិ ។ បណ្តា អរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសមាធិ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក៏សាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជាទិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿង ដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បី ដល់នូវបឋមក្ខមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់ បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទទន្ទាតិកា ក្នុងសម័យនោះ ការបិទនៅ នៃចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសមាធិ ធម៌ទាំងឡាយ ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាសមាធិ ។

[៣៣៨] មគ្គមានអង្គ៨ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ មគ្គមានអង្គ៨ តើដូចម្តេច ។ ក្នុង សម័យណា ភិក្ខុក៏សាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជាទិយ្យានិក-

ហោរតិ ធិយ្យាធិកំ អបចយតាបិ ធិដ្ឋិតតាធិ ប-
 ហាធាយ បវមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ តា-
 មេហិ ។ បេ ។ បវមិ ឈាធិ ឧបសង្កដ្ឋ វិហារតិ
 ទុក្ខាបដិបទំ ទុក្ខាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ជស្សោ
 ហោរតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេបោ ហោរតិ ឥមេ ធម្មា
 កុសលា តស្សេវ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស
 ឈាធស្ស តតត្តា ភាវិតត្តា វិបាកំ វិវិច្ឆេវ តា-
 មេហិ ។ បេ ។ បវមិ ឈាធិ ឧបសង្កដ្ឋ វិហារតិ
 ទុក្ខាបដិបទំ ទុក្ខាភិញ្ញំ សុញ្ញំ តស្មី សមយេ
 អដ្ឋង្គិកោ មត្តោ ហោរតិ សម្មាធិដ្ឋិ ។ បេ ។ សម្មា-
 សមាធិ^(១) អយំ វុច្ចតិ អដ្ឋង្គិកោ មត្តោ អវិ-
 សេសា ធម្មា អដ្ឋង្គិកោ មត្តោ សម្មយុត្តា ។

១ ឧ. ឥតោ បរិ គត្ត ករមោ សម្មាទិដ្ឋិ យា បញ្ញា បដាននា... អមោហោ
 ធម្មវិរយោ សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈតោ មគ្គន្តំ មគ្គបរិយាបន្តំ អយំ វុច្ចតិ សម្មាទិដ្ឋិ ។
 គត្ត ករមោ សម្មាសង្កេត្តោ... សម្មាវាចា... សម្មាធម្មតោ... សម្មាអាជីវា
 សម្មាវិយាមោ... សម្មាសតិ... ។ គត្ត ករមោ សម្មាសមាធិ យា ចិត្តស្វ-
 បិនំ... សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោជ្ឈតោ មគ្គន្តំ មគ្គបរិយាបន្តំ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសមាធិ
 ឥមេ ជាហិ ទិស្សន្តិ ។

ធមិ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះវិដ្ឋិ
 ទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទទុក្ខាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ
 ជស្សៈក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈក៏កើតមាន ធមិទាំងនេះ ជាកុសល
 កិច្ចស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជា
 ទុក្ខាបដិបទទុក្ខាភិញ្ញា ជស្សញ្ញាតៈ ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរ-
 កុសលជ្ឈាននោះឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ ចំរើនហើយ ក្នុង
 សម័យនោះ មគ្គ មានអង្គ ៨ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ
 ក៏កើតមាន នេះហៅថា មគ្គមានអង្គ ៨ ធមិទាំងឡាយដ៏សេស
 ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយមគ្គមានអង្គ ៨ ។

[៣៣៨] បញ្ចង្គិកោ មត្តោ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មា-
 សង្កប្បោ សម្មាភយាមោ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។
 តត្ថ កតមោ បញ្ចង្គិកោ មត្តោ ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ការវតិ និយ្យា-
 នំកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហាឆាយ បថ-
 មាយ ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។
 បថមំ ឈានំ ធិបសម្មជ្ឈំ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ទទ្ធាភិក្ខុំ តស្មី សមយេ ធិស្សោ ហោតិ ។ បេ ។
 អវិក្ខោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា តស្សេវ
 លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស ឈានស្ស កតត្តា
 ការវតត្តា វិចាគំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បថមំ
 ឈានំ ធិបសម្មជ្ឈំ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទទ្ធាភិក្ខុំ
 សុញ្ញត្តិ តស្មី សមយេ បញ្ចង្គិកោ មត្តោ ហោតិ
 សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្បោ សម្មាភយាមោ សម្មាសតិ
 សម្មាសមាធិ អយំ វុច្ចតិ បញ្ចង្គិកោ មត្តោ អវ-
 សេសា ធម្មា បញ្ចង្គិកោន មត្តោន សប្បយុត្តា ។

[៣៣៨] មគ្គមានអង្គ ៥ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្បៈ
 សម្មាភយាមៈ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
 មគ្គមានអង្គ ៥ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា គិតក្នុងសាសនានេះ
 ចំរើនលោកុត្តរដ្ឋាន ជនិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
 (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះវិដ្តទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមក្ខមិ
 ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលបឋមដ្ឋាន ជាទុក្ខាបដិ-
 បទទន្ធាភិក្ខុ ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈកំកើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខោ
 កំកើតមាន ធម៌ទាំងនេះជាគុសល គិតស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ហើយចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជាទុក្ខាបដិបទទន្ធាភិក្ខុ ជាសុភាគៈ ជា
 វិបាក ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលដ្ឋាននោះឯង ដែលលោកបានធ្វើ
 ហើយ ចំរើនហើយ ក្នុងសម័យនោះ មគ្គមានអង្គ ៥ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ
 សម្មាសង្កប្បៈ សម្មាភយាមៈ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ កំកើតមាន
 នេះហៅថា មគ្គមានអង្គ ៥ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា
 ប្រកបដោយមគ្គមានអង្គ ៥ ។

[៣៣៩] បញ្ចន្តិកោ បន្តោ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មា-
 សង្កេតោ សម្មាភយាមោ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។
 តត្ថ តត្ថមា សម្មាទិដ្ឋិ ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
 លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានំកំ អបចយតាមី
 ទិដ្ឋិតតានំ បហាឆាយ បវេមាយ ភូមិយា បត្តិយា
 វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈ
 វិហរតិ ធុត្តាបដិបទំ ទទ្ធាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ជស្សោ
 ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេបោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា
 កុសលា តស្សេវ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស ឈាន-
 ស្ស តតត្តា ភាវិតត្តា វិចារកំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។
 បវេមំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈ វិហរតិ ធុត្តាបដិបទំ ទទ្ធាភិ-
 ញ្ញំ សុញ្ញតំ យា តស្មី សមយេ បញ្ញា បដាននា ។ បេ ។
 អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្ពោ-
 ជ្ឈន្តោ មគ្គន្តំ មគ្គបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ សម្មាទិដ្ឋិ
 អវសេសា ធម្មា សម្មាទិដ្ឋិយា សម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា សម្មាសង្កេតោ សម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា សម្មាភយាមេន សម្មយុត្តា ។ បេ ។

[៣៣៩] មគ្គមានអង្គ ៥ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កេតោ សម្មា-
 ភយាមៈ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។ បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ
 សម្មាទិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។ គង្គសម័យណា ភិក្ខុគង្គសាសនានេះ ចំរើន
 លោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសង្ស័យ (នូវ
 កិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះខ្ចីទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់
 ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិ-
 បទាទន្ទាតិញ្ញា គង្គសម័យនោះ ជស្សៈក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ
 ក៏កើតមាន ធម៌ទាំងនេះជាកុសល ភិក្ខុស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ទាតិញ្ញា ជាសុញ្ញតៈ ជាពុក
 ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលជ្ជាននោះឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ
 ចំរើនហើយ គង្គសម័យនោះ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិន
 វង្វេង ការសង្កេតនូវធម៌ សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃ
 មគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាទិដ្ឋិ ធម៌ទាំងឡាយ
 ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ ។ ធម៌ទាំងឡាយ
 ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាសង្កេតោ ។ បេ ។ ធម៌ទាំង-
 ឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសម្មាភយាមៈ ។ បេ ។

អវសេសា ធម្មា សម្មាសមាធិ ។ សម្មយុត្តា ។
 តត្ថ តត្ថហេ សម្មាសមាធិ ។ វេទ ភិក្ខុ យស្មី
 សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ការេតិ និយ្យានំតំ
 មបចយតាមី និដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បម្រមាយ
 ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេ កាមេហិ ។ បេ ។ បម្រមី
 ឈានំ ឧបសម្ពន្ធ វិហារតិ ឧត្តាបដិបទំ ឧត្តាភិក្ខុ
 តស្មី សមយេ ជេស្សា ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេបា
 ហោតិ វេទ ធម្មា កុសលា តស្សេវ លោកុត្ត-
 រស្ស កុសលស្ស ឈានស្ស តតត្ថា ការតត្ថា
 វិចារតំ វិវិច្ឆេ កាមេហិ ។ បេ ។ បម្រមី ឈានំ
 ឧបសម្ពន្ធ វិហារតិ ឧត្តាបដិបទំ ឧត្តាភិក្ខុ សុញ្ញតំ
 យា តស្មី សមយេ ចិត្តស្ស មិតិ សណ្ឌិតិ អវដ្ឋិតិ
 អវិសាហារោ អវិក្ខេបា អវិសាហាជមាទសតា
 សមថោ សមាធិជ្រៃយំ សមាធិពលំ សម្មាសមាធិ
 សមាធិសម្ពោជ្ឈត្ថោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបន្នំ មយំ
 វុត្ថុតិ សម្មាសមាធិ អវសេសា ធម្មា សម្មាសមាធិនា
 សម្មយុត្តា ។

ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាសមាធិ ។ បណ្តា
 អរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសមាធិ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា គិត
 ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជាវិញ្ញាណធម៌ ជាគ្រឿង
 ដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្ត) ដើម្បីលះខ្ចីទាំងឡាយ ដើម្បី
 ដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងួតចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់
 បឋមជ្ឈាន ជាទុត្តាបដិបទាឧទ្ទាតិក្ខា ក្នុងសម័យនោះ ជស្សៈក៏កើត
 មាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបក៏កើតមាន ធម៌ទាំងនេះជាតុសល គិតស្ងួត
 ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុត្តាបដិបទា
 ឧទ្ទាតិក្ខា ជាសុញ្ញត្ថៈ ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលជ្ជាននោះ
 ឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ ចំរើនហើយ ក្នុងសម័យនោះ ការរឹត
 នៅនៃចិត្ត ការតាំងនៅ ការតាំងនៅស៊ប់ សេចក្តីមិនរសមសារម
 សេចក្តីមិនរាយមាយ ភាពនៃចិត្តមិនរុញ្ញា រសមថៈ សមាធិជ្រៃយ
 សមាធិពលៈ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោជ្ឈត្ថំ ជាអង្គនៃមគ្គ ព្រោះ
 បញ្ចលក្ខណ៍មគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសមាធិ ធម៌ទាំងឡាយ
 ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាសមាធិ ។

[៣២០] អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មន្តោ ។ សេ-
យ្យង្គិដំ ។ សង្ខារិដ្ឋិ សង្ខាសង្ក្កប្បោ សង្ខារកា
សង្ខាតម្ពត្តោ សង្ខាភាវីវេ សង្ខារាយាមោ សង្ខា-
សតិ សង្ខាសមាធិ ។ អដ្ឋង្គិ មក្ខង្គាដំ កតិ កុ-
សលា កតិ អកុសលា កតិ អព្យាកតា ។ បេ ។
កតិ សរណា កតិ អរណា ។

[៣២១] សិយា កុសលា សិយា អព្យាកតា ។
សង្ខាសង្ក្កប្បោ សុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តា សត្ត
មក្ខង្គា សិយា សុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តា
សិយា អនុក្ខមសុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តា ។
សិយា វិចារកា សិយា វិចារកធម្មធម្មា អនុ-
ចាទិដ្ឋាទិចាទានិយា អសង្កេសិដ្ឋាសង្កេសេសិកា ។
សង្ខាសង្ក្កប្បោ អវិគត្តាវិចារកា សត្ត មក្ខង្គា
សិយា សវិគត្តាសវិចារកា សិយា អវិគត្តាវិចារកា
សិយា អវិគត្តាវិចារកា ។ សង្ខាសង្ក្កប្បោ បីតិ-
សហគតោ សុខសហគតោ ន ឧបេក្ខាសហ-
គតោ សត្ត មក្ខង្គា សិយា បីតិសហគតា
សិយា សុខសហគតា សិយា ឧបេក្ខាសហគតា ។

[៣២០] អរិយមគ្គមានអង្គ ៨ ។ អរិយមគ្គមានអង្គ ៨ គឺភ្នំ
ខ្លះ ។ សង្ខារិដ្ឋិ សង្ខាសង្ក្កប្បោ សង្ខារកា សង្ខាតម្ពត្តោ សង្ខា-
ភាវីវេ សង្ខារាយាមោ សង្ខាសតិ សង្ខាសមាធិ ។ បណ្ណាអង្គមគ្គ
ទាំង ៨ អង្គមគ្គ ជាតុសលប្បដ្ឋាន ជាអតុសលប្បដ្ឋាន ជាអព្យាក្រឹត
ប្បដ្ឋាន ។ បេ ។ ជាសរណៈប្បដ្ឋាន ជាអរណៈប្បដ្ឋាន ។

[៣២១] អង្គមគ្គ ៨ ជាតុសលក៏មាន ជាអព្យាក្រឹតក៏មាន ។
សង្ខាសង្ក្កប្បោ ប្រកបដោយសុខវេទនា អង្គមគ្គ ៧ ប្រកបដោយសុខវេ-
ទនាក៏មាន ប្រកបដោយអនុក្ខមសុខវេទនាក៏មាន ។ អង្គមគ្គ ៨ ជាវិ-
បាកក៏មាន មានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី ដែលមានកម្មប្រកបដោយកិលេស
មានកល្យាណជាដើមមិនកាន់យកហើយ ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ដល់វេទនា
ជាធម៌មិនសៅហ្មង ទាំងមិនគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មងក៏មាន ។ សង្ខា-
សង្ក្កប្បោ មិនមានវិតក្កៈ មានគ្រឹះតែវិចារៈ អង្គមគ្គ ៧ ប្រកបដោយ
វិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ មានគ្រឹះតែវិចារក៏
មាន មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារក៏មាន ។ សង្ខាសង្ក្កប្បោ ច្រឡំ
ដោយបីតិ ច្រឡំដោយសុខ តែមិនច្រឡំដោយឧបេក្ខា អង្គមគ្គ ៧ ច្រឡំ
ដោយបីតិក៏មាន ច្រឡំដោយសុខក៏មាន ច្រឡំដោយឧបេក្ខាក៏មាន ។

លេខ ទស្សនេន ន ភាវនាយ បហាតត្វា លេខ ទស្ស-
 នេន ន ភាវនាយ បហាតត្វៈហេតុកា សិយា អបច-
 យតាមិនោ សិយា លេខ ចយតាមិនោ នាបចយតាមិ-
 នោ សិយា សេត្តា សិយា អសេត្តា អប្បមាណា
 អប្បមាណាវដ្តណា បណីតា សិយា សម្មត្តនិយតា
 សិយា អនិយតា ន មត្តាវដ្តណា សិយា មត្តហេតុ-
 កា សិយា មត្តាធិបតិនោ សិយា ន វត្តត្វា មត្តហេ-
 តុកាតិបិ មត្តាធិបតិនោតិបិ សិយា ឧប្បដ្ឋា សិយា
 អធិប្បដ្ឋា សិយា ឧប្បាធិនោ សិយា អតីតា សិយា
 អនាគតា សិយា បច្ចុប្បដ្ឋា ន វត្តត្វា អតីតាវដ្ត-
 ណាតិបិ អនាគតាវដ្តណាតិបិ បច្ចុប្បដ្ឋាវដ្តណាតិបិ
 សិយា អដ្ឋត្ថា សិយា តហិទ្ធា សិយា អដ្ឋត្ថត-
 ហិទ្ធា តហិទ្ធាវដ្តណា អនិទស្សនាប្បដិយា ។

(៣២២) សម្មាទិដ្ឋិ ហេតុ សត្ត មក្ខណ៍ ន
 ហេតុ ។ សហេតុកា ហេតុសម្បយុត្តា ។ សម្មាទិដ្ឋិ
 ហេតុ លេខ សហេតុកា ច សត្ត មក្ខណ៍ ន វត្តត្វា

អន្តមគ្គ ៨ មិនគួរលះដោយស្បែកៈ មិនគួរលះដោយការវា មាន
 ហេតុមិនគួរលះដោយស្បែកៈ មិនគួរលះដោយការវា ជាគ្រឿង
 ដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ក៏មាន មិនដល់នូវការសន្សំ
 ទាំងមិនដល់នូវការមិនសន្សំក៏មាន ជារបស់សេត្តៈក៏មាន ជារបស់អសេត្តៈ
 មានប្រមាណមិនបាន មានការម្នាក់ប្រមាណមិនបាន ជាសភាព
 ដ៏ទុក្ខមក៏មាន មានសភាពត្រូវនឹងទៀងក៏មាន មានសភាពមិនទៀង
 មិនមែនមានមគ្គជាអារម្មណ៍ក៏មាន មានមគ្គជាហេតុក៏មាន មាន
 មគ្គជាអធិបតីក៏មាន មិនគួរពាល ថា មានមគ្គជាហេតុផង ថា មាន
 មគ្គជាអធិបតីផងក៏មាន កើតឡើងហើយក៏មាន មិនខាន់កើតឡើងក៏មាន
 បម្រុងនឹងកើតឡើងក៏មាន ជាអតីតក៏មាន ជាអនាគតក៏មាន ជាបច្ចុប្បន្ន
 តែមិនគួរពាល ថា មានអារម្មណ៍ជាអតីតផង ថា មានអារម្មណ៍ជា
 អនាគតផង ថា មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នផងក៏មាន ជាខាងក្នុងក៏មាន
 ជាខាងក្រៅក៏មាន ទាំងខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅ មានអារម្មណ៍ជាខាងក្រៅ
 មិនប្រកបដោយការឃើញ ទាំងមិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ក៏មាន ។

(៣២២) សម្មាទិដ្ឋិ ជាហេតុ អន្តមគ្គ ៧ មិនមែនហេតុ ។
 អន្តមគ្គ ៨ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ប្រកបដោយហេតុ ។ សម្មា-
 ទិដ្ឋិ ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ អន្តមគ្គ ៧ មិនគួរពាល

ហេតុ ថេវ សហេតុកា ចាតិ សហេតុកា
 ថេវ ន ច ហេតុ ។ សម្មាទិដ្ឋិ ហេតុ ថេវ ហេតុ-
 សម្មយុត្តា ច សត្ត មច្ចង្គា ន វត្ថុញ ហេតុ
 ថេវ ហេតុសម្មយុត្តា ចាតិ ហេតុសម្មយុត្តា ថេវ
 ន ច ហេតុ ។ សត្ត មច្ចង្គា ន ហេតុ សហេ-
 តុកា សម្មាទិដ្ឋិ ន វត្ថុញ ន ហេតុ សហេតុកា-
 តិច្ឆិ ន ហេតុ អហេតុកាតិច្ឆិ ។

[៣២៣] សច្ចដិយា សម្ពុតា អនិមស្សនា
 ឧប្បដិយា អរូបា លោកុត្តរា គេនចិ វិញ្ញយ្យា
 គេនចិ ន វិញ្ញយ្យា ។ នោ អាសវំ អនាសវំ
 អាសវិច្ចយុត្តា ន វត្ថុញ អាសវំ ថេវ សាសវំ
 ចាតិច្ឆិ សាសវំ ថេវ នោ ច អាសវំតិច្ឆិ ន វត្ថុ-
 ញ អាសវំ ថេវ អាសវសម្មយុត្តា ចាតិច្ឆិ អាស-
 វសម្មយុត្តា ថេវ នោ ច អាសវំតិច្ឆិ អាសវិច្ចយុត្ត-
 អនាសវំ ។ នោ សញ្ញាជនា ។ បេ ។ នោ ឧត្តា
 ។ បេ ។ នោ ធុយា ។ បេ ។ នោ យោតា ។ បេ ។

ថា ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុនេះ គឺគ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅ
 ជាមួយនឹងហេតុ តែមិនមែនជាហេតុ ។ សម្មាទិដ្ឋិ ជាហេតុ ទាំង
 ប្រកបដោយហេតុ អន្តមគ្គ ៧ មិនគួរពោល ថា ជាហេតុ ទាំងប្រកប
 ដោយហេតុដូច្នេះឡើយ គឺគ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែន
 ជាហេតុ ។ អន្តមគ្គ ៧ មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ
 នឹងហេតុ សម្មាទិដ្ឋិ មិនគួរពោល ថា មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្ត
 ទៅជាមួយនឹងហេតុផង ថា មិនមែនហេតុ ទាំងឯងហេតុផងឡើយ ។

[៣២៣] អន្តមគ្គ ៨ ប្រកបដោយច្រើន ត្រូវច្រើនភាគតែង
 មិនប្រកបដោយភាពឃុំឃ្លា មិនប្រកបដោយភាពរំពាល់ មិនមានរូប
 ជាលោកុត្តរ ឧប្បដិសដោយវិញ្ញាណណាមួយ មិនឧប្បដិសដោយវិញ្ញាណ
 ណាមួយ ។ អន្តមគ្គ ៨ មិនមែនអាសវៈ មិនមានអាសវៈ ប្រាសចាក
 អាសវៈ មិនគួរពោល ថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ
 ផង ថា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែនអាសវៈផងឡើយ
 មិនគួរពោល ថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រកបដោយអាសវៈផង ថា ប្រកប
 ដោយអាសវៈ តែមិនមែនអាសវៈផងទេ គឺប្រាសចាកអាសវៈ ទាំង
 មិនមានអាសវៈ ។ អន្តមគ្គ ៨ មិនមែនសញ្ញាជនៈ ។ បេ ។ មិន
 មែនឧត្តៈ ។ បេ ។ មិនមែនធុយៈ ។ បេ ។ មិនមែនយោតៈ ។ បេ ។

នោ ជីវណោ ។ បេ ។ នោ បរមមាសា ។ បេ ។
 សារម្មណា នោ ចិត្តា ចេតសីតា ចិត្តសម្បយុត្តា
 ចិត្តសំសដ្ឋា ចិត្តសម្មដ្ឋានា ចិត្តសហគុនោ ចិត្តានុ-
 បរិវត្តិនោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋានា ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋាន-
 សហគុនោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋានានុបរិវត្តិនោ តាហិក
 នុចានា អនុចានិន្នា ។ នុចានានា ។ បេ ។ នោ
 គីលេសា ។ បេ ។

(៣២២) ន នស្សនេន បហាតត្វា ន ភាវ-
 នាយ បហាតត្វា ន នស្សនេន បហាតត្វាហេតុតោ
 ន ភាវនាយ បហាតត្វាហេតុតោ ។ សម្មាសង្កប្បោ
 អវិគត្តោ សត្ត មក្ខង្គា សិយា សវិគត្តោ សិយា
 អវិគត្តោ ។ សម្មាសង្កប្បោ សវិចារោ សត្ត មក្ខ-
 ង្គា សិយា សវិចារោ សិយា អវិចារោ ។ សម្មា-
 សង្កប្បោ សប្បវិគតោ សត្ត មក្ខង្គា សិយា សប្ប-
 វិគតោ សិយា អប្បវិគតោ ។ សម្មាសង្កប្បោ បីតិ-
 សហគតោ សត្ត មក្ខង្គា សិយា បីតិសហគតោ
 សិយា ន បីតិសហគតោ ។ សម្មាសង្កប្បោ

មិនមែននិរោធិៈ ។ បេ ។ មិនមែនបរមមាសៈ ។ បេ ។ ប្រព្រឹត្តភេត
 ជាមួយនឹងការម្នាក់ មិនមែនចិត្ត ជាចេតសិក ប្រកបដោយចិត្ត ច្រឡំ
 ដោយចិត្ត កើតឡើងអំពីចិត្ត កើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រព្រឹត្តភេតតាមចិត្ត
 ច្រឡំ ទាំងកើតឡើងអំពីចិត្ត ច្រឡំ ទាំងកើតឡើង ទាំងកើតឡើង
 ជាមួយនឹងចិត្ត ច្រឡំ ទាំងកើតឡើង ទាំងប្រព្រឹត្តភេតតាមចិត្ត ជា
 ខាងក្រៅ មិនមែនទុក្ខា មានកម្មប្រកបដោយកិលេសមានកណ្តា
 ជាដើមមិនកាន់យក ។ មិនមែនទុក្ខាន ។ បេ ។ មិនមែនកិលេស
 ។ បេ ។

(៣២២) អន្តមគ្គ ៨ មិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរលះ
 ដោយការវិនា មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ មានហេតុមិនគួរលះ
 ដោយការវិនា ។ សម្មាសង្កប្បៈ មិនមានវិភក្តៈ អន្តមគ្គ ៧ ប្រកប
 ដោយវិភក្តៈក៏មាន មិនមានវិភក្តៈក៏មាន ។ សម្មាសង្កប្បៈ ប្រកប
 ដោយវិចារៈ អន្តមគ្គ ៧ ប្រកបដោយវិចារៈក៏មាន មិនមានវិចារៈក៏
 មាន ។ សម្មាសង្កប្បៈ ប្រកបដោយបីតិ អន្តមគ្គ ៧ ប្រកបដោយ
 បីតិក៏មាន មិនមានបីតិក៏មាន ។ សម្មាសង្កប្បៈ ច្រឡំដោយបីតិ អន្តមគ្គ
 ៧ ច្រឡំដោយបីតិក៏មាន មិនច្រឡំដោយបីតិក៏មាន ។ សម្មាសង្កប្បៈ

អភិធម្មបំណិក វិភង្គោ

សុខសហគតោ សត្ត មក្ខត្តោ សិយា សុខសហគតា
 សិយា ន សុខសហគតា ។ សម្មាសង្កប្បោ ន
 ឧបេក្ខាសហគតោ សត្ត មក្ខត្តោ សិយា ឧបេក្ខាស-
 ហគតា សិយា ន ឧបេក្ខាសហគតា ។ ន កាមា-
 វចនា ន រូបាវចនា ន អរូបាវចនា អបរិយាបន្នា
 សិយា និយ្យានិកា សិយា អនិយ្យានិកា សិយា
 និយតា សិយា អនិយតា អនុត្តរា អរណាតិ ។

បញ្ញាបុព្វកំ ។

មគ្គវិភង្គោ សមគ្គោ ។

អភិធម្មបំណិក វិភង្គោ

ច្រឡំដោយសុខ អង្គមគ្គ ៧ ច្រឡំដោយសុខក៏មាន មិនច្រឡំដោយ
 សុខក៏មាន ។ សម្មាសង្កប្បៈ មិនច្រឡំដោយឧបេក្ខា អង្គមគ្គ ៧ ច្រឡំ
 ដោយឧបេក្ខាក៏មាន មិនច្រឡំដោយឧបេក្ខាក៏មាន ។ មិនមែនកាមា-
 វចនា មិនមែនរូបាវចនា មិនមែនអរូបាវចនា ជាអបរិយាបន្នៈ ជាវិយ្យាណិកៈ
 ក៏មាន ជាអនិយ្យាណិកៈក៏មាន ជាវិយតៈក៏មាន ជាអនិយតៈ ជាអនុត្តរៈ
 ជាអរណាតិក៏មាន ។

ចប់ បញ្ញាបុព្វកៈ ។

ចប់ មគ្គវិភង្គ ។

၀၀၀၀၀၀၀၀

[illegible]

ណា ឆ្លើយ ឯ

(៣៤៥) ភិក្ខុ ក្នុងសាសនានេះ ជាអ្នកសង្រួមក្នុងបាតិមាភូសិវៈ
សម្រេចតវិយាបថ បរិបូណ៌ដោយអាចារៈនិងគោចរ ឃើញភ័យក្នុង
គោសតាំងឡាយមានប្រមាណតិច សមាទានសិក្សា ក្នុងសិក្ខាបទតាំង-
ឡាយ មានទ្វារគ្រប់គ្រងក្នុងវត្ថុតាំងឡាយ ជាអ្នកដឹងប្រមាណក្នុង
គោជន ប្រកបរឿយៗ ក្នុងការព្យាយាមជាគ្រឿងត្បាញកំលើក ក្នុងគោល
មុនពង្រីកនិងក្រោយពង្រី ប្រកបរឿយៗ ក្នុងការព្យាយាមចំរើន ឡើងមិ
តាំងឡាយ ជាចំណែកនៃការគ្រាស់ដឹង ជាប់មិនដាច់ ចាស់ថ្លា ។ ភិក្ខុ
នោះ ជាអ្នកធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការដើរទៅមុខ និងការឈានថយ
ក្រោយ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការក្រឡេកមើលទៅមុខ និងការក្រឡេក
មើលទៅទិសផ្សេងៗ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការបត់ដៃដើរ និងការលាត
ដៃដើរ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការទ្រទ្រង់សង្ស័យ បាត្រ និងចីវរ ធ្វើ
សេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការប្ររិភោគគោជន ការផឹកទឹក ការទំពារស្មើខាងខ្នង
និងការជញ្ជាប់ (ទូរភេសជ្ជៈ មានសប្បីជាដើម) ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការ
បន្ទោបង់ទូរារបស្សៈ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការដើរ ឈរ អង្គុយ ដេក-
លក់ ភ្ញាក់ឡើង និងាយ ឬ ការស្ងៀម ។ ភិក្ខុនោះ គប់កេ ចំរើន-
នាសនៈដ៏ស្ងាត់ គឺព្រៃតូច គល់ឈើ ភ្នំ ជ្រោះភ្នំ គុហាភ្នំ ព្រៃស្នួល
ព្រៃញាតស្លាត ទីវាល តំនក់ចំរើន ទីមិនមានសំឡេង ទីមិនគឺកកដ
ទីប្រាសចាករូបដែលកើតអំពីសរីរៈនៃជន ទីស្ងាត់កំបាំងរបស់មនុស្ស

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

បដិសន្ធិនសារូបំ ។ សោ អរញ្ញតតោ វា រុត្តរ-
 មូលតតោ វា សុញ្ញតារតតោ វា និសីទតិ បល្លង្គិ
 អាភុជិត្វា ទន្សំ កាយំ បណិបាយ បរិមុខំ សតិ
 ទបដ្ឋបេត្វា ។ សោ អភិជ្ឈំ លោកេ បហាយ
 វិតតាភិជ្ឈន ចេតសោ វិហរតិ អភិជ្ឈាយ ចិត្តំ ប-
 រិសោធនតិ ព្យាបាទប្បដោសំ បហាយ អព្យាបន្ន-
 ចិត្តោ វិហរតិ សព្វបាលាក្ខតហិតានុកម្មំ ព្យាបា-
 ទប្បដោសា ចិត្តំ បរិសោធនតិ បីនមិទ្ធិ បហាយ
 វិតតបីនមិទ្ធិ វិហរតិ អាលោកសញ្ញំ សតោ សម្មា-
 ដារោ បីនមិទ្ធិ ចិត្តំ បរិសោធនតិ ទទ្ធចក្កក្កន្ធិ
 បហាយ អនុទូតោ វិហរតិ អជ្ឈន្តំ វុបសន្តចិត្តោ
 ទទ្ធចក្កក្កន្ធិ ចិត្តំ បរិសោធនតិ វិចិត្តិច្ឆំ បហាយ
 តិណ្ឌវិចិត្តិច្ឆោ វិហរតិ អកថង្គបី កុ បរលសុធ ម្មេសុ
 វិចិត្តិច្ឆាយ ចិត្តំ បរិសោធនតិ ។ សោ ឥមេ បញ្ច-
 រិវរណោ បហាយ ចេតសោ ទុបក្កិលេសេ បញ្ញាយ
 ទុទ្ធលីតារណោ វិវិទេវ កាមេហំ វិវិទូ អកុសលេហំ
 ធម្មហំ សវិតក្កំ សវិចារិ វិវេកនំ បិតិសុខំ បមមំ ឈានំ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

បិសបគ្គវេលការក្ខន្ធសម្មំ ។ ភិក្ខុនោះ ទៅកាន់ព្រៃក្តី ទៅកាន់ម្លប់ឈើក្តី
 ទៅកាន់ផ្ទះស្ងាត់ក្តី អង្គុយផ្គត់ផ្គង់ តាំងកាយឲ្យត្រង់ កម្ពស់សតិឲ្យ
 មានមុខឆ្ពោះទៅរក (កម្មជាន) ។ ភិក្ខុនោះ លះបង់អភិជ្ឈក្នុងលោក
 មានចិត្តប្រាសចាកអភិជ្ឈា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកអភិជ្ឈា លះបង់ព្យា-
 បាទនិងសេចក្តីប្រទូស្ត មានចិត្តមិនព្យាបាទ មានសេចក្តីអនុគ្រោះខ្វះ
 ប្រយោជន៍ដល់សត្វមានជីវិតទាំងអស់ ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកព្យាបាទនិង
 សេចក្តីប្រទូស្ត លះបង់ចីនមិទ្ធិ៖ ជាអ្នកប្រាសចាកចីនមិទ្ធិ៖ មានសេចក្តីសំ-
 គាល់ជាពន្លឺ ជាអ្នកមានសតិនិងសម្បជញ្ញៈ ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកចីនមិទ្ធិ៖
 លះបង់ទទ្ធចក្កក្កន្ធិ៖ ជាអ្នកមិនឈរមាយ មានចិត្តស្ងប់រម្ងាប់ខាងក្នុងសន្តាន
 ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកទទ្ធចក្កក្កន្ធិ៖ លះបង់វិចិត្តិច្ឆា ជាអ្នកឆ្លងចាកវិចិត្តិច្ឆា
 មិនមានសេចក្តីនឿវឆ្ងល់ ក្នុងកុសលធម៌ទាំងឡាយ ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាត
 ចាកវិចិត្តិច្ឆា ។ ភិក្ខុនោះ លុះលះបង់ខីវរណៈទាំង៥ នេះ ដែលជា
 គ្រឿងសៅហ្មងនៃចិត្ត ដែលធ្វើបញ្ញាឲ្យមានកម្លាំងថយ ស្ងាត់ចាកការ
 ទាំងឡាយ ស្ងាត់ចាកអកុសលធម៌ទាំងឡាយ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន

ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ វិនិច្ឆ័យវិចារាទំ រូបសមា អដ្ឋង្គំ
 សម្បសាទទំ ចេតសោ ឯកោទិការំ អវិនិច្ឆ័យ
 អវិចារំ សមាទិទំ បីតិសុខំ ធុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ
 វិហារតិ បីតិយា ច វិហារា ឧបេត្តុកោ ច វិហារតិ
 សតោ ច សម្បជានោ សុខញ្ច តាយេន បដិ-
 សំវេទេតិ យន្តំ អវិយា អាចិត្តន្តិ ឧបេត្តុកោ សតិមា
 សុខវិហារីតិ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 សុខស្ស ច បរាណា ធុត្តស្ស ច បរាណា បុរាណ
 សោមនស្សនោមនស្សនំ អន្តរ្យមា អធុត្តមសុខំ
 ឧបេត្តុកោសតិចារិសុត្តិ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ
 វិហារតិ សត្វសោ រូបសញ្ញាទំ សមតិក្កមា បដិយ-
 សញ្ញាទំ អន្តរ្យមា ជាទត្តសញ្ញាទំ អមនសិកាក
 អនន្តោ អាគារសាតិ អាគារសាទញ្ញាយតទំ ឧប-
 សម្បជ្ជ វិហារតិ សត្វសោ អាគារសាទញ្ញាយតទំ
 សមតិក្កមា អនន្តំ វិញ្ញាណន្តំ វិញ្ញាណញ្ញាយតទំ

ដែលប្រកបដោយវិភង្គៈ ប្រកបដោយវិចារៈ មានបីតិវិនិច្ឆ័យ ដែល
 កើតអំពីវិភង្គ ភិក្ខុនោះ ព្រោះមានបីតិវិចារៈ ក៏ចូលកាន់ខ្ពុតិ-
 យជ្ឈាន ជាធម្មជាតិកើតមានខាងក្នុងសន្តាន ប្រកបដោយសេចក្តីជ្រះថ្លា
 គឺសន្តា មានសភាពជាចិត្តខ្ពស់ឯក មិនមានវិភង្គៈ មិនមានវិចារៈ មាន
 តែបីតិវិនិច្ឆ័យ ដែលកើតអំពីសមាទិគឺបឋមជ្ឈាន ភិក្ខុនោះ ព្រោះ
 ឡើយណាយចាកបីតិវិនិច្ឆ័យ ប្រកបដោយឧបេត្តុកាផង មានស្មារតីដឹងខ្លួន
 ផង ទទួលសុខដោយនាមកាយផង ក៏ចូលកាន់តតិយជ្ឈាន ដែលព្រះ
 អរិយៈទាំងឡាយតែងសរសើរថា បុគ្គលដែលបានតតិយជ្ឈាន ជាអ្នក
 ប្រកបដោយឧបេត្តុកា មានស្មារតីនៅជាសុខ ភិក្ខុនោះ ព្រោះលះសុខ
 ផង ព្រោះលះទុក្ខផង ព្រោះអស់ទៅនៃសោមនស្សនិងខោមនស្ស
 ក្នុងកាលមុនផង ក៏ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន ជាធម្មជាតិមានការម្សឺនមិន
 មែនទុក្ខមិនមែនសុខគឺឧបេត្តុកា មានសតិដ៏បរិសុទ្ធដោយឧបេត្តុកា ភិក្ខុ
 នោះ ព្រោះកន្លងរូបសញ្ញា ព្រោះអស់ទៅនៃបដិយសញ្ញា ព្រោះការ
 មិនធ្វើទុកក្នុងចិត្ត ឡើងនក្ខសញ្ញា ដោយសត្វគ្រប់ ក៏ចូលកាន់អា-
 កាសានញ្ញាយតនជ្ឈាន ដោយបរិកម្មថា អាកាសមិនមានទីចំផុត ភិក្ខុ
 នោះ ព្រោះកន្លងអាកាសានញ្ញាយតនជ្ឈាន ដោយសត្វគ្រប់ ក៏ចូល
 កាន់វិញ្ញាណញ្ញាយតនជ្ឈាន ដោយបរិកម្មថា វិញ្ញាណមិនមានទីចំផុត

ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ សព្វសោ វិញ្ញាណញ្ញាយននំ
 សមធិត្តុម្ហ ធម្មតិ តិក្ខុតិ អាតិក្ខុញ្ញាយននំ ឧប-
 សម្ព័ន្ធ វិហារតិ សព្វសោ អាតិក្ខុញ្ញាយននំ សម-
 ធិត្តុម្ហ នេវសញ្ញាសញ្ញាយននំ ឧបសម្ព័ន្ធ
 វិហារតិ ។

មាតិកា ។

(៣២៦) ឥធាតិ ឥមិស្សា ធិដ្ឋិយា ឥមិស្សា
 ឧត្តិយា ឥមិស្សា រុចិយា ឥមស្មី អាទាយ ឥម-
 ស្មី ធម្មេ ឥមស្មី វិជយេ ឥមស្មី ធម្មវិជយេ ឥ-
 មស្មី ចាវចនេ ឥមស្មី ព្រហ្មចរិយេ ឥមស្មី សត្ត-
 សាសនេ នេន រុច្ចតិ ឥធាតិ ។

(៣២៧) ភិក្ខុតិ សមញ្ញាយ ភិក្ខុ បដិ-
 ញ្ញាយ ភិក្ខុ ភិក្ខុតិ ភិក្ខុ ភិក្ខុកោតិ ភិក្ខុ
 ភិក្ខុចរិយំ ឧត្តបតតោតិ ភិក្ខុ ភិក្ខុបដិធមោតិ
 ភិក្ខុ ភិក្ខុតិ ចាបតោ អត្តសលេ ធម្មតិ
 ភិក្ខុ ភិក្ខុតា ចាបតានំ អត្តសលានំ ធម្មានំ
 ភិក្ខុ ធិដ្ឋិសោ តិលេសានំ បរោណា ភិក្ខុ

ភិក្ខុនោះ ព្រោះកន្លងវិញ្ញាណញ្ញាយននដ្ឋានដោយសព្វគ្រប់ ក៏ចូលកាន់
 អាតិក្ខុញ្ញាយននដ្ឋាន ដោយបំភ្លេចថា វត្ថុតិចតួចមិនមាន ភិក្ខុនោះ
 ព្រោះកន្លងអាតិក្ខុញ្ញាយននដ្ឋានដោយសព្វគ្រប់ ក៏ចូលកាន់ខេសញ្ញា-
 នាសញ្ញាយននដ្ឋាន ។

ចប់មាតិកា ។

(៣២៦) ត្រង់ពាក្យថា នេះ គឺ ក្នុងការឃើញនេះ ក្នុង
 ការគាប់ចិត្តនេះ ក្នុងការចូលវិត្តនេះ ក្នុងការប្រកាន់នេះ ក្នុងធម៌នេះ
 ក្នុងវិន័យនេះ ក្នុងធម៌ខ្ពង់វិន័យនេះ ក្នុងពាក្យជាប្រធាននេះ ក្នុងព្រហ្មចរិ-
 យនេះ ក្នុងសាសនានៃព្រះសាស្តានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពាល
 ថា នេះ ។

(៣២៧) ត្រង់ពាក្យថា ភិក្ខុ គឺ ឈ្មោះថា ភិក្ខុ ព្រោះ
 ឈ្មោះ ឈ្មោះថាភិក្ខុ ព្រោះការប្តេជ្ញា ឈ្មោះថាភិក្ខុ ព្រោះសូម
 ឈ្មោះថាភិក្ខុ ព្រោះជាអ្នកសូម ឈ្មោះថាភិក្ខុ ព្រោះជាអ្នកចូលទៅ
 កាន់ខ័ត្តគាប់ទៅដើម្បីសូម ឈ្មោះថាភិក្ខុ ព្រោះជាអ្នកទ្រទ្រង់សំភក្ត្រ
 កាត់ដាច់ ឈ្មោះថាភិក្ខុ ព្រោះទម្លាយអកុសលធម៌ទាំងឡាយដ៏លាមក
 ឈ្មោះថាភិក្ខុ ព្រោះហេតុទម្លាយអកុសលធម៌ទាំងឡាយដ៏លាមក ឈ្មោះ
 ថាភិក្ខុ ព្រោះការលះកិលេសទាំងឡាយដោយចំណែក ឈ្មោះថាភិក្ខុ

អនោធិសោ តិលេសានំ បរាណា ភិក្ខុ សេនោ
 ភិក្ខុ អសេនោ ភិក្ខុ នេវសេនោ នាសេនោ ភិក្ខុ
 អនោ ភិក្ខុ កប្រោ ភិក្ខុ មន្តោ ភិក្ខុ សារោ ភិក្ខុ
 សមក្កេន សង្ឃេន ញត្ថិចតុត្ថេន កាម្មេន អកុប្បេន
 ហំនាវហេន ឧបសម្មន្នោតិ ភិក្ខុ ។

[(៣២៨)] ចាតិមោក្ខន្តិ សីលំ បតិដ្ឋា អាទិ
 ចរណំ សញ្ញាមា សំវារេ មុចំ បមុចំ^(១) កុសលានំ
 ធម្មានំ សមាបត្តិយា ។ សំវារេតិ កាយិកោ
 អវិភិក្កុមា វាចសិកោ អវិភិក្កុមា កាយិកាវាច-
 សិកោ អវិភិក្កុមា ។ សំវុតោតិ ឥមិទា ចាតិ-
 ហេតុសំវារេន ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ ឧបា-
 កតោ សមុចាតតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នា-
 កតោ តេន វុច្ចតិ ចាតិមោក្ខសំវារសំវុតោតិ ។

[(៣២៩)] វិហារតីតិ ឥរិយតិ វត្ថុតិ ចាលេតិ
 យរេតិ យារេតិ ចរតិ វិហារតិ តេន វុច្ចតិ
 វិហារតីតិ ។

១. ម. មេត្តំ ចមេត្តំ ។

ករោលេភិលេសាទ្បាយដោយមិនមានចំណែក បុគ្គលជាសេដ្ឋក្សៈ
 ឈ្មោះថាភិក្ខុ បុគ្គលជាអសេដ្ឋក្សៈ ឈ្មោះថាភិក្ខុ បុគ្គលជាសេដ្ឋក្សៈ ក៏
 មិនមែន ជាអសេដ្ឋក្សៈក៏មិនមែន ឈ្មោះថាភិក្ខុ បុគ្គលប្រសើរ ឈ្មោះ
 ថាភិក្ខុ បុគ្គលចំរើន ឈ្មោះថាភិក្ខុ បុគ្គលផ្លូវផង ឈ្មោះថាភិក្ខុ បុគ្គល
 មានខ្លឹម ឈ្មោះថាភិក្ខុ បុគ្គលដែលសង្ឃព្រមព្រៀងគ្នាឲ្យឧបសម្បទា
 ដោយញត្ថិចតុត្ថកម្ម ដែលមិនកម្រើកគួរដល់ហេតុ ឈ្មោះថាភិក្ខុ ។

[(៣២៨)] ត្រង់ពាក្យថា បាតិមោក្ខ បានដល់សីល ការគាំដ
 មាំ កិច្ចខាងដើម ការប្រព្រឹត្តិ ការសង្រួម ការពង្រីក ប្រធាន ប្រ-
 មុខ នៃការដែលទុកសលធម៌ទាំងឡាយ ។ ពាក្យថា សំវារេ គឺការ
 មិនកន្លងដែលប្រព្រឹត្តនៅក្នុងកាយ ការមិនកន្លងដែលប្រព្រឹត្តនៅក្នុងវាចា
 ការមិនកន្លងដែលប្រព្រឹត្តនៅក្នុងកាយ និងក្នុងវាចា ។ ពាក្យថា ជា
 អ្នកសង្រួម គឺជាអ្នកព្រមព្រៀង មូលមិត្ត ចូលទៅដិត កែបន្លំប
 កៀកកើយ ប្រជិតប្រដី ប្រកបព្រម ដោយការសង្រួមក្នុងបាតិមោក្ខនេះ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ជាអ្នកសង្រួមក្នុងបាតិមោក្ខសំវារេ ។

[(៣២៩)] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចឥរិយាបថ គឺ សម្រេច ប្រ-
 ព្រឹត្តិ រក្សា រស់នៅ ញ៉ាំងអត្តភាពឲ្យប្រព្រឹត្តិទៅ គ្រាន់ទៅ នៅ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

[៣៩០] អាចារ្យតោចរសម្បជ្ជោតិ អត្ថំ អា-
 ចារោ អត្ថំ អនាចារោ ។ តត្ថ តតមោ អនាចា-
 រោ ។ កាយិកោ វីរិតិក្កមោ វាចសិកោ វីរិតិក្កមោ
 កាយិកាវាចសិកោ វីរិតិក្កមោ អយំ វុច្ចតិ អនា-
 ចារោ សទ្ធម្មំ ទុស្សីល្យំ អនាចារោ ឥនេតតោ
 វេទ្យនានេន វា បត្តនានេន វា បុប្ផនានេន វា
 ដលនានេន វា សីនានេន វា ធន្តតដ្ឋនានេន
 វា ចាតុកម្មតាយ^(១) វា មុត្តសូមតាយ វា ចារិ-
 កជ្ជតាយ វា ជង្គ្រេសនិកេន វា អញ្ញតាញ្ញត-
 រេន វា កុទ្ធប្បដិក្កុដ្ឋេន មិច្ឆាភាជីវេន ជីវិតំ ត-
 ប្បវត្តិ អយំ វុច្ចតិ អនាចារោ ។ តត្ថ តតមោ
 អាចារោ ។ កាយិកោ អវីរិតិក្កមោ វាចសិកោ
 អវីរិតិក្កមោ កាយិកាវាចសិកោ អវីរិតិក្កមោ អយំ
 វុច្ចតិ អាចារោ សទ្ធម្មំ សីលសិវោ អាចារោ
 ឥនេតតោ ន វេទ្យនានេន ន បត្តនានេន ន

១ ឧ. ចាតុកម្មតាយ ។

[៣៩០] ត្រង់ពាក្យថា បរិបូណ៌ដោយអាចារ្យនិងអាចារ្យ
អត្ថប្បាយថា អាចារ្យក៏មាន អនាចារ្យក៏មាន ។ បណ្តាអាចារ្យនិង
អនាចារ្យនោះ អនាចារ្យ តើដូចម្តេច ។ ការប្រព្រឹត្តិកន្លងប្រកប
 ដោយកាយ ការប្រព្រឹត្តិកន្លងប្រកបដោយវាចា ការប្រព្រឹត្តិកន្លងប្រកប
 ដោយកាយ និងវាចា នេះហៅថា អនាចារ្យ សូម្បីភាពវិនិច្ឆ័យ
 សីលទាំងអស់ ក៏ឈ្មោះថាអនាចារ្យ គឺ ភិក្ខុខ្លះ ក្នុងសាសនានេះ
 ចិញ្ចឹមជីវិតដោយការឲ្យបូស្សីខ្លះ ឲ្យស្វីកឈើខ្លះ ឲ្យផ្កាឈើខ្លះ ឲ្យផ្លែ
 ឈើខ្លះ ឲ្យគ្រឿងលំអិតសម្រាប់លាបខ្លះ ឲ្យឈើស្ងួតខ្លះ ដោយភាព
 ជាអ្នកបន្ទាបបន្ថយកាយខ្លះ ដោយការពោលពតដូចជាសម្មសវណ្ណកបាយ
 ខ្លះ ដោយការបិទមកូនរបស់ត្រកូលខ្លះ ដោយការបម្រើត្រកូលដោយ
 កំលាំងស្ម័គ្រខ្លះ ដោយមិច្ឆាភាជីវៈណាមួយ ដែលព្រះពុទ្ធច្រង់តិះដៀល
 ហើយខ្លះ នេះហៅថា អនាចារ្យ ។ បណ្តាអនាចារ្យ និងអាចារ្យ
 នោះ អាចារ្យ តើដូចម្តេច ។ ការមិនប្រព្រឹត្តិកន្លងប្រកបដោយកាយ
 ការមិនប្រព្រឹត្តិកន្លងប្រកបដោយវាចា ការមិនប្រព្រឹត្តិកន្លងប្រកបដោយ
 កាយនិងវាចា នេះហៅថា អាចារ្យ សូម្បីការសង្រួមក្នុងសីលទាំង
 អស់ ក៏ឈ្មោះថាអាចារ្យ គឺ ភិក្ខុខ្លះ ក្នុងសាសនានេះ មិនចិញ្ចឹម
 ជីវិតដោយការឲ្យបូស្សី មិនចិញ្ចឹមជីវិតដោយការឲ្យស្វីកឈើ មិន

មុប្បនាធនេន ន ផលនាធនេន ន សិលាននាធនេន ន និម្ម-
 តន្តនាធនេន ន ចាតុត្តម្យតាយ ន មុត្តសូបតាយ ន
 ចារិកជ្យតាយ ន ជង្គុលេសនិកេន ន អញ្ញត្ថាញ្ញ-
 រេន វុទ្ធប្បជិត្តដ្ឋេន មិច្ឆាភាជីវេន ជីវិតំ តត្ថេវេតិ
 អយំ វុទ្ធាតិ អាចារេ ។ តោចរោតិ អត្ថំ តោចរេ អត្ថំ
 អតោចរេ ។ តត្ថ តត្ថមោ អតោចរេ ។ ឥនេត្តាច្ចា-
 វេសិយាតោចរេ វំ ហោតិ វិធិវាតោចរេ វំ មុល្ល-
 ត្តាវារីតោចរេ វំ បណ្ឌិតតោចរេ វំ ភិក្ខុជីតោចរេ
 វំ ចាតាតាតោចរេ វំ សិស្សោ វិហារតិ វាជ្ជហិ
 វាជមហាមត្តេហិ តិវុទ្ធិយេហិ តិវុទ្ធិយស្សវាតហិ អ-
 ននុរុណមិកេន ភិហិសិស្សេន យានិ វំ បន តានិ
 ត្បាលានិ អស្សន្ទានិ អប្បសន្ទានិ អនោចានក្ខតានិ
 អត្តោសកបរិភាសកានិ អនត្ថកាមានិ អហិតកា-
 មានិ អដាសុកាមានិ អយោគត្តមកាមានិ ភិក្ខុជំ
 ភិក្ខុជំ ឧបាសកានិ ឧបាសិកានិ តថាវុទានិ

ចិត្តមជ្ជិកោយការឲ្យផ្ការឈើ មិនចិត្តមជ្ជិកោយការឲ្យផ្លែឈើ មិន
 ចិត្តមជ្ជិកោយការឲ្យគ្រឿងលំអិតសម្រាប់លាប មិនចិត្តមជ្ជិកោយ
 ការឲ្យឈើស្ងួន មិនចិត្តមជ្ជិកោយការបន្លាចបន្លំន័យ មិនចិត្តមជ្ជិកោ
 ដោយការពាលព័ត៌មានជាសម្ងួតស្លែងក្នុងចាយ មិនចិត្តមជ្ជិកោដោយការ
 បីថ្មមកូនរបស់គ្រូគូល មិនចិត្តមជ្ជិកោដោយការប្រើគ្រូគូលដោយកំលាំង
 ស្ម័គ្រ មិនចិត្តមជ្ជិកោដោយមិច្ឆាភាជីវៈណាមួយ ដែលព្រះពុទ្ធច្រង់គិះ
 ជឿលឃើញ នេះហៅថា អាចារៈ ។ ពាក្យថាតោចរ មានសេចក្តី
 ថា តោចរក៏មាន អតោចរក៏មាន ។ បណ្ឌិតតោចរ នឹងអតោចរ
 នោះ អតោចរ តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុខ្លះ ក្នុងសាសនានេះ ជាអ្នក
 គ្រាច់ទៅកាន់ទីនៃស្រ្តីពេស្យាខ្លះ គ្រាច់ទៅកាន់ទីនៃស្រ្តីមេម៉ាយខ្លះ គ្រាច់
 ទៅកាន់ទីនៃស្រ្តីក្រមុំខ្លះ គ្រាច់ទៅកាន់ទីនៃមនុស្សបណ្ឌិតខ្លះ គ្រាច់
 ទៅកាន់ទីនៃភិក្ខុខ្លះ គ្រាច់ទៅកាន់រោងសុព្វខ្លះ ជាអ្នកច្រឡកច្រឡំ
 ដោយពួកស្តេច ដោយពួកមហាមាត្ររបស់ស្តេច ដោយពួកគិរិយ
 ដោយពួកសាវ័ករបស់គិរិយ ឬ ដោយការច្រឡកច្រឡំខឹងគ្រហស្ថ មិន
 សមគួរ មួយទៀត គ្រូគូលណាដែលមិនមានសព្វា មិនជ្រះថ្លា មិនមែន
 ជាអណ្ឌិ ជាអ្នកជេរប្រទេវផ្កាសា មិនប្រាថ្នាសេចក្តីចំរើន មិនប្រាថ្នា
 ប្រយោជន៍ មិនប្រាថ្នាសេចក្តីសប្បាយ មិនប្រាថ្នាសេចក្តីក្សេម ចាក
 យោគៈ ដល់ពួកភិក្ខុ ភិក្ខុខី ឧបាសក ឧបាសិកាឡើយ ភិក្ខុនោះ

កុលាធិ សេវតិ ភជតិ បយ័រុចាសតិ អយំ វុច្ចតិ
 អគោចរោ ។ តត្ថ កតមោ គោចរោ ។ ឥន្ទ-
 កាច្ឆា ន វេសិយាគោចរោ ហោតិ ន វិធករគោ-
 ចរោ ន ជុល្លកុមារីគោចរោ ន បណ្ឌិតគោចរោ
 ន ភិក្ខុនីគោចរោ ន បាណាភារគោចរោ ន សំ-
 សុដ្ឋា វិហារតិ រាជ្យហិ រាជមហាមគ្គហិ តិវុទ្ធិយេហិ
 តិវុទ្ធិយស្សរាគហិ អនន្ទលោមិតេន ភិហិសំសុត្ថន
 យាធិ កំ ចន តាធិ កុលាធិ សុទ្ធាធិ បសុទ្ធាធិ
 ឧបាធិកុតាធិ កាសាវប្បរុដ្ឋាតាធិ ឥសិវតច្ឆនិក-
 តាធិ អត្តកាមាធិ ហិតកាមាធិ ជាសុកាមាធិ
 យោគកេតុមកាមាធិ ភិក្ខុនី ភិក្ខុនីនី ឧបាសកាធិ
 ឧបាសិកាធិ តថាវុចាធិ កុលាធិ សេវតិ ភជតិ
 បយ័រុចាសតិ អយំ វុច្ចតិ គោចរោ ។ ឥតិ ឥមិធា
 ច ភាចារេន ឥមិធា ច គោចរេន ឧបេតោ ហោតិ
 ។ បេ ។ សមន្នាគតោ តេន វុច្ចតិ អាចារគោចរ-
 សម្បជ្ឈាតិ ។

ចូលចិត្តគប់កេ ចូលទៅជិត កាន់ត្រកូលទាំងឡាយមានសភាពដូច្នោះ
 នេះហៅថា អគោចរ ។ បណ្តាគោចរ និងអគោចរទាំងនោះ គោចរ
 តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុន្ទ ក្នុងសាសនានេះ ជាអ្នកមិនគ្រាន់នៅកាន់ទីនៃ
 ស្ត្រីពេស្យា មិនគ្រាន់នៅកាន់ទីនៃស្ត្រីមេម៉ាយ មិនគ្រាន់នៅកាន់ទីនៃស្ត្រី
 គ្រប់ មិនគ្រាន់នៅកាន់ទីនៃមនុស្សប្រណូក មិនគ្រាន់នៅកាន់ទីនៃភិក្ខុនី
 មិនគ្រាន់នៅកាន់រោងស្តុក ជាអ្នកមិនច្រឡូកច្រឡំ ដោយពួកស្តេច
 ដោយពួកមហាមាត្របស់ស្តេច ដោយពួកភិរិយ ដោយពួកសាវ័ករបស់
 ភិរិយ ឬ ដោយការច្រឡូកច្រឡំនឹងគ្រហស្ថ មិនសមគួរ ឬយះទៀត
 ត្រកូលណា មានសត្វ ជ្រូក ជាដើម រុក្ខជាតិដោយសំពត់កាសាវៈ
 ដែលផ្សព្វផ្សាយដោយខ្យល់នៃឥសី ជាអ្នកប្រាថ្នាសេចក្តីចំរើន ប្រាថ្នា
 ប្រយោជន៍ ប្រាថ្នាសេចក្តីសប្បាយ ប្រាថ្នាព្រះនិព្វានជាធម៌ក្រមបាក
 យោគៈ ដល់ពួកភិក្ខុ ភិក្ខុនី ឧបាសក ឧបាសិកា ភិក្ខុនោះ ចូល
 ចិត្តគប់កេ ចូលទៅជិត កាន់ត្រកូលទាំងឡាយមានសភាពដូច្នោះ នេះ
 ហៅថា គោចរ ។ ភិក្ខុ ជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម
 ដោយអាចារៈនេះផង ដោយគោចរនេះផង ព្រោះហេតុនោះ រើប
 ពោលថា ភិក្ខុនោះ បរិបូណ៌ដោយអាចារៈនិងគោចរ ។

[៣៩០] អណ្តាមត្ថេស្ម វជ្ជេស្ម កយទស្សនីតិ
 តត្ថ កតមេ អណ្តាមត្ថា វជ្ជា ។ យាធិ តាធិ
 វជ្ជាធិ អប្បបត្តកាធិ ឧបត្តកាធិ លហុសាធិ
 លហុសម្បត្តាធិ សញ្ញាមករណីយាធិ សំវារករណី-
 យាធិ ចិត្តប្បទករណីយាធិ មនសិការប្បដិវត្តនាធិ
 ឥមេ វុច្ចន្តិ អនុមត្តា វជ្ជា^(១) ឥមេសុ អណ្តាមត្ថេស្ម
 វជ្ជេស្ម វជ្ជេទស្សនី ច ហោតិ កយទស្សនី ច អា-
 ជីនវជ្ជេស្សនី ច ជិស្សរណទស្សនី ច តេន វុច្ចន្តិ
 អណ្តាមត្ថេស្ម វជ្ជេស្ម កយទស្សនីតិ ។

[៣៩២] សមាទាយ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេស្មតិ
 តត្ថ កតមា សិក្ខា ។ ចតស្ស្ស សិក្ខា ភិក្ខុនំ
 ភិក្ខុសិក្ខា ភិក្ខុនំនំ ភិក្ខុនំសិក្ខា ឧបាសកកាធិ
 ឧបាសកសិក្ខា ឧបាសកាធិ ឧបាសកាសិក្ខា
 ឥមា វុច្ចន្តិ សិក្ខាយោ ឥមាសុ សិក្ខាសុ
 សព្វេន សព្វំ សព្វថា សព្វំ អសេសំ ជិស្សសំ
 សមាទាយ វត្តតិ តេន វុច្ចន្តិ សមាទាយ សិក្ខតិ
 សិក្ខាបទេស្មតិ ។

១ ឧ. ម. ឯត្ថន្តវេ ជិតិ—សព្វេវិស្សតិ ។

[៣៩១] ត្រង់ពាក្យថា ឃើញភ័យ ក្នុងគោសទាំងឡាយមាន
 ប្រមាណតិច មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ គោសមានប្រមាណ
 តិច តើដូចម្តេច ។ គោសទាំងឡាយណា មានប្រមាណតិច ស្អួច
 ស្អើង ស្រាល ដល់រូបវន្តស្រាល គួរធ្វើសេចក្តីសង្រួម គួរធ្វើការប្រ-
 យ័ត្ន គួរធ្វើការតក់ឡើងនៃចិត្ត ជាគោសជាប់ចំពោះដោយមនសិការ
 ទាំងនេះហៅថា គោសមានប្រមាណតិច ភិក្ខុ ជាអ្នកឃើញគោស
 ក្នុងគោសទាំងឡាយមានប្រមាណតិចនេះផង ឃើញភ័យផង ឃើញ
 ភំហុសផង ឃើញការលាស់ខ្លួនចេញផង ព្រោះហេតុនោះ ទើប
 ពោលថា ឃើញភ័យ ក្នុងគោសទាំងឡាយមានប្រមាណតិច ។

[៣៩២] ត្រង់ពាក្យថា សមាទានសិក្សា ក្នុងសិក្ខាបទទាំង-
 ឡាយ មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ សិក្ខា តើដូចម្តេច ។
 សិក្ខា មាន ២ គឺ ភិក្ខុសិក្ខា របស់ភិក្ខុភិក្ខុ ១ ភិក្ខុនិសិក្ខា របស់ភិក្ខុ
 ភិក្ខុនិ ១ ឧបាសកសិក្ខា របស់ភិក្ខុឧបាសក ១ ឧបាសិកាសិក្ខា របស់
 ភិក្ខុឧបាសិកា ១ ទាំងនេះហៅថា សិក្ខា ឬគ្រួសសមាទានក្នុងសិក្ខាទាំង-
 ឡាយនេះ ដោយសត្វគ្រប់ អស់កាលទាំងឡាយ ដោយប្រការទាំងឡាយ
 អស់កិច្ចគ្រប់យ៉ាង មិនមានសល់ ឥតសេសសល់ ហើយប្រព្រឹត្ត ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបពោលថា សមាទានសិក្សា ក្នុងសិក្ខាបទទាំងឡាយ ។

(៣៥៣) ឥន្ទ្រិយេសុ កុត្តន្ទារតា អត្ថំ ឥន្ទ្រិយេសុ
 កុត្តន្ទារតា អត្ថំ ឥន្ទ្រិយេសុ អកុត្តន្ទារតា ។ តត្ថ
 កតមា ឥន្ទ្រិយេសុ អកុត្តន្ទារតា ។ ឥន្ទ្រិយេសុ
 ចក្កុនា រូបំ ធិស្វា ធិមិត្តត្ថាហំ ហោតិ អនុត្សញ្ញ-
 នត្ថាហំ យត្វាធិការណាមេនំ ចក្កុន្ទ្រិយំ អសំវុតំ វិហ-
 រន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា ចាបតា អកុសលា ធម្មា
 អន្ទាស្សវេយ្យំ តស្ស សំវារយ ន បដិបជ្ជតិ ន
 រក្ខតិ ចក្កុន្ទ្រិយំ ចក្កុន្ទ្រិយេ ន សំវរំ អាបជ្ជតិ
 រសាតេន សន្តំ សុត្វា ។ បេ ។ យា នេន គន្ធិ យាយិត្វា
 ។ បេ ។ ធិន្ទ្រិយ រសំ សាយិត្វា ។ បេ ។ កាយេន
 ដោជ្ជន្តំ ធុសិត្វា ។ បេ ។ មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ
 ធិមិត្តត្ថាហំ ហោតិ អនុត្សញ្ញនត្ថាហំ យត្វាធិការណា-
 មេនំ មន្ទ្រិយេ អសំវុតំ វិហរន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា
 ចាបតា អកុសលា ធម្មា អន្ទាស្សវេយ្យំ តស្ស
 សំវារយ ន បដិបជ្ជតិ ន រក្ខតិ មន្ទ្រិយេ ម-
 ន្ទ្រិយេ ន សំវរំ អាបជ្ជតិ យា ឥមេសំ ធម្មំ
 ឥន្ទ្រិយានំ អកុត្តំ អតោបទា អនារក្ខោ អសំវារ

(៣៥៣) ត្រង់ពាក្យថា មានការគ្រប់គ្រង ក្នុងឥន្ទ្រិយទាំង-
 ឡាយ អធិប្បាយថា ភាពនៃបុគ្គលអ្នកមានការគ្រប់គ្រង ក្នុងឥន្ទ្រិយ
 ទាំងឡាយ ក៏មាន ភាពនៃបុគ្គលអ្នកមានការមិនគ្រប់គ្រង ក្នុងឥន្ទ្រិយ
 ទាំងឡាយ ក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ភាពនៃបុគ្គលអ្នកមានការ
 មិនគ្រប់គ្រង ក្នុងឥន្ទ្រិយទាំងឡាយ កើតដូចម្តេច ។ កិច្ចក្នុងសាសនា
 នេះ ឃើញច្រើនដោយភ្នែកហើយ ជាអ្នកកាន់យកខ្លះនិមិត្ត កាន់យកខ្លះ
 អនុត្សញ្ញនៈ អកុសលធម៌ទាំងឡាយដ៏លាមក គឺអភិជ្ឈន៍និងទោមនស្ស
 គប្បីជាប់តាម ខ្លះបុគ្គលជាអ្នកមិនសង្រួមចិត្តឥន្ទ្រិយខ្លះ ព្រោះហេតុមិន
 សង្រួមចិត្តឥន្ទ្រិយ ណា មិនប្រតិបត្តិដើម្បីសង្រួមចិត្តឥន្ទ្រិយនោះ មិន
 រក្សាចិត្តឥន្ទ្រិយ មិនដល់ខ្លឹមការសង្រួមក្នុងចិត្តឥន្ទ្រិយ ឮសំឡេងដោយ
 ត្រចៀក ។ បេ ។ ផ្គុំគ្នាដោយច្រមុះ ។ បេ ។ លឺឆ្លងក្បាលដោយ
 អណ្តាត ។ បេ ។ ពាល់ត្រូវផ្សព្វដោយកាយ ។ បេ ។ ដឹងច្បាស់
 ខ្លះធម៌ដោយចិត្តហើយ ជាអ្នកកាន់យកខ្លះនិមិត្ត ជាអ្នកកាន់យកខ្លះ
 អនុត្សញ្ញនៈ អកុសលធម៌ទាំងឡាយដ៏លាមក គឺអភិជ្ឈន៍និងទោមនស្ស
 គប្បីជាប់តាម ខ្លះបុគ្គលជាអ្នកមិនសង្រួមចិត្តឥន្ទ្រិយខ្លះ ព្រោះហេតុ
 មិនសង្រួមចិត្តឥន្ទ្រិយ ណា មិនប្រតិបត្តិដើម្បីសង្រួមចិត្តឥន្ទ្រិយនោះ
 មិនរក្សាចិត្តឥន្ទ្រិយ មិនដល់ខ្លឹមការសង្រួមក្នុងចិត្តឥន្ទ្រិយ ការមិនថែទាំ
 មិនគ្រប់គ្រង មិនរក្សា មិនសង្រួម ខ្លះឥន្ទ្រិយទាំង ៦ នេះ ណា

អយំ វុច្ចតិ ឥន្ទ្រិយេសុ អកុត្តន្តារតា ។ តត្ថ
 តតមា ឥន្ទ្រិយេសុ កុត្តន្តារតា ។ ឥនេតនោ
 ចក្កុនា រូបំ និស្វា ន និមិត្តត្ថាហំ ហោតិ នាទុព្យាប្ប-
 នត្ថាហំ យទ្ធានិករណាមេនំ ចក្កុន្ទ្រិយំ អសំវុត្ថំ
 វិហារន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា ចាបតា អកុសលា ធម្មា
 អន្ធាស្សវេយ្យំ តស្ស សំវារយ បដិបជ្ជតិ រត្តតិ ចក្កុ-
 ន្ទ្រិយំ ចក្កុន្ទ្រិយេ សំវារី អាបជ្ជតិ សោតន សន្និ-
 សុត្វា ។ បេ ។ យា នេន កន្ធិ យាយិត្វា ។ បេ ។ និព្វាយ
 រសំ សាយិត្វា ។ បេ ។ កាយេន វេជាដ្ឋង្គំ ធុសិត្វា
 ។ បេ ។ មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយេន ន និមិត្តត្ថាហំ ហោតិ
 នាទុព្យាប្បនត្ថាហំ យទ្ធានិករណាមេនំ មន្ទ្រិយំ
 សំវុត្ថំ វិហារន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា ចាបតា អកុ-
 សលា ធម្មា អន្ធាស្សវេយ្យំ តស្ស សំវារយ បដិ-
 បជ្ជតិ រត្តតិ មន្ទ្រិយំ មន្ទ្រិយេ សំវារី អាបជ្ជតិ
 យា ឥមេសំ ធម្មំ ឥន្ទ្រិយានំ កុត្តិ តោបទា អាវត្តា
 សំវារេ អយំ វុច្ចតិ ឥន្ទ្រិយេសុ កុត្តន្តារតា ។ ឥហាយ
 ឥន្ទ្រិយេសុ កុត្តន្តារតាយ ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។

នេះហៅថា ភាពនៃបុគ្គលមានទ្វារមិនគ្រប់គ្រង ក្នុងឥន្ទ្រិយតាំងឡាយ ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ភាពនៃបុគ្គលអ្នកមានទ្វារគ្រប់គ្រង ក្នុងឥន្ទ្រិយ
 ទាំងឡាយ តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុ៖ ក្នុងសាសនានេះ ឃើញប្រដោយ
 ភ្នែកហើយ ជាអ្នកមិនកាន់យកទូរិមិត្ត មិនកាន់យកទូរិមិត្ត
 អកុសលធម៌ទាំងឡាយដ៏លាមក គឺអភិជ្ឈានិករោមនស្ស គប្បីជាប់តាម
 ទូរិយុត្តលជាអ្នកមិនសង្រួមចក្កុន្ទ្រិយនេះ ព្រោះហេតុមិនសង្រួមចក្កុន្ទ្រិយ
 ណា ក៏ប្រតិបត្តិដើម្បីសង្រួមចក្កុន្ទ្រិយនោះ រក្សាចក្កុន្ទ្រិយ ដល់ទូរិយុត្ត
 សង្រួមក្នុងចក្កុន្ទ្រិយ ឮសំឡេងដោយគ្រោះថ្នាក់ ។ បេ ។ គុំភិទនដោយច្រមុះ
 ។ បេ ។ លិខិត្តក្សស្រដោយអណ្តាត ។ បេ ។ តាវគ្រប់ដូច្នេះដោយកាយ
 ។ បេ ។ ដឹងច្បាស់ទូរិយុត្តដោយចិត្តហើយ ជាអ្នកមិនកាន់យកទូរិមិត្ត
 មិនកាន់យកទូរិមិត្ត អកុសលធម៌ទាំងឡាយដ៏លាមក គឺអភិជ្ឈានិករោមនស្ស
 គប្បីជាប់តាម ទូរិយុត្តលជាអ្នកមិនសង្រួមចក្កុន្ទ្រិយនេះ ព្រោះ
 ហេតុមិនសង្រួមចក្កុន្ទ្រិយណា ក៏ប្រតិបត្តិដើម្បីសង្រួមចក្កុន្ទ្រិយនោះ រក្សា
 មន្ទ្រិយ ដល់ទូរិយុត្តសង្រួមក្នុងមន្ទ្រិយ ការថែទាំ គ្រប់គ្រង រក្សា
 សង្រួម ទូរិយុត្តទាំង ៦ នេះ ណា នេះហៅថា ភាពនៃបុគ្គលអ្នកមាន
 ទ្វារគ្រប់គ្រង ក្នុងឥន្ទ្រិយទាំងឡាយ ។ ភិក្ខុ ជាអ្នកប្រាជ្ញព្រៀង ។ បេ ។

សមម្នាគតោ ភេន វុច្ចតិ វុច្ចិយេស្ក កុត្តន្ទារោតិ ។

(៣៥៤) ភោជនេ មត្តញ្ញាតិ អត្ថំ ភោជនេ

មត្តញ្ញាតា អត្ថំ ភោជនេ អមត្តញ្ញាតា ។ វត្ថុ កតតមា

ភោជនេ អមត្តញ្ញាតា ។ វេទកកោ អប្បដិសន្ធា

អយោនិសោ អាហារំ អាហារេតិ ធនំយ មទាយ

មណ្ឌាយ វិភូសនាយ យា វត្ថុ អសន្តដ្ឋិតា

អមត្តញ្ញាតា អប្បដិសន្ធា ភោជនេ អយំ វុច្ចតិ ភោជនេ

អមត្តញ្ញាតា ។ វត្ថុ កតតមា ភោជនេ មត្តញ្ញាតា ។

វេទកកោ បដិសន្ធា យោនិសោ អាហារំ អាហារេតិ

នេវ ធនំយ ន មទាយ ន មណ្ឌាយ ន

វិភូសនាយ យាវនេវ វេទកកាយស្ស ចិត្តិយា

យាបនាយ វិហឹសុបរតិយា ប្រាហ្មចរិយា ទុក្ខកោយ

វត្ថុ បុរណញ្ច វេទនំ បដិហន្ធាមិ នវត្ថុ វេទនំ

ន ឧប្បនេស្សមិ យាត្រា ច មេ កវិស្សតិ

ប្រកបព្រមដោយភាពនៃខ្លួន ជាអ្នកមានទារក្រប្រគល់ ក្នុងវុច្ចិយតាំង
ឡាយនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបដឹងថា មានទារក្រប្រគល់ ក្នុង
វុច្ចិយតាំងឡាយ ។

(៣៥៤) ត្រង់ពាក្យថា អ្នកដឹងប្រមាណ ក្នុងភោជន អធិប្បាយ
ថា ការដឹងប្រមាណ ក្នុងភោជនក៏មាន ការមិនដឹងប្រមាណ ក្នុងភោជន
ក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការមិនដឹងប្រមាណ ក្នុងភោជន គឺ
ដូចម្តេច ។ គិតខ្លះ ក្នុងសាសនានេះ មិនបានពិចារណាដោយឡែក
ហើយចរិតភាគអាហារ ដើម្បីលេង ដើម្បីស្រវឹង ដើម្បីប្រដាប់ ដើម្បី
ស្អិតស្អាង សេចក្តីមិនសន្តោស សេចក្តីមិនដឹងប្រមាណ សេចក្តីមិន
ពិចារណា ក្នុងភោជននោះ ណា នេះហៅថា ការមិនដឹងប្រមាណ ក្នុង
ភោជន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការដឹងប្រមាណ ក្នុងភោជន គឺ
ដូចម្តេច ។ គិតខ្លះ ក្នុងសាសនានេះ ពិចារណាដោយឡែក ហើយចរិត
ភាគអាហារ មិនមែនដើម្បីលេង មិនមែនដើម្បីស្រវឹង មិនមែនដើម្បី
ប្រដាប់ មិនមែនដើម្បីស្អិតស្អាង (គឺចរិតភាគ) ដើម្បីតាំងនៅនៃកាយនេះ
ដើម្បីញ៉ាំងដីវិភិទ្យប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីកំចាត់បង់សេចក្តីលំបាក ដើម្បីអនុ-
គ្រោះប្រាហ្មចារ្យ គឺអាក្ខរក្សា នឹងបន្ទោបង់វេទនាចាស់ផង នឹងញ៉ាំង
វេទនាថ្មី មិនឲ្យរើកខ្លាំងផង ការក្រាបទៅក្តី សេចក្តីមិនមានទោស

អនុវត្តតា ច ជាសុវិហារោ ហតិ យា តត្ថ សន្តិ-
 វត្តតា មគ្គតាតា បដិសម្មា គោដិលេ អយំ វុច្ចតិ
 គោដិលេ មគ្គតាតា ។ ឥមាយ គោដិលេ មគ្គតាតាយ
 ទេវេតា ហោតិ ។ បេ ។ សមដ្ឋានតា តេន វុច្ចតិ
 គោដិលេ មគ្គតាតិ ។

(៣៩៥) កថញ្ច ភិក្ខុ បុព្វតាបវរត្ថំ ជាត-
 វិយាទុយោគមទុយុត្តា ហោតិ ។ ឥធិ ភិក្ខុ ធិវសំ
 ចន្ត្រមេន ធិសង្ខាយ អាវាណិយេហិ ធម្មេហិ ចិត្តំ បរិ-
 សោធនតិ វត្តិយា បឋមំ យាមំ ចន្ត្រមេន ធិសង្ខាយ
 អាវាណិយេហិ ធម្មេហិ ចិត្តំ បរិសោធនតិ វត្តិយា
 បជ្ឈមំ យាមំ ធិក្កុណោន បស្សេន សីហសេយ្យំ
 កាច្ឆេតិ ចារទន ចាទំ អត្តាធាយ សរោតា សម្ម-
 ជាតោ ឧដ្ឋានសញ្ញំ មនសិករិត្វា វត្តិយា បឋមំ
 យាមំ បច្ចុដ្ឋាយ ចន្ត្រមេន ធិសង្ខាយ អាវាណិយេហិ
 ធម្មេហិ ចិត្តំ បរិសោធនតិ វិវំ ភិក្ខុ បុព្វតាបវរត្ថំ
 ជាតវិយាទុយោគមទុយុត្តា ហោតិ ។

មានមិនប្រកួសកាយជាដើមក្តី ភិក្ខុយោទៅជាសុខ (ដោយវិវាយបឋមំ ២) ក្តី និងមានដល់ភាគាអញ សេចក្តីសន្តោស សេចក្តីដឹងប្រមាណ
 សេចក្តីវិចារណា ក្នុងកោដលនោះ ណា នេះហៅថា ការដឹងប្រមាណ
 ក្នុងកោដល ។ ភិក្ខុជាអ្នកប្រកបច្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបច្រម ដោយ
 សេចក្តីដឹងប្រមាណ ក្នុងកោដលនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា
 អ្នកដឹងប្រមាណ ក្នុងកោដល ។

(៣៩៥) ចុះភិក្ខុជាអ្នកប្រកបច្រៀង ។ ក្នុងការព្យាយាមជាគ្រឿងភ្ញាក់
 រឭក ក្នុងពេលមុនព្រឹក និងក្រោយព្រឹក តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនា
 នេះ ញ៉ាំងចិត្តឱ្យស្អាត ចាកធម៌ទាំងឡាយដែលកំរង ដោយការងារ
 ទៅមក ដោយការអង្គុយ អស់មួយថ្ងៃ ញ៉ាំងចិត្តឱ្យស្អាត ចាកធម៌ទាំង
 ឡាយដែលកំរង ដោយការងារទៅមក ដោយការអង្គុយ អស់បឋម-
 យាមនៃព្រឹក សម្រេចសីហសេយ្យដោយចំហៀងទាំងស្រុង អស់បជ្ឈម-
 យាមនៃព្រឹក តម្រួតជើងដោយជើង ជាអ្នកមានស្មារតី ដឹងខ្លួន ធ្វើ
 ទុកក្នុងចិត្ត ចំពោះឧដ្ឋានសញ្ញា ហើយក្រោក ក្នុងបច្ច័យយាមនៃព្រឹក
 ញ៉ាំងចិត្តឱ្យស្អាត ចាកធម៌ទាំងឡាយដែលកំរង ដោយការងារ ដោយ
 ការអង្គុយ ភិក្ខុជាអ្នកប្រកបច្រៀង ។ ក្នុងការព្យាយាមជាគ្រឿងភ្ញាក់រឭក
 ក្នុងពេលមុនព្រឹក និងក្រោយព្រឹក យ៉ាងនេះឯង ។

[៣៥៦] សាគទ្ធន្តិ យោ ចេតសំគោ វិរិយា-

នម្ពា ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ ។ នេបក្កន្តិ យា
បត្តា បដាធនោ ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ
សម្មាទិដ្ឋិ ។

[៣៥៧] តោធិបត្តិកាធិ ធម្មាធិ ភាវនាទុ-

យោគមទុយុត្តាតិ តត្ថ តតមេ តោធិបត្តិកា ធម្មា ។
សត្ត តោជ្ឈង្គា សតិសម្ពាជ្ឈង្គា ធម្មវិចយ-
សម្ពាជ្ឈង្គា វិរិយសម្ពាជ្ឈង្គា បីតិសម្ពាជ្ឈង្គា
បស្សន្តិសម្ពាជ្ឈង្គា សមាធិសម្ពាជ្ឈង្គា ទេវតា-
សម្ពាជ្ឈង្គា ឥមេ វុច្ចន្តិ តោធិបត្តិកា ធម្មា ឥមេ
តោធិបត្តិកេ ធម្ម អាសេវតិ ភាវតិ តហុលីកហេតិ
តេធិ វុច្ចន្តិ តោធិបត្តិកាធិ ធម្មាធិ ភាវនាទុយោ-
គមទុយុត្តាតិ ។

[៣៥៨] តតញ្ច ភិក្ខុ អភិក្កន្ត បដិក្កន្ត

សម្មជាធនាវី ហោតិ អាណាតិកេ វិលោតិកេ
សម្មជាធនាវី ហោតិ សម្មត្តារេ បសារិកេ
សម្មជាធនាវី ហោតិ សម្មាធិបត្តចិវរោរណា

[៣៥៦] ត្រង់ពាក្យថា ជាប់មិនដាច់ ពុំទង់ដល់ការប្រារព្ធត្បាយាម
។ បេ ។ សេចក្តីត្បាយាមត្រូវ ប្រព្រឹត្តនៅក្នុងចិត្ត ។ ពាក្យថា ចាស់
គ្នា ទាន់ដល់ចក្ខុ ការដឹងឡាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការ
សង្កត់នូវធម៌ សេចក្តីយល់ត្រូវ ។

[៣៥៧] ត្រង់ពាក្យថា ប្រកបរឿយ ។ ក្នុងការត្បាយាមចំរើន
នូវធម៌ទាំងឡាយ ជាប់វិណាកនៃការគ្រាស់ដឹង មានសេចក្តីថា បណ្តា
ធម៌ទាំងនោះ ត្រូវធម៌ជាប់វិណាកនៃការគ្រាស់ដឹង តើដូចម្តេច ។ តោជ្ឈង្គ
៧ គឺ សតិសម្ពាជ្ឈង្គ ធម្មវិចយសម្ពាជ្ឈង្គ វិរិយសម្ពាជ្ឈង្គ បីតិ-
សម្ពាជ្ឈង្គ បស្សន្តិសម្ពាជ្ឈង្គ សមាធិសម្ពាជ្ឈង្គ ទេវតាសម្ពាជ្ឈង្គ
នេះហៅថា ធម៌ជាប់វិណាកនៃការគ្រាស់ដឹង ភិក្ខុឧបាស អបរិ ធ្វើឲ្យ
ច្រើន ចំពោះភូតធម៌ ជាប់វិណាកនៃការគ្រាស់ដឹងទាំងនេះ ព្រោះហេតុ
នោះ ទើបពោលថា ប្រកបរឿយ ។ ក្នុងការត្បាយាម ចំរើននូវធម៌
ទាំងឡាយ ជាប់វិណាកនៃការគ្រាស់ដឹង ។

[៣៥៨] ចុះភិក្ខុជាអ្នកធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការដឹងនៅមុខនិង
ការដឹងថយក្រោយ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួនក្នុងការត្រឡប់មើលនៅមុខនិងការ
ត្រឡប់មើលនៅចំសង្វេង ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការបត់ដៃដើមនិង
ការលាតដៃដើម ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការប្រព្រឹត្តសង្ស័យ បាត្រនិងបរិវា

សម្មជាទីការី ហោតិ អសិរេត បិរេត ទាយិរេត
 សាយិរេត សម្មជាទីការី ហោតិ ទុច្ចារបស្សាវតកម្ម
 សម្មជាទីការី ហោតិ គតេ បិរេត ធិសិទ្ធិ សុត្ត
 ជាតិរេត ភាសិរេត តុល្លិភាវេ សម្មជាទីការី ហោតិ ។
 ឥធិ ភិក្ខុ សុតោ សម្មជាទីការី អភិក្កមតិ សុតោ
 សម្មជាទីការី បដិក្កមតិ សុតោ សម្មជាទីការី គា-
 លោកតិ សុតោ សម្មជាទីការី វិលាតតិ សុតោ
 សម្មជាទីការី សម្មតិកតិ សុតោ សម្មជាទីការី ប-
 សារេតិ សុតោ សម្មជាទីការី ហោតិ សង្ឃនិ-
 បត្តិវិជ្ជាណោ សុតោ សម្មជាទីការី ហោតិ
 អសិរេត បិរេត ទាយិរេត សាយិរេត សុតោ សម្មជាទី-
 ការី ហោតិ ទុច្ចារបស្សាវតកម្ម សុតោ សម្មជាទី-
 ការី ហោតិ គតេ បិរេត ធិសិទ្ធិ សុត្ត ជាតិរេត
 ភាសិរេត តុល្លិភាវេ ។ សុតោតិ តត្ថ កតតមា សតិ ។
 យា សតិ អនុស្សតិ បដិស្សតិ សតិ សុវណាតា
 ជាណាតា អបិលាបនតា អសម្មសនតា សតិ សតិ-
 ទ្រិយំ សតិពលំ សម្មាសតិ អយំ វុច្ចតិ សតិ ។

ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការបរិភោគភោជន ការផឹកទឹក ការទំពារ
 ស៊ីខាងនិយៈ និងការជញ្ជប់ (ភេសជ្ជៈ) ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុង
 ការបោះថ្នាំបង់ទុក្ខារៈ បស្សាវៈ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការដើរ ឈរ
 អង្គុយ ដេកលក់ ភ្ញាក់ឡើង និងយាយ ឬការស្ងៀម តែដូចម្តេច ។
 ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ឈានដើរទៅមុខ មានស្មារតីដឹងខ្លួន ឈាន
 ថយក្រោយ មានស្មារតីដឹងខ្លួន ក្រឡេកមើលទៅមុខ មានស្មារតីដឹង
 ខ្លួន ក្រឡេកមើលទៅវិសេសផ្សេងៗ មានស្មារតីដឹងខ្លួន បត់ដៃដើរ
 មានស្មារតីដឹងខ្លួន លាតដៃដើរ មានស្មារតីដឹងខ្លួន ជាអ្នកមានស្មារ-
 តិ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការប្រទ្រង់សង្ស័យ បាត្រ និងចីវរ ជាអ្នក
 មានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការបរិភោគ ការផឹក ការទំពារ
 ស៊ី ការជញ្ជប់ ជាអ្នកមានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការបោះ
 ថ្នាំទុក្ខារៈ បស្សាវៈ ជាអ្នកមានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការដើរ
 ឈរ អង្គុយ ដេកលក់ ភ្ញាក់ឡើង និងយាយ និងការស្ងៀម ។
 ពាក្យថា មានស្មារតី សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ស្មារតី ភិក្ខុ
 ដូចម្តេច ។ ការលើក ការនឹកឃើញ ការលើកចំពោះ សុតិ សេចក្តី
 លើក សេចក្តីចាំបាច់ សេចក្តីមិនភ្លេច សេចក្តីមិនវាង្វេង គឺ សុតិ
 សតិទ្រិយំ សតិពលៈ សម្មាសតិ ណា នេះហៅថា ស្មារតី ។

សម្មជានោតិ តត្ថ តតមំ សម្មជញ្ញំ យា បញ្ញា
 បដាននា វិចយោ បរិចយោ ធម្មវិចយោ សល្លត្ថ-
 ណា ឧបលត្ថណា បច្ចុបលត្ថណា បណ្ឌិត្វំ តោ-
 សល្លំ នេប្បញ្ញំ វេកក្យា ចិន្តា ឧបបរិត្តា ភូរិ
 មេតា បរិណាយិកោ វិបស្សនា សម្មជញ្ញំ បរោ-
 នោ បញ្ញា បញ្ញាទ្រ័យំ បញ្ញាពលំ បញ្ញាសន្តំ បញ្ញា-
 ចាសានោ បញ្ញាអាលោកោ បញ្ញាឱកាសោ បញ្ញា-
 បរិជ្ជានោ បញ្ញាវត្ថុនំ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មា-
 ធិដ្ឋំ វេទំ វុទ្ធិតិ សម្មជញ្ញំ ។ តតិ វេទាយ
 ច សតិយា វេទិនា ច សម្មជញ្ញោន ឧបេតោ
 ហោតិ ។ បេ ។ សមន្មាតតោ ។ ឯវំ ភិក្ខុ សតោ
 សម្មជានោ ឆតិក្កមតិ សតោ សម្មជានោ ប-
 ដិក្កមតិ សតោ សម្មជានោ អាលោកេតិ សតោ
 សម្មជានោ វិលោកេតិ សតោ សម្មជានោ
 សមិញ្ញេតិ សតោ សម្មជានោ បសារេតិ សតោ
 សម្មជានោកាវី ហោតិ សម្មាធិបត្តចីវរោ ធារណោ

ពាក្យថា អ្នកដឹងខ្លួន មានសេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការដឹងខ្លួន
 តើដូចម្តេច បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ការរំពឹង ការឆន់គ្រឿង ការ
 ពិចារណាធម៌ ការកំណត់ ការកត់សំគាល់ ការកំណត់ចំពោះ ភាព
 ជាបណ្ឌិត ការឈ្លាសវៃ គំនិតដ៏ល្អិត គំនិតទូលាយ ការពិចារណា
 ឃើញច្បាស់ បញ្ញាដូចជាផែនដី បញ្ញាធូរឆ្ងាយ បញ្ញាឧនៈវេ បញ្ញា-
 ឃើញវិសេស សេចក្តីដឹងខ្លួន សភាពដូចជាចន្ទ គឺ បញ្ញា បញ្ញា-
 ទ្រ័យ បញ្ញាពលៈ កាំបិត គឺបញ្ញា ប្រាសាទ គឺបញ្ញា ធម្មំ គឺបញ្ញា
 ស្មើគឺបញ្ញា គ្រឿងចំគឺបញ្ញា កែវគឺបញ្ញា ការមិនវេជ្ជន៍ ការពិចារណា
 ធម៌ សេចក្តីឃើញត្រូវ ណា នេះហៅថា សេចក្តីដឹងខ្លួន ។ ភិក្ខុ
 ជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រមហើយដោយសតិនេះផង ដោយ
 សម្មជញ្ញានេះផង ដោយប្រការដូច្នេះ ។ ភិក្ខុឈានដើរទៅមុខ មាន
 ស្មារតីដឹងខ្លួន ឈានថយក្រោយ មានស្មារតីដឹងខ្លួន ក្រឡេកមើល
 ទៅមុខ មានស្មារតីដឹងខ្លួន ក្រឡេកមើលទៅទិសផ្សេងៗ មានសេចក្តី
 ដឹងខ្លួន បត់វែងដឹង មានស្មារតីដឹងខ្លួន លាតវែងដឹង មានស្មារតីដឹង
 ខ្លួន មានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការទ្រទ្រង់សង្ស័យ ប្រាកដថា

សេនា សម្មជានការី ហោតិ អសិទេ បីតេ ខាយិតេ
 សាយិតេ សេនា សម្មជានការី ហោតិ ទុច្ចារ-
 មស្មាវតេស្តេ សេនា សម្មជានការី ហោតិ គតេ
 បីតេ និសិន្នេ សុត្តេ ជាតិវតេ កាសិវតេ តុល្លា-
 ភារេ^(១) ។

[៣៥៩] វិវិទុន្តិ សន្តិកេ ចេបិ សេនាសនំ
 ហោតិ តក្កុ អនាគតិណ្ឌិ គហដ្ឋេហិ ចត្វសីតេហិ
 តេន តំ វិវិទុន្តិ ។ ទ្វារ ចេបិ សេនាសនំ ហោតិ តក្កុ
 អនាគតិណ្ឌិ គហដ្ឋេហិ ចត្វសីតេហិ តេន តំ វិវិទុន្តិ ។

[៣៦០] សេនាសនន្តិ មញ្ជោបិ សេនាសនំ
 បីមិបិ សេនាសនំ ភិសិបិ សេនាសនំ ចំន្តោហនិបិ
 សេនាសនំ វិហារេបិ សេនាសនំ អន្ត្រយោតាបិ
 សេនាសនំ ចាសាធាបិ សេនាសនំ អន្តោបិ សេ-
 នាសនំ មាលាបិ សេនាសនំ លេនិបិ សេនាសនំ
 កុហាបិ សេនាសនំ កុត្តម្វលិបិ សេនាសនំ វេជ្ជកុ-
 ណ្ឌេបិ សេនាសនំ យត្ថ វា ចន ភិក្ខុ ចនិក្កមន្តិ
 សព្វមេតំ សេនាសនំ ។

១ ប. និគោ បរិ (សេនា) សម្មជានការី ហោតិទិ ទិស្សន្តិ ។

មានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការបរិភោគ ការផឹក ការវិញា-
 ស្មីខន្ធម្យៈ និងការជញ្ជប់ មានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការ
 ចន្ទោចង់ទុច្ចារៈ ចស្សវៈ មានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការដឹក
 ឈរ អង្គុយ ដេកលក់ ភ្ញាក់ឡើង និងាយ ឬការស្ងៀម ។

[៣៥៩] ត្រង់ពាក្យថា ស្ងាត់ សេចក្តីថា បើសេនាសនៈ
 ទៅក្នុងទីជិត តែសេនាសនៈនោះ មិនច្រឡកច្រឡំដោយពួកគ្រហស្ថ
 និងពួកចត្វជិត ព្រោះហេតុនោះ ទីនោះឈ្មោះថាស្ងាត់ ។ បើសេនា-
 សនៈទៅក្នុងទីឆ្ងាយ តែសេនាសនៈនោះ មិនច្រឡកច្រឡំដោយពួក
 គ្រហស្ថ និងពួកចត្វជិត ព្រោះហេតុនោះ ទីនោះឈ្មោះថា ស្ងាត់ ។

[៣៦០] ត្រង់ពាក្យថា សេនាសនៈ គឺ គ្រៃ ឈ្មោះថា សេ-
 នាសនៈ តាំង ឈ្មោះថា សេនាសនៈ ពួក ឈ្មោះថា សេនាសនៈ
 ឆ្នើម ឈ្មោះថា សេនាសនៈ វិហារ ឈ្មោះថា សេនាសនៈ អន្ត្រយោត
 ឈ្មោះថា សេនាសនៈ ប្រាសាទ ឈ្មោះថា សេនាសនៈ បីម ឈ្មោះ
 ថា សេនាសនៈ ភេត ឈ្មោះថា សេនាសនៈ ទីតួន ឈ្មោះថា សេនា-
 សនៈ កុហា ឈ្មោះថា សេនាសនៈ គល់ឈើ ឈ្មោះថា សេនាសនៈ កុម្ភ
 ឬស្សី ក៏ឈ្មោះថា សេនាសនៈ ពុំនោះសោត ពួកកិក្ខុដើរចូលទៅក្នុង
 ទីណា ទីពាំងអស់នេះ ក៏ឈ្មោះថា សេនាសនៈដែរ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

[៣៦១] កងតិច្ឆិ ឥមំ វិជ្ជិតំ សេនាសនំ
កងតិ សង្កតិ សេវតិ និសេវតិ សំសេវតិ តេន
វុច្ចតិ កងតិច្ឆិ ។

[៣៦២] អរញ្ញន្តិ និគ្គមិត្តា តហិវន្តច័លា
សត្វមេតំ អរញ្ញំ ។

[៣៦៣] វុត្តមូលន្តិ វុត្តមូលំយេវ ។
បទ្វាតាយេវ បទ្វាតោ ។ តទ្គកាយេវ តទ្គក ។
តិវុត្តាយេវ តិវុត្តោ ។ សុសានំយេវ សុសានំ ។
អន្តាតាសាយេវ អន្តាតាសោ ។ បល្លាសបុញ្ញា-
យេវ បល្លាសបុញ្ញា ។

[៣៦៤] វេទបន្តន្តិ ទ្វិវេទមេតំ សេនាសនានំ
អធិវេទនំ ។ វេទបន្តន្តិ វេទសណ្ឋានមេតំ សេនាសនានំ
អធិវេទនំ ។ វេទបន្តន្តិ ភិសនកានមេតំ សេនាសនានំ
អធិវេទនំ ។ វេទបន្តន្តិ សលោមហិសានមេតំ សេ-
នាសនានំ អធិវេទនំ ។ វេទបន្តន្តិ បរិយន្តានមេតំ
សេនាសនានំ អធិវេទនំ ។ វេទបន្តន្តិ ន បទុស្ស-
បទានមេតំ សេនាសនានំ អធិវេទនំ ។ វេទបន្តន្តិ
ទ្វិវេទសម្ពនមេតំ សេនាសនានំ អធិវេទនំ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

[៣៦៥] ត្រង់ពាក្យថា គប់រក គិត្តុ វេទនគប់រក ឈម
នៅ ចូលចិត្ត ពាស្រ័យ ពឹងពាក់ ចំពោះសេនាសនៈដ៏ស្ងាត់នេះ ព្រោះ
ហេតុនោះ ទើបពោលថា គប់រក ។

[៣៦៦] ត្រង់ពាក្យថា ព្រៃ គឺ ទីតាំងអស់នេះ ដែលចេញ
ផុតអំពីសសរគោលខាងក្រៅ ឈ្មោះថា ព្រៃ ។

[៣៦៧] ត្រង់ពាក្យថា គល់ឈើ គឺគល់ឈើហ្នឹងឯង ។
ភ្នំ គឺភ្នំប្រាកដមែន ។ ជ្រោះ គឺជ្រោះប្រាកដមែន ។ គុហាភ្នំ
គឺគុហាភ្នំប្រាកដមែន ។ ព្រៃស្នាស គឺព្រៃស្នាសប្រាកដមែន ។
ទីវេល គឺទីវេលប្រាកដមែន ។ គំនរចំបើង គឺគំនរចំបើងប្រាកដមែន ។

[៣៦៨] ពាក្យថា ព្រៃញាតស្សាត នេះជាឈ្មោះនៃសេនាស-
នៈទាំងឡាយដែលឆ្ងាយ ។ ពាក្យថា ព្រៃញាតស្សាត នេះជាឈ្មោះ
នៃសេនាសនៈទាំងឡាយ ដែលជាដងព្រៃ ។ ពាក្យថា ព្រៃញាត
ស្សាត នេះជាឈ្មោះនៃសេនាសនៈទាំងឡាយ ដែលគួរខ្លាច ។
ពាក្យថា ព្រៃញាតស្សាត នេះជាឈ្មោះនៃសេនាសនៈទាំងឡាយ ដែល
ប្រកបដោយសេចក្តីត្រិះរម ។ ពាក្យថា ព្រៃញាតស្សាត នេះ
ជាឈ្មោះនៃសេនាសនៈទាំងឡាយ ដែលមានក្នុងទីបំផុត ។ ពាក្យថា
ព្រៃញាតស្សាត នេះជាឈ្មោះនៃសេនាសនៈទាំងឡាយ ដែលមិនមែន
ជាបេតិកភណ្ឌសម្បទស្ស ។ ពាក្យថា ព្រៃញាតស្សាត នេះជាឈ្មោះនៃ
សេនាសនៈទាំងឡាយ ដែលបុគ្គលសម្លេងនៅទីនោះដោយក្រ ។

[៣២៥] អប្បសន្នន្តិ សន្និកេ ចេមិ សេនាស-
នំ ហោតិ តត្ថា អនាគតិស្សី កហដ្ឋេហិ បព្វជិតេ-
ហិ តេន នំ អប្បសន្នំ ។ ឡា ចេមិ សេនា-
សនំ ហោតិ តត្ថា អនាគតិស្សី កហដ្ឋេហិ បព្វជិតេ-
ហិ តេន នំ អប្បសន្នំ ។

[៣២៦] អប្បនិក្ខេបសន្និ យេនេ នំ អប្ប-
សន្នំ តេនេ នំ អប្បនិក្ខេបសំ យេនេ នំ អប្បនិក្ខេប-
សំ តេនេ នំ វិជេនវនំ យេនេ នំ វិជេនវនំ តេនេ
នំ មនុស្សាហសេយ្យកំ យេនេ នំ មនុស្សាហ-
សេយ្យកំ តេនេ នំ បដិសល្លាទសារូបំ ។

[៣២៧] អត្តាគតោ វា វុត្តម្ភលគតោ វា
សុត្តាគតោគតោ វាតិ អត្តាគតោ វា ហោតិ វុត្ត-
ម្ភលគតោ វា សុត្តាគតោគតោ វា ។

[៣២៨] ធិសីនតិ បល្លង្គំ អាកុដិទ្ធាតិ ធិ-
សីនតា ហោតិ បល្លង្គំ អាកុដិទ្ធា ។

[៣២៩] ឧដ្ឋំ កាយំ បណីនាយាតិ ឧដ្ឋុកា
ហោតិ កាយោ វិកោ បណីហិតោ ។

[៣២៥] ត្រង់ពាក្យថា ទីមិនមានសំឡេង គឺថា បើសេនាសនៈ
នៅក្នុងទីជិត តែសេនាសនៈនោះ មិនច្រឡំក្រឡំដោយពួកគ្រហស្ថនិង
ពួកបព្វជិត ព្រោះហេតុនោះ ទីនោះ ឈ្មោះថា ទីមិនមានសំឡេង ។
បើសេនាសនៈ នៅក្នុងទីឆ្ងាយ តែសេនាសនៈនោះ មិនច្រឡំក្រឡំ
ដោយពួកគ្រហស្ថ និងពួកបព្វជិត ព្រោះហេតុនោះ ទីនោះឈ្មោះថា
ទីមិនមានសំឡេង ។

[៣២៦] ត្រង់ពាក្យថា ទីមិនគឺកកង គឺ ទីណា មិនមានសំឡេង
ទីនោះឈ្មោះថា ទីមិនគឺកកង ទីណាមិនគឺកកង ទីនោះឈ្មោះថា
ទីប្រាសចាកច្បងដែលកើតអំពីសរីរវន្ត ទីណាដែលប្រាសចាកច្បង
កើតអំពីសរីរវន្ត ទីនោះឈ្មោះថា ទីស្ងាត់កំបាំងរបស់មនុស្ស ទីណា
ដែលស្ងាត់កំបាំងរបស់មនុស្ស ទីនោះឈ្មោះថា ទីសមគួរដល់ការឆ្លងសម្លៀក ។

[៣២៧] ត្រង់ពាក្យថា ទៅកាន់វិប្រត្តិ ទៅកាន់ម្លប់ឈើក្តី
ទៅកាន់ផ្ទះស្ងាត់ក្តី គឺ កិច្ចជាអ្នកនៅក្នុងវិប្រត្តិ នៅក្រោមម្លប់ឈើក្តី
នៅក្នុងផ្ទះស្ងាត់ក្តី ។

[៣២៨] ត្រង់ពាក្យថា អង្គុយផ្គត់ក្នុង គឺកិច្ចជាអ្នកអង្គុយផ្គត់ក្នុង ។

[៣២៩] ត្រង់ពាក្យថា តាំងកាយឲ្យត្រង់ គឺកិច្ចជាអ្នកមាន
កាយត្រង់ បិតនៅ គម្ពល់នៅមាំមួន ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

[៣៧០] បរិមុខំ សតី ឧបដ្ឋបេត្វាតិ តត្ថ
 តតមា សតិ ។ យា សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។
 សម្មាសតិ អយំ វុច្ចតិ សតិ អយំ សតិ ឧបដ្ឋិតា
 ហោតិ សុបដ្ឋិតា ជាសិកក្ក វា មុខនិមិត្ត វា
 តេន វុច្ចតិ បរិមុខំ សតី ឧបដ្ឋបេត្វាតិ ។

[៣៧១] អភិជ្ឈំ លោកេ បហាយាតិ តត្ថ
 តតមា អភិជ្ឈំ ។ យោ ភកេ សាភកេ ។ បេ ។
 ចិត្តស្ស សាភកេ អយំ វុច្ចតិ អភិជ្ឈំ ។ តត្ថ
 តតមោ លោកោ ។ បញ្ចាបាទានក្ខត្វា លោកោ
 អយំ វុច្ចតិ លោកោ ។ អយំ អភិជ្ឈំ វិមុត្តិ
 លោកោ សុត្តា ហោតិ សមិតា វិបសន្តា អត្តត្ថតា
 អត្តត្ថតា អប្បីតា ព្យប្បីតា វិសោសិតា វិសោសិតា
 ព្យប្បីតតា តេន វុច្ចតិ អភិជ្ឈំ លោកោ បហាយាតិ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

[៣៧០] ត្រង់ពាក្យថា តំកល់សតិឲ្យមានមុខឆ្ពោះទៅរក(កម្មដ្ឋាន)
 សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សតិ តើដូចម្តេច ។ ការរលឹក
 ការទឹកឃើញ ។ បេ ។ សេចក្តីរលឹកត្រូវ ណា នេះហៅថា សតិ
 សតិនេះ ដែលច្បុកច្បងតំកល់ទុកហើយ តាំងទុកឲ្យហើយ ត្រង់ទីបំផុត
 នៃច្រមុះក្តី ត្រង់និមិត្តនៃមាត់ក្តី ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា តំកល់
 សតិឲ្យមានមុខឆ្ពោះទៅរក (កម្មដ្ឋាន) ។

[៣៧១] ត្រង់ពាក្យថា លះបង់អភិជ្ឈក្នុងលោក មានសេចក្តី
 ថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អភិជ្ឈ តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេក
 ទាំង ។ បេ ។ តម្រេកទាំង នៃចិត្ត ណា នេះហៅថា អភិជ្ឈ ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ លោក តើដូចម្តេច ។ ឧបាទានក្នុងទាំង ៥
 ឈ្មោះថាលោក នេះហៅថា លោក ។ អភិជ្ឈនេះ ជាធម្មជាតិស្ងប់-
 រម្ងាប់ លេច ខ្លាចចេញ វិនាស សាបសូន្យ ខូចខាត ប៉ិន-
 ហោច រីឯ ស្អាត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ក្នុងលោកនេះ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបពោលថា លះបង់អភិជ្ឈក្នុងលោក ។

[៣៧២] វិភត្តាភិជ្ឈោ ចេតសាតិ តត្ថ កតតមិ
 ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តថា
 មនោវិញ្ញាណធាតុ វេទិ វុច្ចតិ ចិត្តំ វេទិ ចិត្តំ វិ-
 ភត្តាភិជ្ឈិ មោតិ តេន វុច្ចតិ វិភត្តាភិជ្ឈោ ចេត-
 សាតិ ។

[៣៧៣] វិហារតីតិ វិយាតិ វុច្ចតិ ចារលតិ
 យាមតិ យាមតិ ចរតិ វិហារតិ តេន វុច្ចតិ វិហា-
 រតីតិ ។

[៣៧៤] អភិជ្ឈាយ ចិត្តំ បរិសោធនីតិ តត្ថ
 កតមា អភិជ្ឈា ។ យោ ភវតា សារភតា ។ បេ ។
 ចិត្តស្ស សារភតា អយំ វុច្ចតិ អភិជ្ឈា ។ តត្ថ
 កតតមិ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។
 តថា មនោវិញ្ញាណធាតុ វេទិ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ វេទិ
 ចិត្តំ វេទាយ អភិជ្ឈាយ សោធនី វិសោធនី ប-
 រិសោធនី មោធនី វិហារេតិ បរិមោធនី តេន
 វុច្ចតិ អភិជ្ឈាយ ចិត្តំ បរិសោធនីតិ ។

[៣៧២] គ្រងិតាភ្យថា មានចិត្តប្រាសចាកអភិជ្ឈា មាន
 សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តី
 ដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពី
 វិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថាចិត្ត ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិមានអភិជ្ឈា
 ទៅប្រាសហើយ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានចិត្តប្រាស
 ចាកអភិជ្ឈា ។

[៣៧៣] គ្រងិតាភ្យថា សម្រេចវិយាបថ គឺ សម្រេច
 ប្រព្រឹត្តិ ភ្លេច សំដៅ ញ៉ាំងអត្តភាពឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ គ្រាចំពៅ ទៅ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចវិយាបថ ។

[៣៧៤] គ្រងិតាភ្យថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកអភិជ្ឈា មាន
 សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អភិជ្ឈា តើដូចម្តេច ។ តម្រេក
 តម្រេកខ្វាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្វាំង ណា នៃចិត្ត នេះហៅថា អភិជ្ឈា ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍
 សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ
 ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ ក៏ក្នុងចិត្តនេះឲ្យស្អាត ឲ្យបរិសុទ្ធ
 ឲ្យផ្លូវផង ឲ្យឆ្ងាយ ឲ្យច្របាច់ ឲ្យចូលចេញ ចាកអភិជ្ឈានេះ ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបពោលថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកអភិជ្ឈា ។

(៣៧៥) ព្យាបាទប្បដោសំ បហាយាទិ អត្ថិ ព្យា-
 បាទោ អត្ថិ បរោសោ ។ តត្ថ កតមោ ព្យាបាទោ ។
 យោ ចិត្តស្ស អាហារោ បដិយាតោ បដិយំ បដិវិ-
 រោទោ កោទោ បរោកោ បរោសោ បរោសោ
 បរោសោ សម្មាសោ ចិត្តស្ស ព្យាបត្ថិ មហេប-
 រោសោ កោទោ កុដ្ឋោ កុដ្ឋិតត្ថំ រោសោ ទូសនា
 ទូសិតត្ថំ ព្យាបត្ថិ ព្យាបដ្ឋោ ព្យាបដ្ឋិតត្ថំ វិរោទោ
 បដិវិរោទោ ចល្លិតត្ថំ អស្សរោទោ អនត្តមននា ចិត្តស្ស
 អយំ វុច្ចតិ ព្យាបាទោ ។ តត្ថ កតមោ បរោសោ ។
 យោ ព្យាបាទោ រោសោ បរោសោ យោ បរោសោ
 រោសោ ព្យាបាទោ ។ ឥតិ អយេកា ព្យាបាទោ អយេកា
 បរោសោ សន្តា ហោត្ថិ សមិតា វុបសន្តា អត្តន្តតា
 អត្តន្តតា អប្បតា ព្យាប្បតា រោសិតា វិរោសិតា
 ព្យាប្បតតា តេន វុច្ចតិ ព្យាបាទប្បដោសំ បហាយាទិ ។

(៣៧៦) អព្យាបន្នចិត្តោទិ តត្ថ កតមំ ចិត្តំ ។
 យំ ចិត្តំ មរោ មាទសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា មហេវិញ្ញា-
 ណាទា ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ឥទំ ចិត្តំ អព្យាបន្ន ហោតិ
 តេន វុច្ចតិ អព្យាបន្នចិត្តោទិ ។

(៣៧៧) ត្រង់ពាក្យថា លះបង់ព្យាបាទ នឹងសេចក្តីប្រឡូក
 អធិប្បាយថា ព្យាបាទក៏មាន សេចក្តីប្រឡូកក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំង
 នោះ ព្យាបាទ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីគំនូន ចង់គំនុំ ថ្លង់ថ្លាក់
 អាក់អន់ កម្រើក ញាប់ញ័រ កម្រើកខ្លាំង ទឹង ទឹងខ្លាំង ទឹងខ្លាំង
 ក្រៃពេកនៃចិត្ត ចង្អៀតចិត្ត ប្រឡូកក្នុងចិត្ត គ្រោធ អាការៈគ្រោធ ភាព
 គ្រោធ ទឹង អាការៈទឹង ភាពទឹង ចង្អៀតចិត្ត អាការៈចង្អៀតចិត្ត
 ភាពចង្អៀតចិត្ត ស្រពនៃចិត្ត អាក់អន់ចិត្ត ភាពនៃចិត្តភាព សេចក្តី
 ទឹង ភាពនៃចិត្តមិនត្រេកអរ ណា នេះហៅថា ព្យាបាទ ។ បណ្តា
 ធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រឡូក តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីព្យាបាទ គឺ
 សេចក្តីប្រឡូក សេចក្តីប្រឡូក គឺសេចក្តីព្យាបាទ ។ ព្យាបាទនេះ
 ផង សេចក្តីប្រឡូកនេះផង ជាធម៌ស្ងប់ម្យ៉ាង លេត់ ខ្ចាត់ចេញ
 វិនាស សាបសូន្យ ខូចខាត ហើយហោប រឹង ស្ងួត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា លះព្យាបាទ នឹងសេចក្តីប្រឡូក ។

(៣៧៨) ត្រង់ពាក្យថា មានចិត្តមិនព្យាបាទ សេចក្តីថា
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍
 សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណាទា ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ
 ណា នេះហៅថា ចិត្ត ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិមិនគំនូន ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបគោលថា មានចិត្តមិនព្យាបាទ ។

[៣៩៧] វិហារតីតិ នវិយតិ ។ បេ ។ វិហារតិ

តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

[៣៩៨] ព្យាបាទឃ្លុះនាសា ចិត្តំ បរិសោធនីតិ

អត្ថិ ព្យាបាទា អត្ថិ បនោសា ។ តត្ថ តតមោ
ព្យាបាទោ ។ យោ ចិត្តស្ស អាយាតោ បដិឃ្ចតោ
បដិឃ្ចំ បដិវិភាទោ តោចោ បតោចោ សម្មតោ-
ចោ នោសា បនោសា សម្មនោសោ ចិត្តស្ស
ព្យាបត្ថិ មនោបនោសា តោចោ តុជ្ឈនា តុជ្ឈតត្ថំ
នោសា ទូសនា ទូសតត្ថំ ព្យាបត្ថិ ព្យាបជ្ឈនា
ព្យាបជ្ឈតត្ថំ វិភាទោ បដិវិភាទោ ចល្លាត្ថំ អស្សា-
ចោ អនត្តមននា ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ ព្យាបាទោ ។
តត្ថ តតមោ បនោសា ។ យោ ព្យាបាទោ សោ
បនោសោ យោ បនោសោ សោ ព្យាបាទោ ។ តត្ថ
តតមំ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។
តជ្ឈា បនោវិញ្ញាណធាតុ ននំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ ននំ
ចិត្តំ នំបញ្ញា ព្យាបាទឃ្លុះនាសា សោធនីតិ វិសោធនីតិ
បរិសោធនីតិ បោធនីតិ វិបោធនីតិ បរិមោធនីតិ តេន
វុច្ចតិ ព្យាបាទឃ្លុះនាសា ចិត្តំ បរិសោធនីតិ ។

[៣៩៩] គ្រង់តាត្យថា សម្រេចវិយាបថ គឺ សម្រេច ។ បេ ។

នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចវិយាបថ ។

[៣៩៩] គ្រង់តាត្យថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាត ចាកព្យាបាទនិងសេចក្តី

ប្រឡូក្ត អធិប្បាយថា ព្យាបាទក៏មាន សេចក្តីប្រឡូក្តក៏មាន ។
បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ព្យាបាទ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីកុំគួរ ជ្រក់ទុំ
ថ្នាំដូចកំ អាក់អន់ កម្រើក ញាប់ញ័រ កម្រើកខ្លាំង ទឹង ទ្វីងខ្លាំង
ទឹងខ្លាំងក្រៃពេកនៃចិត្ត ចង្អៀតចិត្ត ប្រឡូក្តក្នុងចិត្ត ក្រោធ អាការ
ក្រោធ ភាពក្រោធ ទឹង អាការទឹង ភាពទឹង ចង្អៀតចិត្ត អាការ
ចង្អៀតចិត្ត ភាពចង្អៀតចិត្ត ស្រពន់ចិត្ត អាក់អន់ចិត្ត ភាពនៃចិត្តភាព
សេចក្តីទឹង ភាពនៃចិត្តមិនក្រេតកអ្វី ណា នេះហៅថា ព្យាបាទ ។
បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រឡូក្ត តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីព្យាបាទ
គឺសេចក្តីប្រឡូក្ត សេចក្តីប្រឡូក្ត គឺសេចក្តីព្យាបាទ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។
មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។
ភិក្ខុញ្ញាំងចិត្តនេះឲ្យស្អាត ឲ្យច្រើន ឲ្យផ្លូវផង ឲ្យរួច ឲ្យរួចស្រឡះ
ឲ្យចូលចេញ ចាកព្យាបាទនិងសេចក្តីប្រឡូក្ត ព្រោះហេតុនោះ ទើប
ពោលថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាត ចាកព្យាបាទនិងសេចក្តីប្រឡូក្ត ។

(៣៧៩) ដឹងមិទ្ធិ បហាយាតិ អត្ថំ ដំណំ អត្ថំ
 មិទ្ធិ ។ តត្ថ កតតមំ ដំណំ ។ យា ចិត្តស្ស អ-
 កល្យាណា អកម្មត្តាណា ធិលីយនា សលីយនា លីយនា
 លីយនា លីយនត្ថំ ដំណំ ដីយនា ដីយនត្ថំ ចិត្ត-
 ស្ស ឥទំ វុច្ចតិ ដំណំ ។ តត្ថ កតតមំ មិទ្ធិ ។ យា
 កាយស្ស អកល្យាណា អកម្មត្តាណា ធិនាហោ ប-
 រិយានាហោ អន្តោសម្ភោរោ មិទ្ធិ សោឃ្មំ
 បចណាយីកា សោឃ្មំ សុបបា សុបបត្ថំ ឥទំ វុច្ចតិ
 មិទ្ធិ ។ ឥតិ ឥទញ្ច ដំណំ ឥទញ្ច មិទ្ធិ សន្តា
 ហោន្តិ សមិតា វុបសន្តា អត្តត្ថនា អត្តត្ថនា
 អប្បតា ព្យប្បតា សោសិតា វិសោសិតា ព្យន្តិក-
 តា តេជ វុច្ចតិ ដឹងមិទ្ធិ បហាយាតិ ។

(៣៨០) វិភត្តដឹងមិទ្ធិនាតិ តស្ស ដឹងមិទ្ធិស្ស
 ចត្តត្ថា វុច្ចតា មុត្តតា បហីនត្ថា បដិដិស្សន្តត្ថា
 បហីនប្បដិដិស្សន្តត្ថា តេជ វុច្ចតិ វិភត្តដឹងមិទ្ធិនាតិ ។
 វិហារតីតិ ។ បេ ។ តេជ វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

(៣៧៩) ត្រង់ពាក្យថា លះចង់ថ្វីនេះនិងមិទ្ធិៈ សេចក្តីថា ថ្វីនេះ
 ក៏មាន មិទ្ធិៈក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ថ្វីនេះ តើដូចម្តេច ។
 ភាគនៃចិត្តមិនស្រួល ភាគនៃចិត្តមិនគួរដល់ការនាកម្ម អាការក្រាញ
 អាការកៀចក្រាញ ការរួញរា អាការរួញរា ភាគនៃចិត្តរួញរា ការ
 រួញថយ អាការរួញថយ ភាគនៃចិត្តរួញថយ ណា នេះហៅថា
 ថ្វីនេះ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ មិទ្ធិៈ តើដូចម្តេច ។ ភាគនៃកាយ
 មិនស្រួល ភាគនៃកាយមិនគួរដល់ការនាកម្ម សេចក្តីឥឡូវ ការដាក់
 ដាក់ ការលក់ស្បូនខាងក្នុង ការជ្រប់ចុះ ការលក់ ការស្រពោនចុះ
 ការលក់សិប អាការលក់ ភាគនៃការលក់ ណា នេះហៅថា មិទ្ធិៈ ។
 ថ្វីនេះនេះផង មិទ្ធិៈនេះផង ជាធម្មជាតិស្ងប់រម្ងាប់ រលក់ ខ្ចាត់ចេញ
 វិនាស សាចស្លូត ខូចខាត ហ៊ានហោច រីង ស្ងួត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ
 ព្រោះហេតុនោះ រើបរពាលថា លះចង់ថ្វីនេះនិងមិទ្ធិៈ ។

(៣៨០) ពាក្យថា ជាអ្នកប្រាសចាកថ្វីនេះនិងមិទ្ធិៈ ដូច្នេះ ព្រោះភាគ
 នៃថ្វីនេះនិងមិទ្ធិៈនោះ លោកលះចង់ ខ្ចាត់ចេញ រួចស្រឡះ បខ្សក់បង់
 រលាស់ចេញ បខ្សក់បង់ ទាំងរលាស់ចេញអស់ហើយ ព្រោះហេតុនោះ
 រើបរពាលថា ជាអ្នកប្រាសចាកថ្វីនេះនិងមិទ្ធិៈ ។ ពាក្យថា សម្រេចឥរិយា
 បថ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ រើបរពាលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

[៣៧០] អាណេកសញ្ញតិ ឥត្ថ កតតមា
 សញ្ញា ។ យា សញ្ញា សញ្ញាធា សញ្ញាធិតត្ថំ អយំ
 វុច្ចតិ សញ្ញា អយំ សញ្ញា អាណេកា ហោវិ
 វិជា បរិសុទ្ធា បរិយោធាតា តេន វុច្ចតិ អា-
 ណេកសញ្ញតិ ។

[៣៧១] សតោ សម្មាសម្ពុទ្ធានាតិ ឥត្ថ កតតមា
 សតិ ។ យា សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ
 អយំ វុច្ចតិ សតិ ។ ឥត្ថ កតតមិ សម្មាសញ្ញា ។
 យា បញ្ញា បដាធានា ។ បេ ។ អនោហោ ធម្មវិ-
 ចយោ សម្មាធិដ្ឋំ ឥទ្ធិ វុច្ចតិ សម្មាសញ្ញា ។ ឥត្ថ
 ឥមាយ ច សតិយា ឥមិទា ច សម្មាសញ្ញា ឧ-
 បេតា ហោតិ ។ បេ ។ សមម្ពាតតា តេន វុច្ចតិ
 សតោ សម្មាសម្ពុទ្ធានាតិ ។

[៣៧២] ដឹងមិទ្ធា ចិត្តំ បរិសោធនតិទិ ឥត្ថ
 ដំនំ ឥត្ថ ចិត្តំ ។ ឥត្ថ កតតមិ ដំនំ ។ យា ចិត្តស្ស
 អគកល្យតា ។ បេ ។ ដំនំតត្ថំ ចិត្តស្ស ឥទ្ធិ វុច្ចតិ
 ដំនំ ។ ឥត្ថ កតតមិ ចិត្តំ ។ យា កាយស្ស
 អគកល្យតា ។ បេ ។ សុបិតតត្ថំ ឥទ្ធិ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។

[៣៧៣] ត្រង់ពាក្យថា មានសេចក្តីសំគាល់ជាពន្លឺ សេចក្តី
 ថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ សេចក្តីសំគាល់ តើដូចម្តេច ។ សញ្ញា
 ភាសាសំគាល់ ភាពនៃភាសាសំគាល់ ណា នេះហៅថា សេចក្តីសំគាល់
 សញ្ញានេះ ជាពន្លឺ ដែលបើកហើយ បរិសុទ្ធ ផ្លូវផង ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបពោលថា មានសេចក្តីសំគាល់ជាពន្លឺ ។

[៣៧៤] ត្រង់ពាក្យថា ជាអ្នកមានសតិឆឹងសម្បជញ្ញៈ សេចក្តី
 ថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សតិ តើដូចម្តេច ។ ការលឺក ការ
 ទឹកយឺញ ។ បេ ។ ការលឺកត្រូវ ណា នេះហៅថា សតិ ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សម្បជញ្ញៈ តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹង
 ច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនឆ្គង ការសង្កេតទូរធម៌ ការយល់ត្រូវ ណា
 នេះហៅថា សម្បជញ្ញៈ ។ ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកប
 ព្រម ដោយសតិទេវផល ដោយសម្បជញ្ញៈនេះផង ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបពោលថា អ្នកមានសតិឆឹងសម្បជញ្ញៈ ។

[៣៧៥] ត្រង់ពាក្យថា ដ៏ប្រមូលចិត្តស្តាត ចាកចំនុះនិងមិទ្ធា សេចក្តី
 ថា ចំនុះគឺមាន មិទ្ធាគឺមាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចំនុះ តើដូចម្តេច ។
 ភាពនៃចិត្តមិនស្រួល ។ បេ ។ ភាពនៃចិត្តញ្ញាថយ ណា នេះហៅថា
 ចំនុះ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ មិទ្ធា តើដូចម្តេច ។ ភាពនៃ
 កាយមិនស្រួល ។ បេ ។ ភាពនៃកាយកំ ណា នេះហៅថា មិទ្ធា ។

តត្ថ កតមំ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ បាទសំ ។ បេ ។
 តត្ថា បដោវិញ្ញាណធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ ឥទំ
 ចិត្តំ ឥមម្ហា ដីនមិទ្ធា សោធនតិ វិសោធនតិ បរិ-
 សោធនតិ មោធនតិ វិមោធនតិ បរិមោធនតិ តេន វុច្ចតិ
 ដីនមិទ្ធា ចិត្តំ បរិសោធនតិ ។

(៣៨២) ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចំ បហាយាតិ អត្ថំ ឧទ្ធច្ចំ
 អត្ថំ កុក្កុច្ចំ ។ តត្ថ កតមំ ឧទ្ធច្ចំ ។ យំ ចិត្តស្ស
 ឧទ្ធច្ចំ អវុបសមោ ចេតសោ វិក្កេចោ កន្តត្ថំ ចិត្តស្ស
 ឥទំ វុច្ចតិ ឧទ្ធច្ចំ ។ តត្ថ កតមំ កុក្កុច្ចំ ។
 អគប្បិយេ កប្បិយសញ្ញតា កប្បិយេ អគប្បិយ-
 សញ្ញតា អវុទ្ធព វុទ្ធសញ្ញតា វុទ្ធព អវុទ្ធសញ្ញតា យំ
 ឯវុបំ កុក្កុច្ចំ កុក្កុច្ចាយនា កុក្កុច្ចាយិតត្ថំ ចេត-
 សោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេចោ ឥទំ វុច្ចតិ កុក្កុ-
 ច្ចំ ។ ឥតិ ឥនត្វា ឧទ្ធច្ចំ ឥនត្វា កុក្កុច្ចំ សុត្វា
 ហោន្តិ សមិតា វុបសន្តា អត្ថន្តតា អត្ថន្តតា អប្បីតា
 ព្យប្បីតា សោសិតា វិសោសិតា ព្យន្តិកតា តេន
 វុច្ចតិ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចំ បហាយាតិ ។

បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្នាស់
 សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
 នោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ កិច្ចញ្ញាណចិត្តនេះឲ្យស្អាត ឲ្យបរិសុទ្ធ
 ឲ្យផ្លូវផង ឲ្យរួច ឲ្យរួចស្រឡះ ឲ្យចូកចេញ ចាកចំនះនិងមិទ្ធានេះ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាត ចាកចំនះនិងមិទ្ធា ។

(៣៨២) គ្រងភាព្យថា លះបង់ឧទ្ធច្ចៈនិងកុក្កុច្ចៈ សេចក្តីថា
 ឧទ្ធច្ចៈក៏មាន កុក្កុច្ចៈក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ឧទ្ធច្ចៈ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីអវិលាតអណ្តូងនៃចិត្ត ការមិនស្ងប់រម្ងាប់ ការឈរមាយនៃចិត្ត ភាព
 នៃចិត្តភ្ញាក់ផ្អើល ណា នេះហៅថា ឧទ្ធច្ចៈ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
 កុក្កុច្ចៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីសំគាល់ថាគួរ ក្នុងវត្ថុដែលមិនគួរ
 សំគាល់ថាមិនគួរ ក្នុងវត្ថុដែលគួរ សំគាល់ថាជាទោស ក្នុងវត្ថុ
 ដែលមិនមានទោស សំគាល់ថាមិនមានទោស ក្នុងវត្ថុដែលជាទោស
 សេចក្តីពើស អាការពើស ភាពនៃចិត្តពើស សេចក្តីក្តៅក្រហាយ
 នៃចិត្ត សេចក្តីសំញាប់នៃចិត្ត ណា នេះហៅថា កុក្កុច្ចៈ ។ ឧទ្ធច្ចៈ
 នេះផង កុក្កុច្ចៈនេះផង ជាធម៌ស្ងប់រម្ងាប់ លេច ខ្ចាត់ចេញ
 វិនាស សាចស្លូន ខូចខាត ហិនហោច រីឯ ស្លូត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា លះបង់ឧទ្ធច្ចៈនិងកុក្កុច្ចៈ ។

[៣៨៥] អនុទូតោតិ តស្ស ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ច ឃ្មុ

ចត្តត្តា វុទ្ធត្តា មុត្តត្តា បហ័នត្តា បដិទិស្សជ្ជត្តា តេន
វុច្ចតិ អនុទូតោតិ ។

[៣៨៦] វិហារតីតិ វិហារតិ ។ បេ ។ វិហារតិ

តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

[៣៨៧] អជ្ឈត្តន្តិ យំ អជ្ឈត្តំ បច្ចត្តំ ។ វុ-

បសន្តចិត្តោតិ តត្ថ កាតមំ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ
ហនសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណាធាតុ វេទិ
វុច្ចតិ ចិត្តំ វេទិ ចិត្តំ អជ្ឈត្តំ សន្តំ ហោតិ សមិកំ
វុបសន្តំ តេន វុច្ចតិ អជ្ឈត្តំ វុបសន្តចិត្តោតិ ។

[៣៨៨] ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចា ចិត្តំ បរិសោធនីតិ

អត្ថិ ឧទ្ធច្ចំ អត្ថិ កុក្កុច្ចំ ។ តត្ថ កាតមំ ឧទ្ធច្ចំ ។
យំ ចិត្តស្ស ឧទ្ធច្ចំ អវុបសមោ ចេតសោ វិក្ខេបោ
កន្តត្តំ ចិត្តស្ស វេទិ វុច្ចតិ ឧទ្ធច្ចំ ។ តត្ថ កាតមំ
កុក្កុច្ចំ ។ អកប្បិយេ កប្បិយសញ្ញិតា ។ បេ ។

[៣៨៩] ពាក្យថា ជាអ្នកមិនរាយមាយដូច្នេះ ព្រោះភាពនៃ
ឧទ្ធច្ចៈ និងកុក្កុច្ចៈនោះ លោកលះបង់ ខ្លាច់ចេញ រួចស្រឡះ បន្ទាត់
បង់ លាស់ចោល ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ជាអ្នកមិនរាយមាយ ។

[៣៩០] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចវិយាបថ គឺ សម្រេច ។ បេ ។
ទៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចវិយាបថ ។

[៣៩១] ត្រង់ពាក្យថា ខាងក្នុងសន្តាន បានដល់ធម្មជាតិដែល
ជាក់លាក់ខាងក្នុងសន្តាន ។ ពាក្យថា មានចិត្តស្ងប់រៀបរាប់ សេចក្តីថា
បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការមូល
សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
នោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិស្ងប់ រៀបរាប់
រលត់ ខាងក្នុងសន្តាន ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានចិត្ត
ស្ងប់រៀបរាប់ខាងក្នុងសន្តាន ។

[៣៩២] ត្រង់ពាក្យថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកឧទ្ធច្ចៈនិងកុក្កុច្ចៈ សេច-
ក្តីថា ឧទ្ធច្ចៈក៏មាន កុក្កុច្ចៈក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ឧទ្ធច្ចៈ តើដូច
ម្តេច ។ សេចក្តីអវិជ្ជាភវន្តនៃចិត្ត ការមិនស្ងប់រៀបរាប់ ការរាយមាយនៃ
ចិត្ត ភាពនៃចិត្តត្រូវកម្តើង ណា នេះហៅថា ឧទ្ធច្ចៈ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
កុក្កុច្ចៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីសំគាល់ថា គួរ គង់តែដែលមិនគួរ ។ បេ ។

មនោវិលេខោ ឥទំ វុច្ចតិ ឡត្តុច្ចំ ។ ឡត្តុ ឡត្តុវិ
 ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ ឡត្តុ
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ ឥទំ ចិត្តំ
 ឥមត្តា ឧទ្ធចក្កក្កា គោធនតិ វិសោធនតិ បរិ-
 សោធនតិ មោធនតិ វិមោធនតិ បរិវិមោធនតិ តេន
 វុច្ចតិ ឧទ្ធចក្កក្កា ចិត្តំ បរិសោធនតិ ។

(៣៨៩) វិចិត្តិច្ឆំ បហាយាតិ តត្ថ កតតមា
 វិចិត្តិច្ឆា ។ យា កត្តា កត្តាយនា កត្តាយិតត្តិ
 វិមតិ វិចិត្តិច្ឆា ទ្វេធិកំ ទ្វេធាបថោ សំសយោ
 អនំកិសត្តាហោ អាសប្បនា បរិសប្បនា អធិវិយោ-
 តាហនា ឥម្ពិតត្តំ ចិត្តស្ស មនោវិលេខោ អយំ
 វុច្ចតិ វិចិត្តិច្ឆា ។ អយំ វិចិត្តិច្ឆា សត្តា ហោតិ ស-
 មិតា វុបសត្តា អត្តត្ថតា អត្តត្ថតា អប្បតា ព្យ-
 ប្បតា សោសិតា វិសោសិតា ព្យត្តិតតា តេន វុច្ចតិ
 វិចិត្តិច្ឆំ បហាយាតិ ។

(៣៩០) តិណ្ហវិចិត្តិច្ឆាតិ ឥមំ វិចិត្តិច្ឆំ តិណ្ហា
 ហោតិ ឧត្តិណ្ហា ធិត្តិណ្ហា ចារកតោ ចារមនុប្ប-
 តោ តេន វុច្ចតិ តិណ្ហវិចិត្តិច្ឆាតិ ។

សេចក្តីសំញាតិចិត្ត ណា នេះហៅថា កក្កច្ចៈ ។ បណ្តាធម៌
 ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា
 ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះ
 ហៅថា ចិត្ត ។ កក្កញ្ញាតិចិត្តនេះ ឲ្យស្អាត ឲ្យបរិសុទ្ធ ឲ្យដូរផ្លាស់ ឲ្យ
 រួច ឲ្យរួចស្រឡះ ឲ្យរួចរាល់ ចាកទុក្ខចូលនឹងកក្កច្ចៈនេះ ព្រោះហេតុ
 នោះ ទើបហៅថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកទុក្ខចូលនឹងកក្កច្ចៈ ។

(៣៩១) ត្រង់ពាក្យថា លះបង់វិចិត្តិច្ឆា សេចក្តីថា បណ្តា
 ធម៌ទាំងនោះ វិចិត្តិច្ឆា តើដូចម្តេច ។ ការឡើងឆ្ងល់ ការ
 ឡើងឆ្ងល់ ការឡើងឆ្ងល់ ការប្រាសចាកគំនិត ការសន្សំសន្ស័យ
 ការកន្លែងចិត្ត ការកែប្រែវិញ្ញាណ ការសន្ស័យ ការកាន់យកចំណែកច្រើន
 យ៉ាង ការអង្គុកអង្គើ ការអស់វិសេស ការមិនកាន់យកជាកំណត់ ការ
 ខែចិត្តរឹងក្អី ការសមរស្មនៃចិត្ត ណា នេះហៅថា វិចិត្តិច្ឆា ។
 វិចិត្តិច្ឆានេះ ជាធម្មជាតិស្ងប់ ទ្រប់ លេច ខ្ចាត់ចេញ វិនាស
 សាបសូន្យ ខូចខាត ហិនហោច រឹង ស្ងួត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបហៅថា លះបង់វិចិត្តិច្ឆា ។

(៣៩២) ត្រង់ពាក្យថា ជាអ្នកទ្វងផុតចាកវិចិត្តិច្ឆា គឺ ភិក្ខុជា
 អ្នកទ្វង ទ្វងឡើង ទ្វងកាត់ ខ្លាចវិចិត្តិច្ឆានេះ ហើយទៅកាន់ត្រើយ
 ដល់ត្រើយ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា ជាអ្នកទ្វងផុតចាកវិចិត្តិច្ឆា ។

[៣៩១] វិហារតីតិ ឥរិយតិ ។ បេ ។ វិហារតិ

តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

[៣៩២] អគថង្គដី កុសលេសុ ធម្មសូតិ

ឥមាយ វិចិត្តិច្ឆាយ កុសលេសុ ធម្មសុ ន កង្ខតិ

ន វិចិត្តិច្ឆតិ អគថង្គដី ហោតិ និក្ខេបង្គដោ វិក-

តកថង្គដោ តេន វុច្ចតិ អគថង្គដី កុសលេសុ

ធម្មសូតិ ។

[៣៩៣] វិចិត្តិច្ឆាយ ចិត្តំ បរិសោធនីតិ

តត្ថ កតមា វិចិត្តិច្ឆា ។ យា កង្ខា កង្ខាយនា

កង្ខាយិតត្តំ ។ បេ ។ ចិត្តិតត្តំ ចិត្តស្ស មនោវិលេចា

អយំ វុច្ចតិ វិចិត្តិច្ឆា ។ តត្ថ កតមំ ចិត្តំ ។ យំ

ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា បរិវាណាធាតុ

ឥនំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ ឥនំ ចិត្តំ ឥមាយ វិចិត្តិច្ឆាយ

សោធនី វិសោធនី បរិសោធនី មោធនី វិមោ-

ធនី បរិមោធនី តេន វុច្ចតិ វិចិត្តិច្ឆាយ ចិត្តំ

បរិសោធនីតិ ។

[៣៩១] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចឥរិយាបថ គឺ សម្រេច ។ បេ ។

នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

[៣៩២] ត្រង់ពាក្យថា អ្នកមិនមានសេចក្តីឆ្លើយឆ្លង ក្នុងពួក

ធម៌ជាកុសល គឺ ភិក្ខុ មិនឆ្លើយឆ្លង មិនសន្ទិះ ក្នុងពួកធម៌ជាកុសល

ដោយវិចិត្តិច្ឆានេះ គឺជាអ្នកមិនសង្ស័យ ឥតមានសេចក្តីឆ្លើយឆ្លង ប្រាស

ចាកសេចក្តីសង្ស័យ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា អ្នកមិនមានសេចក្តី

ឆ្លើយឆ្លង ក្នុងពួកធម៌ជាកុសល ។

[៣៩៣] ត្រង់ពាក្យថា ជម្រះចិត្តឱ្យស្អាត ចាកវិចិត្តិច្ឆា ។ សេចក្តី

ថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិចិត្តិច្ឆា តើដូចម្តេច ។ ការឆ្លើយឆ្លង ការ

ឆ្លើយឆ្លង ភាពខែសេចក្តីឆ្លើយឆ្លង ។ បេ ។ ភាពខែចិត្តឆ្លើយឆ្លង

ការសេមសោមខែចិត្ត ណា នេះហៅថា វិចិត្តិច្ឆា ។ បណ្តាធម៌

ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា

។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះ

ហៅថា ចិត្ត ។ ភិក្ខុញ្ញាំងចិត្តនេះ ឱ្យស្អាត ឱ្យបរិសុទ្ធ ឱ្យជ្រួជ្រង

ឱ្យរួច ឱ្យរួចស្រឡះ ឱ្យច្រើនបញ្ច ចាកវិចិត្តិច្ឆានេះ ព្រោះហេតុនោះ

ទើបពោលថា ជម្រះចិត្តឱ្យស្អាតចាកវិចិត្តិច្ឆា ។

[៣៩៤] ឥមេ បញ្ច ធីវរណោ បហាយាតិ
 ឥមេ បញ្ច ធីវរណោ សន្តា ហោន្តិ សមិតា វុប-
 សន្តា អត្តន្តតា អត្តន្តតា អប្បតា ព្យប្បតា សោ-
 សិតា វិសោសិតា ព្យន្តិតតា តេន វុច្ចតិ ឥមេ
 បញ្ច ធីវរណោ បហាយាតិ ។

[៣៩៥] ចេតសោ ឧបក្កិលេសេតិ ឥមេ
 បញ្ច ធីវរណោ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ ។

[៣៩៦] បញ្ញាយ ទុក្ខលីករណោតិ ឥមេហិ
 បញ្ចហិ ធីវរណោហិ អនុប្បដ្ឋា ចេវ បញ្ញា ន ទ-
 ប្បដ្ឋតិ ឧប្បដ្ឋា ច បញ្ញា ធីវុដ្ឋតិ តេន វុច្ចតិ
 បញ្ញាយ ទុក្ខលីករណោតិ ។

[៣៩៧] វិវិច្ឆេវ កាមេហិ វិវិច្ឆ អកុសលេហិ
 ធម្មេហិតិ តត្ថ កតមេ កាមា ។ ធម្មោ កាមោ
 រោតោ កាមោ ធម្មរោតោ កាមោ សង្កប្បោ
 កាមោ រោតោ កាមោ សង្កប្បរោតោ កាមោ ឥមេ
 វុច្ចន្តិ កាមា ។ តត្ថ កតមេ អកុសលា
 ធម្មា ។ កាមច្ឆន្តោ ព្យាបាទោ មីនមិទ្ធិ ទុទ្ធច-
 កុក្កុទ្ធិ វិចិត្តិតា ឥមេ វុច្ចន្តិ អកុសលា ធម្មា ។

[៣៩៨] ត្រង់ពាក្យថា លះចង់និវរណៈទាំង៥ នេះ សេចក្តីថា
 និវរណៈទាំង៥ នេះ ជាធម៌ស្ងប់ម្ខាង លេក់ ខ្ចាត់ចេញ វិនាស
 សាបសូន្យ ខូចខាត ហ៊ានហោច រីឯ ស្អាត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបគោរពថា លះចង់និវរណៈទាំង៥ នេះ ។

[៣៩៩] ត្រង់ពាក្យថា ជាគ្រឿងសៅហ្មងនៃចិត្ត គឺ និវរណៈ
 ទាំង៥ នេះ ជាគ្រឿងសៅហ្មងនៃចិត្ត ។

[៤០០] ត្រង់ពាក្យថា ជាគ្រឿងធ្វើបញ្ញាឲ្យមានកម្លាំងថយ
 គឺ បញ្ញាដែលមិនខាន់កើត ក៏មិនកើតឡើងផង បញ្ញាដែលកើតឡើង
 ហើយ ក៏លេក់ទៅវិញផង ព្រោះនិវរណៈទាំង៥ នេះ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបគោរពថា ជាគ្រឿងធ្វើបញ្ញាឲ្យមានកម្លាំងថយ ។

[៤០១] ត្រង់ពាក្យថា ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ស្ងាត់ចាកអកុ-
 សលធម៌ទាំងឡាយ សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ កាមទាំងឡាយ តើ
 ដូចម្តេច ។ ឆន្ទៈ ឈ្លោះថាកាម រាគៈ ឈ្លោះថាកាម ឆន្ទរាគៈ ឈ្លោះថា
 កាម ការត្រិះរិះ ឈ្លោះថាកាម រាគៈ ឈ្លោះថាកាម ការត្រិះរិះនិងរាគៈ
 ឈ្លោះថាកាម គឺលេសទាំងនេះ ហៅថា កាម ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
 ពួកធម៌អកុសល តើដូចម្តេច ។ កាមច្ឆន្ទៈ ព្យាបាទៈ មីនមិទ្ធិៈ
 ទុទ្ធចកុក្កុទ្ធិៈ វិចិត្តិតា ពួកគឺលេសទាំងនេះ ហៅថា អកុសលធម៌ ។

ឥតិ ឥមេហិ ច កាមេហិ ឥមេហិ ច អគុស-
លេហិ ធម្មេហិ វិវិត្តោ ហោតិ តេន វុច្ចតិ វិវិច្ឆេ
កាមេហិ វិវិច្ឆ អគុសលេហិ ធម្មេហិតិ ។

[៣៩៨] សវិតក្កិ សវិចារន្និ អត្ថិ វិតត្តោ
អត្ថិ វិចារេ ។ តត្ថ កាតមោ វិតត្តោ ។ យោ
តត្តោ វិតត្តោ សង្កប្បោ អប្បដា ព្យប្បដា ចេ-
តសោ អភិធិរេបដា សម្មាសង្កប្បោ អយំ វុច្ចតិ
វិតត្តោ ។ តត្ថ កាតមោ វិចារេ ។ យោ ចារេ
វិចារេ អនុវិចារេ ឧបវិចារេ ចិត្តស្ស អនុសទ្ធ-
នតា អនុបេក្ខន្ធតា អយំ វុច្ចតិ វិចារេ ។ ឥតិ
ឥមិទា ច វិតត្តេន ឥមិទា ច វិចារេន ឧបេតោ
ហោតិ ។ បេ ។ សមដ្ឋាកតោ តេន វុច្ចតិ សវិតក្កិ
សវិចារន្និ ។

[៣៩៩] វិវេកជន្និ វិតត្តោ វិចារេ បីតិ សុខំ
ចិត្តស្ស ឯកត្ថតា តេ ឥមម្ហិ វិវេកេ ជាតា ហោន្តិ
សញ្ញតា ធិព្វតា អភិធិព្វតា មាតុក្ខតា តេន វុច្ចតិ
វិវេកជន្និ ។

ភិក្ខុជាអ្នកស្ងាត់ ចាកតាមទាំងនេះផង ចាកអកុសលធម៌ទាំងនេះផង
ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ស្ងាត់
ចាកអកុសលធម៌ទាំងឡាយ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[៣៩៨] ត្រង់ពាក្យថា ប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈ
មានសេចក្តីថា វិតក្កៈគឺមាន វិចារៈគឺមាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
វិតក្កៈ តើដូចម្តេច ។ ការត្រិះរិះ ការវិនិច្ឆ័យ តម្រិះ រំពឹង ជញ្ជឹង
ការលើកឡើងខ្លះចិត្ត សម្មាសង្កប្បៈ ណា នេះហៅថា វិតក្កៈ ។
បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិចារៈ តើដូចម្តេច ។ ការត្រួតត្រា ពិចារណា
ពិចារណាឃើញ ពិនិត្យមើល សម្រឹងឃើញខៃចិត្ត សង្កតាយឃើញ
ឃើញខៃចិត្ត ណា នេះហៅថា វិចារៈ ។ ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង
។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយវិតក្កៈនេះផង ដោយវិចារៈនេះផង ព្រោះ
ហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈ
ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[៣៩៩] ត្រង់ពាក្យថា កើតក្នុងវិវេក គឺ វិតក្កៈ វិចារៈ បីតិ
សុខ ឯកត្ថតា ខៃចិត្ត ធម៌ទាំងនោះ កើត ដុះដាល លូតលាស់
ចម្រើន កើតប្រាកដ ក្នុងវិវេកនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា
កើតក្នុងវិវេក ។

[២០០] បីតិសុខន្តិ អត្ថិ បីតិ អត្ថិ សុខំ ។

តត្ថ តត្ថមា បីតិ ។ យា បីតិ ចាមោជ្ឈំ អាហោ-
ននា បមោននា ហាសោ បហាសោ វិត្តិ ធុនក្សំ
អត្ថមននា ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ បីតិ ។ តត្ថ តត្ថមំ
សុខំ ។ យំ ចេតសិកំ សាតំ ចេតសិកំ សុខំ
ចេតាសម្មស្សជំ សាតំ សុខំ វេទយិតំ ចេតាសម្ម-
ស្សជា សាតា សុខា វេទនា វេទំ វុច្ចតិ សុខំ ។
វេទំ សុខំ វេទាយ បីតិយា សហគតំ ហោតិ ស-
ហជាតំ សំសជ្ជំ សម្បយុត្តំ តេន វុច្ចតិ បីតិសុខន្តិ ។

[២០១] បឋមន្តិ កណ្ណានុប្បត្តតោ បឋមំ វេទំ
បឋមំ សមាបជ្ជតីតិ បឋមំ ។

[២០២] ឈានន្តិ វិតក្កោ វិចារោ បីតិ សុខំ
ចិត្តស្ស ឯកគ្គតា ។

[២០៣] ឧបសម្បជ្ជាតិ យោ បឋមស្ស ឈា-
នស្ស លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្បត្តិ ធុសនា
សច្ចិកិរិយា ឧបសម្បនា ។

[២០០] ត្រង់ពាក្យថា បីតិ និវស្ស សេចក្តីថា បីតិក៏មាន
សុខក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បីតិ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
វៃឆ្លចិត្ត រីករាយ សច្ច្យាយ ស្រស់ស្រាយ ញញឹម ស្រស់បស់
ត្រេកអរ អណ្តែតអណ្តូង ភាពវៃចិត្តត្រេកអរ ណា នេះហៅថា
បីតិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សុខ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលភាវណ្ណ
ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតាសម្មស្ស សុខវេទនាជាទី
ត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតាសម្មស្ស ណា នេះហៅថា សុខ ។
សេចក្តីសុខនេះ ជាធម្មជាតិប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ កើតជាមួយ ច្រឡំ
ប្រកប ដោយបីតិនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា បីតិនិវស្ស ។

[២០១] ត្រង់ពាក្យថា បឋម គឺ ទីមួយ ដោយលំដាប់នៃកិរិយា
រាប់ ចុក្កលវេមន៍ចូលកាន់ឈានទីមួយនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅ
ថា បឋម ។

[២០២] ត្រង់ពាក្យថា ឈាន គឺ វិតក្កៈ វិចារៈ បីតិ សុខ
ឯកគ្គតា នៃចិត្ត ។

[២០៣] ត្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបោទ ការបោទចំពោះ
ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ ការធ្វើឱ្យដាក់ចូល ការបំពេញ
នូវបឋមជ្ឈាន ។

[២០៤] វិហារត័តិ វិហារត័តិ ។ បេ ។ វិហារត័តិ

តេជ វុទ្ធិតិ វិហារត័តិ ។

[២០៥] វិគត្តវិចារាជំ វុបសមាតិ អត្ថិ វិគត្តោ

អត្ថិ វិចារា ។ តត្ថ តត្ថមោ វិគត្តោ ។ យោ

តត្តោ វិគត្តោ ។ បេ ។ សម្មាសង្កប្បា អយំ វុទ្ធិតិ

វិគត្តោ ។ តត្ថ តត្ថមោ វិចារា ។ យោ ចារា

វិចារា អនុវិចារា ឧបវិចារា ចិត្តស្ស អនុសន្ទ-

នតា អនុបេត្តនតា អយំ វុទ្ធិតិ វិចារា ។ វត្ថ

អយេត្វ វិគត្តោ អយេត្វ វិចារា សន្តា ហោត្តិ

សមិតា វុបសន្តា អត្ថន្តតា អត្ថន្តតា អប្បីតា

ព្យប្បីតា សោសិតា វិសោសិតា ព្យន្តិតតា តេជ

វុទ្ធិតិ វិគត្តវិចារាជំ វុបសមាតិ ។

[២០៦] អជ្ឈត្តន្តិ យំ អជ្ឈត្តំ បច្ចត្តំ ។ ស-

ម្បសាទនន្តិ យា សន្ធា សន្ធិហនា ឌុកឡនា អ-

ភិប្បសាដោ ។

[២០៧] ចេតសោ ឯកោធិការវុទ្ធិ យា ចិត្ត-

ស្ស វិចិត្តិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ ។

[២០៨] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចវិធាបថ គឺ សម្រេច ។ បេ ។

នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចវិធាបថ ។

[២០៩] ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះម្យ៉ាង ឲ្យវិតក្កៈនិងវិចារៈ សេចក្តីថា

វិតក្កៈក៏មាន វិចារៈក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិតក្កៈ តើដូចម្តេច ។

ការត្រិះរិះ ការរិះគិត ។ បេ ។ សម្មាសង្កប្បៈ ណា នេះហៅថា

វិតក្កៈ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិចារៈ តើដូចម្តេច ។ ការត្រួតត្រា

ពិចារណា ពិចារណាឡើយ ពិនិត្យមើល សម្រើងឡើយនៃចិត្ត សង្កេត

ឃើញឡើយនៃចិត្ត ណា នេះហៅថា វិចារៈ ។ វិតក្កៈនេះផង វិចារៈ

នេះផង ជាធម៌ស្ងប់ម្យ៉ាង លេច ខ្ចាត់ចេញ វិនាស សាបសូន្យ ខូច-

ខាត ហ៊ានហោច រីឯ ស្លូត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើប

ពោលថា ព្រោះម្យ៉ាង ឲ្យវិតក្កៈនិងវិចារៈ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២១០] ត្រង់ពាក្យថា ខាងក្នុងសន្តាន គឺ ជាក់ច្បាស់ខាងក្នុង

សន្តាន ។ ពាក្យថា ជ្រះថ្លាស៊ីប គឺ សន្ធា អាការដ្យី អាការចុះ

ចិត្តស៊ីប សេចក្តីជ្រះថ្លាត្រៃលង ។

[២១១] ត្រង់ពាក្យថា មានសភាពជាចិត្តខ្ពស់ឯក បានដល់

ការបើកនៅនៃចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ ។

[២០៨] អវិភត្តិ អវិចារន្តិ អត្ថិ វិភត្តោ អត្ថិ
 វិចារេ ។ តត្ថ តត្ថមោ វិភត្តោ ។ យោ តត្តោ
 វិភត្តោ ។ បេ ។ សម្មាសង្កប្បោ អយំ វុច្ចតិ វិភត្តោ ។
 តត្ថ តត្ថមោ វិចារេ ។ យោ ចារេ វិចារេ
 អនុវិចារេ ឧបវិចារេ ចិត្តស្ស អនុសន្ធនតា អនុ-
 បេក្ខនតា អយំ វុច្ចតិ វិចារេ ។ ឥតិ អយញ្ច
 វិភត្តោ អយញ្ច វិចារេ សន្តា ហោន្តិ សមិតា
 វុបសន្តា អត្ថន្តតា អត្ថន្តតា អប្បតា ព្យប្បតា
 សោសិតា វិសោសិតា ព្យន្តិតតា តេន វុច្ចតិ អ-
 វិភត្តិ អវិចារន្តិ ។

[២០៩] សមាធិជន្តិ សម្មសាធា ប័តិ សុខំ
 ចិត្តស្ស ឯកក្កតា តេ ឥមម្ហិ សមាធិម្ហិ ជាតា
 ហោន្តិ សញ្ញតា ជំពូត្តា អភិជំពូត្តា ចាតុក្កតា
 តេន វុច្ចតិ សមាធិជន្តិ ។

[២១០] ប័តិសុខន្តិ អត្ថិ ប័តិ អត្ថិ សុខំ ។
 តត្ថ តត្ថមោ ប័តិ ។ យោ ប័តិ ចាមោជ្ជិ
 ។ បេ ។ អត្ថមនតា ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ ប័តិ ។

[២០៨] ត្រង់ពាក្យថា មិនមានវិភត្តៈ មិនមានវិចារៈ សេចក្តីថា
 វិភត្តៈក៏មាន វិចារៈក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិភត្តៈ តើដូចម្តេច ។
 ការត្រិះរិះ ការរិះគិត ។ បេ ។ សម្មាសង្កប្បៈ ណា នេះហៅថា
 វិភត្តៈ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិចារៈ តើដូចម្តេច ។ ការត្រួតត្រា
 ពិចារណា ពិចារណាឃើញ ពិនិត្យមើល សម្រឹងឃើញនៃចិត្ត
 សង្កេតឃើញឃើញនៃចិត្ត ណា នេះហៅថា វិចារៈ ។ វិភត្តៈនេះផង
 វិចារៈនេះផង ជាធម៌ស្ងប់រម្ងាប់ លេច ខ្លាចចេញ វិនាស សាបសូន្យ
 ខូចខាត ហ៊ានហោច រឹង ស្លូត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបដោយថា មិនមានវិភត្តៈ មិនមានវិចារៈ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២០៩] ត្រង់ពាក្យថា កើតក្នុងសមាធិ គឺ សេចក្តីជ្រះថ្លាស្រស់
 ប័តិ សុខ ឯកក្កតានៃចិត្ត ធម៌ទាំងនោះ កើត ដុះដាល លូត-
 លាស់ ចម្រើន កើតប្រាកដហើយ ក្នុងសមាធិនេះ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបដោយថា កើតក្នុងសមាធិ ។

[២១០] ត្រង់ពាក្យថា ប័តិនៃសុខ សេចក្តីថា ប័តិក៏មាន
 សុខក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ប័តិ តើដូចម្តេច ។ ប័តិ សេចក្តីផ្តុក
 ចិត្ត ការរីករាយ ។ បេ ។ កាពនៃចិត្តត្រួតអរ ណា នេះហៅថា ប័តិ ។

តត្ថ កតមំ សុខំ ។ យំ ចេតសិតំ សាតំ ។ បេ ។
 សុខា វេទនា ឥទំ វុច្ចតិ សុខំ ។ ឥទំ សុខំ វេហាយ
 បីតិយា សហគតំ ហោតិ សហជាតំ សំសដ្ឋំ សម្ម-
 យុត្តិ តេន វុច្ចតិ បីតិសុខន្តិ ។

[២០០] ធុតិយន្តិ កណ្ណាធុបុត្តតា ធុតិយំ
 ឥទំ ធុតិយំ សមាបជ្ឈតីតិ ធុតិយំ ។

[២០១] ឈានន្តិ សម្មសាទោ បីតិ សុខំ
 ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ។

[២០២] ឧបសម្មាជ្ឈតិ យោ ធុតិយស្ស ឈា-
 នស្ស លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្មត្តិ ដុស្សនា
 សច្ចិតិវិយា ឧបសម្មនា ។

[២០៣] វិហរតីតិ វិយាតិ ។ បេ ។ វិហរតិ
 តេន វុច្ចតិ វិហរតីតិ ។

[២០៤] បីតិយា ច វិវាតាតិ តត្ថ កតមា
 បីតិ ។ យា បីតិ ចាមោជ្ឈំ អាមោទនា បមោទ-
 នា ហាសោ ចហាសោ វិត្តំ ធិនក្សំ អត្តមនតា
 ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ បីតិ អយំ បីតិ សត្តា ហោតិ

បណ្ណាធមិទាំងនោះ សុខ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សុខវេទនា នេះហៅថា សុខ ។ សុខនេះ
 ជាធម្មជាតិប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ កើតជាមួយ ច្រឡំ ប្រកប ដោយបីតិ
 នេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា បីតិឯងសុខ ។

[២០៥] ត្រង់ពាក្យថា ទុតិយៈ គឺ គំរប់ពីរ ដោយបីជាប់នៃ
 កិរិយាភវៈ បុគ្គលចូលកាន់ឈានទីពីរនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះ
 ថា ទុតិយៈ ។

[២០៦] ត្រង់ពាក្យថា ឈាន គឺ សេចក្តីជ្រះថ្លាស្រស់ ចិត្ត
 សុខ ឯកក្កតានៃចិត្ត ។

[២០៧] ត្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបាន ការបានចំពោះ
 ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ ការធ្វើឲ្យដាក់ច្បាស់ ការបំពេញ
 នូវទុតិយជ្ជាន ។

[២០៨] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចវិយាបថ គឺ សម្រេច ។ បេ ។
 នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចវិយាបថ ។

[២០៩] ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះឡើយណាយចាកបីតិ សេចក្តីថា បណ្ណា
 ធមិទាំងនោះ បីតិ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ រីករាយ សប្បាយ
 ស្រស់ស្រាយ ស្រស់បស់ ញញឹម ត្រេកអរ អណ្តែតអណ្តូង ភាព
 នៃចិត្តត្រេកអរ ណា នេះហៅថា បីតិ បីតិនេះ ជាធម្មជាតិស្ងប់រម្ងាប់

សមិតា វិបស្សនា អនុវត្តនា អត្តវត្តនា អប្បិទា
ព្យាប្បនា សោសិតា វិសោសិតា ព្យាដ្ឋិតនា តេជ
វុច្ឆតិ មីតិយា ច វិហតាតិ ។

(២០៦) ឧបេក្ខកោតិ តត្ថ កតមា ឧបេក្ខា ។
យា ឧបេក្ខា ឧបេក្ខនា អដ្ឋបេក្ខនា មដ្ឋត្ថតា
ចិត្តស្ន អយំ វុច្ឆតិ ។ ឧបេក្ខា សមាយ ឧបេក្ខាយ
ឧបេតា ហោតិ ។ បេ ។ សមន្នាគតោ តេជ វុច្ឆតិ
ឧបេក្ខកោតិ ។

(២០៧) វិហរតីតិ សវិយតិ ។ បេ ។ វិហរតិ
តេជ វុច្ឆតិ វិហរតីតិ ។

(២០៨) សតោ ច សម្មជាតោតិ តត្ថ កតមា
សតិ ។ យា សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។
សម្មាសតិ អយំ វុច្ឆតិ សតិ ។ តត្ថ កតមិ
សម្មជញ្ញំ ។ យា ចញ្ញា បដាណា ។ បេ ។ អ
មោហា ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ សនំ វុច្ឆតិ សម្ម
ជញ្ញំ ។ សតិ សមាយ ច សតិយា សមិទា ច
សម្មជញ្ញោ ឧបេតា ហោតិ ។ បេ ។ សមន្នា
គតោ តេជ វុច្ឆតិ សតោ ច សម្មជាតោតិ ។

លភំ ខាត់ចេញ វិទាស សាបសូន្យ ខូចខាត ហ៊ុនហោច រីង
ស្លុត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា ព្រោះឡើយ
ណាយចាកបីតិ ។

(២០៦) ត្រង់ពាក្យថា ប្រកបដោយទេវតា សេចក្តីថា បណ្តាធម៌
ទាំងនោះ ទេវតា តើដូចម្តេច ។ ការព្រងើយកន្តើយ អាកាព្រងើយ
កន្តើយ អាការសំឡឹងឃើញដាក់ ភាពខែចិត្តជាគណ្តាល ណា នេះ
ហៅថា ទេវតា បុគ្គលជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយ
ទេវតានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា ប្រកបដោយទេវតា ។

(២០៧) ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចអវិយាបថ គឺសម្រេច ។ បេ ។
ទៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា សម្រេចអវិយាបថ ។

(២០៨) ត្រង់ពាក្យថា មានស្មារតី ដឹងខ្លួន ។ បណ្តា
ពាក្យទាំងនោះ ស្មារតី តើដូចម្តេច ។ ការលើក ការទឹកឃើញ
។ បេ ។ ការលើកត្រូវ ណា នេះហៅថា ស្មារតី ។ បណ្តា
ពាក្យទាំងនោះ ការដឹងខ្លួន តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់
។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការសង្កេតឲ្យធម៌ សេចក្តីឃើញត្រូវ ណា
នេះហៅថា ការដឹងខ្លួន ។ បុគ្គលជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកប
ព្រម ដោយស្មារតីនេះផង ដោយការដឹងខ្លួននេះផង ព្រោះហេតុនោះ
ទើបគោលថា មានស្មារតី ដឹងខ្លួន ។

[២១៩] សុខញ្ច កាយេន បដិសំវេទេតិ

តត្ថ កតមំ សុខំ ។ យំ ចេតសិកំ សាតំ ចេតសិកំ សុខំ ចេតោសម្មស្សជំ សាតំ សុខំ វេទយិទំ ចេតោសម្មស្សជំ សាតា សុខា វេទនា ឥទំ វុច្ចតិ សុខំ ។ តត្ថ កតមោ កាយោ ។ សញ្ញាខន្ធសម្មារក្ខន្ធវោ វិញ្ញាណក្ខន្ធវោ អយំ វុច្ចតិ កាយោ ។ ឥទំ សុខំ ឥមំនា កាយេន បដិសំវេទេតិ ភេន វុច្ចតិ សុខញ្ច កាយេន បដិសំវេទេតិ ។

[២២០] យន្តំ អរិយា អាចិត្តន្តិតិ តត្ថ កតមោ អរិយា ។ អរិយា វុច្ចន្តិ តុន្ធា ច តុន្ធស្សន្ធវតោ ច តេ ឥមំ អាចិត្តន្តិ ទេសេន្តិ បញ្ញាបេន្តិ បដ្ឋបេន្តិ វិវាទន្តិ វិភជន្តិ ឧត្តាន្តិ គរោន្តិ បកាសេន្តិ ភេន វុច្ចតិ យន្តំ អរិយា អាចិត្តន្តិតិ ។

[២១៩] ត្រង់ពាក្យថា ទទួលសុខដោយនាមកាយ ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ សុខ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលបានឃ្លា ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស សុខវេទនា ជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស ណា នេះហៅថា សុខ ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ នាមកាយ តើដូចម្តេច ។ សញ្ញាខន្ធ សម្មារក្ខន្ធវិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះហៅថា នាមកាយ ។ បុគ្គលទទួលសេចក្តីសុខនេះ ដោយនាមកាយនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ទទួលសុខដោយនាមកាយ ។

[២២០] ត្រង់ពាក្យថា ព្រះអរិយៈទាំងឡាយ តែងសរសើរនូវបុគ្គលអ្នកព្រមព្រៀងដោយគតិយជ្ឈាននោះ សេចក្តីថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ព្រះអរិយៈទាំងឡាយ តើដូចម្តេច ។ ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយក្តី សាវ័កនៃព្រះពុទ្ធទាំងឡាយក្តី ហៅថា ព្រះអរិយៈ ពួកព្រះអរិយៈទាំងនោះ សរសើរ សំដែង បញ្ញត្តិ តាំងទុក បើក ចែក ធ្វើឲ្យរក្សា ប្រកាស នូវបុគ្គលអ្នកព្រមព្រៀងដោយគតិយជ្ឈាននេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រះអរិយៈទាំងឡាយ តែងសរសើរនូវបុគ្គលអ្នកព្រមព្រៀងដោយគតិយជ្ឈាននោះ ។

[៤២១] ឧបេក្ខតោ សតិមា សុខវិហារីតិ
 តត្ថ កតមា ឧបេក្ខា ។ យា ឧបេក្ខា ឧបេក្ខ-
 ជា មជ្ឈិមេក្ខតា មជ្ឈត្តតា ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ
 ឧបេក្ខា ។ តត្ថ កតមា សតិ ។ យា សតិ
 អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ អយំ វុច្ចតិ សតិ ។
 តត្ថ កតមិ សុខំ ។ យំ ចេតសិតំ សាតំ បេ-
 តសិតំ សុខំ ចេតាសម្មស្សជំ សាតំ សុខំ វេទ-
 យិតំ ចេតាសម្មស្សជា សាតា សុខា វេទនា វេទិ
 វុច្ចតិ សុខំ ។ ឥតិ ឥមាយ ឧបេក្ខាយ ឥមាយ
 ច សតិយា ឥមីនា ច សុខេន សមញ្ញតតោ
 ឥវិយតិ វត្ថុតិ ចារលតិ យបេតិ យាបេតិ ចរតិ
 វិហារតិ តេន វុច្ចតិ ឧបេក្ខតោ សតិមា សុខ-
 វិហារីតិ ។

[៤២២] តតិយន្តិ កណ្ណានុប្បទតោ^(១) តតិយំ
 វេទិ តតិយំ សមាបន្តតិ តតិយំ ។

១ ឧ. ម. កណ្ណានុប្បទតាវិ ទិស្សតិ ។

[៤២១] ត្រង់បទថា ជាអ្នកប្រកបដោយឧបេក្ខា មានស្មារតី
 នៅជាសុខ សេចក្តីថា បណ្តាពាក្យព្រះនោះ ឧបេក្ខា តើដូចម្តេច
 ការព្រងើយកន្តើយ ពាក្យព្រងើយកន្តើយ ពាក្យសំឡេងឃើញជាតំ
 ភាវនៃចិត្តតាំងនៅជាគណ្តាល ណា នេះហៅថា ឧបេក្ខា ។ បណ្តា
 ពាក្យព្រះនោះ ស្មារតី តើដូចម្តេច ។ ការព្វក ការនឹកឃើញ
 ។ បេ ។ ការព្វកត្រូវ ណា នេះហៅថា ស្មារតី ។ បណ្តាពាក្យ
 ព្រះនោះ សុខ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុង
 ចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលអារម្មណ៍ ជាទីត្រេក
 អរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស សុខវេទនា ជាទីត្រេកអរ
 ដែលកើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស នេះហៅថា សុខ ។ ចុក្កល ប្រកប
 ដោយឧបេក្ខានេះផង ដោយស្មារតីនេះផង ដោយសុខនេះផង ហើយ
 សម្រេចអរិយាបថ ប្រព្រឹត្ត រក្សា រស់នៅ ញ៉ាំងជីវិតឱ្យរស់នៅ
 ត្រាច់ទៅ សម្រាកនៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ជាអ្នកប្រកប
 ដោយឧបេក្ខា មានស្មារតី នៅជាសុខ ។

[៤២២] ត្រង់ពាក្យថា តតិយៈ គឺជាតំរប់ ដោយលំដាប់នៃ
 កិរិយាភវៈ ចុក្កលចូលកាន់តតិយដ្ឋាននេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះ
 ថា តតិយៈ ។

[២២៣] ឈានន្តិ ឧបេក្ខា សតិ សម្មជញ្ញា
សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ។

[២២៤] ឧបសម្មជ្ជាតិ យោ តតិយស្ស ឈា-
នស្ស លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្មត្តិ ធុសនា
សច្ចិកិរិយា ឧបសម្មនា ។

[២២៥] វិហារតីតិ វិហារតីតិ ។ បេ ។ វិហារតិ
តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

[២២៦] សុខស្ស ច បហាណ ទុក្ខស្ស ច
បហាណតិ អត្ថំ សុខំ អត្ថំ ទុក្ខំ ។ តត្ថ កតមំ
សុខំ ។ យំ កាយិកំ សាតំ កាយិកំ សុខំ
កាយសម្មស្សនំ សាតំ សុខំ វេទយិកំ កាយសម្ម-
ស្សនា សាតា សុខា វេទនា វេទនំ វុច្ចតិ សុខំ ។
តត្ថ កតមំ ទុក្ខំ ។ យំ កាយិកំ អសាតំ
កាយិកំ ទុក្ខំ កាយសម្មស្សនំ អសាតំ ទុក្ខំ
វេទយិកំ កាយសម្មស្សនា អសាតា ទុក្ខា វេទនា

[២២៧] ត្រង់ពាក្យថា ឈាន គឺ ឧបេក្ខា សតិ សម្ម-
ជញ្ញា សុខ ឯកក្កតានៃចិត្ត ។

[២២៨] ត្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបាន ការបានចំពោះ
ការផល ការផលព្រម ការពាលត្រូវ ការធ្វើឲ្យដាច់ច្បាស់ ការបំ-
ពេញ នូវគតិយជ្ជាន ។

[២២៩] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចវិយាបថ គឺ សម្រេច ។ បេ ។
នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចវិយាបថ ។

[២៣០] ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះលះបង់សុខផង ព្រោះលះបង់ទុក្ខ
ផង សេចក្តីថា សុខក៏មាន ទុក្ខក៏មាន ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ សុខ គឺ
ដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្ត
ទៅក្នុងកាយ ការទទួលភារម្មណ៍ ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពី
កាយសម្មស្ស សុខវេទនា ជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីកាយសម្មស្ស
ណា នេះហៅថា សុខ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ទុក្ខ គឺដូចម្តេច ។
សេចក្តីមិនត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ សេចក្តីទុក្ខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុង
កាយ ការទទួលភារម្មណ៍ មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខ ដែលកើតអំពីកាយ-
សម្មស្ស ទុក្ខវេទនា មិនជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីកាយសម្មស្ស ណា

ឥទ្ធិ វុច្ឆតិ ទុក្ខំ ។ ឥតិ ឥទព្វ សុខំ ឥមេវ
 ទុក្ខំ សន្តា ហោន្តិ សមិតា វូបសន្តា អន្តរ្យតា
 អន្តរ្យតា អប្បីតា ឲ្យប្បីតា សោសិតា វិសោសិតា
 ឲ្យន្តិកតា តេជ វុច្ឆតិ សុខស្ស ច បហាធា ទុក្ខ-
 ស្ស ច បហាធាតិ ។

(២២៧) បុព្វេ សោមនស្សនោមនស្សនំ អន្ត-
 រ្យមាតិ អត្ថំ សោមនស្សំ អត្ថំ នោមនស្សំ ។ តត្ថ
 កតមំ សោមនស្សំ ។ យំ ចេតសីកំ សាតំ ចេតសិ-
 កំ សុខំ ចេតោសម្មស្សនំ សាតំ សុខំ វេទយិតំ
 ចេតោសម្មស្សនំ សាតា សុខា វេទនា ឥទ្ធិ វុច្ឆតិ
 សោមនស្សំ ។ តត្ថ កតមំ នោមនស្សំ ។ យំ
 ចេតសីកំ អសាតំ ចេតសីកំ ទុក្ខំ ចេតោសម្មស្សនំ
 អសាតំ ទុក្ខំ វេទយិតំ ចេតោសម្មស្សនំ អសាតា
 ទុក្ខា វេទនា ឥទ្ធិ វុច្ឆតិ នោមនស្សំ ។ ឥតិ ឥទព្វ
 សោមនស្សំ ឥទព្វ នោមនស្សំ បុព្វេ សន្តា ហោន្តិ
 សមិតា វូបសន្តា អន្តរ្យតា អន្តរ្យតា អប្បីតា
 ឲ្យប្បីតា សោសិតា វិសោសិតា ឲ្យន្តិកតា តេជ
 វុច្ឆតិ បុព្វេ សោមនស្សនោមនស្សនំ អន្តរ្យមាតិ ។

នេះហៅថា ទុក្ខ ។ សុខនេះផង ទុក្ខនេះផង ជាធម៌ស្ងប់រម្ងាប់ លេត់
 ខ្ចាត់ចេញ វិនាស សាបសូន្យ ខូចខាត ហ៊ានហោច រឹង ស្លុត
 ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រោះលះបង់សុខ
 ផង ព្រោះលះបង់ទុក្ខផង ។

(២២៧) គ្រងពាក្យថា ព្រោះវិនាសទៅ ខែសោមនស្ស និង
 ខោមនស្ស ក្នុងកាលមុន សេចក្តីថា សោមនស្សក៏មាន ខោមនស្ស
 ក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សោមនស្ស តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
 ត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួល
 ការម្នាក់ ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស សុខ-
 វេទនា ជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស ណា នេះហៅថា
 សោមនស្ស ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ខោមនស្ស តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីមិនត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីទុក្ខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការ
 ទទួលការម្នាក់ មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស
 ទុក្ខវេទនា មិនជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស ណា នេះ
 ហៅថា ខោមនស្ស ។ សោមនស្សនេះផង ខោមនស្សនេះផង ជា
 ធម៌ស្ងប់រម្ងាប់ លេត់ ខ្ចាត់ចេញ វិនាស សាបសូន្យ ខូចខាត
 ហ៊ានហោច រឹង ស្លុត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ក្នុងកាលមុន ព្រោះហេតុនោះ ទើប
 ពោលថា ព្រោះវិនាសទៅ ខែសោមនស្សនិងខោមនស្ស ក្នុងកាលមុន ។

ឈានវិភង្គេ សុត្តន្តបិដក

ឈានវិភង្គេ សុត្តន្តបិដក

[២២៨] អនុត្តមសុខន្តិ យំ ចេតសីតំ ឈេសាទំ នាសាទំ ចេតោសម្មសង្កមំ អនុត្តមសុខំ វេទយិតំ ចេតោសម្មសង្កមំ អនុត្តមសុខា វេទយេតេន វុច្ចតិ អនុត្តមសុខន្តិ ។

[២២៩] ឧបេក្ខាសតិចារិសុទ្ធិន្តិ តត្ថ កតតមា ឧបេក្ខា ។ យា ឧបេក្ខា ឧបេក្ខា អដ្ឋបេក្ខា មដ្ឋត្តតា ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ ឧបេក្ខា ។ តត្ថ កតតមា សតិ ។ យា សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ អយំ វុច្ចតិ សតិ ។ អយំ សតិ ឥមាយ ឧបេក្ខាយ វិវដា ហោតិ បរិសុទ្ធា បរិយោធាតា តេន វុច្ចតិ ឧបេក្ខាសតិចារិសុទ្ធិន្តិ ។

[២៣០] ចតុត្ថន្តិ កណ្ណានុប្បត្តតោ(១) ចតុត្ថន្តំ វេទិ ចតុត្ថំ សមាបដ្ឋតិវិចិ ចតុត្ថំ ។

[២៣១] ឈានន្តិ ឧបេក្ខា សតិ ចិត្តស្ស ឯកត្តតា ។

១ ឧ. ម. គណនាបុព្វតាវិ វិស្សន្តិ ។

[២២៨] ត្រង់ពាក្យថា មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ គឺ សេចក្តីត្រេកអរ ក៏មិនមែន សេចក្តីមិនត្រេកអរក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្នា មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស អនុត្តមសុខវេទនា ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស ណា ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ។

[២២៩] ត្រង់ពាក្យថា មានសតិដ៏បរិសុទ្ធដោយឧបេក្ខា សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ឧបេក្ខា តើដូចម្តេច ។ ការព្រងើយកន្តើយ អាការព្រងើយកន្តើយ អាការសំឡឹងឃើញដាក់ ភាពនៃចិត្តតាំងនៅ ជាគណ្តាល ណា នេះហៅថា ឧបេក្ខា ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ សតិ តើដូចម្តេច ។ ការរក្សា រក្សាឃើញ ។ បេ ។ ការរក្សាត្រូវ ណា នេះហៅថា សតិ ។ សតិនេះ ជាធម្មជាតិបើក បរិសុទ្ធ ដូច្នេះដោយឧបេក្ខានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា មានសតិដ៏បរិសុទ្ធដោយឧបេក្ខា ។

[២៣០] ត្រង់ពាក្យថា ចតុត្ថន្តៈ គឺជាតំរាប់៤ ដោយលំដាប់នៃកិរិយាភវៈ ឬក្នុងចូលកាន់ឈានទី៤ នេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា ចតុត្ថន្តៈ ។

[២៣១] ត្រង់ពាក្យថា ឈាន គឺ ឧបេក្ខា សតិ ឯកត្តតា នៃចិត្ត ។

[២៣២] ឧបសម្ព័ន្ធគាតិ យោ ចតុត្ថស្ស ឈា-
នស្ស លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្ពត្តិ ធុសនា
សត្វតិវិយា ឧបសម្ព័ន្ធា ។

[២៣៣] វិហារតិវិ ឥវិយតិ ។ បេ ។ វិហារតិ
តេន វុត្តតិ វិហារតិវិ ។

[២៣៤] សព្វសោ រូបសញ្ញាជំ សមតិក្កមាតិ
តត្ថ កតតមា រូបសញ្ញាយោ ។ យោ រូបាវចរស-
មាបត្តិ សមាបទ្ធស្ស វា ឧបបទ្ធស្ស វា ធិដ្ឋនម្ម-
សុទ្ធវិហារិស្ស វា សញ្ញា សញ្ញាជំនា សញ្ញាជិតតិ
ឥមា វុត្តន្តិ រូបសញ្ញាយោ ឥមា រូបសញ្ញាយោ
ឥតិក្កន្តោ ហោតិ វិតិក្កន្តោ សមតិក្កន្តោ តេន
វុត្តតិ សព្វសោ រូបសញ្ញាជំ សមតិក្កមាតិ ។

[២៣៥] បដិយសញ្ញាជំ ឥត្តន្តមាតិ តត្ថ ក-
តតមា បដិយសញ្ញាយោ ។ រូបសញ្ញា សទ្ធសញ្ញា
កទ្ធសញ្ញា រសសញ្ញា ដោដ្ឋព្វសញ្ញា ឥមា វុត្តន្តិ

[២៣៦] ត្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបោន ការបោនចំពោះ
ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ ការធ្វើឲ្យដាក់ច្បាស់ ការ
ចំពេញ ឡូចត្ថជ្ជាន ។

[២៣៧] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចឥវិយាបថ គឺ សម្រេច
។ បេ ។ សម្រាកនៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេច
ឥវិយាបថ ។

[២៣៨] ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះកន្លងរូបសញ្ញា ដោយសព្វគ្រប់
សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ រូបសញ្ញា តើដូចម្តេច ។ ការ
សំគាល់ អាការសំគាល់ ភាពនៃការសំគាល់ ណា របស់បុគ្គលអ្នក
ចូលកាន់រូបសមាបត្តិ របស់បុគ្គលអ្នកច្រកប (ដោយរូបសមាបត្តិ) ក្តី
របស់បុគ្គលអ្នកនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន (ដោយប្រាវចរសមាបត្តិ) ក្តី នេះ
ហៅថា រូបសញ្ញា បុគ្គល កន្លង ប្រព្រឹត្តកន្លង ឈានកន្លង
ឡូរូបសញ្ញាទាំងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រោះកន្លងរូប-
សញ្ញា ដោយសព្វគ្រប់ ។

[២៣៩] ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះវិនាសទៅនៃបដិយសញ្ញាទាំង-
ឡាយ សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បដិយសញ្ញា តើដូចម្តេច ។
រូបសញ្ញា សទ្ធសញ្ញា កទ្ធសញ្ញា រសសញ្ញា ដោដ្ឋព្វសញ្ញា នេះហៅថា

បដិយសញ្ញាយោ ឥមា បដិយសញ្ញាយោ សន្តា
 ហោន្តិ សមិតា វុបសន្តា អត្តន្តតា អត្តន្តតា អប្បីតា
 ត្បប្បីតា សោសិតា វិសោសិតា ត្បន្តិតតា តេន
 វុច្ឆតិ បដិយសញ្ញាទំ អត្តន្តមាតិ ។

[២៣៦] ឆានត្ថសញ្ញាទំ អមនសិការាតិ តត្ថ
 តតមា ឆានត្ថសញ្ញាយោ ។ យោ អសមាបទ្ធស្ស
 មនោធាតុសមន្តិស្ស វា មនោវិញ្ញាណធាតុសមន្តិស្ស
 វា សញ្ញា សញ្ញាធា សញ្ញាធិតត្ថំ ឥមា វុច្ឆន្តិ
 ឆានត្ថសញ្ញាយោ ឥមា ឆានត្ថសញ្ញាយោ ន មន-
 សិការាតិ តេន វុច្ឆតិ ឆានត្ថសញ្ញាទំ អមនសិ-
 ការាតិ ។

[២៣៧] អនន្តោ អាកាសោតិ តត្ថ តតមា
 អាកាសោ ។ យោ អាកាសោ អាកាសតតំ អយំ
 អយតតំ វិវរោ វិវរតតំ អសម្ពុដ្ឋំ ចត្វហំ បហាក្ខ-
 តេហំ អយំ វុច្ឆតិ អាកាសោ តស្មី អាកាសេ
 ចិត្តំ វេបេតិ សណ្ឌបេតិ អនន្តំ ជរតិ តេន វុច្ឆតិ
 អនន្តោ អាកាសោតិ ។

បដិយសញ្ញា បដិយសញ្ញាទាំងនេះ ជាធម៌ស្ងប់ម្យ៉ាង លេត់ ខ្ចាត់
 ចេញ វិវាស សាបស្ងួត ខូចខាត ហ៊ានហោច រឹង ស្អួត ធ្វើឲ្យ
 អស់ទៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រោះវិវាសទៅនៃបដិ-
 យសញ្ញាទាំងឡាយ ។

[២៣៦] គ្រង់ពាក្យថា ព្រោះមិនធ្វើទុកក្នុងចិត្តនូវឆានត្ថសញ្ញា
 សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ឆានត្ថសញ្ញា តើដូចម្តេច ។ ការសំគាល់
 អាកាសំគាល់ ភាពនៃការសំគាល់ ណា របស់បុគ្គលអ្នកមិនចូលកាន់
 (ប្រសមាបត្តិ) ជាអ្នកព្រមព្រៀងដោយមនោធាតុត្ថំ ព្រមព្រៀងដោយ
 មនោវិញ្ញាណធាតុត្ថំ នេះហៅថា ឆានត្ថសញ្ញា បុគ្គលមិនធ្វើទុកក្នុងចិត្ត
 នូវឆានត្ថសញ្ញាទាំងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រោះមិន
 ធ្វើទុកក្នុងចិត្តនូវឆានត្ថសញ្ញា ។

[២៣៧] គ្រង់ពាក្យថា អាកាសមិនមានទីបំផុត សេចក្តីថា
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អាកាស តើដូចម្តេច ។ កន្លែងណា ដែលមិន
 អាចក្លាស់បាន អាកាស ទីឥតរើស ទីអាកាស ទីចន្លោះ វាល មិនប៉ះ
 ពាល់ដោយមហាក្ខត្របទាំង ៤ នេះហៅថា អាកាស ភិក្ខុគតល់ តាំង
 ទុក នូវចិត្ត ក្នុងអាកាសនោះ ផ្សាយចិត្តទៅកាន់ទីដែលមិនមានទីបំផុត
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា អាកាសមិនមានទីបំផុត ។

[២៣៨] អាតោសាទញ្ចាយតនំ អាតោសា-
ទញ្ចាយតនំ សមាបន្នស្ស វា ឧបបន្នស្ស វា ធិដ្ឋ-
នដ្ឋសុខវិហារិស្ស វា ចិត្តចេតសិកា ធម្មា ។

[២៣៩] ឧបសម្មជ្ជាតិ យោ អាតោសាទញ្ចា-
យតនស្ស លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្មត្តិ ដុសដា
សម្មិតិវិយា ឧបសម្មនា ។

[២៤០] វិហារតីតិ វិវិយតិ ។ បេ ។ វិហារតិ
តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

[២៤១] សព្វសោ អាតោសាទញ្ចាយតនំ ស-
មតិក្កមាតិ វិវិយ អាតោសាទញ្ចាយតនំ មតិក្កញ្ញោ
ហោតិ វិវិយញ្ញោ សមតិក្កញ្ញោ តេន វុច្ចតិ សព្វ-
សោ អាតោសាទញ្ចាយតនំ សមតិក្កមាតិ ។

[២៤២] អនន្តំ វិញ្ញាណន្តំ តំយេវ អាតាសំ
វិញ្ញាណោ ដុដ្ឋំ មនសិករោតិ អនន្តំ ជរតិ តេន
វុច្ចតិ អនន្តំ វិញ្ញាណន្តំ ។

[២៣៨] ត្រង់ពាក្យថា អាតោសាទញ្ចាយតនៈ បានដល់ពួកធម៌
គឺចិត្ត និងចេតសិក របស់បុគ្គលអ្នកចូលកាន់អាតោសាទញ្ចាយតនដ្ឋានក្តី
របស់បុគ្គលអ្នកប្រកប (ដោយអាតោសាទញ្ចាយតនដ្ឋាន) ក្តី របស់បុគ្គល
អ្នកនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន (ដោយអាតោសាទញ្ចាយតនដ្ឋាន) ក្តី ។

[២៣៩] ត្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបោន ការបោនចំពោះ
ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ ការធ្វើឲ្យដាក់ច្បាស់ ការ
បំពេញ ឲ្យអាតោសាទញ្ចាយតនដ្ឋាន ។

[២៤០] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចវិវិយាបថ គឺ សម្រេច ។ បេ ។
នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចវិវិយាបថ ។

[២៤១] ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះកន្លងឲ្យអាតោសាទញ្ចាយតនដ្ឋាន
ដោយប្រការពាំងព្វឯង គឺតិក្កជាអ្នកកន្លង ប្រព្រឹត្តកន្លង ឈានកន្លង
ឲ្យអាតោសាទញ្ចាយតនដ្ឋាននេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រោះ
កន្លងឲ្យអាតោសាទញ្ចាយតនដ្ឋាន ដោយប្រការពាំងព្វឯង ។

[២៤២] ត្រង់ពាក្យថា វិញ្ញាណ មិនមានទីបំផុត គឺ តិក្ក ធ្វើ
ទុកក្នុងចិត្ត ចំពោះអាតោសនោះឯង ដែលពាល់ត្រូវដោយវិញ្ញាណ ផ្សាយ
ទៅកាន់ទីមិនមានទីបំផុត ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា វិញ្ញាណ
មិនមានទីបំផុត ។

[២២៣] វិញ្ញាណញ្ចាយននំ វិញ្ញាណញ្ចាយននំ សមាបន្តស្ស វា ឧបបន្តស្ស វា និដ្ឋធម្មសុខ-
វិហារិស្ស វា ចិត្តចេតសីកា ធម្មា ។

[២២៤] ឧបសម្បជ្ជាតិ យោ វិញ្ញាណញ្ចាយ-
ននស្ស លាភោ បដិលាភោ បតិ សម្បត្តិ ដុសនា
សច្ចិកិរិយា ឧបសម្បទា ។

[២២៥] វិហរតីតិ សិរិយតិ ។ បេ ។ វិហរតិ
តេន វុច្ចតិ វិហរតីតិ ។

[២២៦] សព្វសោ វិញ្ញាណញ្ចាយននំ សម-
តិក្កមាតិ សមំ វិញ្ញាណញ្ចាយននំ អតិក្កន្តោ ហោតិ
វីតិក្កន្តោ សមតិក្កន្តោ តេន វុច្ចតិ សព្វសោ វិញ្ញា-
ណញ្ចាយននំ សមតិក្កមាតិ ។

[២២៧] ធនំ កក្ក័តិ តំយេវ វិញ្ញាណំ អា-
ភាវេតិ វិភាវេតិ អន្តរជាបេតិ ធនំ កក្ក័តិ បស្សតិ
តេន វុច្ចតិ ធនំ កក្ក័តិ ។

[២២៣] ត្រង់ពាក្យថា វិញ្ញាណញ្ចាយននៈ បានដល់ពួកធម៌
គឺចិត្ត និងចេតសិក របស់បុគ្គលអ្នកចូលកាន់វិញ្ញាណញ្ចាយននជ្ជានក្តី
របស់បុគ្គលអ្នកប្រកប (ដោយវិញ្ញាណញ្ចាយននជ្ជាន) ក្តី របស់បុគ្គល
អ្នកនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន (ដោយវិញ្ញាណញ្ចាយននជ្ជាន) ក្តី ។

[២២៤] ត្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបាន ការបានចំពោះ
ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ ការធ្វើឲ្យជាក់លាក់ ការ
បំពេញ នូវវិញ្ញាណញ្ចាយននជ្ជាន ។

[២២៥] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចវិយាបថ គឺសម្រេច ។ បេ ។
នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា សម្រេចវិយាបថ ។

[២២៦] ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះកន្លងនូវវិញ្ញាណញ្ចាយននៈ ដោយ
ប្រការទាំងពួង គឺ ភិក្ខុជាអ្នកកន្លង ប្រព្រឹត្តកន្លង ឈានកន្លង នូវ
វិញ្ញាណញ្ចាយននជ្ជាននេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា ព្រោះ
កន្លងនូវវិញ្ញាណញ្ចាយននជ្ជាន ដោយប្រការទាំងពួង ។

[២២៧] ត្រង់ពាក្យថា វត្ថុតិចតួចមិនមាន គឺ ភិក្ខុ ចំរើនចូលទៅ
ចំរើនវិសេស នូវវិញ្ញាណនោះឯង ធ្វើឲ្យបាត់វិញ្ញាណ រមែងឃើញថា
វត្ថុតិចតួច មិនមាន ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា វត្ថុតិចតួច មិនមាន ។

[២២៨] អាគិញ្ចញ្ញាយតនំ អាគិញ្ចញ្ញាយតនំ សមាបទ្ទស្ស វា ឧបបទ្ទស្ស វា ជិដ្ឋធម្មសុខវិហារិស្ស វា ចិត្តចេតសិកា ធម្មា ។

[២២៩] ឧបសម្មជ្ជាតិ យោ អាគិញ្ចញ្ញាយតនស្ស លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្មត្តិ ដុសនា សច្ចិកិរិយា ឧបសម្មនា ។

[២៣០] វិហារតីតិ និយតិ ។ បេ ។ វិហារតិ តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

[២៣១] សទ្ធសោ អាគិញ្ចញ្ញាយតនំ សមតិក្កមាតិ នមំ អាគិញ្ចញ្ញាយតនំ អតិក្កន្តោ ហោតិ វិតិក្កន្តោ សមតិក្កន្តោ តេន វុច្ចតិ សទ្ធសោ អាគិញ្ចញ្ញាយតនំ សមតិក្កមាតិ ។

[២៣២] នេវសញ្ញាសញ្ញាតិ តំយេវ អាគិញ្ចញ្ញាយតនំ សន្តតោ មនសិករោតិ សង្ខារសេសសមាបត្តិ ភាវេតិ តេន វុច្ចតិ នេវសញ្ញាសញ្ញាតិ ។

[២២៨] ត្រង់ពាក្យថា អាគិញ្ចញ្ញាយតនៈ បានដល់ពួកធម៌គឺចិត្ត និងចេតសិក របស់បុគ្គលអ្នកចូលកាន់អាគិញ្ចញ្ញាយតនដ្ឋានក្តី របស់បុគ្គលអ្នកប្រកប (ដោយអាគិញ្ចញ្ញាយតនដ្ឋាន) ក្តី របស់បុគ្គលអ្នកនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន (ដោយអាគិញ្ចញ្ញាយតនដ្ឋាន) ក្តី ។

[២២៩] ត្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបាន ការបានចំពោះការដល់ ការដល់ព្រម ការរាល់គ្រូ ការធ្វើឲ្យដាក់ច្បាស់ ការបំពេញ នូវអាគិញ្ចញ្ញាយតនដ្ឋាន ។

[២៣០] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចនិយាបថ គឺ សម្រេច ។ បេ ។ នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបដោយថា សម្រេចនិយាបថ ។

[២៣១] ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះកន្លងនូវអាគិញ្ចញ្ញាយតនៈ ដោយប្រការទាំងពួង គឺ ភិក្ខុជាអ្នកកន្លង ប្រព្រឹត្តកន្លង ឈានកន្លង នូវអាគិញ្ចញ្ញាយតនដ្ឋាននេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបដោយថា ព្រោះកន្លងនូវអាគិញ្ចញ្ញាយតនដ្ឋាន ដោយប្រការទាំងពួង ។

[២៣២] ត្រង់ពាក្យថា នេវសញ្ញាសញ្ញា គឺ ភិក្ខុធ្វើខុសចិត្ត នូវអាគិញ្ចញ្ញាយតនដ្ឋាននោះឯង ដោយល្អិត ចំពៃនូវសមាបត្តិមានសង្ខារសេសនៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបដោយថា នេវសញ្ញាសញ្ញា ។

[២៥៣] នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតននន្តំ នេវ-

សញ្ញានាសញ្ញាយតនំ សមាបដ្ឋស្ស វា ឧបបដ្ឋស្ស
វា ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារិស្ស វា ចិត្តចេតសិកា ធម្មា ។

[២៥៤] ឧបសម្មជ្ជាតិ យោ នេវសញ្ញា-

សញ្ញាយតនស្ស លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្មតិ
ធុសនា សច្ចិកិរិយា ឧបសម្មនា ។

[២៥៥] វិហរតីតិ វិហរតិ វត្ថុតិ ចាលេតិ

យិបេតិ យាបេតិ ចរតិ វិហរតិ តេន វុច្ចតិ
វិហរតីតិ ។

សុត្តន្តកាដង្ហែម ។

[២៥៦] ចត្តារិ ឈានានិ បវេមំ ឈានំ

ទុតិយំ ឈានំ តតិយំ ឈានំ ចតុត្ថំ ឈានំ ។

[២៥៧] តត្ថ កតតមំ បវេមំ ឈានំ ។

ឥន កិក្ក យស្មី សមយេ រូប្វបបត្តិយា មក្កិ
ការេតិ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ
ឧបសម្មជ្ជំ វិហរតិ បវេវិកសិណំ តស្មី សមយេ

[២៥៣] ត្រង់ពាក្យថា នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនៈ បានដល់

ពួកធម៌ គឺចិត្តនិងចេតសិក របស់បុគ្គលអ្នកចូលកាន់នេវសញ្ញានាសញ្ញា-
យតនដ្ឋានក្តី របស់បុគ្គលអ្នកប្រកប (ដោយនេវសញ្ញានាសញ្ញាយតន-
ដ្ឋាន) ក្តី របស់បុគ្គលអ្នកនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន (ដោយនេវសញ្ញានា-
សញ្ញាយតនដ្ឋាន) ក្តី ។

[២៥៤] ត្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបាន ការបានចំពោះ

ការដល់ ការដល់ព្រម ការរាល់គ្រូ ការធ្វើឲ្យដាក់ច្បាស់ ការ
បំពេញ នូវនេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនដ្ឋាន ។

[២៥៥] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចវិហរាបថ គឺ សម្រេច ប្រព្រឹត្ត

រក្សា សេរីនៅ ញ៉ាំងដ៏វិភង្គសេរីនៅ ត្រាច់នៅ សម្រាកនៅ ព្រោះ
ហេតុនោះ ទើបគោលថា សម្រេចវិហរាបថ ។

ចប់ សុត្តន្តកាដង្ហែម ។

[២៥៦] ឈាន ៤ យ៉ាង គឺបឋមដ្ឋាន ១ ទុតិយដ្ឋាន ១

តតិយដ្ឋាន ១ ចតុត្ថដ្ឋាន ១ ។

[២៥៧] បណ្តាឈានទាំងនោះ បឋមដ្ឋាន តើដូចម្តេច ។

ក្នុងសម័យណា ក៏ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូប-
ករ ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមដ្ឋាន មាន
បឋវិកសិណ (ជាតាម្លាញ់) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ

បញ្ចង្គិកំ ឈានំ ហោតិ វិតត្តោ វិចារោ បីតិ សុខំ
ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ បឋមំ ឈានំ អវ-
សេសា ធម្មា ឈានសម្មយុត្តា ។

[២៥៨] តត្ថ កតមំ ធុតិយំ ឈានំ ។ ឥធន
ភិក្ខុ យស្មី សមយេ វុច្ចបបត្តិយា មក្ខំ ភាវេតិ
វិតត្តវិចារណំ វូបសមា ។ បេ ។ ធុតិយំ ឈានំ
ឧបសម្មជ្ឈ វិហរតិ បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ
តិវង្គិកំ ឈានំ ហោតិ បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯ-
កក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ ធុតិយំ ឈានំ អវសេសា
ធម្មា ឈានសម្មយុត្តា ។

[២៥៩] តត្ថ កតមំ តតិយំ ឈានំ ។ ឥធន
ភិក្ខុ យស្មី សមយេ វុច្ចបបត្តិយា មក្ខំ ភាវេតិ
បីតិយា ច វិវតា ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្ម-
ជ្ឈ វិហរតិ បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ ធុវង្គិកំ
ឈានំ ហោតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ
វុច្ចតិ តតិយំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈាន-
សម្មយុត្តា ។

[២៦០] តត្ថ កតមំ ចតុត្ថំ ឈានំ ។

ឈានមានអង្គ៥ គឺ វិតក្កៈ វិចារៈ បីតិ សុខ ចិត្តក្កតា កំភើត
មាន នេះហៅថា បឋមជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកប
ដោយឈាន ។

[២៥៨] បណ្តាឈានទាំងនោះ ធុតិយជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព
ព្រោះឲ្យចិត្តក្កនៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់ធុតិយជ្ឈាន មានបឋវី-
កសិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈាន
មានអង្គ៣ គឺ បីតិ សុខ ចិត្តក្កតា កំភើតមាន នេះហៅថា
ធុតិយជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៥៩] បណ្តាឈានទាំងនោះ តតិយជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព
ព្រោះឲ្យយណាយចាកបីតិ ។ បេ ។ ចូលកាន់តតិយជ្ឈាន មានបឋវី-
កសិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈាន
មានអង្គ២ គឺ សុខ ចិត្តក្កតា កំភើតមាន នេះហៅថា តតិ-
យជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៦០] បណ្តាឈានទាំងនោះ ចតុត្ថជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។

ឥធម៌ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូបបបត្តិយា មក្ខំ កាវេតិ
 សុខស្ស ច បហាជា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧប-
 សម្បជ្ជ វិហារតិ បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ
 ធុត្ថំ ឈានំ ហោតិ ឧបេក្ខា ចិត្តស្ស ឯក-
 ក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ ចតុត្ថំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា
 ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៦១] ឥធម៌ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូបប-
 ត្តិយា មក្ខំ កាវេតិ វិវិច្ឆេវ កាមេហំ ។ បេ ។
 បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ បឋវីកសិណំ
 តស្មី សមយេ ចតុត្ថំ ឈានំ ហោតិ វិចារក្កា
 វិចារោ បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ
 បឋមំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៦២] ឥធម៌ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូបបបត្តិយា
 មក្ខំ កាវេតិ អវិចត្តំ វិចារមត្តំ វិវេកនំ បីតិសុខំ
 ធុត្ថយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ បឋវីកសិណំ
 តស្មី សមយេ ចតុត្ថំ ឈានំ ហោតិ វិចារោ
 បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ ធុត្ថយំ
 ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងបូគត
 ព្រោះលះបង់ខ្វះខាត ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន មានបឋវីកសិណ
 (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ២
 គឺ ឧបេក្ខា ចិត្តក្កតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា ចតុត្ថជ្ឈាន ធម៌
 ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៦១] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គដើម្បី
 កើតក្នុងបូគត ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន
 មានបឋវីកសិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ
 ឈានមានអង្គ ៥ គឺ វិតក្កៈ វិចារៈ បីតិ សុខ ចិត្តក្កតា ក៏
 កើតមាន នេះហៅថា បឋមជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះ
 ថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៦២] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ
 ដើម្បីកើតក្នុងបូគត ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមវិចារ
 វិចារៈ មានបីតិខិតសុខកើតអំពីសេចក្តីស្ងាត់ មានបឋវីកសិណ (ជា
 អារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៤ គឺ
 វិចារៈ បីតិ សុខ ចិត្តក្កតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា ទុតិយជ្ឈាន
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៦៣] ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ វុច្ចប-
 បត្តិយា មក្ខំ ភាវេតិ វិតត្តវិចារាជំ វុច្ចសមា ។ បេ ។
 តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ បវរីកសិណំ
 តស្មី សមយេ តវុដ្ឋិតំ ឈានំ ហោតិ បីតិ សុខំ
 ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ តតិយំ ឈានំ អវ-
 សេសាធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៦៤] ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ វុច្ចប-
 បត្តិយា មក្ខំ ភាវេតិ បីតិយា ច វិវាតា ។ បេ ។
 ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ បវរីកសិណំ
 តស្មី សមយេ ឧវុដ្ឋិតំ ឈានំ ហោតិ សុខំ ចិ-
 ត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ ចតុត្ថំ ឈានំ អវ-
 សេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៦៥] ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ វុច្ចប-
 បត្តិយា មក្ខំ ភាវេតិ សុខស្ស ច បហាធា ។ បេ ។
 បញ្ចមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ បវរីកសិណំ
 តស្មី សមយេ ឧវុដ្ឋិតំ ឈានំ ហោតិ ឧបេត្តា
 ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ បញ្ចមំ ឈានំ អ-
 វសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៦៣] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ
 ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ព្រោះមានបរិក្ខត្តៈ និងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់
 ភតិយដ្ឋាន មានបរិក្ខសិណ (ជាភារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ
 ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៣ គឺ បីតិ សុខ ចិត្តកត្តតា ក៏
 កើតមាន នេះហៅថា ភតិយដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះ
 ថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៦៤] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ
 ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ព្រោះឡើយណាយចាកបីតិផង ។ បេ ។ ចូល
 កាន់ចតុត្ថដ្ឋាន មានបរិក្ខសិណ (ជាភារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ
 ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៤ គឺ សុខ ចិត្តកត្តតា ក៏កើត
 មាន នេះហៅថា ចតុត្ថដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា
 ប្រកបដោយឈាន ។

[២៦៥] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ
 ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ព្រោះលះបង់សុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់បញ្ចម-
 ដ្ឋាន មានបរិក្ខសិណ (ជាភារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុង
 សម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៥ គឺ ឧបេត្តា ចិត្តកត្តតា ក៏កើតមាន
 នេះហៅថា បញ្ចមដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកប
 ដោយឈាន ។

[២២៦] ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ អរូបូប-
 បត្តិយា មក្កំ ភាវេតិ សទ្ធិសោ អាតិញ្ញាយតនំ
 សមតិក្កម្ម លោសញ្ញាណសញ្ញាយតនសញ្ញាសហគ-
 តំ សុខស្ស ច បហាជា ។ ប ។ ចតុត្ថំ ឈានំ
 ឧបសម្បជ្ឈំ វិហារតិ តស្មី សមយេ ឡុត្ថំ ឈានំ
 ហោតិ ឧបេត្តា ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥនំ វុច្ចតិ
 ចតុត្ថំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២២៧] ចត្តារិ ឈានានិ បឋមំ ឈានំ ទុ-
 តិយំ ឈានំ តតិយំ ឈានំ ចតុត្ថំ ឈានំ ។

[២២៨] តត្ថ កតមំ បឋមំ ឈានំ ។ ឥធិ
 ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ
 និយ្យានិកំ អបចយតាមី និដ្ឋិតតានំ បហាជាយ
 បឋមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេ កាមេហំ ។ បេ ។
 បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈំ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ទុក្ខាភិក្ខុ តស្មី សមយេ បញ្ចន្តិកំ ឈានំ ហោតិ
 វិគត្តោ វិចារោ បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥនំ
 វុច្ចតិ បឋមំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្ប-
 យុត្តា ។

[២២៦] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ
 ដើម្បីកើតក្នុងអរូបកត កន្លងទៅអាតិញ្ញាយតនៈ ដែលច្រឡំដោយទេវ-
 សញ្ញានាសញ្ញាយតនសញ្ញា ដោយប្រការទាំងពួង ព្រោះលះបង់សុខ
 ផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចក្ខុវដ្តនេះ ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ
 ឈានមានអង្គ ២ គឺ វាចក្ខុ ចិត្តកក្កតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា
 ចក្ខុវដ្តនេះ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២២៧] ឈាន ៤ គឺ បឋមជ្ឈាន ១ ទុតិយជ្ឈាន ១ តតិ-
 យជ្ឈាន ១ ចតុត្ថជ្ឈាន ១ ។

[២២៨] បណ្តាឈានទាំងនោះ បឋមជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជាវិញ្ញា-
 និកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ទៅការមិនសង្ស័យ (ទៅក្នុងកិលេស) ដើម្បីលះ
 ទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់ទៅបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ធាតិញ្ញា ហើយសម្រាកនៅ
 ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៥ គឺ វិតក្កៈ វិចារៈ បីតិ សុខ
 ចិត្តកក្កតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា បឋមជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏
 សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៦៩] តត្ថ កតតមំ ទុតិយំ ឈានំ ។
 ឥធិ កិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ
 ការវតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី និដ្ឋិតតានិ
 បហាធាយ បវេមាយ ក្ខមិយា បត្តិយា វិតក្ក-
 វិហារនំ វុបសមា ។ បេ ។ ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ
 វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ នន្ទាភិក្ខុំ តស្មី សមយេ
 តវុដ្ឋិតំ ឈានំ ហោតិ បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស
 ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ឆតិ ទុតិយំ ឈានំ អវសេសា
 ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៧០] តត្ថ កតតមំ តតិយំ ឈានំ ។
 ឥធិ កិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ
 ការវតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី និដ្ឋិតតានិ បហា-
 ធាយ បវេមាយ ក្ខមិយា បត្តិយា បីតិយា ច
 វិហារា ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ
 ទុក្ខាបដិបទំ នន្ទាភិក្ខុំ តស្មី សមយេ ទុវុដ្ឋិតំ
 ឈានំ ហោតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ឆតិ
 តតិយំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៧១] តត្ថ កតតមំ ចតុត្ថំ ឈានំ ។

[២៦៩] បណ្ណាឈានទាំងនោះ ទុតិយជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ក៏ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជាវិញ្ញា-
 និកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកម្មកិលេស) ដើម្បីលះចំងៃ
 ទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ព្រោះរម្ងាប់នូវវិតក្កៈ និងវិហារៈ
 ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ទាភិក្ខុ ហើយ
 សម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៣ គឺ បីតិ សុខ
 ចិត្តកក្កតា នេះហៅថា ទុតិយជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះ
 ថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៧០] បណ្ណាឈានទាំងនោះ តតិយជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ក៏ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជាវិញ្ញា-
 និកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកម្មកិលេស) ដើម្បីលះ
 ចំងៃទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ព្រោះឡើយណាយពាក្យបីតិផង
 ។ បេ ។ ចូលកាន់តតិយជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ទាភិក្ខុ ហើយ
 សម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ២ គឺ សុខ ចិត្ត-
 កក្កតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា តតិយជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស
 ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៧១] បណ្ណាឈានទាំងនោះ ចតុត្ថជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។

ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ
 និយ្យានំកំ អបចយតាមី និដ្ឋិតតានំ បហាធាយ
 បវេមាយ ភូមិយា បត្តិយា សុខស្ស ច បហាធា
 ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ ទុត្តា-
 បដិបទំ ទទ្ធាភិក្ខុំ តស្មី សមយេ ទុវុទ្ធិកំ ឈានំ
 ហោតិ ឧបេត្តា ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ
 ចតុត្ថំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៧២] ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុ-
 ត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានំកំ អបចយតាមី
 និដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បវេមាយ ភូមិយា បត្តិយា
 វិវេច្ឆេ តោមេហិ ។ បេ ។ បវេមី ឈានំ ឧប-
 សម្បជ្ជំ វិហារតិ ទុត្តាបដិបទំ ទទ្ធាភិក្ខុំ តស្មី
 សមយេ បញ្ចវ្កំកំ ឈានំ ហោតិ វិវាត្តា
 វិចារេ បតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ
 បវេមី ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៧៣] ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោ-
 កុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានំកំ អបចយតាមី
 និដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បវេមាយ ភូមិយា

ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជកម្ម ជានិយ្យា-
 និកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកម្មកិលេស) ដើម្បីលះ
 ទិដ្ឋិតាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ព្រោះលះសុខផង ។ បេ ។ ចូល
 កាន់ចតុត្ថជ្ជកម្ម ជាទុក្ខាបដិបទនាគិញ្ញា ហើយសម្រាកនៅ ក្នុង
 សម័យនោះ ឈានមានអង្គ ២ គឺ ទេវតា ចិត្តក្កតា កំភើតមាន
 នេះហៅថា ចតុត្ថជ្ជកម្ម ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកប
 ដោយឈាន ។

[២៧៤] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោ-
 កុត្តរជ្ជកម្ម ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកម្មកិ-
 លេស) ដើម្បីលះទិដ្ឋិតាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាក
 កាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ជកម្ម ជាទុក្ខាបដិបទនាគិ-
 ញ្ញា ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៥ គឺ
 វិតក្កៈ វិចារៈ បតិ សុខ ចិត្តក្កតា កំភើតមាន នេះហៅថា
 បឋមជ្ជកម្ម ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៧៥] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើន
 លោកុត្តរជ្ជកម្ម ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
 (នូវកម្មកិលេស) ដើម្បីលះទិដ្ឋិតាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ
 (លុះស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ស្ងាត់ចាកអកុសលធម៌ទាំងឡាយហើយ)

បត្តិយា^(១) អវិតត្តំ វិចារបត្តិ វិវេតាដំ បីតិសុខំ
 ធុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ
 ធន្វាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ចតុរង្គិកំ ឈានំ ហោតិ
 វិចារោ បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកកុតា វេទំ វុច្ចតិ
 ធុតិយំ ឈានំ អវសេសា ធន្វា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៧២] វេទ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោ-
 កុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ ជិយ្យានិកំ អបចយតាមី
 ធិដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បវមាយ ភូមិយា បត្តិយា
 វិតត្តវិចារាជំ វុបសមា ។ បេ ។ ធុតិយំ ឈានំ
 ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ធន្វាភិញ្ញំ តស្មី
 សមយេ តិវង្គិកំ ឈានំ ហោតិ បីតិ សុខំ
 ចិត្តស្ស ឯកកុតា វេទំ វុច្ចតិ ធុតិយំ ឈានំ
 អវសេសា ធន្វា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៧៣] វេទ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ
 ឈានំ ភាវេតិ ជិយ្យានិកំ អបចយតាមី ធិដ្ឋិ-
 តតានំ បហាធាយ បវមាយ ភូមិយា បត្តិយា
 បីតិយា ច វិវេតា ។ បេ ។ បត្តិ ឈានំ

១ ម. ឯត្ថន្តរេ វិចារោ វិចារោ វិចារោ អកុសលេហិ ធម្មេហិ វិចារោ ។

ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន មិនមានវិតក្កៈ មានគ្រឹមតែវិចារៈ មានបីតិនិងសុខ
 កើតក្នុងវិវេក ជាទុក្ខាបដិបទឧទ្ទាភិញ្ញា ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យ
 នោះ ឈានមានអង្គ ២ គឺ វិចារៈ បីតិ សុខ ចិត្តកក្កតា ក៏
 កើតមាន នេះហៅថា ទុតិយជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះ
 ថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៧៤] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោ-
 កុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកម្មក្តិ-
 លេស) ដើម្បីលះទិដ្ឋទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ព្រោះរង្វាប់
 វិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់តតិយជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទឧទ្ទា-
 ភិញ្ញា ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៣ គឺ បីតិ
 សុខ ចិត្តកក្កតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា តតិយជ្ឈាន ធម៌ទាំង
 ឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៧៥] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើន
 លោកុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ នូវការមិនសន្សំ
 (នូវកម្មក្តិលេស) ដើម្បីលះទិដ្ឋទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ
 ព្រោះនឿយណាយ ចាកបីតិនិង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចក្កជ្ឈាន

ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ឧត្តាបដិបទំ ធម្មាភិក្ខុំ តស្មី
 សមយេ ឧវុទ្ធិកំ ឈានំ ហោតិ សុខំ ចិត្តស្ស
 ឯកក្កតា វេទំ វុច្ឆតិ បតុត្ថំ ឈានំ អវសេសា
 ធម្មា ឈានសម្មយុត្តា ។

[២៧៦] ឥត ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុ-
 ត្តំ ឈានំ ភាវេតិ ធិយ្យានិកំ អបចយតាមី ធិដ្ឋិ-
 តតានំ បហាធាយ បវេមាយ, ភូមិយា បត្តិយា
 សុខស្ស ច បហាធា ។ បេ ។ បញ្ចមំ ឈានំ
 ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ឧត្តាបដិបទំ ធម្មាភិក្ខុំ តស្មី
 សមយេ ឧវុទ្ធិកំ ឈានំ ហោតិ ឧបេក្ខា ចិត្តស្ស
 ឯកក្កតា វេទំ វុច្ឆតិ បញ្ចមំ ឈានំ អវសេសា
 ធម្មា ឈានសម្មយុត្តា ។

[២៧៧] ចត្តារំ ឈានានិ បវេមំ ឈានំ
 ឧត្តយំ ឈានំ តតយំ ឈានំ ចតុត្ថំ ឈានំ ។

[២៧៨] តតុ កតមំ បវេមំ ឈានំ ។ ឥត
 ភិក្ខុ យស្មី សមយេ វុច្ឆបបត្តិយា បក្កំ ភាវេតិ
 វិវិទ្ធេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ ឧបសម្ព័-
 ន្ធ វិហារតិ បវេក្ខសិណំ តស្មី សមយេ ជស្សា

ជាទុក្ខាបដិបទាឧត្តាភិក្ខុ ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈាន
 មានអង្គ ២ គឺ សុខ ចិត្តកក្កតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា ចតុត្ថជ្ឈាន
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៧៦] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលា-
 ក្ខត្តជ្ឈាន ជាធិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ខ្ញុំការមិនស្ងប់ (នូវកម្មកិ-
 លេស) ដើម្បីលះវដ្តទាំងឡាយ ដើម្បីដល់ខ្ញុំបឋមភូមិ ព្រោះលះបង់
 សុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់បញ្ចមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទាឧត្តាភិក្ខុ
 ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ២ គឺ ឧបេក្ខា
 ចិត្តកក្កតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា បញ្ចមជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏
 សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៧៧] ឈាន ២ គឺ បឋមជ្ឈាន ១ ទុតិយជ្ឈាន ១ តតិ-
 យជ្ឈាន ១ ចតុត្ថជ្ឈាន ១ ។

[២៧៨] បណ្តាឈានទាំងនោះ បឋមជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនវគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព
 ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន មានបឋមវិក-
 សិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ

ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេបោ ហោតិ វេ ធម្មា
 កុសលា តស្សេវ រូបាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស
 កតត្តា ឧបចិត្តត្តា វិចារកំ វិវិចារ កាមេហំ ។ ប ។
 បឋមំ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ បឋវីកសិណំ
 តស្មី សមយេ បញ្ចន្តិកំ ឈានំ ហោតិ វិតក្កោ
 វិចារោ បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា វេ វុច្ចតិ
 បឋមំ ឈានំ អវិសសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[៤៧៩] តត្ថ កតមំ ទុតិយំ ឈានំ ។ វេ ធម្មា
 កិក្កុ យស្មី សមយេ រូបបចត្តិយា មន្តិ កាវេតិ វិតក្កោ
 វិចារោ វុបសមា ។ បេ ។ ទុតិយំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ
 បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។
 អវិក្ខេបោ ហោតិ វេ ធម្មា កុសលា តស្សេវ
 រូបាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា ឧបចិត្តត្តា
 វិចារកំ វិតក្កាវិចារោ វុបសមា ។ បេ ។ ទុតិយំ ឈានំ
 ។ បេ ។ ទុតិយំ ឈានំ ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ។ បេ ។
 បឋមំ ឈានំ ។ បេ ។ បញ្ចមំ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ
 វិហារតិ បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ ទុតិយំ ឈានំ

កំភើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ (ការមិនរាយការ) កំភើតមាន ធម៌ទាំងនេះ
 ឈ្មោះថាជាកុសល គឺកុសលត្រឡប់តាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់
 បឋមជ្ឈាន ជាវិបាក មានបឋវីកសិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាក
 នៅ ព្រោះភាពនៃកម្ម ជាទូទៅចរកុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ
 សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៥ គឺ វិតក្កៈ វិចារៈ
 បីតិ សុខ ចិត្តកត្តា កំភើតមាន នេះហៅថា បឋមជ្ឈាន ធម៌
 ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[៤៨០] បណ្តា ឈានទាំងនោះ ទុតិយជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា គឺក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព
 ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន មានបឋវីក-
 សិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ជស្សៈ
 កំភើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ កំភើតមាន ធម៌ទាំងនេះឈ្មោះថាជា
 កុសល ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន
 ។ បេ ។ តតិយជ្ឈាន ។ បេ ។ ចតុត្ថជ្ឈាន ។ បេ ។ បឋមជ្ឈាន
 ។ បេ ។ ចូលកាន់បញ្ចមជ្ឈាន ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃកម្មជាទូទៅចរកុសល
 នោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ សន្សំហើយ មានបឋវីកសិណ (ជាអារ-
 ម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៦ គឺ

ហោតិ ឧបេក្ខា ចិត្តស្ស ឯកក្កតា វេទំ វុច្ចតិ
 បញ្ចមំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា
 ។ បេ ។ វេទំ វិក្កុយស្សី សមយេ អរូបបតិយា
 មក្ខំ ភាវេតិ សព្វសោ អាតិក្ខញ្ញាយតនំ ស-
 មតិក្កម្ម ធម៌សញ្ញាធាសញ្ញាយតនសញ្ញាសហគតិ
 សុខស្ស ច បហាថា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ
 ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ តស្សី សមយេ ជស្សោ
 ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេបោ ហោតិ វេទេ ធម្មា
 កុសលា តស្សី អរូបាវចរស្ស កុសលស្ស
 តម្មស្ស តតត្តា ឧបចិតត្តា វិចាតិ សព្វសោ
 អាតិក្ខញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម ធម៌សញ្ញាធាសញ្ញា-
 យតនសញ្ញាសហគតិ សុខស្ស ច បហាថា ។ បេ ។
 ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ តស្សី សមយេ
 ធុរ្យ្យតិ ឈានំ ហោតិ ឧបេក្ខា ចិត្តស្ស ឯក-
 ក្កតា វេទំ វុច្ចតិ ចតុត្ថំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា
 ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៨០] ចត្តារិ ឈានានិ បឋមំ ឈានំ
 ធុតិយំ ឈានំ តតិយំ ឈានំ ចតុត្ថំ ឈានំ ។

ឧបេក្ខា ចិត្តក្កតា កំភីតមាន នេះហៅថា បញ្ចមជ្ឈាន ធម៌
 ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។ បេ ។ ក្នុង
 សម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងអរូបភព កន្លង
 អាតិក្ខញ្ញាយតនៈ ដែលច្រឡំដោយទេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសញ្ញា
 ដោយប្រការទាំងពួង ព្រោះលះបង់សុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចក្កជ្ឈាន
 ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ជស្សៈ កំភីតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ
 កំភីតមាន ធម៌ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាគុសល កន្លងអាតិក្ខញ្ញាយតនៈ
 ដែលច្រឡំដោយទេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសញ្ញា ដោយប្រការទាំងពួង
 ព្រោះលះសុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចក្កជ្ឈាន ជាវិបាក ព្រោះភាព
 នៃតម្មជាអរូបាវចរកុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ សន្សំហើយ
 ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ២ គឺ ឧបេក្ខា ចិត្តក្កតា កំភីត
 មាន នេះហៅថា ចក្កជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា
 ប្រកបដោយឈាន ។

[២៨០] ឈាន ២ គឺ បឋមជ្ឈាន ១ ទុតិយជ្ឈាន ១ តតិ-
 យជ្ឈាន ១ ចក្កជ្ឈាន ១ ។

[២៨១] តត្ថ កតមំ បវេមំ ឈានំ ។ ឥធន
 ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ កាវេតិ
 និយ្យានិកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហាបាយ
 បវេមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។
 បវេមំ ឈានំ ឧបសម្ពុជ្ឈំ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ទទ្ធាភិញ្ញំ តស្មី យមយេ ផស្សោ ហោតិ ។ បេ ។
 អវិក្កេហោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា តស្សេវ
 លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស ឈានស្ស កតត្ថា
 កាវតត្ថា វិចាតំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ
 ឈានំ ឧបសម្ពុជ្ឈំ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទទ្ធាភិញ្ញំ
 សុញ្ញតំ តស្មី សមយេ បញ្ចន្តិកំ ឈានំ ហោតិ
 វិតត្តោ វិចារោ បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកកុត្តា
 ឥទំ វុច្ឆតិ បវេមំ ឈានំ អវិសេសា ធម្មា
 ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៨២] តត្ថ កតមំ ទុតិយំ ឈានំ ។ ឥធន
 ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ កាវេតិ
 និយ្យានិកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហាបាយ

[២៨១] បណ្ណឈានទាំងនោះ បឋមជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
 កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជាវិយ្យាទិក-
 ធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកម្មកិលេស) ដើម្បីលះខ្ចី
 ទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទទទ្ធាភិញ្ញា ហើយសម្រាកនៅ ក្នុង
 សម័យនោះ ផស្សៈ ក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិក្កេហៈ ក៏កើតមាន ធម៌ទាំង
 នេះ ឈ្មោះថា ជាទុក្ខសល ភិក្ខុស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូល
 កាន់បឋមជ្ឈាន ជាវិចារោ ព្រោះភាពនៃឈានជាលោកុត្តរកុសលនោះឯង
 ដែលលោកឆ្លើយហើយ អបរិហើយ ជាទុក្ខាបដិបទទទ្ធាភិញ្ញា ជាសុញ្ញាៈ
 កងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៥ គឺ វិតក្កៈ វិចារៈ បីតិ សុខ
 ចិត្តកក្កតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា បឋមជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស
 ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៨២] បណ្ណឈានទាំងនោះ ទុតិយជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
 កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជាវិយ្យាទិកធម៌
 ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ ដើម្បីលះខ្ចីទាំងឡាយ ដើម្បីដល់

បឋមោយ ភូមិយោ បន្តិយា វិតត្តវិចារាណំ វុបសមា
 ។ បេ ។ ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ទុក្ខា-
 បដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ផស្សោ ហោតិ
 ។ បេ ។ អវិក្ខេបោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា
 តស្សៈ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស ឈានស្ស
 តតត្តា ភាវិតត្តា វិបាកំ វិតត្តវិចារាណំ វុបសមា
 ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ។ បេ ។ បញ្ចមំ ឈានំ
 ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ សុញ្ញតិ
 តស្មី សមយេ ទុវ្មីកំ ឈានំ ហោតិ ឧបក្ខា
 ចិត្តស្ស ឯកត្តតា ឥទំ វុច្ឆតិ បញ្ចមំ ឈានំ
 អវសសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[៤៨៣] ចត្តារិ ឈានានិ បឋមំ ឈានំ
 ទុតិយំ ឈានំ តតិយំ ឈានំ ចតុត្ថំ ឈានំ ។

[៤៨៤] តត្ថ តតមំ បឋមំ ឈានំ ។ ឥធន
 តិក្កុ យស្មី សមយេ វុច្ឆាវចរំ ឈានំ ការេតិ
 តិវិយំ នេវ កុសលំ នាកុសលំ ន ច តត្ថវិ-
 ចាកំ និដ្ឋធម្មសុខវិហារំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។
 បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ បឋវីកសិណំ

នូវបឋមភូមិ ព្រោះរម្ងាប់វិតត្ថៈ និវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន
 ជាទុក្ខាបដិបទាន្តាភិញ្ញា ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ
 កំភើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ កំភើតមាន ធម៌ទាំងនេះ ឈ្លោះថា
 ជាកុសល ព្រោះរម្ងាប់វិតត្ថៈ និវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋម-
 ជ្ឈាន ។ បេ ។ ចូលកាន់បញ្ចមជ្ឈាន ជាវិបាក ព្រោះការពិន័យនា
 ជាលោកុត្តរកុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ អបរិហើយ ជាទុក្ខា-
 បដិបទាន្តាភិញ្ញា ជាសុញ្ញាតៈ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានឥន្ទ្រ ២ គឺ
 ទេវត្វា ចិត្តកត្តតា កំភើតមាន នេះហៅថា បញ្ចមជ្ឈាន ធម៌ទាំង
 ឡាយដ៏សស ក៏ឈ្លោះថា ច្រកចរដោយឈាន ។

[៤៨៥] ឈាន ៤ គឺ បឋមជ្ឈាន ១ ទុតិយជ្ឈាន ១ តតិ-
 យជ្ឈាន ១ ចតុត្ថជ្ឈាន ១ ។

[៤៨៦] ចណ្ណឈានទាំងនោះ បឋមជ្ឈាន គឺដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា គិតក្នុងសាសនានេះ ចំរើនប្រាថ្នាជ្ឈាន ជាកិរិយា
 មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល ទាំងមិនមែនជាកម្មវិបាក ជាគ្រឿង
 នៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់
 បឋមជ្ឈាន មានបរិកសិណ (ជាសាម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ

តស្មី សមយេ បញ្ចន្តិកំ ឈានំ ហោតិ វិតត្តោ
 វិចារោ មីតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ
 បវេមំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

(៤៨៥) តត្ថ កតមំ ទុតិយំ ឈានំ ។ ឥធន
 ភិក្ខុ យស្មី សមយេ វុច្ចាវចំ ឈានំ ការេតិ
 តិវិយំ នេវ កុសលំ នាកុសលំ ន ច កម្មវិចារកំ
 ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារំ វិតត្តវិចារកំ វុច្ចសមា ។ បេ ។
 ទុតិយំ ឈានំ ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ។ បេ ។
 ចតុត្ថំ ឈានំ ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ ។ បេ ។
 បញ្ចមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ បវេវិតសិណំ
 តស្មី សមយេ ទុន្តិកំ ឈានំ ហោតិ ឧបេត្តា
 ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ បញ្ចមំ ឈានំ
 អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។ បេ ។ ឥធន
 ភិក្ខុ យស្មី សមយេ អវុច្ចាវចំ ឈានំ ការេ-
 តិ តិវិយំ នេវ កុសលំ នាកុសលំ ន ច
 កម្មវិចារកំ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារំ សព្វសោ អាតិ-
 ញ្ញញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតន-
 សញ្ញាសហគតំ សុខស្ស ច បហាជា ។ បេ ។

កងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៥ គឺ វិតក្កៈ វិចារៈ មីតិ សុខ
 ចិត្តកក្កតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា បឋមជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏
 សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

(៤៨៥) បណ្តាឈានទាំងនោះ ទុតិយជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
 កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនវុច្ចាវចជ្ឈាន ជាភិវិយា
 មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល ទាំងមិនមែនជាកម្មវិបាក ជាគ្រឿង
 នៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន ព្រោះឡើងវិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់
 ទុតិយជ្ឈាន ។ បេ ។ តតិយជ្ឈាន ។ បេ ។ ចតុត្ថជ្ឈាន ។ បេ ។
 បឋមជ្ឈាន ។ បេ ។ បញ្ចមជ្ឈាន មានបរិកសិណ (ជាភាស្មណ៍)
 ហើយសម្រាកនៅ កងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៦ គឺ វេទនា
 ចិត្តកក្កតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា បញ្ចមជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏
 សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។ បេ ។ កងសម័យណា
 ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនអវុច្ចាវចជ្ឈាន ជាភិវិយា មិនមែនកុសល
 មិនមែនអកុសល ទាំងមិនមែនជាកម្មវិបាក ជាគ្រឿងនៅជាសុខក្នុងបច្ចុ-
 ប្បន្ន កន្លងទៅអាតិញ្ញាយតនៈ ដែលច្រឡំដោយនេវសញ្ញានាសញ្ញា-
 យតនសញ្ញា ដោយប្រការទាំងពួង ព្រោះលះសុខផង ។ បេ ។

ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈ វិហរតិ តស្មី សមរោ
 ធុវុទ្ធិកំ ឈានំ ហោតិ ឧបេក្ខា ចិត្តស្ស ឯកក្ក-
 តា ឥទំ វុច្ចតិ ចតុត្ថំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា
 ឈានសម្មយុត្តា ។

អភិធម្មកាដទី៧ ។

[៤៨៦] ចត្តារិ ឈានានិ ឥទ ភិក្ខុ វិវិច្ឆេ
 កាមេហិ វិវិច្ឆេ អកុសលេហិ ធម្មេហិ សវិតក្កិ
 សវិចារិ វិវេកនំ បីតិសុខំ បឋមំ ឈានំ ឧប-
 សម្មជ្ឈ វិហរតិ វិតក្កវិចារនំ រូបសមា អជ្ឈតិ
 សម្មសាទនំ ចេតសោ ឯកោធិការំ អវិតក្កិ អវិ-
 ចារិ សមាធិនំ បីតិសុខំ ធុតិយំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈ
 វិហរតិ បីតិយា ច វិរាតា ឧបេក្ខកោ ច វិហរតិ
 សតោ ច សម្មជានោ សុខក្ខ កាយេន បដិ-
 សំវេទេតិ យន្តំ អវិយា អាចិត្តន្តំ ឧបេក្ខកោ
 សតិមា សុខវិហារីតិ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈ
 វិហរតិ សុខស្ស ច បហាថា ធុត្តស្ស ច បហាថា

ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមាន
 អង្គ ២ គឺ ទេវតា ចិត្តកត្តតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា ចតុត្ថជ្ឈាន
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

ចប់ អភិធម្មកាដទី៧ ។

[៤៨៦] ឈាន ២ គឺ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ស្ងាត់ចាកតាម
 ទាំងឡាយ ស្ងាត់ចាកអកុសលធម៌ទាំងឡាយ ហើយចូលកាន់ចម-
 ជ្ឈាន ប្រកបដោយវិតក្កៈនិងវិចារៈ មាបចិត្តនិងសុខៈក៏តក្កនិវេក ភិក្ខុ
 ព្រោះរហូតវិតក្កៈនិងវិចារៈហើយ ក៏ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន ជាធម្មជាតិ
 កើតមានក្នុងសត្វាន ប្រកបដោយសេចក្តីជ្រះថ្លាគឺសម្មា មានភាពជាចិត្ត
 ខ្ពស់ឯក មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈ មានតែបីតិទាំងស្រុង ដែល
 កើតក្នុងសមាធិគឺបឋមជ្ឈាន ព្រោះឡើយណាយចាកបីតិផង ប្រកប
 ដោយទេវតាផង មានសតិទាំង សម្បជញ្ញៈផង ទទួលសុខដោយ
 នាមកាយផង ព្រះអរិយៈទាំងឡាយ តែងសរសើរ ខ្ញុំច្បងដែល
 ព្រមព្រៀង ដោយភតិយជ្ឈាននោះថា ច្បង ប្រកបដោយទេវតា
 មានស្មារតី មានធម៌ជាគ្រឿងៈទៅជាសុខដូច្នេះ ព្រោះភតិយជ្ឈានណា
 ក៏ចូលកាន់ភតិយជ្ឈាននោះ ព្រោះលះសុខផង ព្រោះលះរុក្ខផង

បុព្វេ គោមនស្សនោមនស្សនំ អន្តរ្យមា អនុច្ចា-
 មស្សំ ឧបេត្តាសតិចារិស្សន្តិ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧប-
 សម្បជ្ជំ វិហារតិ ។ ចតុត្ថំ ឈានានំ កតិ កុស-
 លា កតិ អកុសលា កតិ អព្យាកតតា ។ បេ ។
 កតិ សរណា កតិ អរណា ។

[៤៨៩] សិយា កុសលា សិយា អព្យាកតតា ។
 តីណិ ឈានា ឯតុប្បជ្ជំ សុខំ វេទនំ វេទនា
 សុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តា ចតុត្ថំ ឈានំ
 ឯតុប្បជ្ជំ អនុក្ខមសុខំ វេទនំ វេទនា អនុក្ខ-
 មសុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តំ ។ សិយា
 វិចារកា សិយា វិចារកធម្មធម្មា សិយា ធម៌
 វិចារកធម៌វិចារកធម្មធម្មា សិយា ឧបាទិដ្ឋចានានិយា
 សិយា អនុបាទិដ្ឋចានានិយា សិយា អនុបា-
 ទិដ្ឋាធានានិយា សិយា អសន្តិលិដ្ឋាសន្តិលេ-
 សិកា សិយា អសន្តិលិដ្ឋាសន្តិលេសិកា ។
 បេមំ ឈានំ ឯតុប្បជ្ជំ វិចារកវិចារ វេទនា សវិ-
 តក្កសវិចារំ តីណិ ឈានា អវិចារកវិចារ ។

ព្រោះវិនាសទៅនៃសោមនស្សនិងតាមនស្សក្នុងកាលបុរេផង ហើយចូល
 កាន់ចតុត្ថជ្ឈាន មានការម្នាក់មិនមែនទុក្ខមិនមែនសុខ មានសតិដ៏បរិ-
 សុទ្ធដោយឧបេត្តា ។ បណ្តាឈានទាំង៤ ឈាន ជាគុសលប្បន្នាន
 ជាអកុសលប្បន្នាន ជាអព្យាក្រឹតប្បន្នាន ។ បេ ។ ជាសរណៈប្បន្នាន ជា
 អរណៈប្បន្នាន ។

[៤៩០] ឈានជាគុសលក៏មាន ជាអព្យាក្រឹតក៏មាន ។ ឈាន ធា
 ប្រកបដោយសុខវេទនា វៀរវេលនៃសុខវេទនា ដែលកើតក្នុងឈាននេះ
 ចេញ ឈានទី ៤ ប្រកបដោយអនុក្ខមសុខវេទនា វៀរវេលនៃអនុក្ខ-
 មសុខវេទនា ដែលកើតក្នុងឈាននេះចេញ ។ ឈាន ជាវិបាកក៏មាន
 មានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតីក៏មាន មិនមែនជាវិបាក ទាំងមិនមែនមានវិបាក-
 ធម៌ជាប្រក្រតីក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេសមានគណ្តាជាដើមកាន់
 យកហើយ ទាំងជាប្រយោជន៍ដល់វេទនាទានក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយ
 កិលេសមានគណ្តាជាដើមមិនកាន់យក នៃជាប្រយោជន៍ដល់វេទនា ក៏
 មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេសមានគណ្តាជាដើមមិនកាន់យក ទាំងមិន
 ជាប្រយោជន៍ដល់វេទនាទានក៏មាន មិនសៅហ្មងនៃគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង
 ក៏មាន មិនសៅហ្មងទាំងមិនគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មងក៏មាន ។ ឈាន
 ទី ១ ប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារ វៀរវេលនៃវិតក្កៈនិងវិចារ
 ដែលកើតក្នុងឈាននេះចេញ ឈាន ធា មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារ ។

ឆ្នេ ឈានា ឯតុប្បន្នំ បីតិ វេយ្យា បីតិសហគតា
 តីណិ ឈានា ឯតុប្បន្នំ សុខំ វេយ្យា សុខស-
 ហគតា ចតុត្ថំ ឈានំ ឯតុប្បន្នំ ទុបេត្ថំ វេយ្យា
 ទុបេត្តាសហគតំ ។ នេវ និស្សនេន ន ភាវនាយ
 បហាតត្វា នេវ និស្សនេន ន ភាវនាយ បហាតត្វ-
 ហេតុកា សិយា អាចយតាមិទោ សិយា អប-
 ចយតាមិទោ សិយា នេវាចយតាមិទោ នាប-
 ចយតាមិទោ សិយា សេត្តា សិយា អសេត្តា
 សិយា នេវ សេត្តា នាសេត្តា សិយា មហាគុ-
 តា សិយា អប្បមាណា ។ តីណិ ឈានា ន
 វត្តត្វា បរិត្តារម្មណាតិបិ មហាគុតារម្មណាតិបិ សិយា
 អប្បមាណារម្មណា សិយា ន វត្តត្វា អប្បមា-
 ណារម្មណាតិ ចតុត្ថំ ឈានំ សិយា បរិត្តារម្មណំ
 សិយា មហាគុតារម្មណំ សិយា អប្បមាណារម្មណំ
 សិយា ន វត្តត្វំ បរិត្តារម្មណានិបិ មហាគុតារម្មណានិបិ
 អប្បមាណារម្មណានិបិ ។ សិយា មជ្ឈិមា សិយា
 បណីតា សិយា សម្មត្តនិយតា សិយា អនិយតា ។

ឈា ២ ច្រឡំដោយបីតិ វៀរវេលនៃបីតិដែលកើតក្នុងឈានខ្លះចេញ
 ឈាន ៣ ច្រឡំដោយសុខ វៀរវេលនៃសុខដែលកើតក្នុងឈានខ្លះ
 ចេញ ឈានទី ៤ ច្រឡំដោយទុបេត្តា វៀរវេលនៃទុបេត្តាដែលកើត
 ក្នុងឈានខ្លះចេញ ។ ឈាន ដែលមិនគួរលះដោយទស្សនៈ តាំងមិន
 គួរលះដោយភាវនា មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ តាំងមិនគួរ
 លះដោយភាវនា ដល់ខ្ញុំការសន្សំ (ខ្ញុំកម្មកិលេស) ក៏មាន ដល់ខ្ញុំ
 ការមិនសន្សំក៏មាន មិនដល់ខ្ញុំការសន្សំ តាំងមិនដល់ខ្ញុំការមិនសន្សំក៏
 មាន ជាលេសសេក្ខបុគ្គលក៏មាន ជាលេសអសេក្ខបុគ្គលក៏មាន មិនមែន
 ជាលេសសេក្ខបុគ្គល តាំងមិនមែនជាលេសអសេក្ខបុគ្គលក៏មាន ដល់ខ្ញុំ
 សភាពធំក៏មាន មិនមានប្រមាណក៏មាន ។ ឈាន ៣ មិនគួរពោលថា
 មានការម្នាក់ក្នុងផង ថា មានការម្នាក់ដល់ខ្ញុំសភាពធំផងឡើយ មាន
 ការម្នាក់ប្រមាណមិនបានក៏មាន មិនគួរពោលថា មានការម្នាក់មិនមាន
 ប្រមាណក៏មាន ឈានទី ៤ មានការម្នាក់ក្នុងផងក៏មាន មានការម្នាក់
 ដល់ខ្ញុំសភាពធំក៏មាន មានការម្នាក់មិនមានប្រមាណក៏មាន មិនគួរ
 ពោលថា មានការម្នាក់ក្នុងផង ថា មានការម្នាក់ដល់ខ្ញុំភាពធំផង
 ថា មានការម្នាក់មិនមានប្រមាណផងក៏មាន ។ ឈានជាគណ្តាលក៏មាន
 ទុក្ខមក៏មាន មានសភាពត្រូវនឹងទៀងក៏មាន មានសភាពមិនទៀងក៏មាន

តីណិ ឈានា ន មគ្គារម្មណា សិយា មក្កហេតុកោ
 សិយា មក្កាធិបតីនោ សិយា ន វត្តញ្ចា មក្កហេតុ-
 កោតិបិ មក្កាធិបតីនោតិបិ ចតុត្ថំ ឈានំ សិយា មគ្គា-
 រម្មណំ សិយា មក្កហេតុកំ សិយា មក្កាធិបតី សិយា
 ន វត្តតំ មគ្គារម្មណានិបិ មក្កហេតុកានិបិ មក្កាធិបតី-
 តិបិ ។ សិយា ឧប្បន្នា សិយា អនុប្បន្នា សិយា ឧប្ប-
 ន្និនោ សិយា អតីតា សិយា អនាគតា សិយា បច្ចុ-
 ប្បន្នា ។ តីណិ ឈានា ន វត្តញ្ចា អតីតារម្មណាតិបិ
 អនាគតារម្មណាតិបិ បច្ចុប្បន្នារម្មណាតិបិ ចតុត្ថំ ឈានំ
 សិយា អតីតារម្មណំ សិយា អនាគតារម្មណំ សិយា
 បច្ចុប្បន្នារម្មណំ សិយា ន វត្តតំ អតីតារម្មណានិបិ អ-
 នាគតារម្មណានិបិ បច្ចុប្បន្នារម្មណានិបិ ។ សិយា អដ្ឋ-
 ត្តា សិយា តហិទ្ធា សិយា អដ្ឋត្តតហិទ្ធា ។ តីណិ
 ឈានា តហិទ្ធារម្មណា ចតុត្ថំ ឈានំ សិយា អដ្ឋត្តា-
 រម្មណំ សិយា តហិទ្ធារម្មណំ សិយា អដ្ឋត្តតហិទ្ធារម្ម-
 ណំ សិយា ន វត្តតំ អដ្ឋត្តារម្មណានិបិ តហិទ្ធារម្មណា-
 និបិ អដ្ឋត្តតហិទ្ធារម្មណានិបិ ។ អនិទស្សនាប្បដិយា ។

ឈាន ព្យ មិនមានមគ្គជាអារម្មណ៍ តែមានមគ្គជាហេតុក៏មាន មានមគ្គជា
 អធិបតីក៏មាន មិនគួររកាលថា មានមគ្គជាហេតុផង ថា មានមគ្គជាអធិបតី
 ផងក៏មាន ឈានទី ២ មានមគ្គជាអារម្មណ៍ក៏មាន មានមគ្គជាហេតុក៏មាន
 មានមគ្គជាអធិបតីក៏មាន មិនគួររកាលថា មានមគ្គជាអារម្មណ៍ផង ថា មាន
 មគ្គជាហេតុផង ថា មានមគ្គជាអធិបតីផងក៏មាន ។ ឈាន ដែលកើត
 ហើយក៏មាន មិនខានកើតក៏មាន បម្រុងនឹងកើតក៏មាន ជាអតីតក៏មាន ជា
 អនាគតក៏មាន ជាបច្ចុប្បន្នក៏មាន ។ ឈាន ព្យ មិនគួររកាលថា មាន
 អារម្មណ៍ជាអតីតផង ថា មានអារម្មណ៍ជាអនាគតផង ថា មានអារម្មណ៍
 ជាបច្ចុប្បន្នផងឡើយ ឈានទី ២ មានអារម្មណ៍ជាអតីតក៏មាន មាន
 អារម្មណ៍ជាអនាគតក៏មាន មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នក៏មាន មិនគួររកាល
 ថា មានអារម្មណ៍ជាអតីតផង ថា មានអារម្មណ៍ជាអនាគតផង ថា
 មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នផងក៏មាន ។ ឈាន ខាងក្នុងក៏មាន ខាងក្រៅ
 ក៏មាន ទាំងខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅក៏មាន ។ ឈាន ព្យ មានអារម្មណ៍
 ខាងក្រៅ ឈានទី ២ មានអារម្មណ៍ខាងក្នុងក៏មាន មានអារម្មណ៍ខាង
 ក្រៅក៏មាន មានអារម្មណ៍ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅក៏មាន មិនគួររកាលថា
 មានអារម្មណ៍ខាងក្នុងផង ថា មានអារម្មណ៍ខាងក្រៅផង ថា មាន
 អារម្មណ៍ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅផងក៏មាន ។ ឈាន មិនប្រកបដោយ
 ការឃើញ ទាំងមិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ។

[៤៨៨] ន ហេតុ សហេតុកា ហេតុសម្ប-
 យុត្តា ន វត្ថុញ ហេតុ ថេវ សហេតុកា ចាតិ
 សហេតុកា ថេវ ន ច ហេតុ ន វត្ថុញ ហេតុ ថេវ
 ហេតុសម្បយុត្តា ចាតិ ហេតុសម្បយុត្តា ថេវ ន
 ច ហេតុ ន ហេតុ សហេតុកា ។ សម្បទ្ធុយា
 សង្ខតា អនិទស្សនា អប្បដិយា អរូបា សិយា
 លោកិយា សិយា លោកុត្តរា កេនចិ វិញ្ញយ្យា
 កេនចិ ន វិញ្ញយ្យា ។ នោ អាសវា សិយា
 សាសវា សិយា អនាសវា អាសវិប្បយុត្តា ន វត្ថុញ
 អាសវា ថេវ សាសវា ចាតិ សិយា សាសវា ថេវ
 នោ ច អាសវា សិយា ន វត្ថុញ សាសវា ថេវ
 នោ ច អាសវាតិ ន វត្ថុញ អាសវា ថេវ អាសវា
 សម្បយុត្តា ចាតិចិ អាសវិប្បយុត្តា ថេវ នោ ច
 អាសវាតិចិ សិយា អាសវិប្បយុត្តសាសវា សិយា
 អាសវិប្បយុត្តអនាសវា ។ នោ សញ្ញាជនា ។ បេ ។

[៤៨៨] ពួកឈ្មោះមិនមែនហេតុ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ
 ប្រកបដោយហេតុ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹង
 ហេតុខេ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តែមិនមែនហេតុ មិនគួរ
 ពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រកបដោយហេតុឡើយ គ្រាន់តែប្រកបដោយ
 ហេតុ តែមិនមែនហេតុ គឺមិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹង
 ហេតុ ។ ពួកឈ្មោះ ប្រកបដោយច្រើន គ្រប់ច្រើនតាមតែ មិនប្រកប
 ដោយការឃើញ មិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឥតរូប ជាលោកិយក៏មាន
 ជាលោកុត្តរក៏មាន ដែលបុគ្គលគប្បីដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ ដែល
 បុគ្គលមិនគប្បីដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយក៏មាន ។ ពួកឈ្មោះ មិនមែន
 អាសវៈ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈក៏មាន មិនមានអាសវៈ ទាំង-
 ប្រាសចាកអាសវៈ តែមិនគួរពោលថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ
 នឹងអាសវៈក៏មាន គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែនអា-
 សវៈក៏មាន មិនគួរពោលថា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែន
 ជាអាសវៈ ក៏មាន មិនគួរពោលថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រកបដោយអាសវៈ
 ផង ថា ប្រកបដោយអាសវៈ តែមិនមែនជាអាសវៈផងក៏មាន ប្រាស
 ចាកអាសវៈ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈក៏មាន ប្រាសចាកអាសវៈ
 ទាំងមិនមានអាសវៈក៏មាន ។ ពួកឈ្មោះ មិនមែនសំយោជនៈ ។ បេ ។

នោ កុដ្ឋា ។ បេ ។ នោ ឱយា ។ បេ ។ នោ
 យោតា ។ បេ ។ នោ ធីវណា ។ បេ ។ នោ មរា-
 មាសា ។ បេ ។ សារម្មណា នោ ចិត្តា ចេតសិ-
 កា ចិត្តសម្បយុត្តា ចិត្តសំសដ្ឋា ចិត្តសមុដ្ឋា
 ចិត្តសហគុដោ ចិត្តា ធូបវិត្តនោ ចិត្តសំសដ្ឋសមុដ្ឋា
 ចិត្តសំសដ្ឋសមុដ្ឋា ធូបហគុដោ ចិត្តសំសដ្ឋា ធូ-
 បវិត្តនោ តាហិក ធូចាណា សិយា ធូចាធិដ្ឋា
 សិយា ធូចាធិដ្ឋា ។ ធូចាណា ។ បេ ។ នោ
 តិលេសា ។ បេ ។

[៤៨៩] ន ធូស្សនេន បហាតត្វា ន ភាវនាយ
 បហាតត្វា ន ធូស្សនេន បហាតត្វាហេតុកា ។ បេ មំ
 ឈានំ ឯត្ថប្បដ្ឋំ វិតត្តំ វេបត្វា សវិតត្តំ តីណំ ឈានា
 អវិតត្តា ។ បេ មំ ឈានំ ឯត្ថប្បដ្ឋំ វិចារំ វេបត្វា
 សវិចារំ តីណំ ឈានា អវិចារា ។ ទ្វេ ឈានា
 ឯត្ថប្បដ្ឋំ មីតិ វេបត្វា សម្បវិតតា ទ្វេ ឈានា
 អម្បវិតតា ។ ទ្វេ ឈានា ឯត្ថប្បដ្ឋំ មីតិ វេបត្វា
 មីតិសហគតា ទ្វេ ឈានា ន មីតិសហគតា ។

មិនមែនគន្លះ ។ បេ ។ មិនមែនធម្មៈ ។ បេ ។ មិនមែនយោគៈ ។ បេ ។
 មិនមែននិវេណៈ ។ បេ ។ មិនមែនបរមាសៈ ។ បេ ។ ពួកឈាន
 ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងការម្នាក់ មិនមែនចិត្ត ជាចេតសិក ប្រកបដោយ
 ចិត្ត ច្រឡំដោយចិត្ត តាំងឡើងអំពីចិត្ត កើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រព្រឹត្ត
 ទៅតាមនូវចិត្ត ច្រឡំទាំងតាំងឡើងអំពីចិត្ត ច្រឡំទាំងតាំងឡើងទាំង
 កើតជាមួយនឹងចិត្ត ច្រឡំទាំងប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ជាខាងក្រៅ មិនមែន
 ទុក្ខា មានកម្មប្រកបដោយតិលេសមានកណ្តាជាដើមកាន់យកហើយក៏
 មាន មិនមានកម្មប្រកបដោយតិលេសមានកណ្តាជាដើមកាន់យកហើយក៏
 មាន ។ ពួកឈាន មិនមែនទុក្ខាន ។ បេ ។ មិនមែនកិលេស ។ បេ ។

[៤៩០] ពួកឈានមិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរលះដោយ
 ភាវនា មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ ។ ឈានទី១ ប្រកប
 ដោយវិតក្កៈ វៀរវេលនៃវិតក្កៈដែលកើតក្នុងឈាននុ៎ះចេញ ឈាន ៣
 មិនមានវិតក្កៈទេ ។ ឈានទី១ ប្រកបដោយវិចារៈ វៀរវេលនៃ
 វិចារៈដែលកើតក្នុងឈាននុ៎ះចេញ ឈាន ៣ មិនមានវិចារៈទេ ។
 ឈាន ២ ប្រកបដោយបីតិ វៀរវេលនៃបីតិដែលកើតក្នុងឈាននុ៎ះចេញ
 ឈាន ២ មិនមានបីតិទេ ។ ឈាន ២ ច្រឡំដោយបីតិ វៀរវេលនៃ
 បីតិដែលកើតក្នុងឈាននុ៎ះចេញ ឈាន ២ មិនច្រឡំដោយបីតិទេ ។

ឈានវិភង្គ បញ្ញាបុព្វកំ

តីណិ ឈានា ឯតុប្បន្នំ សុខំ វេយ្យា សុខសហ-
 គតា ចតុត្ថំ ឈានំ ន សុខសហគតំ ។ ចតុត្ថំ
 ឈានំ ឯតុប្បន្នំ ឧបេក្ខំ វេយ្យា ឧបេក្ខាសហគតំ
 តីណិ ឈានា ន ឧបេក្ខាសហគតា ។ ន កាមា-
 វចរា សិយា រូបាវចរា សិយា ន រូបាវចរា ។
 តីណិ ឈានា ន អរូបាវចរា ចតុត្ថំ ឈានំ សិយា
 អរូបាវចរំ សិយា ន អរូបាវចរំ ។ សិយា បរិយាបដ្ឋា
 សិយា អបរិយាបដ្ឋា សិយា និយ្យានិកា សិយា
 អនិយ្យានិកា សិយា និយតា សិយា អនិយតា
 សិយា សទ្ធករា សិយា អនុករា អរណាតិ ។

បញ្ញាបុព្វកំ ។

ឈានវិភង្គ សមញ្ញា ។

ឈានវិភង្គ បញ្ញាបុព្វកំ

ឈាន ៣ ប្រឡំដោយសុខ វៀរលង្កិតសុខដែលកើតក្នុងឈានខ្ពង់ចេញ
 ឈានទី ៤ មិនប្រឡំដោយសុខទេ ។ ឈានទី ៤ ប្រឡំដោយឧបេក្ខា
 វៀរលង្កិតឧបេក្ខាដែលកើតក្នុងឈានខ្ពង់ចេញ ឈាន ៣ មិនប្រឡំ
 ដោយឧបេក្ខាទេ ។ ពួកឈានមិនមែនជាកាមាវចរ តែជារូបាវចរក៏មាន
 មិនមែនរូបាវចរក៏មាន ។ ឈាន ៣ មិនមែនអរូបាវចរ ឈានទី ៤
 ជាអរូបាវចរក៏មាន មិនមែនអរូបាវចរក៏មាន ។ ពួកឈាន ជាបរិយា-
 បន្នៈក៏មាន ជាអបរិយាបន្នៈក៏មាន ជានិយ្យានិកៈក៏មាន ជាអនិយ្យានិកៈ
 ក៏មាន ជានិយតៈក៏មាន ជាអនិយតៈក៏មាន ជាសទ្ធករៈក៏មាន ជាអនុករៈ
 ជាអរណាតិក៏មាន ។

ចប់ បញ្ញាបុព្វកំ ។

ចប់ ឈានវិភង្គ ។

អប្បមញ្ញវិវត្ត

[៤៧០] ចតុស្សោ អប្បមញ្ញយោ ។ ឥត វិញ្ញាណ
មេត្តាសហគរោ ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវិត្វា វិហា-
រតិ តថា ធុតិយំ តថា តតិយំ តថា ចតុត្ថំ ឥតិ
ធុទ្ធមោ តិវិយំ សព្វងំ សព្វត្ថតាយ សព្វាវុទ្ធិ
លោកំ មេត្តាសហគរោ ចេតសា វិបុលោ
មហាគរោ អប្បមាណោ អវេរោ អព្យាបជ្ឈោ
ជវិត្វា វិហារតិ ។ តតុណ្ហាសហគរោ ចេតសា
ឯកំ ទិសំ ជវិត្វា វិហារតិ តថា ធុតិយំ តថា
តតិយំ តថា ចតុត្ថំ ឥតិ ធុទ្ធមោ តិវិយំ សព្វងំ
សព្វត្ថតាយ សព្វាវុទ្ធិ លោកំ តតុណ្ហាសហគរោ
ចេតសា វិបុលោ មហាគរោ អប្បមាណោ អវេ-
រោ អព្យាបជ្ឈោ ជវិត្វា វិហារតិ ។ ឫទិតាសហគ-
រោ ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវិត្វា វិហារតិ តថា ធុតិ-
យំ តថា តតិយំ តថា ចតុត្ថំ ឥតិ ធុទ្ធមោ តិវិយំ

អប្បមញ្ញវិវត្ត

[៤៧០] អប្បមញ្ញ-៤ យ៉ាង ។ គឺ ភិក្ខុក៏សាសនានេះ
មានចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ផ្សាយទៅកាន់ទិស ១ ផ្សាយទៅកាន់ទិស
ទី ២ ទិសទី ៣ ទិសទី ៤ ក៏ដូចគ្នា ផ្សាយទៅកាន់ទិសខាងលើ
ទិសខាងក្រោម ទិសទទឹងគឺទិសតូច មានចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ដឹង
ទូលាយ មិនមានប្រមាណ មិនមានព្យាបាទ មិនមានព្យាបាទ ផ្សាយ
ទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំង
អស់ ក្នុងទីទាំងពួង ហើយសម្រាកនៅ ១ ។ ភិក្ខុ មានចិត្តប្រកប
ដោយករុណា ផ្សាយទៅកាន់ទិស ១ ផ្សាយទៅកាន់ទិសទី ២ ទិស
ទី ៣ ទិសទី ៤ ក៏ដូចគ្នា ផ្សាយទៅកាន់ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម
ទិសទទឹងគឺទិសតូច មានចិត្តប្រកបដោយករុណា ដឹង ទូលាយ មិនមាន
ប្រមាណ មិនមានព្យាបាទ មិនមានព្យាបាទ ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោក
ទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងពួង
ហើយសម្រាកនៅ ១ ។ ភិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយវុទ្ធិតា ផ្សាយទៅ
កាន់ទិស ១ ផ្សាយទៅកាន់ទិសទី ២ ទិសទី ៣ ទិសទី ៤ ក៏ដូច
គ្នា ផ្សាយទៅកាន់ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិសទទឹងគឺទិសតូច

សព្វដំ សព្វត្ថតាយ សព្វាវុទ្ធិ លោកំ មុទិតាស-
 ហត្ថេន ចេតសា វិបុលេន មហាគ្គេន អប្បមា-
 ណេន អវេរេន អក្សាបដ្ឋេន ជវិត្វា វិហរតិ ។
 ឧបេក្ខាសហត្ថេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវិត្វា
 វិហរតិ តថា ធុត្ថយំ តថា តត្ថយំ តថា ចតុត្ថំ
 ឥតិ ឧទ្ធមរេន តត្ថយំ សព្វដំ សព្វត្ថតាយ សព្វា-
 វុទ្ធិ លោកំ ឧបេក្ខាសហត្ថេន ចេតសា វិបុលេន
 មហាគ្គេន អប្បមាណេន អវេរេន អក្សាបដ្ឋេន
 ជវិត្វា វិហរតិ ។

[២៩០] កថញ្ច ភិក្ខុ មេត្តាសហត្ថេន
 ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវិត្វា វិហរតិ ។ សេយ្យថាបិ
 ធាម ឯកំ បុគ្គលំ បិយំ មធាបិ ទិស្វា មេត្តា-
 យេយ្យ ឯវេរេវ សព្វេ សត្តេ មេត្តាយ ជវតិ ។

[២៩២] តត្ថ កតមា មេត្តា ។ យា សត្តេសុ
 មេត្តិ មេត្តាយនា មេត្តាយិតត្ថំ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ
 អយំ វុទ្ធិតិ មេត្តា ។ តត្ថ កតមំ ចិត្តំ ។

មានចិត្តប្រកបដោយមុទិតា ដ៏ធំ ទូលាយ មិនមានប្រមាណ មិនមាន
 ពៀរ មិនមានព្យាបាទ ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការ
 យកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងវិទ្យាទាំងពួង ហើយសម្រាក
 នៅ ១ ។ ភិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ផ្សាយទៅកាន់ទិស ១
 ផ្សាយទៅកាន់ទិសទី ២ ទិសទី ៣ ទិសទី ៤ ក៏ដូចគ្នា ផ្សាយទៅ
 កាន់ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិសទីទាំងទិសតូច មានចិត្តប្រកប
 ដោយមេត្តា ដ៏ធំ ទូលាយ មិនមានប្រមាណ មិនមានពៀរ មិនមាន
 ព្យាបាទ ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀប
 ផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងវិទ្យាទាំងពួង ហើយសម្រាកនៅ ១ ។

[២៩១] ចុះភិក្ខុមានចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ផ្សាយទៅកាន់ទិស ១
 តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលឃើញបុគ្គលម្នាក់ ជាវិស្រឡាញ់ ជាទីពេញ
 ចិត្ត គប្បីផ្សាយមេត្តា យ៉ាងណា ភិក្ខុវេទន៍ផ្សាយមេត្តា ចំពោះភ្នក
 សត្វទាំងពួង ក៏យ៉ាងនោះឯង ។

[២៩២] បណ្តាអប្បមញ្ញទាំងនោះ មេត្តា តើដូចម្តេច ។
 ការរាប់អាន អាភាររាប់អាន ភាគនៃការរាប់អាន ការរាប់គេ ចេតា-
 វិមុត្តិ (ការរួចស្រឡះចាកព្យាបាទដោយអំណាចចិត្ត) ណា ចំពោះភ្នក
 សត្វ នេះហៅថា មេត្តា ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។

យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ហធិយំ បណ្ណំ បរោ
 មនាយតនំ មជ្ជិម្ព័យំ វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណក្ខន្ធា តជ្ជា
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ឥទ្ធិ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ ឥទ្ធិ ចិត្តំ
 ឥមាយ មេត្តាយ សហគតិ ហោតិ សហជាតិ
 សំសដ្ឋិ សម្បយុត្តិ តេន វុច្ចតិ មេត្តាសហគតេន
 ចេតសាតិ ។ ឯកំ ទិសដ្ឋិ បុរុមំ វា ទិសំ បច្ឆិមំ
 វា ទិសំ ឧត្តរំ វា ទិសំ ធចត្តិណំ វា ទិសំ
 ឡិទ្ធិ វា អនោ វា តិរិយំ វា វិទិសំ វា ។ ធម្មតា
 ធម្មតា មជ្ជមុច្ឆតា ។ វិហារតីតិ ឥរិយតិ វត្ថុតិ ចា-
 លេតិ យថេតិ យាថេតិ ចរតិ វិហារតិ តេន វុច្ចតិ
 វិហារតីតិ ។ តថា ទុតិយដ្ឋិ យថេវ ឯកំ ទិសំ
 តថា ទុតិយំ ទិសំ តថា តតិយំ ទិសំ តថា
 ចតុត្ថំ ទិសំ តថា ឡិទ្ធិ តថា អនោ តថា តិរិយំ
 តថា វិទិសំ ។ សព្វធិ សព្វត្ថតាយ សព្វាវុទ្ធិ
 លោកត្ថិ សព្វេន សព្វំ សព្វថា សព្វំ អសេ-
 សំ ទិស្សសំ បរិយាទាយ វចនមេតិ សព្វធិ

ចិត្ត សេចក្តីដឹងការប្រយោ រសេចក្តីប្រាថ្នា ហធិយៈ បណ្ណៈ (ធម្មជាតិដ៏ផ្លា-
 ងផ្លូវ) មនោ បនាយកនៈ មន្ត្រីយៈ វិញ្ញាណ វិញ្ញាណក្ខន្ធ មនោវិញ្ញាណ-
 ធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ ចិត្ត
 នេះ ជាធម្មជាតិដ៏មួយគ្នា កើតជាមួយគ្នា ច្រឡំគ្នា ប្រកបព្រម
 ដោយមេត្តានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានចិត្តប្រកបដោយ
 មេត្តា ។ ពាក្យថា ទិស ១ គឺ ទិសខាងកើតក្តី ទិសខាងលិចក្តី
 ទិសខាងជើងក្តី ទិសខាងត្បូងក្តី ទិសខាងលើក្តី ទិសខាងក្រោមក្តី
 ទិសទទឹងក្តី ទិសផ្សេងៗក្តី ។ ពាក្យថា ផ្សាយ គឺ ផ្សាយចិត្តទៅ
 បញ្ចូលចិត្តទៅ ។ ពាក្យថា សម្រាកនៅ គឺ សម្រេចអរិយាបថ
 ប្រព្រឹត្ត គ្បោ សេនៅ ញ៉ាំងដ៏វិតឲ្យសេនៅ គ្រាប់ទៅ សម្រាន្ត
 នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រាកនៅ ។ ពាក្យថា
 ទិសទី ២ ក៏ដូចគ្នា គឺ ផ្សាយចិត្តទៅកាន់ទិស ១ យ៉ាងណា ផ្សាយ
 ចិត្តទៅកាន់ទិសទី ២ ទិសទី ៣ ទិសទី ៤ ទិសខាងលើ ទិសខាង
 ក្រោម ទិសទទឹង ទិសផ្សេងៗ ក៏យ៉ាងនោះដែរ ។ ពាក្យថា
 ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹង
 សត្វទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងពួង មានសេចក្តីថា ពាក្យថា ផ្សាយទៅ
 កាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់
 ក្នុងទីទាំងពួង ដូចជាពាក្យប្រមូលសត្វទាំងពួង ទាំងអស់ រាល់ប្រ គ្រប់ប្រ

សត្វត្ថតាយ សត្វាវុទ្ធិ លោកត្ថិ ។ មេត្តាសហគរោ
 ចេតសាតិ តត្ថ កេតមា មេត្តា ។ យា សត្តេស្ត
 មេត្តិ មេត្តាយនា មេត្តាយិត្តិ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ
 អយំ វុច្ចតិ មេត្តា ។ តត្ថ កេតមិ ចិត្តិ ។ យំ
 ចិត្តំ មនោ មានសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណ-
 ធាតុ ឥទ្ធិ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ ឥទ្ធិ ចិត្តំ ឥមាយ មេត្តា-
 យ សហគតំ ហោតិ សហជាតំ សំសដ្ឋំ សម្ប-
 យុត្តំ តេន វុច្ចតិ មេត្តាសហគរោ ចេតសាតិ ។
 វិបុលេនាតិ យំ វិបុលំ តំ មហាក្កតំ យំ មហាក្កតំ
 តំ អប្បមាណំ យំ អប្បមាណំ សោ អវេរោ យោ
 អវេរោ សោ អក្យាបដ្ឋោ ។ ជវិត្វាតិ ជវិត្វា អចិ-
 មុច្ចិត្វា ។ វិហរតីតិ ឥរិយតិ ។ បេ ។ វិហរតិ
 តេន វុច្ចតិ វិហរតីតិ ។

[៤៩៣] កកដង្កុ កិក្ខុ កកុណាសហគរោ
 ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវិត្វា វិហរតិ ។ សេយ្យថាបិ
 ធាម ឯកំ មុក្កលំ ទុក្កតំ ទុក្កបេតំ ទិស្វា កកុណា-
 យេយ្យ ឯវមេវ សព្វេ សត្តេ កកុណាយ ជវតិ ។

មិនមានសេចក្តី ឥតសេសសល់ ។ ពាក្យថា មានចិត្តប្រកបដោយ មេត្តា
 សេចក្តីថា បណ្តាអប្បបិដកវិញ្ញាណក្ខន្ធនោះ មេត្តា តើដូចម្តេច ។ ការពប់មាន
 អាតារពប់មាន ភាពនៃការពប់មាន ការពប់រក ចេតោវិមុត្តិ ណា ចំពោះ
 ភូតិសត្វ នេះហៅថា មេត្តា ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។
 ចិត្ត សេចក្តីដឹងតាមច្បាប់ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ
 ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ ចិត្តនេះ ជាធម្ម-
 ជាតិដោយមួយគ្នា កើតជាមួយគ្នា ប្រឡំគ្នា ប្រកបព្រម ដោយមេត្តានេះ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបចោលថា មានចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ។ ពាក្យថា
 ទូលាយ គឺ គុណជាតណា ដ៏ទូលាយ គុណជាតនោះ ដល់ទៅភាពជាធំ
 គុណជាតណា ដល់ទៅភាពជាធំ គុណជាតនោះ មិនមានប្រមាណ គុណ-
 ជាតណា មិនមានប្រមាណ សភាវៈនោះ មិនមានពៀរ សភាវៈណា
 មិនមានពៀរ សភាវៈនោះ មិនមានព្យាបាទ ។ ពាក្យថា ផ្សាយ គឺ
 ផ្សាយចិត្តទៅ ចន្លោះចិត្តទៅ ។ ពាក្យថា សម្រាកនៅ គឺ សម្រេចឥរិយា-
 បថ ។ បេ ។ សម្រាន្តនៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបចោលថា សម្រាកនៅ ។

[៤៩៣] ចុះកិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយកកុណា ផ្សាយទៅកាន់
 ទិស ១ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គល ឃើញបុគ្គលម្នាក់ ជាអ្នកគ្រីក្រ ដល់
 ទៅសេចក្តីលំបាក ហើយផ្សាយកកុណា យ៉ាងណា គិតផ្សាយកកុណា
 ចំពោះភូតិសត្វទាំងពួង ក៏យ៉ាងនោះឯង ។

[២៩២] តត្ថ កតតមា កត្តណា ។ យោ
 សត្តេសុ កត្តណា កត្តណាយនា កត្តណាយតត្ថំ
 កត្តណា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ កត្តណា ។ តត្ថ
 កតតមំ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។
 តត្ថា មនោវិញ្ញាណធាតុ ឥទ្ធិ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ ឥទ្ធិ
 ចិត្តំ ឥមាយ កត្តណាយ សហគតំ ហោតិ សហ-
 ជាតិ សំសង្ខំ សម្បយុត្តំ តេន វុច្ចតិ កត្តណា-
 សហគតេន ចេតសាតិ ។ ឯកំ ទិសង្ខំ បុរុតិមំ វា
 ទិសំ បច្ឆិមំ វា ទិសំ ឧត្តរំ វា ទិសំ ធិត្តិណំ វា
 ទិសំ ឡង្គំ វា អនោ វា តិរិយំ វា វិទិសំ វា ។ ដវត្វាតិ
 ដវត្វា អធិមុច្ឆត្វា ។ វិហារតីតិ ឥរិយតិ វត្ថុតិ ចាលេតិ
 យបេតិ យាបេតិ ចរតិ វិហារតិ តេន វុច្ចតិ វិហារ-
 តីតិ ។ តថា ធុតិយង្គិ យដេវ ឯកំ ទិសំ តថា
 ធុតិយំ ទិសំ តថា តតិយំ ទិសំ តថា ចតុត្ថំ ទិសំ
 តថា ធុត្ថំ តថា អនោ តថា តិរិយំ តថា វិទិ-
 សំ ។ សព្វតិ សព្វត្ថកាយ សព្វាវុទ្ធិ លោកត្ថំ

[២៩៣] បណ្ណាលីទាំងនោះ កត្តណា តើដូចម្តេច ។ ការ
 អាណិត ពាក្យអាណិត ភាពនៃការអាណិត ការអាណិតភាស្ត
 ចេតោវិមុត្តិ ណា ចំពោះពួកសត្វ នេះហៅថា កត្តណា ។ បណ្ណ
 ធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
 នេះហៅថា ចិត្ត ។ ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិដាច់ដាមួយគ្នា កើតជា
 មួយគ្នា ប្រឡំគ្នា ប្រកបព្រម ដោយកត្តនោះ ព្រោះហេតុនោះ
 រឿបរាលដាលថា មានចិត្តប្រកបដោយកត្តណា ។ ពាក្យថា ទិស ១
 គឺ ទិសខាងកើតក្តី ទិសខាងលិចក្តី ទិសខាងជើងក្តី ទិសខាងត្បូងក្តី
 ទិសខាងលើក្តី ទិសខាងក្រោមក្តី ទិសទទឹងក្តី ទិសផ្សេងៗក្តី ។
 ពាក្យថា ផ្សាយ គឺ ផ្សាយចិត្តទៅ បញ្ជូនចិត្តទៅ ។ ពាក្យថា
 សម្រាកនៅ គឺ សម្រេចឥរិយាបថ ប្រព្រឹត្ត រក្សា សេនៅ ញ៉ាំង
 ដឹកឲ្យសេនៅ ត្រាច់ទៅ សម្រាន្តទៅ ព្រោះហេតុនោះ រឿបរាល
 ថា សម្រាកនៅ ។ ពាក្យថា ទិសទី ២ ក៏ដូចគ្នា គឺ ផ្សាយ
 ចិត្តទៅកាន់ទិស ១ យ៉ាងណា ផ្សាយចិត្តទៅកាន់ទិសទី ២ ទិសទី៣
 ទិសទី ៤ ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិសទទឹង ទិសផ្សេងៗ
 ក៏យ៉ាងនោះដែរ ។ ពាក្យថា ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង
 ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វលោកទាំងអស់ ក្នុងទីតាំងពួង

អប្បមញ្ញវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

សព្វេន សព្វំ សព្វថា សព្វំ អសេសំ និស្សេសំ
 បរិយាធាយ វចនមេតិ សព្វំ សព្វត្ថតាយ សព្វាវុត្តិ
 លោកុត្តិ ។ កក្កណាសហគតេន ចេតសាតិ តត្ថ
 កតមា កក្កណា ។ យា សត្តេស្ស កក្កណា កក្កណា-
 យនា កក្កណាយិតត្ថំ កក្កណា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ
 កក្កណា ។ តត្ថ កតមំ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ
 មាទសំ ។ បេ ។ តត្ថា មនោវិញ្ញាណនាតុ ឥទំ វុច្ចតិ
 ចិត្តំ ។ ឥទំ ចិត្តំ ឥមាយ កក្កណាយ សហគតិ
 ហោតិ សហជាតិ សិសដ្ឋិ សម្មយុត្តិ តេន វុច្ចតិ
 កក្កណាសហគតេន ចេតសាតិ ។ វិបុលេនាតិ យំ
 វិបុលំ តិ មហាក្កតិ យំ មហាក្កតិ តិ អប្បមាណំ យំ
 អប្បមាណំ សោ អវេរោ យោ អវេរោ សោ អព្យា-
 បដ្ឋោ ។ ជវិត្វាតិ ជវិត្វា អធិមុច្ឆិត្វា ។ វិហរតីតិ
 វិហរតិ ។ បេ ។ វិហរតិ តេន វុច្ចតិ វិហរតីតិ ។

អប្បមញ្ញវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

មានអោយក្តីថា ពាក្យថា ផ្សេងទៅកាន់សត្វលោកទាំងឡាយ ដោយការ
 យកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីតាំងឡាន ទុះថាពាក្យប្រែម
 សត្វទាំងឡាន ទាំងអស់ រាល់រូប គ្រប់រូប មិនមានសល់ ឥតសេស
 សល់ ។ ពាក្យថា មានចិត្តប្រកបដោយកុណ សេចក្តីថា បណ្តា
 អប្បមញ្ញទាំងនោះ កុណ តើដូចម្តេច ។ ការអាណិត ពាក្យ
 អាណិត ភាពនៃការអាណិត ការអាណិតអាសូរ ចេះតាមុត្តិ ណា
 ចំពោះភូមិសត្វ នេះហៅថា កុណ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត
 តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។
 មនោវិញ្ញាណនាតុដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។
 ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិទៅជាមួយគ្នា កើតជាមួយគ្នា ច្រឡំគ្នា ប្រកប
 ប្រម ដោយកុណនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានចិត្ត
 ប្រកបដោយកុណ ។ ពាក្យថា ទូលាយ គឺ គុណជាតណា ដ៏
 ទូលាយ គុណជាតនោះ ដល់ខ្លះភាពជាធំ គុណជាតណា ដល់ខ្លះ
 ភាពជាធំ គុណជាតនោះ មានប្រមាណមិនបាន គុណជាតណា មិន
 មានប្រមាណ សភាវៈនោះ មិនមានព្យាសភាវៈណា មិនមានព្យា
 សភាវៈនោះ មិនមានព្យាបាទ ។ ពាក្យថា ផ្សេង គឺ ផ្សេងចិត្តទៅ
 បញ្ចូលចិត្តទៅ ។ ពាក្យថា សម្រាកទៅ គឺ សម្រេចអរិយាបថ
 ។ បេ ។ សម្រាកទៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រាកទៅ ។

[៤៩៥] តត្ថ តត្ថ មុទិសាសហគតេន
 ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជរិត្វា វិហារតិ ។ សេយ្យ-
 បាបំ ឆាប ឯកំ បុគ្គលំ បិយំ មនាបំ ទិស្វា
 មុទិសា មស្ស ឯវមេវ សាធូ សត្តេ មុទិ-
 តាយ ជរតិ ។

[៤៩៦] តត្ថ តត្ថ មុទិសា ។ យា សត្តេស្វ
 មុទិសា មុទិសាយនា មុទិសាយិតត្ថំ មុទិសា ចេតា-
 វិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មុទិសា ។ តត្ថ តត្ថ មិ ចិត្តំ ។
 យំ ចិត្តំ មនោ មាទសំ ។ បេ ។ តថា មនោ-
 វិញ្ញាណោត្ថ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ ឥទំ ចិត្តំ ឥមាយ
 មុទិសាយ សហគតំ ហោតិ សហជាតិ សំសដ្ឋិ
 សម្បយុត្តិ តេន វុច្ចតិ មុទិសាសហគតេន ចេត-
 សាតិ ។ ឯកំ ទិសន្តិ បុគ្គលំ កំ ទិសំ បដិមំ
 កំ ទិសំ ឧត្តរំ កំ ទិសំ ឧត្តរំ កំ ទិសំ ឧត្តរំ
 កំ មនោ កំ តិរិយំ កំ វិទិសំ កំ ។ ជរិត្វាតិ ជរិត្វា
 អនិមុច្ចិត្វា ។ វិហារតិ ឥរិយតិ ។ បេ ។ វិហារតិ
 តេន វុច្ចតិ វិហារតិ ។ តថា ឧត្តយន្តិ
 យថេវ ឯកំ ទិសំ តថា ឧត្តយំ ទិសំ តថា

[៤៩៥] ចុះភិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយមុទិសា ផ្សាយទៅកាន់
 ទិស ១ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលឃើញបុគ្គលម្នាក់ ជាទីស្រឡាញ់ ជា
 ទីរាញ់ចិត្ត ហើយជាអ្នករីករាយ យ៉ាងណា ភិក្ខុផ្សាយមុទិសា ចំពោះ
 ពួកសត្វទាំងពួង ក៏យ៉ាងនោះឯង ។

[៤៩៦] បណ្តាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មុទិសា តើដូចម្តេច ។ ការរីក
 រាយ អាតារីករាយ ភាពខែការីករាយ ការស្រស់ស្រាយ ចេតាវិមុត្តិ
 ណា ចំពោះពួកសត្វ នេះហៅថា មុទិសា ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត
 តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្ស្នាំ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោ-
 វិញ្ញាណោត្ថ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ ចិត្តនេះ
 ជាធម្មជាតិដូចមួយគ្នា កើតជាមួយគ្នា ប្រឡំគ្នា ប្រកបប្រម ដោយ
 មុទិសានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា មានចិត្តប្រកបដោយមុទិសា ។
 ពាក្យថា ទិស ១ គឺទិសខាងកើតក្តី ទិសខាងលិចក្តី ទិសខាងជើង
 ក្តី ទិសខាងត្បូងក្តី ទិសខាងលើក្តី ទិសខាងក្រោមក្តី ទិសទីជើងក្តី
 ទិសផ្សេងៗ ក្តី ។ ពាក្យថា ផ្សាយ គឺ ផ្សាយចិត្តទៅ បញ្ជូនចិត្តទៅ ។
 ពាក្យថា សម្រាកនៅ គឺ សម្រេចឥរិយាបថ ។ បេ ។ សម្រាកនៅ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា សម្រាកនៅ ។ ពាក្យថា ទិស ៦ គឺដូច
 គ្នា គឺ ផ្សាយចិត្តទៅកាន់ទិស ១- យ៉ាងណា ផ្សាយចិត្តទៅកាន់ទិស ៦

ទិសទី៣ ទិសទី៤ ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិសទី៥ ទិស
 ផ្សេងៗ គឺយ៉ាងនោះដែរ ។ ពាក្យថា ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង
 ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹម នឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងពួង មាន
 សេចក្តីថា ពាក្យថា ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការយក
 ខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹម នឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងពួង នេះជាពាក្យប្រមូល
 ទាំងពួង ទាំងអស់ រាល់រូប គ្រប់រូប មិនមានសល់ ឥតសសសល់ ។
 ពាក្យថាមានចិត្តប្រកបដោយមុទិតា សេចក្តីថា បណ្តាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ
 មុទិតា តើដូចម្តេច ។ ការរីករាយ ការរីករាយ ការរីករាយ ការ
 ស្រស់ស្រាយ ចេតនាមុត្តិ ណា ចំពោះភូតសត្វ នេះហៅថា មុទិតា ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការមូល
 សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
 នោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិដាច់មួយ
 គ្នា កើតជាមួយគ្នា ច្រឡំគ្នា ប្រកបព្រម ដោយមុទិតានេះ ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបរាល់ថា មានចិត្តប្រកប ដោយមុទិតា ។ ពាក្យថា
 ទូលាយ គឺ គុណជាតណា ដ៏ទូលាយ គុណជាតនោះ ដល់ខ្លួន
 ភាពជាធំ គុណជាតណា ដល់ខ្លួនភាពជាធំ គុណជាតនោះ មិន
 មានប្រមាណ គុណជាតណា មិនមានប្រមាណ សភាវៈនោះ មិន
 មានភ្លឺ សភាវៈណា មិនមានភ្លឺ សភាវៈនោះ មិនមានព្យាបាទ ។

ជរិត្តាតិ ជរិត្តា អនិម្ពុត្តិក្កា ។ វិហារតីតិ វិហារតីតិ ។ បេ ។ វិហារតិ តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

(២៩៧) តត្ថ កត្តា ឧបេក្ខាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជរិត្តា វិហារតិ ។ សេយ្យ- ថាបិ ឆាម ឯកំ បុគ្គលំ នេវ មធាបិ ន អមធាបិ ទិស្វា ឧបេក្ខតោ អំស្ស ឯវេមវ សេត្វ សត្តេ ឧបេក្ខាយ ជរតិ ។

(២៩៨) តត្ថ កត្តា ឧបេក្ខា ។ យា សត្តស្ម ឧបេក្ខា ឧបេក្ខាយនា ឧបេក្ខាយិតត្ថំ ឧបេក្ខា ចេតាវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ ឧបេក្ខា ។ តត្ថ កត្តមិ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មធា មាទសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មធាវិញ្ញាណធាតុ សំទិ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ សំទិ ចិត្តំ សំមាយ ឧបេក្ខាយ សហគតំ ហោតិ សហជាតំ សំសដ្ឋំ សម្បយុត្តំ តេន វុច្ចតិ ឧបេក្ខាសហគតេន ចេតសាតិ ។ ឯកំ ទិសំ ឬត្ថិមំ វា ទិសំ បច្ឆិមំ វា ទិសំ ឧត្តរំ វា ទិសំ ឧត្តរិណំ វា ទិសំ ឧទ្ទិ វា អធា វា តិរិយំ វា វិទិសំ វា ។ ជរិត្តាតិ ជរិត្តា

ពាក្យថា ជ្រុយ គឺ ជ្រុយចិត្តទៅ បញ្ចូចចិត្តទៅ ។ ពាក្យថា សម្រាកទៅ គឺ សម្រេចអាយាចថ ។ បេ ។ សម្រាន្តៈទៅ ព្រោះ ហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រាកទៅ ។

(២៩៧) ចុះកិច្ច មានចិត្តប្រកបដោយឧបេក្ខា ជ្រុយទៅកាន់ ទិស ១ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គល ឃើញបុគ្គលម្នាក់ ជាទីរោញចិត្តក៏មិន មែន មិនជាទីរោញក៏មិនមែន ហើយជាអ្នកប្រាជ្ញឈឺយកន្តើយ យ៉ាងណា ក៏ជ្រុយឧបេក្ខា ចំពោះសត្វទាំងឡាយ យ៉ាងនោះឯង ។

(២៩៨) បណ្តាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ ឧបេក្ខា តើដូចម្តេច ។ ការ ប្រាជ្ញ ភាគាប្រាជ្ញ ភាគនៃការប្រាជ្ញ ភាគនោះតើយ ចេតា- វិមុត្តិ ណា ចំពោះភូតសត្វ នេះហៅថា ឧបេក្ខា ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មធាវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិទៅជាមួយគ្នា កើតជាមួយគ្នា ប្រឡំគ្នា ប្រកបប្រម ដោយឧបេក្ខានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានចិត្តប្រកប ដោយឧបេក្ខា ។ ពាក្យថា ទិស ១ គឺ ទិសខាងកើតក្តី ទិសខាងលិច ក្តី ទិសខាងជើងក្តី ទិសខាងត្បូងក្តី ទិសខាងលើក្តី ទិសខាងក្រោមក្តី ទិសទិសក្តី ទិសផ្សេងៗ ក្តី ។ ពាក្យថា ជ្រុយ គឺ ជ្រុយចិត្តទៅ

អធិប្បទាន ។ វិហារតិច្ច វិហារតិ ។ បេ ។ វិហារតិ
 តេន វុច្ចតិ វិហារតិច្ច ។ តថា ធុតិយន្តិ យថេវ
 ឯកំ ធិសំ តថា ធុតិយំ ធិសំ តថា តតិយំ ធិសំ
 តថា ចតុត្ថំ ធិសំ តថា ឧទ្ធចំ តថា អនោ តថា
 តិវិយំ តថា វិធិសំ ។ សព្វធិ សព្វត្ថតាយ សព្វាវន្តិ
 លោកន្តិ សព្វេន សព្វំ សព្វថា សព្វំ អសេសំ
 ធិស្សសំ បរិយាធាយ វចនមេតិ សព្វធិ សព្វត្ថ-
 តាយ សព្វាវន្តិ លោកន្តិ ។ ឧបេក្ខាសហគតេន
 ចេតសាតិ តត្ថ កតមា ឧបេក្ខា ។ យា សុត្តេស្ស
 ឧបេក្ខា ឧបេក្ខាយនា ឧបេក្ខាយិតត្ថំ ឧបេក្ខា
 ចេតោវុច្ចតិ អយំ វុច្ចតិ ឧបេក្ខា ។ តត្ថ កតមំ
 ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា មនោ-
 វិញ្ញាណធាតុ វេទិ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ វេទិ ចិត្តំ វេទិយ
 ឧបេក្ខាយ សហគតិ ហោតិ សហជាតិ សំសដ្ឋិ
 សម្បយុត្តិ តេន វុច្ចតិ ឧបេក្ខាសហគតេន ចេតសាតិ ។

បទានចិត្តោ ។ ពាក្យថា សម្រាកនៅ គឺ សម្រេចវិវិយាបថ ។ បេ ។
 សម្រាកនៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រាកនៅ ។ ពាក្យថា
 វិសទី២ គឺដូចគ្នា គឺ ផ្សាយចិត្តនៅកាន់វិស ១ យ៉ាងណា វិសទី២
 វិសទី៣ វិសទី៤ វិសខាងលើ វិសខាងក្រោម វិសទី៧ ឬ
 វិសផ្សេងៗ ក៏យ៉ាងនោះដែរ ។ ពាក្យថា ផ្សាយនៅកាន់សត្វលោក
 ពុទ្ធិព្រាហ្មណ៍ ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វពុទ្ធិពុទ្ធិ ក្នុងវិចិត្តព្រាហ្មណ៍
 មានសេចក្តីថា ពាក្យថា ផ្សាយនៅកាន់សត្វលោកពុទ្ធិព្រាហ្មណ៍ ដោយការ
 យកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹម នឹងសត្វពុទ្ធិពុទ្ធិ ក្នុងវិចិត្តព្រាហ្មណ៍ ខ្លះជាពាក្យប្រ-
 ក្រសព្វពុទ្ធិពុទ្ធិ ពុទ្ធិពុទ្ធិ ពុទ្ធិពុទ្ធិ ពុទ្ធិពុទ្ធិ ពុទ្ធិពុទ្ធិ ពុទ្ធិពុទ្ធិ ពុទ្ធិពុទ្ធិ
 សល់ ។ ពាក្យថា មានចិត្តប្រកបដោយទេវតា សេចក្តីថា បណ្តាអប្ប-
 មញ្ញាពុទ្ធិពុទ្ធិ ទេវតា គឺដូចម្តេច ។ ការព្រះធម៌ អាសាព្រះធម៌
 ការនៃការព្រះធម៌ ការនៃការព្រះធម៌ ពេលនោះមុន ណា ចំពោះភូមិសត្វ
 នេះហៅថា ទេវតា ។ បណ្តាអប្បពុទ្ធិពុទ្ធិ ចិត្ត គឺដូចម្តេច ។ ចិត្ត
 សេចក្តីដឹងការពុទ្ធិ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែល
 កើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិ
 នៅជាមួយគ្នា កើតជាមួយគ្នា ច្រឡំគ្នា ប្រកបប្រម ដោយទេវតា
 នេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានចិត្តប្រកបដោយទេវតា ។

វិបុលនាតិ យំ វិបុលំ តំ មហាត្ថតំ យំ មហាត្ថតំ
 តំ អប្បមាណំ យំ អប្បមាណំ សោ អវេរោ យោ
 អវេរោ សោ អព្យាបដ្ឋោ ។ វិហារតិ វិហារ អធិ-
 មុច្ឆិតា ។ វិហារតិ វិហារ ។ វេ ។ វិហារតិ តេជ-
 វុច្ឆិតិ វិហារតិ ។

សុត្តន្តបិដក ។

[២៩៩] ចតុស្សោ អប្បមញ្ញាយោ មេត្តា កុរុណា

មុទិតា ឧបេក្ខា ។

[៣០០] តត្ថ កតមា មេត្តា ។ ឥធិ ភិក្ខុ

យស្មី សមយេ រូបបឋតិយា មក្ខំ កាវេតិ វិវិច្ឆេ
 កាមេហំ ។ វេ ។ បឋមំ ឈាដំ ឧបសម្ពជ្ជំ វិហារតិ
 មេត្តាសហគតំ យា តស្មី សមយេ មេត្តិ មេត្តា-
 យនា មេត្តាយិតត្ថំ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ឆិតិ
 មេត្តា អវសេសា ធម្មា មេត្តាយ សម្មយុត្តា ។
 តត្ថ កតមា មេត្តា ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ

ពាក្យថា ទូលាយ គឺ គុណជាតណា ដ៏ទូលាយ គុណជាតនោះ ដល់
 ទូរភាពជាធំ គុណជាតណា ដល់ទូរភាពជាធំ គុណជាតនោះ មិន
 មានប្រមាណ គុណជាតណា មិនមានប្រមាណ សភាវៈនោះ មិន
 មានព្យាវ សភាវៈណា មិនមានព្យាវ សភាវៈនោះ មិនមានព្យា-
 បាទ ។ ពាក្យថា ផ្សាយ គឺ ផ្សាយចិត្តទៅ បញ្ចូនចិត្តទៅ ។
 ពាក្យថា សម្រាកនៅ គឺ សម្រេចវិយាបថ ។ វេ ។ សម្រាន្ត
 នៅ ព្រោះហេតុនោះ រើបរោសថា សម្រាកនៅ ។

ចប់ សុត្តន្តបិដក ។

[២៩៩] អប្បមញ្ញ ២ យ៉ាង គឺ មេត្តា ១ កុរុណា ១ មុទិតា ១

ឧបេក្ខា ១ ។

[៣០០] បណ្តាអប្បមញ្ញតាំងនោះ មេត្តា តើដូចម្តេច ។

គង្គសម័យណា ភិក្ខុគង្គសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព
 ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ វេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ប្រកបដោយ
 មេត្តា គង្គសម័យនោះ ការរាប់អាន ការរាប់អាន ភាពនៃការរាប់
 អាន ការរាប់អាន ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំង-
 ឡាយដ៏សស ក៏រំល្ងាច់ថា ប្រកបដោយមេត្តា ។ បណ្តាអប្បមញ្ញ
 តាំងនោះ មេត្តា តើដូចម្តេច ។ គង្គសម័យណា ភិក្ខុគង្គសាសនានេះ

អប្បបរមាវិស័យ អភិធម្មាដនីយ

រូបបឋមតិយា មក្កំ ភាវេតិ វិភក្កិវិចារាជំ វូបសហា ។ បេ ។
 ធុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ មេត្តាសហ-
 គតំ យា តស្មី សមយេ មេត្តំ មេត្តាយនា មេត្តា-
 យិតត្ថំ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មេត្តា អវ-
 សេសា ធម្មា មេត្តាយ សម្បយុត្តា ។ តត្ថ កតតមា
 មេត្តា ។ វេទ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូបបឋមតិយា
 មក្កំ ភាវេតិ ចិត្តិយា ច វិវាតា ។ បេ ។ ធុតិយំ
 ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ យា
 តស្មី សមយេ មេត្តំ មេត្តាយនា មេត្តាយិតត្ថំ មេត្តា
 ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មេត្តា អវសេសា ធម្មា
 មេត្តាយ សម្បយុត្តា ។ វេទ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
 រូបបឋមតិយា មក្កំ ភាវេតិ វិវិច្ឆេវ កោមេហំ ។ បេ ។
 បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ
 យា តស្មី សមយេ មេត្តំ មេត្តាយនា មេត្តាយិតត្ថំ
 មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មេត្តា អវសេសា ធម្មា
 មេត្តាយ សម្បយុត្តា ។ វេទ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ

អប្បបរមាវិស័យ អភិធម្មាដនីយ

ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ព្រោះរម្ងាប់នូវវិភក្កនិងវិចារះ ។ បេ ។
 ចូលកាន់ធុតិយជ្ជាន ប្រកបដោយមេត្តា ក្នុងសម័យនោះ ការរាប់អាន
 អាគាររាប់អាន ភាពនៃការរាប់អាន ការរាប់អាន ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះ
 ហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។
 បណ្តាអប្បបរមាទាំងនោះ មេត្តា កើតដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុ
 ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ព្រោះឡើយណាយ
 ចាកបីគឺផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ធុតិយជ្ជាន ប្រកបដោយមេត្តា ក្នុង
 សម័យនោះ ការរាប់អាន អាគាររាប់អាន ភាពនៃការរាប់អាន ការ
 រាប់អាន ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំងឡាយដ៏
 សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុង
 សាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ស្លាប់ចាកតាមទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ជាន ប្រកបដោយមេត្តា ក្នុងសម័យនោះ
 ការរាប់អាន អាគាររាប់អាន ភាពនៃការរាប់អាន ការរាប់អាន ចេតោ-
 វិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះ
 ថា ប្រកបដោយមេត្តា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ

រូបបឋមតិយា មក្កំ ភាវេតិ អវិតក្កំ វិហារបត្តិ វិវេក-
 ដំ បីតិសុខំ ធុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 មេត្តាសហគតំ យា តស្មី សមយេ មេត្តិ មេត្តាយនា
 មេត្តាយិតត្ថំ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មេត្តា
 អវសេសា ធម្មា មេត្តាយ សម្បយុត្តា ។ ៩៨ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូបបឋមតិយា មក្កំ ភាវេតិ វិតក្ក-
 វិហារំ រូបសមា ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ឧប-
 សម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ យា តស្មី សមយេ
 មេត្តិ មេត្តាយនា មេត្តាយិតត្ថំ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ
 អយំ វុច្ចតិ មេត្តា អវសេសា ធម្មា មេត្តាយ សម្ប-
 យុត្តា ។ ៩៨ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូបបឋមតិយា
 មក្កំ ភាវេតិ បីតិយា ច វិវាទា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ
 ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ យា
 តស្មី សមយេ មេត្តិ មេត្តាយនា មេត្តាយិតត្ថំ មេត្តា
 ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មេត្តា អវសេសា ធម្មា
 មេត្តាយ សម្បយុត្តា ។

ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ចូលកាន់ខុតិយជ្ឈាន មិនមានវិតក្កៈ មាន
 ត្រឹមតែវិហារៈ មានបីតិវិនិស្ស័យកើតក្នុងវិវេក ប្រកបដោយមេត្តា ក្នុង
 សម័យនោះ ការរាប់អាន អាគាររាប់អាន ភាពនៃការរាប់អាន ការ
 រាប់អាន ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស
 ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក៏សាសនានេះ
 ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ព្រោះរាប់ខ្ញុំវិតក្កៈនិងវិហារៈ ។ បេ ។
 ចូលកាន់ខុតិយជ្ឈាន ប្រកបដោយមេត្តា ក្នុងសម័យនោះ ការរាប់អាន
 អាគាររាប់អាន ភាពនៃការរាប់អាន ការរាប់អាន ចេតោវិមុត្តិ ណា
 នេះហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយ
 មេត្តា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក៏សាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើត
 ក្នុងប្រភព ព្រោះឡើយណាយចាកបីតិវិនិស្ស័យ ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថ-
 ជ្ឈានប្រកបដោយមេត្តា ក្នុងសម័យនោះ ការរាប់អាន អាគាររាប់អាន
 ភាពនៃការរាប់អាន ការរាប់អាន ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។

[៥០១] តត្ថ តតមា តតុណា ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូបបបត្តិយា មក្កំ ភាវេតិ វិវិច្ឆេ
 តាមេហិ ។ បេ ។ បេមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ
 តតុណា សហគតំ យា តស្មី សមយេ តតុណា
 តតុណាយនា តតុណាយិតត្ថំ តតុណា ចេតាវិមុត្តិ
 អយំ វុច្ចតិ តតុណា អវសេសា ធម្មា តតុណាយ
 សម្បយុត្តា ។ តត្ថ តតមា តតុណា ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូបបបត្តិយា មក្កំ ភាវេតិ វិវិច្ឆេ
 វិចារានំ រូបសមា ។ បេ ។ ធុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ
 វិហារតិ តតុណា សហគតំ យា តស្មី សមយេ តតុ
 ណា តតុណាយនា តតុណាយិតត្ថំ តតុណា ចេតា
 វិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ តតុណា អវសេសា ធម្មា
 តតុណាយ សម្បយុត្តា ។ តត្ថ តតមា តតុណា ។
 ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូបបបត្តិយា មក្កំ ភាវេតិ
 បីតិយា ច វិវាតា ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ
 វិហារតិ តតុណា សហគតំ យា តស្មី សមយេ
 តតុណា តតុណាយនា តតុណាយិតត្ថំ តតុណា
 ចេតាវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ តតុណា អវសេសា ធម្មា

[៥០១] បណ្ណា បញ្ចមញ្ញា ទាំងនោះ តតុណា តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព
 ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់ចម្រើនផ្សាន ប្រកបដោយ
 តតុណា ក្នុងសម័យនោះ ការអាណិត អាការអាណិត ភាពនៃការ
 អាណិត ការអាណិតអាសូរ ចេតាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា តតុណា
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយតតុណា ។ បណ្ណា
 បញ្ចមញ្ញា ទាំងនោះ តតុណា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុ
 ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ព្រោះរម្ងាប់វិភក្តៈនិង
 វិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយផ្សាន ប្រកបដោយតតុណា ក្នុង
 សម័យនោះ ការអាណិត អាការអាណិត ភាពនៃការអាណិត ការ
 អាណិតអាសូរ ចេតាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា តតុណា ធម៌ទាំងឡាយ
 ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយតតុណា ។ បណ្ណា បញ្ចមញ្ញា
 ទាំងនោះ តតុណា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនា
 នេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ព្រោះឡើយណាយចាកបីតិផង
 ។ បេ ។ ចូលកាន់តតិយផ្សាន ប្រកបដោយតតុណា ក្នុងសម័យនោះ
 ការអាណិត អាការអាណិត ភាពនៃការអាណិត ការអាណិតអាសូរ
 ចេតាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា តតុណា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស

កុណាយ សម្បយុត្តា ។ ឥឡូវ ក៏ត្រូវ យស្មី សម-
 យេ រូបបបត្តិយា មក្តី ការវេទិកា វិវិច្ឆារ ការមេហិ
 ។ បេ ។ បេ ។ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ កុណ-
 យា សហគតំ យា តស្មី សមយេ កុណាយ
 កុណាយនា កុណាយិតត្តំ កុណាយ ចេតោវិមុត្តិ
 អយំ វុច្ចតិ កុណាយ អវសេសា ធម្មា កុណាយ
 សម្បយុត្តា ។ ឥឡូវ ក៏ត្រូវ យស្មី សមយេ រូបបបត្តិ-
 យា មក្តី ការវេទិកា អវតក្កិ វិចារមត្តិ វិវេកនំ បីត-
 សុទ្ធិ ធុតយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ កុណា-
 យា សហគតំ យា តស្មី សមយេ កុណាយ កុណា-
 យនា កុណាយិតត្តំ កុណាយ ចេតោវិមុត្តិ អយំ
 វុច្ចតិ កុណាយ អវសេសា ធម្មា កុណាយ សម្ប-
 យុត្តា ។ ឥឡូវ ក៏ត្រូវ យស្មី សមយេ រូបបបត្តិ-
 យា មក្តី ការវេទិកា វិវតក្កិវិចារនំ រូបសមា ។ បេ ។
 តតយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ កុណាយ សហ-
 គតំ យា តស្មី សមយេ កុណាយ កុណាយនា
 កុណាយិតត្តំ កុណាយ ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ
 កុណាយ អវសេសា ធម្មា កុណាយ សម្បយុត្តា ។

ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយកុណា ។ ក្នុងសម័យណា ក៏ក្នុង
 សាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ស្លាប់ចាកកាមទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ចូលកាន់តិរិយដ្ឋាន ប្រកបដោយកុណា ក្នុងសម័យនោះ ការ
 អាណិត អាការអាណិត ភាពនៃការអាណិត ការអាណិតអាសូរ ចេតា-
 វិមុត្តិ ណា នេះហៅថា កុណា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា
 ប្រកបដោយកុណា ។ ក្នុងសម័យណា ក៏ក្នុងសាសនានេះ ចំរើន
 មត្ត ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ចូលកាន់តិរិយដ្ឋាន មិនមានវិភក្តៈ
 មានត្រឹមតែវិចារៈ មានបីតិរិយសុទ្ធ កើតក្នុងវិវេក ប្រកបដោយ
 កុណា ក្នុងសម័យនោះ ការអាណិត អាការអាណិត ភាពនៃការ
 អាណិត ការអាណិតអាសូរ ចេតាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា កុណា
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយកុណា ។ ក្នុង
 សម័យណា ក៏ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព
 ព្រោះហេតុនេះនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់តិរិយដ្ឋាន ប្រកប
 ដោយកុណា ក្នុងសម័យនោះ ការអាណិត អាការអាណិត ភាព
 នៃការអាណិត ការអាណិតអាសូរ ចេតាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា
 កុណា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយកុណា ។

ឥធម៌ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូបបឋតិយា មក្ខិ
 ភាវេតិ បឋតិយា ច វិហតា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ
 ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ កុរុណា សហគតំ យា តស្មី
 សមយេ កុរុណា កុរុណាយេនា កុរុណាយិតតំ
 កុរុណា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ កុរុណា អវ-
 សេសា ធម្មា កុរុណាយ សម្បយុត្តា ។

[៥០២] តត្ថ កតតមា មុទិតា ។ ឥធម៌ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូបបឋតិយា មក្ខិ ភាវេតិ វិវិច្ឆេ
 កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ
 វិហរតិ មុទិតាសហគតំ យា តស្មី សមយេ មុទិតា
 មុទិតាយនា មុទិតាយិតតំ មុទិតា ចេតោវិមុត្តិ អយំ
 វុច្ចតិ មុទិតា អវសេសា ធម្មា មុទិតាយ សម្ប-
 យុត្តា ។ តត្ថ កតតមា មុទិតា ។ ឥធម៌ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូបបឋតិយា មក្ខិ ភាវេតិ វិតក្ក-
 វិចារាជំ វុបសមា ។ បេ ។ ទុតិយំ ឈានំ
 ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ មុទិតាសហគតំ យា តស្មី
 សមយេ មុទិតា មុទិតាយនា មុទិតាយិតតំ មុទិតា

កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព
 ព្រោះឡើយណាយចាកបីគឺផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន ប្រកប
 ដោយកុរុណា កងសម័យនោះ ការអាណិត អាគារអាណិត ភាព
 នៃការអាណិត ការអាណិតអាសូរ ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា
 កុរុណា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំណ្លោះថា ប្រកបដោយកុរុណា ។

[៥០២] បណ្ណាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មុទិតា តើដូចម្តេច ។
 កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព
 ស្ទាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ប្រកបដោយ
 មុទិតា កងសម័យនោះ ការរីករាយ អាគាររីករាយ ភាពនៃការរីក
 រាយ ការស្រស់ស្រាយ ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មុទិតា
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំណ្លោះថា ប្រកបដោយមុទិតា ។ បណ្ណា
 អប្បមញ្ញាទាំងនោះ មុទិតា តើដូចម្តេច ។ កងសម័យណា ភិក្ខុកង
 សាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ព្រោះម្សៅបំរើក្នុងវិចារ-
 ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន ប្រកបដោយមុទិតា កងសម័យនោះ
 ការរីករាយ អាគាររីករាយ ភាពនៃការរីករាយ ការស្រស់ស្រាយ

ចេតាវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មុទិតា អវសេសា ធម្មា
 មុទិតាយ សម្មយុត្តា ។ ឥត កតតហ មុទិតា ។
 ឥត កិក្ខុ យស្មី សមយេ រូបបឋតិយា មក្ខំ
 កាវេតិ បិទិយា ច វិហតា ។ បេ ។ តតិយំ
 ឈានំ ឧបសម្ពន្ធ វិហរតិ មុទិតាសហគតិ យា
 តស្មី សមយេ មុទិតា មុទិតាយនា មុទិតាយិតត្ថំ
 មុទិតា ចេតាវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មុទិតា អវសេសា
 ធម្មា មុទិតាយ សម្មយុត្តា ។ ឥត កិក្ខុ យស្មី
 សមយេ រូបបឋតិយា មក្ខំ កាវេតិ វិវិច្ឆេ កាមេ-
 ហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្ពន្ធ វិហរតិ
 មុទិតាសហគតិ យា តស្មី សមយេ មុទិតា មុទិតា-
 យនា មុទិតាយិតត្ថំ មុទិតា ចេតាវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ
 មុទិតា អវសេសា ធម្មា មុទិតាយ សម្មយុត្តា ។
 ឥត កិក្ខុ យស្មី សមយេ រូបបឋតិយា មក្ខំ
 កាវេតិ អវិគត្តំ វិហរតត្ថំ វិវេកជំ បិទិសុទ្ធំ ធុតិយំ
 ឈានំ ឧបសម្ពន្ធ វិហរតិ មុទិតាសហគតិ យា
 តស្មី សមយេ មុទិតា មុទិតាយនា មុទិតាយិតត្ថំ
 មុទិតា ចេតាវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មុទិតា អវសេសា ធម្មា

ចេតាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មុទិតា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏
 ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមុទិតា ។ បណ្តាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មុទិតា
 តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមក្ខំ ដើម្បី
 កើតក្នុងប្រភព ព្រោះឡើយណាយចាកចិត្តផង ។ បេ ។ ចូលកាន់
 តតិយជ្ជាន ប្រកបដោយមុទិតា ក្នុងសម័យនោះ ភាវីករយ អាគារ
 វិករយ ភាពនៃភាវីករយ ការស្រស់ស្រាយ ចេតាវិមុត្តិ ណា
 នេះហៅថា មុទិតា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយ
 មុទិតា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមក្ខំ ដើម្បីកើត
 ក្នុងប្រភព ស្លាប់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ជាន
 ប្រកបដោយមុទិតា ក្នុងសម័យនោះ ភាវីករយ អាគារវិករយ ភាព
 នៃភាវីករយ ការស្រស់ស្រាយ ចេតាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា
 មុទិតា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមុទិតា ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមក្ខំ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព
 ចូលកាន់ទុតិយជ្ជាន មិនមានវិភក្តៈ មានត្រឹមតែវិចារៈ មានចិត្តនិង
 សុខ កើតឡើងសេចក្តីស្ងប់ស្ងាត់ ប្រកបដោយមុទិតា ក្នុងសម័យនោះ
 ភាវីករយ អាគារវិករយ ភាពនៃភាវីករយ ការស្រស់ស្រាយ
 ចេតាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មុទិតា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស

អប្បបរមាវិញ្ញាណ អភិធម្មាណីយ

មុទិកាយ សម្បយុត្តា ។ ឥត កិច្ចា យស្មី សមយេ
 រូបបបត្តិយា មក្ខំ ភាវេតិ វិតត្តុវិចារាទំ វុបសមា
 ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ មុទិកាស-
 ហាគតំ យា តស្មី សមយេ មុទិកា មុទិកាយនា មុទិកា-
 យិតត្តំ មុទិកា ចេតាវិមុត្តិ អយំ វុច្ឆតិ មុទិកា
 អវសេសា ធម្មា មុទិកាយ សម្បយុត្តា ។ ឥត កិច្ចា
 យស្មី សមយេ រូបបបត្តិយា មក្ខំ ភាវេតិ បីតិយា ច
 វិវាតា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 មុទិកាសហាគតំ យា តស្មី សមយេ មុទិកា មុទិកា-
 យនា មុទិកាយិតត្តំ មុទិកា ចេតាវិមុត្តិ អយំ វុច្ឆតិ
 មុទិកា អវសេសា ធម្មា មុទិកាយ សម្បយុត្តា ។

(៤០៣) តត្ថ តតមា ឧបេក្ខា ។ ឥត
 កិច្ចា យស្មី សមយេ រូបបបត្តិយា មក្ខំ ភាវេតិ
 សុខស្ស ច បហានា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧ-
 បសម្បជ្ជ វិហារតិ ឧបេក្ខាសហាគតំ យា តស្មី
 សមយេ ឧបេក្ខា ឧបេក្ខាយនា ឧបេក្ខាយិតត្តំ
 ឧបេក្ខា ចេតាវិមុត្តិ អយំ វុច្ឆតិ ឧបេក្ខា អវសេ-
 សា ធម្មា ឧបេក្ខាយ សម្បយុត្តា ។

អប្បបរមាវិញ្ញាណ អភិធម្មាណីយ

កំណ្លោះថា ប្រកបដោយមុទិកា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ
 ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ព្រោះរង្វាប់វិភក្តៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។
 ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ជាន ប្រកបដោយមុទិកា ក្នុងសម័យនោះ ភារីករាយ
 ភាគារីករាយ ភាគនៃភារីករាយ ការស្រស់ស្រាយ ចេតាវិមុត្តិ
 ណា នេះហៅថា មុទិកា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំណ្លោះថា ប្រកប
 ដោយមុទិកា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមត្ត
 ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ព្រោះឡើយណាយចាតបីតិផង ។ បេ ។ ចូល
 កាន់ចតុត្ថជ្ជាន ប្រកបដោយមុទិកា ក្នុងសម័យនោះ ភារីករាយ ភា-
 គារីករាយ ភាគនៃភារីករាយ ការស្រស់ស្រាយ ចេតាវិមុត្តិ ណា
 នេះហៅថា មុទិកា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំណ្លោះថា ប្រកបដោយ
 មុទិកា ។

(៤០៣) បណ្តាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ ឧបេក្ខា តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព
 ព្រោះលះបង់សុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ជាន ប្រកបដោយ
 ឧបេក្ខា ក្នុងសម័យនោះ ការព្រងើយ ភាគាព្រងើយ ភាគនៃការ
 ព្រងើយ ការតោះតើយ ចេតាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា ឧបេក្ខា
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំណ្លោះថា ប្រកបដោយឧបេក្ខា ។

[៥០៤] ចតុស្សោ អប្បមញ្ញាយោ មេត្តា កា-
រុណា មុទិតា ឧបេត្តា ។

[៥០៥] តត្ថ កតតមា មេត្តា ។ ឥធិ ភិក្ខុ
យស្មី សមយេ រូបបឋតិយា មក្កំ ការេតិ វិវិច្ឆេ
កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិ-
ហារតិ មេត្តាសហគតំ តស្មី សមយេ ជស្សោ
ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេបោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា
កុសលា តស្សេវ រូបាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស
កតតត្តា ឧបចិតតត្តា វិចាគំ វិវិច្ឆេ កាមេហិ ។ បេ ។
បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ
យា តស្មី សមយេ មេត្តិ មេត្តាយថា មេត្តាយិតត្តិ
មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មេត្តា អវសេសា
ធម្មា មេត្តាយ សម្បយុត្តា ។ តត្ថ កតតមា មេត្តា ។
ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូបបឋតិយា មក្កំ ការេតិ
វិតក្កវិចារាជំ រូបសមា ។ បេ ។ ឧតិយំ ឈានំ ឧ-
បសម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ តស្មី សមយេ
ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេបោ ហោតិ ឥមេ
ធម្មា កុសលា តស្សេវ រូបាវចរស្ស កុសលស្ស

[៥០៤] អប្បមញ្ញា ៤ យ៉ាង គឺ មេត្តា ១ ករុណា ១ មុទិតា ១
ឧបេត្តា ១ ។

[៥០៥] បណ្តាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មេត្តា គឺដូចម្តេច ។ ក្នុង
សម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ស្ងាត់
ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ប្រគបដោយមេត្តា
ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈកើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបក៏កើតមាន ធម៌
ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាគុសល ភិក្ខុ ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាវិបាក ប្រគបដោយមេត្តា ព្រោះភាពនៃកម្មជា
រូបាវចកុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យ
នោះ ការរាប់អាន ភាគរាប់អាន ភាពនៃការរាប់អាន ការរាប់អាន
ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះ
ថា ប្រគបដោយមេត្តា ។ បណ្តាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មេត្តា គឺដូច
ម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បី
កើតក្នុងប្រភព ព្រោះរម្ងាប់វិភក្តៈនិងវិចារ ។ បេ ។ ចូលកាន់
ទុតិយជ្ឈាន ប្រគបដោយមេត្តា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈកើតមាន
។ បេ ។ អវិក្ខេបក៏កើតមាន ធម៌ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាគុសល ភិក្ខុ

ប្បបញ្ញាវិញ្ញាណ អភិធម្មភាពដ៏យំ

កុដ្ឋស្ស កតតត្ថា ឧបចិតតត្ថា វិចារកំ វិចត្តវិចារកំ
 រូបសមា ។ បេ ។ ធុតិយំ ឈានំ ។ បេ ។ តតិយំ
 ឈានំ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ
 ឧបសម្មជ្ឈំ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ យា តស្មី សមយេ
 មេត្តំ មេត្តាយនា មេត្តាយិតត្ថំ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ
 អយំ វុច្ចតិ មេត្តា អវសេសា ធម្មា មេត្តាយ
 សម្មយុត្តា ។

[៥០៦] តត្ថ កតតមា កកុណា ។ ឥធម ភិក្ខុ
 យិស្មី សមយេ រូបបឋមិយា មក្ខំ ការវេតិ វិវិច្ឆេវ
 ការមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈំ វិហារតិ
 កកុណាសហគតំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ
 ។ បេ ។ អវិក្ខេបោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា
 តស្មីវ រូបាវចរស្ស កុសលស្ស កុដ្ឋស្ស កតតត្ថា
 ឧបចិតតត្ថា វិចារកំ វិវិច្ឆេវ ការមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ
 ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈំ វិហារតិ កកុណាសហគតំ យា
 តស្មី សមយេ កកុណា កកុណាយនា កកុណា-
 យិតត្ថំ កកុណា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ កកុណា
 អវសេសា ធម្មា កកុណាយ សម្មយុត្តា ។ តត្ថ

ប្បបញ្ញាវិញ្ញាណ អភិធម្មភាពដ៏យំ

ព្រោះរម្ងាប់វិភក្តៈនិងវិចារ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុក្ខតិយដ្ឋាន ។ បេ ។
 តតិយដ្ឋាន ។ បេ ។ បឋមដ្ឋាន ។ បេ ។ ចតុត្ថដ្ឋាន ជាវិបាក ប្រកប
 ដោយមេត្តា ព្រោះភាពនៃកម្មជាទូទៅចកុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើ
 ហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ ការរាប់អាន អាការរាប់អាន ភាព
 នៃការរាប់អាន ការរាប់អាន ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌
 ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។

[៥០៦] បណ្ណាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ កកុណា តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងរូបភាព
 ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ប្រកបដោយ
 កកុណា ក្នុងសម័យនោះ ជស្សៈក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបក៏
 កើតមាន ធម៌ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាគុសល ភិក្ខុ ព្រោះស្ងាត់ចាក
 តាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជាវិបាក ប្រកបដោយ
 កកុណា ព្រោះភាពនៃកម្មជាទូទៅចកុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ
 សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ ការអាណិត អាការអាណិត ភាពនៃការ
 អាណិត ការអាណិតអាសូរ ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា កកុណា
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយកកុណា ។ បណ្ណា

កតមា ករុណា ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
 រូបបឋមិយា មក្ខំ ការវេតិ វិតក្កវិចារាជំ រូបសមា
 ។ បេ ។ ធុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 ករុណាសហគតំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ
 ។ បេ ។ អវិក្ខោចា ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា
 តស្សេវ រូចាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា
 ឧបចិតត្តា វិចារកំ វិតក្កវិចារាជំ រូបសមា ។ បេ ។
 ធុតិយំ ឈានំ ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ។ បេ ។
 បឋមិ ឈានំ ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ
 វិហារតិ ករុណាសហគតំ យា តស្មី សមយេ ក-
 រុណា ករុណាយនា ករុណាយិតត្ថំ ករុណា ចេតោ-
 វិមុត្តិ អយំ រុច្ឆតិ ករុណា អវសេសា ធម្មា ករុ-
 ណាយ សម្បយុត្តា ។

[២០៧] តត្ថ កតមា មុទិតា ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូបបឋមិយា មក្ខំ ការវេតិ វិវិច្ឆេវ
 កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមិ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 មុទិតាសហគតំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។

អប្បមញ្ញាទាំងនោះ ករុណា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុង
 សាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ព្រោះរម្ងាប់វិគក្កនិង
 វិចារ ។ បេ ។ ចូលកាន់ខុតិយជ្ឈាន ប្រកបដោយករុណា ក្នុង
 សម័យនោះ ផស្សៈកំកើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈកំកើតមាន ធម៌
 ទាំងនេះ ឈ្លោះថាជាគុសល ភិក្ខុ ព្រោះរម្ងាប់វិគក្កនិងវិចារ ។ បេ ។
 ចូលកាន់ខុតិយជ្ឈាន ។ បេ ។ តតិយជ្ឈាន ។ បេ ។ បឋមជ្ឈាន ។ បេ ។
 ចតុត្ថជ្ឈាន ជាវិបាក ប្រកបដោយករុណា ព្រោះភាពនៃកម្មជាវិបាក-
 គុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ
 ការគោណិត អាគារគោណិត ភាពនៃការគោណិត ការគោណិតសាស្ត្រ
 ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា ករុណា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏
 ឈ្លោះថា ប្រកបដោយករុណា ។

[២០៨] ចណ្ណាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មុទិតា តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុង
 ប្រភព ស្លាប់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន
 ប្រកបដោយមុទិតា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈកំកើតមាន ។ បេ ។

អប្បបរមាវិភង្គ អភិបរមាផលីកា

អវិភេទោ ហោតិ វេមេ ធម្មា កុសលា តស្សេវ វុច្ចា-
 វចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា ឧបចិត្តា
 វិចាគំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ
 ឧបសម្បជ្ឈ វិហរតិ មុទិតាសហគតំ យា តស្មី សម-
 យេ មុទិតា មុទិតាយនា មុទិតាយិតត្ថំ មុទិតា ចេ-
 តោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មុទិតា អវសេសា ធម្មា មុទិតាយ
 សម្បយុត្តា ។ តត្ថ កតមា មុទិតា ។ វេ ធម្មំ ភិក្ខុ យស្មី
 សមយេ វុច្ចបបត្តិយា មគ្គំ ការវតំ វិតត្តវិចារាជំ វុច្ច-
 សមា ។ បេ ។ ឧតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហរតិ
 មុទិតាសហគតំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ
 ។ បេ ។ អវិភេទោ ហោតិ វេមេ ធម្មា កុសលា
 តស្សេវ វុច្ចាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា
 ឧបចិត្តា វិចាគំ វិតត្តវិចារាជំ វុច្ចសមា ។ បេ ។
 ឧតិយំ ឈានំ ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ។ បេ ។ បឋមំ
 ឈានំ ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហរតិ
 មុទិតាសហគតំ យា តស្មី សមយេ មុទិតា មុទិតា-
 យនា មុទិតាយិតត្ថំ មុទិតា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ
 មុទិតា អវសេសា ធម្មា មុទិតាយ សម្បយុត្តា ។

អប្បបរមាវិភង្គ អភិបរមាផលីកា

អវិភេទោ ហោតិ វេមេ ធម្មា កុសលា តស្សេវ វុច្ចា-
 វចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា ឧបចិត្តា
 វិចាគំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ
 ឧបសម្បជ្ឈ វិហរតិ មុទិតាសហគតំ យា តស្មី សម-
 យេ មុទិតា មុទិតាយនា មុទិតាយិតត្ថំ មុទិតា ចេ-
 តោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មុទិតា អវសេសា ធម្មា មុទិតាយ
 សម្បយុត្តា ។ តត្ថ កតមា មុទិតា ។ វេ ធម្មំ ភិក្ខុ យស្មី
 សមយេ វុច្ចបបត្តិយា មគ្គំ ការវតំ វិតត្តវិចារាជំ វុច្ច-
 សមា ។ បេ ។ ឧតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហរតិ
 មុទិតាសហគតំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ
 ។ បេ ។ អវិភេទោ ហោតិ វេមេ ធម្មា កុសលា
 តស្សេវ វុច្ចាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា
 ឧបចិត្តា វិចាគំ វិតត្តវិចារាជំ វុច្ចសមា ។ បេ ។
 ឧតិយំ ឈានំ ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ។ បេ ។ បឋមំ
 ឈានំ ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហរតិ
 មុទិតាសហគតំ យា តស្មី សមយេ មុទិតា មុទិតា-
 យនា មុទិតាយិតត្ថំ មុទិតា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ
 មុទិតា អវសេសា ធម្មា មុទិតាយ សម្បយុត្តា ។

[៥០៨] ឥត្ថ កតមា ឧបេក្ខា ។ ភិក្ខុ យស្មី
 សមយេ រូបបចត្តិយា មត្តំ ភាវេតិ សុខស្ស ច
 បហាថា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហរេតិ
 ឧបេក្ខាសហគតំ ឥស្សី សមយេ ដស្សោ ហោតិ
 ។ បេ ។ អវិក្ខេហោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា
 តស្សេវ រូបាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា
 ឧបចិត្តត្តា វិចារកំ សុខស្ស ច បហាថា ។ បេ ។
 ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហរេតិ ឧបេក្ខាសហគតំ
 យា ឥស្សី សមយេ ឧបេក្ខា ឧបេក្ខាយថា ឧ-
 បេក្ខាយិតត្ថំ ឧបេក្ខា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ ឧ-
 បេក្ខា អវិសេសា ធម្មា ឧបេក្ខាយ សម្បយុត្តា ។

[៥០៩] ចតស្សោ អប្បមញ្ញាយោ មេត្តា
 ករុណា មុទិតា ឧបេក្ខា ។

[៥១០] ឥត្ថ កតមា មេត្តា ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូបាវចរំ ឈានំ ភាវេតិ តិរិយំ
 លេវ កុសលំ ធាកុសលំ ន ច កម្មវិចារកំ ទិដ្ឋធម្មសុ-
 ខវិហារំ វិវិច្ឆេវ កាមេហំ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧប-
 សម្បជ្ឈ វិហរេតិ មេត្តាសហគតំ យា ឥស្សី សមយេ មេត្តិ

[៥០៨] បណ្តាអប្បមញ្ញាព័ន្ធនោះ មេត្តា តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងរូបករ
 ព្រោះលះសុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន ប្រកបដោយមេត្តា
 ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេហៈក៏កើតមាន ធម៌
 ព័ន្ធនេះ ឈ្មោះថាជាគុសល ភិក្ខុ ព្រោះលះសុខផង ។ បេ ។ ចូល
 កាន់ចតុត្ថជ្ឈាន ជាវិបាក ប្រកបដោយមេត្តា ព្រោះភាពនៃកម្ម ជា
 រូបាវចរកុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យ
 នោះ ការព្រងើយ អាការព្រងើយ ភាពនៃការព្រងើយ ការតោះ
 តើយ ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌ព័ន្ធឡាយដ៏សស
 ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។

[៥០៩] អប្បមញ្ញា ២ យ៉ាង គឺ មេត្តា ១ ករុណា ១ មុទិតា ១
 មេត្តា ១ ។

[៥១០] បណ្តាអប្បមញ្ញាព័ន្ធនោះ មេត្តា តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនរូបាវចរជ្ឈាន ជាតិរិយា
 មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល ព័ន្ធមិនមែនកម្មវិបាក គឺជាគ្រឿង
 នៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន ស្ងាត់បាតភាពព័ន្ធឡាយ ។ បេ ។ ចូល
 កាន់បឋមជ្ឈាន ប្រកបដោយមេត្តា ក្នុងសម័យនោះ ការរាប់អាន

មេត្តាយោ មេត្តាយោតត្ថិ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ អយំ
 វុច្ចតិ មេត្តា អវសេសា ធម្មា មេត្តាយ សម្មយុត្តា ។
 តត្ថ កតតមា មេត្តា ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
 វុច្ចាវចំ ឈានំ ភាវេតិ កិរិយំ នេវ កុសលំ
 នាកុសលំ ន ច កម្មវិចារកំ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារំ វិភក្តវិ-
 ចារាទំ វុបសមា ។ បេ ។ ធុតិយំ ឈានំ ។ បេ ។ តតិយំ
 ឈានំ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ។ បេ ។ ចតុត្ថិ
 ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ យា
 តស្មី សមយេ មេត្តិ មេត្តាយោ មេត្តាយោតត្ថិ
 មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មេត្តា អវសេសា
 ធម្មា មេត្តាយ សម្មយុត្តា ។ តត្ថ កតតមា ករុ-
 ណា ។ បេ ។ តត្ថ កតតមា មុទិតា ។ បេ ។ តត្ថ
 កតតមា ឧបេក្ខា ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ វុច្ចាវចំ
 ឈានំ ភាវេតិ កិរិយំ នេវ កុសលំ នាកុសលំ
 ន ច កម្មវិចារកំ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារំ សុខស្ស ច
 បរោណា ។ បេ ។ ចតុត្ថិ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ
 ឧបេក្ខាសហគតំ យា តស្មី សមយេ ឧបេក្ខា
 ឧបេក្ខាយោ ឧបេក្ខាយោតត្ថិ ឧបេក្ខា ចេតោវិមុត្តិ

អាគារាប័រោន ភាវនៃការាប័រោន ការាប័រោន ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះ
 ហៅថា មេត្តា ធម៌តាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។
 បណ្តាអប្បមញ្ញាតាំងនោះ មេត្តា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនរូបាចរដ្ឋាន ជាភិរិយា មិនមែនកុសល មិន
 មែនអកុសល តាំងមិនមែនកម្មវិបាក គឺជាគ្រឿងនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន
 ព្រោះរោមវិភក្តនិងវិចារ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយដ្ឋាន ។ បេ ។
 តតិយដ្ឋាន ។ បេ ។ បឋមដ្ឋាន ។ បេ ។ ចតុត្ថដ្ឋាន ប្រកប
 ដោយមេត្តា ក្នុងសម័យនោះ ការាប័រោន អាគារាប័រោន ភាវនៃការ
 ាប័រោន ការាប័រោន ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌
 តាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។ បណ្តា
 អប្បមញ្ញាតាំងនោះ ករុណា តើដូចម្តេច ។ បេ ។ បណ្តាអប្បមញ្ញា
 តាំងនោះ មុទិតា តើដូចម្តេច ។ បេ ។ បណ្តាអប្បមញ្ញាតាំងនោះ
 ឧបេក្ខា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើន
 រូបាចរដ្ឋាន ជាភិរិយា មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល តាំងមិនមែន
 កម្មវិបាក គឺជាគ្រឿងនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន ព្រោះលះសុខផង ។ បេ ។
 ចូលកាន់ចតុត្ថដ្ឋាន ប្រកបដោយឧបេក្ខា ក្នុងសម័យនោះ ការាប្រាជ្ញយ
 អាគារាប្រាជ្ញយ ភាវនៃការាប្រាជ្ញយ ការាប្រាជ្ញយ ចេតោវិមុត្តិ ណា

អយំ វុត្ថុតិ ឧបេក្ខា អវសេសា ធម្មា ឧបេក្ខាយ
សង្ឃយុត្តា ។

អភិធម្មកាដិន័យ ។

[៥០០] ចតុស្សោ អប្បមញ្ញាយោ ។ ឥធន
ភិក្ខុ មេត្តាសហគរោទ ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវិត្វា
វិហារតិ តថា ទុតិយំ តថា តតិយំ តថា ចតុត្ថំ
ឥតិ ឧទ្ទមដោ តិវិយំ សព្វធិ សព្វត្ថតាយ សព្វាវុទ្ធិ
លោកំ មេត្តាសហគរោទ ចេតសា វិបុលេន មហគ្គ-
តេន អប្បមាណេន អវេរេន អព្យាបជ្ឈេន ជវិត្វា
វិហារតិ ។ ករុណាសហគរោទ ចេតសា ឯកំ
ទិសំ ជវិត្វា វិហារតិ តថា ទុតិយំ តថា តតិយំ
តថា ចតុត្ថំ ឥតិ ឧទ្ទមដោ តិវិយំ សព្វធិ សព្វត្ថ-
តាយ សព្វាវុទ្ធិ លោកំ ករុណាសហគរោទ
ចេតសា វិបុលេន មហគ្គតេន អប្បមាណេន អវេរេន
អព្យាបជ្ឈេន ជវិត្វា វិហារតិ ។ មុទិតាសហគរោទ
ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវិត្វា វិហារតិ តថា ទុតិយំ
តថា តតិយំ តថា ចតុត្ថំ ឥតិ ឧទ្ទមដោ តិវិយំ

នេះហៅថា ទេវតា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកប
ដោយទេវតា ។

ចប់ អភិធម្មកាដិន័យ ។

[៥១១] អប្បមញ្ញា ៤ យ៉ាង ។ គឺ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ
មានចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ផ្សាយទៅកាន់ទិស ១ ទិសទី ២ ទិសទី ៣
ទិសទី ៤ ក៏ដូចគ្នា ផ្សាយទៅកាន់ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិស
ទទឹងគឺទិសតូច មានចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ជាចិត្តធំ ទូលាយ មិន
មានប្រមាណ មិនមានព្យាបាទ ផ្សាយទៅកាន់សត្វ-
លោកទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុង
ទីតាំងពួង ១ ។ ភិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយករុណា ផ្សាយទៅកាន់
ទិស ១ ទិសទី ២ ទិសទី ៣ ទិសទី ៤ ក៏ដូចគ្នា ផ្សាយទៅកាន់ទិស
ខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិសទទឹងគឺទិសតូច មានចិត្តប្រកបដោយ
ករុណា ជាចិត្តធំ ទូលាយ មិនមានប្រមាណ មិនមានព្យាបាទ មិន
មានព្យាបាទ ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅ
ប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីតាំងពួង ១ ។ ភិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយ
មុទិតា ផ្សាយទៅកាន់ទិស ១ ទិសទី ២ ទិសទី ៣ ទិសទី ៤ ក៏ដូច
គ្នា ផ្សាយទៅកាន់ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិសទទឹងគឺទិសតូច

សព្វធិ សព្វត្ថតាយ សព្វាវុទ្ធិ លោកី ធុរិតសាសនា-
 តេន ចេតសា វិបុលេន មហាក្កតេន អប្បមាលោន
 អវេរេន អត្យាបដ្ឋេន ដរិត្វា វិហារតិ ។ ឧបេត្តាសហ-
 កតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ដរិត្វា វិហារតិ តថា ធុតិ-
 យំ តថា តតិយំ តថា ចតុត្ថំ វតិ ឧទ្ធមនោ តិវិយំ
 សព្វធិ សព្វត្ថតាយ សព្វាវុទ្ធិ លោកី ឧបេត្តាសហ-
 កតេន ចេតសា វិបុលេន មហាក្កតេន អប្បមាលោន
 អវេរេន អត្យាបដ្ឋេន ដរិត្វា វិហារតិ ។ ចតុទ្ធិ អប្ប-
 មញ្ញាទំ កតិ កុសលា កតិ អកុសលា កតិ
 អត្យាកតតា ។ បេ ។ កតិ សរណា កតិ អរណា ។

[៥១២] សិយា កុសលា សិយា អត្យាកតតា ។
 តិស្សោ អប្បមញ្ញាយោ សុខាយ វេទនាយ សម្ម-
 យុត្តា ឧបេត្តា អនុក្ខមសុខាយ វេទនាយ សម្ម-
 យុត្តា ។ សិយា វិចាកា សិយា វិចាកធម្មធម្មា
 សិយា នេវិចាកធម្មវិចាកធម្មធម្មា សិយា ឧបាទិទ្ធ-
 ចាទានិយា សិយា អនុបាទិទ្ធជាទានិយា អសន្តិ-
 លិដ្ឋសន្តិលេសិកា ។ តិស្សោ អប្បមញ្ញាយោ

មានចិត្តប្រកបដោយមុខិតា ជាចិត្តធំ ទូលាយ មិនមានប្រមាណ មិន
 មានភ្លៀវ មិនមានព្យាបាទ ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយ
 ការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីតាំងពួង ១ ។ ក៏មាន
 ចិត្តប្រកបដោយទេវតា ផ្សាយទៅកាន់ទិស ១ ទិសទី ២ ទិសទី ៣
 ទិសទី ៤ ក៏ដូចគ្នា ផ្សាយទៅកាន់ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិស
 ទាំងនឹងទិសតូច មានចិត្តប្រកបដោយទេវតា ជាចិត្តធំ ទូលាយ មិនមាន
 ប្រមាណ មិនមានភ្លៀវ មិនមានព្យាបាទ ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង
 ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីតាំងពួង ១ ។
 បណ្តាអប្បមញ្ញ ៤ យ៉ាង អប្បមញ្ញ ជាគុសលប៉ុន្មាន ជាអគុសលប៉ុន្មាន
 ជាអត្យាក្រឹតប៉ុន្មាន ។ បេ ។ ជាសរណៈប៉ុន្មាន ជាអរណៈប៉ុន្មាន ។

[៥១២] ពួកអប្បមញ្ញ ជាគុសល ក៏មាន ជាអត្យាក្រឹត ក៏
 មាន ។ អប្បមញ្ញ ៣ ប្រកបដោយសុខវេទនា ទេវតា ប្រកប
 ដោយអនុក្ខមសុខវេទនា ។ អប្បមញ្ញ ជាវិបាកក៏មាន មានវិបាកធម៌
 ជាប្រក្រតី ក៏មាន មិនមែនជាវិបាក ទាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី
 ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេសមានគណ្តាជាដើមកាន់យក ទាំងជា
 ប្រយោជន៍ដល់វេទនា ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេសមាន
 គណ្តាជាដើមមិនបានកាន់យក តែជាប្រយោជន៍ដល់វេទនា ដែល
 មិនសេសសល់ តែគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង ក៏មាន ។ អប្បមញ្ញ ៣

សិយា សវិតត្តាសវិចារា សិយា វវិតត្តាវិចារា ឬ
 សិយា អវិតត្តាវិចារា ឧបេត្តា អវិតត្តាវិចារា ។
 តិស្សោ អប្បមញ្ញាយោ សិយា បីតិសហគតា សិ-
 យា សុខសហគតា ន ឧបេត្តាសហគតា សិយា
 ន វត្តញ្ចា បីតិសហគតាតិ ឧបេត្តា ឧបេត្តាសហ-
 គតា ។ នេវ ទស្សនេន ន ភាវនាយ បហាតញ្ចា
 នេវ ទស្សនេន ន ភាវនាយ បហាតញ្ចាហេតុកា
 សិយា អាចយតាមិនោ សិយា នេវាចយតាមិនោ
 ធិបតេយតាមិនោ នេវ សេត្តា នាសេត្តា ម-
 ហត្ថតា ន វត្តញ្ចា បរិគ្គារម្មណាតិបិ មហត្ថតារម្ម-
 ណាតិបិ អប្បមាណារម្មណាតិបិ មជ្ឈិមា អនិយតា
 ន វត្តញ្ចា មត្តារម្មណាតិបិ មត្តហេតុកាតិបិ មត្តា-
 ធិបតិនោតិបិ សិយា ឧប្បដ្ឋា សិយា អនុប្បដ្ឋា
 សិយា ឧប្បនិដោ សិយា អតីតា សិយា អនា-
 គតា សិយា បច្ចុប្បដ្ឋា ន វត្តញ្ចា អតីតារម្មណា-
 តិបិ អនាគតារម្មណាតិបិ បច្ចុប្បដ្ឋារម្មណាតិបិ សិ-
 យា អជ្ឈត្តា សិយា តហិទ្ធា សិយា អជ្ឈត្តតា-
 ហិទ្ធា តហិទ្ធារម្មណា អនិទស្សនាប្បដិយា ។

ប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈក៏មាន មិនមានវិតក្កៈមានត្រឹមតែ
 វិចារៈក៏មាន មិនមានវិតក្កៈមិនមានវិចារៈក៏មាន ឧបេត្តា មិនមានវិតក្កៈ
 មិនមានវិចារៈ ។ អប្បមញ្ញា ព្រះជ័យបីតិក៏មាន ព្រះជ័យ
 សុខ តែមិនព្រះជ័យឧបេត្តាក៏មាន មិនគួរពោលថា ព្រះជ័យ
 បីតិក៏មាន ឧបេត្តា ព្រះជ័យឧបេត្តា ។ ពួកអប្បមញ្ញា មិនគួរ
 ដោយទស្សនៈ ទាំងមិនគួរដោយការវិនា មានហេតុមិនគួរដោយ
 ទស្សនៈ ទាំងមិនគួរដោយការវិនា ដល់នូវការសន្សំ (នូវកម្មកិលេស)
 ក៏មាន មិនដល់នូវការសន្សំ ទាំងមិនដល់នូវការមិនសន្សំ មិនមែនជា
 របស់សេចក្តីគួរ ទាំងមិនមែនជារបស់សេចក្តីគួរ ដល់នូវភាពធំ មិន
 គួរពោលថា មានការម្នាក់ដ៏តូចឆ្មារផង ថា មានការម្នាក់ដ៏ល្អិតភាព
 ធំផង ថា មានការម្នាក់មិនមានប្រមាណផង ជាតណ្ហាល ជាសភាព
 មិនទៀង មិនគួរពោលថា មានមគ្គជាអារម្មណ៍ផង ថា មានមគ្គជាហេតុ
 ផង ថា មានមគ្គជាអធិបតីផងក៏មាន ដែលកើតហើយក៏មាន មិនទាន់
 កើតក៏មាន ប្រៀបនឹងកើតក៏មាន ជាអតីតក៏មាន ជាអនាគតក៏មាន
 ជាបច្ចុប្បន្ន តែមិនគួរពោលថា មានការម្នាក់ជាអតីតផង ថា មានការ-
 ម្នាក់ជាអនាគតផង មានការម្នាក់ជាបច្ចុប្បន្នផងក៏មាន ជាទាន់ក្នុងក៏មាន
 ជាទាន់ក្រៅក៏មាន ជាទាន់ក្នុងនិងទាន់ក្រៅ មានការម្នាក់ជាទាន់ក្រៅ
 មិនប្រកបដោយការឃើញ មិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ក៏មាន ។

[៥១៣] មេត្តា ហេតុ តិស្សោ អប្បមញ្ញ-

យោ ន ហេតុ ។ សហេតុកា ហេតុសម្បយុត្តា ។

មេត្តា ហេតុ ថេវ សហេតុកា តិស្សោ អប្បមញ្ញ-

យោ ន វត្តញ្ច ហេតុ ថេវ សហេតុកា ចាតិ

សហេតុកា ថេវ ន ច ហេតុ ។ មេត្តា ហេតុ

ថេវ ហេតុសម្បយុត្តា ច តិស្សោ អប្បមញ្ញយោ

ន វត្តញ្ច ហេតុ ថេវ ហេតុសម្បយុត្តា ចាតិ ហេ-

តុសម្បយុត្តា ថេវ ន ច ហេតុ ។ តិស្សោ អប្ប-

មញ្ញយោ ន ហេតុ សហេតុកា មេត្តា ន វត្តញ្ច

ន ហេតុ សហេតុកាតិមិ ន ហេតុ អហេតុ-

កាតិមិ ។

[៥១៤] សម្បទ្ធយោ សម្ពុត្តា អនិទស្សនា

អប្បនិយា អរូទា លោកិយា កេនចិ វិញ្ញេយ្យា

កេនចិ ន វិញ្ញេយ្យា ។ ឆោ អាសវា សាសវា

អាសវិវិជ្ជយុត្តា ន វត្តញ្ច អាសវា ថេវ សាសវា

ចាតិ សាសវា ថេវ ឆោ ច អាសវា ន វត្តញ្ច

[៥១៥] មេត្តា ជាហេតុ អប្បមញ្ញ ព មិនមែនហេតុ ។

ពួកអប្បមញ្ញ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ប្រកបដោយហេតុ ។

មេត្តា ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ អប្បមញ្ញ ព មិន

គួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុទេ គ្រាន់តែ

ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តែមិនមែនហេតុ ។ មេត្តា ជាហេតុ

ទាំងប្រកបដោយហេតុ អប្បមញ្ញ ព មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំង

ប្រកបដោយហេតុទេ គ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែនហេតុ ។

អប្បមញ្ញ ព មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ

មេត្តា មិនគួរពោលថា មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹង

ហេតុផង ថា មិនមែនហេតុ ទាំងឯងមានហេតុដូច្នេះផង ។

[៥១៦] ពួកអប្បមញ្ញ ប្រកបដោយបច្ច័យ ត្រូវបច្ច័យគាត់

តែង មិនប្រកបដោយការឃើញ មិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឥត

រូប ជាលោកិយ ដែលគប្បីដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ ដែលមិន

គប្បីដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ ។ ពួកអប្បមញ្ញ មិនមែនអាសវៈ

គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ ប្រាសចាកអាសវៈ មិនគួរពោល

ថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈឡើយ គ្រាន់តែ

ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែនជាអាសវៈ មិនគួរពោលថា

អាសវា ថេវ អាសវាសម្បយុត្តា ចាតិមិ អាសវាសម្ប-
 យុត្តា ថេវ នោ ច អាសវាតិមិ អាសវាវិប្បយុត្ត-
 សាសវា ។ នោ សត្តោជនា ។ បេ ។ នោ តត្ថា
 ។ បេ ។ នោ ធុយា ។ បេ ។ នោ យោតា ។ បេ ។
 នោ ធិវណា ។ បេ ។ នោ បរាមាសា ។ បេ ។
 សារម្មណា នោ ចិត្តា ចេតសិកា ចិត្តសម្បយុត្តា
 ចិត្តសំសដ្ឋា ចិត្តសម្បដ្ឋានា ចិត្តសហគុដោ ចិត្តា-
 បរិវត្តនោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋានា ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋា-
 នសហគុដោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋានាបរិវត្តនោ ពា-
 ហិក ទុច្ចាតា សិយា ទុច្ចាទិដ្ឋា សិយា អទុច្ចា-
 ទិដ្ឋា ។ ទុច្ចាតានា ។ បេ ។ នោ កិលេសា ។ បេ ។

(៥១៥) ន ទស្សនេន បហាតញ្ច ន កាវ-
 នាយ បហាតញ្ច ន ទស្សនេន បហាតញ្ចហេតុកា
 ន កាវនាយ បហាតញ្ចហេតុកា ។ តិស្សោ អប្ប-
 មញ្ញាយោ សិយា សវិតត្តា សិយា អវិតត្តា ឧ-
 បេត្តា អវិតត្តា ។ តិស្សោ អប្បមញ្ញាយោ សិយា
 សវិចារា សិយា អវិចារា ឧបេត្តា អវិចារា ។

ជាពាសវៈ តាំងប្រកបដោយពាសវៈផង ថា ប្រកបដោយពាសវៈ តែ
 មិនមែនជាពាសវៈផងទេ ប្រាសចាកពាសវៈ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ
 នឹងពាសវៈ ។ ភ្នកអប្បមញ្ញា មិនមែនសំយោជនៈ ។ បេ ។ មិនមែន
 គន្លះ ។ បេ ។ មិនមែនឈ្មោះ ។ បេ ។ មិនមែនយោគៈ ។ បេ ។
 មិនមែននិវរណៈ ។ បេ ។ មិនមែនបរាមាសៈ ។ បេ ។ ប្រកបដោយ
 អារម្មណ៍ មិនមែនចិត្ត ជាចេតសិក ប្រកបដោយចិត្ត ច្រឡំដោយចិត្ត
 តាំងឡើងដោយចិត្ត កើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ច្រឡំ
 តាំងតាំងឡើងដោយចិត្ត ច្រឡំ តាំងតាំងឡើង តាំងកើតជាមួយនឹង
 ចិត្ត ច្រឡំ តាំងតាំងឡើង តាំងប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ជាខាងក្រៅ
 មិនមែនទុច្ចាតា មានកម្មប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើមកាន់យក
 ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើមមិនបានកាន់យក
 ក៏មាន ។ មិនមែនទុច្ចាតាន ។ បេ ។ មិនមែនកិលេស ។ បេ ។

(៥១៥) ភ្នកអប្បមញ្ញា មិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរលះ
 ដោយការវិនា មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ មានហេតុមិនគួរលះ
 ដោយការវិនា ។ អប្បមញ្ញា ព ប្រកបដោយវិតក្កៈក៏មាន មិនមាន
 វិតក្កៈក៏មាន ទេហត្ថា មិនមានវិតក្កៈ ។ អប្បមញ្ញា ព ប្រកប
 ដោយវិចារៈក៏មាន មិនមានវិចារៈក៏មាន ទេហត្ថា មិនមានវិចារៈ ។

អប្បមញ្ញវិវត្តោ បញ្ញាបុព្វកំ

តិស្សោ អប្បមញ្ញាយោ សិយា សប្បីតិកោ សិយោ
 អប្បីតិកា ឧបេត្តា អប្បីតិកា ។ តិស្សោ អប្ប-
 មញ្ញាយោ សិយា បីតិសហគតា សិយា ន បីតិ-
 សហគតា ឧបេត្តា ន បីតិសហគតា ។ តិស្សោ
 អប្បមញ្ញាយោ សុខសហគតា ឧបេត្តា ន សុខ-
 សហគតា ។ ឧបេត្តា ឧបេត្តាសហគតា តិស្សោ
 អប្បមញ្ញាយោ ន ឧបេត្តាសហគតា ។ ន កាមា-
 វចន រូបាវចន ន អរូបាវចន បរិយាបន្នា អនិយ្យា-
 វិកា អនិយតា សឧត្តរ អរណាតិ ។

បញ្ញាបុព្វកំ ។

អប្បមញ្ញវិវត្តោ សមញ្ញោ ។

អប្បមញ្ញវិវត្តោ បញ្ញាបុព្វកំ

អប្បមញ្ញ ៣ ប្រគហដោយបីតិកំមាន មិនមានបីតិកំមាន ទេវតា
 មិនមានបីតិ ។ អប្បមញ្ញ ៣ ច្រឡំដោយបីតិកំមាន មិនច្រឡំដោយ
 បីតិកំមាន ទេវតា មិនច្រឡំដោយបីតិ ។ អប្បមញ្ញ ៣ ច្រឡំ
 ដោយសុខ ទេវតា មិនច្រឡំដោយសុខ ។ ទេវតា ច្រឡំដោយ
 ទេវតា អប្បមញ្ញ ៣ មិនច្រឡំដោយទេវតា ។ អប្បមញ្ញ មិន
 មែនតាមាវចរ តែជាត្រាវចរ មិនមែនអត្រាវចរ តែជាបរិយាបន្នៈ
 ជាអនិយ្យាវចនៈ ជាអនិយតៈ ជាសឧត្តរៈ ជាអរណាតិ ។

ចប់ បញ្ញាបុព្វកំ ។

ចប់ អប្បមញ្ញវិវត្តោ ។

អភិធម្មបិដក
វិភង្គស្ស ទុតិយោ ភាគោ
មាតិកាបត្តានិ

មាតិកា	អង្ក
បច្ចយាការវិភង្គោ	
បច្ចយាការវិភង្គ	សុត្តន្តកាដនីយំ ១
	អភិធម្មមាតិកា ៨
	អកុសលនិទ្ទេសា ១៧
	កុសលនិទ្ទេសា ៣៥
	អព្យាកតនិទ្ទេសា ៨៧
	អវិជ្ជាមូលកកុសលនិទ្ទេសា ១១២
	កុសលមូលកវិបាកនិទ្ទេសា ១១៧
	អកុសលមូលកវិបាកនិទ្ទេសា ១២៥
សតិប្បដ្ឋានវិភង្គោ	
សតិប្បដ្ឋានវិភង្គ	សុត្តន្តកាដនីយំ ១៣១
	អភិធម្មកាដនីយំ ១៥៥
	បញ្ញាបច្ចកំ ១៦២

អភិធម្មបិដក
វិភង្គ ទុតិយភាគ
សន្និកប្រាប់មាតិកា

មាតិកា	ទំព័រ
បច្ចយាការវិភង្គ	
បច្ចយាការវិភង្គ	សុត្តន្តកាដនីយំ ១
	អភិធម្មមាតិកា ៨
	អកុសលនិទ្ទេស ១៧
	កុសលនិទ្ទេស ៣៥
	អព្យាកតនិទ្ទេស ៨៧
	អវិជ្ជាមូលកកុសលនិទ្ទេស ១១២
	កុសលមូលកវិបាកនិទ្ទេស ១១៧
	អកុសលមូលកវិបាកនិទ្ទេស ១២៥
សតិប្បដ្ឋានវិភង្គ	
សតិប្បដ្ឋានវិភង្គ	សុត្តន្តកាដនីយំ ១៣១
	អភិធម្មកាដនីយំ ១៥៥
	បញ្ញាបច្ចកៈ ១៦២

មាតិកាបត្តានិ

មាតិកា អង្កេ

សម្មប្បធានវិភង្គោ

សម្មប្បធានវិភង្គោ	សុត្តន្តភាគនិយម	១៦៧
	អភិធម្មភាគនិយម	១៧៤
	បញ្ចាប្បចកៈ	១៨៣

ឥទ្ធិបាទវិភង្គោ

ឥទ្ធិបាទវិភង្គោ	សុត្តន្តភាគនិយម	១៨៧
	អភិធម្មភាគនិយម	១៩៥
	បញ្ចាប្បចកៈ	២០៤

ពោជ្ឈង្គវិភង្គោ

ពោជ្ឈង្គវិភង្គោ	សុត្តន្តភាគនិយម	២០៨
	អភិធម្មភាគនិយម	២១៤
	បញ្ចាប្បចកៈ	២២១

សន្លឹកប្រាប់មាតិកា

មាតិកា ទំព័រ

សម្មប្បធានវិភង្គ

សម្មប្បធានវិភង្គ	សុត្តន្តភាគនិយម	១៦៧
	អភិធម្មភាគនិយម	១៧៤
	បញ្ចាប្បចកៈ	១៨៣

ឥទ្ធិបាទវិភង្គ

ឥទ្ធិបាទវិភង្គ	សុត្តន្តភាគនិយម	១៨៧
	អភិធម្មភាគនិយម	១៩៥
	បញ្ចាប្បចកៈ	២០៤

ពោជ្ឈង្គវិភង្គ

ពោជ្ឈង្គវិភង្គ	សុត្តន្តភាគនិយម	២០៨
	អភិធម្មភាគនិយម	២១៤
	បញ្ចាប្បចកៈ	២២១

មាតិកាបញ្ជី

មាតិកា អង្កេ

មគ្គវិភង្គ

មគ្គវិភង្គ	សុត្តន្តកថាជនីយំ	២២៦
	អភិធម្មកថាជនីយំ	២៣០
	បញ្ញាបច្ចកំ	២២០

ឈានវិភង្គ

ឈានវិភង្គ	សុត្តន្តកថាជនីយំ	២២៥
	អភិធម្មកថាជនីយំ	២៩១
	បញ្ញាបច្ចកំ	៣០៥

អប្បមញ្ញវិភង្គ

អប្បមញ្ញវិភង្គ	សុត្តន្តកថាជនីយំ	៣១២
	អភិធម្មកថាជនីយំ	៣២២
	បញ្ញាបច្ចកំ	៣៣៦

សន្ធិតប្រាប័មាតិកា

មាតិកា ទំព័រ

មគ្គវិភង្គ

មគ្គវិភង្គ	សុត្តន្តកថាជនីយំ	២២៦
	អភិធម្មកថាជនីយំ	២៣០
	បញ្ញាបច្ចកំ	២២០

ឈានវិភង្គ

ឈានវិភង្គ	សុត្តន្តកថាជនីយំ	២២៥
	អភិធម្មកថាជនីយំ	២៩១
	បញ្ញាបច្ចកំ	៣០៥

អប្បមញ្ញវិភង្គ

អប្បមញ្ញវិភង្គ	សុត្តន្តកថាជនីយំ	៣១២
	អភិធម្មកថាជនីយំ	៣២២
	បញ្ញាបច្ចកំ	៣៣៦

វិទ្យាបិដក	អវិទ្យាបិដក	អង្គ	រង្វង់លេខ
សុត្តន្តកថាខណ្ឌ	អភិធម្មមាតិកា	៧	១
បច្ចយាការីកថា	បច្ចយាការីកថា		
អកុសលនិទ្ទេស	អកុសលនិទ្ទេស	២៣	១
សង្ខារេ ។	សង្ខារេ		
អវិជ្ជាហេតុកា	អវិជ្ជាហេតុកា	៣០	៥
វិញ្ញាណំ ។	វិញ្ញាណំ ។	៦០	១៦
សង្ខារេ ។	សង្ខារេ	១១២	៨
ហោតីតិ	ហោតីតិ	១៣០	១១
ឯវំ	ឯវំ	១៥២	១៣
បធានសង្ខារេ	បធានសង្ខារេ ។	១៧២	១៧
សម្មាសមាធិ	សម្មាសមាធិ	២៣២	១០
កុសលេសុធម្មេសុ	កុសលេសុធម្មេសុ	២២៦	១២
ឈានវិភង្គ	ឈានវិភង្គ	២៦៧	១
អភិធម្មកថាខណ្ឌ	បញ្ញាបច្ចកំ	៣០៥	១

ពាក្យខុស	ពាក្យត្រូវ	ទំព័រ	បន្ទាត់
នៅសញ្ញានៅសញ្ញាកត	នៅសញ្ញានៅសញ្ញាកត	៥	៣
សេចក្តីតានតឹងចិត្ត	សេចក្តីតានតឹងចិត្ត		
សេចក្តីចង្អៀតចង្អៀលចិត្ត	សេចក្តីចង្អៀតចង្អៀលចិត្ត	៨	៣
សុត្តន្តកថាខណ្ឌ	អភិធម្មមាតិកា	៧	១
តើដូចម្តេច	តើដូចម្តេច ។	២៤	៤
ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ	ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។	៣៤	៣
ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។	ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ បេ ។	៣៤	១៣
អាយតនៈ	អាយតនៈ ៦	៣៧	១២
បណ្តាកុសលទាំងមូល	បណ្តាកុសលមូល	៧៦	៨
អាយតនៈទី ៦ កើតមាន	នាមកើតមាន		
	ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ	៨២	៦
កុសលនិទ្ទេស	អព្យាកតនិទ្ទេស	៨៧	១
ដើម្បីលះខ្វល់ទុក្ខទាំងឡាយ	ដើម្បីដល់ខ្វល់របស់ក្រុមស្លាត់		
។ បេ ។	ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។	១១៨	៤
ការឃើញត្រូវ	ការឃើញត្រូវ ណា	១៥២	១៨

សង្ខេបប្រាសាទព្យាសាស្ត្រ

ពាក្យខុស	ពាក្យត្រូវ	ទំព័រ	បន្ទាត់
បញ្ញាបច្ចេក	បញ្ញាបច្ចេកៈ	១៦៥	១
ដោយអកុសលមូលនោះ	ដោយខន្ធនោះ	១៧០	៧
សម្បជ្ឈានវិភង្គ	វិភង្គវិភង្គ	១៨៧	១
និងបធានសង្ខារ ។	និងបធានសង្ខារ ដោយ ប្រការដូច្នេះ ។	១៨៨	៦
សេចក្តីព្យាយាម	ការប្រាព្ធព្យាយាម	២១៥	១១
បានដល់ការប្រាព្ធ	បានដល់ការប្រាព្ធព្យាយាម		
ព្យាយាម ។ បេ ។	ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។	២៥៨	២
ជាធម្មជាតិស្ងប់ រម្ងាប់	ជាធម្មជាតិស្ងប់រម្ងាប់	២៧១	១១
រលត់	រលត់ ខ្ចាត់ចេញ	២៧១	១២
ជាធម្មជាតិស្ងប់ រម្ងាប់	ជាធម្មជាតិស្ងប់រម្ងាប់	២៧២	១២
បីតិ សេចក្តីផ្តុំចិត្ត	បីតិ (សេចក្តីផ្តុំចិត្ត)	២៧៨	១៥
ចិត្តកត្តា	ចិត្តកត្តា ក៏រក្សាមាន	២៨៦	៨
ព្រោះស្ងួតបាត	ស្ងួតបាត	៣៣១	១២